

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

H.C. ANDERSEN

BREVVEKSLING MED
EDVARD OG HENRIETTE COLLIN

BIND V

KØBENHAVN · LEVIN & MUNKSGAARD · 1934

FORELØBIG LISTE OVER FORKORTELSER

<i>Almanak</i>	H. C. Andersens Almanakker; Kgl. Bibliotek, Collinske Samling, 10, 4to.
<i>Dagbøger</i>	H. C. Andersens Dagbøger; Kgl. Bibliotek, Collinske Samling, 7, 4to.
<i>Stambog</i>	H. C. Andersens Stambog; Kgl. Bibliotek, Ny kgl. Samling 1299 g, Folio.
-
<i>A&C</i>	E. Collin: H. C. Andersen og det Collinske Hus. Kbh. 1882.
<i>B&B</i>	Breve fra Hans Christian Andersen. Udgivne af C. St. A. Bille og Nikolaj Bøgh. I—II. Kbh. 1878.
<i>Breve til A.</i>	Breve til Hans Christian Andersen. Udgivne af C. St. A. Bille og Nikolaj Bøgh. Kbh. 1877.
<i>Brix</i>	Hans Brix: H. C. Andersen og hans Eventyr. Kbh. 1907.
<i>Collin</i>	H. C. Andersens sidste Leveaar. Hans Dagbøger 1868—75 ved Jonas Collin. 1906. (Memoirer og Breve V).
<i>Hetsch</i>	Gustav Hetsch: H. C. Andersen og Musiken. Kbh. 1930.
<i>Jonas</i>	H. C. Andersens Briefwechsel mit dem Grossherzog Carl Alexander von Sachsen-Weimar-Eisenach. Hrsg. v. Emil Jonas. Lpz. [1887].
<i>Levnedsbog</i>	H. C. Andersens Levnedsbog. Digterens Liv 1805—31. Nedskrevet 1832. Udgivet med et Forord af Hans Brix. Kbh. 1926.
<i>MLE</i>	Mit Livs Eventyr af H. C. Andersen (= Samlede Skrifter. Anden Udgave. I. Kbh. 1876).
<i>MLE, Forts.</i>	Mit Livs Eventyr af H. C. Andersen. Fortsættelse. (1855—1867). Udg. af Jonas Collin. Kbh. 1877. (Samlede Skrifter. Anden Udgave. I).
<i>Rigmor Stampe</i>	Rigmor Stampe: H. C. Andersen og hans nærmeste Omgang. Kbh. 1918.
<i>SS</i>	H. C. Andersens Samlede Skrifter. Anden Udgave. I—XV. Kbh. 1876—80.
<i>T.-J.</i>	H. C. Andersens Breve til Therese og Martin R. Henriques 1860—75. Udg. af H. Topsøe-Jensen. 1932.

For personalhistoriske Oplysninger udover det i Kommentaren meddelte henvises til Navnregistret, som vil findes i sidste Kommentarhefte. Utrykte Breve, hvoraf der i Noterne meddeles Prøver, findes, hvor intet andet er anført, i Kgl. Bibliotek, den Collinske Brevsamling.

H. C. ANDERSENS
BREVVEKSLING MED
EDVARD OG HENRIETTE COLLIN

UDGIVET AF
C. BEHREND OG H. TOPSØE-JENSEN

BIND V · KOMMENTAR

LEVIN & MUNKSGAARDS FORLAG · KØBENHAVN

1936

KOMMENTAR
TIL
H. C. ANDERSENS BREVVÆKSLING
MED
EDVARD OG HENRIETTE COLLIN
UDARBEJDET AF
H. TOPSØE-JENSEN

LEVIN & MUNKSGAARDS FORLAG • KØBENHAVN

1936

MED UNDERSTØTTELSE AF CARLSBERGFONDET
UDGIVET AF
DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURSELSKAB

TILSYN MED UDGAVEN
HANS BRIX OG PAUL V. RUBOW

INDHOLD AF BIND V

Liste over Forkortelser Side VI

KOMMENTAR

Bind I 1828—43	Side	I
Bind II 1844—60	-	111
Bind III 1861—66	-	263
Bind IV 1867—75	-	367
Rettelser og Tilføjelser	-	489

LISTE OVER FORKORTELSER

- Almanak* H. C. Andersens Almanakker; Kgl. Bibliotek, Collinske Samling Nr. 10, 4to.
- Dagbøger* H. C. Andersens Dagbøger; Kgl. Bibliotek, Collinske Samling Nr. 7, 4to.
- Stambog* H. C. Andersens Stambog; Kgl. Bibliotek, Ny kgl. Samling Nr. 1299 g, Folio.
-
- A&C* E. Collin: H. C. Andersen og det Collinske Huus. Kbh. 1882.
- Anderseniana I* Anderseniana. Vol. I. H. C. Andersen og Odense 1866—1875. Dagbøger og Breve. Udgivet af Chr. M. K. Petersen og Svend Larsen. Kbh. 1933.
- B&B* Breve fra Hans Christian Andersen. Udgivne af C. St. A. Bille og Nikolaj Bøgh. I—II. Kbh. 1878.
- Breve til A.* Breve til Hans Christian Andersen. Udgivne af C. St. A. Bille og Nikolaj Bøgh. Kbh. 1877.
- Brix* Hans Brix: H. C. Andersen og hans Eventyr. Kbh. 1907.
- Collin* H. C. Andersens sidste Leveaar. Hans Dagbøger 1868—75 ved Jonas Collin. Kbh. 1906 (Memoirer og Breve. Udgivne af Julius Clausen og P. Fr. Rist. V).
- Hetsch* Gustav Hetsch: H. C. Andersen og Musiken. Kbh. 1930.
- Jonas* H. C. Andersens Briefwechsel mit dem Grossherzog Carl Alexander von Sachsen-Weimar-Eisenach und anderen Zeitgenossen. Herausgegeben von Emil Jonas. Lpz. [1887].
- Levnedsbog* H. C. Andersens Levnedsbog. Digterens Liv 1805—31. Nedskrevet 1832. Udgivet med et Forord af Hans Brix. Kbh. 1926.
- M L E* Mit Livs Eventyr af H. C. Andersen (= Samlede Skrifter. Anden Udgave. I. Kbh. 1876).

-
- M L E, Forts.* Mit Livs Eventyr af H. C. Andersen. Fortsættelse. (1855—1867). Udgivet af Jonas Collin. Kbh. 1877 (= Samlede Skrifter. Anden Udgave. I. 1876).
- Reumert* Elith Reumert: H. C. Andersen og det Melchiorske Hjem. Kbh. 1924.
- Rigmor Stampe* Rigmor Stampe: H. C. Andersen og hans nærmeste Omgang. Kbh. 1918.
- SS* H. C. Andersens Samlede Skrifter. Anden Udgave. I—XV. Kbh. 1876—80.
- T.-J.* H. C. Andersens Breve til Therese og Martin R. Henriques 1860—75. Med Indledning af Paul V. Rubow udgivne af H. Topsøe-Jensen. Kbh. 1932.

Utrykte Breve, hvoraf der i Noterne meddeles Prøver, findes, hvor intet andet er anført, i Kgl. Bibliotek, den Collinske Brevsamling.

BIND I 1828-43

1828

NR. 1. Ikke tidligere trykt.

1,3 *Fru Buchwald*] Kammerjunkerinde Johanne v. Buchwaldt, Datter af Andersens Beskytterinde Geheimeraadinde Colbjørnsen, var 1828 blevet Hofdame hos Dronningen. Den Eksamen, der tales om, maa da være A.s Studentereksamen, som han tog i Oktober s. A., og den store Teaterbegivenhed, som han ad Hofvejen har søgt at faa Adgang til, kan næppe være andet end Festforestillingen i Anledning af Prins Frederiks og Prinsesse Vilhelmines Formæling den 6. November, hvor »Elverhøi« opførtes for første Gang. ¶ 1,6—7 *Deres Hr: Fader*] Jonas Collin var 1821—29 Medlem af Teaterdirektionen.

1829

NR. 2. Trykt (forkortet) A&C 132.

2,3 *Sjælen*] trykt i Decemberhæftet (først udkommet April 1829) af Maanedsskriftet *Hertha*, udg. af A. P. Liunge, 2. Aargang 4. Bd., 1828, 373—76; optrykt i *Digte*, 1830, 41—43 (SS, XII, 3—5). Det stammer fra Skoletiden i Slagelse; A. læste det i Juleferien 1825 for Oehlschlæger (Levnedsbog, 107). En ældre Redaktion foreligger i Scandnavisk Nytaarsgave for Aaret 1828, udg. af Jacob Behrend, 64—66 (under Mærket H—). ¶ 2,5 *Zink*] arrangerede Musikken til *min stakkels Førstefødte* 3: Vaudevillen *Kjærlighed paa Nicolai Taarn*, opf. i G. paa Det kgl. Teater 25. April 1829 (ialt 3 Opførelser). ¶ 2,10 *lille bitte Søster*] sikkert Collins ældste Søster, Fru Ingeborg Drewsen. 3,13 *Skal endnu Du her vel leve*] rettet i »Hertha« til: Skal Du her paa Jorden leve. 4,20 *Længselsfuld mod Evighed?* »Hertha«: Efter Himlens høie Fred. ¶ 4,24 *første, store Bud*] »Hertha«: store, sande Bud.

NR. 3. Trykt A&C 139.

5,12 *et lille Stykke Kage til Baronen*] Den unge svenske Baron Carl Adam von Nolcken var som 13aarig Dreng kommet i Huset hos H. N. Clausen sammen med sin Broder Axel Erik, og han opholdt sig i København 1824—30. Under Mærket XXX optraadte

han som flittig Teaterkritiker i Kjøbenhavnsposten 1829, havde allerede i denne Egen- skab haft en Pennefejde (Nr. 65, 67, 69—70 af Bladet) og gav nu i Nr. 81 (22. Maj) Andersens Kjærlighed paa Nicolai Taarn en ret haard Medfart. I Nr. 82 protesterede Y. Z. (∴ C. N. David) mod hans Omtale af Madam Wexschalls Udførelse af Ellens Rolle i Stykket, Nr. 83 (26. Maj) rykkede A. ud med: Til Kjøbenhavnspostens Læsere i Anledning af Hr. XXX's Kritik over »Kjærlighed paa Nicolai Taarn«. Hertil replicerede XXX i Nr. 90 (8. Juni) udførligt og nærgaaende med »Ricochets til Hr. Andersen« (fortsat i Nr. 91). A.s i Brevet omtalte Duplik: »Et Stykke Kage til den lille XXX, for hans Ricochets mod Hr. Andersen«, undertegnet »En Beundrer af XXX«, findes i Nr. 95 (16. Juni) og er optrykt i A&C 140—41. Titlen sigter til, at Nolcken og hans Broder, der var Stangæster hos Konditor Mini, gik under Navnene »den store og den lille Kagesluger« (A&C 139, Noten).

NR. 4. Trykt (forkortet) A&C 137—38.

5,20 *Aftenen før jeg reiste*] A. afsejlede med Dampskibet Caledonia til Møen Tirsdag 30. Juni. ¶ 5,24 *Fru Bülow*] Generalinde Sophie Eleonore Bülow. ¶ 5,25 *intet Mods-organ*] nemlig udvendig paa Hjerneskillen. Fysiologen F. J. Gall's Frenologi søgte ved en Undersøgelse af Kraniets ydre Form at bestemme de dyriske Drifters og de sjæle- lige Evners Sæde i Hjernen og deres Udvikling. Paa en samtidig frenologisk Opgørelse over sine Karakteregenskaber (Collinske Samling Nr. 8, 4to) anfører A. som Nr. 5: »Mod — meget lidet«. Smlgn. ogsaa »Fodreisen«: »man vil ogsaa sige, at jeg har intet Mods-Organ« (SS, VI, 165; ogsaa smst. 188 og 263).

6,5 *Præsten Holst*] Sognepræst P. N. Møller Holst, til Elmelunde, boede i Hjertebjerg mellem Stege og Klinten. Han var gift med Anna Tønder-Lund, Søster til A.s Beskytterinde fra Konfirmationstiden og de første Københavnsaar (MLE 27, 51). ¶ 6,15 *Commandeuren*] Kommandørkaptajn Christian Wulff, Ejer af Gaarden Peters- gaard mellem Kallehave og Vordingborg. Han var Broder til Kadetchefen, Komman- dørkaptajn P. F. Wulff, til hvis Hus A. følte sig nært knyttet; *Luise* var Chr. Wulffs Adoptivdatter. ¶ 6,24 *Rector Suur*] J. E. Suhr. ¶ *Lærer Pedersen*] Adjunkt Chr. Severin Petersen. ¶ 6,27 *paa Hjørnet af Catechismusstrædet og Helligaandsgaden*] A. huskede denne morsomme Adresse, da han skrev »De to Baronesser«, hvor det i Tredie Deels første Kapitel — »Enkefruen« — hedder om Elisabeth: »I Nestved skulde hun boe hos Viinhandleren paa Hjørnet af Helligaandsgaden og Catechismusstrædet, her var et godt Vertshuus, og derfra kjørte just Dagvognen« (Udg. 1849, III, 1; SS, V, 160). ¶ 6,28 *Lieutenant Saint d'Aubin*] Sekondløjtnant Anton de Saint-Aubain, Broder til Forfatteren Carl Bernhard; blev som Major dødeligt saaret i Slaget ved Isted.

7,1 *Antvortskov Kloster*] nedrevet 1816. ¶ 7,4 *Tolderlund*] Bogtrykker Iversens Landstedet Mariehøj N. for Odense ved Kanalen. A. besøgte Enken, Madam Kirstine Marie Iversen. Se hans »Brudstykke af en Udflugt i Sommeren 1829. — Odense og Omegn«, Kjøbenhavnsposten 1829, Nr. 148—49, 17.—18. Sept. ¶ 7,6 *ved Bogense*] paa Elvedgaard. ¶ 7,8 *min Roman*] Siden Skoletiden i Slagelse havde A. syslet med en historisk Roman fra Grevens Fejde, »Christian II's Dværg«, i Walter Scotts Stil. Det bevarede Brudstykke findes i den Collinske Samling Nr. 22, 4to. ¶ 7,9-10 *skriftiligt at tilmelde mig*] Vedel Simonsen indfrieede dette Løfte; hans Optegnelser findes vedlagt A.s Manuskript til Romanen i den Collinske Samling. ¶ 7,19 *Bang*] Kammerraad Claus Chr. Bang, 1823—37 Ejer af Hovedgaarden Nørager, Løve Herred, Buerup Sogn, 10 km S. f. Jyderup. ¶ 7,21 *Frøkenklosterets Manuskripter*] Karen Brahes Bibliotek; hun havde 1716 stiftet Frøkenklostret i Odense. ¶ 7,24 *St. Knuds Markede*] 15. Juli. ¶ 7,26 *Supplicanten*] Heibergs Vaudevillemonolog var for første og eneste Gang blevet opført paa Det kgl. Teater 16. Maj s. A. med C. N. Rosenkilde som Supplikanten. ¶ 7,27 *Vennernes Fest*] Lystspil af Rosenkilde, opf. 1. G. paa Det kgl. Teater 2. April 1826. ¶ 7,28 *den fortvivlede Casserer*] Christopher i Rosenkildes De Fortvivlede paa Rundetaarn, moralsk-romantisk og fatalistisk Comedie (1825). ¶ 7,29 *et utrykt Lystspil*] af Rosenkilde selv? ¶ *Den berømte Kone*] Schillers Digt Die berühmte Frau (Säkularausgabe I, 1904, 251—55).

8,1 *Bazil i Figaros Giftermaal*] i Mozarts Opera (fra 1844: Figaros Bryllup); en af Rosenkildes Glansroller. ¶ 8,6 *lille Jonna*] Datter af Adolf og Ingeborg Drewsen. ¶ *Wiborg*] Admiralitetskommissær, Justitsraad N. Viborg.

NR. 5. Trykt A&C 136.

8,20 *Studenten*] trykt i Kjøbenhavnsposten 1829, Nr. 141, 4. September; optrykt i Digte, 1830, 56—57 (SS, XII, 71—72).

9,9 *mangen*] Kjøbenhavnsposten: mangen en. ¶ 9,21 *Peder*] Kjøbenhavnsposten: Peter.

NR. 6. Trykt A&C 139.

10,14 *Døds-Øieblikket*] trykt i Kjøbenhavnsposten 1829, Nr. 152, 24. September; optrykt i Digte, 1830, 88 (SS, XII, 361). ¶ 10,19 *vi blive Engle smaae*] Kjøbenhavnsposten: det troe vi jo som Smaa. ¶ 10,20 *mod Gud som Børn vi staae*] Kjøbenhavnsposten: som Tankens overgaae. ¶ 10,25 *læser*] Kjøbenhavnsposten: skuer.

NR. 7. Trykt (et Brudstykke) A&C 136.

11,9 *Pengene til mig hos Reitzel*] maa antagelig være Honorar for »Digte«, udkommet Nytaar 1830. ¶ 11,13 *Regnveir*] trykt i Repertorium for Morskabslæsning, udg. af

A. P. Liunge, 1829, Nr. 20, 30. September, 320; optrykt i *Digte*, 1830, 75 (SS, XII, 293). ¶ 11,29 *her med mit Vers*] »Digte«: med Verset her.

12,1 *Dette Barn har endnu intet Navn*] »Phantasiestykke i min egen Maneer«, *Digte*, 12—13 (SS, XII, 85—86). ¶ 12,9 *De lege*] »Digte«: Der leges.

13,2 *staaer som*] »Digte«: bliver. ¶ 13,3 *Og Barnet kommer i Himmelen*] »Digte«: Som Børn vi komme i Himmelen.

1830

NR. 8. Ikke tidligere trykt.

14,4 *Prologen*] aabenbart til en Dilettantforestilling i Justitsraad Viborgs meget selkabelige Hjem. ¶ 14,8 *Liebe*] Skuespiller G. J. Liebe, Regissør ved Det kgl. Teater. ¶ *den paadigtede Galskab*] Komædie i 1 Akt af J. A. Charlemagne, oversat af N. T. Bruun.

NR. 9. Trykt (Uddrag) A&C 141—42.

14,18 *Dampskibet*] 31. Maj Kl. 1 afsejlede A. med »Dania« til Aarhus. ¶ 14,21 *en ung Officeer*] Passagerlisten (i *Dagen*, 1. Juni 1830) viser, at det maa have været Dragonløjtnant Joh. Sigfried Jul. Kopp.

15,1—2 *et Herresæde . . . bygget for danske Penge*] Udg. har ikke kunnet oplyse, hvad A. sigter til. ¶ 15,13 *Rørby*] Maleren M. Rørbye. ¶ *Sevel*] Maleren Peter Sevel.

16,1 *Elmquist*] Overkrigskommissær A. F. Elmquist, Udgiver af »Læsefrugterne«, hvor en Række af A.s Digte fra disse Aar blev trykt, og af Aarhus Stiftstidende. ¶ 16,2 *Oberst Guldberg*] Julius Høegh-Guldberg, Land- og Søkrigskommissær i Aarhus, yngre Broder til A.s Velyndere Frederik og Christian Høegh-Guldberg. ¶ 16,4 *Gjannelli*] Rørbye skriver om ham i sin Dagbog: »Jeg saae . . . en Del ret nette gamle Epitafier, hvoraf en Del dog vare skammelig fordærvede af en omrejsende Italiener, Giannelli troer jeg, som skal have faaet et Slags Privilegium paa at ødelægge slige Sager omkring i Kirkerne i Jylland uden at de vel viise Magistrats-Personer have Øine til at indse det med.« (Maleren Martinus Rørbyes Rejsedagbog 1830, ved Georg Nygaard, 1930, 16). ¶ 16,7 *Kongens Ankomst*] fandt Sted 5. Juni. ¶ 16,8 *Drakkenberg*] Liget af den 146aarige Sømand var en af Aarhus' store Seværdigheder, det fremvistes endog ved de aarlige Olufsmarkeder, indtil Dronning Caroline Amalie ved et Besøg i 1840 satte en Stopper for denne Krænkelse af Gravfreden (Meddelt af Bibliotekar E. Sejr, Aarhus). ¶ 16,11 *de skrev det selv i deres Avis*] Aarhus Stiftstidende, 4. Juni: »Den geniale Digter Hr. Andersen har i et Par Dage paa en Reise gennem Jylland opholdt sig iblandt os,

og over alt fundet den Agtelse og Velvilje, hvortil hans skønne Arbejder saa fuldelig berettiger ham.« ¶ 16,14 *Rudell*] Han hed Rydell og var Vært i det gamle Hotel Randers; Blicher omtaler ham i »Kjærlighed paa Dagvognen« (Samlede Skrifter, udg. af Johs. Nørvig, XXVIII, 1931, 81). ¶ 16,17 *hvor Skipper Clemens laae med sine Folk*] Efter Slaget ved Svenstrup 16. Oktober 1534 søgte Skipper Clement forgæves at storme Randers. ¶ 16,22—23 *Græsset . . . saae kun ud som Andemad*] Skildringen er benyttet i O.T., Første Deel, Kap. XIII (Udg. 1836, I, 108—09; SS, III, 79). ¶ 16,26 *Kammerjunker Lyttikau*] Hans Helmuth Lüttichau, til Tjele. ¶ *Fruen og hendes Søster*] Idalia Lüttichau, f. Dirckinck Holmfeld, og Selma Henriette Dirckinck Holmfeld. ¶ 16,29 *en Kjeltring-Familie*] smlgn. S. 44—45 Digtet »Heden i Regnveir«.

17,9 *Operaen*] Ravnens Opera i tre Akter (efter Gozzis »Il Corvo«), indleveredes 20. Maj 1830 til Det kgl. Teater.

NR. 10. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

18,1—4 *Aarhus Avis . . . omtaler en i Kjøbenhavnsposten indført . . . Recension*] Collin husker fejl; ganske vist omtales det hamburgske Sangerpar Julius og Francisca Cornets Aftenunderholdning paa Det kgl. Teater den 1. Juni i ublide Vendinger (»det gik som det saa ofte hændes, Rygtet havde pralet, og man fandt sig i Tirsdags temmelig flau og skuffet da Teppet faldt«, Aarhus Stiftstidende Nr. 91, 8. Juni), men der henvises ikke til Kjøbenhavnsposten, hvor en Indsender i Nr. 130, 5. Juni, havde taget til Genmæle mod Bladets velvillige Anmeldelse af Forestillingen. ¶ 18,12 *Componisten*] J. P. E. Hartmann, som skulde sætte Teksten i Musik, hvis den blev antaget. ¶ 18,14 *Kammerraad Printzlau*] Ferd. Printzlau var paa dette Tidspunkt Sekretær ved Teaterkontoret. ¶ 18,14—15 *Conferentsraad Manthey*] havde 1829 afløst Jonas Collin som Teatrets økonomiske Direktør.

19,9 *Kammerraad Bindsbøll*] Jakob Hornemann Bindsbøll, hvis Moder var en Søster til gl. Fru Collin, var Forvalter paa de af Staten 1820 og 1824 overtagne Godsers Flenstofte og Frederiksgave; han blev det følgende Aar Godsinspektør ved Statens Ejendomme i Jylland og endte som Justitsraad og Amtsforvalter i Skanderborg. ¶ 19,13 *Jomfrue Scheel*] muligvis Hanne Magdalene Scheel, Datter af Klasselotteri-Inspektør, Major Hans Jacob Scheel (Meddelt af Kontorchef H. G. Olrik). ¶ 19,15 *Bürgers Liebesgeschichte*] I et Stuttgarter Ugeblad havde »das Schwabenmädchen« Elise Hahn ladet offentliggøre et anonymt Digt til Digteren Bürger, der indeholdt et formeligt Frieri (8. Sept. 1789); Brevvekslingen mellem dem førte til Giftermaal September 1790. Men Ægteskabet var meget ulykkeligt, Fru Elise bedrog fra første Færd sin Mand, og de skiltes efter en offentlig Skandale Marts 1792. Collins Eksempel er ikke heldigt

valgt. ¶ 19,19 *obiter*] i Forbigaaende. ¶ 19,20 *en ny Roman*] Her som i det følgende sigtes der til den aldrig fuldførte »Christian II's Dværg«. ¶ 19,21 *sit venia verbo*] med Forlov at sige. ¶ 19,24 *Skuespiller Foersom*] C. M. Foersom.

NR. 11. Ikke tidligere trykt. Datoen tilføjet med Collins Haand.

21,17 *manget grønlandsk Hjerte*] Kjøbenhavnsposten havde 12. Oktober 1829, Nr. 162, bragt en grønlandsk Oversættelse ved Missionær Knud Kjer af »Det døende Barn«. ¶ 21,30 *Hasselbach*] Rektor Fr. Deichmann Hasselbalch.

22,14 *Oberst Lieutenant Rosenberg*] Oberstløjtnant ved Vejkorpset Gottfried Rosenberg. ¶ 22,23 *Chr: IV*] Ifølge en (uhistorisk) Tradition, som gaar tilbage til Hofprædikanten Laurits Jacobsens Ligprædiken over Kongen (1648), skal Christian IV som Dreng have lært Sømandskab i en som Orlogsskib tiltaklet Baad paa Skanderborg Sø. Se herom Troels Lund: Christian IV's Skib paa Skanderborg Sø, I, 1893, 1—12. ¶ 22,25 *Dorff*] Rektor Niels V. Dorph. ¶ 22,28 *Justitsraad Waarsaae*] Amtsforvalter Jens Worsaae, Vejle, Fader til den berømte Arkæolog.

23,9—10 *Deres Broder*] Gottlieb Collin. ¶ 23,13 *Riimposens Forfatter: Klokker Heegaard*] Thomas Heegaard, Klokker ved Domkirken i Viborg, var en bekendt Original; hans (ufrivilligt komiske) Digtsamling »Riim Posen« udkom 1824.

NR. 12. Ikke tidligere trykt.

24,11 *en Catechet Brasen*] Jens August Brasen. ¶ 24,14 *Flyveposten*] Heibergs Kjøbenhavns flyvende Post. ¶ 24,23 *den bevidste Afhandling*] A. besvarede 1830 Universitetets æstetiske Prisopgave »At udvikle de græske og nordiske Mythers Forskjellighed i Lighederne og deres Overenskomst i Forskjellighederne«. Afhandlingen indsendtes under Mærket »Esse, non videri«, men blev ikke prisbelønnet. Koncepten til den findes i den Collinske Samling (Nr. 15, 4to).

25,3 *Høg over Høg*] »Aabenbar Krig eller Høg over Høg«, Komædie i 3 Akter af Dumaniant, oversat af Fr. Schwartz. ¶ 25,4—5 *Forfatteren til Østergade og Vestergade*] Thomas Overskous Forfattermærke i hans anonyme Periode. ¶ 25,5 *Deres d^{de}*] Kjærlighed paa Nicolai Taarn. ¶ 25,7 *Jfr. Lange*] Skuespillerinden Frederikke Nicoline Lange. ¶ 25,10 *Krähwinklere*] Ordet betyder egentlig Smaastadsborger, men synes her anvendt i Bet.: snurrig Original. Smlgn. S. 34,16 og 58,21.

NR. 13. Ikke tidligere trykt.

26,15 *den store Fabrik*] Greismølle Klædefabrik. ¶ 26,16 *Tiirsbæk*] Herregaard ved Vejlefyjord. ¶ 26,17 *Bekker*] Generalkrigskommissær Carl Fr. Becker. ¶ 26,29 *Fru*

Hornemann] Palline Christine Hornemann, f. Gottschalk, gift med fungerende Overkontrollør for Sjælland, Fyen og omliggende Øer samt Toldinspektør i Fredericia, Justitsraad Claus Wilhelm Hornemann (1761—1834), Broder til gl. Fru Collin.

27,7 *en Pastor Hertel*] Jacob Samuel Hertel, residerende Kapellan i Kolding og Sognepræst til Alminde. ¶ 27,8 *en rig Mand*] Under Kirkens Hovedreparation i 1753—58 fandtes i Kirkegulvet ved en Pille tæt ved den søndre Kirkedør omtrent $\frac{1}{2}$ Skp. brændt Rug. Sagnet om den rige Kornpuger er opstaaet som folkelig Forklaring paa dette mærkelige Fund (J. J. Fyhn: Efterretninger om Kjøbstaden Kolding, 1848, 74—75). ¶ 27,15 *Soldaten*] Digte, 1830, 6 (SS, XII, 190). ¶ 27,19 *Kong Albrechts Kjælder*] den saakaldte »svenske Kælder« under Kæmpetaarnet. Den er indrettet ca. 1600 og har saaledes intet med Dronning Margretes Modstander Kong Albrecht af Mecklenburg († 1412) eller med Skipper Clement at gøre (P. Eliassen: Koldinghus, 1908, 106). ¶ 27,23 *Estrup*] Borgmester Christen Estrup. ¶ 27,25 *Thomsen*] Arkæologen Kancelliraad Chr. J. Thomsen, Bestyrer af Musæet for nordiske Oldsager. Han havde allerede besøgt Ruinen 1822, og han og Estrup havde siden brevvekslet om dens Skæbne; 1831 blev den lukket, fordi Folk fra Omegnen i stor Udstrækning havde stjålet Sten fra Slottet (Eliassen, a. S., 194—196).

28,4—5 *den Karl der skjød Provst Møllers Pige*] 9. November 1829 skød Gaardskarlen hos Stiftsprovst Jens Paludan-Müller (den senere Aarhus-Biskop) Stuepigen Gjertrud Pedersdatter med en Pistol, fordi hun havde røbet nogle Bedragerier, han havde paa Samvittigheden. Han blev dømt fra Livet, Højesteret stadfæstede Dommen 4. Maj 1830, og Henrettelsen fandt Sted 17. Juni; Hovedet blev sat paa en Stage i 3 × 24 Timer. ¶ 28,5 *Fru Dannemand*] Frederik VI's Elskerinde. ¶ 28,8 *en Major Stokflet*] Major i Vejkorpset Joachim Godske Stockfleth. ¶ 28,11 *Clio havde skrevet hans Navn*] »Es steht keine Inschrift auf seinem Leichensteine; aber Klio, mit dem gerechten Griffel, schrieb unsichtbare Worte darauf, die wie Geistertöne durch die Jahrtausende klingen werden« (Heine: Ideen. Das Buch Le Grand, Kapitel IX, Werke, hrsg. von Helene Herrmann und Raimund Pissin, VII, 143). ¶ 28,14 *Den unge Poulsens Geliebte*] stud. jur. Tobias Andreas Frederik Paulsen, Søn af Odense-Bryggeren J. A. Paulsen, var forlovet med Johanne Nicoline Andersen, Datter af Apoteker Jannik Andersen (Meddelt af Kontorchef H. G. Olrik). ¶ 28,16 *Apotheker Andersen*] Jannik Andersen, Indehaver af Løveapoteket i Odense. ¶ 28,17—18 *en underlig Præst fra Kjerteminde*] Hvem A. mener, kan ikke sikkert afgøres, muligvis er det Sognepræsten, Professor Christopher Schrøder Andresen (1760—1832); han var afgjort Rationalist med skønlitterære Interesser (Lejlighedsdigte i Hempels Avis m. m.). Den residerende Kapellan, Hans R. Monrath (1752—1834), skildres som en ringe Begavelse; han var greben af Opvækkelsen i Kerte-

minde og Omegn. ¶ 28,20 *den delige Monolog: Da Herkules paa Veien stod*] A. hentyder her skæmtende til Ellens Replik i Kjærlighed paa Nicolai Taarn, 2. Optrin (SS, IX, 20): »Da Hercules paa Veien stod, — Da var han slemt i Knibe!«, som parodierer Harald Haarderaades Monolog i Oehlenschlægers Væringerne i Miklagard, 2. Akt, sidste Scene: »Da Herkules paa Marken stod, — Hvor tvende Veie sammenstødte« o. s. v. (Poetiske Skrifter, udg. af F. L. Liebenberg, VIII, 1858, 65). ¶ 28,28 *Søster*] Louise Collin. ¶ *Drewsens*] Collins Svoger Adolph og hans Søster Ingeborg Drewsen. ¶ 28,29 *Wulffs*] Kommandørkaptajn, Chef for Søkadetkorpset P. F. Wulff og hans Hustru Henriette, f. Weinholdt. ¶ *Heiberg*] Digteren J. L. Heiberg.

NR. 14. Trykt (Uddrag) A&C 142—43.

29,7—8 *Billeder fra min Sommer-Udflygt*] De samledes i Digtsamlingen »Phantasier og Skizzer«. ¶ 29,10 *To af disse fire Digte*] »Havfruen ved Samsø« og »Fragment af et Riimbrev«, smlgn. S. 36,10—11. ¶ 29,16—17 *de tre Professorer ved Lidenskabernes Academie*] Heibergs Udtryk om sine Modstandere i Sorø J. C. Hauch, Peder Hjort og Chr. Wilster under den litterære Fejde 1830. ¶ 29,27 *min Ansøgning om Regentsen*] den blev ikke bevilget; smlgn. S. 57. ¶ 29,29 *Schley i Libau*] Konsulatssekretær Ludolph Schley var et Bekendtskab fra Helsingørtiden; Schley var svensk Konsulatssekretær, logerede i Helsingør hos Enken efter den bekendte Færgemand Lars Bache, hvis Søn var Skolekammerat med A., og traf her denne, som deklamerede »Det døende Barn« for ham. Schley viste ham stor Venlighed, interesserede sig for ham; efter sin Forflyttelse til Libau stod han i Aarene omkring 1830 i flittig Brevveksling med A. — Schley har besørget den første tyske Oversættelse af »Det døende Barn« (trykt sammen med den danske Tekst, undertegnet H — —, i Kjøbenhavnsposten 1827, Nr. 77, 25. September) og en svensk Oversættelse i Scandinavisk Nytaarsgave for 1828. A. omtaler ham i Levnedsbogen, 124—26.; de saaes paany i København i September 1840.

30,2 *Bangs paa Hofmandsgave*] Kammerraad Bangs ældre Broder Niels var 9 Aar gl. af sin Mormoders Broder, Konferensraad Niels Hofmann, bleven indsat som den første Besidder af det 1784 oprettede Stamhus Hofmansgave med Forpligtelse til at antage Navnet Hofman. Hofmansgave ligger i Nordvestfyn, 1 km fra Otterup. ¶ 30,3 *Herresædet Lykkesholm*] ejedes af Justitsraadinde Marie Lindegaard. ¶ 30,6 *Atestats*] Ordspillet sigter til N. C. Bierrings Vaudeville »Attestats og Forlovelse«, opf. i G. paa Det kgl. Teater 23. Juli 1827. Edv. Collin blev juridisk Kandidat Foraar 1831.

NR. 15. Ikke tidligere trykt.

31,14 *Ida Bang*] Datter af Kammerraad Bang. ¶ 31,17 *Nielsen*] Skuespiller N. P. Nielsen. ¶ 31,18 *Carl Moors Buste*] Karl Moors Portræt (ikke hans Buste) forekommer

flere Gange i »Die Råber«, saaledes II, 2 og IV, 2. ¶ 31,19 *Simonsen*] Niels Simon-
sen, den senere Maler, begyndte som Billedhugger. Busten findes i Musæet i Aalborg.
¶ 31,21 *Jette og Christian Wulff*] Børn af P. F. og Henriette Wulff.

NR. 16. Trykt (et stærkt ændret Brudstykke) A&C 145—46.

32,6 *Træet i Gaarden*] det store Træ i den gamle Collinske Gaard i Norgesgade (Bred-
gade) Nr. 159 (nuværende Nr. 4). ¶ 32,8—9 *poetisk Jydepotte*] Titlen ændredes til
»Phantasier og Skizzer«. ¶ 32,11—12 *et lille Drama*] Det blev ikke optaget i Digtsam-
lingen, men er sikkert identisk med Fragmentet »Fornuftgiftermaalet Nr. 2. En dra-
matisk Drøm paa Skagens Rev«, trykt i Ove Thomsens Valkyrien, et Maanedsskrift
for dannede Læsere, 1831, III (Oktober—Dec.), 255—60 (ikke optaget i SS). ¶ 32,12
Badens latinske Grammatik] »Den skønne Grammatica, eller Badens latinske Gramma-
tik. Skizzeret, som en rørende, clauvensk Novelle«, trykt i Phantasier og Skizzer, 1831,
28—39 (ikke optaget i SS). Clauven (Pseudonym for Karl G. S. Heun) var en af
Tidens Yndlingsforfattere i den forlorent følsomme Genre; Grammatica Latina af
Jac. Baden udkom 1782, kom i 8 Udgaver og fortrængtes først efter 1840 af Madvigs.
¶ 32,13 *Phantasie ved Vesterhavet*] trykt i Phantasier og Skizzer, 1831, 77—78 (SS,
XII, 166—67). ¶ 32,14 *hos Guldbergs*] i Oberst Christian Høegh-Guldbergs Hjem.
¶ *min Digt-Samling*] Digte, 1830; de to i det følgende nævnte Digte »Det døende Barn«
og »Dykkerklokken« findes dér S. 17 og 24—32. ¶ 32,21—22 *Blanding af Jule-Stuen
og Carl den store*] »Fornuftgiftermaalet Nr. 2« indeholder en satirisk Skolemesterscene,
der efterligner Holbergs »Julestue«, Scen. 12; Børnene er personificerede Komodie-
titler af det løbende Repertoire. Oehlenschlægers »Carl den Store«, opf. 1. G. 12. Ok-
tober 1829, indledes med en — senere udeladt — Scene i Skolestuen, hvor Kongen
uddeler Ros og Dadel til Skolebørnene. ¶ 32,23 *den virkelige store kunde blive gnaven*]
Formodentlig Oehlenschlæger selv, som havde taget A. Kjærlighed paa Nicolai
Taarn temmelig ilde op formedelst dens respektløse Løjer med hans Tragediestil. ¶
32,27 *deres »boubl, bouble!*] Omkvædet paa Hexenes Sang i Shakespeares »Macbeth«
(Act IV, Scene I) lyder:

Double, double toil and trouble;
Fire burn and cauldron bubble.

Hexescenen mangler forøvrigt i Fragmentet i »Valkyrien«.

33,18 *Boyes: Kirkeklokke i Farum*] trykt i Nyt Aftenblad for 1826, 18—19. ¶ 33,22
—26 *Martsviolerne . . . Recensionen*] De nævnte Digte findes alle i Digte, 1830 (S. 6, 18,
47—51, 58—60, 44).

34,5 *et, om de Jydske Heder*] »Den jyske Hede i Regnveir«, se S. 44—45. ¶ 34,18 *en Frøken Gyldenkrone*] Baronesse Emma Güldenchrone, hvis Mor var en Søster til Oberst Høegh-Guldberg (Meddelt af Kontorchef H. G. Olrik). ¶ 34,20 *avis aux lectrices*] A.s Digt, hvor Poeten søger »en lille bitte Pige«, stod i Flyvende Post, 1830, Nr. 38, 29. Marts; det er optrykt i Phantasier og Skizzer, 5—6 (SS, XII, 16—17).

35,7 *bør anmeldte dens Ankomst*] Dette skete allerede 9. Juli i Fyens Stifts Avis, Til lægsblad til Nr. 102, samtidig med at Digtet »Den jyske Hede i Regnveir« meddeltes som en Prøve paa Samlingen. Digtet og Forhaandsomtalen af Bogen gik igen i flere Aviser, f. Ex. Randers Avis, Aalborg Avis og Kjøbenhavnsposten, Digtet alene i Elmquists Læsefrugter, IL, 1830, 135—36.

NR. 17. Forkortet. Trykt (et Brudstykke) A&C 502—03.

35,21 *Archiater Sch.*] Archiater (Hoflæge) J. J. A. v. Schönberg afrejste i Maj til Toulon og deltog som fransk Cheflæge i Toget til Algier. Han vendte samme Efteraar tilbage til Kbhvn. ¶ 35,24 *Soldater af Pap*] Aviserne meddelte, at den franske Ekspedition mod Algier bl. a. medførte »en hel Deel som Soldater udklædte Straamænd, som man vil bruge til at opstille paa falske Redouter, eller udsætte som Natposter, for at skuffe Beduinerne« (Aarhus Avis, 5. Juni 1830).

36,4 *Slukefter*] Traktørsted ved Hellerup. ¶ 36,8 *Hviid*] Skuespiller Christoffer Hvid. ¶ 36,10 *Havfruen ved Samsøe*] trykt i Flyvende Post, 1830, Nr. 81, 7. Juli; optrykt i Phantasier og Skizzer, 21—25 (SS, XII, 117—20). ¶ 36,18 *Jfr. Zrza*] Opera-sangerinden Christine Zrza.

37,1 *Capretz*] Han boede ifølge Vejviseren for 1830 Nybørs 63.

NR. 18. Trykt (Slutningen) A&C 146—47.

38,17 *at støbe Engle*] Hvori denne Leg bestaar, har ikke kunnet oplyses, men den er maaske beslægtet med den i H. F. Feilberg: Ordbog over jyske almuesmaal, I, 1886—93, 250—51, beskrevne: »at blæse engle i land; man kommer noget hakkelse i et fad med vand, en skal så prøve paa at blæse hakkelsen op af vandet; imens det forsøges, kaster man en ting i vandet, som oversprøjter ham.« ¶ *Pigebørnene*] Frøknerne Christiane og Louise Hofman (Bang). ¶ 38,18 *Fruen*] Charlotte Hofman (Bang), f. Mal-ling.

39,17 *et Stykke i Prosa: Ideer*] blev ikke trykt. ¶ 39,27 *Naturens Bog*] Planen synes at være opgivet.

40,1 Det store Tal skal (ifølge Prof. Brix) læses: Hundredtusindmillionerbillioner.

¶ 40,4—5 *Schattenspiel an der Wand*] Skyggekomedie, Skygebilleder. ¶ 40,5 *Lund*] maaske Kopist i Universitetsdirektionen Jens Lund, der samme Aar ægtede Edv. Collins Kusine Vahlia Hornemann (Meddelt af Kontorchef H. G. Olrik). ¶ 40,5—6 *den ældste af de her værende Sønner*] Da den ældste Søn Niels Erik Hofman (Bang) var paa Studierejse i Sverrig, er der vist Tale om Ove Malling H. (B.) (1808—68), Student 1827, senere Sognepræst, sidst i Lunde paa Fyen; *den yngre*] er enten Landmanden Jacob Aall H. (B.) (1810—87) eller Claus Emil H. (B.) (1812—40), der 1831 blev Student. ¶ 40,8 *Hals*] eller Enebærrodde, ved Indløbet til Odense Fjord. ¶ 40,11 *Balletten Søvnjængersken*] Ungdommen har moret sig med at kopiere (og parodiere) en af den forløbne Vinters store Teatersukcesser: Søvnjængersken, Ballet af Aumer, indrettet af Aug. Bournonville, til Musik af F. Hérold, opførtes 1. G. 21. September 1829 og naaede i første Sæson 16 Opførelser. Balletten var Bournonvilles første Ydelse som Balletkomponist; dens Sceneheld medførte hans Ansættelse som Solodanser og Balletdirektør (Hofdanssemester).

NR. 19. Ikke tidligere trykt.

41,28—42,1 *Skoven . . . staaer lige udenfor Vinduerne*] Næsbyhoved Skov. ¶ 42,7 *Phantasie ved Vesterhavet*] se Note til 32,13. ¶ 42,25 *Saharas*] Phantasier og Skizzer: Æquators.

43,15—22 Disse Verslinier findes ikke i Phantasier og Skizzer.

44,1 *Bøgetræet*] trykt i Flyvende Post, 1830, Nr. 110, 13. September, optrykt i Phantasier og Skizzer, 51—52 (SS, XII, 97 — de 6 Indledningslinier udeladt). ¶ 44,14 *som Fader*] saaledes ogsaa Flyvende Post a. S.; Phantasier og Skizzer og senere Tryk: som Moder. ¶ 44,26 *Heden i Regnveir*] trykt i Fyens Stifts Avis 9. Juli (smlgn. Note til S. 35,7), optrykt i Phantasier og Skizzer, 68—69 (SS, XII, 160—61). Digtet er inspireret af det S. 16—17 omtalte Møde med en Taterfamilie paa Heden. I et Brev til Ludvig Læssøe af 22. Juni 1830 hedder det: »Jeg mødte en Kjæltringefamilie og saae nogle smaae Børn vogte Faar, hvor Drengen blæste paa Fløite, og hvor Pigen sang en Psalme og saa Visen om »Roat, som faldt ned, skjøndt han holdt Balancen!« (B&B, I, 40).

45,12 *Roat, som faldt ned*] Linedanseren Christian Roat vakte uhyre Opsigt ved sin Ascension til Rosenborg Slotstaarn. Første Gang, 6. Juni 1827, gik det godt; da Roat anden Gang (12. Juni) allerede havde fuldendt Opstigningen og var kommet halvvejs ned, brast Tovet, han styrtede fra en Højde af 25 Alen og kvæstedes dødeligt (E. Nystrøm: Offentlige Forlystelser i Frederik VI's Tid, II, 1913, 133—36). Roat omtales ogsaa i »Fodreisen« tredie Kapitel (SS, VI, 178). ¶ 45,25 *Preciosa*] Titel-

figuren i Pius Alexander Wolffs romantiske Zigeunersyngestykke, berømt ved Webers Musik.

46,19 *Jomf: Pätsholt*] Augusta Petzholdt.

NR. 20. Forkortet. Trykt (forkortet) Breve til A. 78—81.

48,10 *literæ non erubescunt*] Bogstaverne (∴: Brevet) rødmer ikke. ¶ 48,16 *den bevidste Aften hos Bangs*] Edv. Collin henviser A&C 149 til MLE: »Hvor tidt misforstod jeg ham [∴: Edv. Collin] ikke og følte mig bedrøvet og forkuet, ligesom hans velmeente Iver blev misforstaaet af Andre; det var min Lyst og Lyksalighed at declamere enten egne eller fremmede Digte; i en Familiekreds, hvor jeg med min unge Ven traf sammen og blev opfordret og var beredt dertil, men hvor han bedre end jeg kjendte Stemningen og Selskabets Forstaaen af mig — jeg var dem unegtelig kun en komisk Figur, — traadte han hen til mig med de Ord: at declamerede jeg et eneste Stykke, da gik han bort! Jeg blev forknyt, og Vertinde og Damer overvældede ham med Bebrejdelser for hans Opførsel. Først senere har jeg forstaaet, hvorledes fra hans Standpunkt og med hans Anskuelse af Øieblikket han just viste sig som min ærlige Ven; men dengang kostede det mig Taarer, uagtet jeg havde en dyb Erkjendelse af hans Interesse for mig.« (MLE 106—07).

49,13—14 *Molbech er bleven Directeur*] Chr. Molbech udnævntes 13. Juli 1830 til Direktør for Det kgl. Teater. ¶ 49,18 *Professor Petersen*] Regensprovsten, Professor F. C. Petersen. ¶ 49,24 *har staaet i Kjøbenhavnsposten*] Nr. 169, 21. Juli aftrykte Kjøbenhavnsposten — med Aalborg Avis (Nr. 110, 13. Juli) som Mellemed — den i Noten til 35,7 omtalte Forhaandsmeddelelse i Fyns Stifts Avis om A.s »Poetiske Jydepotte«, hvori »Den jydsk Hede i Regnveir« var meddelt som Prøve paa den kommende Samling.

NR. 21. Trykt (forkortet) A&C 147—50.

52,26 *Guld-Grube til en Roman*] Planen blev ikke til noget, men A. benyttede Ideen i Vaudevillen »Spanierne i Odense«, der Marts 1833 indleveredes til Kgl. Teater, og vendte 1865 tilbage til Emnet med Lystspillet »Da Spanierne var her«.

53,14 *»Hjerte-Tyven«*] trykt i Phantasier og Skizzer, 44—47 (SS, XII, 19—21). ¶ 53,19 *De jydsk Vange i Godtveir*] Randers Avis, 1830, Nr. 110, 13. Juli, havde indeholdt et Optryk af A.s Digt »Den jydsk Hede i Regnveir«; som Svar fremkom under Rubriken »Indsendt« i Nr. 113, 19. Juli, det her meddelte Digt. A. gav et Slags Svar i Tillæg til Iversens Avis [Fyens Stifts Avis], Fredagen den 30. Juli, med det idylliske Digt: »Aftenvandring paa de jydsk Vange i godt Veir« (»See Aften er saa stille og Himlen er saa blaa —«), der i Phantasier og Skizzer, 50, omdøbtes til »Aftendæmring«.

54,2 *Egnens*] Afskrivfejl af A. for: Engens. ¶ 54,21 *Lund*] Af studerede og skrivende Folk af dette Navn var der i Randers 1830 Latinskolens Rektor Lauritz Severin Lund (1754—1832), men maaske indeholder Navnet en lille Gaade; Fyens Stifts Avis, som omtaler Digtet 13. August, tilføjer: »Men det er nok en Lund med en *Steen* i«. ¶ 54,25 *Opgaven*] Den S. 24 og 30 omtalte Besvarelse af Universitetets Prisopgave.

NR. 22. Ikke tidligere trykt.

55,16—17 *Pastor Bresdorff*] Christian Johan Bredsdorff, Sognepræst til St. Jørgens Hospital og Sørup, senere Konsistorialraad; yngre Broder til Provst Morten Thomsen B. ¶ 55,18—19 *Fru Bresdorff*] Ulrikke Antonette Bredsdorff, f. Schlegel; hun havde første Gang været gift med Pageinformator Chr. Hornemann (1759—92), Broder til Provstinde Ellen Cathrine Bredsdorff (1763—1827) og til gl. Fru Collin. ¶ 55,23 *Pastor Heber*] Sognepræst til Vor Frue Kirke i Svendborg Carl Vilhelm Heber. ¶ 55,27—28 *saa han veed meget derom*] N. C. L. Abrahams fortæller følgende Anekdote om ham: »En Dag fortalte Freund mig, at Thorvaldsen havde meddeelt ham, at en Præst Heber fra Svendborg havde været hos ham. Freund og jeg gik da til ham og indbød ham til at samles med os Andre om Aftenen i et Osterie. Men Præsten bad sig undskyldt; han skulde den næste Morgen ganske tidlig reise til Neapel og vilde derfor hvile sig om Aftenen, efterat han i tre Dage havde været paafærde i Rom. »Jeg har været meget omkring i de tre Dage,« sagde han, »men nu troer jeg ogsaa nok, at jeg har seet Alt.« »Det er mere, end jeg kan sige,« svarede Freund, »og jeg har dog været her i elleve Aar« (Meddelelser af mit Liv, 1876, 271). ¶ 55,29—30 *Den nye Raadstue*] opført 1829—1830.

56,5 *Haablik*] trykt i Kjøbenhavnsposten, 1830, Nr. 231, 1. Oktober, optrykt i Phantasier og Skizzer, 3—4 (SS, XII, 201—02).

NR. 23. Forkortet. Trykt (forkortet) Breve til A. 81—83.

58,1 *er jeg aldeles utilfreds med*] Den blev ændret til »Phantasier og Skizzer«.

NR. 24. Trykt (to Brudstykker) A&C 150—51.

59,4 *gamle Provst Bresdorff*] Morten Thomsen Bredsdorff, Provst i Salling Herred, Sognepræst til Vester Skerninge og Ulbølle, g. m. Ellen Cathrine f. Hornemann, en Søster til gl. Fru Collin. ¶ *fra Sorø*] hvor Sønnen J. H. Bredsdorff var Lektor i Botanik og Mineralogi. ¶ 59,5 *to Døtre og en Søn*] antagelig de to yngste, ugifte Døtre Ulrikke og Martine og Sønnen Christian, der siden 1828 havde været sin Faders Kappellan og 1834 blev hans Efterfølger i Embedet. ¶ 59,7 *Margaard*] Skrivfejl for

Maegaard; den ligger ved Indløbet til Skaarup Sund. ¶ *en Broder til Etatsraad Fenger*] Etatsraad Fenger er Kongens Livlæge, Professor Chr. Fenger; hans Broder Frederik ejede Maegaard. ¶ 59,11 *Præst Møller*] Sognepræst til Bjerreby Johan Georg Møller. ¶ 59,22 *Æskebilleder*] Billeder, klistrede paa Indersiden af Laaget eller i Bunden paa en Æske eller Kiste (se f. Ex. SS, III, 63). ¶ 59,27 *en gammel Degn, Øehlenschläger har omtalt*] I »Langelands-Reisen«, Digtet »Apotheket« fortælles om Degnen paa Strynø, der først havde været Sømand, dernæst Provisor paa Ørsteds Apotek i Rudkøbing:

Herligt han passer sin Dont, kun eengang (hvad mægter ei Vanen?)
Sagde for Amen han Stop! kort, paa sin Sømands Maneer.

(Poetiske Skrifter, udg. af F. L. Liebenberg, XIX, 1860, 146). Mandens Navn var Jens Hansen Glad; han var født i Rudkøbing (døbt 29. April 1770), havde været Gaardskarl hos Apoteker Ørsted (Folketællingen for Rudkøbing, 1801), altsaa ikke Provisor. 1802 blev han Hjælpedegn (Substitut) hos Degnen Nass paa Strynø, ægtede hans Datter, men blev aldrig virkelig Degn. Han maa have været paa Rejse til Fyn, for han hørte stadig hjemme paa Strynø, hvor han døde 1842, 74 Aar gammel.

60,11 *Asessor Martens*] Fhv. Sekondløjtnant ved de fynske lette Dragoner, Over-Toldbetjent, Krigsassessor Mathias Frederik Martens. Oberst Høegh-Guldbergs Husbestyrerinde Jomfru Martens var hans Søster (Brix 50). ¶ 60,12 *Agent Voigt*] Laurits Peter Voigt. ¶ 60,14 *den unge Voigt*] cand. phil. Christian Voigt, Student fra Nyborg 1828, opgav Studierne og indtraadte senere i Faderens Forretning. ¶ 60,19 *Agent Voigts ene Datter*] Riborg Voigt. ¶ 60,28 *ind til Provst Bresdorf*] i Vester Skerninge.

61,10 *især de overstrøgne*] Collin havde først skrevet: *for meget*, derefter *strøget for*; smlgn. S. 58,9.

NR. 25. Ikke tidligere trykt.

62,3 *Manthey har forkastet det*] Molbechs og Mantheys Censurer er af 22. og 24. August; Manthey reserverede sig dog sin endelige Dom, til Musikken var færdig. Censurerne er aftrykt Hetsch 15—17. Stykket blev antaget. ¶ 62,12 *admonitio amica*] venskabelige Paamindelse. ¶ 62,13 *introducetes hos Molbech*] som var en smaalig Skolemester i alt, hvad der vedrørte Sproget; i Censuren af »Ravnen« (som i sine talrige Censurer af Andersens senere Teaterstykker og Anmeldelser af hans Digtsamlinger) kræver han »en Revision af Sproget og Korrektur af Ortografien, som det meget trænger til« (Hetsch 17).

63,11 *Wexschall og Md. Wexschall*] Violinisten Frederik og Skuespillerinden Anna Wexschall, f. Brenøe; hun blev 1834 gift med Skuespiller N. P. Nielsen.

NR. 26. Trykt (et stærkt ændret Brudstykke) A&C 151—52.

63,23 *morede mig fortræffeligt*] Kommentaren til disse Ord giver Levnedsbogen 161—64, hvor A. skildrer sit første Møde med Riborg Voigt. ¶ 63,24 *Fru Bindsbølle*] Sophie Bindsbøll, f. Fries. ¶ 63,26—27 *Jomf: Jürgensen*] muligvis Tegneren Frits Jürgensens Søster Sophie, den senere Fru Henriette Collins Veninde. ¶ 63,28 *Agent Bruun*] Hans Brøchner Bruun, g. m. Hanne Antonie Jacobine Christiane f. Plum, Datter af Biskop over Fyns Stift Frederik Plum.

64,4 *Hans Madsen*] Præsten Hans Madsen i Svanninge ved Faaborg, der havde været Lybekkernes Fange under Grevefejden og Genstand for Tortur, blev i et Skab, hvor han var lukket inde, Ørevidne til Krigsraadets Forhandlinger. Det lykkedes ham at undkomme og i en Baad at naa Johan Rantzaus Lejr ved Assens, hvor han røbede Angrebsplanen for Rantzau, der øjeblikkelig brød op og 11. Juni 1535 slog Lybekkerne ved Øksnebjerg, en halv Mil fra Assens, og dermed afgjorde Krigen. Episoden skulde være benyttet i A.s Roman »Christian IIs Dværg«. ¶ 64,11 *Søndag 8te Dage*] 29. August.

65,1 *min fri Entré*] »Ifølge vedlagte allerunderdanigste Indberetning af 6. Novbr. 1824 erholde ingen for at have oversat et Stykke nogen Entree. Den som har skrevet eet Stykke som er opført nyder fri Adgang for eet Aar; de som have skrevet to opførte Stykker Adgang i 3 Aar og for 3 opførte Stykker for bestandigt« (Koncept ca. 1829 [til Skrivelse til Overkontrolløren], Kgl. Theaters Bogsamling). ¶ 65,14 *Kjærlighed*] trykt i Phantasier og Skizzer, 109—10 (SS, XII, 44). ¶ 65,21 *Hvad rasler hist hvor Sivene groe?*] Phantasier og Skizzer: I Bugten, hist hvor Sivene groe. ¶ 65,22 *en Baad med*] Phantasier og Skizzer: i Baaden de.

66,4 *Øiet*] Phantasier og Skizzer: Hjertet. ¶ 66,5 *Taaren*] trykt i Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 110, 13. September; optrykt i Phantasier og Skizzer, 20 (SS, XII, 125). ¶ 66,9 *saa trang*] Flyvende Post: for trang.

67,5 *blot nogle Linier*] Hvis Edv. Collin har afsendt Brev, er dette ikke bevaret.

1831

NR. 27. Trykt (Brudstykker) A&C 153—54.

68,3 *min første Brevdue*] A. afrejste 16. Maj med Dampskibet Prindsesse Wilhelmine til Lübeck. Rejsen er skildret i Bogen »Skyggebilleder af en Reise til Harzen, det sachsiske Schweitz etc., i Sommeren 1831« (1831) (SS, VIII, 1—122). ¶ 68,16 *Leithoffs*] Lægen Matthias Ludwig Leithoff, der 1818 havde grundlagt et anset ortopædisk In-

stitut, hvor der optoges Børn og unge fra alle Østersølandene (Meddelt af Kontorchef H. G. Olrik). ¶ 68,17 *den lille Gottlieb*] Den paa dette Tidspunkt 12aarige Gottlieb Boye, Søn af Digteren C. J. Boye og hans Hustru Marie f. Birckner, Edv. Collins Halvsøster; da der tales om *hans Skade*, har han altsaa været Patient paa Institutet. ¶ 68,19 *Theodor*] Edv. Collins yngste Broder. ¶ 68,24 *Auditeur Aal*] Jørgen Aall, senere Amtmand i Bratsberg Amt og Stortingspræsident.

69,9—10 *Gjengangerbrevene*] December 1830 udkom anonymt Henrik Hertz' opsigtsvækkende »Gjenganger-Breve eller poetiske Epistler fra Paradis«, der hidførte den afgørende Vending i Striden mellem Heiberg og Soranerne. Hovedstedet mod A. findes i det andet Brev »Toget til Algier eller Apologie for min Gaaen-igjen« (S. 33, Digte fra forskellige Perioder, III, 1862, 35—36):

Men, gjælder Klagen om det grønne Træ,
Hvem kan da fordre nogen
Respect for Sprogets Majestæt af Digterpogen,
Af Poesiens mindre Kræ?
Hvis denne Hellig Andersen, der rider
Berust af Phantasiens Øl
Paa Musens nattegamle Føl,
Det slagelseske Krik med lamme Sider,
Mens Pøblen holder ham for en Prophet
Af en Poet;
Hvis han som Sinkelectiens Fux begik
Saa plumpe Bommerter mod Grammatik
Som dem, han ideligt begaaer, han fik,
Det tør jeg sværge paa, saa vis som Nogen
Dada og blev sat hen i Skammekrogen.

I Brevet til Hauch, »Den massive Poesie eller Paradisets Ars poetica«, sættes A. i Klasse med »den fæle, skidne poetiske Zigeunertrop«, der gaar »med Brøl i Moserne bag Digter-Vænget«, Folk som Rumohr og Konsorter (smst. 88—89, Digte fra forskellige Perioder, III, 86—87). ¶ 69,10 *Recensenters Strængthed*] Bortset fra C. N. Davids strænge, men retfærdige Anmeldelse af Kjærlighed paa Nicolai Taarn (Maanedsskrift for Litteratur, I, 1829, 543—52), havde A. kun Grund til paa dette Tidspunkt at være tilfreds med Kritikens Holdning overfor ham.

70,1 *Jægerbruden*] Webers Opera »Der Freischütz«. ¶ 70,2 *Cardillac*] »Cardillac, oder Das Stadtviertel des Arsenal«, Melodrama in 3 Aufzügen, aus dem Französischen

und nach Hoffmanns Erzählung«. ¶ 70,4 *Apotheker Hagen*] rimeligvis den tidligere Indehaver af Svane-Apoteket i København, Lauritz Terpager Hagen, der i 1825 havde afhændet Apoteket til Apoteker Johannes Schönberg Baagøe. ¶ 70,6 *Doctor . . . Albers*] Lægen Moritz Karl August Albers, der havde studeret i København og offentliggjort et Par medicinske Afhandlinger paa Dansk. ¶ 70,7 *Otto*] Professor i Farmakologi Carl Otto. ¶ *Maltitz*] den tyske Forfatter Gotthilf August Freiherr von Maltitz. ¶ 70,8 *Kruse*] den danske Romanforfatter Laurids Kruse, der tilbragte sine sidste Aar i Hamburg i en Art frivillig Landflygtighed. ¶ *Freund*] Kgl. Møntmester Johan Frederik Freund, en Broder til Billedhuggeren. ¶ 70,10—11 *sin Broder i Berlin*] Maskinfabrikant Christian Freund. ¶ 70,16 *Species*] en Specie = 2 Rdl. = 4 Kr. ¶ 70,20 *Dukaterne*] Guldmønter, hvis Værdi varierede fra 3—4 Rdl. ¶ 70,21 *Cour:*] Courant (i Modsætning til Skillemønt og Papirspenge). ¶ 70,23 *Louisdor*] Guld 5-Thaler; Værdi godt 7 Rdl. ¶ 70,25 *Vierlandene*] Landskab under Fristaten Hamburg, paa højre Elbbred. ¶ 70,29 *Heden*] Lüneburger Heide.

71,12—13 *Müller (Historiographen)*] Historikeren Johannes von Müller, preussisk Historiograf. ¶ 71,13—14 *Fru Mumme*] Hentydning til Byens berømte Øl. ¶ 71,15 *Slottet*] Residensslottet »Grauer Hof« blev stormet og brændt under Opstanden 7. September 1830. ¶ 71,18 *Marr*] Skuespilleren Heinrich Marr; Anbefalingsbrevet havde A. faaet af hans Fader, der var Gæstgiver i Hamburg. ¶ 71,21 »3 Dage af en Spillers Liv«] Melodrama i 4 Akter af Louis Angely. Se Skildringen af det i Skyggebilleder, Kap. IV (Udg. 1831, 44—49; SS, VIII, 27—30). ¶ 71,26 *man sagde om ham*] A.s Rejsedagbog (Collinske Samling, Nr. 30, 4to) viser, at denne Udtalelse stammer fra Marr (»at han manglede Ild og var for feed. En sand Hollænder«).

72,9 *Houdewalkers i Hamborg*] Da A. i sin Dagbog skriver, at »Fruen talte Dansk«, maa Talen sikkert være om Købmand Carl Hudtwalcker, der tidligere havde opholdt sig i København, hvor hans Farbroder i mange Aar var Præst for Garnisonens tyske Menighed; Carl Hudtwalcker var gift med Charlotte Christiane Fiedler (1791—1866) fra København. ¶ 72,17 *Bredall*] Komponisten Ivar Bredal arbejdede paa Musiken til A.s Opera »Bruden fra Lammermoor«, hvortil Teksten var blevet indleveret 20. Febr. 1831 og antaget 4. Marts. ¶ 72,17—18 *La Quarantaine*] Vaudeville i 1 Akt af Scribe og Mazères, som A. i bearbejdet Oversættelse havde indleveret til Det kgl. Teater.

NR. 28. Ikke tidligere trykt; Brevet kort refereret A&C 503—04.

72,22 *til Jylland*] Efter samme Foraar at have taget juridisk Embedseksamen rejste Edv. Collin til Godsinspektør, Kammerraad Bindsbøll for at sætte sig ind i Godsadministration.

74,1 *at vi skulle sige »Du«*] om »Dus«-Historien se A&C 503—06, Rigmor Stampe 198—206.

NR. 29. Trykt (et Brudstykke, ændret) A&C 155.

76,6 *en Kjøbmand i Gosler*] han hed iflg. Dagbogen Hennecke. ¶ 76,23 *Stierne*] ∴ Stigerne (saaledes Dagbogen). ¶ 76,25—26 *De har vistnok seet denne . . . Ruin*] Collin havde været paa en Tysklandsrejse Maj 1826. ¶ 76,30 *Madgsprung*] ∴ Magdsprung.

77,15 *Brockhaus*] Forlagsboghandler Heinrich Brockhaus; Charlotte Oehlenschläger var paa dette Tidspunkt i Huset hos ham. ¶ 77,29 *Dahl*] den norske Landskabsmaler J. C. Dahl. ¶ *vor danske Gesant*] Kammerherre Edzard Wilhelm von Coopmans.

78,1 *Faye*] cand. theol., senere Provst i Nedre Jarlsberg Provsti Andreas Faye. ¶ 78,4 *Frøhlig*] Komponisten J. F. Fröhlich, som 1830—31 havde opholdt sig i Rom, hvor han havde truffet *Petzhold* ∴ Maleren Frederik (Frits) Petzholdt, *Küchler* ∴ Maleren Albert Küchler og *Bötger* ∴ Digteren Ludvig Bødtscher. ¶ 78,9 *Corpus Domini Festen*] Kristi Legems Fest, Torsdagen efter Trinitatis Søndag. ¶ 78,17 *Overbibliothekaren Ebert*] Overbibliothekar ved Det kgl. Bibliotek i Dresden Fr. Ad. Ebert. ¶ 78,22 *de sidste Uroeligheder*] Gadekampene i Dresden 17.—18. April 1831. ¶ 78,24 *Cholera*] Den anden Kolera-Pandemi (1826—37) naaede 1831 Tyskland; Afspærringen med Militærkordoner viste sig temmelig virkningsløs.

79,19 *Fredriksdor*] Guldmønt, hvis Værdi laa lidt over 7 Rdl.

80,5—6 *En riig, smuk, aandrigh Pige*] Riborg Voigt. ¶ 80,7 *hun var forlovet*] med Forstmanden Poul Jacob Bøving; A.s Fremstilling af Forholdet beror helt paa hans eget subjektive Skøn; hverken hans Tro paa Riborgs Genkærlighed eller hans haarde Dom over Bøving synes at være berettiget. ¶ 80,8—9 *hun blev gift kort før jeg reiste*] Brylluppet stod 27. April 1831. ¶ 80,9 *nogle Ord, er det eneste jeg har fra hende*] Da A. var død, fandtes Riborg Voigts Afskedsbrev i en Skindpose paa hans Bryst, og Jonas Collin d. Y. brændte det ulæst. A. har imidlertid selv meddelt en Afskrift af Brevet i Levnedsbogen og det lyder: »Lev vel, lev vel! Gid Christian [Riborgs Broder] snart kan sige mig, at De er rolig og fornøiet som før. Med inderligt Venskab. Riborg« (a. S. 172). ¶ 80,25 *skrev da i Hast et Par Ord*] aftrykt i Skyggebilleder, 1831, 197 (SS, VIII, 108—09).

81,1 *Oberon*] Opera af Weber.

NR. 30. Ikke tidligere trykt.

81,12 *Vilhelmine*] Dampskibet Prindsesse Wilhelmine. ¶ 81,16 *Berlin*] Digtet findes i A.s Rejsedagbog 13. Juni. Trykt i Elmquists Læsefrugter, LII, 1831, 496 (med

redaktionel Bemærkning: »Hjemsendt fra Digteren, under hans Udenlandsreise, Juni d. A.«); optrykt i Skygebilleder, 1831, 202—03 (Udeladt i Udgaven i SS, VIII).

82,20 *Heghe v. d. Goes*] Hugo van der Goes. ¶ 82,24 *Chamisso*] A. havde haft en Anbefalingskrivelse til ham fra H. C. Ørsted. ¶ 82,27 *Hitzig*] Julius Eduard Hitzig, Kriminalist, Forfatter, Ven af Zach. Werner og E. T. A. Hoffmann, havde 1824 stiftet det litterære »Mittwochsgesellschaft«, hvor A. indførtes ved et Gilde i Anledning af Holteis Hjemkomst fra Darmstadt, hvor han havde opholdt sig et Aar. ¶ *Zimroch*] Filologen og Digteren Karl Simrock.

83,2 *et Vers til mig*] trykt i Skygebilleder, 213 (SS, VIII, 117). ¶ 83,10 *forviist for et Lystspil Skyld*] G. A. von Maltitz var 1828 blevet udvist fra Berlin, fordi han lod sit af Censuren stærkt beskaarne Skuespil »Der alte Student«, der alluderede til aktuelle polske Tilstande og forherligede Polakkernes Frihedsbestræbelser, opføre uforkortet. Han levede sine sidste Aar i Dresden, hvor han døde 1837. ¶ 83,16—17 »*Pfefferkörner*«] et Udvalg af hans Artikler til »Norddeutsche Courier, ein Zeitblatt für Männer«. ¶ 83,18 *lille Baron Stampe*] rimeligvis en af Lensbaron Stampes Brødre, enten Premierløjtnant i Sætaten, senere Kaptajnløjtnant, Baron Frederik Christian Stampe (1797—1842) eller Sekondløjtnant i Kongens Regiment, senere Kaptajn, Baron Frantz Valentin Chr. Carl Stampe (1806—1880). ¶ 83,25 *vor Gesandt*] Geheime-Legationsraad Wilh. Bokelmann, Minister-Resident og Generalkonsul i Lübeck.

84,12 *faae Reitzel til Forlægger*] dette skete ogsaa. ¶ 84,22 *Lessøe var død*] Told-inspektør Niels Læssøe døde 9. Juni 1831; hans Hustru Signe, f. Abrahamson, var A.s moderlige Veninde.

NR. 31. Trykt (forkortet) A&C 156.

85,17 *Emil*] stud. med. Emil Hornemann, Søn af gl. Fru Collins Broder, Botanikeren Jens Wilken Hornemann. ¶ 85,23 *Min Lanterna Magica*] ∅: »Skygebilleder«.

86,1 *Den blinde Moder*] Digtet forekommer i Kapitel X (∅: IX; i Originaludgaven er VIII oversprunget i Kapitel-Nummereringen) i Skygebilleder, 126—27 (SS, VIII, 73).

87,6 *et andet Digt*] Skygebilleder, Kapitel XIII (∅: XII), 180—81 (SS, VIII, 99—100).

88,11 *Tre Dage af en Tyveknægts Liv*] Skygebilleder, Kapitel XIV (∅: XIII), 218—19 (SS, VIII, 120).

89,16 *Indledningen til Reisen*] Skygebilleder, Kapitel I, 4 (SS, VIII, 5).

90,1 *sidst i August*] Bogen udkom 19. September (Adresseavisen). ¶ 90,5—6 *Printslau*] Kammerraad Ferd. Printzlau ved Teaterkontoret drev ogsaa Forlagsvirksom-

hed, udgav saaledes »Det kgl. Theaters Repertoire«. A.s Bruden fra Lammermoor kom paa hans Forlag. ¶ 90,9 *oversat paa Tydsk*] en tysk Oversættelse udkom 1836, udg. af Fr. Wilh. Genthe, Breslau. ¶ 90,15 *Musikken*] til »Ravnen«. ¶ 90,16 *Bredahl er i anden Act*] af »Bruden fra Lammermoor«. ¶ 90,18—19 *das Slosz Montenero*] Syngestykke i tre Akter, Musikken af d'Alayrac. ¶ 90,19—20 *i Søllerød*] C. J. Boye var Sognepræst her 1826—35. ¶ 90,27 *Kulbrænderen*] Skyggebilleder, Kapitel V, 75—76 (SS, VIII, 45—46). ¶ 90,30 *Brænder*] Skyggebilleder: Skinner.

91,6 *Stærkere*] Skyggebilleder: Dybere. ¶ 91,15 *Stærkere*] Skyggebilleder: Dybere. ¶ 91,19 *Fru Viborg*] Hansine Henriette Viborg, f. Fogh, g. m. Justitsraad N. Viborg.

NR. 32. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

92,17 *Qvist paa Østergade*] Bogtrykker J. D. Qvist.

NR. 33. Trykt (forkortet) A&C 157—58.

93,11 *Dronningens Fødselsdag*] 28. Oktober. ¶ 93,14 *først i October*] »Kjøge Huuskors« opførtes 1. G. 28. November 1831. ¶ 93,27 *Du stolte Fjeld*] Skyggebilleder, Kapitel VI, 89 (SS, VIII, 52).

94,22 *Den lille Viggo*] Viggo Drewsen, f. 15. November 1830, Søn af Adolph og Ingeborg Drewsen. ¶ 94,26 *Don Carlos*] Schillers Sørgespil, opf. 1. G. 20. September 1831. ¶ 94,28 *Eduard Hügel*] Helten i Stykket; Navnet en Opmærksomhed mod Edv. Collin (collis = en Høj).

95,7 *irritabile genus*] genus irritabile vatum; Horats' Karakteristik af Digterne som et pirreligt Folkefærd (Ep. II, 2, 102). ¶ 95,16 *skal spilles om 14 Dage*] »Skibet« opførtes 1. G. 5. Oktober 1831; Vaudevillen oplevede ialt 5 Opførelser. ¶ 95,18 *de tør ikke kalde den »Quarantainen«*] af Hensyn til den i Europa grasserende Kolera-Epidemi (se A.s Brev til Ingemann af 20. September 1831; B&B, I, 86). ¶ 95,22 *i Anledning af Baggenses Verker*] 1827—32 udkom i 12 Bind Jens Baggenses danske Værker, udgivne af Forfatterens Sønner [3: Præsten Carl og Officeren Aug. Baggese] og C. J. Boye. ¶ 95,24 *i Maanedskrift for Literatur*] VI, 1831, 126—32; Recensionen er af Mollbech. ¶ 95,27 *hvad jeg elsker*] Indledningsdigt til Phantasier og Skizzer (a. S., 1—2, SS, XII, 299—300). ¶ 95,28 *Alle, vil de opdrage mig!*] Det bør dog i Sandhedens Interesse fremhæves, at Kjøbenhavnsposten to Maaneder tidligere (Nr. 130—32, 4.—7. Juni 1831) havde indeholdt en gennem 3 Numre gaaende, stærkt rosende Anmeldelse, undertegnet L (Orla Lehmann?).

96,22 *Dr. David*] Nationaløkonomen og Politikeren, Professor i Statsøkonomi C. N. David; hans Forlovede hed Georgine Nicoline Bramsen; hendes Broder var medicinsk Student, senere Tandler Lorents Bramsen.

Nr. 34. Trykt (et Brudstykke) A&C 159.

97,6 *Bruden*] Opera af Auber (La fiancée). ¶ 97,8 *Axel Thorsen*] Axel Thortsen, Sekondløjtnant à la suite i Jyske Jægerkorps, senere Kaptajn i Livgarden. ¶ 97,9 *hvilken udbredt Syge der graserer her i Sjælland*] P. V. Jacobsen skriver i sin Dagbog, 3. September 1831: »Sygdommen ude i Landet tiltager og udbreder sig mere og mere; der er allerede til forskellige Tider i den sidste Uge, efter vedkommende Distriktskirurgers Begæring, sendt en Snes Læger her fra Byen ud. Især i Præstø Amt huserer den stærkt, er meget smitsom og medfører ingen ringe Mortalitet; i et, vel ej lille, Sogn døde der 13 Mennesker i 2 Uger; paa Herregaardene ligger mange Steder Mand, Kone, Børn, Karle, Piger, allesammensyge; flere Steder har der ved hele Byer kun været en halv Snes Mennesker istand til at bidrage til Høsten, og fra Herregaardene maa der oftestendes ridende Bud halve Mile for at faa fat paa Smaatøse, der kunne malke Køerne. Imidlertid er man, — formodentlig for at man i Udlandet ej skal tro, at det er Kolera, — meget bange for at lade det blive bekendt, at Sygdommen er saa betydelig; i det kgl. Reskript, der kom forleden om, at der ej skulde afholdes Efteraarsmanøvre, stod der angivet som Grund den »ondartede og smitsomme« Sygdom, som var udbredt i Sjælland etc.; men i Bekendtgørelsen fra Kancelliet af Reskriptets Indhold bleve disse Ord udslettede« (Af P. V. Jacobsens Dagbøger 1827—33, meddelt af Julius Clausen. Personalhistorisk Tidsskrift, 4 R., 2. Bd., 105). — Sygdommen var en Koldfeber-Epidemi, om Kolera var der ikke Tale. Dens Omfang og Karakter belyses ved Kancelliets Forordning af 6. September til Amtmændene i Sjælland og Stiftamtmanden over Lolland-Falsters Stift (Statstidende, 1831, Nr. 147, 13. September), hvor det paabydes »Sognepræsterne og andre oplyste eller dannede Mænd« at bistaa med Uddeling af Medicamenter til de syge. ¶ 97,17 *Intermezze, af Reisen*] Skygge billeder, Kap. V, 79—80 (SS, VIII, 48). ¶ 97,21—22 *Fra-Djavallo, Bruden, Den Stumme*] (i Portici), Operaer af Auber. ¶ 97,24 *Dolorem furca pellas ex*] Jager du end Sorgen ud med en Høtyv —. Hentydning til Baggesens spøgefulde Horatscitat fra »Kallundborgs Krønike« (Poetiske Skrifter ved A. Arlaud, I, 1889, 173):

Naturam furca pellas ex,
Hun kommer dog igien, den Hex!

(Smlgn. Horats Ep. I, 10, 24: Naturam expellas furca, tamen usque recurret).

98,12 *Høit over Skyen staaer jeg her*] Denne Strofe er ifølge Dagbogen skrevet paa Brocken den 26. Maj.

Nr. 35. Trykt A&C 159—60.

99,10 *De skrev engang*] smlgn. S. 73—75.

1832

NR. 36. Trykt (forkortet) A&C 143—45.

100,19 *nu flagrer De ikke meer*] Edv. Collin var blevet forlovet med Henriette Thyberg. ¶ 100,23—24 *Digteren Bredal*] C. Bredal havde 1824 for 5 Rdl. købt Parcelen Damsgaard, Arvefæste under Sorø Akademi, hvor han levede som Bonde og snart kom i alvorlige økonomiske Vanskeligheder. En Opfordring i »Dagen«, 1831, Nr. 260, 1. November, til at hjælpe ham havde ogsaa vakt A.s Interesse; han korresponderede med Ingemann om Sagen for at indhente nærmere Oplysninger til Brug for Jonas Collin (B&B, I, 92—95; Breve til A. 262—66) og søgte i et Brev til Senioratet at faa Studenterforeningen til at træde hjælpende til. Edv. Collin havde sat sig i Spidsen for en Indsamling, der indbragte 56 Rdl., som med A. og Ingemann som Mellemed blev tilstillet Bredahl; dennes Takkebrev blev Indledning til en fleraarig Korrespondance mellem ham og Edv. Collin (Otto Borchsenius: To Digtere, 1886, 26 ff.; O. Thyregod: Christian Bredahl, 1918, 121 ff.).

101,2 *Bogen til Dem*] »Iste Deel af »Dramatiske Scener«, i hvilken Bredahl havde skrevet et Vers til mig« (Anmærkning af E. Collin, A&C 144; smlgn. Borchsenius a. S., 43). ¶ 101,6 *Lotte*] Lotte Oehlenschlæger havde Forældrene sendt til Hauchs for at hindre hendes Forlovelse med Phister, hvad dog ikke lykkedes. ¶ 101,11 *den Werligske-Troup*] Teaterdirektør August Werligh berejste Provinsen med et Selskab, der væsentlig spillede danske Stykker (Heiberg, Andersen o. fl.). ¶ 101,15—16 »*Der er i Himlen en Dreng*«] af Heibergs »Aprilsnarrene«, 5. Scene (Poetiske Skrifter, VI, 1862, 18). ¶ 101,17—18 *Fru Meislings Forelæsninger over Qvindeskjønnet*] se Levnedsbogen 101—02; Fru Meisling, hvis Rygte ikke var det bedste, holdt af at moralisere for den unge A. ¶ 101,30 *Marts-Maaned*] A. arbejdede paa Digtkredsen »Aarets tolv Maaneder, tegnede med Blæk og Pen«, 1833 (3: December 1832). *Marts* findes i »Aarets tolv Maaneder«, 23—34 (et enkelt Afsnit deraf: »En Guddoms Tanke er Du, Poesi«, SS, XII, 62—64). ¶ 101,31 *Februar*] Aarets tolv Maaneder, 11—22 (SS, XII, 143—49: »Herregaarden og Børnene«).

102,1 *Nyegaard*] Familien Collins Sommerbolig ved Jagtvejen. ¶ 102,17 *Tybergs*] Edv. Collins Svigerforældre, Tømrmester Henrik Thyberg og hans Hustru Oline, f. Falenkam.

NR. 37. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

103,24 *kastet Rendesteens-Snavs paa Dem*] i Hauchs »aristofaniske« Komædie »Den byloniske Taarnbygning i Mignature« (1830), hvor A. optræder som Pjerrot. Hovedstedet S. 47 lyder:

»Jeg har bygt en Daarekistebygning paa det flade Land,
Jeg har vandret humoristisk paa min Fod til Dragøes Strand,
Jeg kan skrive Vaudeviller, uden Regler, uden Baand« —

¶ 103,24—25 *som De derfor sparkede for Bagdelen*] A. replicerede med Digtet »Til den babyloniske Taarnbygger i Miniature«, *Flyvende Post*, 1830, Nr. 17, 8. Februar (ikke optrykt i SS). ¶ 103,30 *Cand. juris Paulsen*] den S. 28,14 omtalte T. A. F. Paulsen, Søn af Brygger og Kirkeværge J. A. Paulsen.

104,3—4 *Spektakler mellem endeel Studenter og et Detaschement Fædrelandsforsvarere*] Efter Stiftelsesfesten i Regensgaarden 1. Juli drog en oprømt Skare Regensianere og andre Studenter Kl. 2¹/₂ om Natten i Skoven, men stødte udenfor Nørreport sammen med Militæret, hvad der resulterede i Arrestationer med paafølgende Retssag (Knud Fabricius: *Regensen gennem hundrede Aar*, 1923, 71—72).

NR. 38. Trykt (forkortet) A&C 165—67.

104,29—105,1 *Verdenslivet, Menneskelivet, Poesien og Religionen*] Digtet er delt i tre Afsnit: *Jorden — Menneskelivet — Poesien*.

105,9 *Kirkheiner*] Operasanger J. F. Kirchheiner. ¶ 105,10 *den hvide Dame*] Opera af Boieldieu, *Zampa*] af Hérold. ¶ 105,11 »*De forliebte Haandværksfolk*«] Syngestykke af F. L. Gassmann til Carlo Goldonis Tekst. Foersom udførte Skomager Bendts Rolle. ¶ 105,12 *Waltz*] Skuespiller J. R. Waltz. ¶ *Luiise Hoffmann*] Louise Hofman (Bang) fra Hofmangave. ¶ 105,13 *Jomf: Bredsdorf med sin Kjæreste Møller*] Martine Bredsdorff og cand. theol. Chr. Edv. Møller. ¶ 105,14 *Jomf: Møller*] Elise Bolette Møller, der 1834 ægtede Provst Morten Thomsen Bredsdorffs yngste Søn og Eftermand som Sognepræst til Vester Skerninge, Christian Hornemann Bredsdorff. ¶ 105,15 *i Bispegaarden*] hos Biskop Plum. ¶ 105,26 *Stykket, De nok veed*] »Den anden April, originalt fædrelandsk Syngespil i een Act«, indsendtes gennem Konferensraad Collin 11. September 1832 med Musik af A.s Ven Sekondløjtnant Chr. Wulff, der var Amatørkomponist, men forkastedes (A&C 167—68); Stykket er utrykt. ¶ 105,27 »*Kenilworth*«] Paa Weyses Opfordring havde A. paataget sig at skrive en Operatekst over W. Scotts Roman »*Kenilworth*«; Librettoen indsendtes 22. Juni 1832 til Teatret; Molbechs skarpe Censur af 28. Juli, hvortil Kirstein sluttede sig, tilraadede at tilbagesende Manuskriptet, for at Forf. kunde revidere sit Arbejde baade fra Formens og Indholdets Side; Direktionen sluttede sig hertil, meddelte A. sine Indvendinger i en Skrivelse af 8. Sept. s. A. (konciperet af Molbech) og forlangte den reviderede Tekst til det hele Syngestykke i en god og læselig Afskrift. (A&C 163—65; Breve til A. 516—17). ¶ *Rav-*

nen] opførtes første Gang 29. Oktober 1832 som Festforestilling i Anledning af Dronningens Fødselsdag. I sin oprindelige Skikkelse opnaaede Operaen 6 Opførelser. ¶ 105,28 *Agnette*] det dramatiske Digt »Agnete og Havmanden«.

106,17 *Familien i Tvergaden*] Thybergs boede i Dronningens Tværgade Nr. 349 (nuværende Nr. 19). ¶ 106,21 *en Sang*] vistnok den i »Poetisk Læsebog for Børn og barnlige Sjæle, samlet, udgivet og forlagt af A. S. [o: Fr. Barfod]«, 1835 og 1836, 109—10 trykte »Sommervise« (»Den friske varme Sommerluft —«), optrykt SS, XII, 38—39, under Titlen »Skovbal«. Sidstnævnte Sted er — ligesom i 1. Udgave af Samlede Skrifter (XV, 1854, 42—43) — tilføjet Aarstallet 1825; dette er imidlertid baade af indre og ydre Grunde en Umulighed og maa betragtes som en Fejlskrift for 1835 — det Aar, Digtet første Gang er blevet trykt. ¶ 106,23 *den snavs Mathias Winther*] Mathias Winther, et begavet, men uroligt Hovede, havde været Eskadronskirurg ved Oberst Høegh-Guldbergs Regiment, men var paa Grund af Forsømmelighed i 1830 blevet afskediget. Allerede tidligere havde han udfoldet en stor litterær Virksomhed, nu startede han Smuds- og Sensationsbladet »Raketten« 1831 og angreb heri og i en lang Række Pjecer sine formentlige Forfølgere. Mod Høegh-Guldberg rettedes saaledes Flyveskrifterne »Forpostfægtning«, »Supplement eller Randglose til Forpostfægtningen«, »Tøffelregimentet«, »Læsning for Publicum« Nr. 1—8, alle i 1831. 1832 fortsatte Winther i »Raketten« med satiriske Breve fra »Oberst Høegh-Guldbergs gule Moppe Ami« (Nr. 17) og en fingeret Redegørelse for en Proces mellem samme Moppe og »Raketten«. Imidlertid var Obersten 11. April skredet til Sagsanlæg paa Regimentets Vegne i Anledning af en anonym »indsendt« Smædeartikel i Bladets Nr. 9 og 10, der insinuerede, at man havde unddraget Mandskabet de det tilkommende »Ildebrandspenge« (o: »den det indkvarterede Mandskab under visse Betingelser tilkommende Godtgørelse i Penge for Opvarmning af det den til Beboelse anviste Lokale«), en Beskyldning, der i forblommede Vendinger gentoges af Udgiveren med den Tilføjelse, at Folkene af Frygt for deres Foresattes Uvillie afholdt sig fra at kræve deres Tilgodehavende. W. søgte at faa Sagen afvist, fordi der ikke havde været anstillet Forligsmægling i den, men en Retskendelse af 9. Juli — altsaa netop paa det Tidspunkt, A. var i Odense — gik ham imod. 5. November s. A. faldt Hof- og Stadsrettens Dom, der kendte de fornærmelige Udtalelser døde og magtesløse at være og tilpligtede W. foruden Sagens Omkostninger at bøde 60 Rdl. Sølv til Københavns Fattigvæsens Hovedkasse (»Præmissen og Dom i Sagen: Oberst Christian von Høegh-Guldberg contra Eskadronskirurgus M. Winther . . . Udg. af M. Winther«. 1832). Dommen stadfæstedes ved Højesteret 5. Juni 1833. ¶ 106,25—26 *en Bog ud . . . mod Deres Fader*] Adresseavisen, 1832, Nr. 155, 4. Juli, indeholdt følgende Avertissement: »Idag har forladt Pressen: Det kan man kalde et

lykkeligt Liv: at lægge sig om Aftenen med en sulten Mave, uden at vide, hvorfra man Dagen efter skal tage Noget til at stille denne Sult med! — I venskabelige Skrivelser til Dhr. Conferensraad Collin, Fattigdirecteur Mangor og Grosserer Nathanson; med Spørgsmaal til de gode Hrr. Theologer Clausen, Grundtvig, Visby og Lindberg: item: Nogle Ord til det første Stændermøde, der maatte samles; med Motto: »Hvad jeg skrev, det skrev jeg,« sagde Pilatus. Af Andreas Hansen. Faaes hos Boghandler Schovelin.«

NR. 39. Ikke tidligere trykt.

107,6 *S. og C.*] Sølv og Courant. ¶ 107,16 *Lind*] cand. jur. B. C. W. Lind, der kort efter Nytaar 1833 blev forlovet med Louise Collin.

NR. 40. Ikke tidligere trykt.

107,20 *min Vertinde*] A. boede 1832 i Store Kongensgade Nr. 33 (det nu forsvundne Nr. 9) hos Enkefru Charlotte Schrøder.

108,6 *den norske Søster*] Fru Johanne Boye, f. Birckner; Datter af gl. Fru Collin i hendes første Ægteskab med Præsten og Filosofen M. G. Birckner.

NR. 41. Ikke tidligere trykt.

108,20 *paa Lykkesholm*] hos Justitsraadinde Lindegaard. ¶ 108,23 *Bramstrup*] Hovedgaard i Aasum Herred, 8,5 km S. f. Odense; Ejeren var Landmaaler Terman Øllgaard Hillerup, en Broder til Litteraten F. C. Hillerup. ¶ 108,26 *Møllers Moral*] Hentydning til P. E. Müllers »Kristeligt Moralsystem« (1808, 2. Udg. 1827), der benyttedes som Lærebog ved Universitetet.

109,9 *Sanderumgaard*] Hovedgaard i Aasum Herred, 10 km SØ f. Odense; berømt ved det nittende Aarhundredes Begyndelse for sin Have, der væsentlig skyldes Geheimekonferensraad Joh. Bülow. Efter hans Død købtes Gaarden 1828 af Premierløjtnant C. A. Vind, hvem A. besøgte; han var gift med Sophie Elisabeth f. Hoppe. Haven beskrives udførligt af *Moelbech*] i »Ungdomsvandringer i mit Fødeland«, II, 1815, 66—91. ¶ 109,10 *de andre Poeter*] Sanderumgaards Have er besunget af J. H. Smidth: »Danske Haver«, 1823, 59—63, og af Mathias Winther: »Sanderumgaards Have, Digtninge« (1824); sidstnævnte Bog er smykket med Vignetter af Haven, stukket af J. F. Clemens efter Tegninger af Adjunkt J. H. T. Hanck i Odense.

NR. 42. Ikke tidligere trykt.

109,24—25 *auch ich bin in Arkadien gewesen*] Gengivelse af den latinske Indskrift: Et in Arcadia ego, der oprindeligt stammer fra Bartolomeo Schidones Maleri i Palazzo

Sciarra-Colonna, Rom, med de to unge Hyrder, som forfærdet betragter et Dødningshoved. I sin tyske Form træffes det som Begyndelseslinie til Schillers Digt »Resignation« (1786): »Auch ich war in Arkadien geboren«. (O. Arlaud: *Bevingede Ord*, 2. Udg., 1906, 377).

110,13 i *Roeskilde*] hvor Weyse tilbragte sine Sommerferier hos Domprovst Hertz.

NR. 43. Ikke tidligere trykt.

111,25 *Bruden fra L.*] Bruden fra Lammermoor, opf. 1. G. 5. Maj 1832, ialt 8 Opførelser. ¶ 111,29 *Selchousdal*] Hovedgaard i Løve Herred, 2 km V. f. Nørager ved Tissøs østlige Bred; den ejedes af Fru Christiane Annette Selchau, f. v. Herbst, Enke efter Godsejer J. C. Selchau. ¶ *Ørsted*] Af et utrykt Brev af 23. August 1832 fra A. til Henriette Wulff fremgaar det, at Talen er om »Conferentsraad Ørsted«: Anders Sandøe Ørsted. ¶ 111,30 *Ludvig Møller*] cand. theol. Ludvig Müller, den senere Numismatiker, Søn af Biskop P. E. Müller.

112,1 *grønne Dreng*] grønne Blommer. Kontorchef H. G. Olrik meddeler følgende Forklaring: »Grønne Dreng = Grønne Kloder, folkeetymologisk Omdannelse af det for en dansk jævn Havemand ubegribelige Reine Claude (Klode = Klaade = klodset Dreng)«. ¶ 112,2 *Mimi*] Mimi Thyberg, Edv. Collins Svigerinde. ¶ 112,3 *en ganske lille Stump*] Disse Strofer udgik i den endelige Redaktion af Digtet. ¶ 112,16 *lille Adolph*] Adolph Johannes Boye, f. 1825, Søn af den S. 108,6 nævnte norske Fru Boye; *den store Adolfer Adolph Drewsen*. ¶ 112,17 *de jydsk Aviser*] Hvad A. sigter til, lader sig neppe afgøre, men han har ogsaa ved anden Lejlighed drillet Drewsen med »de jydsk Aviser«. I en Samling udaterede »Nyttaarsvers for det collinske Huus« (Odense, H. C. Andersens Hus), aabenbart fra samme Tid, skriver A. til Drewsen:

»Gid De maa erholde de jydsk Aviser,
Lidt mere tidlig end sidste Aar.«

NR. 44. Ikke tidligere trykt.

113,16 *August Maaned*] »Aarets tolv Maaneder«, 79—84 (SS, XII, 30—33); *Juli*] »Aarets tolv Maaneder«, 69—76 (SS, XII, 24—30, med Titel: »Sommerflugt og Hvile«). ¶ 113,17 *Februar*] »Aarets tolv Maaneder«, 13—22 (SS, XII, 143—49, med Titel: »Herregaarden og Børnene«); *December*] »Aarets tolv Maaneder«, 117—26 (SS, IX, 61—67, »Juleaften« af »Fire Aarstider«).

114,2 *Koch*] Arkitekten, kgl. Bygningsinspektør og Hofbygmester J. H. Koch, gift med Ida Wulff, Kommandør P. F. Wulffs yngste Datter. ¶ 114,3 *Øehlenschläger*] blev først Etatsraad 16. Marts 1839.

NR. 45. Ikke tidligere trykt.

115,14 *Frue Schrøder*] A.s Værtinde Enkefru Charlotte Schrøder. ¶ 115,16 *Brevet til Jette*] Dette Brev findes ikke mere. ¶ 115,26 *Contant Betaling for Kyholm*] Til Karrantæneanstalten paa Øen Kyholm ved Indløbet til Stavns Fjord paa Samsøs Nordøstkyst havde J. H. Koch 1831 bygget den nye Bygning, der benyttedes, indtil Anstalten ophævedes 1859.

NR. 46. Ikke tidligere trykt.

NR. 47. Trykt (forkortet) A&C 162—63.

116,26 *dog staaer De mig nu alt for høit*] Edv. Collin var 11. December 1832 blevet Sekretær i Fonden ad usus publicos, i hvilken Post han afløste sin Fader. Baggrunden for Brevet er A.s Planer om at opnaa en Rejseunderstøttelse af Fonden; Samtalen med Oehlschlæger har da fundet Sted under A.s Besøg for at faa en anbefaling, som skulde støtte hans Ansøgning om Stipendiet. Oehl.s Udtalelse (trykt MLE 539—40) er dateret 7. Januar 1833, men allerede 20. December 1832 skriver A. til Ingemann (B&B I, 112): »Jeg har derfor faaet Løfte af Oehlschlæger, Ørsted og Biskoppen [P. E. Müller], hver at anbefale mig«. Det foreliggende Brev maa da være skrevet mellem 11. og 20. December, i alle Tilfælde før 1. Januar 1833, da »Dus-Historien« omtales som foregaaet »ifjor« (d. e. 1831).

117,8 *mit Skriftemaal*] Levnedsbogen, skrevet 1832.

1833

NR. 48. Trykt A&C 174—75.

118,1 [1833] Dateringen skyldes Edv. Collin. ¶ 118,3 *mere Afskrift*] maaske Manuskrift til Samlede Digte 1833. ¶ 118,4 *Molbeck kalder Ærgrelse*] Molbeck var almindeligt berygtet for sit vrantne og gnavne Væsen. ¶ 118,5 *Wilster synger*] i Digtet »Rimbrev fra Sorø«, Digtninger, 1827, 62.

NR. 49. Trykt A&C 178—79.

NR. 50. Trykt A&C 179—80.

120,4 *Reisen var en Drøm*] A.s Ansøgning om Rejseunderstøttelse, konciperet af J. Collin (trykt A&C 173—74), er dateret 7. Decbr. 1832 og blev afleveret til Frederik VI

personligt under en Audiens, hvor A. overrakte »Aarets tolv Maaneder«. Paa Collins Raad indhentede A. i Begyndelsen af Januar 1833 en Række anbefalende Udtalelser til Støtte for Ansøgningen fra Ingemann, H. C. Ørsted, Oehlenschläger, Thiele og J. L. Heiberg (trykt MLE 538—42). Hans Frygt for et Afslag var uberettiget, og Edv. Collin har aabenbart omgaaende trøstet ham; allerede Dagen efter Afsendelsen af det foreliggende Brev kan han skrive til Henriette Hanck i Odense (utrykt Brev i H. C. Andersens Hus, Odense), at Indstillingen til Kongen om hans Rejsestipendium ligger parat til Underskrift. Ved kgl. Resolution af 13. April 1833 bevilgedes der ham en Understøttelse paa 600 Rdl. aarlig i to Aar, der senere ved kgl. Resolution af 15. April 1834 blev forøget med 200 Rdl. (A&C 180).

NR. 51. Trykt Breve til A. 83—84.

120,24 *Mandag d. 22 April*] Denne Dag afsejlede A. med »Frederik VI« til Lübeck for at tiltræde sin store Udenlandsrejse.

NR. 52. Trykt (forkortet) A&C 180.

NR. 53. Trykt (forkortet) A&C 181—82.

121,26 *sine to Brødre*] Søofficererne Jørgen Peter Frederik og Christian Wulff; begge var 1832—33 i Vestindien, den første med Briggen St. Croix, den anden med Korvetten Diana (Meddelt af Admiral T. A. Topsøe-Jensen).

122,20 *Kammerjunker Du Plat*] Der fandtes 1833 ikke mindre end tre Kammerjunkere af dette Navn: Premierløjtnant ved Livregiment Kyraseerer Cæsar du Plat, Premierløjtnanterne ved Kongens Regiment Claude og Vilhelm du Plat, og det er trods Undersøgelser i Hærens Arkiv og Rigsarkivet ikke lykkedes at fastslaa, hvem af de tre der har været A.s Rejsefælle. ¶ 122,28 *Marr*] Skuespillerens Fader. ¶ 122,30 *en riig Jødefamilie fra Odense*] »Salomon [et Bekendtskab fra Dampskibet] afhentede mig til sine Forældre, de vare fra Odense, boede nu her [i Hamburg] i mange Aar« (Dagbogen 24. April). Sikkert Slægtninge af den Købmand Juda Salomon († 1824) i Odense, hvis Datter A. sender Hilsener til i Breve til Henriette Hanck (Tilskueren, 1930, I, 268, 270, 273).

123,5 *Dominique*] Komædie i tre Akter af Viollet d'Epagny og H. Dupin. ¶ 123,6 *vilde dog neppe behage hos os*] Det opførtes 1. G. paa Det kgl. Teater 7. September 1833, gjorde ingen Lykke og henlagdes efter fire Opførelser. ¶ 123,18 *stikker*] sidder fast. ¶ 123,19 *Vagiskib*] Skonnerten »Elben«. ¶ 123,20 *Mørk og Svendsen*] Premierløjtnant Frederik Sigfried Mørck og Skibets Næstkommanderende, Premierløjtnant Magnus Suenson. ¶ 123,25 *Dr Trier*] Dr. med. Isaac Moses Trier, Læge ved Hospitalet i Al-

tona 1832—60. ¶ 123,26 *Oxholms Affaire*] Muligvis hentydes der, hvad Kontorchef H. G. Olrik har henledt Udg.s Opmærksomhed paa, til Transaktionerne i Anledning af den tidligere Generalguvernør i Vestindien, Generalløjtnant Peter Lotharius Oxholms Gæld til Staten, der refereres saaledes i Marcus Rubin: Frederik VI's Tid, 1895, 224: »Det var ligeledes i hine Aar, at Staten fik en Mængde vestindiske Plantager paa Halsen . . . Naar Staten udvikledes i disse Affærer, var det imidlertid for endel dens egen Skyld. For at frelse de fornemme Slægter, i hvis Plantager de københavnske Handelhuse havde Prioriteter, overtog man disse. Saaledes likviderede Staten f. Eks. en Del af Meyer & Triers Gæld til Finanserne ved at lade sig deres Prioritetsobligationer i Generalløjtnant Oxholms og i Kammerherre Ferralls Plantager cedere. Overfor Oxholm betød det . . . en Foræring af en Formue. Hans Plantager ansloges til at være 942,000 Rbdl. værd (naar man regnede 125,000 Rbdl., han »skal have anvendt paa dem«, med i Beløbet), og i disse prioriteredes til Finanserne 712,000 Rbdl. ! Først ved hans Død 1827 lod Staten sig dem udlægge. Hans øvrige Kreditorer fik kun nogle faa Procent af deres Fordringer dækkede, ved Hjælp af hans Møbler og andre Effekter; men Oxholms Sønner fik Plantagerne i Forpagtning paa saadanne Vilkaar, at Forpagtningssummen kun udgjorde Halvdelen af Renterne af, hvad Staten havde overtaget Plantagerne for«. ¶ 123,27 *a la Øst*] Den meget produktive Litterat Niels Chr. Øst. Der sigtes til begges homoseksuelle Tilbøjeligheder. ¶ 123,29 *Titus*] Opera af Mozart.

124,2 *Heyne*] Salomon Heines bekendte Bankierfirma i Hamburg. ¶ 124,14 *Grunden til min Smerte*] Louise Collin, som A. havde sværmet for, efter at han havde forvundet Tabet af Riborg Voigt, var kort efter Nytaar 1833 blevet forlovet med B. C. W. Lind:

125,4 *Wanscher*] Papirhandler Wilhelm Wanscher, forlovet med Karen Wegener, Datter af Edv. Collins Kusine Birgitte Wegener, f. Bindsbøll. ¶ 125,10 *Bogtrykkeren*] Fabritius de Tengnagels Bogtrykkeri, hvor Samlede Digte (1833) blev trykt. ¶ 125,17 *den ældre Fru Drewsen*] Adolph Drewsens Moder Fru Anna Christine Dorothea Drewsen, Enke efter Papirmager Chr. Drewsen paa Strandmøllen.

NR. 54. Trykt (forkortet) A&C 182—83.

125,26—27 *tog jeg 200 ₰ Banko op*] Til Forstaaelse af A.s finansielle Betragtninger kan anføres følgende, som Udgiverne skylder Professor Axel Nielsens velvillige Oplysning: »A. havde 400 Species til Disposition det første Aar. Heraf havde han bestemt de 100 til selve Rejsen fra Kbh. til Rom (130,14). Muligt havde han Summen paa Akkreditiv, hvad hans Ord om, at han i Hamburg tog 200 Mark op kunde tyde paa. Naar han da 126,1 siger, at han havde 100 Sp., han ikke maatte give ud, betyder det, at han

ikke maatte give dem alle ud Kbh.—Paris; han rejste da ogsaa for 68 Sp., medens han havde beregnet dette Afsnit til 70 Sp. Tilbage af de 400 var saaledes 332 Sp. Skulde de vare ca. 12 Maaneder, maatte han bruge paa det nærmeste 28 Sp. maanedlig (127,8). Naar han videre siger (127,20), at han har 6 Frederiksdorer, gaar dette altsaa paa de 100 Sp.«

126,24—25 *naar jeg blundede i Vognen drømte jeg altid at eet af disse vare borte*] »I sin Lomme til Høire havde han Creditivet, i sin Lomme til Venstre Passet og i en lille Skindpung paa Brystet nogle fastsyede Louisd'orer; hver Drøm forkyndte, at en eller anden af disse Kostbarheder var tabt, og derfor foer han feberagtig op, og den første Bevægelse, Haanden gjorde, var en Trekant fra Høire til Venstre og op mod Brystet, for at føle, om han havde dem eller ei.« (»Lykkens Kalosker«, Kap. VI; Tre Digtninger, 1838, 46; SS, XIII, 120).

127,4 *Feddersen*] Auditor Hans Ditmar Frederik Feddersen tiltraadte i Sommeren 1832, med Understøttelse af Fonden ad usus publicos, den Rejersenske Fond og det Lassenske Stipendium, en videnskabelig Udenlandsrejse, hvorfra han vendte hjem i Sommeren 1835; A. traf ham paany i Paasken 1834 i Rom, samt senere i München og Berlin. ¶ 127,30 *Seemann eller Schwartsen*] Skuespillerne Corfitz Seemann og Julius Schwartsen.

NR. 55. Trykt (forkortet) A&C 183—84.

128,8 *Brøndsted*] Arkæologen, Professor P. O. Brøndsted. ¶ *Bibliotheket*] Bibliothèque nationale. ¶ 128,11—12 *Dinesen*] Artilleriløjtnant A. W. Dinesen, senere Major og Ejer af Katholm. ¶ 128,20 *Amaltheahorn*] Overflødigedshorn.

129,2—3 *Ole Navnløse*] Einar Drewsen, f. 8. Januar 1833. Ole Navnløse er iøvrigt Hovedpersonen i Ingemanns polemisk-fantastiske Roman »Huldre-Gaverne eller Ole Navnløses Levned-Eventyr« (1831), der havde vakt stor Opsigt ved sin Fremkomst.

NR. 56. Trykt (forkortet) A&C 184—86.

129,15 *et uforskammet Digt*] Kjøbenhavnsposten, 1833, Nr. 87, 4. Maj, havde indeholdt et 10 Strofer langt Digt »Farvel til Andersen!«, underskrevet Frithiof. Som Svar herpaa offentliggjordes i Bladets Nr. 93, 13. Maj, et Smædedigt med samme Titel, underskrevet Ingeborg. Af det sidste har A. meddelt fire Strofer i MLE 119—20; til Sammenligning kan anføres det oprindelige Afskedsdigts Strofe 1, 3, 9 og 10:

Saa vil Du bort fra Danalund
 Før den endnu er ret udsprungen,
 Før Engen staaer med Blomsterbund,
 Før Lærkens Slag har Vaaren sjungen.

Det er ei smukt, at Sønnen gaaer
 Fra Hjemmet bort til fjerne Lande,
 Før han af Moderlæben faaer
 Et Afskedslys paa Mund og Pande.

— — —

O! husker Du den skjøne Sang,
 Du qviddred' hist, hvor Lyngen rødner,
 Hvor Bølgen gaaer sin stolte Gang,
 Hvor Øine blaae hvert Hjerte blødner,
 Hvor Kampesteen med Mos paa Kind
 Som Gubbe staaer paa Oldtidshøie,
 Hvor Taagesky i Nattevind
 Omflagrer Maanens blege Øie.

— — —

Du blev mig kjær paa Lyngen hist
 Og der, hvor Bølger Øiet standse,
 Du blev mig kjær som Fugl paa Qvist
 Og naar Du sang om Vuggens Dandse,
 Et Hjerte med et Tonehav,
 Og Billedbaade der, som svømme,
 En sælsom Lyst til Liv og Grav
 Det gav Dig Gud i Sjælens Drømme.

O, fryd Dig da i Sydens Skjød,
 Men i din travle Blomsterplukken
 Glem ei det Land, hvor Du blev fød,
 Den brune Høi med Askekrukken;
 Glem ei den lune Bøgelund,
 Det røde Flag paa Codans Vøve;
 Bliv Danmark tro i hver en Stund,
 Og Danmark skal sin Barde love.

Parodien vakte Opsigt; i Kjøbenhavnsposten, Nr. 106, 1. Juni, indrykkede Chr. Wilster en Erklæring, hvori han bestemt dementerede Rygtet, at han skulde være Forfatter til den.

130,15 *de 33 Species jeg har tilgode*] som Honorar for Samlede Digte (1833).

131,23 *det Lassenske Legat*] Rejestipendium, oprettet ved Testamente af 9. December 1679 (Fundatsen konfirmeret 19. Marts 1714) af Justitsraad og Højesteretsassessor, Lic. jur. Peder Lassen (1606—81) og Hustru Magdalene Pedersdatter. Renten af 10,000 Rbd. skulde tilfalde »2 eller flere skikkelige Studiosis som efter flittig Examen befindes i deres Studeringer (af hvilken Facultæt enhver og er, og meest inclinerer til) saaledes grundede, at de kand formodes dennem lovligen og vel, at kunde fortsætte til at studere Udenlands i Tre Aar, helst om samme Personer ikke ere af den Formue, at de beqvemmeligen sig af egne Midler kand underholde« (Tycho de Hofman: Foundationer paa de Legata, som ere stiftede af Peder Lasson, 1753, 66—67; Samling af de for Universitetets Legater gjældende Bestemmelser, 1890, 356—57).

132,19 *»Sous clef«*] *»Sous clé, comédie-vaudeville en un acte, jouée par Mlle Déjazet toute seule, et représentée pour la première fois à Paris, sur le théâtre du Palais-Royal, le 22. mai 1833«* [anonymt, Forf. er Dumanoir, A. de Leuven og A. Deforges]. Dagbogen viser, at A. har overværet Premieren; Forestillingen er skildret i Kun en Spillemand, Tredie Deel, Kap. VII (Udg. 1837, III, 88—89; SS, IV, 274—75).

133,4 *som en Pære*] Ideen til at karikere Louis Philippe som en Pære skyldes den politiske Karikatur Skaber, Tegneren og Journalisten Charles Philipon (1806—82); de ældste Billeder stammer fra 1831.

NR. 57. Ikke tidligere trykt.

134,2 *Schram*] Fuldmægtig i Enkekassens Bogholderkontor Gustav Schram var siden 1830 Fransk lærer ved Søkadetakademiet og havde 1833 offentlig Understøttelse til et 4 Maaneders Ophold i Paris. ¶ 134,15 *Sager*] cand. jur. Hans Carl Sager; han var Student fra Borgerdydskolen 1826, Aaret efter Edv. Collin. Han forlod 31. Maj Paris (Dagbogen).

135,17 *en Dags Vandring*] Turen fandt Sted 9. Juni (Dagbogen); Beskrivelsen af den er delvis gentaget i et Brev til Chr. Voigt af 20. Juni 1833 (B&B I, 122—26) og benyttet i Kun en Spillemand, Tredie Deel, Kap. VII (Udg. 1837, III, 84 ff.; SS, IV, 272 ff.). ¶ 135,20 *rue Vivienne*] bag Bibliothèque nationale. ¶ 135,27 *en Passage*] Galerie Vivienne eller Galerie Colbert.

136,10—11 *Lafayette eller Cameleon*] Skønt Republikaner af Overbevisning havde Lafayette 1830 støttet Louis Philippe, men blev hurtigt uenig med den nye Konge og havde December 1830 trukket sig tilbage som Nationalgardens Fører. ¶ 136,20 *et ade Quarteer af Byen*] Saint-Antoine.

137,6 *rue l'arbre sec*] tæt ved Pont Neuf. ¶ 137,11 *Marquise de Boney*] Cathérine,

Marquise de Bonnav, f. O'Neill, Enke efter Charles-François, Marquis de Bonnav, der 1814—16 var fransk Gesandt i København. ¶ 137,15 *Place Louis XVI*] nu Place de la Concorde. ¶ 137,23 »*lille Viggo*«] A.s berømte Sang til Viggo Drewsen tryktes i. G. i Liunges Nyeste Repertorium for Moerskabs-Læsning, I, 1832, Nr. 17, 27. Okt., 257; optrykt i Samlede Digte, 1833, 28—29 (SS, XII, 191—92).

138,4 *Hr. Liunge*] Kjøbenhavnspostens Udgiver A. P. Liunge. ¶ 138,5 *nogle Notitser*] De er meddelt anonymt i Kjøbenhavnsposten, 1833, Nr. 121, 22. Juni, som »Uddrag af et Privatbrev fra Paris, dateret 11. Juni 1833«.

NR. 58. Trykt (forkortet) A&C 187.

138,23 *Mark Banco*] se Noten til 140,4.

139,3 *ladet indrykke følgende Annonce*] Den findes i Kjøbenhavnsposten Nr. 116, 15. Juni. ¶ 139,14 *Kunde jeg skrive Prygl*] »Wenn sich Prügel schreiben liessen, schrieb einmal ein Vater an seinen Sohn, so solltest du mir gewiss dieses mit dem Rücken lesen, Spitzbube!« (Lichtenbergs ausgewählte Schriften, hrsg. von Eugen Reichl, [1879], 191). A. har iøvrigt selv i Nyt Repertorium for Moerskabs-Læsning, II, 1830, Nr. 2, 28. April, 32, i »Aphorismer af forskjellige Digtere. Oversatte og meddeelte af H. C. A.«, gengivet dette Tankesprog: »Dersom Prygl lod sig skrive, skrev engang en Fader til sin Søn, saa skulde Du læse dette Brev med Ryggen, din Æsel« (a. S. 32).

NR. 59. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

140,4 *r. S.*] rede Sølv. ¶ *a 209 & 210¹/₂*] Kursen mellem Rbdlr. i Sedler og Sølv paa Københavns og Hamburgs Børser den paagældende Dag. Der gik 3 Mark Hamburg Banko paa en Specie; med Kurs 210¹/₂ giver 83 Specier da 247 Mark og 4 Sk.

NR. 60. Trykt (forkortet) A&C 188—89.

140,19—20 *et fra . . . Ludvig Møller*] Breve til A. 521—23.

141,22—23 *himmelblaae Dreng*] Nybodersdrene. ¶ 141,23 »*min Moster hun er syg, hun er daarlig!*«] en Variant af den gamle Soldatervise »Min Tornister er pakket, jeg skal rejse —«. ¶ 141,27 *Heyne*] A. traf Heine i Foreningen »L'Europe littéraire«, hvor Vaudeilledigteren Paul Duport indførte A.; Mødet skildres i MLE 117—18). ¶ 141,29 »*L'Europa litteraire*«] L'Europe littéraire, Organ for Foreningen af samme Navn, udkom 1833—34. Lektor, mag. art. Paul Krüger har vist Udg. den Velvillie at gennemgaa Bibliothèque Nationales og Bibliothèque de l'Arsenals Eksemplarer af dette yderst sjældne Tidsskrift; A.s Afhandling, som ogsaa omtales B&B I, 125 og 128, blev ikke trykt; Ms.'s senere Skæbne er ukendt.

142,3 *eet af mine Digte*] »Man har et Sagn —« (Hjertets Melodier VIII) af Phantasier og Skizzer, 1831, 117; SS, XII, 68. ¶ 142,14 *Kammerjunker Carstenskjold*] Som det fremgaar af S. 161,17—18 er Talen om Attaché ved det danske Gesandtskab, cand. jur. Melchior Grevenkop-Castenskiold. Han blev iøvrigt først Kammerjunker 1834. ¶ 142,27—28 *Vor Qua-Minister Koss*] Legationssekretær, Chargé d'Affaires, Kammerherre Joseph Albrecht Friederich Christopher v. Koss; han kaldes qua-Minister, fordi han varetog Forretningerne under den virkelige Gesandts, Generalmajor Knud Fr. Juels Fraværelse. ¶ 142,29 *De Coninck*] Kaptajn i Søetaten Louis de Coninck; han opholdt sig 1832—33 i England og Frankrig.

143,1 *Fru Viborg*] Efter 19 Aars barnløst Ægteskab fik Viborgs 22. August 1833 en Datter, Franzisca, den senere Majorinde von Rosen (Franzisca von Rosen: Den gamle Majorinde fra Færgegaarden, Memoirer og Breve, XVIII, 1913, 6—7). ¶ 143,3 *Morphi*] Eduard Falkner Murphy var Stedsøn af Politimester paa St. Thomas, Etatsraad Hans Henrik Berg († 1862) og havde været i Huset hos hans Ven Justitsraad Viborg (Franzisca v. Rosen, a. S. 45—46). Her havde A. gjort hans Bekendtskab. Murphy, der blev dansk Hofjunker, Sekondløjtnant à la suite, og paa sine gamle Dage Kammerherre, levede i Udlandet, mest i Rom, hvor A. traf ham i Vinteren 1840—41, og hvor han syslede med Malerkunsten. ¶ 143,11 *Formens evige Magie*] Hentydning til A.s Digt af samme Navn, oprindelig trykt i Kjøbenhavnsposten, 1831, Nr. 301, 23. December (Samlede Digte, 1833, 206—10; SS, XII, 129—32).

144,9 *van Dockum*] Sekondløjtnant i Søetaten J. F. G. van Dockum, som havde været i fransk Tjeneste. ¶ 144,11 *Commandeuren*] P. F. Wulff. ¶ 144,13 *Oehlenschläger*] A. sigter her til en Passus i Oehlenschlägers Anmeldelse af Overskous »Østergade og Vestergade« i Februarheftet af »Prometheus«, som udkom sidst i Maj. Da den er udeladt i Optrykket i Liebenbergs »Bidrag til den oehlenschlägerske Litteraturs Historie«, hvor Begyndelsen af Anmeldelsen er meddelt II, 247—50, skal den her citeres in extenso. Den opfattedes, ligesom Wilsters Afhandling i samme Nr.: »Betragtninger over vor nyere Poesie«, som A. med Tilslutning har citeret i MLE 101—102, som et Angreb paa Hertz (Breve fra P. V. Jacobsen, 1899, 193), og det er vel derfor, at hans Navn falder A. ind i umiddelbar Tilslutning til Omtalen af Oehlenschlägers antisemitiske Betragtninger. Stedet findes i »Prometheus«, II, 190—91: »Kan en Mosait ikke ligesaa godt som en Christen af nordisk Blod bedømme Kunsten og det Skønne? Det være langt fra mig at nægte, at man i denne Nation, saavel som i enhver anden, finder udmærkede Talenter, skarpsindige, vittige Hoveder, og at ogsaa Israelitterne ved Opdragelsen fra Barnsbeen i et fremmed Land, hvis Sprog, Sæder og Skikke saa at sige blive deres egne, til en vis Grad formaae at tilegne sig det Nationale af dette Land, hvori de leve. Men ganske bliver det dog

aldrig Tilfældet! Og ligesaa vist som man i franske og italienske Familier, der ikke ved Ægteskab blande sig med Fødelandets Indbyggere, altid vil finde noget fremmed, der ikke ret føler og forstaaer det Nationale i Landet, saa er det ogsaa Tilfældet her. Wilster gjør meget sindrigt i sin Afhandling [i samme Nr. af Prometheus, »Betragtninger over vor nyere Poesie«, S. 127—67] opmærksom paa den gothiske og ugothiske høiere Poesie. Man fornærmer vist ingen Israelit ved at mene, at han ligesaa lidet kan trænge tilbunds ind i Følelsen af denne fremmede, nordiske, fra Syden og Østerland aldeles forskellige Nationalitet, som en Italiener eller en Franskmand. Han sympathiserer endnu mindre dermed fra Religionens Side, og den historiske Interesse, Kiærligheden til Forfædrene, kan han jo ikke dele. Følelsen af det Nationalskiønne, denne æsthetiske Følelse — er han altsaa ikke istand til at have i sit hele Omfang; og derfor ligger der i Overskous comiske Caricatur*) en træffende Satire mod en vis mosait-æsthetisk Hovmester-Tilbøielighed i de skønne Videnskaber, som ikke er sielden i vore Tider«. ¶ 144,14—15 *Hertz er jo nu borte*] Han begyndte sin Stipendierejse en Maaned senere end A. ¶ 144,16 *hans Nytaarsgave*] Foraarets Nytaarsgave for 1833, der bl. a. indeholder »Erindringer fra Hirschholm« og »Naturen og Kunsten«.

NR. 61. Forkortet. Trykt (forkortet) Breve til A. 84—86.

145,7 *Eulalia! ich verzeihe dir!*] Slutningsrepliken af Kotzebues Skuespil »Menschenhass und Reue« (5. Act, 9. Scene), staaende Vending i den Collinske Familiejargon (Rigmor Stampe 31). ¶ 145,12 »Clamatoren«] Skuespillerinden Madam B. Andersen, f. Olsen, havde døbt den unge A. »der kleine Declamator«. »At han kaldtes saaledes almindeligt« — siger E. Collin — »kan jeg godt erindre blandt andet deraf, at vor Tjenestepige, som lukkede op for ham, kom ind og sagde: »Det var Klamatoren der kom« (A&C 3 og Noten). ¶ 145,13 »Skovkapel«] »Skovkapellet, Sørgespil i fem Acter af Hans Christian Andersen, Elev ved det Kgl. Theater 1821«, A.s første større dramatiske Arbejde; Ms. i den Collinske Samling (18, 4to). Se herom MLE 50—51 og A&C XI—XII.

147,3 *Baggers Anskuelser*] Den i Margen tilføjede Anmærkning: *See Andersens Erindringer!* viser, at der hentydes til Levnedsbogen, som blev forfattet 1832, og hvoraf A. sikkert har læst det meste højt for den Collinske Familie. *Bagger* er Digteren Carl Bagger; han gik paa Sorø Akademi, mens A. var Elev i Slagelse Skole; Bekendtskabet stiftedes i Sorø, hvor A. besøgte Ingemanns. *Baggers Anskuelser* er formulerede saaledes i Levnedsbogen: »de Begreber, at i Grunden var al Udsvævelse tilgivelig, naar den kun

*) Joseph i »Østergade og Vestergade«.

ikke kom i Kollision med høiere Pligter og gjorde et uskyldigt Væsen ulykkelig« (138—39). ¶ 147,11 *NB Flere vare ikke tilstede*] Denne og de følgende to Linier er skrevet med E. Collins Haand.

NR. 62. Trykt (forkortet) A&C 189—90.

148,2—3 *Deres Fader meente*] Brev fra Jonas Collin af 6.—8. Juli 1833 (Breve til A. 107—08). ¶ 148,8—9 *indrømme mig »Opfindelses Evne«*] Wilster havde i det før omtalte Nr. af Prometheus skrevet en Afhandling »Betragtninger over vor nyere Poesie«, hvori det om A. bl. a. hedder: at »Andersens Hukommelse er stærkere end hans Opfindelsesevne« (II, 162—63). ¶ 148,9 *mangler Stof*] Her synes ikke at sigtes til nogen bestemt Udtalelse; Ordene giver snarere A.s almindelige Indtryk af Kritikken Holdning overfor ham.

149,1 *Fængselet i Edinburg*] Opera af Fyrst Michele Carafa (de Colobrano), opf. 1. G. 20 Juli 1833. ¶ 149,8 *Weyse*] A. medbragte fra Weyse Klaverudtoget af dennes »Ambrosianske Lovsang«, som skulde overrækkes Cherubini med en Hilsen fra Komponisten. Besøget er skildret i MLE 116—17; Cherubini anede ikke Weyses Eksistens; Weyse hørte aldrig fra ham, og A. saa ham ikke siden. ¶ 149,13 *da jeg er saa stor*] i Modsætning til Henriette Thyberg, som var ganske lille af Skikkelse. ¶ 149,16 *Emil*] Emil Hornemann var 1833 Skibskirurg ombord paa Korvetten Galathea (Togt til Middelhavet). ¶ *hans Fader og Sødskende*] Professor i Botanik J. W. Hornemann; Margrethe Hornemann, Fru Vahlia Lund, Charlotte (senere g. Brodersen), Wilken (senere Læge) og Henriette Sophie Marie Hornemann. ¶ 149,27 *Otto Müller*] cand. jur., den senere Højesteretsassessor og Retslærde, Broder til Ludvig Müller. ¶ 149,29 *Søsteren*] Louise Collin, der holdt Fødselsdag 3. August.

NR. 63. Ikke tidligere trykt.

150,4 *den første Julidag*] ∅: den første Mindefest for Julirevolutionen (27.—29. Juli 1830). Juli-Festlighederne er skildret i Kun en Spillemand, Tredie Deel, Kap. VIII (Udg. 1837, III, 105—15; SS, IV, 285—92).

151,14 *Kongen*] Louis XVI, henrettet 21. Januar 1793. ¶ 151,26 *Vendome Støtten*] rejst 1806—10; Napoleons Statue paa Søjleens Top blev fjærnet 1814 af Royalisterne og var under Restaurationen erstattet af en Kæmpe-Lilje, Bourbonernes Symbol. Louis Philippe lod denne erstatte af en ny Napoleons-Statue (nu i Invalidehotellet).

152,19 *Kammerjunker Hafner*] Sekondløjtnant i Ingeniørkorpset Wentzel Haffner; han var paa Hjemturen fra en 1-aarig Udenlandsrejse, havde ogsaa besøgt Italien. ¶ 152,29 *den halvfuldførte Napoleons Port*] Den store Triumfbue paa Etoile-Pladsen, paa-begyndt 1806, først fuldført under Louis-Philippe.

153,14 »*Robert le Diable*«] Opera af Meyerbeer. ¶ 153,22 *Fru Falbe*] vistnok Fru Clara Falbe, f. Ipsen, g. med Kaptajn i Søetaten, tidligere Generalkonsul i Tunis og Generalkrigskommissær Christian Tuxen Falbe (1791—1849), der 20. Marts 1833 var blevet udnævnt til Generalkonsul i Grækenland.

154,1 »*var saa bleg og dog saa smuk*«] Citat af A.s Digt »Bruden i Rørvig Kirke«: »Hun er saa bleg og dog saa navnløs smuk« (SS, XII, 127). ¶ 154,13 *Dronningen*] Marie-Amélie. ¶ 154,17 *den forviste Konge-Familie*] Charles X og Dronning Marie-Thérèse.

155,8 »*Gustave*«] »Gustave III ou Le Bal masqué«, Opera af Auber (1833). ¶ *Kong Gustav*] Gustaf III af Sverige.

NR. 64. Ikke tidligere trykt.

NR. 65. Trykt (to Brudstykker) A&C 191.

157,20 *Deres »Contrabebredelser«*] Edv. Collins Brev Nr. 5, aabenbart af 27. Juli, er gaaet tabt.

159,3 *Madam Jürgensens Broder i Locle*] Hofurmager Urban Jürgensens Enke var født Houriet; hendes Broder er Urfabrikant Jules Houriet i Le Locle, i Jurabjergene. ¶ 159,15 *Bindesbøll*] Edv. Collins Fætter cand. theol. Severin Bindesbøll, den senere Biskop i Aalborg, rejste udenlands (Tyskland, Østrig, Italien, Svejts, Frankrig) med offentlig Understøttelse 1832—34. ¶ 159,28 *har skrevet til Ludvig*] 29. Juni 1833, B&B I, 128.

160,10 *Deres sidste Skrivelse*] Atter her synes et Brev fra Edv. Collin at være gaaet tabt. ¶ 160,17 *Bjerring*] Sproglæreren N. C. Bjerring. ¶ 160,18 *Taglioni*] den berømte italienske Danserinde Marie Taglioni.

161,2 *Thiers*] Han var paa dette Tidspunkt Minister for de offentlige Arbejder. ¶ 161,15 *Locle*] Flække i Kanton Neuchatel, 16 km VNV for Neuchatel; Byen ligger i en snæver Højdal, der ender med det maleriske Pas Col des Roches ved Doubs, faa km fra den franske Grænse; den er Udgangspunktet for den svejtsiske Urindustri. Egnen har A. skildret i O. T., Første Deel, Kap. XVI (Udg. 1836, I, 127—33; SS, III, 92—96). ¶ 161,28 *Dole*] By i det østlige Frankrig, Dep. Jura, Hovedstad i Arrondissementet Dôle, beliggende ved højre Bred af Doubs og ved Rhône-Rhin-Kanal. ¶ 161,29 *mine Vaudeviller*] I Marts 1833 indsendte A. Vaudevillerne »Spanierne i Odense« og »25 Aar derefter«, men de forkastedes efter Molbechs Censur af 4. April s. A., der ved sin fabelagtige Uforskamethed er et for dens Ophavsmand højst karakteristisk, om end lidet smigrende Aktstykke (trykt A&C 175—76). Jonas Collin forsøgte nu i Efteraaret 1833 at intervenere til Fordel for A., hvilket fremkaldte et noget mere afdæmpet

Privatbrev fra Molbech af 16. Novbr., hvor han — med en mulig Omarbejdelse for Øje — foreslog Collin først at høre J. L. Heibergs Dom; i dennes meget urbane Votum af 23. Novbr. forekommer Karakteristiken af A. som en Improvisator, der gav denne den første Idé til hans italienske Gennembrudsroman (A&C 213—21; jvnf. A&C 210 og Jonas Collins Brev til A. af 30. November 1833 (Breve til A. 109—10), i hvilket Heibergs Responsum sendtes ham).

162,6 *Paër*] italiensk Operakomponist. ¶ 162,7—8 *Jordens Deelning*] Digtet »Die Teilung der Erde« (Säkular-Ausgabe I, 1904, 202—03).

NR. 66. Trykt (forkortet) A&C 192—93.

162,21 *Baggesens Bearbejdelse*] Baggesens »Agnete fra Holmegaard«, trykt 1. G. i Nyeste blandede Digte, 1808, 163 (Poetiske Skrifter ved A. Arlaud, V, 1903, 36—43).

¶ 162,22 *Odeon af Sander*] Digtet var optrykt i L. C. Sanders »Odeum: eller Declamerekunstens Theorie«, 1808, 645—54. ¶ 162,22—23 *den øehlenschlægerske Romance*] »Agnete«, trykt i Nyerups Idunna for 1812, 197—203 (Poetiske Skrifter ved Liebenberg, XXIV, 1861, 161—64). ¶ 162,24 *Udgave af Kjæmpeviserne*] Udvalgte danske Viser fra Middelalderen, I, 1812, 313 f.

163,12 *den længste*] Den er utrykt; Ms. findes ikke i den Collinske Samling. ¶ 163,14 *den anden den fra Mai 1833*] »Sang for de Danske i Paris. Ved et Middagsgilde i Hôtel Vivienne, i Mai 1833«. ¶ 163,15 *lad Liunge faae den*] Den tryktes i Kjøbenhavnsposten, 1833, Nr. 171, 31. August (SS, XII, 475—76). ¶ 163,17 *Henriques*] Da A.s Dagbog mangler for dette Tidsrum, kan det ikke afgøres, hvem af den talrige Slægt her er Tale om; jævnaldrende med A. var Grosserer Isac Henriques (1802—56) og Vekselmægler Meyer R. Henriques (1806—57). ¶ 163,21 *Delong*] den senere danske Generalkonsul i Paris, Baron A. H. P. G. Delong.

164,14 »*Agnete Havmandens Viv*«] A.s her udkastede Plan for Værkets anden Del blev paa flere Punkter ændret under Udarbejdelsen. Brudgommen er saaledes ikke Liden Kirstens Søn, men hendes Dattersøn; heller ikke er det *den Mindste af disse* [∴: de grædende Smaa], der faar hendes Hjerte til at briste. En Fiskerdreng — ikke Hemming, der paa en ret barok Maade er gaaet ud af Sagaen (han bliver skudt med Spurvehagl 1156!) — jorder Agnete. ¶ 164,29 *mine »Erindringer«*] Levnedsbogen.

NR. 67. Ikke tidligere trykt.

165,21 *Lad Liunge faae indlagte Seddel!*] Kjøbenhavnsposten, Nr. 171, 31. August, indeholder et længere »Udtog af en privat Skrivelse fra Paris, dat. 15 ds.«, der skildrer et Afskedsgilde for hjemrejsende Landsmænd med et Citat af en Vise af A. (rimeligvis

den tredie af de S. 163,12 nævnte Sange), fortæller om A.s Rejserute, om første Del af Agnete, Oversættelser til Tysk, Engelsk og Fransk af Digte af A. samt ender med forskelligt Teaternyt.

NR. 68. Trykt (forkortet) A&C 198—201.

166,1 *samlede Digte*] udkommet 20. August 1833 (Adresseavisen).

167,1 *ere druknede*] Sekondløjtnanterne Hjalmar Bang, Jens Wilhelm Dahlerup og Johs. Krieger druknede 8. August 1833 under Lystsejlad i Sundet med førstnævntes Baad. ¶ 167,1—2 *Vagtskibet ved Nyborg er forliist*] Under en Skypumpe kændrede Skonternen »Pilen« 12. August 1833 udfor Troense; Chefen, Kaptajnløjtnant A. G. von Ellbrecht, mistede sin seksaarige Søn Christian Conrad, som druknede. ¶ 167,3 *Kammer-assessor Petersen*] Kammerassessor og Landmaaler P. J. Petersen druknede den 20. August 1833 paa en Tjenesterejse fra Flensborg til Brunsnæs (Meddelt af Kontorchef H. G. Olrik). ¶ 167,5—6 *Lotte Phister*] Charlotte Oehlenschläger havde 14. Novbr. 1832 ægtet Skuespiller Ludvig Phister og debuterede Maaneden efter som Josepha i »Armod og Højmodighed«. Hverken denne eller hendes tre øvrige Debutroller røbede virkeligt Talent, og Direktionen afslog derfor 9. August hendes Anmodning om fast Ansættelse ved Teatret. Et Forsøg paa en Henvendelse til Frederik VI resulterede blot i en kongelig Resolution af 21. August, der gav Direktionen Medhold (Elith Reumert: »Et Livs Roman. Charlotte Oehlenschläger«, 1918, 193—202). ¶ 167,8 *i dette Efteraar skal Gottlieb og Augusta have Bryllup*] De blev viet af Pastor C. J. Boye i Søllerød Kirke 24. Oktober. ¶ 167,9 *den gamle Petzholdt*] Grosserer Johan Jakob Petzholdt. ¶ 167,15 *Kjøbenhavnsposten for igaar*] Nr. 169, 29. August. ¶ 167,23 *»Verden glemmer mig og mine Sange«*] Citat af »Lille Viggo«. ¶ 167,28 *»og jeg er med i Paradens«*] Citat af »Soldaten« (»Med dæmpede Hvirvler Trommerne gaee —«).

168,5 *d. 5te Maii og Mørket*] »Den femte Mai (1821). (Efter Beranger)« og »Mørket (Efter Byron)«: Samlede Digte, 1833, 40—42 og 65—68; ingen af Oversættelserne er optaget i SS. ¶ 168,12—13 *Malerie, der forestillede Naturens og Kunstens Genier*] Det har ikke været muligt gennem Udstillingskatalogen for 1833 at konstatere, hvilke Billeder der her og i næste Linie hentydes til. ¶ 168,30 *hvor Zigeuneren beskriver sit Liv*] Agnete og Havmanden, 1834, 48; SS, XI, 497. ¶ 168,31 *Høvedsmandens Monolog i Preciosa*] P. A. Wolffs lyriske Drama »Preciosa«, oversat af C. J. Boye, 1822, 39—40.

169,1—2 *De 4 Bølgechor . . . og Havmandens paafølgende Sang*] Agnete og Havmanden, 1834, 24—27; SS, XI, 482—84. ¶ 169,4 *i Samtalen mellem Agnete og Havmanden*] Agnete og Havmanden, 29—31; SS, XI, 485—87. ¶ 169,7 *qvægende om Roden*] se A.s Rettelse af denne Misforstaelse S. 183, 24—27. ¶ 169,12 *Dialog mellem Alferne i*

Græsset] Agnete og Havmanden 33—35; SS, XI, 488—89. ¶ 169,13 *Lympha og Zephyr*] i fjerde Akt af Aladdin (Oehlenschlägers poetiske Skrifter, udg. af F. L. Liebenberg, I, 1857, 238—42). ¶ 169,15 *Havets Chor, i Efterspillet*] Agnete og Havmanden, 72—75; SS, XI, 510—12. ¶ 169,17 *Scenen i Aladdin, hvor Lampens Aander bygge Slottet*] i tredie Akt (Poetiske Skrifter, I, 197—202). ¶ 169,18 *Bølgerne, der synge for at lokke Agnete*] Agnete og Havmanden, 52; SS, XI, 499. ¶ 169,19] *klipper Mænd og Heste af Bølgerne*] se A.s Rettelse af denne Misforstaaelse S. 183, 24—27. ¶ 169,23—24 *i sin Samtale med Agnete*] Agnete og Havmanden, 17—22; SS, XI, 478—81; Collins Karakteristik af Hemming som Selvportræt af A. er meget træffende. ¶ 169,26 *syntes, at jeg ikke holdt nok af Dem*] Med en lang Række tidligere Brev-Udtalelser af A. kan jævnføres disse Replikker af Hemming (Agnete og Havmanden, 18 og 21; SS, XI, 478—79 og 480—81):

Alt vil jeg gjøre, Alt, hvad Du forlanger!
 Siig mig Agnete, er der Feil hos mig,
 Siig, er der Noget, der mishager Dig?
 Jeg skal forandre mig! O, siig kun Alt!
 Jeg vil saa gjerne, Du skal synes om mig — — —
 — — —

Armod eier Intet!

Dets Haab er selv et sygt forkuet Barn,
 Der gaaer i Pjalter, synger Tiggerviser!
 O, var jeg riig! riig som jeg nu er fattig,
 Da voved jeg, hvad nu der er umuligt!
 Jeg sagde Dig, hvor høit jeg elsker Dig,
 Hvorledes Du mig er mit halve Væsen!
 Jeg tilstod Dig min stærke Kjærlighed — —!
 O, vær ei vred, jeg kan jo ei derfor! —
 Du er saa taus! — Du vil ei see paa mig!
 — Ak, jeg har sagt, hvad ei jeg burde sige!

Den sidste Replik dækker ogsaa nøje A.s Følelser overfor Riborg Voigt og Louise Collin. ¶ 169,27 *i Efterspillet*] Agnete og Havmanden, 68—70; SS, XI, 507—09. ¶ 169,28—29 *Ingemann engang i et Brev sagde*] Ingemanns Brev af 9. Januar 1831 (Breve til A. 256—58). Collin kender Brevet fra A.s Levnedsbog, hvor det afslutter Riborg Voigt-Afsnittet, som der hentydes til L. 31, og overhovedet midt i en Sætning ender Bogen (smlgn. Collins senere Udtalelse S. 209). Ingemann skriver heri: »det forekom-

mer mig nemlig, som De iler vel meget med at give enhver Følelse Luft i poetiske Udbrud, inden den ret kan faae Tid til at udvikle sig med Klarhed og Bevidsthed, og at De derved, undertiden, ligesom puster i Sjælens Blomsterknopper, for at faae dem til at springe ud før Tiden. Opsøg for Alting ikke poetiske Ulykker, De kan før De veed af det, blive virkelige« (Levnedsbogen, 173—74).

170,21 *amicus Andersen, magis amica veritas*] Anvendelse for Lejligheden af den kendte antike Sentents: »amicus Socrates, amicus Plato, sed magis amica veritas« (jeg elsker Sokrates, jeg elsker Plato, men jeg elsker Sandheden endnu højere) fra Ammonius' Aristoteles-Biografi.

NR. 69. Trykt (Brudstykker) A&C 193—96.

172,4—5 *o det er i Stockholm*] i Dagbogen fortælles 17. August om Mødet med de to unge Piger: »Dannemark var Norge sagde den ene og tilføiede hun kunde nok huske sin Geographie«; 28. August besøger A. med Houriet et Asyl, hvor Børnene fortæller, at Hovedstaden i Norden er Stockholm. ¶ 172,24 *Puerari*] M. N. Puerari var som politisk Flygtning kommet til København 1794, hvor han blev Huslærer hos Handelsmatadoren de Coninck; senere underviste han Prins Ferdinand og Prinsesse Wilhelmine og var 1808—20 Professor i Fransk ved Universitetet. Han vendte sidstnævnte Aar tilbage til Genève (udførlig Omtale A&C 193—95).

173,7 *Den fire og tyvende*] Det fremgaar af Dagbogen, at Rejsen fandt Sted 22. August. ¶ 173,12 *Vivis*] Vevey. ¶ *Slottet Chillon*] mellem Villeneuve og Montreux. ¶ 173,13 *De Fangne i Chillon*] »The Prisoner of Chillon«, skrevet 1816. ¶ 173,21 *den ulykkelige Bonivard*] François de Bonivard, Prior af St. Victor i Genève siden 1513, var en af Lederne for Uafhængighedspartiet, der vilde afkaste de sidste Rester af den savoyiske Hertugs Herredømme. Denne lod Bonivard fængsle 1519 og paany 1530; sidste Gang maatte han tilbringe 6 Aar i Slottet Chillons underjordiske Fængsel, indtil han 1536 blev befriet af Berns Borgere. ¶ 173,22 *1826*] Fejl for 1816; Byron døde allerede 1824. ¶ 173,23 *et Digt*] se S. 181,23—182,4. ¶ 173,26 *Det seer uroeligt ud i Schweits*] I Julirevolutionens Fodspor havde de Liberale i Svejts overalt rejst Kravet om Forfatningsreformer. I Basel, hvor Striden stod mellem Landskabet og Staden, havde den udviklet sig til regulær Borgerkrig (13. og 15. Januar, 21. August 1831, 6.—7. April 1832). ¶ 173,28 *en endelig Afgjørelse af Cantonets Skjæbne*] Siden 1815 var Neuchâtel i den uholdbare Situation paa engang at være preussisk Fyrstendømme og svejtsisk Forbundsstat. Overfor det republikanske Parti, som ønskede fuldstændig Tilslutning til Svejts, stod et preussisksindet, som var tilfreds med Reformer i liberal Retning; dets Ønsker lod Kongen imødekomme ved en overordentlig Kommissær Generalmajor von Pfuel (1831). Et republikansk Kup lykkedes tilsyneladende i første Omgang (September

1831), men Preussen kom hurtigt paany til Magten; et nyt Oprør 17. December blev slaæet fuldstændigt ned. Først efter Februarrevolutionen 1848 fik Republikanerne Overtaget og først i 1857 — efter at en royalistisk Opstand Aaret forud var brudt sammen — opgav Kongen af Preussen sin Ret til Neuchâtel.

174,10 *to gamle Søstre*] Lydie og Rosalie Houriet. ¶ 174,25 *jeg har fuldendt Agnete*] 30. August (Dagbogen).

175,15 *Martinack*] det tyske Navn for Martigny (i Kanton Wallis). ¶ 175,17 *Pishe-wasche*] Pissevache, Vandfald i Kanton Wallis mellem St. Maurice og Martigny. ¶ 175,21 *Staubbach*] Europas højeste Vandfald (300 m), ligger ved Lauterbrunnen, 11 km SSØ for Interlaken.

176,1 *Hambroe*] Joseph Hambroes bekendte Bankierfirma i København. ¶ 176,2 *Snyderen Torlonia*] Marino Torlonia, Hertug af Bracciano, Bankier i Rom, Hovedforbindelse for alle Skandinaver; han holdt stort Hus, ogsaa A. blev indbudt til en Aftenfest hos ham (Dagbogen, 28. November), men A. bevarede under hele Romaopholdet sit ugunstige Forhaandsindtryk af ham, skriver 29. Januar 1834 i Dagbogen: »Gik til Torlonia, den fornemme Blodigle, der var Vrøvl med mit Creditiv, jeg bliver nu snydt igjen.« ¶ 176,13 *Prinds Christian*] den senere Christian VIII, dengang Fyns Guvernør. ¶ 176,26 *Holstein*] Teaterchefen, Generalmajor F. C. von Holstein. ¶ 176,27 *en Vise for Pantalone i Ravn*] *Scenen med de 3 Masker* (Truffaldino, Brighella og Pantalone), der skulde udgaa, findes i »Ravn eller Broderprøven«, 1832, 26—29. Operaen opførtes endnu kun en Gang (sidste Opførelse) 6. December 1833, men A.s nye Vise er ikke blevet benyttet af Hartmann; den findes i al Fald ikke i det haandskrevne Partitur til Operaen paa Kgl. Bibliotek. Visen er indført som Nr. 18 i en Samling »161 Digte« (Collinske Samling, 19, 4to); da den ikke tidligere er trykt, skal den meddeles her:

Til Operaen »Ravn

(efter Hartmanns Ønske forandrede jeg Scenen i anden Act, hvor Brighella og Truffaldino træde op, saa at det blev Recitativ og Arie for Pantalone, men det blev siden ikke brugt).

Pantalone

Brighella! Truffaldino! hvor det varer.
 Har Vinden blæst dem bort! Mig Ingen svarer.
 O, vidste de min Sorg, min Skræk, min Smerte.
 Jeg var tilfreds, jeg havde intet Hjerte.
 Min stakkels Prinds, nys var jeg saa fornøiet,
 Og nu —! nu kommer Vandet mig i Øiet.

Han Falken til sin Broder gav,
 Men tænk, først huk han Hoved af.
 Nu bragte han den stolte Hest,
 Men som vi der stod allerbedst,
 Og Kongen tog til Orde:
 »Det er et Dyr af sjældent Værd«,
 Trak Prindsen strax sit blanke Sværd,
 Og slog med det dens Been itu.
 Det faldt saa tungt, det var en Gru,
 Ja jeg gik over Borde.
 Min stakkels Prinds er vist besat,
 Hvor faaer jeg vel en Magier fat,
 Der Frelsen bringe turde?

Hvor Bjerget over Skyen skygger,
 Hvor ingen Sangfugl Rede bygger,
 Høit hvor de lave Graner staae,
 Der skal en mægtig Magier boe.

Med Raad og Hjælp han vil husvale;
 Og kan jeg ei med Guld betale,
 En større Skat jeg give kan,
 En Taare af en gammel Mand.

Da Lykken kommer
 Med Rosenkind,
 Vi faae Skjærsommer
 I Sjæl og Sind.

177,7 *han iler saameget med at give ud!*] A. foregriber i denne og de følgende Sætninger med temmelig Sikkerhed Molbechs Dom i hans omtrent samtidige Anmeldelse af Aarets tolv Maaneder og Samlede Digte i Maanedsskrift for Litteratur, X, 1833, 867—82.

NR. 70. Trykt (Brudstykker) A&C 196—97.

178,2 *Paste*] opr.: glasagtig Masse, hvoraf i halvflydende Tilstand dannes Kopier af antike skaarne Stene; dernæst (som her): en saadan kunstig Sten. ¶ 178,14 »en

Digter som eengang lovede noget] I sin Anmeldelse af Bruden fra Lammermoor og Raven havde Chr. Wilster kaldt A. »en ung Digter, der engang vakte gode Forhaabninger« (Maanedsskrift for Litteratur, IX, 1833, 193). ¶ 178,30 *mere spaltet*] ∴ med større Mellemrum.

179,13 *Gerdrud*] saaledes i Originaludgaven; SS har Gertrud. ¶ 179,26 *Kammerjunker Neergaard*] Auskultant i Rentekammeret, cand. jur. Joachim Peter Christian Bruun de Neergaard.

180,11 *Louis Jürgensen*] Urmager Louis Urban Jürgensen, Urban og Sophie Jürgensens Søn, havde 1831—33 med offentlig Understøttelse foretaget en Studierejse til Paris, hvor han opholdt sig et Aar, Svejts og London.

181,23 *Stanze skrevet paa Slottet Chillon*] trykt i Nytaarsgave fra danske Digtere, udg. af H. P. Holst, II, 1836, 101, optrykt SS, XII, 403; smlgn. B&B I, 134.

182,1 *Aanden kun til Adel hæver*] Denne og den følgende Linie har i A.s Brev til Henriette Wulff af 23. August 1833 (B&B I, 134) og i SS, XII, 403 følgende Ordlyd:

Nu kun Aand til Adel hæver,
Blodet til slig Kraft ei veed —.

I den af A. selv til Trykken bestemte Form i Holsts Nytaarsgave 1836, 101, er Ordene 181,27 »troer paa« rettet til »drømmer«; Linierne 182,1—2 lyder her:

Aanden kun, ei Blodet hæver
Os til Adel, Hvermand veed!

¶ 182,14 *har faaet et her fra Locle*] trykt B&B I, 135—36. ¶ 182,16 *høre hans Mening*] Ørsteds Brev af 8. Marts 1834 er trykt Breve til A. 582—84.

NR. 71. Trykt (forkortet) A&C 203—07.

182,21 *Deres velsignede Linier*] Dagbogen, Mandag 23. September: »Fik et langt Brev fra Eduard, det var et Slags Oposition mod Agnete; jeg vil ikke længer være en evig og altid eftergivende, ikke behandles som Barn af en Yngere, selv Ven! — En saadan Tone som Eduard bruger forlanger Oposition, dog elsker jeg ham inderlig!«

183,14 *Pilati Ord*] Joh. XIX, 22. ¶ 183,19 *den preciosaiske Liighed*] Hovedsmandens førnævnte Replik (Preciosa, overs. af C. J. Boye, 1832, 39—40) priser Zigeunernes frie Liv:

See, vi er et lystigt Folk;
Sorgløs gaae vi gjennem Verden —
Let afhjælpe vi vor Trang;
Nøisomhed det er vort Banner,
Som vi følge paa vor Gang. o. s. v.

¶ 183,20 *Vægge, Kubbel, hvert et Kammer*] Agnete og Havmanden, 72; SS, XI, 510.
 ¶ 183,21—22 *grønlig, matte Maanens Flammer*] Agnete og Havmanden, 73; SS, XI, 511.

186,9 *min Reise her til*] Turen fra Svejts til Italien er skildret i O. T., Anden Deel, Kap. XXIV (Udg. 1836, II, 200—07; SS, III, 273—77). ¶ 186,30—31 *Gjengangeren har sat mig mellem Helgenerne*] se Note til S. 69,9—10.

187,2 *Skovbroder*] Eneboer (Dagbogen: Waldbruder). ¶ 187,13 *for at roe ud til Dampskibet*] som lagde til ved Isola bella. ¶ 187,22 *en Reisevogn var blevet overfaldet*] Dette fortalte den unge Puerari A. (Dagbogen). ¶ 187,26 *den sletteste Ballet jeg endnu har set*] ifølge Dagbogen 21. September: »Giuditta regina di Francia, en praktfuld Ballet uden synderlig Sands«. ¶ 187,26—27 *I due sergenti*] Opera af Luigi Ricci. A. »gad ikke see det ud« (Dagbogen).

188,2 *det første i sit Slags*] Dagbogen viser, at han foretrak den for Notre Dame i Paris. ¶ *et udhulet Marmorbjerg*] vist Reminiscens af Vilhelms kendte Replik i Indledningsscenen af Oehlenschlägers Axel og Valborg: »Et høit udhulet, hvælvet Dovrefield!« (Poetiske Skrifter ved Liebenberg, IV, 1858, 133). ¶ 188,4—5 *Landsbysangerinderne*] Syngestykke til Musik af Fioravanti, opført i G. paa Det kgl. Teater i September 1828.

189,4 *sin Vaudeville*] »Attestats og Forlovelse«, se Note til S. 30,6. ¶ 189,5 *den svenske Frøken Schulz*] Den svensk-finske Operasangerinde Johanna von Schoultz, der 1828—30 var blevet uddannet paa Sibonis Konservatorium, og som havde sunget ved flere Koncerter i København.

190,1—2 *Chr: II som ung Prinds*] Ideen blev først realiseret i det lille romantiske Drama »Kongen drømmer« (1844), men i »Lykkens Kalosker«, Kap. V, nævnes »Fru Sigbrith, original Tragedie i fem Acter« (Tre Digtninger, 1838, 37; SS, XIII, 115); det er nok den tabte Tragedieplans Titel. Den er sikkert en af de: »To Tragedier havde jeg begyndt paa — de døde i første Scene« (A. til Signe Læssøe, 1. Januar 1834, B&B I, 179).

NR. 72. Ikke tidligere trykt.

191,11 *Bibliotheket*] De Danskes Bogsamling i Rom. »Dens første Oprindelse var nogle hundrede Bind, som den utrættelige Finansdeputerede Jonas Collin og hans Søn Edvard Collin, paa Anmodning af danske Kunstnere i Rom, havde skaffet til Veje hjemme og sendt til Italien i Somren 1833 med Korvetten »Galathea«, der i Livorno skulde afhente en Samling af Thorvaldsens Værker« (M. Galschiøt: Skandinaver i Rom, 1923, 62).

NR. 73. Ikke tidligere trykt.

191,24 *Fru Meisling*] Det fantastiske Griseri i det Meislingske Hjem, som A. har behandlet digterisk i Skildringen af Familierne Knepus (Kun en Spillemand) og Gabriel (Lykke-Peer), skildres udførligt i Levnedsbogen 103—04. A. havde iøvrigt haft Lejlighed til at mindes Fru Meisling allerede paa Hospitiet paa Sct. Bernhard; Dagbogen har 19. September: »Inde paa Vandhuset var to Skabe, jeg lukkede dem op, og her fandt jeg Syltetøi etc., jeg troede jeg var i det Meislingske Huus« (cit. Brix 78—79).

¶ 191,26 *de Uadskillelige*] Hentydning til Heibergs Vaudeville af samme Navn. ¶ 191,27 *18 September*] Skrivefejl for 18. Oktober.

192,9 *hente Poletiet*] i Pavia (Dagbogen). ¶ 192,19 *Fjesko*] Den fra Schillers Sørgespil kendte Gianluigi di Fiesco, Greve af Lavagna, som druknede 1547 under Forsøg paa at lave Statskup i Genua. ¶ 192,29 *Den første Dagtour fra Genova*] Afrejsen fandt Sted 2. Oktober.

193,14—15 *vor Fregat*] Korvetten Galathea (smlgn. Note til S. 149, 16). ¶ 193,19 *et lille Digt til hende*] »Den medicæiske Venus«, trykt i Nytaarsgave fra danske Digtere, udg. af H. P. Holst, I, 1835, 31; optrykt i Digte, gamle og nye, 1847, 227 (SS, XII, 293). ¶ 193,22 *en lignende Seddel til Dem*] ikke bevaret. ¶ *Sonne*] Kobberstikkeren Edvard Sonne.

194,13 *Møsting*] Gehejmestatsminister J. S. v. Møsting var Direktør for Fonden ad usus publicos.

195,13—14 *de store Mestres Grav Monumenter*] i Santa Croce-Kirken. ¶ 195,14 *Den 13 September*] 13. Oktober. ¶ 195,16—17 *en sand Svinestie*] Rejseoplevelserne er skildrede i »Lykkens Kalosker«, Kap. V: »Det Bedste, Kaloskerne bragte« (Tre Digtninger, 1838, 48—50; SS, XIII, 121—22). ¶ 195,20 *137 Stik*] Dagbogen 14. Oktober nøjes dog med »57 Stik«. ¶ 195,28] *Bravo*] Den holstenske Maler Johan Bravo, der senere blev dansk Konsul i Rom. ¶ 195,29 *Caffe Græco*] i Via Condotti, Skandinavernes Hovedkvarter i Rom. ¶ 195,29—30 *Maleren Raphaels anden Jordefærd*] En udførligere Skildring har A. givet i A. P. Liunges »Søndagsblad«, 1835, Nr. 1, Sp. 14—15: »Blade af min Dagbog. I«. ¶ 195,30 *Academiet*] Accademia San Luca. ¶ 196,4—5 *fortæl Liunge denne Nyhed*] Dette har Collin aabenbart ikke husket; Kjøbenhavnsposten, Nr. 244, 12. December, bringer ganske vist Meddelelsen i et større Romabrev, men dette er et Aftryk efter »Iversens Avis No 197«, der bragte et meget udførligt Uddrag af A.s Brev til Madam K. M. Iversen af 14. November (trykt forkortet B&B I, 157—64). ¶ 196,28 *Thorvaldsen tog hjerteligt imod mig*] A. havde besøgt ham samme Dag, dette Brev skrives (Dagbogen).

197,5 *Fortæl Liunge det*] smlgn. Note til 196,4—5. ¶ 197,13 *Hertz er endnu ikke kommet til Rom*] Han kom 20. November.

NR. 74. Ikke tidligere trykt.

198,7—8 *Liunge har bedt mig om en saadan Efterretning for Bladet*] Bødtcher har vist glemt at udføre denne Kommission, for Kjøbenhavnsposten har intet om Biblioteket. ¶ 198,10 *Fritz*] Petzholdt. ¶ *Sonne*] Maleren J. V. Sonne. ¶ 198,11 *Christian Hansen*] Arkitekten, der senere bl. a. byggede Kommunehospitalet i København.

NR. 75. Trykt (et Brudstykke) A&C 207—08.

198,26 *den 16 November*] under denne Dato staar i Dagbogen: »et Brev fra Eduard, men kaldt, formeelt og slette Pengeudsigter«.

199,5—6 *da Brevet altid er . . . en lille Sæddel*] A. havde før, men altsaa uden Held, beklaget sig paa dette Punkt; mellem Brevene til Jonas Collin ligger saaledes en Lap til Edv. C., skrevet samtidig med Slutningen af Brev Nr. 65 (S. 160—62); den lyder:

Til Eduard!

Paris den 9 August 1833.

Kjære Ven!

Saaledes er det at faae korte Breve. (vide E. Collins).

venskabeligst

(smlgn. A&C 191).

Andersen.

201,4 *Rettelserne i Agnete 1ste Deel*] se S. 183. ¶ 201,17 *Den 2den November*] Edv. Collins Fødselsdag.

NR. 76. Forkortet. Trykt (forkortet) Breve til A. 86—91, Uddrag MLE 152—54.

202,10 *Deres Moder er død*] 7. Oktober 1833. A. havde iøvrigt modtaget Meddelelsen i et Brev fra Jonas Collin af 30. Novbr. 1833 (Breve til A. 110; smlgn. A. til Jonas Collin 17. Dec., A&C 211, til Henriette Wulff samme Dag, B&B I, 173, og MLE 155). Dagbogen 16. December: »Der var Brev fra den gamle Collin, min Moder er død meldte det: Gud jeg takker Dig! var mit første Udbrud, nu har hun ende paa sin Nød, som jeg ikke kunde lindre, men jeg kan dog ikke ret vænne mig til den Tanke at være saa ganske ene, uden en eneste, der ved Blodets Baand maa elske mig!« ¶ 202,14 *Hospitalet*] Anne Marie Andersen døde som Lem i Stiftelsen »Doctors Boder«; det var ikke lykkedes Sønnen at faa hende flyttet til det finere Graabrødrehospital. ¶ 202,24—25 *paa Mandag*] 23. December 1833.

203,8 *en Reise*] I A.s Brev til Jonas Collin af 21. Novbr. 1833 hedder det — efter

en kritisk Bemærkning om Molbech — »Men, siger De vel, lad os nu see, hvorledes Andersens Reise bliver —« (A&C 209) og senere: »Min Reise vil blive paa 2 a 3 Dele« (udeladt i A&C). A. gør i MLE 152, hvor han afskriver dette Sted af Edv. Collins Brev, følgende parentetiske Bemærkning til Ordene *at skrive en Reise*: »Det var Improvisatoren, der begyndtes i Rom«, men dette er ikke rigtigt. Dagbogen for 25. November 1833 har: »Begynte at skrive paa min udenlandsk Reise«, og denne Begyndelse er sikkert identisk med et Manuskript »[Et Kapitel af mit Livs Eventyr]«, Collin 8, 4to, der skildrer Rejsens første Afsnit, men standser ved Afrejsen fra Kassel (mere er ikke bevaret). Først 27. December staar der: »Begyndte om Aftenen paa min Novelle »Improvisatoren«. ¶ 203,26—27 *En Mand, som har megen Interesse for Dem*] Thiele (A&C 221).

204,17—18 *studere Historie efter Millots Verdenshistorie*] A. til Jonas Collin 21. November 1833: »Min Tid tilbringer jeg med at see de store Mestres Arbejder og med at studere Historie. Denne har her, hvor jo næsten dens Vugge er, ordentlig paastrængt sig mig. Millots Verdenshistorie [Claude-François-Xavier Millot: *Elements d'histoire générale ancienne et moderne*, 1772—83, 9 Bind, dansk Overs. 1781—95], som jeg har fundet her, er mig en sand Skat . . .« (A&C 208—09). ¶ 204,27 *det Lassenske Legat*] A. fik det ikke; Biskoppen indstillede ham, bl. a. sammen med Martensen, der gik af med Sejren (Breve til A. 530). ¶ 204,29 *Af Deres Brev*] A. til Jonas Collin 21. November 1833: »Professor Thiele har ogsaa skrevet ret venligt om mig til nogle af Kunstnerne; jeg er ham taknemmelig for hans gode Sindelag mod mig, som han oftere hjemme har viist; men dog ligger der noget i Maaden, der, om ikke det har stødt, dog har saaret mig. Ja, Dem kan jeg jo nok sige det til, selv om jeg skulde være lidt ubillig. Thiele har saavel til Kùchler som til Bissen brugt Udtryk, som om han ordentlig vilde forberede dem paa en ypperlig Fyr i et meget keit et Legeme. Maaskee har jeg hjemme været noget underlig fremfor Andre, men man tænker ikke paa, hvor meget sligt jevnes i en 7 Maaneder ude i Verden. Man har ogsaa smilet deraf og spurgt mig, hvorledes jeg da har været hjemme, siden man saaledes har villet forberede paa mig. Jeg troer vist, at jeg nu meget ligner alle andre Mennesker, dersom dette skal være saa rart. At Thieles Ytring udspringer fra det bedste Hjerte og Omhu for mig, veed jeg, men kjær har den dog ikke været mig« (A&C 210).

205,3—4 *i Grunden en meget gemeen Streg*] Det er aabenbart ikke et Øieblik faldet Edv. Collin ind, at den samme haarde Bebrejdelse kunde rettes mod ham selv, som — ganske vist uden at nævne Navne — meddeler A. Thieles Brev in extenso. Om Thieles »Agnete«-Udtalelse skriver A. i Dagbogen 18. Januar 1834: »Eduard har enten selv opdigtet det Brev han citerer eller udeladt sig saaledes til den anden at han mærkede hans

fjendtlige Sind; saaledes vilde man ikke skrive til Vennens Ven. Kun Fjende skriver om Fjende saaledes«. Men den første Sag fik iøvrigt et Efterspil. A. traf Bissen hos Küchler; B. »bragte Hilsener fra Thiele og den til mig: at jeg nok selv vidste hvorfor jeg intet Brev fik!« — Hvad har jeg gjort. Jeg veed det ikke? — Min Ytring til den gamle Collin at jeg fandt det underligt at Th: forberedte Landsmændene paa mit Ud-vortes, skulde det være bragt ham og fortjente jeg derfor Sligt. Meget forstemt. Gud jeg begynder at hade mine Fjender« (Dagbogen 25. [c: 24.] Januar 1834). Næste Dag mener han at have fundet Løsningen: »Ja, Eduard har maatte sagt ham det, Eduard der i sit Brev taler om Nedrighed at meddele Indholdet af Breve. Mine Venner blive mine bitre Fjender. Evige Gud lad det blive mig mueligt aldrig at see Hjemmet, det er mig forhadtt!« (Dagbog 26. [c: 25.] Januar). Tanken opfylder ham de følgende Dage, hvad Dagbogen for 26. Januar—2. Februar viser; han vender tilbage til Sagen i Brev Nr. 78 (S. 215,15—26), som jo ligefrem sigter Collin for at have brudt Brev-Hemmeligheden. ¶ 205,8—9 *Recension i Maanedsskrivet*] Anmeldelsen af Aarets tolv Maaneder og Samlede Digte i Maanedsskrift for Litteratur, X, 1833, 867—82. Den var af Molbech. A. har udtalt sig om denne Anmeldelse MLE 167—68. ¶ 205,9 *Hansen*] Digteren F. J. Hansen. ¶ 205,10 *Kjærlighed ved Hoffet*] c: den anonyme Forf. af »Kjærlighed ved Hoffet«, Fr. Paludan-Müller. Anmeldelsen drejede sig om det i Februar 1833 udkomne Digt »Dandserinden«.

1834

NR. 77. Trykt (forkortet) Breve til A. 91—93.

206,3—4 *en høist mismodig, ja næsten fortvivlet Stemning*] A. modtog 6. Januar 1834 Edv. Collins Brev samt Jonas Collins af 21. December 1833 (Breve til A. 110—12). Han skriver i Dagbogen: »Jo, Brevet var der fra Faderen og Eduard, hiint med For-maninger, dette i en saa haard, belærende Tone fuldt af Lidenskab. Han meldte mig min Æres Død. Agnete var til Fortvivlelse vanskabt*), et sammensmuurt maadeligt Arbeide. Det rystede min Sjæl saa dybt, jeg blev saaledes overvældet at al min Følelse forgik, min Tro paa Gud og Mennesker, Brevet bragte mig til Fortvivlelse. Bøtcher søgte at trøste mig; hvor kunde han«. De følgende Dage var han paa Selvmordets Rand (Dagbogen); Hertz (7. Januar) og Thorvaldsen (8. Januar) søgte at trøste ham; men Harmen mod Edv. Collin ulmede stadig (9. Januar, 17. Januar—

*) Improvisatoren, Anden Deel, Kap. IX (Udg. 1835, II, 153; SS, II, 265): »Mit Arbeide var noget til Fortvivlelse sammenjadsket Tøi!«

19. Januar; »Eduard, jo mere jeg overtænker Alt, jo mere seer jeg [din] mageløse Egoisme, den uhyre Uret jeg lider. Du har sat en Kløft mellem os, som vist aldrig dækkes. Alt er falskt, hun med, hun som græd, som var saa from, saa søsterlig, falsk, falsk som det hele Verdens Slæng« (19. Januar). Efter nogle Dages Pavse bryder det løs igen 25. [30: 24.] Januar i Anledning af Thiele (se Note til S. 205,3—4). 29. Januar hedder det ligefrem: »O, hvor jeg er sløv og kjed af Alt. Djævlø der hjemme I ere Skyld deri«. Og 31. Januar: »I Dag ender da denne Maaned, fra jeg var i Meislings Huus har ikke en saa undergravende Følelse behersket mig, hver Morgen som i denne Tid, da var det Sønderknuselse, nu er det Forbittrelse og Smerte. Gud Eduard hvilket Væsen er Du og de andre! I dræbe mig!« — 2. Februar: »B:[ødtcher] meente det dog var Hjemvee, o nei, nei! jeg gyser kun for Hjemmet, der venter mig intet godt, derfra kommer ingen Glæde, der har man spottet, haanet, bedraget mig. — Hun — Han — de Alle! — Fru Lessøe, Jette, Christian undtagen og maaskee Faderen men det er ogsaa snart forbi. Gud forbarme dig.« — Sine Følelser gav A. Luft i Breve til Jette Wulff, Fru Læssøe og Ludvig Müller (B&B I, 175—76, 188, 190—92, 235, 251), smlgn. MLE 154—55. Ogsaa til Edv. Collin skrev han: »Jeg har nu skrevet Edvard et alvorligt Brev til, han maa nedstemme Tonen til Vennens Tone, hans hovmestereren kan jeg ikke længer taale, skal vi være Venner, dog vilde jeg ikke bedrøve Faderen, hvem jeg skylder saa meget, har derfor sendt ham Brevet, nu kan han give Eduard det om han vil. Maaskee mister jeg begge — Men Faderen er jo en klog Mand, han kan ikke blive mig vred. Gud styre og lede Alt til det Bedste« (Dagbogen, 8. Januar). Brevet afsendtes næste Dag (»Eduard skal ikke dominere mig længer!«), men kom aldrig i Edv. Collins Hænder; Jonas Collin brændte det for at forhindre et Brud mellem Vennerne (A&C 221) og søgte selv i et hjærteligt Brev af 1. Februar 1834 (Breve til A. 112—14) at mægle paa den smukkeste Maade. A.s Svar til ham er trykt A&C 227—29. Medens gl. Collins Brev rørte A. dybt, »fyldestgjorte Eduards Skrivelse [Nr. 77] mig ikke, dog, han kjendte jo slet ikke mit Brev« (Dagbogen 20. Februar).

207,6—7 *et Slag paa Snuden . . . af Vennehaand*] Atter her glemmer Collin, at disse Ord jo først og fremmest har Adresse til ham selv! A. kunde med god Ret sige det samme: »Om Aftenen overveiet Eduards Adfærd. Fjenders Bitterhed pidsker med Svøber, men Venners med Skorpioner« (Dagbogen 9. Januar, se ogsaa det i MLE 158 meddelte Digt). ¶ 207,15—16 *Guerillabanden*] Opera af I. Bredal med Tekst af Over-skou, opf. 1. G. paa Det kgl. Teater 29. Januar 1834.

208,1 *Faders Geburtsdag*] 6. Januar. ¶ 208,11 *Komm lieber Mai und mache*] Begyn-delseslinierne til Mozarts Foraarssang til Chr. Ad. Overbecks Tekst. ¶ 208,21 *gamle Bjuti*] Collins Hund Beauty. ¶ 208,25 *Vor Glæde var som Bækken*] Citat af Mads' Arie

af Kjærlighed uden Strømper, Andet Optog, Første Optrin (J. H. Wessels samlede Digte, udg. af J. Levin, 1862, 12). ¶ 208,29 *kun Ridder*] Jonas Collin blev først Kommandør af Dannebrog 1836.

209,3 *Deres »Erindringer«*] Levnedsbogen. Det fremgaar af dette Brevsted, at der altsaa aldrig har eksisteret mere af dette Værk, end vi nu kender (det afsluttes midt i en Sætning S. 175). ¶ 209,4 *R. V.*] Riborg Voigt. ¶ 209,5 *Ingemanns Brev*] trykt fuldstændigt i Breve til A. 256—58. ¶ 209,11 *Etatsraad Vogt*] Friedrich Siegfried Vogt, dansk Chargé d’Affaires i Neapel. ¶ *Ambrosio*] Paolo d’Ambrosio, Chargé d’Affaires for Kongeriget Sicilien i København 1816—21. ¶ *Brochenhuus*] Grev Frederik Brockenhuus, forhenværende Attaché ved det danske Gesandtskab i Neapel, hvor han nu havde taget fast Bopæl; han havde ægtet en Italienerinde og var gaaet over til Katolicismen. ¶ *Prindsesse Pignatelli*] Adelaide Pignatelli Ruffo, f. Nathan-David, Søster til Politikeren C. N. David og Proprietær Aron David til Rungstedlund. Hun havde 1824 ægtet Bankieren og Amatørkomponisten George Gerson, der døde 4 Maaneder efter Bryllupet, og blev 1826 gift med den daværende Chargé d’Affaires for Kongeriget Sicilien, Prins Antonio Pignatelli Ruffo, der 1823—27 gjorde Tjeneste i København.

NR. 78. Trykt (Uddrag) A&C 225—27.

210,6 *den nuværende Paves Udvalgelse*] Gregor XVI var blevet valgt til Pave 2. Februar 1831; kort efter udbrød der Oprør i Kirkestaten, der blev slaaet ned ved Østrigs Hjælp. ¶ 210,13 *denne Fest*] Den varede 1834 fra 3.—11. Februar og er skildret i Improvisatoren, Første Deel, Kap. X—XI (Udg. 1835, I, 127—34, 166—73; SS, II, 89—94 og 116—21). ¶ 210,22 *fra den ene Ende af Gaden til den anden*] fra Piazza del Popolo til Piazza Venezia. ¶ 210,27 *Præsenter af Jøderne*] smlgn. Improvisatoren, Første Deel, Kap. VIII (Udg. 1835, I, 111; SS, II, 78).

211,8 *nogle Poul*] en Paolo omtrent = en dansk Mark. Der gik 10 Paoli paa en Scudo. ¶ 211,16 *Om Aftenen*] 8. Februar. ¶ 211,17 *Festina*] Fejlskrift for Festino. ¶ 211,23 *Mukoli*] *moccoli*, Lysestumper; »*sensa mukoli*« ɔ: senza *moccoli*: uden Lys. ¶ 211,30 *vor Prindsesse*] Prinsesse Charlotte Frederikke, Frederik VII’s Moder, der fra 1829 til sin Død 1840 opholdt sig i Rom. ¶ 211,30—31 *Kongen af Bayerns Søster*] Hertuginde Augusta Amalia af Leuchtenberg, Søster til Kong Ludvig I af Bayern.

212,5 *Stages Replik fra Øster og Vestergade*] I Overskous 5 Akts-Lystspil »Østergade og Vestergade, eller Det er Nytaarsdag i Morgen!« (1828) spillede Stage Englænderen William Faulkland, der hele Stykket taler en Blanding af Engelsk og Dansk. Her tænkes vistnok paa Frierscenen (1. Akt, 10. Scene), hvor Faulkland lærer Julie at sige: »I love you tenderley!« (Thomas Overskou: Comedier, II, 1851, 30). ¶ *Næste Morgen*] 12. Fe-

bruar. Rejsen fra Rom til Neapel er skildret i *Improvisatoren*, Anden Deel, Kapitel I (Udg. 1835, II, 1—23; SS, II, 161—76). ¶ 212,8 *Zeuthen*] Magister, senere Sognepræst (sidst i Fredericia) F. L. B. Zeuthen. Han havde med offentlig Understøttelse tiltraadt sin Udenlandsrejse faa Dage efter A. og vendte omtrent samtidig tilbage. Rejsen har han skildret i »Min Udenlandsreise i Aarene 1833—1834« (udg. af hans Sønner 1875). A., der kom daarligt ud af det med Zeuthen, maatte døje hans Selskab paa det meste af Rejsen fra Rom til München og traf ham senere i Berlin i Juli 1834. Dagbogen er fyldt med indignerede Meddelelser om hans ligesaa uhøflige som besynderlige Optræden. Paa Ischia stak Zeuthen saaledes sin Stok i et Barns Mund: »Da jeg virkelig var bange for Barnet, sagde jeg: vær dog forsigtig. »O, svarede han: det er den dumme Phantasie« [Kancelliraadens Replik i »Den lille Idas Blomster«!], vi loe af ham« (Dagbogen 15. Marts, cit. Brix 103—04). ¶ *en Nordmand*] cand. theol., senere ordineret Kateket og Førstelærer ved Borgerskolen i Kragerø, Jens F. Berg, som var kommet til Rom samtidig med Hertz. Hans Breve til Moderen er trykt som Manuskript: »Reise igjennem Tydskland, Italien, Schweitz og Frankrig fra 1833—1835 i Breve til sit Hjem«, Christiania 1836, se især S. 75—90. Om A. fortælles bl. a. følgende: »Paa Veien til Ischia havde vi Fornøielse af Andersen, da Baaden begyndte at gyngelidt, og til hans største Forskrækkelse en Skypompe viste sig i lang Afstand. Han var ganske ude af det, og bad at han maatte holde fast i mit ene Knæ« (S. 87). ¶ 212,20 *Villetri*] Velletri. ¶ 212,22 *Sumpene*] de pontinske Sumpe. ¶ 212,25 *Fra-Djavalò*] italiensk Røverhøvding (hængt 1806), kendt som Titelfigur i Aubers og Scribes Synge-stykke; han var født i Itri og huserede i Egnen omkring Neapel.

213,6 *mine mange Skizzer*] De findes nu i H. C. Andersens Hus i Odense; et Udvalg er gengivet i H. C. Andersens Tegninger, udg. af Poul Uttenreiter med Forord af Vilhelm Wanscher (1925). A. selv udtaler sig samtidig om sine Tegninger i Breve til Ludvig Müller (10. Februar 1834, B&B I, 192—93) og Henriette Wulff (10. Marts, smst. 206). ¶ 213,18 *Cabrioletten*] let tohjulet Vogn med Kaleche over Sædet, oftest kun forspændt med een Hest. ¶ 213,30 *Oehlsenschläger med Baggesen*] Under sit Pariserophold 1807 havde Oehlsenschläger en Aften Besøg af Baggesen. »Imidlertid blev Klokken mange. — »Baggesen!« sagde jeg, »vil Du blive her inat, saa skal jeg skaffe Dig et Værelse; thi min Seng er for smal til To.« — »Nei, det er umuligt,« sagde han, »jeg maa endelig endnu i Aften hiem til Marly.« Derpaa blev han atter ved at fortælle, indtil Klokken var saamange, at han nødvendig maatte blive hos mig. Vi stuede os da i den smalle Seng, som Anchiovis i en Bøtte; og da vi ikke kunde sove, laae vi den halve Nat og taledes paa Riim med hinanden, indtil vi endelig af Træthed og Mathed mere besvimede end sove ind« (Oehlsenschlägers Levnet, fortalt af ham selv, II, 1831, 149).

214,4 *Carlin*] neapolitansk Sølvmynt. Der gik 12 Carliner paa en Pjaster (= 1 Scudo = 1 Specie), 12 Gran paa 1 Carlin. ¶ 214,11 *General Mathiesen*] Berg kalder ham i sin »Reise« (S. 85) »Grosserer Mathiesen«. Her menes sikkert den norske Finansmand Haagen Mathiesen, som 1826 udvandrede til Danmark og fik dansk Borgerret. Naar A. kalder ham »General«, har det vist sin særlige Grund. Mathiesen stillede ved sin Flytning til Danmark forskellige Krav til den danske Stat, som denne, der var interesseret i at faa en saa stor Skatteyder, maatte gaa ind paa. Bl. a. krævede han Rang for at kunne faa Adgang til Hoffet, og da der 20. December 1826 blev tillagt ham Generalkrigskommissærs Karakter, skete dette med den ekstraordinære Tilføjelse, at han kom i 2den Rangklasse Nr. 5 (sammen med Kontreadmiraler, Generalmajorer og Stiftsbefalingsmænd), medens almindelige Generalkrigskommissærer hørte hjemme i 3. Klasse Nr. 5 og 8. Mathiesen boede i Familien Collins Nærhed, idet han ejede Gaarden Nr. 112 paa Sct. Annæ Plads (nu Nr. 11) (H. K. Steffens: Linderud og Slægterne Mogensen og Mathiesen, Christiania 1899, 184). ¶ 214,13 *Mad: Garzia-Marlibran*] den store fransks spanske Sangerinde Maria Felicita Malibran-Garcia; se om hende Kapitlet »Malibran-Garcia er død!« i En Digtters Bazar (Udg. 1842, 205—09; SS, VII, 139—41). ¶ 214,14—15 *Semiramis*] Opera af Rossini; *La Sonambula* af Bellini; *I Normanni in Parigi* af Mercadante; *Norma* af Bellini; *Gaza ladra* af Rossini og *Ana Bolena* af Donizetti. ¶ 214,16—17 *St Carlo*] Neapels store Opera; *Puppe-Theatret*] Marionetteatret paa Moloen; *Theater Carlino*] spillede folkelige Farcer i neapolitansk Dialekt. ¶ 214,21 *Wosemose oversætter Victor Hugo*] Af den lidet ansete Litterat H. C. Wosemose fandtes i Aller nyeste Skilderie af Kjøbenhavn, 1831, Nr. 60, 1. November, en urimet Oversættelse af Digtet »Lui« (af »Les Orientales«) under Titlen: »Napoleon. Frit, efter Victor Hugo«.

215,1 *Posylip Grotten*] Grotta di Posilipo, en 689 m lang Tunnel, der fører fra Neapel under Posilipo-Bjærg til Fuorigrotta. Paa Højderne over Grotten ligger det saakaldte Vergils Gravmæle, en gammel romersk Bygning. ¶ 215,23 *indviet i et Brevs Hemmelighed*] se Note til S. 205, 3—4. ¶ 215,29 *den Forlovede*] vistnok Emil Hornemanns Søster Charlotte Oline, der 1839 ægtede Lægen Jørgen Peter Blicher Brodersen (1808—84).

216,1 *Donna Toldi har jeg endnu ikke seet*] A. saa hende 27. Februar i Hérolts »Zampa«, men foretrak Malibran; han noterede i sin Dagbog, at Toldi »ligner noget Lotte Hornemann«. ¶ 216,15 *Farens Dage*] Drama i 5 Akter af Overskou, opført i. G. 1. December 1826, et groft Rabalderstykke med effektfulde Knaldscener; under Opførelserne — det gik 5 Gange — fandt der skandaløse Spektakler Sted paa Tilskuerpladsen med veritable Slagsmaal mellem Pibere og Klappere. ¶ 216,18 *en ny Text til den delige Opera Norma*] Denne Plan blev ikke realiseret. ¶ 216,31 *lyksaliggjøre ham med bedre Notitser*

af dette Brev] I Kjøbenhavnsposten, 1834, Nr. 67, 3. April, findes et udførligt »Uddrag af et Brev fra en dansk Reisende i Italien«, som Edv. Collin synes at have skrevet paa Grundlag af A.s her meddelte Brev og hans samtidige Skrivelse til Jonas Collin af 25. Februar (med Beskrivelse af A.s, Hertz', Zeuthens og Bergs Udflugt til Vesuv 24. Februar, A&C 228).

NR. 79. Ikke tidligere trykt.

217,16 *maaskee ogsaa for sidste*] Ludvig XI's vældige Rolle blev den store Karakter-skuespiller C. Winsløws mærkeligste Præstation, men han kom kun til at udføre den denne eneste Gang; han havde budt sit skrøbelige Helbred for store Anstrængelser, blev syg umiddelbart efter Forestillingen og døde 6. Oktober 1834, kun 38 Aar gl. ¶ 217,19 *Conferentsraad Schleyer er død*] Deputeret i General-Toldkammeret og Commerce-Kollegiet Caspar Fr. Schleyer døde 27. April 1834. ¶ 217,26 *Hanne Wegener*] Datter af Edv. Collins Kusine Fru Marie Wegener, f. Bindsbøll. ¶ 217,31 *Chiaveri*] L. Chiaveri, Torlonias Stedsøn, var dansk Konsul i Rom fra 1818 til sin Død 5. September 1837.

218,4—5 *en Anviisning paa 50 Species endnu*] A.s Rejsestipendium var ved kgl. Resolution af 15. April 1834 blevet forøget med 200 Rdl. (A&C 180).

NR. 80. Trykt (forkortet) A&C 229—30.

218,16 *Tak for Deres lille Brev*] Dagbogen 25. Maj: »Endelig kom da Brev fra Eduard men Vexelen var kun paa 50 Species, hvilket jeg ikke kan komme hjem for; Brevet selv var som sædvanligt, den Mægtige til den Undergivne«. Jonas Collin hjalp A. over Bekymringerne ved at laane ham de fornødne Penge til Hjemrejsen; se A&C 230 (A.s Brev af 6. Juli 1834). ¶ 218,26—27 *Eulalia! ich verzeihe dir*] se Note til S. 145,7.

219,16 *M. Levy*] Dr. med. Moritz Marcus Levy; ved sin Daab 1838 antog han Fornavnene Carl Edvard Marius. Han blev 1841 Professor i Fødselsvidenskab.

NR. 81. Trykt (forkortet) A&C 234—35.

220,4 *»Krasna Jestsja, dia ji miluju!«*] ☉: krasná děvče já tě milujev. ¶ 220,17 *Byen Collin har et smukt Torv*] en Tegning af A. af det i H. C. Andersens Tegninger, 1925, 64.

NR. 82. Trykt (forkortet) A&C 235—36.

221,3 *ligge i 9 Aar*] Hentydning til Horats' Raad til de unge Digttere: Nonum prematur in annum (man holde Skriftet i ni Aar under Lukke! ☉: man maa ikke forhaste sig med Offentliggørelsen) (Horats: Ep. ad Pisones (Ars poetica), v. 388). ¶ 221,15 *18 Ark*] den blev paa omtrent 31 Ark. ¶ 221,16 *for hele Klatten 100 Species*] Til Atter-

bom skriver A. 21. Maj 1838 (Danske Studier, 1923, 70), at han for Improvisatoren fik »kun 180 Rdr.« i Honorar; heraf fik han ialt 115 i Forskud. Se iøvrigt A.s Brev til C. A. Reitzel 28. Marts 1835 (B&B I, 294—95). Reitzel tog Bogen, men ønskede, at A. skulde skaffe Prænumeranter; Subskriptionsindbydelsen er omtalt og delvis aftrykt i Kjøbenhavnsposten, 1834, Nr. 239, 27. November. Romanen averteres udkommet i Adresseavisen for 9. April 1835.

NR. 83. Trykt A&C 236—37.

222,11—12 *min neapolitanske Signora*] Den forførelseriske Santa i Anden Deel af Improvisatoren. Ingen af hendes Repliker dækker ganske de her anførte Ord; nærmest kan man tænke paa de Steder, hvor Santa siger til Antonio, at hans første store Kærlighed har dannet ham et Idealbillede af den Elskede (Annunziata), at han »kun drømte i en Idealverden« (Improvisatoren, Anden Deel, Kap. II og V, Udg. 1835, II, 33—34 og 74; SS, II, 183 og 211). ¶ 222,15 *Kjældermænd*] Ordspil, Brandere. ¶ 222,17 *den fordømte Spillelyst*] Collin var en ivrig Skakspiller.

1835

NR. 84. Trykt (forkortet) A&C 271—75.

223,1 *Lykkesholm*] Hovedgaard i Vindinge Herred, Ellested Sogn, 14 km SV for Nyborg. Ejeren var Justitsraadinde Johanne Lindegaard. ¶ 223,11 *Constantin*] Maleren Constantin Hansen (A&C 271). ¶ 223,13 *Kai Lykkes Stamhuus*] Dette er dog ikke rigtigt; paa Cai Lykkes Tid var Godset i Slægten Sehesteds Besiddelse (om Gaardens Historie se P. Lindegaard: Historiske Meddelelser over Lykkesholm (1910)).

224,5 *Maria*] Syngestykke til Musik af Hérold, opf. 1. G. paa Det kgl. Teater 25. Sept. 1830. A. benyttede Barcarolens Melodi til en af Sangene i »Skilles og mødes« (SS, IX, 183). ¶ 224,7 *Frøken Ramsharteren er hendes Beslægtede*] Hendes Svigerdatter Frederikke Christiane f. Ramshardt, Datter af Admiral Peder Ramshardt, havde tre ugifte Søstre: Johanne Jakobe (1781—1852), Anna Elisabeth (1785—1868) og Christiane (1792—1843), sidstnævnte døde paa Lykkesholm. Hvem af de tre, der menes her, kan ikke afgøres; Frøkerne Anna Elisabeth og Christiane R. boede 1835 i København; A. var i de følgende Aar ofte Gæst til Middag hos dem, hvor han læste sine nyeste Arbejder op. ¶ 224,16 *hos sin Prinds*] Oehlenschläger var ved Pinsetid 1835 rejst til Odense efter Indbydelse af Prins Christian, Fyns Guvernør (Digtsamlingen »Fyns-

reisen« 1835). ¶ 224,18 *den gamle Excellense Ritsbrith*] kar. Viceadmiral F. C. Risbrich; han døde faa Maaneder senere (28. September). I Slaget paa Reden 1801 havde han været Chef for Blokskibet Wagrien. ¶ 224,19 *en Jomf: Hansen fra Odense*] Ida Hansen, Datter af Prokurator Søren Hansen og Hustru Helene Marie f. Dall; han var nu gift anden Gang med Fru Lindegaards Datter Elise. Ida Hansen ægtede 1847 Hofjuvelerer Anton Michelsen (Eiler Nystrom: Guldsmed Anton Michelsen. Hans Virksomhed og Slægtskabskreds. 1909). ¶ 224,20 *Mortier de Fontane*] den polske Klavervirtuos Mortier de Fontaine. 16 Aar gl. var han 1832 kommet fra Danzig til Kbh., hvor den franske Gesandt, de Montebello, havde taget sig af ham. Paa Fyn havde han givet flere Koncerter og gæstet forskellige Herregaarde. Han ægtede 1836 en belgisk Sangerinde Marie-Josine Vanderperren. ¶ 224,25—26 *Lara*] er den blinde Pige fra Pæstum i Improvisatoren, *Flaminia* den »lille Abbedisse«. ¶ 224,30—225,1 *kan den blive indleveret*] »Skilles og mødes« indleveredes paany fuldstændigt omarbejdet 6. September 1835; Teaterdirektionen antog Stykket 9. November s. A., og det opførtes 1. G. 16. April 1836, men gik kun tre Gange (Hetsch 35—38).

225,3 *Camoens*] Den store portugisiske Digter var i sine sidste Leveaar hjemsogt af Modgang og Sygdom; at han sultede ihjel, er dog en senere Legende. ¶ 225,7 *i et Slags Forhold til ham ved Theatret*] J. L. Heiberg havde siden 1829 været kongelig Teaterdigter og Oversætter, var altsaa som saadan Embedsmand under Molbech. ¶ 225,9—10 *At kjæmpe imod Hauck*] Fremkaldt af Hauchs »Babyloniske Taarnbygning i Mignature« førte Heiberg og Hauch en vidtspunden Polemik i 1830; Heibergs Indlæg fra Kjøbenhavns flyvende Post er optrykt i Prosaiske Skrifter, X, 1861, 39—153. ¶ 225,11 *den sælle Kjøbenhavns Post*] Kjøbenhavnsposten stod paa Hauchs Side i Striden 1830; Prøver paa Heibergs Polemik imod den findes i Prosaiske Skrifter, X, 397—498. ¶ 225,12 *at hellig Andersen fik lidt*] i Hertz' »Gjengangerbreve«; se Note til S. 69,9—10. ¶ 225,16—17 *den tydske Oversættelse af Improvisatoren*] udkom 1835 under Titlen »Jugendleben und Träume eines Improvisators«; den var besørget af L. Kruse.

227,13—14 *de nye Stykker der gik til de sidste Sommerforestillinger*] Ved Sommerforestillingerne i Juni 1835 paa Det kgl. Teater opførtes 13 nye Stykker, alle franske; kun et enkelt af dem, Mélesville og Duveyriers Vaudeville »Michel Perrin«, fik Betydning for det faste Repertoire. ¶ 227,15 *Fregatten*] »Bellona«, som havde været paa Togt til Middelhavet under Kaptajn L. de Coninck; den ankom 27. August. Christian Wulff gjorde Tjeneste ombord; Jette Wulff var med som Passager. Fregatten hjemførte en Række af Thorvaldsens Arbejder til København. ¶ 227,17 *Deres Broder*] Gottlieb Collin. ¶ 227,21 *Grotte azurra*] den blaa Grotte paa Capri; se Improvisatoren, Anden Deel, Kap. VII (Udg. 1835, II, 121—29; SS, II, 243—49).

NR. 85. Ikke tidligere trykt.

228,31 i *Ordets egentligste Forstand*] Poet af græsk ποιείν, at gøre.

230,20 *En rosende Recension over Improvis.*] Dansk Literatur-Tidende for 1835, Nr. 17, 261—65, Nr. 18, 282—91; den er signeret E. g. A. Uddrag af denne Anmeldelse trykt A&C 248—49; smlgn. MLE 181—82. ¶ 230,22—23 *Slutningen, som angaaer de italienske Ord i Bogen*] Anden Del af Recensionen (i Nr. 18 af Literatur-Tidenden) bringer en stærkt rosende Gennemgang af Romanens Handling; tilsidst — S. 290—91 — anføres talrige italienske Sprogfejl, hvoraf de værste er »et slaaende Beviis paa Hr. Andersens totale Ukyndighed i det italienske Sprog; selv Rettelserne bag i Bogen er »næsten alle urigtige«. A. tog Kritikken til Efterretning i de senere Udgaver af Romanen.

NR. 86. Trykt (forkortet) A&C 276—78.

232,6 *N'est pas!*] »En Prøve af Andersens Fransk, som var blevet Talemaade i Familien for »Ikke sandt?« (A&C 244, Noten). ¶ 232,13 *Signora Francesca*] Antonios Beskytterinde i Improvisatoren, den gamle Eccellenzas Datter. A. har til Skildringen af hende hentet visse Træk fra Kommandørinde Wulff; gl. Fru Collin ligner hun derimod slet ikke. ¶ 232,14 *Dedicationen*] »Conferentsraad Collin og hans fortræffelige Hustru, i hvem jeg fandt Forældre, deres Børn, i hvem jeg fandt Sødskende, Hjemmets Hjem, bringer jeg, med sønligt og broderligt Hjerte, dette, det Bedste jeg eier. Forfatteren.« ¶ 232,20 *»En Organist!« siger hun*] A. anbragte 24 Aar senere denne Scene i Historien »Deilig!« (Nye Eventyr og Historier, 1. Række, 4. Samling, 1860, 25—34; SS, XIV, 278—85). ¶ 232,31 *skrev først til Louise*] 22. Juni; Uddrag af Brevet trykt A&C 244—45, men fejlagtigt af Collin henført til 1836.

233,24 *»Studenten«*] Under Titlen »The Student, a series of papers«, udgav Bulwer 1835 i to Bind en Række Essays, der tidligere havde været publicerede i The New Monthly Magazine. En dansk Oversættelse ved J. C. Magnus udkom først 1837. ¶ 233,25 *Zuleimas Flugt*] Digtet »Zuleimas Flugt. En Fortælling« var udkommet Februar 1835.

234,1 *sætter min Bog over Corinna*] »Derfor, endskiøndt vi ikke tage i Betænkning at foretrække Improvisatoren for Corinna, som Roman betragtet, kunne vi dog ikke nægte, at Antonio, trods sin høist poetiske Natur, dog ikke forekommer os at være nogen sand italiensk Charakter« (Literatur-Tidenden, 263). *Corinna* er Madame de Staëls Italiens-Roman, »Corinne ou l'Italie« (1807), som A. iøvrigt studerede i München i Maj 1834. ¶ 234,7 *Oversættelsen af det dantiske Vers*] I Improvisatorens første Del, Kap. VII, hvor Antonio skildrer sin Begejstring for Dantes guddommelige Komædie, gengiver A. i Originaludgaven (I, 89) Indskriften over Helvedesporten (Inferno III, 1—6) saaledes:

»Igennem mig man gaaer til Smertens Stad,
 Igennem mig til Smertens evige Væren,
 Igennem mig til de Forbandede.
 Retfærdighed drev ham, der har mig bygget,
 Almagt, Urkjærlighed, Alvidenhed,
 De have grundet disse mine Mure.«

Anmelderen i *Literatur-Tidenden* paataaler S. 284—85 denne Oversættelse, meddeler den italienske Tekst og tilføjer: »Ordret oversat, og uden Hensyn til Metrum, hedder det paa Dansk:

Giennem mig gaaer man ind i den sørgende Stad,
 Giennem mig gaaer man ind til den evige Smerte,
 Giennem mig gaaer man ind blandt det fortabte Folk.
 Retfærdighed bevægede min høie Skaber,
 Mig skabte den guddommelige Magt,
 Den største Viisdom og den første Kiærlighed.«

Paa Grundlag heraf ændrede A. Stedet saaledes i 2. Udgave 1837, I, 84 (SS, II, 63):

»Igennem mig man gaaer til Sorgens Stad,
 Igennem mig ind til en evig Smerte,
 Igennem mig til det fortabte Folk.
 Retfærdighed drev ham, min høie Skaber,
 Mig skabte den guddommelige Magt,
 Den største Viisdom og Urkjærligheden.«

¶ 234,15—16 *en Kritik (sidste Halvdeel) over Christian Winthers Digte*] Christian Winthers »Nogle Digte« (1835) anmeldtes i *Dansk Literatur-Tidende*, Nr. 16, 245—51, og Nr. 17, 265—75 under Mærket *B—e* (c: Chr. Wilster) indgaaende og ret skarpt. Mod denne Bedømmelse tog Poul Møller til Genmæle i *Kjøbenhavnsposten* 1835, Nr. 159—60, 7.—8. Juli. ¶ 234,20 *af Molbech*] Molbechs Navn nævnes ikke, men i Indledningen karakteriseres Recensenter i *Alm. som Mennesker, der »tiltage sig . . . en beskikket Dommers hele Myndighed og overordnede Stilling til Forfatteren«, hvem »Erfaringen har lært . . ., at de uden Straf kunne bruge deres selvtagne Myndighed med den ønskeligste Vilkaarlighed«. Den værste Frugt af »disse for Recensenter altfor gunstige Forhold er ikke den aabenbar uretfærdige Dom; . . . langt mere fordærlig i sine Følger er den Kritik, der med Miner af Upartiskhed tildeler et fortrinligt Arbejde baade Roes og Dadel, men saaledes, at en virkelig eller digtet Skyggeside derved fremhæves med Forkjærlighed, medens dets virkelige Fortjenester let berøres og med Flid trænges i*

Baggrunden«. Striden, der førtes gennem en Række Numre af Kjøbenhavnsposten (170, 171, 177, 184, 186, 189, 191), og hvori bl. a. ogsaa D. G. Monrad deltog, er udførligt refereret i Nicolaj Bøgh: Christian Winther, II, 1900, 321—55. A.s Sympati var iøvrigt paa Wilsters Side mod Poul Møller (Bøgh, a. S., 352). ¶ 234,25 *Linds Svoger*] Sognepræst til Kverndrup Jørgen Alexander Lassen, g. 1826 med Laurine Lind. ¶ *Professor Saxdorff*] Odense Katedralskoles Rektor, Professor Jacob Saxtorph. ¶ 234,29—235,1 *Hempel og Milo*] Boghandlere i Odense.

235,16 *ligesom Bernardo*] I Improvisatoren, Første Deel, Kap. VIII, siger Bernardo til Antonio: ». . . i de første Dage, jeg var kommet ud af Skolen, havde jeg ogsaa noget af disse Klosterbegreber, men jeg var klog nok til ikke at lade mine nye Kammerater mærke det, jeg fulgte med dem, mit Kjød og Blod, mit hele egentlige Jeg bævede af Livslyst, og jeg fulgte denne Drift, thi den var stærkest; men jeg følte ogsaa en hæslig, ond Stemme indeni mig, det var den propagandiske Klostersugt og den sidste Rest af Barnagtigheden, der sagde: Du er ikke længer uskyldig som Barnet! siden har jeg leet deraf, nu forstaaer jeg det bedre! jeg er Mand, Barnet er rystet af Ærmet! det var det, som græd, da det mistede sin Villie!« (Udg. 1835, I, 109—10; SS, II, 77). ¶ 235,24 *Adjunkt Hanck*] Madam Iversens Svigersøn, Fader til A.s trofaste Veninde og Korrespondent Henriette Hanck (jvnf. Note til S. 109,9).

236,10 *Hjalmar's Moder*] Fru Augusta Collin; Hjalmar Collin, kendt som den lille Hjalmar fra »Ole Lukøie«, var født 18. Juli 1834. ¶ 236,12 *Har Moderen ingen Bog*] Gl. Fru Collin var meget døv. »Som Følge af hendes Døvhed havde hun stedse beskæftiget sig en stor Deel af Dagen med at læse, men kun Romaner, Noveller og sligt; og da hun blot læste Dansk, samt hurtigt slugte en Bog, var det ikke altid let at skaffe hende Lektüre« (Rigmor Stampe 52).

NR. 87. Ikke tidligere trykt.

236,20 *den lidenskabelige Kegle*] En Anmeldelse af Baggers »Min Broders Levnet« i Kjøbenhavnsposten, Nr. 169, 18. Juli, undertegnet ††, vendte sig mod »vore kaligrafiske Poeters Arbejder«, »disse Skjønkrivers forroste Formkunst«, der havde »indtil videre kulmineret i den kjedsommelige Amor und Psyche« (S. 673). Herimod tog i Nr. 172, 22. Juli r. l. — til Genmæle: »Til Recensenten af »min Broders Levnet«, hvor det bl. a. hedder (S. 685—86): »Skal Paludan-Müllers »Amor og Psyche« kaldes »kjedsommelig«? Det er ikke altid Selvstændighed at fremkomme med uhørte Ting; det er ofte Slaveri af egen Lidenskab«. ¶ 236,26 *med Wilster*] se S. 118,5 og Noten dertil.

237,9—10 *min nye Roman*] O. T. ¶ 237,11—12 *een lille Historie, De har oplevet*] Da Edv. Collin har staaet Model til Baron Vilhelm i O. T., sigtes her maaske til den

kaade Spøg med den sovende Hyrekusk, som fortælles i Første Deel, Kap. II (Udg. 1836, I, 8—9; SS, III, 8—9), eller maaske snarere til Historien om Børnene, der højtideligt begraver den nedskudte Krage i en gammel Chapeaubas smst. Kap. X (Udg. 1836, I, 84; SS, III, 62; jvnf. Brix 103). ¶ 237,14 *Familien hvor jeg er*] A. var Gæst hos Madam Iversen. ¶ 237,20 *Nørager eller Sorøe*] Det blev Sorø, hvortil A. kom vistnok 5. August for at besøge Ingemanns.

NR. 88. Trykt (forkortet) A&C 279—80.

238,1 *Fredagften*] Brevet er skrevet i København efter Tilbagekomsten fra Sommerferien. ¶ 238,17 *en Character*] Baron Vilhelm. ¶ 238,20 *Han saarer Helten i Bogen eengang*] Dette synes ikke at stemme med O. T., som vi nu kender Romanen, men paa det Tidspunkt, hvor Brevet skrives, befinder den sig paa de allerførste Planers Stadium. Læsere af O. T. vil have bemærket, hvor paafaldende stor Rolle A.s gamle »Dus«-Mellemværende med E. Collin spiller i Bogen (se f. Ex. SS, III, 7—8, 77, 109—11, 134, 136, 148—49), og man har vel efter det foreliggende Brevsted Lov til at antage, at A. oprindeligt har villet lade Vilhelm saare Otto ved at afslaa hans Bøn om at drikke Dus med ham. Dette ændres saaledes, at Vilhelm netop gaar ind paa Ottos Anmodning, men at denne selv føler sig saa trykket ved Dusbroderskabet, at Vennerne bliver De's igen!

239,12 *ved Bordet, hvor De vist nu sidder*] Edv. Collin var paa Feriebesøg hos Kammerraad Bangs paa Nørager. ¶ 239,14 *Sørgefesten for Schall*] Komponisten, Kapelmester Claus Schall var død 10. August; ved Sørgefesten paa Det kgl. Teater 3. September opførtes Oehenschlægers Forspil »Schalls Minde«, Schalls Ouverture til Balletten »Lagertha« og Méhuls Opera »Joseph og hans Brødre«. ¶ 239,16 *Hauch har . . . skrevet mig et nydeligt Brev til*] Hauchs Brev af 25. August 1835 er trykt i Breve til A. 185—88; her findes de i det følgende opregnede Eksempler paa Digter-Miskendelse.

NR. 89. Afsnittet S. 240,6—11 er trykt i Nytaarsgave fra danske Digtere, udg. af H. P. Holst, II, 1837, 100 under Titlen: »Til Henriette T— paa hendes Fødselsdag.

Med en Vexel paa en ny Roman, jeg har under Arbeide«. Ikke optrykt i SS.

240,7 *De to Studenter*] O. T. skulde oprindeligt have heddet: »De to Studenter eller Kjøbenhavn og Provindserne«. ¶ 240,9 *Snart skal den kysse Deres Hænder*] O. T. udkom først 21. April 1836 (Adresseavisen). ¶ 240,10 *Kan jeg den selv ei Skjønhed give!*] De to sidste Linier ændres saaledes i Holsts Nytaarsgave:

Kan jeg den ikke Skjønhed give,
Jeg vil dog, den skal Skjønheds blive!

1836

NR. 90. Ikke tidligere trykt.

241,3 *Fru Bügel*] Fru Catharina Bügel, f. Adzer, Enke efter den rige Storkøbmand, Grosserer C. P. Bügel. A. havde gjort hendes Bekendtskab efter Hjemkomsten fra Italien, og hun tog sig ivrigt af ham i Slutningen af Tredverne, men hendes aldeles uberegnelige, højest ekscentriske Væsen, som hans Breve fortæller adskilligt om, trættede ham alligevel tilsidst. Han har benyttet hende som Model til den gamle Baronesse i De to Baronesser. ¶ 241,5 *nu reiser jeg*] A. rejste 1. Juni til Næstved for at besøge Oberst Høegh-Guldberg, dengang Chef for Sjellandske Landseneer-Regiment.

NR. 91. Ikke tidligere trykt.

241,11—12 *een af vore bedste Romandigtere*] Naturligvis A. selv; Citatet er hentet fra O. T., Første Deel, Kap. VII (Udg. 1836, I, 61; SS, III, 45). ¶ 241,20 *Brevet hun fik fra Nestved*] A.s Brev af 6. Juni 1836 til Louise Collin er trykt Rigmor Stampe 173—74.

242,1 *»Renzos Bryllup«*] Syngestykket — med Sujet fra en Episode i Manzonis Roman *»I promessi sposi«* — var skrevet paa Syngemester L. Zincks Opfordring; det indsendtes 15. Juni 1836 til Teaterdirektionen; denne vedtog efter en nedsættende Censur af Molbech at overlade Ansvaret for Tekstens Brugbarhed til Komponisten. 4. Novbr. indleverede A. da Teksten i Omarbejdelse; denne Gang havde han — for ikke at lade det komme an paa Zinck — »underlagt Syngenumrene bekendte Melodier»; H. S. Paulli havde paataget sig at arrangere Musikken. Direktionens uartige Svar (af 3. Decbr.) er konciperet af Molbech; det konkluderede i, at »den er villig til at antage det paa ny indsendte musikalske Drama *»Renzos Bryllup«* til Opførelse, saaledes at Honorar for Text og Arrangement ikke udbetales, med mindre dette Drama udholder 5 Forestillinger uden Mishags-Ytringer, og uden at man ved en altfor ringe Indtægt ser sig nødsaget til tidligere at henlægge Stykket«. A. gik ind paa dette saarende Arrangement; men Stykket kom alligevel ikke til Opførelse. Dette skete først 29. Januar 1849, da A. paany havde omarbejdet Teksten; det kom frem som Opera til Musik af Teatrets daværende Kapelmester Franz Gläser under Titlen *»Brylluppet ved Como-Søen«* og gaves ialt 12 Gange (A&C 268—69, 287—90, 427; Hetsch 41—49). ¶ 242,20 *Suserup*] By i Alsted Herred, Lyngø Sogn, yndet Udflugtssted fra Sorø. ¶ 242,21 *en deilig Søe*] Tystrup Sø.

243,1 *en lille Pige paa lidt over to Aar*] vel Maria Hauch, den senere Bispinde Rørdam, f. 21. Juni 1834, paa hvem Alderen bedst passer. Brix 258 sætter dog Elisabeth Hauch, den senere Fru Hostrup, i Forbindelse med Historien; hun var født 5. Oktober 1832,

altsaa paa Vej til fire Aar. A. har i mildnet Form genfortalt Scenen i Billedbog uden Billeder, Ånden Aften (Udg. 1840, 7—8; SS, VI, 5). ¶ 243,9 *fire der kan fortælle Dem*] Jonas Collin, der 1832 havde været Medstifter af »Selskabet til Hesteavlens Fremme i de danske Provindser«, som netop havde ladet Væddeløbene i Slagelse 1836 afholde, hans Sønner Gottlieb og Theodor samt hans Svigersøn A. Drewsen. ¶ 243,11 *en Fader*] »Paa Banen havde en Engælænder, som eiede en Landeiendom ved Helsingør, bundet med Seglgarn Benene fast til Hesten, paa sin lille (grønklædte) Dreng. Madsen fik Seglgarnene skaaret over, og i Løbet sprang da Hesten over Snoren, Drengen slap med at faae Haanden beskadiget« (Dagbogen 10. Juni). ¶ 243,16 *Birckners Grav*] Gl. Fru Collin havde været gift første Gang med Trykkefrihedens Forkæmper, Filosoffen, Kapellan i Korsør M. G. Birckner († 1798). Gravstenen med Indskriften »Sandheden troe døde Mich. Gottlieb Birckner den 1. Dec. 1798« er kendt fra Oehlenschlægers Digt i »Langelands Reise« (Poetiske Skrifter ved Liebenberg, XIX, 1860, 128—29). ¶ 243,18 *Torp*] tidligere Byfoged i Korsør Andreas Torp († 1801). ¶ 243,24 *avrl*] anti, imod. ¶ 243,27 *»en urolig Aften«*] Vaudeville af A. i en Akt, bearbejdet efter det Tydske. Den blev ikke opført ved Sommerskuespillene 1836 og forkastedes 18. Juni s. A. af Det kgl. Teaters Direktion (A&C 268).

NR. 92. Trykt (Brudstykker) A&C 243.

244,13 *Poletimesteren i Corsør*] Borgmester og Byfoged Bernt Bentsen. ¶ 244,17 *Birckners Monument anbragt i Muren*] Monumentet — en Sandstensstøtte med Vase — er endnu bevaret; det findes paa Kirkepladsen (den tidligere Kirkegaard) i Korsør (Traps Danmark, 4. Udg., III, 1921, 75). ¶ 244,26—27 *»Capriziosa«*] Overskous og Arnesens Komædie opførtes 1. G. ved Sommerskuespillene 11. Juni 1836. ¶ 244,28 *en nye Frue*] Jette Thyberg.

245,1 *Priorinden i Frøken Klostret*] Frk. Louise Catharine Sophie Heide, Priorinde siden 1825. ¶ 245,2 *Frøken Schleppegrel*] Klosterfrøken Christiane Charlotte Louise v. Schleppegrell. ¶ 245,3 *hvad hun endnu aldrig havde viist noget Mandfolk*] hendes Soveværelse. ¶ 245,7 *Pastor Bentzien*] Sognepræst til Kerteminde V. B. Bentzien, tidligere Lærer ved Borgerdydsskolen i København, hvorfra Edv. Collin kendte ham. ¶ 245,11 *Krüger*] vistnok den tidligere Indehaver af Svaneapoteket i Odense, fhv. Apoteker Theodor Krüger. I Folketællingen for 1834 opføres han som boende paa Nørregade Nr. 417 i Odense, »lever af sine Midler«. Han var gift og havde fire Døtre. ¶ 245,14 *Abrahamson*] Fru Læssøes Broder Generalkrigskommissær, Oberstløjtnant, Dr. phil. Joseph Abrahamson, kendt som energisk Forkæmper for »den indbyrdes Undervisning«. Som Chef for det samlede Udskrivningsvæsen havde han Bolig i Odense.

Nr. 93. Trykt (forkortet) A&C 245—47.

245,27 *Otto Thostrup*] Hovedpersonen i O. T.

246,6 *Den Smule Sommer er forbi*] De følgende Betragtninger om Landmanden og Regnvejret er ordret hentet fra Dagbogen for 1. Juni 1836; de er anvendt i Kun en Spillemand, Anden Deel, Kap. XI (Udg. 1837, II, 128—29; SS, IV, 197). ¶ 246,19—20 *Søbysøegaard*] Hovedgaard i Odense Herred, N. Søby Sogn, 15 km S. f. Odense. Den ejedes af Marie Elisabeth Fønss, f. Hillerup, der efter sin første Mands, Premierløjtnant i Sætaten Jens Wedels Død, havde ægtet Kammerjunker Johan Philip Rogert Fønss. *Camilla Wedel* er hendes Datter af første Ægteskab; *Fru Fønss fra Hingsaavl* hendes Svingerinde Louise Fønss, f. Wedel-Heinen, der var gift med Stamhusbesidder Niels Basse Fønss; *den musikalske Datter* deres Datter Karen Julie Fønss, der 1837 ægtede Baron Otto Reedtz-Thott til Gaunø.

247,17 *jeg vil søge om . . . at faae, 400 Species*] »Med denne Post i Dag har jeg første Gang talt til Collins om, at jeg vil søge om Reise-Stipendium næste Aar. De blive vist forbausede. Jeg faaer det heller ikke!« (A. til Henriette Wulff 26. Juni 1836, B&B I, 337). Henvendelser til Jonas Collin og H. C. Ørsted førte ikke til noget Resultat; først i Februar 1841 fik A. paany Rejsestipendium.

248,10 *vil komme til Nytaar*] den udkom først 28. Juni 1837. ¶ 248,17 *De opgravede Oldtidsbaade*] 5. Maj 1836 indeholdt Iversens og Hempels Aviser (begge i Nr. 72), 7. Maj »Dagen« (Nr. 109) Meddelelser om, at der Ugen før i Odense ved Kulegravning i Munke-Mose Nord for Nonnebakken var fundet to primitive Træbaade i Kanoform, som mentes »at forskrive sig fra et fjernere Old, da de egentlig bestaae af flakte og udhulede tykke Egestammer, hvoraf Træet i det Hele er conserveret« (»Dagen«).

¶ 248,19 *Hillerup*] Litteraten F. C. Hillerup, Redaktør af Hempels Avis (Fyns Stiftstidende); han forlod Bladet samme Efteraar og afløstes 12. November af Carl Bagger.

¶ 248,20 *Ove Thomsen*] havde tidligere været Medredaktør af »Dagen«, men var 1834 kommet til Odense som Redaktør af Hempels Avis. 8. Juni 1836 havde han faaet kgl. Bevilling til Udgivelse af Fyns Avis (Iversens), og efter at Salgsforhandlingerne med Madam Iversen om Trykkeriet var gaaet endeligt i Orden, overtog han Bladet fra 1. Juli. ¶ 248,22 *Arnesens Lystspil*] »Tak for Ballet«, opført for eneste Gang ved Sommerforestillingerne 20. Juni 1836. ¶ 248,23 *»en Aften paa Billardet«*] Denne dramatiske Skitse var udkommet 1831 sammen med »Tak for Ballet«, men blev aldrig opført.

249,3—4 *En ny Roman*] Kun en Spillemand.

Nr. 94. Ikke tidligere trykt.

250,10 *Ludovic*] Syngestykke i 2 Akter, Musikken af Hérold og Halévy, opf. 1. G. paa Det kgl. Teater 24. Maj 1834. ¶ 250,21 (*eller 25 Aar derefter*)] spøgende Hentyd-

ning til Titlen paa anden Afdeling af A.s Vaudeville »Skilles og mødes«. ¶ 250,29 *Toepfer*] den tyske Lystspilforfatter Karl Töpfer; han levede som Tidsskriftsredaktør i Hamburg, hvor A. havde gjort hans Bekendtskab i Juli 1834.

NR. 95. Trykt (Brudstykker) A&C 269—71.

252,7—8 *Marmor-Budding*] en Slags Hvidvins-Fromage; Opskriften kan efterlæses f. Eks. i Madam Mangors Kogebog. ¶ 252,18 *Bambino*] Dukke, forestillende Jesusbarnet. ¶ 252,20 *trapistiske*] ɔ: strenge i deres moralske Krav; Hentydning til den strengeste af alle Munkeordener. ¶ 252,23 *skrevet et Digt derom*] Digtet »Rosenknoppen«; se S. 260. ¶ 252,24 *fra Digteren A. Chamisso*] Chamissos Brev, dateret Berlin 21. Juni 1836, er trykt som Bilag til Mit Livs Eventyr (MLE 543—46) samt i dansk Oversættelse i Portefeullen, 1840, I, Sp. 25—27. ¶ 252,30 *notre Dame de Paris*] Roman af Victor Hugo (1831).

253,1—2 *la Salamandre*] Roman af Eugène Sue (1832), *Peau de Chagrin* af Balzac (1831), *Le pere Gloriot* (ɔ: Goriot) ligeledes (1834), *L'ane mort et la femme guillotinée* af Jules Janin (1829). ¶ 253,8 *Goudy*] Forfatteren Franz von Gaudy, Chamissos Medredaktør ved »Deutscher Musenalmanach«. ¶ 253,9 *udgivet en Bog derom*] »Mein Römerzug. Federzeichnungen« (1836). ¶ 253,10 *som først har ført mig ind i Tydskland*] Chamisso havde 1831—32 publiceret Oversættelser af »Martsviolerne«, »Tyveknægten«, »Soldaten« og »Spillemanden«. ¶ 253,11 *oversat mit Digt »Bag Ellekrattet nede«*] Chamissos »Der Müllergesell« findes i Deutscher Musenalmanach für das Jahr 1837, 334—35. ¶ 253,25 *den gamle Gaard Broholm*] Hovedgaard i Gudme Herred, Gudme Sogn, 13 km N. f. Svendborg; Besidderen var i 1836 Fru Edel Marie Sehested, f. Kjær. ¶ 253,29 *en Degnedatter, som Sehsted, blev nødt til at gifte*] Fru Sehesteds Far var Degn i Marslev; hun havde 1811 ægtet Sekondløjtnant Anders Sehested, der døde sindssyg 1819; hun var en meget dygtig Kvinde, der under store Vanskeligheder ledede Godsets Administration.

254,5 *forlovet med sin Forvalter Lorenzen*] Fru Sehested døde 1839 uden paany at være blevet gift. Inspektør P. Lorenzen (vistnok død 1873 som Ejer af Gaarden Kjølholt i Vejle Amt, Skibet Sogn) var Medlem af »Selskabet til Hesteavlens Fremme i de danske Provindser«; hans Pearl tog første Præmie i Slagelse, hvor den sejrede over Brændevinsbrænder Pedersens Fortunata (Dagen, 1836, Nr. 143, 16. Juni). ¶ 254,8 *Ole Pedersen*] Brændevinsbrænder i Slagelse, stor Hesteejer, der deltog med flere Heste og hjemførte mange Præmier ved Væddeløbene i Slagelse. ¶ 254,8—9 *romerske Heste*] A. har sikkert her fortalt om Hestevæddeløbet paa Corsoen under det romerske Karneval; smlgn. Skildringen S. 210,21—31. ¶ 254,27 *Præstekonen i Gudme*] Sognepræst

Hans Magnus Kjærs Hustru Hedvig Christine f. Friis. ¶ 254,28 *den kalundborgske Melodie*] Hvad der sigtes til, er det ikke lykkedes Udg. at faa opklaret.

NR. 96. Ikke tidligere trykt.

255,12 *captatio benevolentiae*] Bøn om Overbærenhed. Sidste Kuplet i en Vaudevilles Slutningssang er i Reglen formet som den traditionelle Bøn til Publikum om at bære over med Forfatteren og Stykket og Opfordring til at klappe. ¶ 255,23—24 *Contexten*] Sammenhængen.

256,1 *Depossession*] Berøvelse af en Tings Besiddelse.

257,3 *Nonnetitte*] en Slags Flaskeæble. ¶ 257,17 *Musikforeningen*] Ideen til »Musikforeningens« Stiftelse var opstaaet under Opførelsen af Weyses og A.s Opera »Festen paa Kenilworth« paa Weyses Fødselsdag 5. Marts 1836, og den udgik fra Edv. Collin, stud. med. J. H. Lorck og Lotto-Kasserer Chr. Riise, der havde ladet en Opfordring til at »stifte et Selskab til Udgivelse af danske Musikværker« (skrevet paa Bagsiden af et Eksemplar af den omdelte Sang til Weyses Ære) cirkulere i Teatret; den konstituerende Generalforsamling fandt Sted 16. Marts 1836. Hovedopgaven var oprindelig Udgivelsen af utrykte betydelige danske musikalske Arbejder — Begyndelsen gjordes Sommeren 1837 med Weyses »Floribella« — og Foreningen, af hvis Administration Edv. Collin var Medlem 1836—38 og 1840—74, søgte derfor ogsaa at hverve Medlemmer i Provinsen.

NR. 97. Trykt (forkortet) A&C 282—83.

258,4 *Ørebekkelunde*] Ørbæklunde, Hovedgaard ved Ørbæk, Vindinge Herred, 12 km SV for Nyborg; den ejedes af Justitsraad Rasmus Lange († 1848) og Hustru Laurentze, f. Lindegaard († 1869), Datter af Fruen paa Lykkesholm. ¶ 258,28 *Pauli*] Komponisten, Kapelmusikus H. S. Paulli, fast Sommergæst paa Lykkesholm, hvor han bl. a. har komponeret sin kendte Melodi til A.s »Lille Viggo«.

259,2 *Doctoren*] Stiftsfysikus Chr. Guldbrand, Familien Iversens gode Ven (B&B I, 542). ¶ 259,13 *Dem, Verden og Dem*] A. har vel villet skrive: *ham*, Verden og Dem.

260,1 *Rosenknop, saa fast og rund*] Digtet »Rosenknoppen« er trykt første Gang i Nytaarsgave fra danske Digtere, udg. af H. P. Holst, III, 1837, 100—01, optrykt i Digte, gamle og nye, 1847, 46—47 (SS, XII, 94—95). Paullis Melodi synes ikke at være trykt.

261,3—4 *en Italiener, som skildrer Norden*] Tanken er tydeligere udtrykt i Brev til Henriette Wulff af 19. Juli 1836: »Improvisatoren« viste Nordboens Opfattelse af Italien; nu har jeg, som Italiener, opfattet Danmark. De skal faae at see, jeg har opfattet det med Kjærlighed, som den Fremmede let opfatter det Fremmede« (B&B I, 342). ¶

261,6 *Louise vil jeg skrive til*] 30. Juli skrev A. fra Lykkesholm til Louise Collin; Brevet er trykt Rigmor Stampe 174—76. ¶ 261,9 *Adressen*] Fru Bügel boede (ifølge Vejviseren for 1836) Dronningens Tvergade Nr. 275 (nuværende Nr. 5).

NR. 98. Trykt (forkortet) A&C 284—85.

261,14 *efter en stor Omflakken*] A. var rejst fra Tolderlund 28. Juli og havde paa Vejen til Svendborg aflagt Besøg paa Lykkesholm og paa Broholm. ¶ 261,17 *Eduards Bryllups Dag*] Brylluppet stod 10. August.

262,5 *som Moses staaer jeg paa Bjerget*] 5. Mose Bog 34, 1—4. ¶ 262,16 *to Gange har jeg elsket*] Riborg Voigt og Louise Collin. ¶ 262,19 *virker*] værker. ¶ 262,28 *Emma*] Emma Bang, ældste Datter af Kammerraad Bang til Nørager.

263,1 *i Helsingøer*] hvor C. J. Boye 1835 var blevet Sognepræst ved Olai Kirke; Vielsen fandt imidlertid Sted i Søllerød Kirke, men Boye viede Parret.

NR. 99. Trykt (forkortet) A&C 285—86.

263,27 *Concerten*] en Kirkekoncert (Rigmor Stampe 175). ¶ *Emilie og Maria Hornemann*] Døtre af Professor J. W. Hornemann.

264,1 *St. Jørgensgaard*] hos Konsistorialraad C. J. Bredsdorff; smlgn. S. 55 og Noten dertil. ¶ *Tabitha Plum*] Datter af Biskop Frederik Plum. ¶ 264,7—8 *Hun er endnu lidende, skrev Faderen*] Louise Collin var Rekonvalescent efter en Halshistorie; Lind laa af Skarlagensfeber (Rigmor Stampe 175).

NR. 100. Ikke tidligere trykt.

264,16 *et fortroligt Brev*] Nr. 93; især S. 247—48.

NR. 101. Trykt A&C 291.

265,29 *Deres Dem hengivne*] Ordene Dem hengivne er udeladt i Collins Bog.

1837

NR. 102. Trykt A&C 294.

266,3 *Eventyret: »Keiserens nye Klæder«*] udkom 7. April 1837 i Eventyr fortalte for Børn, 3. Hefte, sammen med »Den lille Havfrue«. Originalmanuskriptet med den oprindelige Slutning findes i H. C. Andersens Hus, Odense (Ejnar Munksgaard: Nyfundne, uudforskede H. C. Andersen-Manuskripter, 1920, 8—10, 18—21 [Særtryk af Aarvog for Bogvenner IV]); Facsimileudg. ved Paul V. Rubow 1933.

NR. 103. Ikke tidligere trykt.

20. Juni rejste A. til Helsingør for derfra to Dage senere at tiltræde sin første Sverigesrejse (over Göteborg Kanalturen til Stockholm), hvor han bl. a. gjorde Fredrika Bremers Bekendtskab. 19. Juli var han atter hjemme. Brevet er aabenbart skrevet umiddelbart før Afrejsen fra København.

266,15 *en 12 Improvisatorer*] Frieksemplarer af andet Oplag, som netop var under Pressen; A. skriver i sin Dagbog paa Afrejsedagen 20. Juni: »Reitzel forærede mig en Improvisator«. ¶ 266,17 *Molke*] Finansministeren, Lensgreve A. W. Moltke til Bregentved.

267,2 *Theodor Boye*] Søn af Rektor M. A. Boye i Christianssand, Præsten C. J. Boyes Broder, og Johanne Jacobe Margrethe, f. Birckner. ¶ 267,9 *naar de ere anmeldt i Avisen*] 28. Juni (Adresseavisen).

NR. 104. Trykt (forkortet) A&C 295—98.

267,17 *I Sorøe*] A. var rejst hertil 28. Juli. ¶ 267,18 *min ny Roman*] Kun en Spillemand, udkom 22. November 1837 (Adresseavisen). ¶ 267,23—24 *Svend Dyring*] Hertz's Svend Dyrings Huus opførtes 1. G. 15. Marts 1837.

268,4—5 *en Løn, som Hertz har faaet den*] 1837 havde Hertz faaet Digtergage fra Finanserne; efter Ansøgning af 10. Januar 1838 opnaaede A. ved Statsministeren, Grev Conrad Rantzau-Breitenburgs Støtte 26. Maj 1838 en aarlig Understøttelse paa oprindelig 200 Species (A&C 300—02). ¶ 268,12 *Critikken i Maanedsskriftet*] Maanedsskrift for Litteratur, XVIII, 1837, 61—87, indeholdt en haard og mod A. personligt nærgaaende Anmeldelse af Improvisatoren og O. T. Brudstykker af den er trykt A&C 250—53, 291—93. A. havde Meisling mistænkt for at være Forfatteren (Brev til Chr. Wulff 19. Aug. 1837, B&B I, 377), vistnok med Rette. ¶ 268,25 *I Løverdags*] 5. August.

269,8 *Fru Falbe*] Eline Falbe, f. Bech, gift med Herredsfoged Chr. Andreas Falbe. »En Skuespiller Beck besøgte imellem min Fader paa Frederiksberg. Min Søster og jeg bleve bekendte med hans Døtre, og vi spillede undertiden Comødie sammen paa Slottet. Den ene Datter Eline, en yndig Pige, betraadte kort derpaa Skuepladsen, som Ida i Voglers Hermann von Unna, og gjorde megen Lykke« (Oehlenschlägers Levnet, fortalt af ham selv, I, 1830, 82—83). I »Fyensreisen« (1835) hædrede Oehlenschläger hende med Digtet »Barndomsveninden«, der ogsaa fremdrager Mindet om hendes Optræden som Ida Münster (Poetiske Skrifter, udg. af Liebenberg, XXII, 1861, 54—55). Ridderskuespillet Hermann von Unna er skrevet af A. F. Skjöldebrand med Musik af Abbé Vogler, opf. 1. G. i København 30. Januar 1800. ¶ 269,10 *den lille*

Have, hvor jeg havde levet, som Barn] A.s sidste Barndomshjem i Odense laa udenfor Munkemølle-Port; Haven stødte op til Etatsraad Falbes Have, og A. plejede at synge, naar han vidste, at der var Gæster i Nabohaven (MLE 23). ¶ 269,17 *Jomf Hanck*] Henriette Hanck. ¶ 269,28 *har Kone og »Maaskeebørn!*«] spøgefuld Hentydning til et dengang meget anvendt Citat af Heibergs »Et Eventyr i Rosenborg Have«, Tredie Scene (Poetiske Skrifter, VI, 1862, 265—66):

Vinter.

Ja, af min Pension kan jeg ikke leve med Kone og maaskee Børn.

Peter.

Maaskee-Børn? hvad er det for en Slags Børn?

A. anvendte samme Vittighed i en Sang til Holger Stampes Fødselsdag 27. August 1840:

Gid Du snart bag Rosens Tiørn
Staae med Viv og Maaske-Børn.

(Baronesse Stampes Erindringer om Thorvaldsen, udg. af Rigmor Stampe, 1912, 73 og Note dertil).

270,2 *Reetz-Tot*] Lensbaron Otto Reedtz-Thott til Gaunø. ¶ 270,2—3 *Væddeløbene forestaae*] De blev dog ikke til noget; 19. August skriver A. fra Lykkesholm til Christian Wulff: »Hestevæddeløbene ere gaaede ind af Mangel paa Deeltagere« (B&B I, 379). ¶ 270,7—8 *Planerne for de forladede Børn af slette Forældre*] Jonas Collin havde 1837 sammen med sin Svigersøn A. L. Drewsen deltaget i Stiftelsen af »Foreningen til for sømte Børns Frelse« (A&C 569). ¶ 270,11 *Da hun ikke har vundet*] »Musikforeningen« fordelte 100 Eksemplarer af den nysudgivne »Floribella« ved Lodtrækning blandt Medlemmerne (Angul Hammerich: Musikforeningens Historie 1836—1886, 1886, 24). Edv. Collin var 1837 Administrationens Formand. ¶ 270,14 *Biskop Faber*] Nikolaj Faber, Biskop over Fyns Stift 1834. ¶ *en vakker Datter*] Biskop Faber havde to voksne Døtre 1837: Livia Thora Octavia (1817—52) og Helga Borghild Alvilde (1820—1905), senere g. m. Professor Ludvig Oppermann; hvem af dem, A. mener, kan næppe afgøres. ¶ 270,16 *Reimer*] exam. juris, Kasserer paa St. Thomas Carl Theodor Reimer; han var forlovet med Henriette Collins Søster Mimi Thyberg, men hun døde Juleaften 1837. ¶ 270,22 *Deres Rector Nielsen*] Professor Michael Nielsen, Bestyrer af Borgerdydsskolen i København.

1839

NR. 105. Trykt A&C 311.

271,3 *En Ødeland*] A. havde i 1838 oversat Raimunds Eventyrkomedie *Der Verschwender til Brug for Sommerforestillingerne*, hvor den imidlertid ikke kom frem, og havde derefter (29. Juni) indleveret Stykket til Teatret, som havde forkastet det (A&C 302—03). ¶ 271,4—5 *nu kommer Mulatten med samme Skjæbne*] Dramaet *Mulatten* var paabegyndt i April 1838 (Almanak 20. April: »Tænkt paa Dramaet *Mulatten*«); A. arbejdede flittigt paa det Resten af Aaret, fuldendte det i Begyndelsen af 1839 og indsendte det 15. Marts. Da Brevet skrives, havde Molbech (*en Tyran*) i sin Censur af 26. Marts indstillet Stykket til Forkastelse, medens A. kunde regne med, at den anden Censor — Adler — var paa hans Side (Adlers Censur afgaves 3. April) (Censurerne trykt A&C 305—09). Afgørelsen laa altsaa hos Teaterchefen, Holstein, om hvis Kompetence som Kunstdommer A. med Rette nærede sine Tvivl. I MLE 206 har han morsomt skildret sit Forsøg paa at vinde den brave Generalmajor for Stykket:

»Der var en Mand, meget brav, men ikke Æsthetiker, dog, hans Dom over Stykket vilde betydeligt gjøre Udslaget — han sagde mig, at han meente mig det godt, men havde endnu ikke læst mit Stykke, der ere saa Mange, der tale for det, men Molbech har skrevet et heelt Ark imod det — og nu maa jeg ogsaa sige Dem, det er jo skrevet efter en Roman [Ideen og Handlingen var hentet fra H. Arnauds (Pseudonym for Mme Reybaud) Novelle »Les épaves«], De skriver selv Romaner, hvorfor opfinder De da ikke selv Historien til Deres Stykke. Dernæst maa jeg sige, at Eet er at skrive Romaner, et Andet Comedier, i dem maa der være Theater-Effect, er der nogen i »Mulatten« og nogen, som er ny. Jeg søgte at gaae ind i Mandens Fordringer og Ideer, og svarede, »der er Bal!« »Ja, det er meget godt, men det har vi i »Bruden«, er der noget ganske Nyt?« — »Der er et Slave-Marked!« sagde jeg. »Slave-Marked, det har vi nok ikke! ja det er Noget! jeg skal være retfærdig mod Dem. Det Slave-Marked tiltaler mig!« — og jeg troer, at dette Slave-Marked lagde det sidste nødvendige Ja til »Mulattens« Antagelse.«

Stykket var ansat til Opførelse 3. December 1839, men da Frederik VI døde samme Dag, aflystes Forestillingen, og Teatret lukkede i 2 Maaneder. Det aabnedes 3. Februar 1840 med *Mulatten*, der blev en stor Sejr for A., og som ialt opførtes 21 Gange indtil 1848. ¶ 271,7 *alle sige mit Arbeide, er noget fortrinligt*] Sin Sædvane tro havde A. været utrættelig i at oplæse Stykket for Venner og Bekendte, saa at der var skabt en offentlig Opinion for det, inden det indleveredes til Teatret.

NR. 106. Trykt (et Brudstykke) A&C 316 (som Afslutning paa Brev, dat. Nysø 27. Aug. 1839, sammensat af Brudstykker af Nr. 110, 122 og 106!)

271,16 *Hyby i Skaane*] 22. Juni rejste A. med Dampskibet til Malmö for at besøge Friherre Carl Gustaf Wrangel von Brehmer — han havde gjort Friherreindens Bekendtskab hos Fru Bügel (Almanak 3. September 1838) — paa Hyby Slot (Bara Herred, Hyby Sogn), 15 km Ø. f. Malmö. Herfra gjordes der Udflugter til Omegnens Herregaarde og til Lund. 1. Juli var han atter i København. ¶ 271,19—20 *Bournonvilles Svigerinde og Bournonvilles Børn*] Fru Eva Suell, f. Håkansson, Søster til Fru Bournonville, opholdt sig til Stadighed i dennes Hus (Charlotte Bournonville: Erindringer fra Hjemmet og fra Scenen, 1903, 10—15). *Børnene* er Døtrene Augusta og Charlotte og Adoptivdatteren Vilhelmine. ¶ 271,22 *en Grev Tott*] Hvem A. mener, kan ikke med Sikkerhed afgøres; han har aabenbart ikke selv kendt den paagældende i Forvejen. To Grever Thott var paa denne Tid ved de skaanske Husarer, en var Fänrik ved S. Skånska infant.-reg:tet.

272,2 *fiffigt*] fikst, flot. ¶ 272,13 *Morteller*] Immorteller, Evighedsblomster. ¶ 272,17 *min søde Wulle*] Edv. Collins ældste Datter Ingeborg Mimi, født 24. September 1837; A. havde staaet Fadder til hende: »— min lille Guddatter Wulle, som vi kalde hende efter en Hund; (Mimi, som hun hedder, vil ikke ret falde, da det har en sorgbringende Erindring)« (A. til Henriette Hanck 26. November 1838, B&B I, 460. — Mimi Thyberg døde — som nævnt i Note til S. 270,16 — 24. December 1837). ¶ 272,18 *Mumme*] Louise Collin, Edv. Collins næstældte Datter, født 20. Februar 1839.

273,3—4 *de reisende Børn*] Louise Collin var sammen med Adolph og Ingeborg Drewsen paa Baderejse til Ems. ¶ 273,4 *Fru Boye med Datter*] Da Jonas Collin i en Billet til A., dateret Christi Himmelfartsdag [c: 9. Maj] 1839, skriver: »Hanne Boye er kommen fra Norge«, gælder Hilsenen sikkert hende og ikke Søsteren, Fru Marie Boye i Helsingør. *Datteren* er vel den ældste af Døtrene, Henriette, kaldet »den norske Jette«; den »danske Jette« var ældste Datter af Marie og C. J. Boye. ¶ 273,11 *Hækkeberga*] Hovedgaarden Hækkeberga, Genarps Sogn, Ø. f. Hyby, ejedes af Friherreinde Wrangel von Brehmers Fader, Auditor Anders Wollmar.

NR. 107. Trykt (Brudstykker) A&C 312.

273,15 *Sorø forekommer mig som en Flaske*] Kontorchef H. G. Olrik har henledt Udg.s Opmærksomhed paa, at dette Billede er et Laan fra Carl Bagger, idet Udtrykket (med Illustration!) forekommer i Baggers Brev til A. af 31. Oktober 1827 (Breve til A. 596—97). ¶ 273,21 *Bibelselskabet*] Det danske Bibelselskab stiftedes 1814, og der blev hurtigt oprettet Lokalforeninger Landet over. Bibelselskabet i Sorø stiftedes i November

1823; det holdt 1839 sit højtidelige Aarsmøde 10. Juli (25. Beretning fra Bibelselskabet for Danmark, 1840, 27—28). ¶ 273,26 *Frøken Flindt fra Frederiksborg*] Poulaine de Flindt, Datter af den 1831 afdøde Oberst Christian Christopher de Flindt til Nielstrup. ¶ 273,27—28 »*Den Usynlige paa Dagvognen*»] Hentydning til A.s første Teatersukces: »Den Usynlige paa Sprogø«, dramatisk Spøg i een Akt, som 1. G. var blevet opført paa Det kgl. Teater 15. Juni 1839 og ialt oplevede 22 Opførelser.

274,1 *Procurator Buntzen*] Højesteretsadvokat, senere Kammeradvokat Edouard Buntzen. ¶ 274,9 *Salomons Ring*] dramatisk Eventyr med et lyrisk Forspil (»Sulamith og Salomon«), udkom 1839. ¶ 274,18 »*en polsk Familie*»] Hauchs Roman udkom ligeledes 1839. ¶ 274,22 *Bresdorfs*] Edvard Collins Fætter, Naturforskeren og Sprogmanden Lektor Jacob Hornemann Bredsdorff, Søn af Provsten fra Vester Skerninge, og hans Hustru Petrine, f. Møller. ¶ 274,22—23 *hendes Fader Biskop Møller*] Biskop over Lolland-Falsters Stift Rasmus Møller, Digteren Poul Møllers Fader. ¶ *hendes Broder*] Sognepræst til Radsted, senere Stiftsprovst, Magister Hans Ulrik Møller. ¶ 274,26 *den yngste af Boyes Dreng*] ♂: den yngste af Pastor Boyes Dreng i Sorø Skole, Carl Boye; han var sammen med sin Broder Adolph optaget i Skolen 1. September 1838, men forlod den uden at tage Studentereksamen 1. April 1842. ¶ 274,27 *Adolf*] Adolph Jonas Boye, Student fra Sorø 1843. ¶ 274,29 *Paulsens*] Akademiets Godsinspektør, Justitsraad Søren Kierulff Povelsen. ¶ 274,30 *een af Deres Bekjendter*] Datteren Emma Povelsen, som samme Efteraar ægtede senere Overlærer J. P. C. Sick i Odense.

275,4 *Niels eller Rasmus*] Familiens Tjener. ¶ 275,27 *Pas paa hans Atest*] Over indenlandske Vande kunde man dengang ikke komme uden Pas; først Plakaten af 7. August 1846 fritog Landets egne Børn for at medbringe Pas til Rejser over Bælterne. A. har altsaa ikke faaet sit Pas i Orden i København og maa derfor gøre det i Sorø; han medbringer (til Lettelse af Ekspeditionen) en Attest, udstedt af Jonas Collin, saaledes som han ogsaa havde gjort det, da han fjorten Dage tidligere drog til Sverige, idet Københavns Politis Pasprotokol Nr. 2 for 1839 udviser, at der den 21. Juni under Nr. 6 for H. C. Andersen er udstedt et Pas til Malmö mod Collins Attest og betalt med 1 Rdl Sølv (Meddelt af Kontorchef H. G. Olrik). ¶ 275,27—28 *en ny og een mig aldeles fremmet Poletimester*] By- og Birkefuldmægtig, cand. jur. L. N. Bregendahl var fra 1. Dec. 1838 blevet konstitueret som Byfoged m. v. i Sorø (Meddelt af Kontorchef Olrik). ¶ 275,28 *med den gamle seer det nok galt ud*] Byfoged, Justitsraad H. H. af Gyldenfeldt var 1. December 1838 blevet suspenderet efter en forudgaaende Undersøgelse af hans Embedsførelse. 2. Maj 1839 blev der rejst Tiltale mod ham; 30. Marts 1840 blev han ved en Kommissionsdom dømt til at have sit Embede forbrudt, og denne Dom stadfæstede Højesteret 24. April 1843 (Meddelt af Kontorchef H. G. Olrik). ¶ 275,30 *skal Hauchs*

lille Pige i Kirke] Albertine Louise Hauch blev døbt 26. Juli af Grundtvig; Thorvaldsen, Oehlschlæger, Ingemann, Wilster, Lütken og Hauch selv var Faddere. (Baronesse Stampes Erindringer om Thorvaldsen, udg. af Rigmor Stampe, 1912, 37). ¶ 275,31 *Fru Stampe*] Baronesse Christine Stampe, f. Dalgas; Thorvaldsen, som var vendt hjem til Danmark 1838, opholdt sig i Sommeren 1839 for første Gang hos Baron Stampes paa Nysø; Baronesse Stampe tog sig moderligt og meget energisk af den store Billedhugger i hans sidste fem Leveaar.

276,2 *han boede hos Ingemanns*] Thorvaldsen havde 12. Juni været i Sorø hos Ingemanns; 14. Juni var han atter tilbage paa Nysø (Baronesse Stampe, a. S., 8). ¶ 276,4 *hvilken Stads der var for ham i Præstø*] 22. Juni havde Ingemanns og Hauchs besøgt Nysø. Selskabet gjorde en Udflugt til Jungshoved med seks Søofficerer; om Aftenen sejlede man hjem over Bugten, hvor illuminerede Baade laa i en Halvkreds (smst. 9—13). ¶ 276,5—6 *Lieutenant Schmidt*] Sekondløjtnant i Søetaten Peder Hersleb Classen Smidth (Meddelt af Kontorchef H. G. Olrik). Premierløjtnanterne Thulstrup og Ipsen, Sekondløjtnanterne Smidth og Albeck havde i Sommeren 1839 faaet Tilladelse til at laane den kgl. Dæksbaad »Helsingør« (den af Baronesse Stampe, a. S., 9 og 13 omtalte Kutter, som bragte de seks Søofficerer, og ombord paa hvilken Selskabet fra Nysø blev festligt modtaget paa Sejlturen hjem fra Jungshoved). Admiralitetet bestemte, at øvrige hjemmeværende Søofficerer, der havde Landtjeneste, ligeledes kunde faa Tilladelse til at følge med, og at Sejladsen skulde foretages fra Nakkehoved til Møn (Admiralitetets Kopibog 11. Maj 1839) (Meddelt af Admiral T. A. Topsøe-Jensen).

NR. 108. Trykt (et Brudstykke) A&C 313.

276,15 *hans Omslag*] synes at være gaaet tabt. ¶ 276,22 *den drengagtige Kritik i Maanedskriftet*] Anmeldelsen af »Tre Digtninger« (Lykkens Kalosker, En rigtig Soldat, Det har Zombien gjort) i F. C. Petersens Tidsskrift for Litteratur og Kritik, II, 1839, 73—79. ¶ 276,27 *Lumpacivagabundis*] Lumpacivagabundus, Tryllefarce af Wiener-Skuespilleren Johann Nepomuk Nestroy (1833).

277,7 *som sagt, saa skete det*] »Jeg er en Skandinav« er altsaa skrevet 1839, ikke — som det fortælles MLE 194 — efter den første Sverigesrejse 1837; Aarstallet 1837 findes ogsaa fejlagtigt i Digte, gamle og nye (1847) og er derfra gaaet over i SS. ¶ 277,7—8 *en rigtig Melodie*] Sangen blev samme Aar komponeret af J. C. Gebauer og af Otto Lindblad; ingen af dem slog iøvrigt synderligt an. Den blev trykt i »Hertha. Svensk-dansk nyårsgåfva för 1840«, 113—15, optrykt i Digte, gamle og nye, 1847, 75—77 (SS, XII, 195—96). ¶ 277,26—27 *Og hvis om Snillets Mænd . . . Holberg mig fortæller*] »Hertha« har:

Og hvis om Kraftens Mænd jeg hører heller,
Om Olaf, Hakon, Harald man fortæller.

278,15 *smuk Bouquet*] »Hertha«: frisk Bouquet. ¶ 278,22 *Og her har Sangen Vinger*] »Hertha«: Alt Tycho gav det Vinger.

279,5 *Fra Bøg og Birk og Gran*] »Hertha«: Fra Gran og Birk og Bøg. ¶ 279,6 *Glædes*] »Hertha« Glædens. ¶ 279,10 *Rosenkildes »Dramatiske Skrædder«*] Lystspil i 5 Akter af C. N. Rosenkilde, opf. i G. paa Det kgl. Teater 29. December 1827. ¶ 279,13 *Glorup Hovedgaard* i Gudme Herred, Svindinge Sogn, 13 km S. for Nyborg, Hovedsæde i Stamhuset Moltkenborg. Besidderen var Grev Gebhard Moltke, Farbroder til Lensgreven paa Bregentved; han arvede 1843 det Huitfeldtske Fideikommis og antog derefter Navnet Moltke-Hvitfeldt. ¶ 279,14 *Christians Besøg der i Haven*] Kun en Spillemand, Første Deel, Kap. XII (Udg. 1837, I, 123—25; SS, IV, 84—86). Haven, 44 Hektar stor, er berømt for sin Størrelse og Skønhed. ¶ 279,19—20 *Onsdag i næste Uge*] 31. Juli; han kom altsaa 1. August til København. ¶ 279,22 *i Amaliegaden*] Jonas Collin havde i 1838 købt Gaarden med Jerngitteret i Amaliegade (Nr. 155, nu Nr. 9) og var i September flyttet derhen fra Bredgade. De gamle Collins boede paa første Sal, Adolph Drewsen paa anden Sal (Rigmor Stampe 14—21). ¶ 279,24 *den grevelige Hyldethee*] skæmtende Udtryk for: smigrende Hyldest. A. til Henriette Hanck 20. Februar 1840: »Har De seet, hvor smukt ellers alle Blade tale om »Mulatten«, og at jeg har faaet »Hyldethee« i Vers og Prosa?» (B&B I, 530). ¶ 279,25 *jeg er endnu ikke ret bestemt*] Besøget i Sorø blev opgivet (B&B I, 500). ¶ 279,28 *et smukt lille Digt til mig*] »Velkommen til H. C. Andersen«, undertegnet G., i Fyens Avis (Ove Thomsens) Nr. 117, 23. Juli.

Nr. 109. Ikke tidligere trykt.

280,1 *Nysø*] Hovedgaard i Baare Herred, Præstø Landsogn, 1 km NV for Præstø, Hovedsæde i Baroniet Stampenborg. A. havde i Kommandør Wulffs Hus gjort Baron og Baronesse Stampes Bekendtskab; i Sommeren 1838 havde han i Juli tilbragt tre Uger paa Godset. ¶ 280,2 *Fru Schou*] Baronesse Stampes Søster Susette, gift med Botanikeren J. F. Schouw. ¶ 280,5 *Holbergs Buste*] Thorvaldsen havde paabegyndt den i København; den blev fuldendt paa Nysø, hvor Baronessen i Parken havde ladet opføre et Atelier til ham (»Vølunds Værksted«). ¶ 280,10 *Impromptu*] »Impromptu til Thorvaldsen da han paa Nysø havde fuldendt i Leer Holbergs Buste«, Portefeullen, 1839, III, 217; optrykt i Digte, gamle og nye, 1847, 221 (SS, XII, 288). ¶ 280,11 *ei eie*] saaledes Portefeullen; Digte, gamle og nye: ei have. ¶ 280,20 *en Bakke, der*

beherster hele Egnen] Maaske den saakaldte Thorvaldsens Bakke i Faxinge Skov V. for Nysø. ¶ 280,25 *maa det gives til et Blad*] Verset kom, som ovenfor nævnt, i Portefeullen.

NR. 110. Trykt (forkortet) A&C 315 (sammenblandet med Brudstykker af Nr. 122 og Nr. 106).

281,4 *pa a Søndag*] 1. September. ¶ *Drevsens først komme Løvedag*] fra Baderejsen til Ems. ¶ 281,8 *Grevens Vænge*] Hovedgaard i Hammer Herred, Rønnebæk Sogn, 6 km SØ for Næstved. Gaarden ejedes af Stiftsdame i Vallø Birgitte Sophie Christiane Kaas, men var bortforpagtet til Grev Holck-Winterfeldt, hendes Søsterdatters Mand. ¶ 281,9 *Grev Holck*] Grev Gustav Christian Holck-Winterfeldt, gift med Komtesse Christiane Danneskiold-Samsøe, Kusine til Lensbaron Hendrik Stampe. ¶ 281,16—17 *dens Lidenhed kom af, at man saae den i Fugle-Perspectiv*] Tydeligere i Brev til Fru Læssøe af 27. August 1839: »Haven selv, uagtet den kun er som til en Præstegaard, synes at være en Slotshave, seet i Fugleperspectiv« (B&B I, 502). ¶ 281,21 *de landlige Indretninger i Versaillie*] Landsbyen i Nærheden af Lille Trianon. ¶ 281,23 *pa a Gisselfeldt*] Hovedgaarden Gisselfeld, Ringsted Herred, Øster Broby-Sogn, 5 km fra Haslev. Her boede Enke-Grevinde Henriette Danneskiold-Samsøe, Moster til Baron Hendrik Stampe, og hendes Søn Grev Christian Danneskiold-Samsøe. ¶ 281,23—24 *Caroline Amalie*] hendes Brødre, Hertug Christian August af Augustenborg og Prins Frederik af Nør var begge gift med Døtre af Grevinde Danneskiold-Samsøe. ¶ 281,26 *Basrelief til Frue-Kirkes Forhal*] Relieffet »Christi Gang til Golgatha« er anbragt i Korrundingen i Frue Kirke, ikke i Forhallen.

282,5 *Hans egen Statue*] Portrætstatuen af Thorvaldsen, støttende sig til »Haabet«. ¶ 282,6 *Baronen*] Hendrik Stampe; han var en besynderlig Original, ganske uskikket til at bestille noget fornuftigt, men et godmodigt Menneske. ¶ 282,12 *Kjøre Vatten og kjøre Ved*] Den dengang meget populære norske Folkevisen »Å kjøre vatten å kjøre ve'«; A. har benyttet Melodien til flere Lejlighedssange. ¶ 282,17 *Abed Vogler*] Den tyske Orgelspiller og Komponist Georg Joseph Vogler, en tidlang Kapelmester i Stockholm, havde bl. a. udgivet en Handbuch zur Harmonielehre und für den Generalbass (1802). Stampe var Amatørkomponist. ¶ 282,18 *Eduardo di Skozia*] Edvard af Skotland. Navnet kunde se ud som en spøgefuld Hentydning til en italiensk Operafigur. Der eksisterer en Opera af Carlo Coccia: »Edoardo in Scozia« (1831, om Prætendenten Charles Edward og hans Nederlag ved Culloden), men at Collin skulde have kendt denne, er vel yderst tvivlsomt. ¶ 282,19 *Jomf: Rieffel*] Pianistinden Amalie Rieffel, Datter af Organist Wilhelm Rieffel i Flensborg; hun havde netop samme Aar gjort Lykke i København.

1840

NR. III. Trykt (forkortet) A&C 319—20.

283,2 *fra Fyen!*] A. var 24. Juli rejst fra København til Odense, hvor han overbragte Adjunkt Hancks Døtre Meddelelsen om, at deres Fader Dagen før var død paa Frederiks Hospital. ¶ 283,4 *I Søndags*] 26. Juli. ¶ 283,5—6 *en Capetain Kayper*] Artillerikaptajn Leopold Joseph Friedrich Keyper, Chef for Artilleriets Materielbureau. Han var 1840—41 tilkommanderet den store Militærkommission i Odense, men boede ellers i Dronningens Tværgade. ¶ 283,6 *Fru Heynen*] Isabella Heinen, f. Bülow, Enke efter Klasselotteriinspektør C. H. Heinen († 1834). Hendes Stedmoder, Amtmandinde Augusta Bülow, boede i Thybergs Gaard i Dronningens Tværgade. Hun blev senere gift med Baron Ove Güldenchrone til Vilhelmsborg, hvor A. besøgte hende 1853. ¶ 283,14 *hos Schalburgs*] i »Postgaarden«; Vinhandler, senere Kommerceraad Joh. Fr. Schalburg ejede den 1830—56. ¶ 283,20 *min Tragødie*] Maurerpigen. Planen til den blev lagt i Januar (Almanak 23. Januar: »Tænkt paa Spanierinden«), Stykket blev udarbejdet i Juni og Juli paa Nysø og i København; det var færdigt 19. Juli. Renskrivningen sluttede 7. August, 16. August indsendtes det til Teatret, antoges 29. August (om Antagelsen A&C 321—24).

284,4 *dette Arbejde er saa heelt og aldeles mit*] medens Stoffet til Mulatten var hentet fra »Les épaves«. ¶ 284,12—14 *Holsteens Hus*] Hovedgaard i Salling Herred, Diernæs Sogn, 5 km Ø. f. Faaborg, Hovedsæde i Baroniet af samme Navn. Ejeren var Admiral, Baron Hans Holsten, men Godset bestyredes af hans Søn, Kammerherre, Baron Adam Christopher Holsten-Charisius, hvis Hustru Baronesse Magdalene f. Friccius von Schilden, var Søster-Datter af Grev Rantzau-Breitenburg (hendes Moder, Amtmandinde Sophie Magdalene von Schilden var født Komtesse Rantzau-Breitenburg). ¶ 284,15 *Trolleborg*] Brahetrolleborg. ¶ 284,22 *Kellermann*] den danske Violoncelvirtuos Christian Kellermann. ¶ 284,27—28 *den Familie, som interesserer mig meest*] Almanak 2. August: »Paa Kellermanns Koncert i Faaborg, traf alle Voigts, saae Riborgs Mand, det er nu 11 Aar siden jeg var der.« ¶ 284,29 *den ene af Sønerne*] Christian Voigt.

285,2 *Ægtemanden*] Skovrider Poul Bøving. ¶ 285,6 *Frøken Raben*] maaske den Brix 2 omtalte Frøken Charlotte Raben, i alle Tilfælde en af Gehejmekonferensraad Frederik Rabens Døtre fra Beldringe. ¶ 285,8—9 *et Digt til mig*] »Til H. C. Andersen«, undertegnet X. . . , i Fyns Stifts Adresse-Avis (Hempels), Nr. 144, 31. Juli. ¶ 285,9—11 *det satte mig . . . saa levende mit hele Liv . . . for Øiet*] Digtet lyder:

Til H. C. Andersen.

Velkommen atter til det fynske Vange,
Her Musers Sønnen glad modtage Dig;
Her vi saa gjerne høre Dine Sange,
Din muntre Spøg og skjemtefulde Vid.
Her mange Minder fra de Dage taler
Du her henleved' i Din Barndoms Tid.
Og mangen glad Erindring blidt fremmaler
De svundne Tider, for Din Sjæl forbi.

Tak! at Du kom herhid til Odins gamle Stad,
Dens Sønnen glade Dig velkommen byde;
Stolt af at have frembragt Dig, hvis Qvad,
Selv hen til andre fjerne Riger lyde.
Nu til de Lande, der hvor Sydens Sommer
Dig glad tilsmiler, snart Du iler hen;
Naar da igjen til Fødestavn Du kommer,
En Laurbærkrands, Du bringer med fra dem.

X . . .

A. var unægtelig ikke kræsen med Hensyn til venlige Ord i Avisen! ¶ 285,24 *Kammerjunkeren Gaard*] O. T., Første Deel, Kap. X (Udg. 1836, I, 83—95; SS, III, 61—69).

286,7 *Tirsdag otte Dage*] A. kom denne Dag — 11. August — til København (Almanaken). Rejsen til Faaborg blev opgivet i sidste Øjeblik; 4. August noterer han i Almanaken: »Kamp med mig selv om at tage til Faaborg«, 9. August: »tidlig oppe for at at reise til Faaborg, stor Ulyst, blev og skrev Brev efter en skrækkelig Kamp.« ¶ 286,13 *Manden*] Justitsraad Rasmus Lange. ¶ 286,17—18 *Broder*] Arkitekt Christian Thyberg (senere Tybjerg). ¶ 286,22 *Den fyldige Simonsen*] Kancellist i Generalitetet, cand. phil. A. E. Simonsen, Senior i Studenterforeningen 1838. ¶ 286,23 *Lieutenant Faaborg*] Sekondløjtnant i Artilleriet Theodor Christian Faaborg, Præstesøn fra Dalum.

NR. 112. Ikke tidligere trykt.

286,24 *Kiel*] 31. Oktober var A. gaaet ombord i Kieler-Postskibet Christian VIII for at begynde sin store Rejse til Tyskland, Italien, Grækenland og Orienten, som senere skildredes i *En Digters Bazar* (1842). ¶ 286,26 *tak for det sidste Øieblik*] »Eduard C. var den sidste derude [paa Skibet] jeg sagde Lev vel, han trykkede et Kys paa min Mund! O det var som mit Hjerte [skulde] springe« (Dagbogen, 31. Oktober).

287,2 *Grethe Rhested*] Henriette Collins Veninde Margrethe Redsted, forlovet med Premierløjtnant Frederik Sommer, som førte Postskibet (se nedenfor L. 11). ¶ 287,4 *Jonas*] Søn af Edvard Collin, født 8. April 1840. ¶ 287,7 *mit Stykkets Skjæbne*] Maurerpigen naaede først til Opførelse 18. December 1840. I Forvejen havde Stykket skaffet A. talrige Fortrædeligheder, som indvirkede voldsomt paa hans Humør. Dels var der Vanskeligheder med Hartmann, som havde ondt ved at faa Musikken færdig i rette Tid. Dels fremkaldte det en alvorlig Konflikt med Fru Heiberg og Heiberg, der gennem længere Tid satte A. i spændt Forhold til dette mægtige Hus, som han hidtil havde staaet paa en taalelig god Fod med. A. havde bestemt Raphaellas Rolle for Fru Heiberg; allerede 12. Marts var han hos hende for at tale om Stykket, hvortil dengang kun Planen var færdig. 15. August, Dagen før han indleverede det til Teatret, besøgte A. Heiberg; allerede to Dage efter hedder det i Almanaken: »Hørt at Heiberg ei vil antage Maurerpigen, aldeles rasende« (han havde da faaet Meddelelse om Heibergs afvisende Privatcensur til Jonas Collin af 16. August, trykt A&C 323—24); de følgende Dage viser ham i den frygteligste Sindsstemning i den Anledning. 28. August var han imidlertid klar over, at Stykket vilde blive antaget; næste Dag opsøgte han Fru Heiberg. Det dramatiske Optrin, som ved den Lejlighed fandt Sted, kan bedst oplyses ved hans egen Almanakoptegnelse:

»29. August. Skrevet til Fru Heiberg. Klokken 1 læst Stykket for Fru Heiberg, hun kaldte det en Karl og at det var Svulst. Min krybende Bønfaldelse om at spille, afslaaet. Svar imorgen. Rasende.«

Rollen blev derefter givet til Madam Holst. A. begik de følgende Dage den taktiske Fejl at tale ondt om Heibergs til hvem der vilde høre paa det (Almanak 19. September: »Besøg af [Skuespiller] Nielsen, som talte ondt om Heibergs«). Straffen kom omgaaende; 19. December udkom Maurerpigen, 21. December Heibergs »En Sjæl efter Døden«. (Om A.s Mellemværende med Heiberg se endvidere Carl S. Petersen i Johan Ludvig Heibergs Poetiske Skrifter ved samme, III, 1932, 359—61, og Nicolai Bøgh: Bidrag til Kunstnerparret Heibergs Karakteristik (Museum, 1891, II, 81—99). A.s Fremstilling af Sagen kan læses MLE 212—16, Fru Heibergs i Et Liv gjenoplevet i Erindringen, I, 1891, 425—30). Selve det fremrykkede Tidspunkt for Afrejsen, der først var sat til Midten af November, blev bestemt under Indtrykket af Teatervrøvellet om Maurerpigen, hvor A. havde »prøvet alle de Qvaler og Krænkelser, nogen Digter kan prøve fra et Theaters Personale« (udførligt Brev herom til Henriette Hanck 1.—16. October 1840, B&B I, 559—62). ¶ 287,9 *ikke det bedste Veir*] Overfarten er skildret i Indledningskapitlet til En Digters Bazar: »De spanske Dandsere« (Udg. 1842, 4—8; SS, VII, 3—5). ¶ 287,11 *Sommer*] se Note til L. 2. ¶ 287,14 *Lieutenant*

Trepka] Sekondløjtnant Holten Fürchtegott Trepka ved Livregimentet lette Dragoner, som garnisonerede i Itzehoe. ¶ 287,16 *Kammerherre Späth*] Postmester i Kiel, Oberst Carl Späth; A. havde været sammen med hans Søn paa Dampskibet. ¶ 287,19 *Breitenborg*] Hovedgaard i Kreis Steinburg, Holsten, 4 km Ø. for Itzehoe; Rantzau'ernes gamle Slægtsborg. ¶ 287,23 *mit Brev*] »Kort efter reiste Andersen til Udlandet. Samme Dag som han reiste, modtog jeg et Brev fra ham, hvori han paany tilbød mig sit Venskab, og hvori han skrev: »Naar jeg atter kommer tilbage, vil jeg række Dem Haanden til Forsoning«. Jeg fandt det komisk, at han vilde række Haanden til Forsoning, da jeg ansaae mig som den Fornærmede og ikke ham« (Fru Heiberg: Et Liv, I, 1891, 428). ¶ 287,23—24 *under hvad Tittel jeg stod anmeldt i Avisen*] Mellem de Rejsende med Christian VIII 31. Oktober anfører Berlingske Tidende Nr. 256, 3. November, »Digteren Andersen«. Tidligere plejede Bladene at kalde ham »Hr. cand. philos. Andersen«.

NR. 113. Ikke tidligere trykt.

288,8 *første Gang i mit Liv kjørt med Dampvogn*] Turen er skildret i Kapitlet »Jernbanen« i En Digers Bazar (Udg. 1842, 24—31; SS, VII, 16—21). ¶ 288,28 *Lübek Huskefejl for Kiel*. ¶ 288,30 *havde sendt sin Equipage efter mig*] Grev Rantzau havde sendt Vogn til Bramstedt, hvortil A. efter sin oprindelige Plan skulde være kommet med Diligencen, men han var kørt med Løjtnant Trepka med Ekstrapost over Neumünster. Besøget paa Breitenburg fortælles i Kapitlet af samme Navn i En Digers Bazar (Udg. 1842, 8—14; SS, VII, 5—9).

289,1 *med Dampskibet Støren*] En Digers Bazar: »Erindring fra Dampskibet Støren« (Udg. 1842, 14—16; SS, VII, 9—10). ¶ 289,2 *Grev Holcks*] Grev Julius Holck, Brevpostinspektør ved det danske Postamt i Hamburg, gift med Caroline Elisabeth Møller. ¶ 289,3 *Gutzkow*] Forfatteren Karl Gutzkow havde siden 1837 opholdt sig i Hamburg som Redaktør af Das Telegraph für Deutschland. ¶ *hørte den berømte Liszt*] Liszt havde 1839 genoptaget sine Koncertrejser. A. har skildret Koncerten i En Digers Bazar: »Liszt« (Udg. 1842, 16—21; SS, VII, 11—14). ¶ 289,5—6 *havde ligget paa det ordopædiske Institut*] Dagbogen 6. Nov. tilføjer: »og var bleven gjort rank«. ¶ 289,6—7 *klein Zackses genannt Zinober*] Den dæmoniske, vanskabte Skifting, der er Hovedperson i E. T. A. Hoffmanns Eventyr af samme Navn. ¶ 289,11—12 *Hotellerts Bademester*] Koncerten fandt Sted i Hotel Stadt London. ¶ 289,13 *Luzile Grann*] den danske Danserinde Lucile Grann, der Aaret forud havde forladt Det kgl. Teater, og som nu var paa Vej til Verdensberømmelsen. ¶ 289,15—16 *givet en heel Formue til et Marmor-Monument for Bethoven*] Liszt havde 1839 i Italien faaet Meddelelse fra Paris om, at en Indsamling

dér til Fordel for et Beethoven-Monument i Bonn i Løbet af seks Maaneder kun havde indbragt 300 Francs. Han underrettede da Komiteen om, at han af sine egne Midler tilskød Størsteparten af den manglende Sum og gav senere Koncerter i Bonn for at bringe Resten tilveje. ¶ 289,18 *en tyk, fattig Dame*] se »Pigen fra Orleans. En Skizze« (En Digters Bazar, Udg. 1842, 22—24; SS, VII, 15—16). ¶ 289,20 *den danske Pallesen*] Skuespiller ved Det kgl. Teater Hans Carl Christian Pallesen. ¶ 289,22 *Hr Vieweg*] Forlagsboghandler Eduard Vieweg, hos hvem 1838 A.s Nur ein Geiger, 1839 den første tyske Oversættelse af Eventyrene var udkommet. ¶ 289,23 *sin Kone*] Louise Vieweg, f. Campe. ¶ 289,26 *Billedbogen uden Billeder*] skrevet 1839, udkommet December samme Aar; den første tyske Oversættelse: »Bilderbuch ohne Bilder. Aus dem Dänischen übersetzt von J. Reuscher« kom i Berlin hos C. H. Schultze; Førsteudgaven bærer Aarstallet 1841, men maa altsaa være udkommet i Efteraaret 1840. ¶ 289,30 *Prof: Abrahams*] N. C. L. Abrahams, Professor i Fransk og — fra 1839 — tillige i Tysk ved Universitetet.

290,2 *Jenssen*] Major Georg Friederich Jenssen (fra 1841: Jenssen-Tusch) havde besørgt Oversættelsen til Tysk af Kun en Spillemand. ¶ 290,9 *Hartmanns: Den danske Bonde*] Af A.s »Sørge-Cantate over Høiselig Kong Frederik den Sjette, sat i Musik af J. P. E. Hartmann, afsjungen ved Sørgefesten i Studenterforeningen den 28. Januar 1840« var særskilt udkommet Sangen »Den danske Bonde og Kong Frederik VI«. A. medførte flere Eksemplarer paa sin Udenlandsrejse. ¶ 290,12 *Nürnberg*] En Digters Bazar: »Nürnberg« (Udg. 1842, 33—42; SS, VII, 22—29). ¶ 290,20 *Brockhaus*] se Note til S. 77,15. ¶ 290,24 *Deres Søster*] Fru Drewsen. ¶ *paa deres Rhiinreise*] 1839, i Tilslutning til Bade-Opholdet i Ems. Ingeborg Drewsen havde truffet Mendelssohn ombord paa en Damper paa Rhinen; han havde udtalt sig rosende om Kun en Spillemand og bedt Drewsens bringe A. en Hilsen fra ham med Indbydelse til at besøge ham, naar han engang rejste gennem Leipzig (MLE 218).

291,3 *Mad: Brockhaus*] Pauline Brockhaus, f. Campe, Søster til Fru Louise Vieweg. ¶ 291,5 *komponeret et lille Stykke*] en »Canone a 2«, dat. 11. Nov. 1840; findes i A.s Stam-bog. ¶ 291,23—24 *men det er vel ikke saa trolig*] Den kom imidlertid tilbage; Dagbogen 15. November: »Jeg fik da min Paraply igjen, den kom morges fra Bayreuth«. ¶ 291,29 *den rige Boghandler Campe*] Dr. Friedrich Campe, Medstifter af Börsenverein der Deutschen Buchhändler. ¶ 291,30 *et Slags Athenæum*] Athenæum var en i 1824 stiftet Læseforening i København. ¶ *nogle Bøger*] Campe forærede A. en Rejsefører over Nürnberg (Dagbogen).

292,3 *en ung Mand Becker*] Under den voksende politiske Spænding mellem Tyskland og Frankrig, som bl. a. Ministeriet Thiers' truende Holdning fremkaldte, vakte

en ung ubekendt Poet Nikolaus Becker uhyre Opsigt ved sin »Rheinlied«, der oprindeligt fremkom i Trierschen Zeitung, men hurtigt vandrede fra Avis til Avis Tyskland over. Sangen indbragte Digteren en Hædersgave paa 1000 Thaler fra Friedrich Wilhelm IV, Ærespokal fra Ludvig af Bayern o. s. v.; talrige Komponister kappedes om at sætte den i Musik. Men det hele var en forbigaaende Sukces; blev Digteren hurtigt berømt, blev han ogsaa hurtigt glemt. Han døde fem Aar senere som Aktuar i Köln. ¶ 292,6 *notre Parisienne*] »La Parisienne« (»Peuple français, peuple de braves —«), patriotisk Marsch-Sang fra Julikongedømmets Dage af Casimir Delavigne. ¶ 292,27—28 *Holstes: »O Fædreland!«*] H. P. Holsts berømte »Mindeblad over Kong Frederik VI« (1839): »O Fædreland! hvad har du tabt —«.

293,1 *Augsburg*] En Digtters Bazar: »Et Ønskes Opfyldelse« (Udg. 1842, 42—45; SS, VII, 29—30). ¶ 293,4 *Dr Kolb*] Gustav Kolb, siden 1826 Redaktør af Allgemeine Zeitung, et af de mest udbredte og ansete tyske Blade i det 19. Aarhundrede, lige betydeligt som politisk og litterært Nyhedsblad. ¶ 293,5 *Nur ein Geiger*] A. havde selv foræret ham den (Dagbogen 16. November); G. F. Jenssens Oversættelse indledes med en »biografisk Skizze« af A., som i Realiteten er hans eget Værk og et Led i den lange Række af hans selvbiografiske Arbejder (Almanak 21. April 1838: »Begyndt paa mit Ungdomsliv til Jenssen«; 25. April var han færdig). ¶ 293,13 *Isenring*] Landskabsmaleren Johann Baptist Isenring havde, da Daguerreotypien 1838 blev opfundet, foretaget en Studierejse til Frankrig for at lære Kunsten og kunde allerede 1840 rejse rundt med en Udstilling paa 47 Daguerreotypier fra sit Atelier i St. Gallen. ¶ 293,27 *Holst*] H. P. Holst havde 1840 faaet Rejsestipendium, ikke mindst paa Grund af den Lykke, hans Mindedigt over Frederik VI gjorde. Han var rejst 14 Dage før A. og ventede ham nu i München. ¶ *Hans Kone*] Fru Maria Christina Amalia Holst, f. Holm. ¶ 293,30 *den nye Canal*] Donau-Main Kanalen; den var endnu under Bygning.

294,3 *München*] En Digtters Bazar: »München« (Udg. 1842, 45—58; SS, VII, 31—40). ¶ 294,8 *Kjellerup*] Dyrmaleren Theodor Kiellerup; en Skitse af ham med Motiv fra Reineke Vos, foræret A. under München-Opholdet, findes i A.s Stambog. ¶ 294,25 *Deres Onkel*] Professor J. W. Hornemann, Broder til gl. Fru Collin. ¶ 294,26 *siig han maa holde sig rask*] Hornemann døde 30. Juli 1841, otte Dage efter A.s Hjemkomst fra Orientreisen. ¶ 294,29 *i Stuen og paa 1ste Sal*] I den thybergske Gaard, Dronningens Tværgade 349 (nu Nr. 19) boede Tømrmester Hendrik Thyberg selv i Stueetagen med Hustru og Søn; hos dem logerede Jomfru Dorothea Schouboe. Paa første Sal boede til den ene Side Edvard Collins, til den anden Amtmandinde Augusta v. Bülow og hendes ugifte Datter Margrethe.

295,1 *Vegener*] Maleren Theodor Wegener, Søn af Edvard Collins Kusine Fru Marie

Wegener og Broder til Fru Papirhandler Wanscher. ¶ 295,3—4 *Marstrand*] Maleren Wilhelm Marstrand.

NR. 114. Ikke tidligere trykt.

295,25 *fra Dig*] Almanaken 6. Oktober 1840: »Med Theodor drukket Du hos Ferrini«.

296,9 *Kirkeklokkerne i Frederiksberg Kirke*] Linds og Louise Collins Bryllup fandt Sted i Frederiksberg Kirke 25. November »uden Vielsesbrev som Rangsperson« (Kirkebogen). Pastor Boye fra Helsingør viede Brudeparret. ¶ 296,10 *Jomfruen i det Grønne*] skæmtende Allusion til »Maurerpigen« og A.s »En Comedie i det Grønne«. ¶ 296,11 *de Uafhængige*] Komedie i 3 Akter af Scribe, oversat af J. L. Heiberg, opf. 1. G. paa Det kgl. Teater 12. November 1840. Da Stykket i første Omgang naaede 6 Opførelser, kan man næppe sige, at det *ingen videre Lykke gjorde*; det blev genoptaget 1854 og er ialt spillet 15 Gange.

297,5—6 *omtalt i Løvebladet*] Hermed sigtes vistnok til »Dagen«, hvis Nr. 257, 4. November, indeholdt følgende Meddelelse: »Digteren H. C. Andersen, som i denne Tid er afreist til Italien, agter derfra at begive sig til Grækenland, samt at besøge Constantinopel og Østerlandets øvrige Hovedstæder, for practisk at studere den østerlandske Poesie ved Kilden selv«. ¶ 297,7—10 *I det sidste Vers . . . 1/2 Vittighed i den Linie*] Dette Afsnit trykt A&C 324, Noten. ¶ 297,7 *det sidste Vers af Pablos Vise*] Maurerpigen, Femte Act, Første Scene (Udg. 1840, 98; SS, X, 71):

Fløiel og Silke foragter jeg ei,
Kun han faaer Prygl, som er bedre end jeg!
Pøbel er Pøbel i bedste Forening,
Kongen selv kan ha' godt af vor Mening;
Ah! ah!
Man hjælper sig, ja!
Men man kan dog ha' det meget bedre!

¶ 297,21 *Comedien i det Grønne*] Vaudeville i een Act, efter det gamle Lystspil »Skuespilleren imod sin Villie«, opført 1. G. paa Det kgl. Teater 13. Maj 1840 til Skuespiller Stages Benefice; Stykket var nu paany blevet spillet 8. November.

298,20 *Søndag Formiddag*] Om Søndagen samledes Familien og nogle faa udvalgte Venner hos Jonas Collin; saa var Salen opvarmet (Rigmor Stampe 20).

299,1 *Hvor vi skilles fra hinanden*] I Mulatten, Tredie Act, Syvende Scene (Udg. 1840, 61; SS, IX, 350), siger Cecilie til Mulatten Horatio:

Hvor man skilles fra hinanden,
Det er Smertens Golgatha!

1841

NR. 115. Ikke tidligere trykt. Kanten af Brevet er afrevet; Rekonstruktionen af Texten er velvilligst foretaget af Professor Hans Brix.

300,4 *i Anledning af Maurerpigen*] Stykket var omsider kommet til Opførelse 18. December 1840, men gik ialt kun 3 Gange (18., 21. og 29. December). ¶ 300,4—5 *Faders Brev*] Jonas Collins Brev af 22. December er trykt Breve til A. 114—15. ¶ 300,11 *omtrent 300 Rdlr.*] I sit Brev af 29. Januar 1841 sendte Jonas Collin A. den endelige Opgørelse; det viste sig, at der kun tilkom ham 207 Rdl. 8 Sk., men Kongen gav Ordre til, at Summen skulde forhøjes med 100 Rdl., saa at han ialt fik udbetalt 307 Rdl. 8 Sk. ¶ 300,18—19 *Scenen med de afbrudte Samtaler ved Dandsen*] Tredie Act, Første Scene, Samtalen mellem Hidalgoen Zavala, Maurerkongen og hans Datter Niama i Slotsgaarden i Alhambra, der er »opfyldt med Dandsende og Syngende«. ¶ 300,22 *Jfr. Ryge*] Skuespillerinden Natalia Ryge, Datter af Dr. J. C. Ryge.

301,2 *Hansen junior*] Skuespiller Edvard Hansen, hvem A. interesserede sig for, og hvem han havde skaffet Zavalas Rolle (se herom N. P. Nielsens Brev til A. i Breve til A. 538—40). ¶ 301,3 *Holst og Ryge*] Holst spillede Kongen af Cordova, Dr. Ryge Alhakem, Maurernes Konge. ¶ *Madam Holst*] Elisabeth Holst, f. Heger; hun spillede selve Maurerpigen, Raphaella, Rollen, som A. havde skrevet for Fru Heiberg, og som hun nægtede at udføre (se Noten til S. 287,7). ¶ 301,7 *Scenen i Hytten*] Tredie Act, Anden Scene (Raphaellas Monolog) og Tredie Scene (Opgøret mellem Raphaella og Kongen af Cordova). ¶ 301,11—12 *Scenen, hvor Maurerkongen og Niama ere hos Raphaella*] Anden Act, Femte Scene. ¶ 301,21 *det gaaer vist kun jevnt*] Efter Hjemkomsten fra Rejsen noterer A. i sin Almanak 27. August 1841: »Faaet ind for Maurerpigen 32 Rdl. Her er kjedeligt og ondt at være.« Stykket var udkommet paa eget Forlag 19. December, Dagen efter Førsteforestillingen. ¶ 301,21 *Bladene*] Større Anmeldelser fremkom i Berlingske Tidendes Søndagsblad, 27. December 1840, Nr. 50, under Mærket T (∴ P. L. Møller) og i Fædrelandet, 28. December 1840, Nr. 385, under Mærket C. F. (∴ A. L. Arnesen). Medens begge disse, trods alvorlige Indvendinger, ikke er ganske blottet for anerkendende Ord og tilmed holdt i en sømmelig Tone, stod der efter A.s Hjemkomst i Tidsskrift for Litteratur og Kritik, VI, 110—15, en overordentlig haard og personligt nærgaaende anonym Recension af Stykket, som Edv. Collin (iøvrigt uden at anføre dens Herkomst) har meddelt i Uddrag A&C 325—28; se om den B&B II, 50. Alle tre Anmeldere beskæftiger sig indgaaende, den sidste næsten udelukkende, med Fortalen. ¶ 301,22 *Deres Fortale*] Da A. ikke senere har optrykt dette i litteratur-

historisk og biografisk Henseende lige kuriøse Aktstykke, meddeles det her in extenso (Udg. 1840, 5—8):

»Det er saa temmelig bekjendt, at jeg har prøvet en tung Barndom, og om end senere en god Gud har ført mig fremad, har jeg dog Skridt for Skridt maattet udstaae mange Kampe. Ved min første Fremtræden som Digter, fik jeg Publicum for mig og nogle Enkelte mod mig; jeg taug mod disse og søgte ved ethvert nyt Arbeide at give mit bedste Svar. Da Digteren Hertz 1833 reiste udenlands, fik ogsaa jeg et kongeligt Reise-stipendium; det blev misundt mig: jeg havde jo alt culmineret, der vilde intet mere blive af mig, var de Enkeltes Tale. En Anonym skrev da i »Kjøbenhavnsposten« et Smædedigt over mig; jeg var netop kommen til Paris, jeg hang med Veemod ved Hjemmet, men Ingen skrev mig til; da kom endelig efter en Maanedes Forløb et stort, ufrankeret Brev, jeg aabnede det og fandt kun en Convolut om den »Kjøbenhavnspost«, hvori det onde Digt mod mig var indrykket; rimeligviis har Forfatteren sendt mig det. Saaledes var i Udlandet min første Hilsen fra Hjemmet.

Ved min Hjemkomstskrev jeg Improvisatoren en, en Bog, der hævdede mig i Mængdens Øine, saa man ikke længer som før forsøgte at spotte og forhaane mig. Jeg skrev derpaa Romanerne »O. T.« og »Kun en Spillemand«, hvilke ligesom Improvisatoren ere blevne oversatte i Sverrig og Tydskland, hvor man har overvurderet deres Værd, og givet mig et Navn, jeg først ved bedre Værker maa gjøre mig værdig til. Efter Romanerne fulgte mine Børne-Eventyr, som man her hjemme har optaget med stort Bifald. Fra mine tidligere dramatiske Arbeider turde man vel i denne Retning intet godt vente sig af mig; imidlertid troede jeg dog selv at burde vove et nyt Forsøg, og da jeg vidste, at man frakjendte mig Flid og Udholdenhed til at udføre et større versificeret Digt, skrev jeg paa rimede Vers Dramaet Mulatten; hvor meget jeg led og stred, førend jeg fik dette paa Scenen, er ikke ubekjendt; jeg betragter det som en halv Naades-Sag, at det blev antaget; det vandt imidlertid et Bifald, jeg aldrig turde drømme om, ja blev endogsaa indbringende for Theaterkassen. Jeg troede nu at have sikkert mig en mildere Fremfærd, men Tiden har viist mig, at det er anderledes; i Bladet »Fædrelandet« søgte en Anonym at forringe mit Dramas Værd ved at lægge en betydende Vægt paa, at Stoffet var laant af en bekjendt Novelle; det var hadefuldt nedskrevet, men saaledes grupperet, at de Svagere i Aanden maatte sige, »han mener det ikke saa slemt!« Jeg besluttede da at svare, som jeg her har svaret, ved at skrive et nyt Arbeide, selv til dette at opfinde Stoffet, og nøie tage Hensyn til vort Theater og dets Kræfter, og jeg skrev: »Maurerpigen«.

Dette Arbeide fremlægger jeg her for Publicum. Ved at læses kan det ikke gjøre den Virkning, som Mulatten har gjort; det har færre lyriske Steder, alt er og skal være

beregnet paa Scenen, paa Fremstillingen, derfra og derefter maa det dømmes. Hvorvidt jeg har været heldig, vil Tiden afgjøre; selv faaer jeg ikke mit Stykkes Skjæbne at vide førend paa hiin Side Alperne, thi snart, og førend dets Opførelse, forlader jeg Hjemmet, tildeels for at glemme en og anden lidt Krænkelser, tildeels for at samle nye Kræfter til at levere noget Bedre. Den Trøst bringer jeg med mig til Udlandet, at baade Frederik den Sjette og Christian den Ottende have viist mit Talent stor Naade og Opmuntring, at jeg mellem Danmarks ædleste og første Mænd har fundet oprigtige Venner, og at det kun er nogle Faa, ikke Publicum, der have viist mig Uvillie.

I det jeg reiser, er min Bøn til Gud, at jeg maa vende tilbage til mit Hjem med større Kraft i Sjælen og istand til at skjænke det Arbejder, som maae bringe mine Fjender til at blive mine Venner. Alle Kjære et hjerteligt Lev vel.

H. C. Andersen.

Kjøbenhavn, de sidste Dage i October 1840.«

¶ 301,29 *Heibergs nye Digte*] »Nye Digte« (1841), indeholdende »Gudstjeneste«, »En Sjæl efter Døden«, »De Nygifte« og »Protestantismen i Naturen«, udkom 21. December 1840.

302,11 *Andersens Billedbog*] Sikkert en af de mange hjemmegjorte Billedbøger med Udklip og Smaaavers, som A. fornøjede sine Venners Smaaabørn med; gode Prøver paa hans Opfindsomhed og Kunst i den Henseende findes i H. C. Andersens Hus, Odense. ¶ 302,25—26 *en Recenent i den Berlingske Tidende*] smlgn. Note til S. 301,21. ¶ 302,26—27 *ikke kunde have givet Rollen i bedre Hænder*] I sin Trang til at trøste A. lægger Fru Collin mere ind i Avisens Ord, end de faktisk indeholder; der staar kun: »Det forekom os, at Mad. Holst udførte Hovedrollen meget tilfredsstillende, og at hun med roesværdig Tact søgte at formilde de Inconseqventser . . . og den Vildhed, hvormed den af Ff. hist og her er udstyret.«

303,5 *Phisters Drikkeviser*] den S. 297,7—11 omtalte Pablos Vise, som aabner Femte Act. ¶ 303,13—14 *»Ak paa Bjerget er min Tanke«*] Niamas Monolog, Fjerde Act, Tredie Scene. ¶ 303,15 *Kragh*] Skuespiller Chr. Kragh var Erkebiskoppen af Cordova. ¶ 303,17 *en Jff: Fabritzius*] Den stumme Rolle som den franske Prinsesse, hvem Kongen af Cordova i Tragediens sidste Scene fører til Alteret som sin Brud i den Tro, at det er Raphaella, var, hvad der fremgaar af Originaludgavens Personliste, oprindelig tiltænkt Figurantinden Cathrine Amalia Fabritius, men den blev ved alle tre Forestillinger (ifølge Teaterplakaterne) udført af Madam Haack. Jomfru Fabritius medvirkede overhovedet ikke i Maurerpigen, heller ikke i de forskellige Ballet-Partier i Stykket (Ballettens Rolle-Protokol i Rigsarkivet). ¶ 303,18—19 *Scenen i Hytten*] se Note til S. 301,7. ¶ 303,20 *Kongens monolog*] Anden Act, Syvende Scene.

NR. 116. Af Brevets sidste Halvdel (til Fru Collin) er et Brudstykke trykt A&C 333.

304,2 *Deres Brev*] Det kom den 18. Januar (Almanaken); A. havde ventet det Ugen før og skriver derfor i Almanaken 11. Januar: »Febersyg, intet Brev, forknøt«. Svaret er paabegyndt 18., Brevet afsendt 21. Januar. ¶ 304,6 *det er bedre med mig*] Fra Nytaarsaften havde Almanak og Dagbog indeholdt stadige Klager over Helbredet; A. plagedes slemt af en daarlig Hals og en haardnakket Tandpine, der kulminerede i Dagene 7.—9. Januar. I denne Sindstilstand fik han 8. Januar Jonas Collins i Breve til A. trykte Brev af 22. December, som meldte, at Maurerpigen ingen Lykke havde gjort, og at det økonomiske Resultat af Stykket, paa hvilket A. havde bygget sine Orientrejse-Planer, var slet. Det hedder derfor ligefrem samme Dag i Dagbogen: »Opgivet Reisen til Constantinopel og Grækenland«. ¶ 304,6—7 *da jeg skrev ham til sidst*] 8. Januar. Et Brudstykke af dette Brev (sammenblandet med en Stump af et Brev fra 10. Februar!) trykt A&C 334. ¶ 304,18 *daarligt Reiseselskab*] Den utaaelige Englænder paa Turen fra Florents til Rom er skildret i En Digters Bazar: »Reise med Veturin« (Udg. 1842, 104—30; SS, VII, 68—86). ¶ 304,24 *Holst*] var blevet i München og kom først 7. Februar til Rom. ¶ 304,25 *en Leilighed*] i Via purificazione; Værtinden hed Signora Margharita (Almanak 20. December 1840). A.s Logi dér, hans Ensomhed og hans Tandpine er afmalet i »Mine Støvler. En sandfærdig Fortælling« (En Digters Bazar, Udg. 1842, 176—81; SS, VII, 118—21); daarligt Vejr og daarligt Helbred forfulgte ham under det meste af Opholdet i Rom.

305,9 *hvor da Tiden skrider langsomt*] »Hvor eensom er jeg dog; hver Aften fra 5½ hjemme; jeg bliver træt af at læse og seer da hvert Øieblik paa Uhret om den ei er over 9, at jeg kan gaae i Seng og sove mig til en ny Dag! — Jeg er ikke mere ængstelig for Overfald; imellem har jeg endogsaa den Tanke at det var godt blev jeg dræbt; jeg forstaaer det nok, jeg har intet mere at leve for, Kunsten selv er mig noget uvist, Lyst til at omtales er saa stor at jeg finder det interessant at døe pludselig, jo jeg begriber min Svaghed, seer mine Feil! O Gud giv mig snart en stor Tanke, eller stor Glæde, eller Døden! I det evige Rom, hvor saa meget Blod er flydt, hvorfra Død og Qval og Forbandelse er udgaaet over saa mange! hvad er der min Sorg. — Jeg saa i Colloseum forleden en Myg sprælle i Spindelvævet, saaledes spræller jeg her fængslet i Erindringer mit Livs Parce har spundet mig ind i. — Hvor Stjernerne funkler i Aften; jeg har seet det ligesaa stærkt i Norden, men her synes de at sidde høiere og jo mere jeg seer des flere fyldes Himlen med i det Uendelige« (Dagbogen, 16. Januar 1841). ¶ 305,9—10 *Var Holst efter Aftale kommet*] Dagbogen indeholder stadige Udbrud af Skuffelse og Vrede over, at Holst ikke skriver. Han kom først 7. Februar og flyttede ind i A.s Lejlighed, men Samværet blev ikke absolut harmonisk, hvad Holsts Brev til Edvard Collin

af 17. Februar 1841 (A&C 330—31) og Dagbogens gentagne Meddelelser om »Scene med Holst« med paafølgende Forsoning viser. A. fulgtes med Holst og Teologen Conrad Rothe til Neapel 25. Februar. Smlgn. ogsaa MLE 220. ¶ 305,24 *at det ikke kunde være udpebet*] I MLE 222 hedder det: »En af Landsmændene fik Brev, deri stod, at »Maurerpigen« var udpebet, hvilket var aldeles Usandhed, men Efterretningen fik jeg, og den gjorde sin ubehagelige Virkning paa mig, saa var jo det udrettet.« Dette er imidlertid urigtigt; Dagbogen indeholder intet herom; først 15. Februar staar der: »Agerskov fortæller [aaenbart i et Brev til Holst] at Maurerpigen er blevet hysset«, og paa dette Tidspunkt var A. fuldstændig klar over, at Stykket havde været givet uden Mishagsytringer.

306,1 *et fra forrige Maaned*] afsendt 22. December. ¶ 306,2 *en Ansøgning eller Brev til Kongen*] Kongen havde ved Afrejsen givet A. Haab om en Rejseunderstøttelse (A&C 115); Ansøgningen, dateret Rom den 22. December 1840, blev overleveret til Kongen af Jonas Collin; Kongen lod den under 15. Januar 1841 oversende til Fonden ad usus publicos, og efter at have modtaget Direktionens Forestilling vedrørende Sagen 1. Februar bevilgede han ved kgl. Resolution af 2. Februar A. en Understøttelse fra Fonden paa 600 Rdl. (Rigsarkivet, Fonden ad usus publicos). ¶ 306,2—3 *et, dateret den 9 Januar*] Uddrag (sammenblandet med Stykker af et senere Brev) A&C 334. ¶ 306,10 *var det 400 Species*] Kreditivet ankom med Brev fra Jonas Collin i Neapel 1. Marts; det lød paa 350 Species. »Det første jeg saae var paa Creditivet »Athen«; jeg blev jublende glad . . .«. (Dagbogen, 1. Marts 1841). Orientreisen, som A. havde været ved at opgive, og som Jonas Collin indstændigt havde fraraadet, var saaledes heldigvis sikret. ¶ 306,15 *Consul Fleischer*] Johan Seckmann Fleischer, Generalkonsul i Neapel. ¶ 306,16 *Adam Müller*] Historiemaler, Broder til Ludvig og Otto Müller; han døde tre Aar senere af Brystsyge. ¶ 306,19 *Heibergs nye Digte*] Meddelelser fra Landsmændene og Breve fra f. Eks. Henriette Wulff og Fru Læssøe om Heibergs Angreb paa A. i »En Sjæl efter Døden« — uden at han iøvrigt fik andet at vide, end at han var blevet ondt behandlet og »kjørt ordentligt til Vands« — fremkaldte den voldsomste Sindsbevægelse hos A., og han lod sig endog henrive til at skrive et Rimbrev mod Heiberg, som dog ikke blev afsendt, og som han rev itu inden Afrejsen fra Neapel (Dagbogen 16. Februar og 13. Marts). Først efter Hjemkomsten fik han Heibergs Bog at læse (Almanak 4. og 6. August 1841) (Udførligt om Spørgsmaalet MLE 222—24). ¶ 306,22 *et Bind Digte af Herts*] »Lyriske og dramatiske Digte. 1ste Deel« (1840); heri bl. a. Lystspillet »Sparekassen«. ¶ 306,23 *de christianshavnske og herceiske Digte*] Heibergs og Hertz's Digte. Heiberg boede i Brogade Nr. 3 (nu Nr. 5) paa Christianshavn. 307,9 *Kassekinger*] En Kasseking er en vid Overkjole eller Kappe. ¶ 307,13 *den*

»ikke quindelige« *Maurerpige!*] Fru Heibergs Dom; smlgn. Noten til S. 287,7. »Jeg spiller ikke Karle-Roller!« blev jeg mindet om af en Kunstnerinde, jeg vovede at tildele en Rolle, hun fandt for mandhaftig« (MLE 203). ¶ 307,22 *som i Josephs Drøm*] 1. Mose Bog 37,7. ¶ 307,23 *de kritiske magre Kæer*] smlgn. 1. Mose Bog 41,4. ¶ 307,28—29 *hos Jomfru Schouboe, samt hos Bülow's*] se Note til S. 294,29. ¶ 307,29 *Forleden*] 7. Januar (Dagbogen).

308,3 *Ingemann*] Hans Digt »Dronning Margrethe« udkom 1836. ¶ 308,4—5 *stor Fest i Propaganda fide*] Herom i Kapitlet »Religiøse Skikke« i En Digtters Bazar (Udg. 1842, 168—70; SS, VII, 112—14). Collegium de propaganda fide oprettedes 1627 af Pave Urban VIII til Uddannelse af indfødte Missionærer; ved Festen 6. Januar holder de Studerende Taler i deres Hjemlands Sprog. ¶ 308,13—14 *Dronning Maria af Spanien*] Dronning Maria Cristina (oftest kaldt Cristina) havde efter flere Aars indre Uroligheder i Spanien forladt Landet 12. Oktober 1840; hun vendte først tilbage i Februar 1844. ¶ 308,15 *I Søndags*] 17. Januar; om Velsignelsen af Dyrene ved St. Antonio se det førnævnte Kapitel i En Digtters Bazar (Udg. 1842, 166—68; SS, VII, 111—12). ¶ 308,19 *Bruuns*] Hofjægermester Carl Fr. Brun til Krogerup, hans Hustru Friderica, f. Bügel, Datter af A.s gamle Beskytterinde, Sønnen Alexander og Datteren Emilie (Emy). ¶ 308,22 *Paven*] Gregor XVI. ¶ *Hertuginde af Cambridge*] Hertuginde Augusta, født Landgrevinde af Hessen-Kassel. ¶ 308,23 *Jeg studerer Bibelen og Beckers Verdens Historie*] Tanken om den store Ahasverus-Digting var opstaaet i 1839 og beskæftigede paa denne Tid A.; *Becker* er Karl Fr. Becker, Forf. af den folkelige, ofte oplagte »Weltgeschichte für Kinder und Kinderlehrer«, 9 Bind, 1801—1805 (smlgn. B&B II, 19, Brev til Henriette Wulff af 10. Februar 1841). ¶ 308,24 *Rienzi*] »Rienzi, the Last of the Tribunes«, Roman af Bulwer (1835). ¶ 308,24—25 *fire Linier i et veemodigt Øieblik*] Dagbogen 10. Januar: »I Aftenstunden digtede jeg:

Ved Sestuspyramiden Hedninggraven,
Syng liden Fugl ret lystigt ved min Grav;
Af Gud vi begge to fik Sangergaven,
Din give Glæde! — min kun Sorg mig gav!«

¶ 308,25 *et Digt til Louise*] »Nu sidder du hjemme, veemodig glad —«, trykt i En Digtters Bazar (Udg. 1842, 58; SS, VII, 39—40). ¶ 308,28 *Frøken Reimer*] Charlotte Reimer, Henriette Collins Veninde, Søster til C. Th. Reimer, der havde været forlovet med Mimi Thyberg.

309,2 *Svinedrengen*] Eventyret var allerede blevet fremsagt af Phister ved Skuespiller Holsts Aftenunderholdning 3. Februar 1840 (B&B I, 525); i Trykken udkom

det først 20. December 1841 i Eventyr fortalte for Børn, Ny Samling, 3. Hefte. ¶ 309,9 *een af Landsmændene*] Dekorationsmaleren Carl Løffler (Dagbog 16. Januar 1841).

NR. 117. Ikke tidligere trykt.

309,16 *Athenai*] A. var 15. Marts afsejlet fra Neapel med Dampskibet »Leonidas« over Malta til Syra, hvorfra han med »Lycurg« fortsatte til Piræus. Han ankom hertil 22. Marts, maatte blive ombord i Karantæne to Dage og kom 24. Marts til Athen. ¶ 309,19 *imorgen*] Dampskibet sejlede 21. April Kl. 3 om Morgenen.

310,1 *Det sidste Brev fra Hjemmet*] Først under Trykningen af Teksten er Udg. blevet opmærksom paa et Brev fra Ingeborg Drewsen, dat. 27. Februar 1841, som vistnok burde have været optaget i nærværende Samling. Foruden et Afsnit fra Edvard og Henriette Collin indeholder det tillige nogle Linier fra Jonas Collin. Edvard og Henriette Collin har skrevet følgende:

[27/2 41]

Naar jeg ikke kan faae mere Plads til at skrive paa, holder jeg i Grunden ikke af at skrive. Men da jeg har 5 Minuter at disponere over, vil jeg fortælle Dem, at jeg, efter at have nydt 2 Kopper Kaffe med Smørrebrød og Snaps i Amaliegaden nu sidder sammesteds ved Bordet i Dagligstuen med det grønne Voxdugstæppe med et Hul i Midten, hvilket Hul jeg troer er fremkommet derved, at Mathias Boye havde for Vane at sætte sig paa Bordet og dreie sig hurtigt om paa et vist Sted, nemlig paa det Sted, hvor der nu er et Hul. Hertz er rasket til i Fædrelandet for hans gamle Harlequin-comoedie fra Studenterforeningen, som udkom til Nytaar; han har nu udgivet en Brochure kaldet: »polemisk Epistel til den bøotiske Criticus«, men om den er god, veed jeg ikke endnu; at Comoedien var kjedsommelig, det veed jeg. — Naar De faaer dette Brev, maa De da være i nederdrægtig godt Humeur over de mange Penge De nu har faaet. Det næste Brev bliver altsaa meget muntert. Den i Deres Brev omtalte Correspondent i Fyen skulde have nogle Prygl; de fyenske Aviser levere lange Udtog af Deres Breve til ham, paa den fadeste Maade fremsatte, saa Folk naturligtviis gjøre Nar deraf; hvad synes De f. Ex. om følgende Passus, som skal være taget af Deres Brev: »Dronningen af Spanien ligner meget en vis Dame i Kjøbenhavn«. Det kunde De dog gjerne sige samme Correspondent. Naar De kommer til Sicilien, saa siig mig Deres Mening om Svovlspørgsmaalet. Paa dette nær har vi det Alle overmaade godt, saa vidt jeg veed. Lev vel lykkelige Menneske.

Deres
E. Collin.

Tak for Deres Brev og den sommerlig duftende Viol, Vulle var aldeles henrykt over denne Hilsen fra hendes længselsfuld savnede Digter. — Lad mig faae et Par Ord i Edwards næste Brev, de vil altid modtages med Jubel af

Deres
Jette C.

¶ *Mathias Boye*] er gl. Fru Collins norske Svigersøn, Rektoren i Christiansand. Det omtalte Stykke af *Hertz* er »Et Eventyr i Dyrehaven eller: Cassanders opdagede Trædskehed«, trykt i »Lyriske og dramatiske Digte I«. Det anmeldtes i *Fædrelandet*, II, 1841, Nr. 427, 7. Februar. Hertz svarede med Pjecen »Om den bøothiske Criticus i »Fædrelandet«, et Par polemiske Blade«, og Striden fortsattes. Om A.s *Correspondent i Fyen* se nedenfor. ¶ 310,17 *tage et Par Notitser deraf*] Ove Thomsens Blad *Fyens Avis* indeholdt i 1841, Nr. 1, 2. Januar, et Uddrag af A.s Brev til Henriette Hanck af 28. November—11. December 1840 (B&B II, 3—10); Nr. 27, 16. Februar, som Edv. Collin sigter til, bragte dels Fortalen til Maurerpigen, dels et Uddrag af Brevet fra Rom af 22. Januar (smst. 10—17); det var dette Brevs Bemærkning om Dronning Marie af Spanien: »der har en paafaldende Lighed med Componisten Hartmanns Kone«, som i Thomsens Avis var blevet til: »Dronningen af Spanien ligner meget en Dame i Kjøbenhavn«.

311,2 *et meget uheldigt Epistel*] Oprindeligt var A. glad for Collins Brev, da hans egne Forventninger til Maurerpigen efterhaanden havde været meget smaa (han drømte endog — Dagbogen 13. December 1840 — at han i Rom »traf Faderen Collin, Gottlieb og alle Børnene, man fortalte mig at mit Stykke Maurerpigen var udpebet, det var kun gaaet een Gang; efter Pibning var klappet saa stærkt, at en Diplomat havde sagt, skulde det understreges vilde det blive en Streg der gik langt ud paa Kongens Nytorv«). Dagbogen 18. Januar 1841: »I Caffé greco laae Brev fra Eduard; der havde ingen Mishags Ytringer men ei heller stort Bifald været; imidlertid gjorde Brevet mig godt og jeg kom i Humeur.« Men 21. Januar fik han Brev fra Henriette Hanck; »det mældte mig at Maurerpigen havde, efter Kjøbenhavnsposten, gjort megen Lykke«, og da lignende gode Efterretninger kom 9. Februar i et Brev fra Henriette Wulff, troede A. ganske vist ikke paa dem, men fik til Gengæld et andet Syn paa sin gode Vens Epistel: »Forbittret over alt det iiskolde i Eduards forrige Brev. Holst talte diplomatisk, Rothe trøstede kjærligt og smukt; han var deeltagende, vilde have mig ud og bort fra mig selv, men jeg blev« (Dagbogen, 9. Februar). Helt uden Grund kan hans Vrede jo heller ikke siges at være, og Fru Collins Part af Brevet er aabenbart et smukt og deeltagende Forsøg paa at glatte lidt ud. ¶ 311,19 *Prokresch-Osten*] Diplomaten og Forfatteren Anton Prokresch von Osten, Østrigs Gesandt i Athen 1834—49. Om ham En Digters Bazar (Udg. 1842, 323—28; SS, VII, 219—22). ¶ 311,23

Professor Ross] Arkæologen Ludvig Ross, født i Altekoppel i Holsten. Han stod 1832—43 i den græske Regerings Tjeneste; fra 1836 som Professor i Athen. ¶ 311,24—25 *een af disse*] A. havde begyndt sine Rideture 8. April (Almanaken); 12. April fandt den her omtalte Tur Sted.

312,8—9 *I Søndagsaftes*] Paaskesøndag 11. April; Almanaken: »Kjørt med Travers til Kongen, der var syg og Audiensen udsattes«. C. C. Travers var hollandsk Konsul, men repræsenterede samtidig Danmarks Interesser; han viste A. megen Opmærksomhed under hans Ophold. Præsentationen for Kongeparret fandt først Sted 14. April. ¶ 312,10—11 *Kongen og Dronningen af Grækenland*] Otto I, Konge 1832—62, og Amalie af Oldenburg. Om Kongeparret og Audiensen: »Hoffet i Athen« i En Digters Bazar (Udg. 1842, 317—23; SS, VII, 215—19). ¶ 312,19 *Dronningens Hovmesterinde*] Fru Wilhelmine v. Plüskow, f. v. Witzleben. Hun var født i Ekernförde. ¶ 312,20 *af tidligere Breve*] maaske Brev til Jonas Collin af 26. Marts (Almanaken); det findes ikke i den Collinske Brevsamling.

313,18 *Afskeden fra Grækenland*] En Digters Bazar: »Afreise fra Grækenland« (Udg. 1842, 345—52; SS, VII, 235—39). A. blev fulgt ombord paa »Eurotas« 20. April. ¶ 313,20—21 *Præsten Lyth med Kone*] Dronningens Hofpræst, Dr. phil. A. H. F. Lüth, f. i Poggenpohl i Holsten, var gift med Christiane Fischer, Datter af Forstraad H. F. G. Fischer paa Valdemarslund ved Gurre. I Fru Lüths Erindringer: »Fra Fredensborg til Athen« (Memoirer og Breve, XLVIII, 1926) fortælles S. 91—94 om A.s Besøg i Athen; han tilbragte bl. a. Aftenen paa sin Fødselsdag hos Lüths og saa græske Folkedanse dér. ¶ 313,21—22 *den østeriske Gesant*] dog ikke Prokesch selv, men Legationsattachéen Sonnenleitner. ¶ 313,27 *Syra*] Her krydsedes Dampskibslinjerne Marseille—Konstantinopel og Alexandria—Piræus. ¶ 313,28 *et uhyggeligt Logi*] Hotel de la Grèce.

314,1 *hentet paa Poletiet*] Udførligere om denne Episode i En Digters Bazar (Udg. 1842, 351—52; SS, VII, 238—39). ¶ 314,2 *kom næste Morgen afsted*] Sejlturen fra Syra til Konstantinopel er fortalt i En Digters Bazar, Kapitlerne: »Storm i Archipelagus«, »Smyrna«, »En Rose paa Homers Grav«, »En lille Fugl har sjunget derom«, »Dardanellerne og Marmorhavet« og »Ankomst til Constantinopel og Pera« (Udg. 1842, 357—85; SS, VII, 240—59). ¶ 314,28 *en kold, graae Morgen*] Ankomsten fandt Sted 25. April. ¶ 314,31 *Slottet hvor alle Henrettelser skee*] Borgen »De syv Taarne« (Jedi Kule).

315,2 *Monsieur Blondél*] Ejer af Hôtel de la France. ¶ 315,8 *vor Minister*] Kammerherre, Baron Kasimir Hübsch von Grossthal; han boede paa sit Landsted i Bujukdere ved Bosphorus. ¶ *den østeriske Menister*] Internuntius og befuldmægtiget Minister, Fri-

herre (senere Greve) Bartholomäus von Stürmer; A. tilegnede ham og Oehlenschläger Orient-Afsnittet i En Digtters Bazar. ¶ 315,10 *Christides*] Demetrius Christides, græsk Politiker, Indenrigsminister 1842; et Brev fra ham med en Middagsinvitation i A.s Stambog. ¶ 315,15 *Bazaren*] se En Digtters Bazar (Udg. 1842, 385—88; SS, VII, 259—61); A. besøgte Basarerne 26. April. ¶ 315,19 *Dervischernes Dands*] Almanak 29. April: »Ovre i Asien i Scutari og seet Kirkegaarden og Dervischernes Dands«. Dervischernes Dands er beskrevet i En Digtters Bazar, Udg. 1842, 397—407; SS, VII, 267—74; en Tegning af A. af dansende Dervischer er gengivet i »Nutiden«, 1876, Nr. 2, S. 10—11. ¶ 315,21 *en tyrkisk Kirkegaard*] En Digtters Bazar: »Kirkegaarden ved Scutari« (Udg. 1842, 410—13; SS, VII, 276—78). I »H. C. Andersens Tegninger«, 1925, 67, findes »Tyrkiske Grave ved Constantinopel den 28. April«. ¶ 315,24 *hos den russiske*] Dagbogen 26. April fortæller om et Besøg hos Minister Stürmer. »Den russiske Chargé d’Affaire Dithof med Frue, hun havde nylig læst l’enfant mourant, indtraf; de indviterede mig til sig«. Ifølge Almanach de Gotha for 1842 hed han Titoff og var første Legationssekretær, rimeligvis identisk med den senere Gesandt i Konstantinopel, Arkæologen Vladimir Pavlovič Titov. ¶ 315,25 *paa fransk efter Marmier*] Den franske Forfatter Xavier Marmier, der 1837—39 havde berejst Skandinavien, og hvem A. 1837 under hans Ophold i København havde sluttet Venskab med, havde paa Grundlag af A.s egne Meddelelser skrevet en biografisk Skitse af ham (»Une vie de Poète« i Oktoberhæftet af Revue de Paris, 1837, 250—57), hvortil var føjet en Oversættelse af »Det døende Barn«; den var senere indgaaet i hans Histoire de la littérature en Danemark et en Suède, 1839, 238—53. ¶ 315,27 *to Minister Vesitter*] Almanak 28. April: »Vesit af Stürmer og Romani [dansk Konsul i Konstantinopel]«. ¶ 315,28 *Oprør i Sophia i Rumelien*] herom En Digtters Bazar, Udg. 1842, 429—30; SS, VII, 289—90.

316,2 *kjøre gennem Landet*] Damperen fra Konstantinopel landsatte Passagerer i Küstendje (Constanza); derfra kørte man over Land til Czernawoda ved Donau og gik her ombord i Floddamperen. ¶ 316,6 *hans Frue*] Friherreinde Ermance Katharina v. Stürmer, f. v. Boutet. ¶ 316,7 *Fru Colbjørnsen*] Geheimeraadinde Engelke Margrethe Colbjørnsen, f. Falbe, Enke efter den fra Landboreformerne bekendte Højesteretsjustitiarius Christian Colbjørnsen. Hun var en af de første, der tog sig af A., da han som fattig Dreng var kommet til København. ¶ 316,10 *min Medbeiler Gerson*] Pianisten, Grosserer Nicolai Gerson; han var Medstifter af Musikforeningen og sad sammen med Edv. Collin i dens Repræsentantskab. Som Forretningsmand duede han ikke meget: »Den nyeste »Witz«, jeg har hørt, men som ikke er af mig, er om den lille Gerson, der, som De veed, er meget musikalsk, men nu en falleret Kjøbmand; man

kalder ham: »Kun en Spillemand«. See, det er ganske godt!« (A. til Fr. Læssøe, 9. Marts 1838; B&B I, 412). Udførligt om Gerson i N. C. L. Abrahams: Meddelelser af mit Liv (1876). ¶ 316,13 *de 14 Quarantaine Dage*] i Orsawa ved Jernporten, hvor det habsburgske Monarki begyndte. A. var i Karantæne fra 12.—22. Maj. ¶ 316,17 *den lille Jonas*] Edv. Collins Søn; hans Fødselsdag var forøvrigt 8., ikke 9. April.

NR. 118. Ikke tidligere trykt.

316,25 *om to Dage*] 3. Maj staar der i Almanaken: »Bestemt mig til at gaae Donauveien hjem«; 4. Maj: »Gaaet ombord paa Ferdinand I, første Plads«. Rejsen begyndte den følgende Morgen og forløb uden Uheld; Baron Stürmer havde tilraadet den. ¶ 316,27—28 *Fra Quarantainen skal jeg strax skrive*] Brevet, dateret »Quarantainen i Orsava (Grændsen af Wallachiet, Serbien og Ungarn) 13. Maj 1841«, sendtes til Jonas Collin. Det er trykt i Uddrag i »Nutiden«, 1876, Nr. 2, 1. Oktober, 10—11.

NR. 119. Ikke tidligere trykt.

317,8—9 *Quaranton-ton-ton Quarantaine*] spøgefuld Efterligning af Omkvædet i den populære Vise »Marlborough s'en va-t-en guerre«. ¶ 317,11—12 *Emil er kommet hjem*] Efter at have taget den medicinske Doktorgrad 1839 var Emil Hornemann 1839—41 paa Studierejse i Paris og England for at studere klinisk Medicin og Hygiejne. ¶ 317,29 *da De var hos Bimpsteen-Pascha*] »Jeg er blevet præsenteret for Ali Effendi; det var i den høje Port; jeg maatte skjære Remmene over under mine Støvler, trække disse af og gaa paa Uldsokker; i et Par gamle Saffianstøfler kom jeg ind« (anf. Brev til Jonas Collin, »Nutiden«, 1876, Nr. 2, S. 10). Edv. Collin har ikke kunnet dy sig for at komme med den gamle Vittighed om *Sok* (Soccus) og *Cothurne*, Skotøjet, som hos Romerne blev baaret henholdsvis i Komædien og Tragedien, og som symboliserer de to Digtarter.

1842

NR. 120. Ikke tidligere trykt.

319,1 *Gisselfeldt*] A. var rejst hertil Torsdag 30. Juni, indbudt af Enkegrevinde Henriette Danneskiold-Samsøe. ¶ 319,3 *Hr Schmidt*] Jens Frederik Smidth, Sekretær hos Grev Frederik Danneskiold-Samsøe; senere Forpagter af Rønnede Mølle. ¶ 319,13 *Grev Frederik*] Lensgreve Frederik Danneskiold-Samsøe, Overdirektør for Gisselfeld adelige Jomfrukloster. ¶ 319,16 *Vegener*] Forstinspektør ved Gisselfeld Kloster Jens

Frederik Wegener, Broder til Maleren Theodor Wegener og til Fru Wanscher; han boede paa Sophiehøj ved Vesteregede. ¶ 319,23 *Grevinde Elisabeth*] Elisabeth Danne-skiold-Samsøe, gift med Overstaldmester Grev Christian Danneskiold-Samsøe; hun var født Brudenell-Bruce.

320,3 *Joseph Rushbrook*] udkommen 1841. ¶ 320,9 *Gerda*] Datter af Edv. Collin, født 26. Juli 1841. ¶ 320,10 »*Karussen i Pæretæet*«] »Fuglen i Pæretæet«, dramatisk Spøg i 1 Akt med Kor og Sange (efter en Fortælling af Rosa Maria), Musiken af E. Helsted. Stykket var bestemt til Sommerforestillingerne, men Opførelsen blev stadig udsat til A.s Ærgrelse (Almanak 21. Juni); »Iaften skulde Fuglen i Pæretæet opføres første Gang, Placaten oplaget, da døde imorges Dr Ryge og Forestillingen opsat til næste Mandag« (Almanak 29. Juni). A. maatte altsaa rejse fra Premièren, der fandt Sted 4. Juli. Stykket gik under meget Bifald to Gange til Sommerforestillingerne; genoptoges 23. Oktober 1842 og opførtes under en Del Meningskamp endnu fire Gange indtil 15. November. Det blev 1853 spillet paa Casino. ¶ 320,14 *de Norske*] Almanak 15. Juni 1842: »Fru Boye med Søn kommet fra Norge«. Ogsaa hendes Datter Stella var i Besøg hos sin Bedstemoder (Almanak 6. Juni). ¶ 320,14—15 *la bella divina di Elsenora!*] den »danske« Jette Boye (Datter af Pastor C. J. Boye i Helsingør). ¶ 320,22 *Peter Oxes Gaard*] Det nuværende Gisselfeld er opført 1547 af Righshofmesteren Peder Oxe.

NR. 121. Ikke tidligere trykt.

320,24 *Huset kunde kaldes meget godt besat*] til Førsteopførelsen af »Fuglen i Pæretæet«, 4. Juli. ¶ 320,25—27 *Schneider*] J. L. Schneider spillede Kancelliraad Arents, *Jfr.* Vilhelmine Østerberg hans Datter Henriette, *Phister* Tjenestekarlen Søren, Gunder *Gundersen* Elskeren, Søofficeren Herman Petersen, og N. P. *Nielsen* hans Fader Koffardikaptajn Petersen, Kancelliraadens Nabo.

321,1 *den Have med Udkik til Skildvagten o. desl.*] Tredie Scene (SS, X, 106).

Arents (til Henriette).

. . . gid jeg som Dreng havde seet saadan en Have. Den mine Forældre havde, troede jeg var den første i Verden. Herre Gud! det var saadan en lille gammeldags een, med Buxbombhækker og Fyrretræer, alle stift beskaarne. Faders og Moders Navn voxte i Buxbom, og fra Storstue-Døren saae man gennem alle Hækker, der var et fiirkantet Hul, man saae hele Havens Længde og yderst ude, en rød malet Træ-Husar, som presenterede.

¶ *Hans smukke Sang*] »Mit Bibliothek er Haven her —« (Tredie Scene; SS, X, 106—07). ¶ 321,4 *f. Ex. Jfr. Østerbergs*] »Snart er jeg glad, snart sorryfuld!« (Femte

Scene, SS, X, 114—15). ¶ 321,6 *den anden Have begyndte at spille*] fra og med Sjette Scene. ¶ 321,10—11 *Slutningscoupletten*] SS, X, 131:

Søren (træder frem for Publicum).

Jeg er vis paa man om det skriver,

Det vil høres! hvad siger man da?

Mon de Roes eller Dadel da giver,

Siig hvad De synes om det? — »Aa ja!«

Troer De Fuglen i Træet her bliver,

Eller mon den skal jages hérfra?

¶ 321,20 *Hertugen og -inden af Augustenborg*] Hertug Christian August og Hertuginde Louise, f. Komtesse Danneskiold-Samsøe.

NR. 122. Trykt (et Brudstykke) A&C 315—16 (sammenblandet med Brudstykker af Nr. 110 og 106!).

322,1 *Bregentved*] Hovedgaard i Ringsted Herred, Haslev Sogn, 5 km fra Haslev. Grevskabets Besidder var Lensgreve A. W. Moltke. — 7. Juli var A. fra Gisselfeld kørt over til Bregentved, hvor han blev til den 11.; han opholdt sig derefter paany tre Dage paa Gisselfeld — aabenbart for at blive præsenteret for Hertugen og Hertuginde af Augustenborg, hvilket skete 11. Juli, og ved hvilken Lejlighed han blev indbudt til et Besøg paa Augustenborg. 14. Juli vendte han tilbage til Bregentved, hvorfra han 2. August rejste til Glorup. Dagbogsoptegnelserne fra Gisselfeld og Bregentved er i Ud-drag trykt Brix 235—43. ¶ 322,8 *af Breve til Huset*] A. havde (ifølge Almanakken) 7. Juli skrevet til Jette Boye og Jonas Collin, 12. Juli til Theodor Collin. ¶ 322,20 *fra Valdemar Seier*] Ingemanns Roman (1826); Karise-Gaard omtales strax i Første Del, Første Kapitel. ¶ 322,21—22 *St Marthes Kilde*] opkaldt efter Fru Marthe, Absalons Frænke Margrethe; hendes *Kammer* findes i Rummet over Korets Hvælvinger i Karise Kirke, hvor hun efter Sagnet søgte Tilflugt, da hun maatte flygte fra Karise Gaard (Thiele: Danske Folkesagn, I, 1818, 81); om *Friskyttten*, der skød med Sakramentet paa Kirkemuren, se Thiele a. S. 83—84. ¶ 322,24 *Elverhøi*] ligger 1 km S. for Hellested; de omtalte gamle Hvidtjørne skal endnu findes. ¶ 322,26—27 *Karens Huus*] ved Broen over Stevns Aa, S. for Tryggevælde; Navnet er hentet fra Heibergs »Elverhøi«. ¶ 322,28 *Unsgaard*] Kontorchef under Statsgældsdirektoratet, Etatsraad Andreas Unsgaard; han døde 16. Juli, kun 41 Aar gl. ¶ *Enken Fru Berner*] Fru Amalia Berner, Datter af Fru Bügel, var Enke efter Generalkonsul i Tunis, Kammerjunker Edward Berner. Hun døde, 38 Aar gl., 15. Juli. ¶ 322,29—30 *saa voldsomt har mistet*

en Søn] Hertugen af Orléans, Louis Philippes ældste Søn, omkom 13. Juli 1842 ved en Kørselsulykke paa Vejen fra Paris til Neuilly.

323,1 *den ældste Comtesse*] Maria Moltke; hun fyldte 15 Aar. ¶ 323,6 *en Sang af mig*] A. har afskrevet den i sin Dagbog (23. Juli); sidste Strofe meddelte han i et Brev til Fru Læssø af 6. August 1842 (B&B II, 63). Den lyder (paa Melodi af »Danmark dejligst —«) i sin Helhed:

Storke Steie høit i Reden,
Saae Du nogen Kyst
Hvor der var et saadant Eden
Som Marias Lyst?
Her kun Rosen kaster Skygge,
Her boer Barnehjertets Lykke!
Kom og see Dig om hernede,
Stork! flyv fra din Rede!

Stork! Du maa Dig ei genere,
Kom Du kun, som Gjæst!
Du i Dag kan gratulere,
Det er Fødselsfest;
Derfor pyntet er med Krandse,
Derfor synge vi og dandse,
Kom Du kun med din Familie,
Og dands med paa Tillie!

Ud mod Vandet, eensomt stille,
Et idyllisk Digt,
Ligger Huset, det er lille,
Men saa nydeligt!
Her er Kammer, Kjøkken, Stue,
Meubler, som er værd at skue,
Alt, saavel som Syltetøiet,
Sødt fortryller Øiet!

Lille Huus i Træets Skygge,
Ved den stille Aa,
Du som rummer Barnets Lykke,
Mange Aar skal staae,
Som er Eventyr i Lunden,
Som en Drøm i Morgenstunden,
Som Marias lille Rige,
Hil Dig, Elskelige!

¶ 323,14 *har sendt mig en stor brillant Ring*] 11. Juli modtog A. paa Gisselfeld et Brev fra Hofmarskal J. G. Levetzau med en Ring fra Kongen; til Fru Læssø skrev han 6. August: »Kongen har sendt mig en særdeles smuk Ring med Brillanter, som et Tegn paa sin Velvillie for »Digteren« (B&B II, 65); A. havde nemlig skrevet Kantaten paa Dronning Caroline Amalies Fødselsdag 28. Juni 1842 (SS, XII, 318—19).

NR. 123. Ikke tidligere trykt.

323,23 *Hr. Brasch*] cand. theol. C. H. Brasch, 1838—47 Huslærer paa Bregentved, hvis Historie han senere har skrevet. ¶ 323,26—27 *til Kiel*] til Fru Grethe Sommer, som boede der, medens hendes Mand førte Postskibet.

324,1 *de andre Naturforskere*] De danske Deltagere i det skandinaviske Naturforsker-møde i Stockholm 13.—19. Juli 1842 vendte 25. Juli tilbage med Marinens nye Hjul-

dampskib Hekla (Chef Kaptajn C. E. Mourier), som Kongen havde stillet til Disposition, og som her gjorde sin første Rejse. ¶ 324,3 *Aagesens*] Nationalbankdirektør Nicolai Aagesen, gift med Adolph Drewsens Søster Julie. ¶ 324,6 *den Gruushob*] 5.—8. Maj 1842 hærgedes Hamburg af en frygtelig Brand, som ødelagde 4219 Bygninger, deriblandt 3 Kirker. ¶ 324,18 *Heiberg ligger nu i Valdbye*] Han boede Sommeren 1842 paa Bakkehuset. ¶ *hans sidste Arbejder*] Tidsskriftet »Intelligensblade«, hvoraf det sidst udkomne Nummer (Nr. 9, 15. Juli) indeholdt den store Afhandling »Mere om Theatertercensuren« (Prosaiske Skrifter, VI, 1861, 370—87), og Subskriptionsværket: »Danmark, et malerisk Atlas«. ¶ 324,23—24 *Boye . . . og hans yngre Broder*] cand. jur. Fr. Chr. Boye og stud. theol. Peter Vilh. Boye, Sønner af Apoteker, Assessor pharm. Marx Boye, druknede den 24. Juli; Ligene blev fundet den næste Dag.

NR. 124. Trykt (et Brudstykke) A&C 337—38.

325,22 *Grevinden*] Marie Elisabeth Moltke, f. Komtesse Knuth. ¶ 325,26 *Børnene*] Sønerne Frederik (Fritz), Joachim og Christian, Døtrene Maria og Julie. ¶ 325,28 *den 2^{den} Juli*] Skrivefejl for: August; paa denne Dag fandt ogsaa Afrejsen Sted. ¶ 325,29—30 *Heiberg og Herz faae jo ordenligt paa »Kassens*] Hertz havde paa Det kgl. Teater 10. Juni 1842 faaet opført den lille Dyrehavs-Scene »Perspectiv Kassen«, hvis Hovedperson er en fuld Matros, og som munder ud i en patriotisk Forherligelse af Mindet om Slaget paa Reden. Dette var faldet »Fædrelandet« for Brystet; Hertz blev angrebet i en lang Række Artikler, og da Heiberg i »Intelligensblade« tog Hertz' Parti (se især Nr. 10, optrykt i Prosaiske Skrifter, IV, 289—306), blev »Fædrelandet« sekunderet af Kjøbenhavnsposten og Georg Carstensens »Figaro«, hvis »Nye Intelligensblade« (ledet af P. L. Møller) havde Angreb paa Heiberg (»Intelligensbladene«, »Danmark«) som Specialitet. Samtidig indeholdt »Dagen« (Nr. 183, 7. Juli, og 193, 17. Juli) nogle overordentlig grove Udfald mod Heiberg; A. skriver i sin Dagbog 22. Juli: »Heiberg skrækkeligt medtaget af Dagen«.

326,2—3 *da jeg skrev Bazaren*] I Kapitlet »Qvarantainen« (Udg. 1842, 501-02; SS, VII, 335—36), hvis Affattelsestid kan bestemmes ved Hjælp af A.s Almanakoptegnelse for 15. November 1841: »Hos Collins Middag for Heiberg, sad hjemme og skrev mod ham i Qvarantainen«, havde A. kvitteret for Spotten i »En Sjel efter Døden«: ». . . jeg drømte om Dagen, at jeg var i Venedigs Blykamre, og om Natten, at jeg var lys levende i Helvede. Den Gang vidste jeg af Breve, at Heiberg i sin nye Satire*) havde fortalt om to af mine større dramatiske Arbejders Opsørelse der nede; det var ikke kommet mig i Tanke, saalænge jeg var i Guds frie Natur; men her, som sagt, i dette Helvede drømte

*) Digte 1840. En Bog, som jeg iøvrigt anseer for Heibergs fortrinligste Værk (A.s Note).

jeg mig lige lukt ned i det heibergske, og der var naturligviis ganske som han fortalte, man gav kun mine Stykker, og det var mig meget behageligt, ja, som christent Menneske, særdeles behageligt at erfare, som han ogsaa har fortalt os, at de Fordømte, efter at have seet mine Stykker, kunde lægge sig med god Samvittighed. Selv der havde jeg med mine Arbejder virket noget Godt. Jeg hørte imidlertid dernede, at man foruden mine to Stykker paa een Aften havde engang bestemt at give til Slutningen Heibergs Fata Morgana, men de Fordømte havde protesteret, man kan ogsaa gjøre En Helvede for hedt, og der skal være Maade med Alt! Fanden maatte da lade det blive med mine to Stykker, men det er hans Bestemmelse, at de skulle afløses med den nyeste, saadan rigtig allerhovedes Comedie, Heiberg giver os igjen, med tilhørende af Huusvennerne skrevet Forspil, ved hvilket Publicum bliver stillet paa det rette Standpunkt til at opfatte og beundre; bag efter den sædvanlige Apotheose, ogsaa af en af Huusvennerne. See saaledes kan man drømme i Qvarantainen!« — Brix 168 opfatter Ordene *jeg havde det endogsaa i Pennen* som en Hentydning til Eventyret »Boghveden«, digtet 22. November 1841, der af ham fortolkes som inspireret af A.s Forhold til Heibergs. ¶ 326,8 *den eneste Digter der ikke var forfængelig*] Artiklen »Smitsom Syge« (Dagen, Nr. 183, 7. Juli) beskyldte i en voldsom Tone Heiberg for Indbildskhed og Forfængelighed og tog Hertz — og A. selv! — med i Købet. ¶ 326,22 *denne lille Udflugt*] Rejsen til Hamburg blev iøvrigt opgivet. ¶ 326,28 *von Thyboe den yngre*] »Von Thyboe den yngre, eller den stortalende Professor. Moralsk Schönbartspiel i een Act« i Nye Intelligensblade, 1842, Nr. 4, 24. Juli, der er anonym, men sikkert skyldes P. L. Møller og hans Kreds (Chr. K. F. Molbech o. fl.), foregaar paa Bakkehuset; Heiberg er Hovedpersonen, Hertz og Martensen optræder; Rahbeks Aand slutter med en Tordentale. ¶ 326,30 *Moltke Nütschau*] Grev Carl Moltke til Nütschau og Assiden, Fætter til Lensgreven paa Bregentved. Han var Deputeret i Rentekamret, blev senere Præsident for det slesvigsk-holstenske Kancelli og i Frederik VII's første Regeringsmaaneder Geheimstatsminister. Han var gift med Malvina f. Simons; deres tre Børn hed Malvina Elisabeth (f. 1825), Adam (f. 1828) og Anna (f. 1834).

327,2 *Grev Fritz*] Frederik Moltke, den senere Lensgreve; han blev Student 1842.

NR. 125. Ikke tidligere trykt.

327,18 *Grev Knuth*] Som det fremgaar af Almanaken (25. December 1842), menes der »Fritz Knuth« : Lensgreve F. M. Knuth til Knuthenborg, den senere Martsminister, der var opdraget paa Bregentved. ¶ 327,19 *»Dina«*] Oehlschlægers Tragedie opførtes 1. G. 27. Oktober 1842 og blev en meget stor Succes. ¶ *det nuværende Regulativ*] Kirsteins Regulativ for Forfatterhonorarer ved Det kgl. Teater, approberet 22. Ok-

tober 1832, det berygtede »Minut«-Regulativ, hvor Forestillingens Længde afgjorde Betalingen efter en meget findelt Skala, som opererede ikke blot med Timer, men med Kvarterer, stod nu for Fald. A. havde døjet under det baade ved »Skilles og mødes« og »Maurerpiggen«; Angsten for, at der skulde mangle nogle Minutter i at naa »fuld Takst«, havde nær spoleret Glæden ved »Mulatten«s Førsteopførelse for ham. Under Levetzaus Bortrejse med Kongen havde Collin nu som konstitueret Teaterchef i Sommeren 1842 udarbejdet et nyt, langt liberalere Regulativ, hvor der skelnedes mellem 1) Originaler og 2) Oversættelser og Bearbejdelser, og hvor der ogsaa indføjedes en Bestemmelse om, at »Regulativet gjælder ogsaa for ældre Stykker, som for Fremtiden komme paa Scenen, naar de have gaaet 10 Gange eller derover«. Det approberedes imidlertid først ved kgl. Resolution af 29. December 1842 og traadte i Kraft fra 1. Januar 1843 (Overskou: Den danske Skueplads, V, 1864, 548—52). ¶ 327,23 *nu gaaer jo en Comedie i det Grønne*] Dette blev dog ikke Tilfældet. ¶ 327,26 *Ring*] den S. 323,14—15 omtalte Ring fra Kongen. Det var almindelig Koutume, at saadanne fyrstelige Foræringer omsattes i Kontanter af Modtageren; A. fik 200 Rdl. for den (Almanak 13. Januar 1843). ¶ 327,27 *min Livs Gage*] Digtergagen, som A. hvert Kvartal hævede i Zahlkassen.

328,4 *i Forskud paa Agnete*] Teaterbearbejdelsen af »Agnete og Havmanden« var indleveret 2. September 1842 og blev antaget 16. September (A&C 339—40). ¶ 328,11 *»Ude og hjemme«*] »Ude og hjemme. Reise-Erindringer af H. P. Holst«, 1843 (udkom ved Juletid 1842); Digte, Fortællinger og Rejsekitser fra Holsts Stipendierejse 1840—42. ¶ 328,12 *Gisselfeldt*] A. mener Bregentved. ¶ *»Runerne«*] Holst: Ude og hjemme, 54—56. Runerne er de »Krøller og Streger paa kryds og qvær«, som hans lille Dreng har kradset nederst paa sin Mors Brev som en Hilsen til sin Far.

1843

NR. 126. Trykt (et Brudstykke) A&C 345—46.

329,1 *Breitenburg*] A. havde den 30. Januar 1843 om Aftenen forladt København, kom 1. Februar over Fyn og Jylland til Itzehoe og kørte den følgende Dag til Breitenburg. ¶ 329,6—7 *Een, der . . . imorgen reiser til Kjøbenhavn*] Dagbogen 4. Februar: »skrevet til Eduard og til Holst, som sendtes med Hr Willemoes, der reiser i Nat til Kjøbenhavn«. ¶ 329,16 *vor kjære Theodor i Paris*] Theodor Collin havde i Oktober 1841 taget medicinsk Embedseksamen, 22. September 1842 var han rejst til Paris; A.

skriver samme Dag i sin Almanak: »Bestemt mig til at reise til Paris den sidste Januar 1843«. ¶ 329,24 *en Hr Timmermann*] Tingskriver (Herredsfoged) i Tyrstrup Herred, Haderslev, Oswald Andreas Timmermann, ivrig Slesvigholstener.

330,4—5 *»Østergage og Vestergage«*] se Note til S. 212,15. ¶ 330,6 *Broderen der, gift med Frøken Falbe*] Kaptajn Johan Christian Mathias Trepka var gift med Ida f. Falbe; Rygtet om hans dødelige Sygdom maa have været grundløst; han faldt som Oberst ved Isted. ¶ 330,11 *Claudia*] Claudia Jensen, Kusine til Christian Thyberg og Henriette Collin. ¶ 330,11—12 *Fuldmagt*] Edv. Collin varetog altid A.s Pengesager under hans Udenlandsrejser. ¶ 330,15 *den 15 Februar*] Han kom først dertil 20. Februar om Morgenen. ¶ 330,16—17 *en »Comedie i det Grønne«*] Heller ikke denne Gang lykkedes det at faa Stykket op. ¶ 330,21 *en Omarbejdelse*] En Comedie i det Grønne er en Omarbejdelse af »Skuespilleren imod sin Vilje eller Komedien paa Landet«, Komedie i 1 Akt af Dorvigny, oversat efter Kotzebues Bearbejdelse, af N. T. Bruun, der var blevet opført paa Det kgl. Teater 1809—24. ¶ 330,26 *Ørkenens Søn*] romantisk Skuespil i 5 Akter af Fr. Halm (o: Münch-Bellinghausen), oversat af Carl Borggaard. Det havde Première 6. Februar 1843 og blev en stor Sukces. ¶ 330,26—27 *I de tydske Aviser*] Altonaer Merkur, 1843, Nr. 26, 31. Januar: »Der Dichter Andersen, welcher seit einiger Zeit ganz in Ruhestand versetzt scheint, hat vom Könige von Schweden die Goldmedaille »Iis, quorum meruere labores«, erhalten«.

NR. 127. Ikke tidligere trykt.

331,6 *Deres Brev*] Det S. 329,6 omtalte Brev til Ingeborg Drewsen (ikke bevaret). ¶ 331,7 *Stoppenaalen*] Dagbogen 31. Januar fortæller om Overfarten over Storebælt: »Jeg sadte mig i Kahytten paa en Syl eller Naal, som jeg fik et slemt Stik af«. ¶ 331,9 *Jette ligger endnu*] Henriette Collin havde 27. December 1842 faaet en Datter (Mimi Collin), men blev 6. Januar farligt syg (Almanaken 10. Januar: »Jette Collin vedbliver at svæve mellem Liv og Død«). ¶ 331,10—11 *Louise har faaet en Datter*] Anna Lind. ¶ 331,15 *Baronessen*] Baronesse Stampe. ¶ 331,16 *Th.*] Thorvaldsen; *hans sædvanlige Morgen-Costume* skildres i Beretningen om hans sidste Fødselsdag paa Nysø 19. November 1843 (MLE 253): »Thorvaldsen, i Slobrok, Tøfler og Underbuxer, kom frem, svingende sin raphaelske Hue«. *Wilkens* er Thorvaldsens Kammertjener Carl Frederik Wilckens. ¶ 331,22 *Alsing*] Hans Frederik Alsing, senere Møntmester. ¶ 331,23 *Ehlers*] Fabrikkontrolør i Altona E. D. Ehlers, den senere Borgmester i København; han opholdt sig i Altona 1839—43. ¶ 331,29 *Sick*] Kancellist i det udenrigske Departement Julius Sick.

332,6 *Paa Tirsdag skal Mulatten opføres*] Opførelsen fandt først Sted Mandag 20.

Februar. ¶ 332,16 »*Debatten*«] Hertz's Vaudeville Debatten i Politivennen, opf. 1. G. paa Det kgl. Teater 3. December 1835. A. »gik et Øieblik i Theatret, hvor jeg saae Slutningen af første Act af Debatten«, inden han vandrede til Postgaarden for at begynde sin Udenlandsrejse (Dagbogen 30. Januar). ¶ 332,28—29 *laftes var jeg henne at see »Ørkenens Søn«*] til Premièren.

333,1—4 *Fru Heiberg*] spillede den kvindelige Hovedrolle, den unge græske Pige Parthenia, der ved sin Sjælsadel betvinger Barbaren Ingomar, Anfører for en Horde Tectosager (*Holst*), men til Gengæld besejres af hans Kærlighed. Baade Fru Heiberg og Holst ydede fremragende Kunst i Stykket. ¶ 333,4 *Fru Adler*] Anna Marie Adler, f. Høyer, gift med Geheimsekretær J. G. Adler, som var Medlem af Teaterdirektionen. ¶ *en Timarch*] svarede i det gamle Grækenland til Romernes Censor. I »Ørkenens Søn« forekommer Timarchen i Massilia. ¶ 333,14 *skrev jeg til Dem sidst*] Brevet trykt Rigmor Stampe 104—106. ¶ 333,22 *for at see Spindler*] Skuespilleren Martin Spindler, der 1828 havde debuteret paa Det kgl. Teater og siden især havde spillet paa Christiania Teater, optraadte 20. Februar 1843 som Gæst paa Det kgl. Teater som la Rebelle i Mulatten (og senere yderligere to Gange i andre Roller), men gjorde ikke Lykke (Overskou: Den danske Skueplads, V, 1864, 616). ¶ 333,26 *de flau Garderkarle*] Gardeofficererne var Frigængere i Hofparkettet og undertiden et lidt besværligt Publikum. ¶ 333,29 *Augusta Bournonville*] Skønt kun 12 Aar gammel optraadte hun paa denne Tid som Erik i »Erik Menveds Barndom«.

334,2 *Jomfru Nielsen*] Danserinden Augusta Nielsen. ¶ 334,4 »*Erik Menveds Barndom*«] Bournonvilles nyeste Helaftens-Ballet, opført 1. G. 12. Januar 1843. ¶ 334,8 *skriver De vel nok*] A.s Brev, dateret Paris 28. Marts og 2. April 1843, er trykt A&C 341—42.

Nr. 128. Trykt (et Brudstykke) A&C 346.

334,13 *den kjære lille Wulle er død!*] Hun døde 15. Februar. A. skriver i sin Dagbog 23. Februar (fra Hamburg): »Var i nordisk Læseforening; kom hjem, fik »ny Portefeuille« der var kommet med Posten, der stod et Kors og »Mimi Collin«, jeg tænkte paa Jette, tænkte paa Mimi Thyberg; hvo er det! hvo er død! — Det var min lille Wulle — den 15de. Skrev et lille Digt over hende«. Det paagældende Nummer af »Ny Portefeuille« — for Søndag 19. Februar — indeholdt Mindedigte over hende af Hertz og H. P. Holst (1843, I, Sp. 225—27). Holst var Bladets Redaktør; derfor skrev A. til ham og sendte ham sit Mindedigt: »† Ingeborg Mimi Collin. Düsseldorf i Febr. 1843« (Ny Portefeuille, 1843, I, Sp. 321; optrykt i Digte, gamle og nye, 1847, 315—16; SS, XII, 352):

Ved Dørens Trin Døds-Englen stille sad;
 Der indenfor en Moder laae i Smerte.
 For hende sorgfuld Kjærligheden bad,
 Og Livets Straale blev i hendes Hjerterte.

I Stuen tætved legede de Smaa.
 Den Ældste var en lille, deilig Pige,
 En Rosenknop — Døds-Englen Blomsten saae
 Og tog den med sig til sit stille Rige.

Der voxer hun nu op i himmelsk Glands.
 Et Eventyr er hende Jordelivet,
 Thi Barnet saae ei Jordens Tornekrands;
 Hun selv i den som Rosenknop blev givet.

¶ 334,22 *la bibliotheque*] Bibliothèque nationale. ¶ 334,24 *hvem hun ret hjerteligt erinder*] Abrahams boede der under sit Pariserophold 1827—28 (Meddelelser af mit Liv, 1876, 413).

335,6 *den nye Scene*] Almanaken 29. September 1842: »Phister faaet mig til at skrive en ny Scene i en Comedie i det Grønne, han var henrykt«. ¶ 335,8 *derimod første Juli*] Penge fik han ikke for En Comedie i det Grønne, men det lykkedes ham dog at blive ude til 15. Juni.

NR. 129. Ikke tidligere trykt.

335,28 *gjerne see Italien*] Dette skete ogsaa; 1. April forlod Th. Collin Paris sammen med Orla Lehmann for at rejse til Rom.

336,17 *Rachel*] var Théâtre français' største tragiske Skuespillerinde, *Déjazet* Boulevardteatrenes fejrede Primadonna; hun spillede i 1843 paa Palais Royal-Teatret. ¶ 336,23 *en Comedie i det Grønne . . . er gaaet Fastelavn*] Atter et forgæves Haab!

NR. 130. Ikke tidligere trykt.

337,9 *Wolheim*] Forfatteren A. E. Wollheim da Fonseca, f. i Hamburg, havde studeret orientalsk Filologi og været i Krigstjeneste hos Dom Pedro, da han 1835, med Anbefaling af Bopp, blev ansat ved Det kgl. Bibliotek i København for at katalogisere Bibliotekets indiske Bogbestand, især de fra Rask og Fuglsang stammende Haandskrifter, men forlod samme Aar igen Byen »uden egentligen at have udført noget af det ham overdragne Arbeide« (Werlauff: Historiske Efterretninger om det store konge-

lige Bibliothek, 2. Udg., 1844, 377—78). Samtidig havde han arbejdet i Frederik VI's Privatkabinet, og det var en offentlig Hemmelighed (A. til C. H. Lorenzen 15. Mai 1835, B&B I, 307), at han var Forfatter til det under J. B. Schicks Navn udkomne Skrift: Professor David og hans Fædreland (1835), der indeholdt et groft Overfald paa C. N. David i Egenskab af Redaktør af Fædrelandet. Det kgl. Biblioteks Eksemplar af Pjecen bærer følgende Tilskrift: »Forf. til denne Piece var en tydsk Dr. Wolheim, der lod den oversætte, og købte en Underofficeer Schick til at paatage sig Forfatterskabet«. Efter at have forsøgt at komme i diplomatisk Tjeneste blev Wollheim Redaktør, Skuespilforfatter, i 40rne Dramaturg ved Hamburgs Stadttheater. Fra 1848 flakkede han rundt i Verden som Journalist, men var igen i kortere Perioder Teaterdirektør i Hamburg (Allgemeine deutsche Biographie, XLIV, 1898, 146—48). ¶ 337,10—11 *et daarligt Product*] »Der Sohn der Elfen« hed Stykket; A. saa det 23. Februar i Hamburg: »Wolheim fremkaldtes under stor Støj og Piben, som en Synder stod han til man fik Ro og bad da om Forladelse, han vilde skrive noget bedre, næste Gang« (Dagbogen). ¶ 337,11—13 *Aftenen forud*] Dagbogen 21. Februar: »I Theatret i Nummerplads og seet Cenerentola af Rossini, traf der Dr Wolheim, som præsenterede mig sin Kone, et Jøde Fruentimmer, der fortalte at hun havde været Svigerinde til lille Gerson og leved i Kjøbenhavn«. Doris Wollheim, f. Leefmann havde 1826 i Hamburg ægtet Grosserer i Kjøbenhavn Moritz Jacob Goldschmidt (1787—1837); efter Mandens Død flyttede hun tilbage til Hamburg, hvor hun under Navnet Dorothea Alexandrine Marie verw. Goldschmidt 20. November 1842 blev gift med sin Ungdomsven A. E. Wollheim. Hendes første Mands Broder, Grosserer i Kbh. Hirsch Jacob Goldschmidt (1781—1829) havde været gift med Nicolai Gersons Halvsøster Rose. Svogerskabet til Gerson var altsaa temmelig tyndt (Meddelt af Bibliotekar Josef Fischer). ¶ 337,20—21 *La gaza ladra*] og *Semiramis* er Operaer af Rossini, som A. hørte hos Italienerne; paa Palais Royal-Teatret saa han *La rue de la Lune*, Vaudeville af Charles Varin og Boyer, og *les deux anes*, Vaudeville af Mélesville og Camouche, hvori Déjazet optraadte; »10001 nuits« 3: »Mille et une nuits«, Udstyrsstykke (féerie) af Cogniard, spilledes paa Théâtre St. Martin og omtales udførligt i Dagbogen; til Hugos *Les Burgraves* paa Théâtre français havde A. faaet Billetter af Digteren selv. ¶ 337,22 *Buntzen*] Lægen Andreas Buntzen.

Nr. 131. Ikke tidligere trykt.

338,12 *den anden April*] A.s Fødselsdag. ¶ 338,16 *i mit sidste Brev til Deres Fader*] 2. April 1843 skriver A. til Jonas Collin: ». . . Eduard ønskede en Deel Musik kjøbt og opgav en Deel, jeg har forhørt om den og Prisen er for hver Opera 5, 6 a 7 Frank;

han sagde at han vilde betids sende mig Penge hertil, maa jeg faae disse paa samme Creditiv [A. har nogle andre Penge tilgode] her til Paris, men i Brevet tydeligt sat ud fra hinanden hvilke Penge der ere mine og hvilke der ere til Comissionerne«. ¶ 338,18 *hr Helsted*] Komponisten og Sangeren Carl Helsted, der under sin Stipendierejse 1840—42 (Fonden ad usus publicos) havde studeret hos den berømte Sanglærer Manuel Garcia i Paris. ¶ 338,28 *Ole Bull er blevet hædret i Foreningen*] A.s Ven, den store norske Violinspiller Ole Bull gæstede 25. Marts 1843 Studenterforeningen. Han kom fra Upsala, hvor han havde spillet for Studenterne, og de havde anmodet ham personligt at overbringe Kammeraterne i København deres Hilsen. Ved sin Optræden i Studenterforeningen, hvor ogsaa Studentersangforeningen medvirkede, og hvor der herskede en afgjort skandinavisk Stemning, blev Bull hyldet i Sang og Tale og ledsagedes henad Morgenstunden hjem af en Mængde Medlemmer, der »udenfor hans Bolig bragte ham det sidste Farvel i Form af rungende Hurraraab« (H. C. A. Lund: Studenterforeningens Historie, II, 1898, 81).

NR. 132. Ikke tidligere trykt.

339,7 *jeg veed ikke gennem hvem*] Dagbog 8. April: »skrevet Brev til Ørsted og en Seddel til Eduard«. ¶ 339,27 *paa Rungstedlund*] hos Proprietær Aron David, gift med Henriette Drewsen, Datter af J. C. Drewsen paa Strandmøllen og saaledes Broderdatter (men jævnaldrende) af Adolf Drewsen.

340,1 *Agnete*] Agnete og Havmanden, dramatisk Digtning i 2 Afdelinger, Musik af N. W. Gade, opførtes ialt to Gange: 20. April og 2. Maj. ¶ 340,2 *Toreadoren*] Ballet af Bournonville, opf. 1. G. paa Det kgl. Teater 27. November 1840. ¶ 340,5—6 *Fru Heiberg*] spillede Agnete, Chr. Hansen Hemming, *Holst* Havmanden. ¶ 340,8 *Scenen hvor Fiskeren begraver Agnete*] udgik ved anden Opførelse. ¶ 340,11—12 *Undine-Erindringerne*] 18. September 1842 opførtes 1. G. C. Borgaards melodramatiske Eventyr »Undine« med Musik af J. P. E. Hartmann. Stoffet var taget fra la Motte Fouqués Novelle af samme Navn; den Verden, hvori de to Stykker bevægede sig, maatte derfor vise et vist Slægtskab. ¶ 340,20 *om nogle danske Oversættelser*] Da det paagældende Brev fra A. ikke synes at være bevaret, kan det ikke oplyses, hvad Collin her sigter til; Dagbogen giver heller ingen Oplysninger.

NR. 133. Ikke tidligere trykt.

341,10—11 *Capuletti & Montechi*] Opera af Bellini, *Richard coeur de lion* af Grétry, *Mosé* af Rossini, *Elisa & Claudio* af Mercadante. ¶ 341,14 *er endnu ikke udkommet*] Først 1847 udkom Garcias *Traité complet de l'art du chant*. ¶ 341,20 *Instructeur*

Nielsen] Skuespilleren N. P. Nielsen. ¶ 341,25 *Lucia*] di Lammermoor og *Lucrecia Borgia*, Operaer af Donizetti. ¶ 341,29 *hjemme ved Claveret at høre Dem*] »Søndag Aften blev der som Regel musiceret af Familien selv. Det var »Den lille Rødhætte«, »Fidelio«, »Josef og hans Brødre« og »De to Dage« samt flere af de gamle danske Operaer, som blev gaaet igennem, — just ikke efter Nutidens Fordringer til Sang og Spil« (Rigmor Stampe 20).

342,9 *fra Krieger til hans Moder*] A. F. Krieger opholdt sig i Paris paa Hurtigkarls Stipendium; hans Moder Fru Anna Elisa Krieger, f. Finne, var Enke efter Kommandørkaptajn Johannes Krieger. ¶ 342,15 *den af Don Pasquale*] Don Pasquale, Opera af Donizetti; A. hørte den 18. Marts i den italienske Opera. ¶ 342,16 *Jomfru Næboe*] Augusta Christiane Næboe boede sammen med sin Moder og sin Søster Fru Helene Balling i Laxegaden No. 220 (nu Nr. 35). Fru Balling var Enke efter Forvalter Jonathan Balling (1773—1829); i deres Hjem havde A. spist til Middag hver Lørdag, medens han læste til Studentereksamen med L. C. Müller; efter Ballings Død var han en flittig Gæst hos Næboes, stod i Korrespondance med Fru Balling paa sine Rejser og betænkte baade hende og Jomfru Næboe i sit Testamente (L. Bobé i Tilskueren, 1930, I, 266 og 282). ¶ 342,17 *Foreningen*] Studenterforeningen havde 1835—44 tilhuse ved Holmens Kanal (Landmandsbankens Bygning). A. tænker da aabenbart paa Studenterforeningens oprindelige Lokaler i Boldhusgaden, idet Næboes boede i Hjørnestedet til Admiralgade. ¶ 342,20 *Delong*] var 1838 blevet dansk Generalkonsul i Paris.

NR. 134. Ikke tidligere trykt.

342,25—26 *dette er imidlertid skeet*] Heri havde Collin Ret; ved Modtagelsen af hans Brev af 23. April skrev A. 1. Maj i sin Dagbog: »Hjemme fandt jeg Brev fra Eduard, saa jernkoldt, at jeg kun havde Tanke for hans Maade at være paa. Det er sært, jeg ikke kan vænnes til hans Brev-Skrivning! Tjenstfærdighed har han givet mig for Ven-skab!«

343,3 *den anden Gang*] 2. Maj. ¶ 343,12—13 *Den gamle Grevinde Danneskjold ligger for Døden*] Hun døde 28. Juli 1843. ¶ 343,14 *Romeo e Giulietta*] Lystspil i 1 Akt, paa rimede Vers, opf. 1. G. paa Det kgl. Teater 16. Maj 1843 og naaede ialt 24 Opførelser; det gjorde Løjer med Damernes Begejstring for italiensk Opera og italienske Operister. Forfatteren var C. A. Warburg. ¶ 343,15 *Amors Geniestreger*] Lystspil paa Vers i 2 Akter af Henrik Hertz, opf. 1. G. 31. Marts 1830; »Seer jer i Speil« Lystspil i 1 Akt paa rimede Vers af Karl Töpfer, frit oversat af J. L. Heiberg, opf. 1. G. 11. Oktober 1830. ¶ 343,16 *»Prindsen og hans Lærer«*] Lystspil i 3 Akter af Wilh. Holst, opført eneste Gang 18. Maj 1843.

NR. 135. Trykt (forkortet) A&C 348—49.

343,27 *Baron Henrik*] Henrik Stampe, ældste Søn fra Nysø.

344,1—2 *Maleren Bunzen*] Landskabsmaleren Heinrich Buntzen. »Maleren Buntzen er herude og fuldender et Malerie, »Nysø«; det er den gamle Gaard, seet fra Haven saaledes, at man har Thorvaldsens Atelier og ham selv med, der staaer for at give Svanerne Korn; Baronessen vandrer mellem Blomsterne« (A. til Ingemann 20. November 1843, B&B II, 96). ¶ 344,6—7 (*lad mig skrive det i en god Tid!*)] Allerede næste Dag — 25. November — staar der i Almanaken: »Skjændtes med Baronessen; hun har Villie, men ingen Mening«, og 4. December: »Om Aftenen lidt Skjænd med Baronessen«. Nysø-Opholdene gik aldrig fredeligt af. ¶ 344,17—18 *Jongshoved, hvor det gamle Røverslot har staaet*] Jungshoved, 8 km SØ for Præstø, hørte under Nysø. Paa Næsset ud mod Bøgestrømmen findes Voldstedet af den middelalderlige kgl. Lensgaard, som efter at være blevet stærkt medtaget under Svenskekrigen blev nedrevet ca. 1700. Slotsbanken, omgivet af en tilgroet Grav, ligger 60 m S. for Jungshoved Kirke. ¶ 344,19 *Præsten*] Pastor Peter Mathias Thestrup; han var gift med Henriette f. Redsted. ¶ 344,20 *Visen om Tivoli*] »Høist mærkværdig ny Vise om det splinternye Tivoli med samt dets Yndigheder, forfattet ærbødigst af T. I. Voli, Drejersvend«. — Tivoli var aabnet 15. August 1843; fra samme Sommer stammer Visen, som skyldes et Samarbejde paa Borchs Kollegium mellem A. Recke, Peter Faber, Hagen og A. Steen. Første Vers, der tilskrives A. Recke, lyder:

Og dersom Du morer Dig daa'lig
Paa Rosenlund og paa Fre'sber',
Saa skal Du ta'e ind paa Tivoli
Og se, om Du morer Dig der.

¶ 344,26 »*Det Oldenborgske Horn*«] Almanakken har 21. November: »Læst Märchen«, 22.: »Arangeret Stoffet om det Oldenborgske Horn«. Til det saakaldte oldenborgske Horn — dengang paa Kunstkamret, nu paa Rosenborg — som af Christiern I var skænket til Hellig Trekongers Altret i Domkirken i Köln 1474, og som under Reformationsurolighederne kom til Oldenburg og senere til København, knyttedes et udbredt Sagn, som f. Eks. findes i Grimms Deutsche Sagen og — kortere — i Thieles Danmarks Folkesagn. I anden Udgave af Thieles Værk (1843, 54) lyder det: »Da Grev Otto af Oldenburg engang var paa Jagt ved Osenberg og tørstede meget, ønskede han sig en Drik Vand. Da treen en Bjergjomfru ud af Osenberg med et kosteligt Sølvhorn i Haanden og bød ham drikke deraf, sigende, at naar han drak, da skulde det oldenborgske Huus tiltage i Magt og Vælde; men, hvis han ikke drak, da skulde der

siden ikke findes Enighed og god Forstaaelse imellem hans Efterkommere. Men han satte ikke sin Lid til hendes Tale, slog Drikken over Skulderen, saa at den afbrændte Hestens Haar, hvor den faldt, og red bort med Hornet, hvilket endnu opbevares til en kostelig Amindelse«. Oehlschlæger har benyttet Sagnet i Scenen mellem Sophia og Otto af Oldenburg i Femte Handling af »Erik og Abel« (Poetiske Skrifter ved Liebenberg, VII, 1858, 328—30); i en Skydebanesang »Til Kongehuset. Afsjungen i det kongelige kjøbenhavnske Skydeselskab den 7. Februar 1839« (trykt i Maigave fra Danmarks Digtere for 1839, udg. af J. H. Hansen, 19—21) har A. selv tidligere været inde paa det. Operaplanen, der var bestemt for Hartmann, blev aldrig virkeliggjort. ¶ 344,27 *Fra Hauch fik jeg Brev*] trykt i Breve til A. 213—14. ¶ 344,27—28 *mine Eventyr*] 10. November udkom Nye Eventyr, Første Bind, 1. Samling, indeholdende Engelen, Nattergalen, Kærestefolkene og Den grimme Ælling; samme Dag sendte A. Hauch et Eksemplar.

345,6 *Frøken Brømer*] den svenske Forfatterinde Fredrika Bremer, hvem A. havde lært at kende paa sin Sverigesrejse 1837. ¶ *faaet Brev*] trykt Breve til A. 666—68; Afsnittet L. 16—25 ogsaa i MLE 287. ¶ 345,7 *Jenny Lind*] A. havde truffet den store svenske Sangerinde 1840, da hun var paa Gennemrejse i København, men hun havde ikke gjort noget større Indtryk paa ham dengang. Nu begyndte Jenny Lind sit europæiske Triumftog med et Gæstespil i København September 1843; A. mødte hende første Gang 3. September hos Bournonvilles, var omtrent hver Dag sammen med hende og blev dybt forelsket i hende (Almanakoptegnelserne om Jenny Lind fra September 1843 trykt Brix 173—74; hun har inspireret de i Oktober digtede Eventyr »Engelen« og »Nattergalen«. A. segen Karakteristik af Jenny Lind findes MLE 285—90). ¶ 345,10 *den lyriske Scene*] lyriska scenen ∴ Operaen. ¶ 345,15 *fortryllet i*] förtjust i. ¶ 345,18 *Inskydelsens*] ingifvelsens ∴ Inspirationens. ¶ 345,28 *Gynther*] Den svenske Tenorsanger Julius Günther. Han var ansat ved Det kgl. Teater i Stockholm samtidig med Jenny Lind (1842—44), hvor de hyppigt sang sammen, ligesom de sammen tog paa Koncerttourneer i Sverige. Günther var paavirket af hendes Kunst; der bestod et hjerteligt Venskab mellem dem, og der gik almindeligt det Rygte, at en Forlovelse var nær forestaaende. A. var »jaloux paa Gynther« (Almanak 17. September). Fredrika Bremer skriver herom (udeladt i Breve til A.): »Den allmänna rösten säger henne förlofvad med Hr Günther, en ung skådespelare och sångare vid vår Opera. Han har en vacker, melodisk röst, sjunger väl, ser hyggelig ut, utan att vara vacker, har lefvat ett temmeligen lättsinnigt lif, men tyckes stadgad och förädlad genom denna sin sista, och vackraste kärlek. Mlle Lind erkänner tillgifvenhet för honom, men är rädd för giftermålet, och skulle hälst lefva ogift. Men, stackars barn, hon står

bra ensam i verden med ett par ohyggliga föräldrar som hon underhåller men måste fly, och för öfvrigt — ingen. Hon behöfver ett stöd och en pålitlig vän. Mätte Herr G. blifva för henne hvad hon behöfver!» (Fredrika Bremers brev, samlade och utgivna av Klara Johanson och Ellen Kleman, II, 1916, 370). ¶ 345,30 »Grannerne«] Brevroman (1837), *Familien H* — Novelle (i andet og tredje Hefte af Teckningar utur hvardagslifvet, 1830—31) af Fredrika Bremer.

346,10 *Weis*] Overretsassessor Ernst Weis, Medstifter af Musikforeningen og Familien Hartmanns nære Ven.

NR. 136. Trykt A&C 346—48.

346,13 »en Comedie i det Grønne«] Heller ikke denne Gang lykkedes det A. at faa Stykket frem; det opnaaede først sin tredie og sidste Opførelse 14. Februar 1847. ¶ 346,18 *Helsted*] Komponisten, kgl. Kapelmusikus Edv. Helsted, der havde arrangeret Musikken.

347,1 *hans Operatext*] Vistnok Teksten til H. Rungs Opera »Stormen paa Kjøbenhavn«, hvis Opførelse Levetzau og Adler af politiske Grunde længe modsatte sig, men som omsider fandt Sted 21. Januar 1845. ¶ 347,5—6 *der Verschwender*] se Note til S. 271,3. ¶ 347,9—10 *Løvenskiolds der skal gives igjen*] »Dagen før Slaget ved Marengo«, Syngestykke i 1 Akt, Musikken af H. S. Løvenskiold, Teksten af Théaulon, de Forge og Jaime, oversat af J. L. Heiberg, opførtes 1. G. 9. Maj 1843; det genoptoges den følgende Sæson og naaede ialt 9 Opførelser. ¶ 347,16 *jeg arbejder herude paa* —] Almanaken indeholder 25. November: »Temmelig udført »Dramaet««; 30. November: »Skrevet flittig paa Stykket«, og 3. December: »Mit Drama endt«. Det drejer sig om det lille Christian II-Skuespil »Kongen drømmer«. ¶ 347,23 »*Sysoverdag*«] Heibergs Stykke opførtes i forhastet og utilstrækkelig Indstudering 1. Juli 1840 som Festforestilling i Anledning af Christian VIIIs Kroning.

NR. 137. Trykt (Begyndelsen) Breve til A. 93.

348,6—7 *Deres smaa Landtoure*] A. var 21. December rejst paa Juleferie til Bregentved. ¶ 348,9—10 »*Kongen drømmer*«] A. havde 10. December indsendt Stykket; Heibergs Censur (ogsaa trykt A&C 350 og Gads danske Magasin, 1928, 216) er dateret 25. December; Edv. Collin har altsaa omgaaende meddelt Vennen det lykkelige Resultat. Stykket blev opført 1. G. 14. Februar 1844 og gik ialt 14 Gange. Heiberg skrev en smuk Anmeldelse i *Intelligensblade*, 1844, Nr. 47—48 (*Prosaiske Skrifter*, IV, 1861, 350—62; Uddrag A&C 350—51). ¶ 348,16 *Borggaard*] Litteraten Carl Borggaard. ¶ 348,20 *Mimi Thyberg døde Juleaften*] 1837.

NR. 138. Trykt (forkortet) A&C 352—54.

351,11 *Jeg ønsker helst Rung*] Henrik Rung kom ogsaa til at komponere Musikken til Kongen drømmer. ¶ 351,13 *Tuxen*] cand. theol. Mandrup Peter Tuxen, Huslærer paa Bregentved. ¶ 351,14 *Diakonessen*] A. mener Dekanessen; det var siden 1840 Enkegrevinde Wilhelmine Schmettau, f. Stemann. ¶ 351,15 *jeg var helst fri*] Da det kom til Stykket, blev han ogsaa hjemme (Almanak 28. December).

BIND II 1844-60

1844

NR. 139. Trykt (et Brudstykke) A&C 363—64.

1,1 *Breitenburg*] Den 23. Maj afsejlede A. med Dampskibet Christian VIII. til Kiel, fortsatte derfra med Diligencen den følgende Dag til Bramstedt, hvor han overnattede, og kom d. 25. Kl. 1 til Breitenburg. ¶ 1,4 *Paa Søndag*] 9. Juni; Afrejsen opsattes dog til 14. Juni, fordi Baron Holsteens fra Langesø kom paa Besøg. ¶ 1,5 *Meta*] Maal. ¶ 1,6 *Excellensen*] Grev Rantzau-Breitenburg. ¶ 1,9 *Thorvaldsens Levnet*] Den i Hamburg boende Forfatter og Tidsskriftsredaktør Ludwig Lenz havde anmodet A. om at levere en kort Biografi af Thorvaldsen til Serien »Unsere Zeit in Biographieen und Bildnissen«, der indlededes 1844 med en Levnedsskildring af Liszt. A. havde drøftet Sagen med Thorvaldsen faa Dage før dennes Død (se Koncepten til et Brev til Lenz af 25. Marts 1844, Dagen efter Thorvaldsens Død, B&B II, 97—99); 25. April var han begyndt paa Arbejdet (Almanaken), men det blev derpaa lagt tilside, indtil han kom til Breitenburg. Han tog paany fat 28. Maj og havde 6. Juni »endt Thorvaldsens Biographie«. Under Titlen »Albert Thorwaldsen« udkom den i Oversættelse ved Le Petit i 1845 som 1. Bd. 4. Lieferung i Serien. ¶ 1,13 *den holsteensk danske Sprogsag*] Sprogkampen havde været standende siden Udstedelsen af Reskriptet af 14. Maj 1840, der paabød Indførelsen af Dansk i alle offentlige Forhold, saalangt som det var Kirke- og Skolesprog; et afgørende Vendepunkt var 11. November 1842, da P. Hiort Lorenzen talte Dansk i den slesvigske Stænderforsamling, herefter fulgte Mødet paa Højskamling 18. Maj 1843 og Stiftelsen af den slesvigske Forening. Som et Led i Forberedelserne til Stændersessionen 1844 udstedte Regeringen nu Patentet af 29. Marts 1844; det blev underskrevet af Kongen 9. Maj og offentliggjordes i Kollegialtidenden d. 11. Heri gjordes Adkomsten til at tale Dansk i Stændersalen afhængig af vedkommende Stænderdeputeredes utilstrækkelige Færdighed i det tyske Forretningssprog; en Undtagelseslov, som tydeligt var rettet mod Lorenzen. Patentet vakte umaadeligt Røre baade i Kongeriget og i Hertugdømmerne; 17. Maj erklærede P. Hiort Lorenzen og Nis Lorenzen, at de ikke vilde møde i Stænderforsamlingen, saalænge Patentet stod ved Magt; P. Jepsen og A. H. Posselt sluttede sig hertil nogle Dage senere (P. Lauridsen: Da Sønderjylland vaagnede, V, 1918). A. havde faaet

et Indtryk af Stemningen fra begge Sider; paa Dampskibet traf han Laurids Skau, der netop vendte tilbage fra sin mislykkede Audiens hos Christian VIII., »en rask, vakker ung Bondemand, Danskhedens Forsvarer i Schleswig« (Dagbogen 23. Maj), og 1. Juni var der til Frokost paa Breitenburg bl. a. »en »anti-Dähne«, Hr. Holsteen, jeg følte Blodet blive varmt ved hans fine Udfald mod Danmark« (Dagbogen). ¶ 1,14 *Jernbaneraseriet*] Jernbanefebren beherskede fuldstændigt de tyske Børser i Foraaret 1844 og bredte sig derfra til Hertugdømmerne og til Kongeriget; overalt startedes der Jernbanekomiteer, aabnedes der Aktietegninger; Aviserne oversvømmedes med Indlæg og med Projekter, hvor alle mulige lokale Særinteresser luftedes. Allerede 1835 havde den danske Regering nedsat en Jernbanekommission til Overvejelse af Muligheden for en Bane fra Nordsøen til Østersøen gennem Slesvig eller Holsten, og 18. Maj 1840 offentliggjordes Betingelserne, under hvilke en Koncession kunde gives. Et Altona-Kiel-Projekt og et Glückstadt-Kiel-Projekt kæmpede om Koncessionen; det første gik af med Sejren 29. Juni 1842; Marts 1843 begyndtes Anlægget af Banen og 18. September 1844, Kongens Fødselsdag, aabnedes den for Trafikken. Medens A. var paa Breitenburg, arbejdedes der paa at opnaa Koncession paa en Bane Glückstadt-Elmshorn (aabnet 20. Juli 1845), nogle Maaneder senere — 18. September 1845 — aabnedes Banen fra Neumünster til Rendsborg. Baneplanerne i Slesvig og i Kongeriget havde derimod endnu lange Udsigter (O. Hedrich: Die Entwicklung des schleswig-holsteinischen Eisenbahnwesens. 1915.) ¶ 1,15 »*pro und contra in den Sag*«] I Drikkevisen i Heibergs Kong Salomon og Jørgen Hattemager, 26. Scene, hvor den formentlige Baron Goldkalb skal udtale sig om Grækernes Affærer, synger Salomon (Poetiske Skrifter, V, 1862, 252):

Ich mener vieles for und bag
Und ja und nei tillige;
Denn *pro und contra* in den Sag
Sig lader Meget sige.

1,16 *Glückstad*] Dagbogen 1. Juni: »Stort Middags Selskab, Redacturen af Itzehoer Wochenblatt, flere fra Glückstad, denne By vil vist i Tiden tage al Handel fra Hamborg, thi kun hertil kan egentligen store Skibe sikkert gaae, de blive siddende paa Sandbanker mellem Glückstad og Hamborg. Megen Tale om Byens Opkomst og om Jernbaner«. ¶ 1,24 *Den Bane*] Den endnu ikke aabnede Altona-Kiel Jernbane. ¶ *Rainvilles Have*] Lystanlæg i Ottensen udenfor Altona; her fandtes Rotunde, Eremitager, »otahaitiske Hytter« etc. samt Restauration; yndet Udflugtssted for det finere Hamburger-Publikum.

2,5 *Conferentsraad Schirach*] Wilhelm v. Schirach, Director for den holstenske Overret i Glückstadt. ¶ *Eckhardt*] Obergerichtsrat, Kammerjunker F. A. Eckard var Medlem af samme Ret. ¶ 2,7—8 *Commiteen der skal undersøge Sagen angaaende Spectaklerne der*] En Dragon ved 2. Dragonregiment var i September 1843 blevet idømt 20 Dages Arrest for tjenstlige Forseelser overfor Officererne, og da Regimentet 17. September skulde forlade Itzehoe for at marschere til Lüneburg, og Dragonen skulde føres med til Glückstadt for dér at afsone sin Straf, modsatte hans Kammerater sig 16. September, at han førtes bort, først med Bønner, siden med Vold, overmandede den svage Eskorte og befriede Soldaten. Dette var Signalet til Optøjer og Uroligheder, indtil Dragonerne ryddede Gaden. Under Krigsretssagen inddroges ogsaa Befalingsmændenes Forhold, og 23. Maj 1844 indtraf til Itzehoe den allerhøjest anordnede Overkrigsret under Forsæde af Generalmajor v. Lützwow. Krigsrettens Medlemmer var Pinsedag 26. Maj til Middag paa Breitenburg (Dagbogen). 5. August forkyndtes Dommen i Itzehoe af Statholderen, Prinsen af Nør. Af de 56 Menige blev 50 idømt forskellige Straffe, Resten frifandtes; men samtidig blev Regimentschefen, Oberstløjtnant F. L. Hindenburg, og Chefen for 4. Eskadron, Ritmester Christiansen, afskediget fra 9. August at regne, og Adjudanten, v. Linstow, fik to Maaneders Fæstningsarrest. ¶ 2,9 *i kort Tiid*] Oberstløjtnant F. L. Hindenburg havde tiltraadt Kommandoen over Regimentet 1. Juli 1842. Han blev under Treaarskrigen genantaget til Tjeneste og som karakteriseret Oberst ansat ved Generalkommandostaben paa Fyn. ¶ 2,16 *hans Tale*] »Albert Thorvaldsen. En Tale i Universitetets Solennitets-sal ved den nye Studenterforenings Mindefest den 24. Mai 1844«. ¶ 2,18 *Gardhausens Digt*] 2. Compastor i Barmstedt Gustav Gardthausen, senere Medlem af den slesvigholstenske Landsforsamling 1848—51, udgav i Kiel 1844: »Thorwaldsen. Ein Totenkranz«. Gardthausen var født i København og god Ven af Familien Thyberg. ¶ 2,19 *den unge Lobedanz*] Den tysk-danske Forfatter og Oversætter Edmund Lobedanz; hans ligeledes i Kiel 1844 udkomne Digt hed »Thorwaldsen. Ein Gedicht«. ¶ 2,19—20 *en Broder . . . der har været Secretair her paa Breitenburg*] Grev Rantzaus Privatsekretær Theodor Lobedanz, senere Advokat i Itzehoe og Notar i Kellinghusen. ¶ 2,22 *vandre ud ogsaa paa dansk*] Under Titlen: Bertel Thorvaldsen tryktes den i Berlingske Tidendes Feuilleton 1844, Nr. 353 og 354, 30. og 31. December, og 1845, Nr. 1—2, 2. og 3. Januar (SS, VI, 149—160) med redaktionel Bemærkning om, at den tyske Oversættelse til *Unsere Zeit* saa vidt vidstes endnu ikke var udkommen paa dette Tidspunkt. ¶ 2,23—24 *Comtesse Molike*] Maria Moltke; smlgn. I, 323. ¶ 2,24 *min Cantate*] Cantate afsjungen ved Comtesse Marie Moltkes Confirmation i Bregentved Capel den 8de Juni 1844. Kjøbenhavn. Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri. Kantaten, der

er uden Forfatterangivelse, og som ikke er optrykt i A.s Skrifter, bestaar af tre Afsnit: Efter Examinationen. Choral. — Efter Løftets Aflæggelse. Hymne. — Til Slutningen. ¶ 2,25—26 »Lykkens Blomst«] Eventyrkomedien Lykkens Blomst var skrevet Februar — April 1844; 12. April har Almanaken: »Endt Dramaet, glad derved«. Stykket indleveredes anonymt d. 14. April; 24. April sendte Jonas Collin det paa Direktionens Vegne til Censur hos Heiberg, der i Skrivelse af 28. April til Collin indstillede det til Forkastelse. Heibergs officielle Votum, der respekterer Anonymiteten — Stykket »bærer Præg af at være skrevet af en Forfatter som ikke er Begynder men allerede har erhvervet sig en vis Routine, men paa den anden Side synes det utroligt, at en øvet Forfatter kan befinde sig i en saadan Tankens, Phantasiens og Smagens Forvirring, som dette Arbeide kun alt for tydeligt røber« — er trykt A&C 354—55; til Sammenligning hermed skal meddeles Koncepten i Heibergs private »Protocol over min Censur af de til det Kongelige Theater indleverede Skuespil II Nr. 132—296« (Ny kgl. Saml. 686, 8vo):

»En absurd Efterligning af »Syvsoverdag«. Ligesom i dette Stykke ere her 3 Sphærer: 1) Virkelighedens, 2) Phantasiens, 3) Idealitetens. Nr. 1 repræsenteres ved Skovfoged Henrik i Dyrehaven, hans Kone og Barn; Nr. 2 ved en Nisse og Kirsten Piil; Nr. 3 deels ved Ewald og hans Omgivelser: Arenze, Schönheyder (!), som siden bliver Kong Valdemar, deels ved Kong Valdemar den Store og hans Omgivelser: Jomfru Kirstin, Prinds Buris etc. — Det er Nissen, som her spiller Phantasus og sætter Henrik og hans Kone ind i de to ideale Verdener. Men — absurde! —:

1) Henrik er yderst lykkelig i Virkeligheden, og lader sig dog af Nissen forlede til at søge en bedre Lykke, og uagtet han er en simpel Skovfoged, ønsker han at forsøge Lykken først som poetisk Genie, dernæst som en høj Riddersmand i Middelalderen.

2) Det er ikke Nok, at han og hans Kone rykkes ind i disse Kredse, men de selv blive først til Ewald og Arenze, siden til Prinds Buris og Kirstin. I det mindste gjælder det om ham, Konen er vel blot i hans Drøm.

Som Ewald er Skovfogeden aldeles Eet med Ewald: han tænker, føler og taler som han, han digter: »Rungsteds Lyksaligheder«, han fortæller hele sit Liv og Levnet med dets velbekjendte Details, han søger om en Professortitel, fordi Professor er den smukkeste Titel for en Skribent, og giver Anseelse, uagtet Titelen »Digter« er langt bedre. — Hos Valdemar seer man liden Kirstin dandse sig ihjel, og Buris faaer sine Øine stukne ud. Versificationen i den valdemarske Episode er et Misgreb.

Stykket er naturligtvis af Andersen, af »Digter Andersen«, som nok vilde være Pro-

fessor, og ogsaa nok bliver det, naar han giver Tid, og vistnok snarest, naar han undertrykker dette Vrøvl, hvortil »Kongen drømmer« har givet ham Courage.

Det vilde være mod det Kgl. Theaters Værdighed, om saadan Galimatias ikke afvistes.

Remitteret ved Skrivelse af 28. April.

Gennem et Brev fra Jonas Collin modtog A. 1. Maj Meddelelse om, at Heiberg havde forkastet Stykket; »meget afficeret« skrev han et Svar til Collin samme Dag (A&C 356—58), hvori han søgte at gendrive Heibergs Argumentation. 2. Maj staar der i Almanaken: »Besluttet efter en urolig Nat at skrive Heiberg til«; næste Dag afsendes Brevet (Koncepten trykt B&B II, 99—102), hvori A. navngiver sig som Forfatter til Lykkens Blomst, paany sender Heiberg Stykket med en Redegørelse for dets Idé og udbeder sig Heibergs Grunde for Forkastelsen. Dette Brev førte til den bekendte Opgørs-Samtale mellem A. og Heiberg (Almanak 16. Maj: »I Morges ude hos Heiberg, talt om Lykkens Blomst, hvor vi vare uenige om Ideen, udtalt os om vort Forhold til hinanden, sluttet et Slags Forliig. Gik hjem, men var saa afkræftet«), som udførligt og vittigt er gengivet MLE 312—15. A. fik paany Stykket med tilbage, henskød i enslydende Skrivelser Sagens Afgørelse til Direktionens øvrige Medlemmer, Teaterchefen, Kammerherre Levetzau (16. Maj, A&C 358—59) og Geheimeetatsraad Adler (17. Maj, B&B II, 103). Inden sin Afrejse erfarede A., at Levetzau forkastede Stykket (Almanak 22. Maj); om Adlers Stilling — heller ikke ham behagede det — fik han Meddelelse gennem Brev fra Jonas Collin af 22. Juni (A&C 364), der raadede til en Omarbejdelse, idet Modstanden mod Lykkens Blomst »ikke er paa Liv og Død, som De veed«. ¶ 2,27 *Holst*] A. havde læst Lykkens Blomst for H. P. Holst 19. Maj (Almanaken).

3,9 *Grev Holck*] Se Note til I, 289.

NR. 140. Trykt (Brudstykker) A&C 364—65.

3,17 *Nu er jeg borte fra Weimar*] Fra Breitenburg var A. 14. Juni over Hamburg, Bremen, Hannover, Braunschweig rejst til Weimar, hvor han opholdt sig fra 24. til 30. Juni. 1. Juli tog han til Jena, hvorfra han næste Dag fortsatte til Altenburg. A.s Dagbogsblade fra Weimar-Opholdet er meddelt af Elith Reumert i Gads danske Magazin XXI, 1927, 460—63. Om A.s Forhold til Weimar kan henvises til Louis Bobé: H. C. Andersen og Storhertug Carl Alexander af Sachsen-Weimar-Eisenach (1905, paa Tysk med et Tillæg af udvalgte Breve fra Hertugen til A. i Deutsche Rundschau CXXXII, 1907, 52—71); A.s Breve til Hertugen er trykt i H. C. Andersens Brief-

wechsel mit dem Grossherzog Carl Alexander von Sachsen-Weimar-Eisenach und anderen Zeitgenossen. Hrsg. von Emil Jonas [1887]. ¶ 3,24 *Boillieu-Demonnay*] Friherre Carl Olivier v. Beaulieu Marconnay, Overhofmester hos Arvestorhertugen; A. havde lært ham at kende i Oldenburg, han var nylig blevet ansat i Weimar (MLE 293). ¶ 3,25 *Cansleren Excellensen Müller*] Kansler (∩: Justitsminister) Friedrich v. Müller, Goethes Fortrolige i hans sidste Leveaar (Goethes Unterhaltungen mit dem Kanzler Fr. v. Müller, hrsg. von Burkhardt, Stuttg. 1870). ¶ 3,28 *die Fürstengruft*] Storhertug Carl Augusts Mausoleum paa Kirkegaarden i Weimar, hvor ogsaa Goethe og Schiller er bisat.

4,5 *Storhertuginde*] Maria Pavlovna, gift med Storhertug Carl Friedrich; hun var Søster til Kejser Nikolai I. af Rusland. ¶ 4,6 *den unge Arvehertug*] Carl Alexander af Sachsen-Weimar-Eisenach, Storhertug 1853—1901; han var 26 Aar gl. i 1844 og gift med Prinsesse Sophie af Nederlandene, Datter af Kong Wilhelm II. ¶ 4,15 *Storhertugen*] Carl Friedrich af Sachsen-Weimar-Eisenach, Storhertug 1828—53. ¶ *een af Hofdamerne*] Dagbogen 28. Juni: »Ved Bordet havde jeg Hofdamen Egloffstein til Bords, en stor Tilbederinde af mig«. ¶ 4,17 *paa Lystsloppet*] Ettersburg, N. f. Weimar. ¶ 4,25—26 *Den bekendte Eckermann*] Storhertuginde's Bibliotekar Johann Peter Eckermann, fra 1823 Goethes Sekretær og daglige Omgangsfælle, Forf. af Gespräche mit Goethe in den letzten Jahren seines Lebens 1823—1832 (1836—48) og Udgiver af Goethes efterladte Skrifter. ¶ 4,27 *den døde Fabricius*] Regensviceprovsten, Sekretær ved Det kgl. Bibliotek Frederik Fabricius, et af Studenterforeningens mest skattede ældre Medlemmer og Forfatter af morsomme Studenterkomedier. ¶ 4,30 *Carl August*] Hertug af Sachsen-Weimar 1758, Storhertug 1815—28; Goethes Ven og Beskytter.

5,7 *Henrik*] Henrik Stampe, med hvem A. Aaret forud havde sluttet et varmt Ven-skab, hvor Rivninger og stormfulde Scener dog næsten hørte til Dagens Orden. ¶ 5,14 *Marschner*] Komponisten Heinrich Marschner, som A. faa Dage før (20. Juni) havde besøgt i Hannover. Han havde i 1836 dirigeret sin Opera Hans Heiling i København. ¶ 5,18—19 *hans Søster i Berlin*] Prinsesse Augusta af Preussen, gift med Prins Wilhelm, den senere Kejser Wilhelm I. ¶ 5,20 *Humboldt*] Naturforskeren Alexander v. Humboldt, Kammerherre ved Hoffet i Berlin.

6,1 *Excellensen Lüttichau*] Generalintendanten for Hofteatret i Dresden, Geheimeraad Wolff v. Lüttichau. ¶ 6,2 *Øhlschlæger*] Paa sin Udenlandsrejse 1844 med Sønnen William opholdt Øhlschlæger sig fra 25. Maj til 17. Juni i Dresden; han opsøgte straks efter Ankomsten Geheimeraad Lüttichau (Øhlschlægers Erindringer, IV, 1851, 194). ¶ 6,3 *vor Kammeraad Dreusen*] Stænderpolitikeren J. C. Drewsen, »Strandmøllen« Ejer; han havde umiddelbart før sin Afrejse til Udlandet overdraget

sine Sønner Christian og Michael Driften af Papirfabriken. ¶ *Frue*] Emmy Drewsen, f. Richter. Rejsen var Drewsens sidste; han havde sin lille femaarige Plejedatter Laura Schjøtt med, men da hun blev syg i Dresden, maatte Drewsen og hans Hustru tilbringe her »hele tre Uger af den knapt tilmaalte Reisetid og maatte ved Theatret og Galleriet trøste sig over Savnet af Naturen« (Fr. Barfod: Johan Christian Drewsen, 239, Ny kgl. Saml. 1489, Fol.). ¶ 6,5 *Tharand*] Tharandt, By i Sachsen, 12 km SV f. Dresden. ¶ 6,5—6 *Kammerherre Boillieus Broder*] A. kalder ham MLE 297 »Beaulieus yngre Broder Edmond, Officeer i Armeen«; i et Brev til A. fra Oktober 1844 underskriver han sig »Groszh. Oldenburg. Kammerjunker u. Lieutenant Edm. Beaulieu-Marconnay«. Efter Stamtavlen over Familien Beaulieu Marconnay (Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Freiherrlichen Häuser 1931, 22—29) maa han være identisk med Kammerherre Beaulieus tredjeældste Søn August (1820—1898), der endte som øst-rigsk Major. ¶ 6,6 *Major Serre*] Friedrich Anton Serre, den senere Grundlægger af Schillerlotteriet; i hans gæstfri Hjem paa Godset Maxen ved Pirna samledes hver Sommer prominente Forfattere, Komponister, Kunstnere; A. var fra 1844 til 1869 en hyppig Gæst hos Serres. ¶ 6,7 *Grevinde Hahn-hahn*] Digterinden, Grevinde Ida Hahn-Hahn; en udførlig Karakteristik af hende findes MLE 298—99. ¶ 6,11 *paa Jernbanen*] I Toget fra Leipzig til Dresden d. 3. Juli (Dagbogen). ¶ 6,15 *Fredag otte Dage*] 19. Juli. A. rejste dog først fra Dresden 21. Juli; Hjemturen gik over Leipzig, Halle, Berlin, hvor der gjordes en Uges Ophold, Stettin; 3. August var han atter i København.

NR. 141. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

7,15 *Deres to Børn*] Henrik Stampe, ældste Søn fra Nysø, der som juridisk Student var en ivrig Teatergænger, havde fra Staaarterret forelsket sig i Jonna Drewsen, der sad i Direktionslogen, hvortil Familien Collin havde Adgang. A. var Mellemand mellem de to unge, bragte allerede i Januar 1843 Bekendtskabet i Stand, havde begges Fortrolighed; det var som hans Ven, at Henrik Stampe indførtes hos Collins i Januar 1844. Forlovelsen anerkendtes i 1846 af Familien Drewsen, men Baronesse Stampe, som ikke fandt Partiet standsmæssigt, modsatte sig det endnu en Tid; først i 1847 modtog hun sin Svigerdatter (Rigmor Stampe 100—19). A.s Almanak viser, hvor optaget han har været af den hemmelige Forlovelse; i sit Eventyrspil Lykkens Blomst har han opkaldt Hovedpersonerne Henrik og Johanna efter Stampe og Frk. Drewsen; i sit Brev til Jonna af 6. Juni 1844 (Rigmor Stampe 112) skriver han: »Ja, jeg længes efter Eder Alle sammen, efter Dig og Henrik, I mit Hjertes kiære, velsignede Børn«. I sit smukke Svar af 11. Juni optager hun Udtrykket og Tanken (a. S. 114) og vender

altsaa tilbage til det i det foreliggende Brev. ¶ 7,17 *afgjort*] Gjort Stads af; collinsk Familiejargon.

8,14 *Nachspillet rigtignok blive det artigste*] Jeronimus' Ord til Leander i Holbergs Henrich og Pernille, Actus III, Scen. 7.

9,5 *Lieutn. Fürst*] Sekondløjtnant Thorvald Chr. Fürst. ¶ 9,6—7 *Paa Skamlingsbakke var der stort Møde i Gaar*] Det store nationale Møde 4. Juli 1844 med Orla Lehmann, Grundtvig, L. Skau, P. Hiort Lorenzen og Goldschmidt som Talere, hvor 10,000 Mennesker protesterede mod Sprogpatentet af 29. Marts. ¶ 9,8 *en Folkecomédie*] »Lykkens Hjul eller Den sidste Tallotterie-Collecteur«, opført for eneste Gang 26. Marts 1848, den Dag Meddelelsen om Oprøret i Hertugdømmerne naaede København. ¶ 9,13 *Dankwart*] Direktøren i det udenrigske Departement, Konferensraad F. C. Dankwart.

NR. 142. Ikke tidligere trykt.

10,16 *sensu strictiori*] I snævrere Forstand. ¶ 10,24 *Deres »evige Jøder«*] Siden 1839 havde A. arbejdet paa den store Ahasverus-Digtning, der først udkom 1847, men som Hostrup til hans store Harmе allerede skæmte med i Genboerne (9. Marts 1844). ¶ 10,25 *Ach wei mar*] Ordspil paa de holbergske Jøders bestandige Klageraab: »Ach wai mir!« (f. Ex. Diderich Menschengræk, Scen. 21).

11,9 *sammes Entrepreneur*] Georg Carstensen, Tivolis Grundlægger og Leder 1843—47. ¶ 11,16 *W. Schmidt*] Wilhelm Smidt, 1840—48 Leder af Huset C. J. Hambro & Søns Bankierforretning i København, derefter Medindehaver af Firmaet Smidt & le Maire.

NR. 143. Trykt (forkortet) A&C 361—62.

11,21 *Glorup*] 12. August havde A. paany forladt København og var den følgende Dag ankommet til Glorup. ¶ 11,24 *Her er Lykkens Blomst!*] Smlgn. Noten til S. 2,25. A. havde taget Manuskriptet med til Glorup og omarbejdet Stykket 18.—23. August (Almanaken); det afsendtes samtidig med det foreliggende Brev med en Skrivelse til Jonas Collin, og i Teatrets Censurprotokol (Rigsarkivet) anføres det 25. August som »indsendt omarbejdet«. I Heibergs førnævnte private Censuroptegnelser hedder det: »Modtaget paany 31. August, ved Skrivelse fra C.R. Collin af samme Dato, hvori jeg underrettes om, at Forf. har sendt ham sit Stykke fra Glorup i Fyen, omarbejdet efter mine Vink. Med Skrivelse af 1ste Sptb. fra samme Haand modtaget Rollebesætningen, hvori den Forandring, at den samme Skuespiller ikke længere fremstiller baade Schønheyder (nu kaldet Johannsen) og Kong Valdemar, foruden andre Forandringer, saasom

at Skovfogden, Ewald og Buris ikke længere ere samme Person. — Tiltrods for den anbragte væsentlige Forbedring, der bevirker, at Stykket vel ikke længere er complet Galimatias, maa det dog endnu bestandig ansees for et i poetisk og især dramatisk Henseende forfeilet Product. — Remitteret Collin v. Skrivelse af 4. Sptbr.« Heibergs nye Votum, der stadig fraraader Antagelsen, men overlader »Afgjørelsen til dem, som enten kunne faae det samme eller det modsatte Syn paa Sagen«, er trykt A&C 359—61. Imidlertid fik A. 1. Oktober Meddelelse om, at Stykket var antaget, og han satte sig i Forbindelse med Rung, som skulde komponere Musikken. Hermed var Vanskelighederne dog ikke forbi; Bournonville raadede A. til at tage det tilbage; »forudsagt at jeg ingen Glæde fik af det« (Almanak 27. Oktober); Fru Heiberg havde allerede 10. Oktober nægtet at spille Kirstens Rolle. 4. November var der Læseprøve; A. maatte personligt bevæge Jomfru Ryge til at beholde sin Rolle. Den næste Dag bragte en højst besynderlig Udvikling af Sagen: »Nielsen og hans Kone sendt deres Roller tilbage. Faaet Lov af Collin at give Stykket i sin første Skikkelse; glad, spændt derover. H. P. Holst op og ned med sin Mening; afhængig af Heiberg er han« (Almanaken). A. underkastede da de følgende Dage (6.—7. November) Stykket forskellige Smaaændringer. Herefter begyndte Indstuderingen, hvorunder Bournonville gjorde yderligere Vanskeligheder ved at nægte »at komponere »Ihjeldandsen«« (se Breve til A. 43—44, B&B II, 104—105). Lykkens Blomst opførtes 1. G. paa Det kgl. Teater 16. Februar 1845 med Holst og Jomfru Ryge i Hovedrollerne; den modtoges med »stærkt Bifald men nogen Hyssen« ved Førsteforestillingen, men gik kun 6 Gange.

12,3 *Hjertestedet*] »Jeg har hos denne Lykkelige [Skovfogden Henrik] . . . ladet en falsk Forestilling . . . udpege en Andens Lod som langt lykkeligere end hans, ladet ham ønske sig i dennes Sted, faae Ønsket opfyldt, og da just føle, hvormeget han tabte ved Byttet. Han træder over i en ny Individualitet, og denne, i Forening med de for hans Person indtrædende Livsconflicter, gjør ham høist ulykkelig, om endog-saa et uødeligt Navn eller Stand og Rigdom følger med. — Denne Gaaenover i en ny Individualitet er Hjertestedet i Stykket; Professor Heiberg anseer denne for grundfalsk, for en Umulighed« (A. til Kammerherre Levetzau 16. Maj 1844, A&C 358—59; smlgn B&B II, 103). Da hverken Det kgl. Bibliotek eller H. C. Andersens Hus ejer Manuskripter til Lykkens Blomst, er det kun gennem Heibergs sparsomme Antydninger i Censuren muligt at erfare noget om Stykket i dets anden Redaktion; hvorledes A. har skaffet den af Heiberg paaankede Vanskelighed ud af Verden, ses ikke. I dets endelige Skikkelse udførte samme Skuespiller (Holst) paany baade Skovfogden, Ewald og Prins Buris; Jomfru Ryge spillede baade Johanna og Liden Kirsten; derimod bibeholdtes Navneforandringen fra Schönheyder til Johansen, ligesom A.

opgav at identificere denne med Kong Valdemar i Stykkets anden Afdeling. ¶ 12,9—10 »*Drøm og Virkelighed*»] 14. Juni indleveredes til Teatret et anonymt Skuespil om Ewald i Rungsted under denne Titel; J. Collin underrettede 22. Juni A. derom (A&C 364). Stykket blev ikke antaget; Heibergs Censur er meddelt i Gads danske Magasin XXII, 1928, 218—20 af Julius Clausen, der formoder, at Christian Juul var Forfatteren, og at Skuespillet er en tidligere Redaktion af hans 1852 opførte Ewald-Stykke En Episode. ¶ 12,15—16 »i *Omegnen af Kongens Have*»] Nemlig i Dronningens Tværgade. ¶ 12,20—21 *en ny Roman*] Vistnok De to Baronesser.

NR. 144. Trykt (Brudstykker) A&C 367—68.

12,26 *Wieck paa Föhr*] 25. August havde A. paa Glorup modtaget Brev fra Grev Rantzau-Breitenburg med Indbydelse fra Dronningen til at komme til Før, hvor Kongeparret hver Sommer brugte Badene. Han rejste d. 27. August fra Glorup over Assens-Aarøsund, Flensborg, Dagebøl og ankom til Før d. 29. ¶ 12,29—13,1 *Den 5 September kom jeg første Gang til Kjøbenhavn*] I en lang Aarrække troede A., at hans første Ankomst til København 1819 havde fundet Sted den 5. September. Denne Dato staar i Levnedsbogen (S. 46: »Mandagmorgen den 5te September 1819, just den Dag Theater-Saissonen begyndte, saae jeg Kjøbenhavn første Gang») og gentages af de af ham selv godkendte biografiske Skitser i N. Chr. Østs Materialier til et dansk biographisk-literarisk Lexicon (1835, Sp. 30), Indledningen til G. F. Jensens Oversættelse af Nur ein Geiger!, 1838, XXII, og til F. Petits af Abenteuer und Märchen einer Neujahrsnacht auf einer Fussreise nach Amack, 1846, 30; ligeledes i P. L. Møllers Karakteristik i Dansk Pantheon, 20. Levering, 1845, og endelig i Das Märchen meines Lebens I, 1847, 30. Senere gik det op for A., at Mandagen var rigtig, men Datoen gal; MLE 30 har den rigtige: 6. September, og paa den Dag fejredes ogsaa 1869 den store Fest for ham i København; naar han smst. 309—11 henlægger den i dette Brev skildrede 25-Aarsdag paa Før til 6. September, er dette naturligvis galt. Den rigtige Sammenhæng godtgøres af Afstemplingen paa A.s den 4/9 1819 i Odense udstedte Rejsepas. Det er paategnet 5/9 i Nyborg, s. D. i Korsør. Passet er indklæbet i A.s Stambog.

13,7 *det var ogsaa paa den 5te September jeg gik ind i Italien*] Heller ikke dette er rigtigt; 5. September 1833 opholdt A. sig endnu i Le Locle. Samme Fejl ogsaa i Das Märchen meines Lebens, I, 1847, 99. ¶ 13,13 *Kammerherre Lewetzau*] Hofmarskallen, Kammerherre Joachim Godske Levetzau, Chef for Det kgl. Teater. ¶ 13,14 *Nagel*] Hof-Medicus, Professor C. Fr. Nagel, Stadsfysikus i Altona. ¶ 13,16 *Frøken Rosen*] Hofdame hos Dronningen, Frk. Dorothea v. Rosen. ¶ 13,17 *Kammerherre Linstov*] Amtmand i

Lauenburg, Kammerherre F. A. v. Linstow; hans *Søn* er maaske den senere Landskriver paa Pellworm Otto Ferd. v. Linstow. ¶ 13,29 *Paa Mandag Morgen*] 9. September.

14,1—2 *Veddeløbet paa Hertugindeus Fødselsdag*] 22. September; A. overværede det. Hertugen af Augustenborg var Foregangsmand paa Hesteavlens Omraade. ¶ 14,4 *Kammerherre Rosen*] Hofdamens Fader, Amtmand i Segeberg Wilhelm Carl Ludwig v. Rosen. ¶ 14,9 *Blücker*] Kongens Adjudant, Ritmester Frederik Emanuel v. Blücher. ¶ 14,12 *Ewald*] Generalmajor Carl Ewald, Generaladjutant hos Kongen. ¶ 14,18 *Impromptu*] Trykt under Titlen »Bøn« i Ny Portefeuille 1844, IV, Sp. 25; optrykt i Digte, gamle og nye, 1847, 228 (SS, XII, 294). Scenen med A.s Optræden som Improvisator for Hoffolkene og Dronningen er fortalt — lidt afvigende — MLE 305—06.

15,21 *Sally*] Fuldmægtig i Overhofmarskallatets Bureau, Kammersekretær Henning Sally. ¶ 15,24—25 *at tage til Augustenborg*] A. ankom dertil 11. September og blev til d. 29. ¶ 15,25 *Jeg har jo Kongens Tilbud*] A. benyttede sig af det følgende Foraar. Almanaken 7. April 1845: »Var hos Kongen, som tillod mig et Ønske, jeg bad om mine 400 Rdlr forøget og han lovede det«. Næste Dag sagde Adler ham i Teatret, »at Kongen aarlig havde givet mig 100 Species til«; Kongen bekræftede dette, da A. d. 12. om Aftenen var bedt til Dronningen for at læse Eventyr. 24. April faldt den kgl. Resolution, hvorved A.s Digtergage forøgedes fra 400 til 600 Rdl.; d. 27. modtog han officiel Skrivelse herom og bragte samme Dag Kongen sin Tak.

1845

NR. 145. Ikke tidligere trykt.

16,5 *ikke færdig med at pakke ind*] A. begyndte sin Sommerferie 1. Juni med at sejle med Dampskibet Caroline Amalie til Kallehave, hvorfra han kørte til Nysø. ¶ 16,6—7 *Mary Howitt*] Kvækerinden Mary Howitt, f. Botham, gift med Digteren William Howitt og selv en frugtbar Forfatterinde, havde Vinteren 1845 paa Richard Bentleys Forlag udsendt en 2-Binds Oversættelse af A.s *The Improvisatore, or Life in Italy*, indledet med en biografisk Skitse af Digteren. ¶ 16,14 *Hollænderen Van der Vliet*] Jacobus Leunis van der Vliet, Redaktør af Tidsskriftet *De Tijd* i Haag. ¶ 16,15 *Portrætter fra Barentsen*] 5 Litografier efter Em. Barentzens Tegning; A. havde siddet for ham 10. og 15. Maj (Almanaken). ¶ 16,18 *Stella Boye*] Næstældste Datter af Rektor M. A. Boye og Hanne f. Birckner.

NR. 146. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

17,21 *hvad denne Vinter har ladet mig lide*] Edvard og Henriette Collin havde 17. April mistet deres knapt 4 Aar gamle Datter Gerda; gamle Fru Collin døde 21. Maj.

18,5 *Søndag den 27 Juni*] Denne Dato er ganske gaadefuld, og 27. Juni 1845 faldt tilmed paa en Fredag. A. noterer i sin Almanak, at han [Onsdag] 11. Juni fik Fru Collins Brev; hvis Postscriptet er tilføjet en Søndag, maa Datoen være en Fejlskrift for 8. Juni. ¶ 18,8 *en forulykket grøn Kjole*] Almanak 1. Juni: »kjørt til Nysø; min ny Kjole er bruun og ikke grøn, ærgerlig skrev til Theodor«.

NR. 147. Ikke tidligere trykt.

18,15 *Elise*] Baronesse Elise Stampe, ældste Datter paa Nysø. ¶ 18,23 *Specter*] Den hamburgske Litograf og Illustrator Otto Speckter, som ogsaa tegnede Billeder til A.s Eventyr. ¶ 18,27 *for omtrent en 6 Uger siden*] Almanak 18. April: »Mødt den preussiske Menister, som sagde han kom fra sine Godser, Kongen af Preusen havde talt med ham om mig, bad mig komme til ham naar Kongen kom«.

19,1 *Baron Schoultz*] Kammerherre, Baron August Schoultz v. Ascheraden. ¶ 19,2 *hans Konge*] Friedrich Wilhelm IV. ¶ 19,7 *kom her den 18*] Besøget i København fandt Sted 18.—21. Juni. ¶ 19,8 *i Løverdags*] 31. Maj. ¶ 19,28 *give mig Svar*] Jonas Collin skrev 11. Juni, at det vilde være urimeligt, om A. tog til Byen; A. fulgte Raadet og blev paa Landet.

20,6 *»Liden Kirsten«*] Ideen til denne Operatekst fik A. allerede under sit første Romaophold (Dagbogen 10. November 1833); efter Hjemkomsten gik han i Lag med Arbejdet, der indleveredes 30. Januar 1835 som Syngespiltekst; Bredal skulde arrangere Musikken. Stykket blev antaget trods en ikke særlig venlig Censur af Molbech af 10. Februar s. A., men henlagdes derefter. 12.—16. Februar 1844 omarbejdede han nu Stykket (Almanaken); 25. August begyndtes Renskrivningen paa Glorup; det blev indleveret 5. Oktober, straks efter Hjemkomsten fra Augustenborg, og antaget efter at have passeret Heibergs Censur 9. Oktober (trykt A&C 368—69). 11. November har Almanaken: »Hartmann faaet Liden Kirsten til Composition«. ¶ 20,6—7 *skanderborger Visen*] 31. Juli 1845 afsløredes paa Skanderborg Slotsbanke Thorvaldsens og Hetschs Mindesmærke for Frederik VI.; A. modtog 4. Marts Opfordring fra Komiteen til at skrive Sangen ved Afsløringen; J. P. E. Hartmann komponerede Musikken til Festen, bl. a. den berømte Skanderborg Festmarsch. A.s »Sang ved Afsløringen af Mindestøtten for høiselig Kong Frederik den Sjette« tryktes i Berlingske Tidende 1845, Nr. 182, 1. August, optrykt i Digte, gamle og nye, 1847, 69—70 (SS, XII, 115—16).

NR. 148. Trykt (forkortet) A&C 375—76.

20,14 *Bregentved*] A. rejste hertil fra Nysø 15. Juni og blev her til d. 24. Juni. ¶ 20,22—23 *den kjære gamle Moder*] Se Note til S. 17,21. Jonas Collin sendte Bud efter A., da Børnene samledes ved deres Moders Dødsleje (MLE 318—19). ¶ 20,27 *Nysøe*] Edv. Collin har i sin Bog ledt Eftertiden paa Vildspor ved at ændre dette Sted saaledes: »De veed jeg gjorde en lille Udflugt til en Gaard i Jylland efter Indbydelse fra Enkefrue P., men det var ikke et Sted for min Natur o. s. v.« (A&C 375).

21,3 *en Dampmaskine*] Det er gaaet varmt til under dette Besøg paa Nysø; Almanaken 10. Juni (samme Dag Eventyret Klokken blev renskrevet): »Heftig Strid med Baronessen; Havblik ovenpaa; 14. Juni: »Ved Frokosten Baronessen irriterende værre og værre. Husk aldrig at komme her under dette Regiment«; næste Morgen har han »sovet slet, galdeagtig syg«; og han skal afsted Klokken 12, men »Baronessen nødt mig at blive til Kl 6; sagt hende at jeg ikke kom mere til Nysø at blive, hvor utaalelig hun var; skildtes venligt ad Kl. 6. Kom 9 til Bregentved; mit Blod endnu i Bevægelse.« ¶ 21,5 *Dronning Pomare*] Pomare IV., Dronning paa Tahiti (Selskabsøerne, ikke Venskabsøerne), spillede 1843 en storpolitisk Rolle, i det hun, støttet af den engelske Konsul Pritchard, trodsede den franske Admiral Dupetit-Thouars Forsøg paa at bringe Øen under fransk Protektorat. Det truede en Overgang med fransk-engelsk Krig, men da de to Lande kom til Enighed, maatte hun 1847 opgive Kampen for sin Uafhængighed. — Dronning Pomare omtales i A.s Lystspiel »Hr. Rasmussen«, 1. Akt, 4. Scene (Udg. 1913, 23). ¶ 21,23 *Clasens*] Administrator af det Classenske Fideikommis, Kammerherre P. H. Classen og hans Hustru Clara Charlotte f. Scheel. A. var blevet indført hos Classens af Emil Hornemann (Almanak 6. Februar 1844). Han forlod Bregentved 24. Juni, naaede samme Dag Vordingborg, kom d. 25. til Nykøbing og derfra til Korselitze, hvor Kronprins Frederik var paa Besøg, og hvor A. blev til 6. Juli. ¶ »over Bølge«] Citat af Brighellas Vise »Bort fra Byens snævre Mur« i Ravnens, 2. Akts første Scene (Udg. 1832, 25—26; SS, XI, 396). ¶ 21,27 *i September*] Jenny Lind kom til København 25. September, optraadte i Norma og i Regimentets Datter; A. var daglig sammen med hende, det var under dette Besøg, at hun »drak min Skaal som hendes Broder« (Almanak 21. Oktober). Hun rejste 22. Oktober.

22,3 *have 12 svenske Studenter i Huset*] Til det skandinaviske Studentermøde i København 23.—28. Juni 1845. ¶ 22,7 *Koquetten Mimi*] Yngste Datter af Edvard og Henriette Collin; f. 27. December 1842. ¶ 22,12 *pludselig en Leilighed*] A. sendte sine Breve ind med Guvernanten Mlle Frederikke Wilhelmine Paap (1813—1852), senere gift med Præsten og Historikeren C. H. Brasch. ¶ 22,18 *David jun*] Harald David,

Søn af Aron David. Han arvede efter sin Far hans tre Gaarde i Rungsted, men solgte dem senere og henlevede sine sidste Aar i Genève (Meddelt af Højesteretssagfører C. L. David).

NR. 149. Ikke tidligere trykt.

22,23 *Dampskibet »Caroline Amalie« gik interemistisk til Bunds*] Det grundstødte 23. Juni Kl. 7 Morgen paa en Revle mellem Omø og Agersø og sank kort efter ved Agersø. En engelsk Dykker bragte det flot en Ugestid senere.

23,4 *Esel-Ridt*] Almanak 28. Juni: »Badet med Emil; redet paa Æsel, stødt Knæet«. Emil Hornemann var paa Korselitze 27.—28. Juni. ¶ 23,6 *I Søndags*] 6. Juli. ¶ *Rector Rosendal*] Rektor ved Nykøbing Katedralskole E. P. Rosendahl; A. spiste til Middag hos ham. ¶ 23,17 *Flasken er alle Glæders Kilde*] Drikkeviser af N. T. Bruun (Fader Evans Stambog, udg. af A. P. Liunge, 1821, 172). ¶ 23,19 *Lorck*] Lægen J. H. Lorck. Han var Student fra A.s Aargang (1828), ivrigt Medlem af Studenterforeningen, hvor han spillede Komædie (var saaledes den første Klint i Genboerne), Medstifter af Musikforeningen og Amatørkomponist, endelig var han en ret frygtet Teaterkritiker, især paa denne Tid, da han redigerede Kjøbenhavns Theaterblad (1844—45).

24,3 *Cancelieraad Vitte*] Postmester Ivar Nicolaj Witte; A. kom d. 7. Juli fra Nykøbing over Vordingborg og Næstved til Ringsted. ¶ 24,10 *Løvedag middag*] 12. Juli. ¶ 24,12 *Johannes Øehlenschläger*] Digterens ældste Søn; han havde 23. December 1844 ægtet Francisca Hedemann og var nu konstitueret Konsumtionsforvalter i Sorø. ¶ 24,26 *Guldberg i Wordingborg*] Postmester i Vordingborg, konstitueret Postinspektør for Kongeriget, Overkrigskommissær Hans Jørgen Christian Høegh-Guldberg, Søn af Digteren, Professor Fr. Høegh-Guldberg. Han var en duelig og betroet Embedsmand, men paa Grund af mislige privatøkonomiske Forhold indleddedes der i Juli 1845 Undersøgelse imod ham (nærmere herom i Fr. Olsen: Postvæsenet i Danmark under Frederik VI. og Christian VIII., 1908, 352—55), og da han samtidig opgav sit Bo til Skifteretten, suspenderedes han som Postmester og fraaadt fra 1. Oktober som Postinspektør. Han frifandtes ved Højesteretsdom af 25. Juni 1847, men afskedigedes paa Grund af Dommens Præmisses 3. December s. A. med Pension. Høegh-Guldberg, der oprindeligt var Artilleriløjtnant, fungerede nu et Par Sæsoner som Fyrværker i Tivoli. A. havde besøgt ham 24. Juni paa Rejsen til Falster. ¶ 24,30 *Lehmann*] Orla Lehmanns store Tale i Ridehuset 24. Juni under det skandinaviske Studentermøde, hvor han afkrævede Deltagerne Løftet om at holde sammen, til Nordens Enhed var naaet, indbragte ham 3. Juli en Tiltale for Majestætsforbrydelse, idet

han anklagedes for med »Nordens Enhed« at have ment »de tre Kroners Forening paa samme Hovede«. Samtidig rejstes der Tiltale mod cand. phil. H. F. Poulsen og Pastor H. F. Helveg. Lehmann og hans Fæller frikendtes ved Højesteret 26. Maj 1846.
25,3 *hans Kone*] Emma Hartmann, f. Zinn.

NR. 150. Ikke tidligere trykt.

25,17—18 *nu Petersen*] Jette Boye var 17. November 1843 blevet gift med Distriktslæge i Herning Andreas Vilhelm Pedersen (1809—1856). ¶ 25,20 *sin lille Pige*] Sophie Pedersen, f. 14. December 1844 i Herning.

26,1 *Clavigo*] Goethes Sørgeespil opførtes 11. Juli 1845 paa Det kgl. Teater til Benefice for Michael Wiehe, der udførte Clavigos Ven Carlos' Rolle, medens Holst spillede Clavigo. ¶ 26,5—6 *en Sammensuriumsforestilling*] Waltz' Aftenunderholdning fandt Sted d. 15. Juli. ¶ 26,6 *Albrecht*] Operasanger Theodor Albrecht. ¶ 26,7 *Gurre*] »Gurre. Aftenlandskab af H. C. Andersen, Musikken komponeret af Hr Syngemester Rung« blev opført til Indtægt for Frederik VI.s Asyl 17. April 1842 og senere ofte givet til Aftenunderholdninger. Digtet tryktes 1. G. som et lille selvstændigt Hefte, der forhandlede til Velgørenhedsforestillingen, optrykt i Digte, gamle og nye, 1847, 29—31 (SS, XII, 188—90). ¶ *Røverborgen*] Kuhlaus Opera til Oehlenschlägers Tekst. ¶ 26,8 *Hr. Knudsen*] Skuespiller Peter Knudsen. ¶ 26,19 *en routineret Reiser*] Ordspil, der sikkert indeholder en Brander-Allusion til »Ildebrands-Historiens« berømte Forfatter C. F. Reiser.

NR. 151. Trykt (Slutningen) A&C 376—77.

26,29 *Festen*] Se Note til S. 20,6—7. Festen er skildret MLE 319—21.

27,6 *Jeg bestiller hvad jeg hele Foraaret har bestilt*] Talen er her om Lystspillet »Hr. Rasmussen«. Det hører til *Mysterierne* ligesom Kongen drømmer og Den ny Barselstue, der begge indleveredes anonymt til Teatret; for det sidstnævntes Vedkommende, der opførtes 1. G. 26. Marts 1845, og som blev en meget stor Sukces, lykkedes det A. i flere Aar at bevare Anonymiteten. Opmuntret af dets Sejr var han nu begyndt paa det nye Lystspil paa Korselitze 2. Juli; han arbejdede flittigt paa det paa Glorup og kunde efter Hjemkomsten fra Skanderborg læse det højt hos Collins 5. August (Almanaken). 20. August blev Stykket indleveret; 11. September faldt Heibergs Censur (trykt A&C 377—78), der roste Dialogen, men fandt Planen mislykket, hvorefter A. foretog forskellige Ændringer i Teksten. »Hr. Rasmussen« er ikke trykt i A.s Levetid eller optaget i hans Skrifter; det blev udgivet 1913 af Edvard Agerholm for Selskabet for dansk Teaterhistorie. ¶ 27,15 *til Hertugens Sølvbryllup*] A. kom dog ikke

til Sølvbrylluppet — af politiske Grunde; han »vilde dog helst undgaae at være Vidne til mulige Ord eller Ytringer, der kunde komme i Collision med min Danskhed« (MLE 324). En anden Grund, der har forekommet ham tungtvejende, nævnes i et Brev til Ingemann af 16. September 1845: »Jeg har ikke kunnet sætte min Reise til Udlandet i Forbindelse med den forestaaende Fest, har derfor gjort min Undskyldning og bliver endnu sex Uger i Kjøbenhavn« (B&B II, 121). Han udsatte Besøget til Efteraaret og skrev 9. September et Undskyldningsbrev til Hertuginde (B&B II, 119—21).

NR. 152. Ikke tidligere trykt.

29,23 *nyt Oplag af Eventyr*] 2. Oplag af Eventyr fortalte for Børn.

30,3 *Nækken, Opera*] Operateksten *Nækken*, som A. havde skrevet paa Henrik Rungs Opfordring, var blevet indleveret 18. Marts 1845; Heibergs Censur forelaa allerede den følgende Dag (A&C 372—73). Efter at Teksten var blevet antaget, sendte A. den til Rung 17. Maj (Almanaken), han foretog yderligere nogle Ændringer paa Nysø 5. og 6. Juni og sendte paany 28. Juni sit Stykke til Rung. Men som det vil fremgaa af de følgende Breve, opgav Rung at komponere Operaen. A. omarbejdede den senere for Glæser, og til hans Musik opførtes den 1. G. 12. Februar 1853 og opnaaede ialt 7 Opførelser. ¶ 30,4 *det* —] ∅: Hr. Rasmussen; iøvrigt A.s sædvanlige Betegnelse i hans Almanaker for et af de tre »Mysterier«. ¶ 30,17—18 *denne min Reise til Udlandet*] 31. Oktober 1845 forlod A. København for at rejse til Tyskland og Italien; han blev næsten et Aar ude denne Gang (indtil 14. Oktober 1846).

NR. 153. Trykt (forkortet) A&C 378—80.

31,1 *Glorup*] A. opholdt sig her 1.—10. November. ¶ 31,4 »*Grafenstein*«] Graasten Slot, hvor det augustenburgske Hertugpar for Øjeblikket residerede. ¶ 31,21—22 *da Jenny Lind var i Kjøbenhavn*] Se Note til S. 21,27. ¶ 31,28 *to gamle Frøkner Raben*] Charlotte og Elisabeth Raben; se Note til I, 285,6.

32,12 *den ene gamle Frøken*] Klosterfrøken i St. Johanneskloster, Slesvig, Elisabeth Raben. — Dagbogen 6. November: »Hvorledes en Dag gaaer. Op Klokken 8 og drikke Kaffe, pudslor og skriver til Klokken 10, gaaer saa op gjennem den lange Alee ud af Laagen paa Markveien til Holuf Gaard, seer paa Beltet og vandrer tilbage, læser, ordner syer, og Klokken 12 Frokost med et Glas portviin, hviler saa lidt, gaaer derpaa, som for en Time, det er samme Vei og den forlænges ud til den anden Side; skriver, og læser til henimod fire, klæder sig paa og det er Middag fra fire til 5, nu kommer den kjedeligste Tid til Klokken 8; jeg sidder paa mit Kammer, gider intet bestille, ikke

sove; een af Tjenerne blæser daarligt paa Fløite indøvende sig et Stykke, jeg tænker paa Fløitespilleren i Qvarantainen og har samme Følelse. Blæsten suser ude, Ilden i Kakkellovnen rumler, Maanen skinner ind. — Jeg vil ikke tænke paa dem hjemme, saa længes jeg! — Nede fører jeg hele Conversationen fra 8 til 10; det rumler i Frk: Ls [5: Lises] Mave. Tjeneren der kalder Excellensen ud at nu er Forvalteren for at tale med ham, er den eneste Hvile; jeg seer efter Uhret, det synes slet ikke at gaae og naar det endelig slaar, saa falde Slagene som gik de til Sørgemarsch. Kl. 10 op og en halv Time derefter i Seng«. ¶ 32,14 *Doctor Winther*] Godslægen Laurentius Robert Winther. ¶ 32,28 *Poeten*] Oehlenschläger. I Eriks Slutningsmonolog i »Erik og Abels« første Handling hedder det (Poetiske Skrifter, udg. af Liebenberg, VII, 1858, 222):

Der maner Intet dog saa tryllerisk
De svundne Dages Følelser tilbage,
Som Blomsterduft og gamle Melodier!

33,3—4 *Onsdagmorgen*] 12. November.

NR. 154. Ikke tidligere trykt.

33,27 *Fürskillingselskabet*] Velgørenhedsselskab, stiftet 20. November 1836, understøtter enligstillede Kvinder. ¶ 33,29—34,1 *en Udskrift af London Literary Gazette*] Det anførte Citat er hentet fra en kort foreløbig Notits i The Literary Gazette, 1845, Nr. 1492, August 23, 561 af de to Romaner, som netop var udkommet paa Bentleys Forlag; de to følgende Numre: 1493 og 1494 (Aug. 30, Sept. 6; 574—75 og 589—90) bragte en udførlig beejstret Anmeldelse.

34,12 *»den berømte Reisende Kohl«*] Den tyske Geograf Johann Georg Kohl, hvem A. kendte fra Serres Hus (MLE 298). Kohl, der paa sine gamle Dage blev Stadsbibliotekar i Bremen, berejste næsten alle Europas Lande og Nordamerika og skildrede sine Oplevelser i en lang Række meget læste Bøger. Om Københavnsrejsen 1845 handler saaledes »Reise in Dänemark und den Herzogthümern Schleswig und Holstein« I—II (1846). ¶ 34,12—13 *»Kun tyve Aar«*] Romantisk Drama i 1 Akt af H. P. Holst. Premièren fandt Sted den Aften, A. rejste fra København (31. Oktober); Stykket gik ialt 6 Gange. ¶ 34,13—14 *Corinths Beleiring*] Tragisk Opera i 4 Akter af Rossini; opf. i G. paa Det kgl. Teater 3. November 1845 (ialt 4 Opførelser). ¶ 34,14 *»Aagerkarl og Sanger«*] Operette i 1 Akt, Musikken af Henrik Rung, Teksten (anonym) vistnok af H. H. Nyegaard, opførtes for eneste Gang 18. November under stærk Hyssen. ¶ 34,15 *den nye Barselstue*] Om dette A.s berømteste dramatiske Arbejde,

hvis Anonymitet paa denne Tid endnu bevaredes strengt af Digteren, kan meddeles følgende lakoniske Almanakoptegnelser fra 1845:

24. Januar. Endt —.

27. Januar. Indleveret —.

30. Januar. H[eiberg] læst ant.[aget]: —. (Heibergs Censur trykt A&C 371).

26. Marts. Spændt. Den — stormende Bi[fald]; Besøg af P. L. Møller. [Førsteopførelsen].

Stykket gik 14 Gange i første Sæson og er indtil 1931 blevet spillet 111 Gange paa Det kgl. Teater. ¶ 34,17 *Carstensens Casino*] 1. November 1845 fik Georg Carstensen Privilegium paa at anlægge et Vinteretablisement som et Pendant til Tivoli, 24. s. M. konstituerede Aktieselskabet Kjøbenhavns Casino sig, og Etablisementet aabnedes 21. Februar 1847; da Carstensen maatte give op, omdannedes det Aaret efter til Teater.

Nr. 155. Ikke tidligere trykt.

35,1 *Kammerjunker Wedel-Heinen*] Kommitteret i Generalpostdirektoratet, Kammerjunker Julius Chr. Fr. Wedel-Heinen, den senere Hofchef hos Enkedronning Caroline Amalie. ¶ 35,1—2 *Jeg forlod i forgaars Gravensteen*] A. havde opholdt sig paa Graasten Slot som Hertugparret af Augustenborgs Gæst fra 12. til 22. November, overnattede d. 22. i Flensborg og naaede den følgende Aften Kl. halvseks Altona. ¶ 35,5 *begge Prindserne*] Friedrich, den senere Herzog Friedrich der Achte, og Christian. ¶ 35,8 *Prindsesserne*] Louise Augusta, Caroline Amalia og Henriette. ¶ 35,12 *Dr. Steffensen*] Karl Steffensen, senere Professor i Filosofi i Basel. ¶ 35,14 *Rieffel*] Organist ved St. Nicolai Kirke i Flensborg Wilh. Heinrich Rieffel, Fader til Pianistinden Amalia Rieffel (se Note til I, 282,19). ¶ 35,16 *Streits*] Hotel i Hamburg. ¶ 35,27 *»an H. C. Andersens«*] Digtet var af A.s Oversætter, Farmaceuten og Digteren H. Zeise; det findes i Hamburger literarische und kritische Blätter, 1845, Nr. 141, 24. November, 1109—10. ¶ 35,30 *»Svinedrengen«, den grimme Ælling og Boghveden*] Speckters Billeder til disse Æventyr findes i 2. Oplag af Le Petits Oversættelse Neue Märchen I, Hamburg 1848, udkommen paa R. Kittlers Forlag. Om Speckter og hans Illustrationer til Æventyrene MLE 325—26. ¶ 35,31 *den ny Samling*] Neue Märchen II. Aus dem Dänischen von H. Zeise. Mit 6 Bilder von Otto Speckter. Hamburg, Verl. von Robert Kittler. 1846 (5: December 1845).

36,11 *»Den evige Jude«*] Der ewige Jude, dramatisches Gemälde in 5 Abtheilungen, nach dem Roman des Eugèn Sue für die deutsche Bühne bearbeitet von Carlschmidt. Nebst einen Prolog und Nachspiele von **. Stykket gik paa Thalia-Teatret.

NR. 156. Ikke tidligere trykt.

36,22 *Kittler*] R. Kittler, Neue Märchens Forlægger, Boghandler i Hamburg.

37,1—2 *Reutschers Udgave*] Märchen. Gesamt-Ausgabe. Aus dem Dänischen von Julius Reuscher. Mit 12 Federzeichnungen von Th. Hosemann. I—III. Berlin, Simeon, 1845—47. ¶ 37,5 *Fru Balling*] Se Note til I, 342,16. ¶ 37,8 *Billes*] Dansk Ministerresident i Hansestæderne Christian Bille og hans Hustru Ida Marie f. Komtesse Bille-Brahe. ¶ 37,9 *Apotheker Zeise*] Heinrich Zeise, Indehaver af Elefant-Apotheket i Altona; hans Søn Heinrich havde 1842—44 studeret Farmaci i København og der gjort A.s Bekendtskab; den unge Zeise oversatte i disse Aar forskellige af hans Skrifter (H. Zeise: Aus dem Leben und den Erinnerungen eines norddeutschen Poeten, Altona 1888, 60—63, 278). ¶ 37,11 *senere ud paa Aftenen er jeg hos Holcks*] Dagbogen 26. November: »gad ei gaae til Holcks hvor de ventede mig«. ¶ 37,18—19 *jeg blev ganske veemodig ved at see det venlige Barn!*] A. har ved Navnet Gerda tænkt paa Edvard og Henriette Collins lille Pige, som døde 17. April 1845; Eventyret Sneedronningen er dog udkommen 21. December 1844 (smlgn. S. 229, 22—23). ¶ 37,20 *Blom*] Tømrermester, senere Etatsraad J. A. Blom; han ægtede 26. Juni 1846 Caroline Frederikke Funch. Bloms boede 1846—60 i den Thybergske Gaard, var altsaa Edv. Collins Husfæller; Bloms Svoger *Funch* er Vekselmægleren, senere Grosserer David Emil Funch.

NR. 157. Trykt (et Brudstykke) A&C 417—18.

37,24 *Oldenburg*] A. havde 27. November forladt Hamburg, besøgte den følgende Dag Bremen og kom til Oldenburg d. 29., hvor han var Hofraad Eisendeckers Gæst indtil 17. December.

38,3—4 *Understøttelse til en Reise i Udlandet*] P. L. Møller fik 15. Maj 1846 offentlig Understøttelse til en Udenlandsrejse. ¶ 38,27 *de tre Hefter Eventyr*] 2. Oplag af Eventyr fortalte for Børn. ¶ 38,29 *det Belovede*] Rimeligvis et Bidrag til Borgaards Ugeblad *Freia*; det gik imidlertid ind til Nytaar 1846 af Mangel paa Stof, hvad Borgaard i et Brev fra 20. Januar selv meddelte A. ¶ 38,30 *Melby*] Marinemaleren Anton Melbye; hvad A. sigter til her, kan næppe afgøres.

39,8—9 *om Storken har været hos Fru Hartmann?*] Hartmanns niende Barn, Marie, blev født 27. November 1845. ¶ 39,11 *Høst*] Forlagsboghandler A. F. Høst. ¶ 39,12 *Mulatten*] Stykket blev først opført 25. Maj 1846; ved den Lejlighed udførte Johan Anton Pätges første Gang Palèmes Rolle. ¶ 39,14 *i en svensk Avis*] Dagbog 27. November: »I svenske Aftenbladet, staaer at jeg skal snart have et nyt Drama af Stabelen«. ¶ 39,18 *Hofraad Eisendeckers*] Dr. phil. Wilhelm v. Eisendecker var Storhertugens Kabinetssekretær og blev senere Minister i Oldenburg. Under sit Ophold i Paris 1843

havde A. 18. Marts modtaget et Brev fra den ham da ganske ubekendte Fru Lina Eisendecker, f. Hartlaub; hun »skrev sin Beundring og Kjærlighed til mig som Digter, bad mig at komme til hende og Manden. Det var et hjerteligt Brev« (Dagbogen). Paa Hjemturen besøgte A. saa Eisendeckers 22.—27. Maj i Oldenburg, Fruen var »en venlig Kone, med et klogt, bestemt Ansigt« (Dagbogen 22. Maj); Moderen, Fru Johanne Hartlaub i Bremen, fortalte ham senere om det Indtryk, »Nur ein Geiger!« havde gjort paa hendes Datter, »der kaldte denne Bog sin Bibel« (Dagbogen 27. Maj). — A. og Fru Eisendecker vekslede flittigt Breve, og han besøgte Familien flere Gange. Bekendtskabets Begyndelse er — uden at de nye Venners Navne nævnes — skildret MLE 272—73. ¶ 39,21 »*Zopf und Schwert*«] Lystspiel af Karl Gutzkow (1844). ¶ *Digteren Mosen*] Julius Mosen var 1843 blevet kaldet som Dramaturg til Hofteatret i Oldenburg og havde Maj 1844 tiltraadt Stillingen. ¶ 39,25 *Stor-Hertugen*] Storhertug August af Oldenburg.

Nr. 158. Ikke tidligere trykt.

40,1 *Berlin den 19 December*] 17. December rejste A. fra Oldenburg med Diligence til Hannover, derfra den næste Morgen med Toget til Magdeburg; d. 19. December Kl. 1¹/₄ kom han til Berlin. Det foreliggende Brev er altsaa først skrevet 20. December. ¶ 40,9 *til Louise*] Trykt A&C 380—81. ¶ 40,17 *at læse en Aften*] Dagbogen 6. December: ». . . jeg læste Grantræet, Toppen og Boldten, Nattergalen, Sneedronningen og Storhertugen, der ellers ved Læsning altid spiller Patience sad en stille Tilhører og loe dygtig«. Han fik tilmed ekstra Svinedrengen og Den standhaftige Tinsoldat; Klokken var halvét, førend A. slap hjem. ¶ 40,19—20 *Statsministeren Beaulieu de Marconnay*] Wilhelm Ernst Freiherr v. Beaulieu-Marconnay. ¶ 40,20 *hvis Sønner jeg i to Aar har været i Brevvexling med*] Dette gælder den ældste Søn Carl, Kammerherren fra Weimar, og den tredjeældste Edmond, Løjtnanten, som iøvrigt laa syg af Gulsot det meste af Tiden under A.s Ophold.

41,6 *Mosens lille Søn*] »Mosen bragte mig fra lille Erik een af hans Tinsoldater hvilken han havde givet Faderen med til mig, at jeg skulde have med paa Reisen; der var noget rørende deri« (Dagbogen 16. December). A. har husket dette lille Træk i Eventyret »Det gamle Huus« (MLE 329). Erich Mosen, Digterens ældste Søn, faldt 16. August 1870 ved Mars la Tour.

42,9 *den unge Beaulieu*] Alexander v. Beaulieu-Marconnay, den yngste af de fire Brødre. ¶ 42,11—12 *det er en Dags Flugt paa Jernbanen!*] A. delte dog, som nævnt, Turen, idet han overnattede i Magdeburg. ¶ 42,20 *jeg troer han fører mig til Kongen*] Alexander v. Humboldt var tjenestegørende Kammerherre hos Friedrich Wilhelm IV.

¶ 42,22—23 *sendte jeg hende et Epistel*] For at faa en Billet til Bellinis Opera Søvn-gængersken samme Aften; han fik den imidlertid ikke og maatte temmelig misfor-nøjet gaa i Parterret. ¶ 42,30—43,1 *Madms: Johansen*] Jenny Linds Barndomsven- inde og Selskabsdame Louise Johansson.

NR. 159. Trykt (forkortet) A&C 381—82.

43,8 *Reventlow*] Grev Eugen Reventlow, den danske Gesandt i Berlin. ¶ 43,21 *Mad Nielsen, Nielsen, Hr Phister, Fru Heiberg*] Ved Opførelsen spillede N. P. Nielsen Agent Svaneberg, Phister Titelrollen Figurant Rasmussen; Mad. Nielsen og Fru Hei- berg medvirkede ikke i Stykket.

44,30 *den unge Sawigny*] Diplomaten Carl Friedrich v. Savigny, Bismarcks senere Modstander. Han var Søn af den store Retslærde, Ministeren for Lovgivning Fried- rich Carl v. Savigny, hvor A. netop 27. December havde været til Aftenselskab, bl. a. sammen med Tidens største Eventyr-Kendere, Brødrene Grimm, for hvem han læste Sneedronningen og Svinedrengen.

45,21 *Rauch*] Billedhuggeren Christian Daniel Rauch.

1846

NR. 160. Trykt (forkortet) A&C 369—70.

46,12—13 *i Potsdam*] Da A. var til Taffel hos Kongen 26. December, kendte Fried- rich Wilhelm IV. af hans Produktion kun »Nur ein Geiger!« Den følgende Dag sendte Digteren ham en tysk Udgave af Eventyrene, og 3. Januar blev han tilsagt til Aften i Potsdam, hvor han for Kongeparret og Alexander v. Humboldt læste »Grantræet, den grimme Ælling, Toppen og Boldten og Svinedrengen« (Dagbogen). ¶ 46,13—14 *den elskværdige Prindsesse af Preusen*] Prinsesse Augusta, se Note til S. 5,18. A. havde været tilsagt hos hende samme Formiddag, han var kommet tilbage fra Potsdam (4. Januar). ¶ 46,14 *Fürst Radziwill og Prinsessen der*] Preussisk Generalmajor, Fyrst Wilhelm Radziwill; han kommanderede 1848 under Wrangels Overledelse de preus- siske Tropper i det slesvigske Felttog. Fyrstinden var f. Prinsesse Mathilde af Clary og Aldringen. ¶ 46,17 *een gammel Malerinde*] Portræt- og Historiemalerinden Caro- line Bardua. Se Personalhist. Tidsskrift 9. Rk. VI, 1933, 225, hvor A.s Besøg skildres.

47,7 *det Sted hvor Storken dør*] Kun en Spillemand, Tredie Deel, Kap. IX (Udg. 1837, III, 129—30; SS, IV, 301—302). ¶ 47,9 *Prindsesse Carl*] Prinsesse Maria af Preussen, f. Prinsesse af Sachsen-Weimar-Eisenach, Søster til Prinsesse Augusta og

Arvestorhertugen af Weimar. Hun var gift med Prins Carl af Preussen (1801—1883), Broder til Friedrich Wilhelm IV. og Kejsers Wilhelm I. ¶ 47,9 *min Skildring af Malta*] Kapitlet Malta i En Digters Bazar (Udg. 1842, 232—44; SS, VII, 157—65). ¶ 47,12 *en Boghandler her*] Berliner-Forlæggeren Simion, hos hvem Reuschers Oversættelse af Eventyrene udkom.

NR. 161. Ikke tidligere trykt.

49,8 *En lille Jomfrue Meyer*] Emma Meier, den senere Fru Cortes, kaldet »Provincens Fru Heiberg«. Hun debuterede 11. December 1845 som Julie i Shakespeares Romeo og Julie. ¶ 49,22 *Gæa*] *Gæa*, æsthetisk Aarbog, 1846, udg. af P. L. Møller. *Min Onkels Tømmerplads* (under Goldschmidts sædvanlige Forfatternavn Adolph Meyer) findes S. 110—29, A.s *Stoppenaalen* S. 95—98.

50,1 *Günther*] Se Note til I, 345,28. Han optraadte 15., 19. og 31. Januar 1846 som Raoul i Meyerbeers Hugenerne; i Don Juan kom han ikke til at synge.

NR. 162. Trykt (Begyndelsen) A&C 383.

50,7 *Deres Geburtsdagsbrev*] A.s Brev til Jonas Collins Fødselsdag (6. Januar), trykt i Uddrag A&C 384. ¶ 50,16 *R.*] Rung.

51,13 *mine 2 velsignede Børn*] Ingeborg Mimi (Vulle), død 15. Februar 1843, og Gerda, død 17. April 1845. ¶ 51,23 *Vaudevillen William og Emma*] William og Emma eller Vandcuren, Vaudeville i 1 Akt af H. P. Holst, opført anonymt 1. G. 18. Januar 1846.

52,1—2 »*Odenseeren i Spanien*«] Smlgn. Titlen paa A.s Vaudeville: Spanierne i Odense.

NR. 163. Trykt (et Brudstykke) A&C 370—71.

52,5 *Weimar*] A. kom hertil 8. Januar og blev en hel Maaned til 7. Februar; han boede som Gæst hos Kammerherre Carl v. Beaulieu-Marconnay. Dagbogsoptegnelser i Uddrag er meddelt af E. Reumert i Gads danske Magasin XXI, 1927, 464—70, 525—26. ¶ 52,11 *at Edgard igjen er paa Benene*] Edgard er den senere Teaterhistoriker Edgar Collin, næstældste Søn — f. 1836 — af Gottlieb og Augusta Collin. I Jonas Collins Brev til A. af 13. Januar 1846 hedder det: »Gottliebs lille Edgar var nær kommen til en stor Ulykke i Løverdags; Han vilde løbe afveien for en Vogn, men faldt, og det ene Hiul (af en Karet) gik over hans eene Been, som dog ikke er brækket, men alligevel har han mange Smerter. De kan tænke Dem, Gottliebs og Augustas Skræk«. ¶ 52,16—17 »*naar kommer Vaaren*«] Hentydning til Carl Baggers bekendte Børnevise (Samlede Værker, udg. af Vilh. Møller, II, 1867, 477—79). ¶ 52,19—20 *Den 6te Januar fik jeg . . . Ridderslaget*] A. udnævntes denne Dag til Ridder af den preussiske

røde Ørn, tredje Klasse. ¶ 52,23 »Hussitterne i Nauenburg«] Hussitterne eller Naumburgs Belejring. Drama med Kor i 5 Akter af Kotzebue, opf. i G. paa Det kgl. Teater 30. Januar 1806. Ifølge A.s Meddelelse til Nicolaj Bøgh havde han under en Opførelse af dette Stykke paa Odense Teater 6—7 Aar gammel medvirket som Statist (N. Bøgh: Fra H. C. Andersens Barndoms og Ungdomsliv, Personalhistorisk Tidsskrift, 5. R. II, 1905, 63).

53,3 *General Beulewitz*] Generalmajor August v. Beulwitz, Generaladjutant hos Storfyrsten, Øverstbefalende over Storhertugdømmets Hær. ¶ 53,24 *til Taffels hos Storhertugen*] 12. Januar. ¶ 53,26 *et glimrende Hofbal*] 19. Januar. ¶ 53,29 *den franske Minister*] Grev Polydor de la Rochefoucauld, gift med Rosemonde f. de Bussch.

54,1 *Frøken Ziegesar*] Marie v. Ziegesar, Datter af Præsidenten for Overappellationsretten i Jena, Anton Freiherr v. Ziegesar. ¶ 54,16 *Forleden Formiddag*] 17. Januar. ¶ 54,17 *sin lille Søn*] Prins Carl August. ¶ 54,20 *vi legede nu alle tre*] Nemlig A., Barnet og Arvestorhertuginde; Arvestorhertugen var paa det Tidspunkt gaaet sin Vej (Dagbogen). ¶ 54,25 *hver Tirsdag*] Om disse Foredragsaftener, hvortil ogsaa ofte Professorerne fra Jena var indbudt som Tilhørere, kan læses i Adelheid v. Schorn: Das nachklassische Weimar unter der Regierungszeit Karl Friedrichs und Maria Paulownas, Weimar 1911, 51—66. A. var tilstede 20. Januar og hørte »over Natdyrene — det var noget langt . . . vi sad i Bibliotheket, og var en lille Kreds; . . . jeg følte mig ikke ret vel og ønskede at komme hjem, det blev seent« (Dagbogen). ¶ 54,31 *nu vente vi hende paa Onsdag*] Hun kom den følgende Dag, Torsdag 22. Januar; A. besøgte hende straks.

55,3 *Søstrene Milanollo*] De musikalske Violin-Vidunderbørn Teresa og Maria Milanollo vakte i Fyrerne Opsigt paa deres Tournee Europa over. Deres Koncert i Weimar fandt Sted i Teatret Torsdag 15. Januar; A. fandt, at »de saa ret nette ud« (Dagbogen). ¶ 55,12—13 *oversat Emilies Hjertebanken*] Oversættelsen synes ikke at være trykt; det er ikke lykkedes Udg. at konstatere, hvem Skuespilleren Hermann er. ¶ 55,19 *Holsteneren, Professor Michelsen i Jena*] Slesvigeren Andreas Ludvig Jakob Michelsen (født i Sundeved 1801). Han havde som Dahlmanns Eftermand som historisk Professor i Kiel været virksom for Udbredelsen af Slesvigholsteinismen og 1830 sluttet sig til Uve Lornsen. 1842 blev han kaldet til Professor i Jena. ¶ 55,26 *sidst vi mødtes*] Juli 1844.

56,6—7 *den Afhandling Hauch har skrevet*] I sin Roman Slottet ved Rhinen (1845) havde Hauch tegnet en skandaløs og ondsindet Karikatur af A. i den forfængelige Digter Eginhard, der ender sindssyg. Portrætligheden var paafaldende, antydedes endda offentligt (Den Frisindede 1845, 366, jvnfr. 350); hvor dybt denne Bog ramte A., viser

hans Brev til Ingemann af 16. Sept. 1845 (B&B II, 121—23). Allerede paa dette Tidspunkt havde Ingemann taget Affære overfor Hauch, der baade overfor Ingemann og siden overfor A. selv (Breve af 14. og 25. Oktober 1845, Breve til A. 214—19) søgte at snakke sig fra Sagen. Aabenbart for at afbøde Virkningen af Romanen havde Hauch stillet Ingemann i Udsigt, at han vilde skrive en Afhandling om A.s Børne-Eventyr, »hvori han kunde og vilde vise, at hans Dom om Dem som Digter ingenlunde stod i Rapport til hiin Romanfigur, hvortil han paastaaer at have Materialier fra en 2—3 forskjellige tydske Poeter« (Ingemann til A., 17. September 1845, Breve til A. 305—306). Afhandlingen lod imidlertid vente paa sig; den kom ikke i Gæa, men i J. F. Schouws Dansk Ugeskrift, 2den Række, VIII, 1846, 261—76: Nogle Bemærkninger med Hensyn til Digteren H. C. Andersens Poesie. Den ender med en Erklæring, at det »ingen Sinde har været hans Hensigt at levere nogen personlig Satire over Andersen eller rette et Angreb paa ham i »Slottet ved Rhinen««. (Om hele Affæren se H. Schwannflügel: Hans Christian Andersen, 1905, 98—108; Paul V. Rubow i Berlingske Tidende 1933, 7. December, Aftenudg.). ¶ 56,15 *Kongen af Holland*] Wilhelm II., Konge af Nederlandene, var gift med Storfyrstinde Anna Paulovna, Søster til Storchertuginden af Sachsen-Weimar. Arvestorhertugen og hans Gemalinde var altsaa Fætter og Kusine.

57,10 *et smukt Album i blaåt Fløiel*] Det blev testamenteret af A. sammen med Stambogen til Det kgl. Bibliotek (Ny kgl. Saml. 1299 g, Fol., III). ¶ 57,14 *Wulff i Jena*] Bernhard Wolff, Professor i Skønlitteratur og nyere Sprog i Jena, bekendt som Improvisator og Oversætter.

NR. 164. Ikke tidligere trykt.

58,4 *Henriques*] Antikvitet-, Kunst- og Juvelhandler Benny Henriques, Østergade Nr. 78 (nu Nr. 4). ¶ 58,13 *Madam Hansen*] Skuespillerinden Erhardine Hansen f. Rantzau; hun udførte Frøkenens Rolle i Den nye Barselstue. Stykket blev imidlertid alligevel opført 6. Februar (smlgn. S. 59,20); 22. Februar havde Madam Louise Phister overtaget Madam Hansens Rolle, 30. Marts spillede hun den igen selv. ¶ 58,30 *og gjør Lykke*] William og Emma naaede allerede i første Sæson 17 Opførelser.

59,12 *Sick*] Se Note til I, 331,29. Sick har udenpaa Collins Brev skrevet:

Herr Kammerjunker M. Castenskiold

Dette Brev er anbefalet af Collin og tør jeg maaskee medhensyn hertil bede Dem om, kjære herr Kammerjunker, at ville bevare det til Andersens nærførestaaende Ankomst til Wien

Forbindtligst og hengivenst

d. 7 Februar

Julius Sick.

59,21 »*Pigen fra Lyon*«] Komædie i 5 Akter af Bulwer, opf. 1. G. paa Det kgl. Teater 2. Juli 1844.

60,1 *Corsarens uafbrudte Angreb paa Søren Kirkegaard*] I Artiklen En omreisende Æstetikers Virksomhed, og hvorledes han dog kom til at betale Gjæstebudet (Fædrelandet 1845, Nr. 2078, 27. December; Samlede Værker, 2. Udg., XIII, 1930, S. 459—67) sluttede Frater Taciturnus (Kierkegaard) sit Opgør med P. L. Møller (i Anledning af dennes Gæa-Artikel Et Besøg i Sorø) med at karakterisere Møllers Artikel som »et af disse væmmelige Corsar-Angreb paa fredelige, respectable Mænd, der i hæderlig Ubemærkethed røgte hver sit Kald i Statens Tjeneste« o. s. v., konstatere Identiteten af Corsaren og P. L. Møller, og med at beklage sig over, at han var den eneste danske Forfatter, der ikke blev udskældt i Corsaren, der endog havde rost de kierkegaardske Pseudonymer. Goldschmidt tog Handsken op i Corsaren Nr. 276 (2. Januar 1846), og hermed var den for alle Parter skæbnesvangre Corsar-Strid indledet; Kierkegaard skrev endnu et Indlæg i Fædrelandet (1846, Nr. 9, 10. Januar): Det dialektiske Resultat af en literair Politi-Forretning (Samlede Værker, 2. Udg., XIII, 1930, 468—71), der konstaterer, at »Man kan altsaa bestille »Corsaren« til at udskjelde, ligesom man bestiller en Lirekasse til at gjøre Musik«. Han blev derefter en staaende Karikatur i Bladet. ¶ 60,19 *Jf. Petersen*] Skuespillerinden Louise Petersen; hendes Bryllup med Phister stod Fredag d. 13. Februar 1846. ¶ 60,21 *Schneider*] Skuespiller J. L. Schneider; se Note til I, 320,25. ¶ 60,22 *Jomfrue Fjeldsted*] Balletdanserinden Caroline Fjeldsted, den senere Fru Kellermann. ¶ 60,23 *Italienernes sidste Forestilling*] Paa Hofteatret, hvor der i Fyrrerne var fast italiensk Opera. ¶ *Maria, la figlia del reggimento*] Donizettis Opera Regimentets Datter. ¶ 60,25 *Torre*] Napoleone Torre, Direktør for det italienske Operaselskab paa Hofteatret 1844—47.

NR. 165. Trykt (forkortet) A&C 387—89.

61,4 *Gade*] Niels W. Gade havde siden September 1844 virket i Leipzig som Konservatorielærer og Meddirigent ved Gewandhaus. A. fik iøvrigt heller ikke ham til at komponere Nøkken, skønt Edv. Collin sendte Gade en Afskrift af Teksten (smlgn. S. 74, 11—12). Da A. paa Tilbagevejen besøgte Gade i Leipzig, skriver han i Dagbogen 9. September 1846: »Besøgt Gade, der havde forlagt og glemt Nøkken«. ¶ 61,4—5 *Igaar kom jeg hertil*] A. kom 11. Februar fra Jena til Leipzig; Brevet er altsaa skrevet 12. og ikke 11. Februar. ¶ 61,17 *Sidste Løverdæg*] 7. Februar.

62,3 *et smukt Album*] Ogsaa dette findes — som testamentarisk Gave fra A. — paa Det kgl. Bibliotek (Ny kgl. Saml. 1299 g, Fol., II). ¶ 62,7 *Erkeheraug Stephan i Østerig*] Bøhmens Civilguvernør; A. besøgte ham i Prag d. 5. Marts. ¶ 62,12 *Fru von Wohl-*

zogen] Karoline v. Wolzogen, f. v. Lengefeld, Søster til Charlotte v. Schiller; hendes Roman Agnes von Lilien udkom 1798. ¶ 62,15 *vi fløi hinanden om Halsen*] Ikke den gamle Dame, men Arvestorhertugen og A. (Dagbogen 9. Februar). ¶ 62,29 *Faderens Fødselsdag*] 2. Februar; Ballet blev holdt Dagen efter. ¶ 62,31 *Grevinde Beust*] Grevinde Cécile v. Beust, f. v. Gersdorff; hun var gift med Arvestorhertugens Adjudant, Grev Friedrich v. Beust.

63,11—12 *Brev fra Göthe, Jean Poul, Herder, Schiller, Wieland*] Af de omtalte Autografer findes Goethebrevet (til Nicolovius?) i Det kgl. Biblioteks permanente Udstilling; et Brev fra Jean Paul til Henriette Schwendler, Herders Digt Vereinigung der Lebensalter og det nedenfor omtalte Wilhelm Tell-Brudstykke i A.s Stambog. ¶ 63,13 *et Stykke ud af Schillers Manuscript til Wilhelm Tell*] Det drejer sig om V. 498—501 (Erster Aufzug. 4. Scene):

Melchtal.

Sie lehren uns, was wir tun sollten.

Walther Fürst.

Geht!

Ich ruf' Euch wieder, wenn's hier sicher ist.

(Melchtal geht hinein).

Der Unglückselige, ich darf ihm nicht

Gestehen, was mir Böses schwant — Wer klopft?

63,19 *Lorck*] Den danske Boghandler C. B. Lorck, Broder til Lægen. Han var 1836 kommet til Leipzig og havde faaet Ansættelse hos Breitkopf & Härtel, indtraadte Aaret efter som Associé i J. J. Webers Forlag og blev 1845 Eneejer af Forlaget indtil 1868. Lorck var meget interesseret i skandinavisk Litteraturs Udbredelse i Tyskland. ¶ 63,19 *Härtel*] Dr. Hermann Härtel, Chef for Bog- og Musikforlaget Breitkopf & Härtel. ¶ 63,24—25 *Forbud mod at de eftertrykkes*] Den preussiske Lov af 1837 om Forfatterret beskyttede kun indenlandske Forfattere mod Eftertryk; Forlæggerne har altsaa slaaet paa Muligheden af et kgl. Privilegium for A.s Vedkommende.

64,8 *tre Stykker frem*] Reprisen Gioacchino og Nyhederne Kun 20 Aar og William og Emma. ¶ 64,10 *har man skrevet til mig*] Vistnok det i Noten til S. 38,29 nævnte Brev fra Borgaard, som A. modtog 1. Februar. ¶ 64,17 *hvad sagde Mutter?*] A. havde i Jena været sammen med Holger Stampe, Henrik Stampes Broder. »Han fortalte mig at Henriks Forlovelse skulde declareres, at Moderen var der imod, det haarde Bæst! — Jeg er gal paa hende. Til det Haarde har hun en fast Villie, ikke til det Milde« (Dagbogen 10. Februar).

65,6 *Boghandler Frohmann*] Forlagsboghandler Friedrich Joh. Frommann i Jena, hvis Hus havde været knyttet i Venskab til Goethe. ¶ 65,7 *Stampe*] Holger Stampe. ¶ 65,9 *den østeriske Digter Rollet*] Lyrikeren Hermann Rollett. Digtet, hvis Originalms. findes paa Det kgl. Bibliotek (Ny kgl. Samling 1299 g, Folio, IV) er trykt MLE 340, men med en Trykfejl i Maanedsangivelsen (29. Juni for 29. Jan.), den rigtige Dato i A.s Brev til Carl Alexander af 14. Februar 1846, hvor Titlen lyder: In der Fürstengruft zu Weimar am 29. Jan. 1846 (Jonas 29), og i *Das Märchen meines Lebens*, II, 1847, 120—21. ¶ 65,11 *Den berømte Hase*] Professor i Jena Karl v. Hase; hans Kirchengeschichte udkom 1834 (talrige senere Oplag); den anførte Udtalelse, trykt MLE 342 og Jonas 28, er hentet fra hans Stambogsblad til A.s Stambog, der ender saaledes: »Mag dieser Quell aus dem Dichterherzen, das Gott Ihnen verliehen hat, noch eine Weile so erquicklich fortsprudeln, und diese Märchen werden in der Erinnerung der germanischen Völker zu Volkssagen werden!« ¶ 65,14 *jeg siger som Jeppe*] Holbergs Jeppe paa Bierget, Actus II, Scene 1: »Men er det en Drøm, saa gid jeg aldrig maatte vaagne op, og er jeg gal, saa gid jeg aldrig maatte blive viis igien; thi jeg vilde stævne den Doctor, der curerede mig, og forbande den, der væk-kede mig«.

NR. 166. Trykt (forkortet) A&C 389—93.

66,10 *sidste Torsdag*] 19. Februar. ¶ 66,12 *den rige Familie Preuser*] Storkøbmanden, Konsul Gustav Ludwig Preusser, hvis gæstfri Hus var et af Centrene for Musiklivet i Leipzig. Preusser var 1844—56 Medlem af Gewandhaus' Koncertdirektion, han var Mendelssohns og Schumanns nære Ven; sidstnævnte har tilegnet hans Datter Annette sine bekendte Klaverstykker Waldscenen, Op. 82. ¶ 66,14 *en musikalsk Aften*] 18. Februar var A. om Aftenen Gæst hos Mendelssohn, der spillede Klaverstemmen i en af sine Trioer; A. »var i høi Grad mat og angrebet« (Dagbogen). ¶ 66,21—22 *vil De snart see i illustrirte Zeitung*] Dagbogen 19. Februar: »Sad for en Hr Schlick, der tegnede mig til illustrirte Zeitung«. A.s Portræt findes dog først i Nummeret for 30. Januar 1847 (VIII, Nr. 187, S. 72); den ledsagende Biografi er anonym. ¶ 66,22 *den berømte Auerbach*] Digteren Berthold Auerbach. A. havde gjort hans Bekendtskab hos Professor Froriep i Weimar; »han er en lille tyk, rødmosset Person, et Naturmenneske!« (Dagbogen 9. Januar); de blev hurtigt Dus (MLE 340—41). ¶ 66,23 *»Dorfgeschichten«*] Schwarzwälder Dorfgeschichten, der skabte Auerbachs Ry, var begyndt at udkomme 1843; den omtalte Novelle *Sträflinge* udgør 3die Del af Fortællingerne. ¶ 66,24 *Urania*] En af Brockhaus i Leipzig udgiven aarlig litterær Kalender (Taschenbuch).

67,13 *de to Brødre*] Friedrich og Heinrich Brockhaus, Forlagets Chefer. ¶ 67,30 *en Biographie*] Das Märchen meines Lebens ohne Dichtung.

68,12—13 *denne bliver særdeles prægtig illustreret*] Til Lorcks Eventyrudgave, udkommen Dec. 1848, tegnede den unge Søofficer, Sekondløjtnant Vilhelm Pedersen 1847—48 sine berømte Illustrationer; Reitzel købte Stokkene til Brug for den første danske illustrerede Udgave 1849 (F. Hendriksen: Vilh. Pedersen — Carl B. Lorck. De første danske Illustrationer til H. C. Andersens Eventyr og Historier, Bogvennen MCMXXIX, 1—38). ¶ 68,27—28 *Baronesse Deeken*] Wilhelmine v. d. Decken, f. Brauns, Enke efter Kgl. hannoveransk Oberst i den engelsk-tyske Legion Claus Benedikt v. d. Decken (1756—1823); Baronesse synes hun ikke at have været. Otte Breve fra A. til hende (nu i H. C. Andersens Hus, Odense) er trykt i Breve fra H. C. Andersen til Pastor Bastholm, Baronesse v. d. Decken og Fru Ingemann, udg. af Chr. M. K. Petersen og Svend Larsen, Odense 1932, 8—17, 31—35. Oehlschlæger, der Maj 1844 besøgte hende sammen med sin Søn William paa sin store Udenlandsrejse, kalder hende i sine Erindringer Generalinde, hvad hun altsaa heller ikke var (Oehlschlägers Erindringer, IV, 1851, 196). ¶ 68,30—69,1 *Hjørnestenen, som man forkaster*] Ps. 118,22; jvnf. Matth. 21,42: Den Steen, som Bygningsmændene forkastede, er bleven til en Hovedhjørne-Steen.

69,3 *fra Danmark — . . . der var intet fra Dem*] Der var dog Brev fra H. C. Ørsted og hele to Breve fra Jonas Collin! (Dagbogen 20. Februar). Smlgn. nedenfor L. 21 f. ¶ 69,23 *at det i Grunden er et tomt Liv jeg fører*] Desværre synes dette vigtige Brev fra Jonas Collin at være gaaet tabt; det findes i al Fald ikke i den Collinske Brevsamling.

70,18 *Deres Fader skriver*] Ligeledes i det førnævnte tabte Brev fra Februar 1846.

71,3 *bedst jeg skriver Adler til*] Dagen efter — 22. Februar — skrev A. til Adler (B&B II, 132—36), men — som det vil fremgaa af de følgende Breve — det havde endnu lange Udsigter med at faa Ordens-Spørgsmaalet bragt ud af Verden. ¶ 71,19 *Dronningen af Sachsen*] Dronning Maria af Sachsen, f. Prinsesse af Bayern, Søster til Dronning Elisabeth af Preussen. »Besøgt Fru Deecken der fortalte at Dronningen af Sachsen havde sagt hende at Dronningen af Preusen i et Brev til hende havde talt om mit Ophold i Berlin« (Dagbogen 20. Februar). ¶ 71,21 *ikke er glad*] »Ilde Humeur, skrevet et langt, lidende Brev til Eduard« (Dagbogen 21. Februar). ¶ 71,24—25 *at Hauchs Afhandling ikke ganske behager ham*] Ørstedes Brev af 14. Februar 1846, trykt Breve til A. 588—89: »Hauchs Afhandling om Deres Digtercharakter er nu trykt i Schouws Ugeskrift. Den er skreven, som De kan tænke, i en god Hensigt og i en god Aand. Jeg kan heller ikke nægte, at den er velskrevet, saaledes som man kunde vente det af Hauch; men ganske behager den mig dog ikke. Jeg finder ikke

noksom deri fremhævet det Phantasiens Liv, som gjør Deres Digtninger saa tillok-kende; heller ikke giver han Deres Naturskildringer den Vægt, jeg vilde sige den Ind-flydelse, de bør have i en Skildring af Deres Digtercharakter. Jeg skjønner iøvrigt fuldkomment vel, at han der havde paataget sig en altfor vanskelig Sag. At skildre en for mange Menneskealdre siden bortdød Digter, er allerede vanskeligt; at skildre en nulevende, og det en Slags Digtercollega, er altfor Meget. Jeg vilde ønske, at han havde været forsigtigere i sin Roman, og nu kunde have sparet sig dette Arbeide. Men det ønsker han sikkert ogsaa selv.

72,7 *Dr. Winkler*] Den fra Oehlschlægers Levned kendte Stabslæge i Søetaten Bernt Winckler. A. havde sendt en Hilsen til ham i sit Julebrev til Ørsted; nu meddelte Fru Birgitte Ørsted ham i en Efterskrift til sin Mands Svar, at Winckler allerede den 26. November 1845 var afgaaet ved Døden.

NR. 167. Trykt (forkortet) Breve til A. 94—96.

72,26—27 *med Deres udsøgte Indbildningskraft*] Den følgende kraftige Passus om A., Te-atret og Danmark, har aabenbart gjort sit Indtryk paa Brevets Modtager, thi A. citerer den — med Tilslutning — *Das Märchen meines Lebens*, 1847, II, 8 og MLE 199—200.

73,2 *hinc illæ lacrymæ*] Herfra disse Taarer! ☺: dér har vi Forklaringen! Terents' *Andria* I, 1, 99. ¶ 73,10—11 *paa Casinopladsen raabte Pælerammerne Hurra for mig*] Ved Bestyrelsesvalget d. 24. Novbr. 1845 i Actieselskabet Kjøbenhavns Casino var Edv. Collin blevet valgt til Bestyrelsens Formand. Udgravningen af den sumpede Byggegrund begyndte derpaa, og Funderingen af Murværket slugte en stor Del af Aktiekapitalen (R. Neiiendam: »Casino«s Oprindelse og Historie i Omrids, 1923, 16—17).

74,13 *Gurlitt*] Den holstenske Komponist og Pianist Cornelius Gurlitt. Han havde i sin Tid studeret under Weyse i København og i 1844 opholdt sig i Hørsholm, hvor han kom sammen med Davids paa Rungstedlund og med Edv. Collin. Han var nu paa dansk Rejsestipendium i Leipzig. ¶ 74,20—21 *Mad. Rung*] Operasangerinden Pauline Rung, f. Lichtenstein, Komponisten Henrik Rungs Hustru. Hun lod sig aabenbart stille tilfreds, thi hun sang Liden Kirstens Parti ved Førsteopførelsen. ¶ 74,22 *Md. Nielsen*] Ogsaa hun faldt tilføje; hun sang Fru Malfred. ¶ 74,31 *at han har skrevet Dem til, at De skulde skrive til Kongen*] Med Edv. Collins Brev fulgte en lille Billet fra Faderen af 28. Februar (trykt A&C 393):

Kjære Semper-idem med Tilnavn H. C. Andersen!

At De har misforstaaet hvad jeg skrev om Ridderordenen, er mig ubegribeligt. Det er foreskrevet, at ingen dansk Undersaat maa bære en fremmed Orden uden sin

Konges Tilladelse. Om denne Tilladelse skal der indgives en Ansøgning, og dertil er in casu De den nærmeste. Vil De sende mig en saadan, skal jeg besørge den afleveret. Vil De sende den til Adler, er det ligesaa kraftigt.

Da ogsaa Adler raadede A. til at skrive til Kongen selv (B&B II, 137), sendte han ham saa, i Stedet for at indgive en formel Ansøgning, 13. Marts et udførligt Brev om sine Rejseoplevelser (Koncepten, dat. Wien den 12. Marts 1846, trykt B&B II, 136—42).

75,7 *Etatsraad Holm*] Edv. Collins Foresatte, Finansdeputeret, Etatsraad C. F. Holm, Fader til Historikeren Edv. Holm. ¶ 75,8 *Baden*] By og Badested i Nedre-østrig, 27 km S. f. Wien. ¶ 75,19 *som i Sv. Dyrings Hus*] I Originaludgaven (1837) angiver en Fodnote til S. 174 en Afbigelse ved Opførelsen af Stykket. Samme Fremgangsmaade er anvendt i Liden Kirsten, Udg. 1846, 6 og 8 (SS, X, 288 og 294).

NR. 168. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

76,2—3 *Holsts nye Stykke*] William og Emma. ¶ 76,15 *at Brevene skulde sendes til Dresden*] Smlgn. S. 57,19. ¶ 76,22—23 *Lykkelig den der lukker sine Øine langt fra Danmark*] Smlgn. S. 70,12—13.

NR. 169. Trykt (forkortet) A&C 393—96.

77,1 *Wien 6 Martz*] A. var 2. Marts rejst fra Dresden til Prag, hvor han blev indtil d. 5. om Eftermiddagen. 6. Marts Kl. 1 kom han til Wien. ¶ 77,4 *Møller*] P. L. Møller. ¶ 77,9 *irritabile genus*] Se Note til I, 95,7.

78,2 *Den liden Kirsten maa dog endelig nu være i Stadsen*] Førsteopførelsen paa Det kgl. Teater fandt Sted 12. Maj 1846; indtil 15. Oktober 1929 har Operaen oplevet 262 Opførelser. ¶ 78,12 *Nu til Hauch, den ærlige Sjæl!*] Dagbogen 6. Marts: »Læst Haucks Bemærkninger over mig, som Digter; det er eensidigt og ikke vel udarbejdet, opfatter som de opfatter mig hjemme, han har seet til at dreie og vende mig saaledes, at jeg kan passe til hans Roman-Helt og dog ikke ligne ham«. — 7. Marts: »Hauch har kun berørt mig i hvad jeg kan sættes i Forbindelse med hans Bog og Folks Omdømme men derved været uretfærdig mod mig ved ikke at gaae ligesaa meget ind paa det øvrige Eiendommelige«.

79,10 *Historien om Prinds Paris*] Da Fru Drewsens Brev desværre ikke mere eksisterer, kan det ikke oplyses, hvad A. sigter til. ¶ 79,12—13 *de originale Emma og William*] »William« og »Emma« var to smaa Dampbaade, som fra Juli 1845 besørgede Farten mellem Kvæsthusgade og Bellevue (Vandkuranstalten i Klampenborg). De omtales i Holsts Vaudeville, som de har leveret Titlen til. ¶ 79,15 *han er jo Anonym*]

Ogsaa den trykte Udgave kom uden Forfatternavn. ¶ 79,16 *Carstensen (Agenten)*] Georg Carstensen; han var gift med Fanny Elizabeth f. Webb, der døde samme Aar. Carstensen var paa en 4 Maaneders Udenlandsrejse »for at indlede Forbindelse med Kunstnere, Musikhandlere og deslige, der i Fremtiden kunde blive »Casino« til Nytte« (cit. i R. Neiiendam: *Casino*, 1923, 17). ¶ 79,26 *Sich, der er saa, portofri*] Se S. 59,12 og Noten dertil.

NR. 170. Ikke tidligere trykt.

80,5 *Kammerjunker Carstenskjold*] A.s gode Bekendt fra Pariseropholdet 1833, Kammerjunker Melchior Grevenkop-Castenskiold (se Note til I, 142,14). Han var 1836—47 Legationssekretær i Wien. ¶ 80,14 *Ministeren Küneritz*] Sachsisk Justitsminister Julius v. Könneritz; A. spiste til Middag hos ham den sidste Dag i Dresden. ¶ 80,14—15 *de holstenske Prindsesser*] Døtrene af Prins Emil af Augustenborg (1767—1841) og Sophie f. Skeel (1778—1836); de hed Charlotte (1803—1880), Pauline (1804—1887), Amalie (1813—1870) og Sophie (1815—1861). Forældrene havde været bosat i Leipzig. ¶ 80,15 *Fürst Löwenstein*] Prins Wilhelm Löwenstein-Wertheim. ¶ 80,18—19 *Professor Grahl*] Miniaturemaleren August Grahl; A. sad for ham 24.—26. Februar, Billedet var færdigt 1. Marts. ¶ 80,22 *skal Staalstikket gjøres*] Det findes som Titelbillede til *Das Märchen meines Lebens I* (1847). ¶ 80,24—25 *en Russer der holder Forelæsninger i Dresden*] A. har ikke opfattet hans Navn; i Dagbogen kaldes han blot »en russisk Literat« (21. Februar) eller »Russeren —« (26. Februar). ¶ 80,29 *Kongen og Dronningen*] Kong Friedrich August II. og Dronning Marie. Dronningen var Datter af Kong Maximilian I. af Bayern og saaledes Søster til Dronning Elisabeth af Preussen og Prinsesse Amalie af Sachsen; Erkehertuginde Sophie var hendes Tvillingsøster. ¶ 80,31—81,1 *Erkehertuginde Sophie*] Gift med Erkehertug Franz Karl (1802—1878); deres ældste Søn var den senere Kejser Franz Joseph.

81,2 *Prinds Johan*] Johann Nepomuk af Sachsen, Kongens Broder og hans Efterfølger som Konge 1854. ¶ *de to mindste*] Vel Prinsesserne Anna (f. 1836) og Margarethe (f. 1840). ¶ 81,6 *Moderen*] Prinsesse Amalie af Sachsen, Søster til Dronning Marie af Sachsen og til Erkehertuginde Sophie, Tvillingsøster til Dronning Elisabeth af Preussen.

82,1 *Fröhlich*] Lorens Frølich havde allerede som 17-aarig i 1837 tegnet en Serie Billeder til Den lille Havfrue, som dog ikke var blevet offentliggjort, samt leveret en smuk Radering til Hyldemoer i P. L. Møllers Gæa for 1845. A. talte nu med ham i Dresden om at levere Illustrationer til enkelte af Eventyrene til Lorcks samlede Udgave, idet Frølich erklærede umuligt at kunne paatage sig at gøre Tegninger til dem

alle. Planen blev dog ikke til noget, da A. i Foraaret 1847 bestemte sig til at lade en enkelt Kunstner udføre hele Arbejdet. Valget faldt paa Søofficeren Vilhelm Pedersen (F. Hendriksen: Vilh. Pedersen — Carl B. Lorck, Bogvennen MCMXXIX, 1—10). Først 1866 — efter Vilh. Pedersens Død — gik Frølich ind paa at fortsætte som Illustrator af Eventyrene. ¶ 82,10 *Grev Thun*] Vistnok Gehejmerraad, Oberstkammerer for Kongeriget Böhmen Grev Joseph Matthias Thun-Hohenstein. A. var anbefalet til ham af Gehejmerraad Carus i Dresden.

83,7 *vor Gesandt*] Generalmajor, Friherre Georg Heinrich v. Löwenstern.

NR. 171. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

83,13 *sende Dem Bogen med dette Forslag*] Edv. Collins lille Brev er en Følgeskrivelse til et Brev fra Ernst Weis til A. Ernst Weis, som stod Hartmann nær, foreslaar heri en Omarbejdelse af Ravnens med en Genopførelse af Operaen for Øje; Dialogen skulde erstattes med Recitativer, Maske-Scenerne udgaa. Da Hartmann skulde bruge Sommeren til Revisionen af Værket, og A. selv er borte, forelægger Weis i Brevet en detaljeret Plan til Ændringer af Teksten, som saa skulde nærmere udføres af Digteren selv, og meddeler, at Hartmann har tiltraadt Forslaget. Dagbogen 5. Juni fortæller: »Skrevet færdig Forandringerne til Ravnens«; 10. Juni: »Sendt Brev til Hartmann med Text til Ravnens«. *Bogen* er altsaa den trykte Tekst til Ravnens. ¶ 83,14 *Bager Albeck*] Den senere Hofbager N. C. Albeck, en af Fagets Foregangsmænd; han oprettede det første Wienerbageri i København og indførte 1849 Baging i Dampovne (Villads Christensen: København 1840—1857, 1912, 351). ¶ 83,19 »*Konning Volmer og Havfruens*«] Drama af K. F. Wiborg til Musik af H. S. Løvenskiold, opf. 1. G. paa Det kgl. Teater 8. Marts 1846; ialt 6 Opførelser. ¶ 83,23 *I. N. Reithoffer*] Fabrikant af Kautschuk, gennem Aartier den eneste betydelige Repræsentant i Østrig for denne Branche.

NR. 172. Ikke tidligere trykt.

84,3 *Besøget i Baden*] A. besøgte Chr. Thyberg d. 11. Marts.

NR. 173. Ikke tidligere trykt.

86,6 *Gräts*] Graz. ¶ 86,11 *at kaldes til Keiserborgen*] Nemlig til Erkehertuginde Sophie. ¶ 86,11—12 *der sendtes endog Vogn efter mig*] Med vanlig Uro kunde A. ikke afvente dens Ankomst, saa han var naaet tilfods til Slottet, inden den kom afsted (Dagbogen 9. Marts). ¶ 86,13 *Fru Löwenstern*] Generalinde Adelaide v. Löwenstern, f. Komtesse Schimmelmänn. ¶ 86,15 *Keiser Frands's Enke*] Kejserinde Caroline, Enke efter Kejsers Franz I. (1768—1835); hun var Datter af Maximilian I. af Bayern og alt-

saa Søster til Dronningerne af Preussen og Sachsen, Prinsesse Amalie af Sachsen og Erkehertuginde Sophie. ¶ 86,20 *Grev Szechenyi*] Overhofmester hos Erkehertuginde Sophie Grev Ludvig Szechenyi, gift med Francisca de Paula, f. Grevinde Wurmbrand. ¶ 86,21 *Baumann*] Dialektdigteren Alexander Baumann. ¶ 86,22 *Szechenyis Broder*] Politikeren og Forfatteren Grev Stephan Szechenyi; hans Bog »Om Hesteavl« havde Edv. Collin oversat 1833. ¶ 86,27—28 *her paa Theatret*] Dina opførtes 19. og 20. Januar 1846 paa Burgteatret, gik altsaa kun to Gange; A. har sin Viden om Stykkets kranke Skæbne fra Digteren Castelli, der »beklagede at Oehlenschlägers Dina her var leet ud. Kritikken sagde Di — na!« (Dagbogen 8. Marts).

87,12 *Gioachino, hin Gamle, Vandanstalten*] Gioachino var en Reprise fra forrige Sæson, kaldes derfor *hin Gamle*. Læsemaaden er imidlertid usikker; Professor Brix læser: *hin Gaade*. I saa Tilfælde refererer Ordene sig til *Vandanstalten*, idet Vaudevillen William og Emma opførtes anonymt, skønt alle var klar over, at Holst var Forfatteren. ¶ 87,18 *Seidls Gedichte*] Johann Gabriel Seidl: Gedichte in niederoesterreichischer Mundart (1844); Bogen var en Gave til A. fra Forfatteren (Dagbogen 11. Marts). ¶ 87,23 *bene* (lat.) godt. ¶ 87,30 *Elise*] Elise Stampe var ivrig Grundtvigianer. Grundtvig havde 1845 udgivet Danske Ordsprog og Mundheld; han interesserede sig meget for Folkevisen; Ordet *Qvædlinger* benyttede han i Titlen paa sin Digtsamling *Kvædlinger eller Smaakvad* (1815). ¶ 87,31 *Bindesbøl*] Arkitekten G. Bindesbøll, Thorvaldsens Museums Bygmester; han var Fætter til Edv. Collin.

88,1—2 *Lewins Haandskrift Samling*] Album af nulevende danske Mænds og Qvinders Haandskrifter i litographerede Facsimiler. Til Brug ved Skriftlæsning i Skolerne (1846), udg. af Filologen Israel Levin. Bindesbølls Autograf findes S. 10; ogsaa A. (Digtet: Den danske Bonde —) og Jonas Collin er repræsenteret i Bogen.

NR. 174. Trykt (forkortet) Breve til A. 96—98.

88,14 *i Torsdags*] 19. Marts. ¶ 88,19 *Alferne*] Eventyrkomedie af J. L. Heiberg, opf. i G. paa Det kgl. Teater 29. Januar 1835. ¶ 88,20 *Phister*] udførte Titelrollen, forhenv. Figurant Rasmussen. ¶ 88,21—22 *Jfr. Rosenkilde og Md. Phister, Jfr. Ryge*] Julie Rosenkilde (den senere Fru Sødring) spillede Jacobine Witterock, den ene af de tre gamle Frøkener, Louise Phister den anden, Caroline Assmann; Natalia Ryge var Grevinde Dyrssen, Moderen til Stykkets uartige Dreng. ¶ 88,24 *hvor R. taler om at han nær var blevet skudt*] Hr. Rasmussen, Første Act, Tiende Scene (Udg. 1913, 34)

Rasmussen (ene).

. . . Kuglen peeb mig lige ved Ørene! Jeg kunde have ligget i mit Blod, ligget skudt som en Markens Fugl! — Ja, som den har jeg altid været! — smidt ud af

Reden, ikke vide om man er Ravn eller Krage, det er ogsaa et Liv! — Nu kunde jeg have ligget Liig —! Larsen! Ven! Du var kommet her, Du havde staaet ved min Kiste, seet paa mig, taget min Haand, hulket, — men jeg var død. Larsen, Din Kiærlighed faaer mig Taarer i Øinene! — Død er Rasmussen! Død! (*farer op*) Det er en forfærdelig levende Phantasie jeg har! — . . .

¶ 88,27—89,1 *total Gjennemfalden*] »I det kgl. Theaters Journal mindes Begivenheden den 19. Marts 1846 med Ordene: »Forestillingen beg. Kl. 6 og var tilende Kl. 9. Alt foregik paa tilbørlig Maade. Stykket blev fuldstændig udpebet« (Edv. Agerholm i Udg. af Hr. Rasmussen, 1913, 6).

89,15—16 *at De vil tage Dem det lettere*] Heri fik Collin Ret. Ganske vist har Almanaken for 7. April: »Brev med daarlige Efterretninger hjemme fra, slet Humeur«, men i Dagbogen for samme Dag hedder det blot: »Brev fra Eduard at R er faldet aldeles igjennem«. Til Jonas Collin skrev A. 11. April: »Den Glæde jeg haaber og troer De har af min virkelige, og betydelige Erkjendelse i Tydskland og i Engeland haaber jeg overveier den Ærgrelse De kan have følt over det sidste dramatiske Uheld; tak for Deres Interesse, De skal en anden Gang have mindre Skam af mig!« ¶ 89,23 *Montecchi & Capuleti*] Familierne Montecchi og Capuleti, Opera i 4 Akter af Bellini og N. Vaccaj, opf. 1. G. paa Det kgl. Teater 3. April 1846. ¶ 89,25 *hendes Barn*] Den senere Underbestyrer ved Meteorologisk Institut, Kaptajn G. A. Rung, f. 9. September 1845.

90,1 *Kunstkritikeren Wiborg*] Sognepræst til Rynkeby og Revninge, Magister K. F. Wiborg. Han havde i sine Kandidataar udgivet en Række Skrifter om de aarlige Kunstudstillinger. ¶ 90,6 *requiescat in pace*] Det hvile i Fred! Slutningsordene i den katolske Sjælemesse.

NR. 175. Ikke tidligere trykt.

90,9 *Rom*] A. rejste 18. Marts fra Wien til Graz paa Jærnbane, derfra med Diligence til Triest, hvor han opholdt sig fire Dage; 24. Marts om Eftermiddagen sejlede han til Ancona og kom 31. Marts Kl. 10 om Formiddagen til Rom. ¶ 90,12—13 *Brevet som Deres Fader har modtaget*] Et Brudstykke af det trykt A&C 396—97. ¶ 90,25—26 *min Banquier Rothschild der*] Karl Rothschild, Leder af Husets Neapel-Firma. 91,28—29 *det større Brev til Faderen*] Af 2. April 1846, Uddrag A&C 396—97.

NR. 176. Trykt (Brudstykker) A&C 398—99.

92,24—25 *Jenny Lind*] Hun tiltraadte 22. April sit Engagement i Wien. ¶ 92,25—26 *Canovas Monument i Capucinerkirken*] I Kapuzinerkirken findes Kejsrgravene; A. tænker imidlertid aabenbart paa Augustinerkirken, hvor Canovas pragtfulde Grav-

mæle over Erkehertuginde Christina findes. ¶ 92,26 *Augarten*] Park i Forstaden Leopoldstadt. ¶ 92,26—27 *Burgtheater*] Wiens Skuespilscene, *Kärntnerthor Theater* Byens Opera. ¶ 92,27—28 *Castelli*] Digteren J. F. Castelli. A. havde gjort hans Bekendtskab under sit Ophold i Wien i Juni 1834 og har indført ham i Kun en Spillemand, Tredie Deel, Kap. II (Udg. 1837, 38—40; SS, IV, 242—43). Castelli var blevet Ridder af Dannebrog 20. Februar 1846. Om ham se iøvrigt MLE 173 og 347.

93,14 *Uldahl*] Lægen Ludvig Uldall. ¶ 93,23 *i den verdensubredte »Algemeine Zeitung«*] 1846, Nr. 102, 12. April; foruden A. nævnes den østrigske Gesandt i Florents v. Neumann og »den for sine Rejser bekendte« Friherre v. Hallberg. ¶ 93,30 *Jerichau*] Billedhuggeren Jens Adolf Jerichau, der 19. Februar 1846 var blevet gift med den tysk-polske Malerinde Elisabeth Baumann, kæmpede haardt i Rom mod slet Helbred og økonomiske Sorger; Bestillinger havde han ingen af. A. havde varmt talt hans Sag i sit Brev til Jonas Collin af 2. April 1846 (A&C 396—97), erklæret, at han for sit Helbreds Skyld nødvendigvis maatte hjem til Danmark samme Sommer, og bedt Collin interessere Kongen for hans Kunst. Men 14 Dage efter var Situationen pludseligt ændret: den russiske Fyrst Vasili Galitzin fra St. Petersborg bestilte Panterjægeren i Marmor, Dagen efter indløb fra Christian VIII. Bestilling paa Herkules og Hebe, ligeledes i Marmor, og faa Dage efter fik Jerichau overdraget at lave et Marmor-Gravmonument over Goethes Sønnedatter Alma. Han kunde saaledes i Forsommeren 1846 rejse hjem til Assens for sine egne Penge (Nicolaj Bøgh: Erindringer af og om Jens Adolf Jerichau, 1884, 167—76).

95,2 *Kolberg . . . modelerer min Buste*] A. sad for Billedhuggeren Andreas Kolberg under omtrent hele Romeropholdet; Busten var udstillet paa Charlottenborg 1847, dens senere Skæbne er ukendt. I sit Brev af 17. Maj 1846 lovede A. Carl Alexander af Sachsen-Weimar en Afstøbning af den (Jonas 38). 27. April findes følgende karakteristiske Passus i Dagbogen: »Sad for Kolberg; jeg stoler ikke ret paa hans Talent, han er vist en »Freund«; han ærgrer sig frygteligt over Jerichaus Lykke; taler om Basunblæser og sin Foragt over Sligt og beder mig paa samme Tid rose hjemme hans Basrelief; han lider formeligt, og jeg kan ikke ret med disse academie Genier. Min Buste synes mig ogsaa materiel opfattet«. ¶ 95,9 *Schönbrun*] Kejsersligt Lystslot SV f. Wien. ¶ 95,9—10 *Kloster Naunburg*] ∴: Klosterneuburg, By ved højre Bred af Donau, 9 km ovenfor Wien, berømt for sit Augustiner-Kloster (engang det ældste og rigeste i Østrig) med stort Bibliotek og mægtige Vinkældere. Turen dertil og det vældige Vinfad, »der rummer sine tusinde og fire Eimer«, beskrives i Kun en Spillemand, Tredie Deel, Kap. II (Udg. 1837, 25—32; SS, IV, 233—37). ¶ 95,21—22 *min Skildring deraf i Bazaren*] Se Note til I, 288,8.

NR. 177. Ikke tidligere trykt.

96,14 *Ørkenens Søn*] Se Note til I, 330,26. ¶ 96,15 *Linda*] *Linda di Chamouny*, Opera af Donizetti. ¶ *Tadolini*] Den italienske Operasangerinde Eugenia Tadolini. ¶ *Fanny Elssler*] Berømt østrigsk Danserinde. ¶ 96,20 *Operaen Sappho*] Flere italienske Operaer med denne Titel findes; hvilken af dem Edv. Collin har set, kan Udg. ikke afgøre, heller ikke kan der oplyses noget om Balletten *Othello*. ¶ 96,21 *Hertuginde af Berry*] Hertuginde Carolina af Berri, f. Prinsesse af Begge Sicilier. Hun var Enke efter den 1820 myrdede Hertug Charles Ferdinand af Berry, Charles X. af Frankrigs anden Søn, men havde i 1831 hemmelig ægtet en neapolitansk Adelsmand, Marchese Lucchese Palli, og boede nu i Venedig. ¶ 96,21—22 *Keiserinden af Rusland og Olga*] Keiserinde Alexandra Feodorawna, Datter af Kong Friedrich Wilhelm III. af Preussen, gift med Keiser Nikolaj I. Hendes Datter, Storfyrstinde *Olga*, blev 1846 gift med den senere Kong Karl I. af Württemberg. ¶ 96,23 *Strauss*] Valsekongen Johann Strauss d. Æ. ¶ 96,28 *Fæbøst*] Et af Fru Drewsens Øgenavne til A.

97,11 *bliv*] vent.

NR. 178. Ikke tidligere trykt.

97,15 *Neapel*] A. opholdt sig her fra 4. Maj til 23. Juni. ¶ 97,23—24 *Molbech og Deres Fader*] Karakteristiken af dem findes i *Das Märchen meines Lebens I*, 88—89 (smlgn. MLE 98—99) og 52—55 (smlgn. MLE 53—55). ¶ 97,24—25 *hvad der staaer om min Ven Eduard*] *Das Märchen meines Lebens I*, 93 (smlgn. MLE 106—07); Stedet lyder i A.s danske Ms. (Collinske Samling Nr. 8, 4to) saaledes: »En anden Character af stor Betydning for mig var den ene af [min Velgjører] Collins Sønner, Eduard; [nuværende Justitsraad Collin]; opvoxet i fri og lykkelige Forhold var der hos ham en Kjækhed, en Bestemthed, jeg savnede; jeg havde [fra første Tid] Følelsen af hans Inderlighed for mig; [og] blød og med hele min Sjæl fløi jeg ham imøde, han stod besindigere, mere practisk i Livet, og ofte misforstod jeg ham, der just følte dybest for mig, og gjerne ønskede at bibringe mig en Deel af sin Character, [dengang] jeg der var, [som] et Rør for Vinden [skjøndt jeg var nogle Aar ældre end ham]. I det practiske Livet stillede han den yngre sig virksom ved min Side lige fra Hjælpen med de latinske Stile, til de [senere] Arrangements med Forlæggere og Bogtrykkere. — I alle Aar er han blevet den samme, og kan man nummerere Venner, da maa han kaldes den første, thi han var den Første.« — De indklamrede Steder — [] — er overstreget i Ms.

NR. 179. Ikke tidligere trykt.

98,5 *Caroline Hanck*] Henriette Hancks yngste Søster; de var Døtre af Adjunkt H. T. Hanck (se Note til I, 235,24) og Madseline f. Iversen. ¶ 98,7 *min elskede Søster*

Jettes Død] Henriette Hanck døde 19. Juni 1846. Endnu d. 6. Juni modtog A. i Neapel et Brev fra hende; Dødsbudskabet naaede ham først i Basel 4. August. »Jette Hanck er død. — Sidste Gang lyste hendes Øine ved Afskeden. Tak, til vi sees!« (Dagbogen). Om hende MLE 323—24.

NR. 180. Trykt (forkortet) A&C 402—04.

99,1 *Avignon*] Fra Neapel var A. 23. Juni sejlet med Dampskibet Castor til Marseille, hvorfra han gennem Sydfrankrig agtede sig til Spanien. Imidlertid maatte han paa Grund af den ualmindelig stærke Sommervarme, som han allerede havde døjet svært under i Neapel (jvnf. Eventyret Skyggen) opgive sidste Del af Rejseplanen, og var nu — efter et Ophold ved Badestedet Vernet i Øst-Pyrenæerne, tæt ved den spanske Grænse (7.—13. Juli) — paa Vejen til Schweiz naaet til Avignon d. 18. Juli Kl. 9¹/₂ Aften. ¶ 99,5 *mit sidste Brev til Deres Fader*] Afsendt fra Vernet 9. Juli. ¶ 99,12 *Clausen-Schütz*] Formentlig den Christian Ludwig Clausen, S. af Pastor Boye Clausen i Horst, Münsterdorf Provsti, Holsten (1759—1802), der blev adopteret af (sin Morbroder?) Chr. Ludw. Schütz, Deputeret i Tyske Kancelli, Geh.cfr.raad (1746—1812, Ejer af Basnæs 1791—1805), og antog Navnet Clausen-Schütz. Han var 1841 Over- og Landsretsadvokat i Wandsbeck (Meddelt af Kontorchef H. G. Olrik). ¶ 99,15 *Nicæe*] Nizza. ¶ 99,26 *Reisen fra Perpignan til Cette*] I *Das Märchen meines Lebens*, som afsluttes med Opholdet i Vernet, har A. for at krydre Fremstillingen henlagt de her skildrede Rejsegenvordigheder til Oprejsen fra Cette til Perpignan (II, 147—50, gentaget MLE 365—66), medens de, hvad Dagbogen 14.—15. Juli og det foreliggende Brev viser, i Virkeligheden hører Tilbageturen til.

100,8 *der vist havde solgt deres Skygge*] Som Peter Schlemihl i Chamissos Eventyr af samme Navn. ¶ 100,30 *vor Consul*] J. M. Jansen, dansk Consul i Cette 1844—87.

101,1 *Cazalis*] A. kalder ham MLE 364 »Casalis-Tutein«; det er da vistnok William Cazalis, hvis Moder var født Tutein, og som selv var gift med Emilie Clara Tutein. ¶ 101,3 *den skrækkelige Ulykke ved Valenziennes*] 8. Juli skete der en frygtelig Jernbaneulykke ved Fampoux, Ø. for Arras; da Toget fra Paris ved Middagstid passerede en Dæmning over en 20 Fod dyb Tørvemose, løb det ene Lokomotiv af Skinnerne, Vognstammen sprængtes og 5—6 Vogne styrtede i Mosen; Tallet paa dræbte og saarede angives meget varierende. Begivenheden fremkaldte uhyre Ophidselse i Frankrig. ¶ 101,9 *denne By saae jeg tidligere*] Paa Henturen d. 1. Juli. ¶ 101,16 *temmelig svag tog jeg derfra*] 20. Juli tog A. med Diligence fra Avignon til Valence og fortsatte herfra den næste Dag med Damper opad Rhonen til Lyon, hvor han blev indtil d. 25. Kl. 8 om Aftenen. Den følgende Eftermiddag Kl. 4 kom han til Genève. ¶ 101,25 *vor danske Consul*] Vicekonsul i Marseille Julius Theodor Frisch.

102,27 *Byggryn*] ∅: Bygkorn.

103,11 *Ingeborg*] De stadige Diskussioner mellem A. og Fru Drewsen om Betimeligheden af hans evige Rejser har fundet et digterisk Udtryk i Eventyret Ole Lukøie, Fredag: Drøftelsen ved Dukkebrylluppet mellem Svalen og den gamle Gaardhøne, der fem Gange havde ruget Kyllinger ud (Brix 158—59). ¶ 103,25 *det er forkommet*] Dette var dog ikke Tilfældet.

104,2 *skrevet Adler til*] Brevet dateret Vernet 11. Juli 1846; trykt B&B II, 151—55. ¶ 104,6—7 *i min Biographie udtaler mig i Begeistring over mit Fædreland og Kongen*] Især i Afsnittet om Opholdet paa Før; se *Das Märchen meines Lebens*, II, 91: »Aufgeklärt, einsichtsvoll, wissenschaftlich gebildet ist König Christian, seine gnädige Theilname an meinem Schicksal ist mir deshalb doppelt ehrend und belebend« (ikke i MLE). ¶ 104,19 *Lind*] Han havde været i Wien.

NR. 181. Trykt (forkortet) A&C 407—09.

104,21 *St Goar*] Fra Genève havde A. foretaget en Rundtur i Schweiz med Ophold i Vevey, Bern og Basel, var derfra taget med Banen til Strassburg og med Skib over Mainz til St. Goar, hvor han opholdt sig 6.—10. August, arbejdede paa Selvbiografien og besøgte Bankier Benedict Homberg, gift med Augusta David, Søster til Aron og C. N. David og til Prinsesse Pignatelli (Af Benny Davids Erindringer i Uddrag ved Julius Clausen, Vor Tid I, 1917, Sp. 501—02).

105,5 *den gode Bournonville*] Almanak 17. Oktober 1845: »Aften hos Bournonville der talte ondt om Forfatteren til den ny Barsels[tue]«. ¶ 105,17 *det Ark, der hvor jeg har sat Mærket ***] Efter Omtalen af Lykkens Blomst og A.s Forhandling med Heiberg (*Das Märchen meines Lebens*, II, 95, smlgn. MLE 315) findes i Ms. ** med Underskrift: »Mærke for E. Collin«. ¶ 105,23 *min Reise*] Rejsen 1845—46, der meget udførligt skildres i *Das Märchen meines Lebens* II, 100—59. Bogen afsluttes — som nævnt — med Besøget i Vernet. ¶ 105,27—28 *Mit Forhold til Hertugen af Weimar*] *Das Märchen meines Lebens*, II, 74—76 og 119—20 (smlgn MLE 294—95 og 339).

106,11 *Det i Brevet omtalte Manuskript*] Da E. Collin fraraadede at omtale Den nye Barselstue (se S. 114,26), blev det her meddelte Indlæg til Biografien ikke benyttet. Paa den Plads, hvor A. i *Das Märchen meines Lebens* havde villet omtale Stykket, indføjede han i MLE 315—17 en ny Skildring af dets Skæbne. Den oprindelige offentliggjordes først i A&C 408—09. ¶ 106,14 *Overskou*] Under Indtrykket af den heibergske Vaudevilles Sukces forsøgte Th. Overskou sig med en fri Bearbejdelse af Scribes »Le baiser au porteur«, som han under eget Navn lod opføre under Titlen *Avistavexlen*. Stykket, som efter hans eget Sigende »faldt temmelig kjedsommeligt af noget

Morsomt at være«, gik kun en eneste Gang — 8. Oktober 1827 — hvorefter Heiberg i Flyvende Post raadede ham til at afholde sig fra originale Forsøg, ja endog fra Omarbejdelser, og derimod indskrænke sig til at levere Oversættelser. »Med Flid og Anstrængelse vil han kunne blive en god Theater-Oversætter, medens derimod hans Talent til originale dramatiske Arbejder er et Maaskee, som det altid er voveligt at bygge paa«. Overskous næste Arbejde, Lystspillet Tre Maaneder efter Brylluppet, indleveredes anonymt; det opførtes 24. April 1828 og omtaltes med Anerkendelse af Heiberg; den første store Sejr vandt han imidlertid med det ligeledes anonyme 1-Akts Lystspil Misforstaaelse paa Misforstaaelse (30. Maj 1828), om hvilket Heiberg dømte, at det var »et særdeles heldigt lille Stykke, som udmærker sig baade ved en sindrig Intrigue og en vittig Dialog« (Thomas Overskou: Af mit Liv og min Tid (1819—1873), udg. af Robert Neiiendam, 1916, 124—37 og 267—68; J. L. Heiberg: Prosaiske Skrifter, VII, 1861, 96—98, 189—90). ¶ 106,30 *en af vore Forfattere*] P. L. Møller. Se Note til S. 34,15.

NR. 182. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

107,27 *currente calamo*] Med løbende Pen; saa hurtigt, som Pennen kan løbe. ¶ 108,7—8 *Webers Boghandel*] J. J. Weber, Lorcks tidligere Kompagnon, nu Udgiver af Ill. Zeitung. ¶ 108,13 *Fenger med Kjæreste*] Vistnok Professor i Anatomi og Patologi C. E. Fenger, den senere Minister, og hans Forlovede Ida Plockross. De holdt Bryllup 11. September samme Aar. ¶ 108,17 *Faders Brev*] Jonas Collins Brev af 24. Juli trykt A&C 404. Under 21. Juli havde Kongen givet den officielle Tilladelse til, at A. »anlægger og bærer den ham af H. M. Kongen af Preussen tildelte Decoration som Ridder af den preussiske røde Ørns Orden 3die Klasse«. ¶ 108,21 *de slesvig-holsteenske Affairer*] Var det brændende politiske Spørgsmaal overalt i Tyskland, efterat Kong Christian VIII. d. 8. Juli 1846 havde udstedt det »aabne Brev« om Arvefølgen i Hertugdømmerne.

NR. 183. Trykt (forkortet) A&C 411—15.

108,27 *ikke afsted i Dag*] Det afsendtes i Følge Dagbogen 27. August. 109,25—26 *den hanoveranske Minister Kästner*] Hannoveransk Ministerresident i Rom, Kunstforfatteren August Kestner, Søn af Arkivar, Hofrath Joh. Chr. Kestner og Hustru Charlotte f. Buff, Modellerne til Albert og Lotte i Goethes Werther. ¶ 109,28 *Brockhausen*] Friherre Adolf v. Brockhausen, preussisk Gesandt i Neapel 1842—52. 110,4 (*dette kunde indskydes*)] Collin har indført dette Brevsted i Das Märchen meines Lebens, II, 138—39; det mangler derimod i MLE, et Bevis for, at A. under Udarbej-

delsen af sin store Selvbiografi udelukkende har benyttet sit danske Ms. til Das Märchen meines Lebens, som var i Edv. Collins Eje (jvnf. S. 123, 12—13), derimod ikke den trykte tyske Tekst. ¶ 110,6—7 *mit Billed . . . , tegnet af ham selv*] August Kestners Pastel af A., nu i Kestner-Museum, Hannover, er gengivet i Karl Larsen: H. C. Andersens Leben ohne Dichtung, 1926, 138. ¶ 110,8 *Jeg er . . . nu i det Veimarske*] Lørdag 15. August rejste A. fra Frankfurt, kom næste Dag til Eisenach, hvor han Dagen efter besøgte Wartburg. Om Aftenen d. 17. kom han til Erfurt; her fuldendte han 18.—19. August Ms. til Das Märchen meines Lebens, kom d. 19. om Eftermiddagen til Weimar og kørte den følgende Dag til Slottet Ettersburg, hvor han som Arvestorhertugens Gæst opholdt sig indtil d. 25. Dagbogsbladene fra Weimar er i Uddrag meddelt af E. Reumert i Gads danske Magasin XXI, 1927, 526—30. ¶ 110,26—27 *har det Politiske kastet en tung Skygge ind over mig*] Paa Damperen paa Rhinen (Dagbog 5. August] og senere i Frankfurt (Dagbog 12. August) mærkede A. den danskfjendtlige Stemning (smlgn. MLE 376).

111,3 *I Dag*] A. flyttede ind til Beaulieu i Weimar og blev hos ham til 3. September. ¶ 111,9 *Ahasverus*] Siden 1843 synes der at have været en Standsning i Arbejdet paa Digtningen om den evige Jøde. Efter Hjemkomsten fra denne Rejse blev det genoptaget og fuldført det følgende Aar. Om Værket se Erik Rindom: H. C. Andersen og Ahasverus, Gads danske Magasin XXIV, 1930, 171—92. ¶ 111,24 *Ørsted*] Hertil refererer sig vistnok følgende Almanakoptegnelser: 3. Oktober 1845: »Ørstedes Besøg, hvad Kongen havde bestemt«; samt 31. Oktober (Dagen for Afrejsen til Udlandet): »Audients hos Dronningen, hos Kongen, fik ikke —«. I sit Brev af 30. December 1845 til A. maatte Ørsted til sin Beklagelse meddele, at der stadig intet godt nyt var at melde (nl. om Ridderkorset): »Jeg vilde ret inderligt ønske, at jeg havde nogen glad Tidende herfra at melde Dem, noget Bevis paa Anerkjendelse, foruden den, De nyder af alle Deres mange Læsere, at lykønske Dem til; ja, jeg er saa egennyttig, at jeg ønskede at være Den, som bragte Dem den første Lykønskning af et saadant Slags; men da jeg ikke har Magt som Villie, saa beder jeg Dem tage tiltakke med de hjerteligste Lykønskninger til det nye Aar« (Breve til A. 587—88).

112,13 *i tre Hefter*] Eventyrene fyldte fire smaa Bind i den tyske Udgave: XII—XV. ¶ 112,16 *Jeg er for dette sidste*] Dette blev ogsaa Tilfældet i Udgaven. ¶ 112,16—17 *20 Bind, hvoraf to Bind skal være Digte og to dramatiske Sager*] Udgaven blev straks i første Omgang paa 28 smaa Bind, hvortil efterhaanden de senere udkommende Værker sluttede sig som Supplementsbind. Digtene fyldte Bd. XXVI—XXVIII; de dramatiske Sager Bd. XXII—XXV; af dem medtog A. Raphaella [c: Maurerpigen], Agnete, Mulatten og Lykkens Blomst. ¶ 112,23—24 *hiin Side Verdenshavet*] I Mar-

seille skriver A. 29. Juni i Dagbogen: »... kom hjem, og fandt ved Table d'hôte Ole Bull, der sagde mig at jeg i Amerika havde mange Venner, man havde spurgt ham meget om mig, min Spillemand f Ex var i godtkjøbs Udgave spredt mellem tusinder, han havde selv havdt flere Exemplarer, som han havde givet bort«. Smlgn. Jonas 42 og MLE 362.

113,5 *Carl Weis*] Ernst Weis' Broder, Fuldmægtig i Kancelliet, senere Departementschef i Kultusministeriet, stor Musikentusiast, Kwartetspiller og Violinbygger, Medstifter af Musikforeningen.

NR. 184. Ikke tidligere trykt.

113,12 [*c. 8/9 1846*] Brevet bærer Hamburg-Poststempel 10. September; A. modtog det 12. September i Leipzig. ¶ 113,20—21 *copula*] Bindeord.

114,17—18 *om man vil have den Historie paa Vers og om det skal være Sapphiske Vers*] Hentydning til Holbergs Barselstuen, Actus V, Scen. 4:

Corfitz.

Jeg vil spørge min Herre til Raads om en Ting, førend jeg gaaer til Advocaterne. Jeg har min Hustru mistænkt for Utroskab. Jeg kan overbevise hende, at hun har skiult unge fremmede Karle hos sig i Sovekammeret, og nu vilde jeg vide, om . . .

Poeten.

Vil Monsieur have den Historie udi heroiske Vers, saa koster det 8 Mark.

Corfitz.

Ach nei Hr. Magister! det er ikke min Mening, jeg vilde kun . . .

Poeten.

Ja Monsieur, jeg forstaaer nok; I vil maaskee have den i Sapphiske Vers, men saa koster det dobbelt.

Corfitz.

Jeg vil ingen Vers have, Monsieur! jeg vil kun spørge . . .

Poeten.

Saadan en Historie maa være paa Vers, Monsieur! det klinger jo ganske intet paa solut Stiil.

¶ 114,21—22 *procul a Jove procul ab ordine*] Fjærnt fra Jupiter, fjærnt fra Ordenen; spøgefuld Tillempning af det latinske Ordsprog: Procul a Jove procul a fulmine ☽: Fjærnt fra Jupiter, fjærnt fra hans Lyn. Ifølge velvillig Meddelelse fra Forfatteren

Niels Møller findes dette hos Erasmus: Adagia (ed. 1551), Chil. 1, 3, 96, men stammer fra Græsk: *πόρρω Διος τε και κερανωυ*.

NR. 185. Ikke tidligere trykt.

115,1 *Leipzig*] Fra Jena var A. 7. September rejst til Leipzig; han ankom hertil den følgende Dag og blev der til Onsdag d. 16. September. ¶ 115,25 *Belvedere*] Storchertugens Lystslot. ¶ 115,30—31 *Herders Monument*] 1845 var der i Weimar nedsat en Indsamlings-Komité med Kansler v. Müller som Præsident, der skulde forberede Rejsningen af et Mindesmærke for Herder. Arbejdet blev overdraget Münchener-Billedhuggeren Ludwig Schaller, men Statuen — foran Stadtkirche i Weimar — blev først afsløret 25. August 1850 (Adelheid v. Schorn: *Das nachklassische Weimar*, I, 1911, 289—90).

116,2 *Elertz*] E. D. Ehlers; se Note til I, 331,23; han var nu forflyttet fra Altona som Kommitteret i Generaltoldkammeret og Kommercekollegiet. I Almanaken 21. November 1844 hedder det: »Elerts talt ondt om Hertugen«. ¶ 116,10 *den forkastede Hjørnesteen*] Se Note til S. 68,30. ¶ 116,11 *Fra Engeland har jeg Brev*] 10. September modtog A. et tysk Brev fra Mary Howitt, dateret 31. August 1846. ¶ 116,13—14 *at jeg er i det store Engeland en Yndlings-Forfatter*] Mary Howitt skriver: »Ich bin stolz zu sagen dass ich das Mittel gewesen bin ihren Namen in England geehrt und geliebt zu machen, und Sie würden einen warmen Empfang von seinem Volke erhalten«. ¶ 116,29 *5 Dage*] 3.—7. September. ¶ 116,30 *sender til Viggo eet af Digtene*] Digtet Lille Viggo, oversat med Wolff 6. September (Dagbogen); 14. September sendte A. Arvestorhertugen i Weimar en Afskrift af det (Jonas 49).

117,1—2 *Byrons Oversætter Böttcher*] Digteren Adolf Böttger; hans Byron-Oversættelse udkom 1840. ¶ 117,4 *Lorck vente vi hver Dag*] Han kom 12. September (Almanaken). ¶ 117,17 *endelig faaet Brev*] Adlers Brev er dateret 25. August 1846, Wildbad Gastein; A. fik det 10. September. ¶ 117,22 *Tilladelsen at bære Ordenen*] Med Rette havde A. følt sig ilde berørt over, at det havde varet mere end syv Maaneder at faa bragt denne Tilladelse i Stand; Adler forsøger i Brevet følgende Forklaring: »I det første Brev har jeg meddeelt hvormeget det glædede baade Kongen og Dronningen at De overalt havde fundet en saa hædrende Modtagelse, at begge Majestæterne med sand Interesse havde læst Deres Brev og at Kongen med Fornøielse tillod Dem at anlægge den preussiske Orden. Dertil skulde De imidlertid have havt en officiel Communication af Ordenscancelliet og da denne ikke er paafulgt, tør jeg vel antage at man i den Tids Uroe og Bevægelse har glemt at befale Udfærdigelsen. Jeg har efter Modtagelsen af Deres sidste Brev, skrevet herfra for at bevirke Expeditionen; jeg har skrevet

til Kongen selv derom og tillige berettet ham Hovedindholdet af Deres Brev. At H. Ms. mundtlig har givet Tilladelsen, er saa vist, at jeg ikke har nogen Betænkelighed ved at opmuntre Dem til, hvis De har Lyst dertil, at anlægge Ordenen, og beraabe Dem paa H. Ms. Tilladelse meddeelt Dem igjennem mig.« ¶ 117,30—118,1 *den gode Kammerjunker i Mad: Thybergs Huus*] Julius Sick.

118,2 *Bjelke*] Kammerjunker Rudolph Bielke, der siden December 1845 havde fungeret som Legationssekretær ved det danske Gesandtskab i London. ¶ 118,28 *af Mendelson*] Dette blev ikke Tilfældet.

NR. 186. Ikke tidligere trykt.

119,14 *Historien om en Smaapoet . . . i Kongens Forgemak*] Fortælles i MLE 182 i Tilslutning til Omtalen af Improvisatorens Modtagelse i Danmark, udeladt i *Das Märchen meines Lebens*. Atter et Bevis for, at A. til MLE kun har benyttet det danske Ms., men ikke den trykte tyske Udgave af *Das Märchen meines Lebens*. ¶ 119,22 »*Da kjendte man ikke*« etc.] *Das Märchen meines Lebens* I, 112 (MLE 191); Fremhævelsen af Ordet *nu* er begge Steder faldet bort. ¶ 119,25—27 *en Passus . . . om Gadedrengene*] MLE 191; udeladt i *Das Märchen meines Lebens*.

120,12 *Nicolai*] Divisionsauditor i Berlin Gustav Nicolai, Forf. til *Italien wie es wirklich ist. Bericht über eine merkwürdige Reise in den hesperischen Gefilden*, als Warnungsstimme für Alle, welche sich dahin sehnen, I—II, Leipzig 1834. Bogen gjorde Opsigt ogsaa udenfor Tyskland; A. omtaler den MLE 182. Tendensen ligger allerede i Titlen: en skuffet tysk Turists forbitrede Beretning om alle de Fortrædeligheder og Genvordigheder, der har mødt ham i det uciviliserede Vælskland, som baade hvad Naturskønhed og Kultur-Mindesmærker angaar, staar langt under hans tyske Fædreland. ¶ 120,15 *foretaget en Forandring i det Sted, hvor De nævner mig*] Se Noten til S. 97,24. Stedet lyder nu *Das Märchen meines Lebens*, I, 93: »Stets ist er derselbe geblieben, und kann man seine Freunde numerieren, so muss er von mir als der erste genannt werden«. Sætningen er MLE 107 ændret saaledes: »Igjennem alle Aar under hele min Udviklingstid, fra jeg taalmodig maatte bøie mig og taale Alt, til jeg selv fik en fri Sjæl, Villie og Mening, blev han min sande Ven«. ¶ 120,23 *Biographien skulde udkomme i October*] Første Del udkom i Januar 1847, anden Del i Februar.

NR. 187. Trykt (forkortet) A&C 415—16.

121,1 *Oldenburg*] A. opholdt sig her fra 19. September til 5. Oktober som Gæst hos Familien v. Eisendecker. Brevet er skrevet 22. September, skønt det er dateret d. 24. (Dagbogen). ¶ 121,16—17 *noget om »vor Herre*«] »Meine Lebensgeschichte wird

der Welt sagen, was sie mir sagt: es giebt einen liebevollen Gott, der Alles zum Besten führt« (Das Märchen meines Lebens, I, 1).

122,1 *Dedicationen*] Den blev opgivet. ¶ 122,6 *Maleren Berg*] Den norske Maler Hans Johan Fredrik Berg. Han havde studeret to Aar ved Kunstakademiet i København, og dengang har A. vel gjort hans Bekendtskab. ¶ 122,7 *Fra Leipzig*] 16. September. ¶ 122,9—10 *de Marées*] Carl de Marées, Bestyrer af Fürstenberger Porcelænsfabrikens Filial i Braunschweig, g. 1821 m. Amalie f. Rammelsberg (1801—1876), der 1857 i Braunschweig udsendte en Samling Børnedigte med Titlen »Klara«. A. havde gjort hans Bekendtskab under sit Ophold i Braunschweig 1840, hvor Boghandler Vieweg havde præsenteret dem for hinanden (Dagbog 9. November), traf ham paany 1844 (Dagbogen 22. Juni). Et Besøg i 1845 blev opgivet paa Grund af Fruens Sygdom; nu var han paa Tilbagereisen 16. og 17. September 1846 hos de Marées. To Breve fra denne findes i den Collinske Brevsamling (9/12 1845 og 1/1 1846). ¶ 122,13 *Fru Eisendechers Forældre*] Senator Karl Hartlaub og Hustru Johanne f. Buch. ¶ 122,15 *een af Ministeren Beaulieus Sønner*] Alexander (Dagbogen). ¶ 122,22 *Min Landsmand Jerndorff*] Portræt- og Landskabsmaleren Just Ulrik Jerndorff, Fader til Maleren August Jerndorff. Han var 1840 blevet kaldt til Oldenburg som Restaurator ved Kunstsamlingen, udnævntes 1844 til Hofmaler, men døde allerede 1847. ¶ 122,24 *en dansk Avis*] Corsaren Nr. 277, Fredagen den 9. Januar 1846, indeholder under Rubriken: »Corsarens ukongelige, upriviligerede Adressecontoirs Efterretninger« følgende »Bekjendtgjørelse«:

Da jeg for Tiden gennemreiser Tydskland som æsthetisk Probenreuter, anbefaler jeg mig med at oplæse Prøver af Eventyr o. s. v. ved Tydsklands forskjellige Hoffer. — Billigt Honorar og reel Behandling skulle stedse være Formaålet for mine varmeste Bestræbelser.

Ergebnst

H. C. Andersen,

p. t. wohnhaft beim Hofe in Oldenburg.

NR. 188. Ikke tidligere trykt.

123,25 *Hr. Ridder*] Under 18. September — Kongens Fødselsdag — udnævntes A. til Ridder af Dannebrog. Collins Vers er en Parodi paa den berømte (og berygtede) »Æggekagekvartet« i Oehlenschlägers og Kuhlaus Røverborgen (Poetiske Skrifter, udg. af Liebenberg, XIV, 1859, 160):

Herr Ridder maa til Takke tage
 Paa alt det Arbeid, han har havt,
 Med denne lille Æggekegale
 Og med en Flaske Druesaft.

¶ 123,29 *Endelig revned' de hængende Skyer!*] Begyndelseslinien til Oehlenschlägers Vaarsang fra Digtninger I (1811) (Poetiske Skrifter, XX, 1860, 34), som navnlig Weyses smukke Melodi havde gjort populær.

124,1 *Kommer De snart!* 14. Oktober var A. atter hjemme i København. ¶ 124,9 *leges!* Lovene, Statutterne.

1847

NR. 189. Ikke tidligere trykt.

125,15 *Romanen*] De to Baronesser. Ideen til Bogen fik A. i Sommeren 1844 (se S. 12,20 og Noten dertil), og paa Halligerne gjorde han Studier i Marken. Almanak 9. Oktober 1844: »begyndt paa Romanen«. Arbejdet var dog kun skredet frem med meget store Afbrydelser og var først genoptaget for Alvor efter Hjemkomsten fra den store Udenlandsrejse i Oktober 1846.

126,1 *min Afreise til Udlandet*] Rejsens Maal var denne Gang England, som A.s Ry nu var naaet til. 1845 havde Mary Howitt oversat Romanerne; i Løbet af 1846 kom fire forskellige Oversættelser af Eventyrene samt En Digtters Bazar; 1847 fulgte yderligere tre nye Eventyroversættelser, Billedbog uden Billeder og Das Märchen meines Lebens. The Literary Gazette, The Examiner, The Athenæum og The Spectator havde bragt meget anerkendende Anmeldelser (R. Nisbet Bain: Hans Christian Andersen, London 1895, 258—63; smlgn. MLE 380—82). Efter Hjemkomsten 1846 modtog A. smigrende Breve fra William Jerdan, Udgiveren af The Literary Gazette (Almanak 30. November) og Forlæggeren Rich. Bentley (9. December); i sit Svar til Jerdan (afsendt 12. December, B&B II, 155—59, fejlagtigt her henført til Oktober) bebudede A. et Besøg i England næste Sommer; allerede 16. December begyndte han at tage Undervisning i Engelsk.

NR. 190. Ikke tidligere trykt.

126,5 *Glorup*] Torsdag 13. Maj forlod A. København med Diligencen Kl. 7¹/₂ om Aftenen, og den næste Formiddag Kl. 11 var han paa Glorup.

127,9—10 *Hr Schmidt hos Hambroes*] Se Note til S. 11,16. ¶ 127,14—15 *Grev Danne-skjold (Staldmesteren)*] Grev Christian Danneskiold-Samsøe. ¶ 127,15 *Prinz Ernst (gjennem Baronesse Pecklin)*] Baronesse Elise Pechlin var Hofdame hos Christian VIII.s Søster Prinsesse Juliane, Enke efter Prins Wilhelm af Hessen-Philippsthal-Barchfeld (1786—1834); *Prins Ernst* af Hessen-Philippsthal-Barchfeld, tidligere russisk General, var Prinsessens Svoger og boede i København (Jonas 92). ¶ 127,24 *Thalberg*] Den store Klavervirtuos Sigismund Thalberg gav Koncerter i Det kgl. Teater 15., 20. og 25. Maj 1847.

NR. 191. Trykt (et Brudstykke) A&C 419—20.

128,3 *Deres Brev med Creditivet*] Dette Brev er tabt. ¶ 128,5 *Hr Lohmeyer*] Charles Beckwith Lohmeyer var født i London, kom til København som Civilingeniør og Sproglærer — udgav forskellige engelske Skolebøger og Oversættelser — og var tilsidst tillige Medbestyrer af sin Hustrus Pigeinstitut paa Nørregade Nr. 21. Det omtalte Brev synes at være tabt; den nævnte *Broder* har aabenbart været ansat hos Bentley i London*). 16. December 1846 noterer A. i Almanaken: »Læst Engelsk første Gang med Lohmeier«. Lohmeyer har til Engelsk oversat En Digtters Bazar (under Navnet Charles Beckwith), Skyggebilleder af en Reise til Harzen og De to Baronesser. ¶ 128,10—11 *hvor meget han kunde give mig for den nye Roman*] I et Brev af 30. December 1846 tilbød Bentley ham 150 £ for en trykfærdig engelsk Oversættelse, forsaavidt Bogen kunde udkomme samtidig med den danske Udgave. Smlgn. Brev til Hertugen af Weimar af 15. Januar 1847 (Jonas 59—60). ¶ 128,21 »*consideration*«] her = Vederlag, Dusør.

129,4 *en Bladudgiver*] Ægteparret udgav Howitt's Journal 1847—49. ¶ 129,16 *Miss Meta Taylor*] Forfatterinde af religiøse Børnebøger. ¶ 129,17—18 *La Motte Fouques Oversættelse*] Den udkom i Berlin 1842. ¶ 129,19 *i Literary Gazette*] 1847, Nr. 1581, May 8, 345—46; Citatet findes S. 345. ¶ 129,26—27 »*Night en morning*«] Bulvers Roman *Night and morning* (1841).

130,11 *den horatsiske Regel*] Nonum prematur in annum ∅: man holde Skriftet ni Aar under Lukke! Se Note til I, 221,3. ¶ 130,19—20 *i Begyndelsen af anden og af fjerde Afdeling*] I Manuskriptet (Collinske Samling Nr. 21, 4to) er Blad 18—19 indstregt et stort Stykke af Anden Afdelings Indledningsscene (smlgn. Ahasverus, Udg. 1848,48—49; SS, XI, 581—82); Marginen er forsynet med et Spørgsmaalstegn og følgende blyantskrevne Bemærkning: »Dersom De troer at dette Indstregne er overflødigt,

*) En Broder, Chr. Andreas Beckwith-Lohmeyer, tidligere Lærer, døde 1888 i Hørsholm, 77 Aar gl.

spørg ogsaa Weis, saa udelades det til hvor Stregen ender«. Da hele Afsnittet — bortset fra den lille Episode med Vestalinderne — er udgaaet i den endelige Redaktion, meddeles det her:

ANDEN AFDELING

Rom (Collosseum).

— — — — —
En Romer.

Kun Fanger! Jøder fra Jerusalem!
Jeg breder Hyndet ud vil her I sidde!
Og da jeg skal forklare Eder Alt,
Jeg kjender næsten, troer jeg, hver, som kommer!
De hvide Qvinder med de lange Slør,
Tæt ved Arena ere Vestalinder;
I veed jeg skylder een af dem mit Liv,
Jeg var til Døden dømt, uskyldigt dømt,
Som let kan hende Folk i vore Tider;
Men Guderne de vilde ei min Død,
Jeg mødte paa min Vei en Vestalinde;
Sligt helligt Møde gav mig atter fri!

Chartageniensen.

Derfor velsignet være alle Guder!

Romeren.

I har til Venstre der vor rige Megdon,
Hver Toga-Fold er valgt og udstuderet,
Og endnu mere kunstigt ligger Haaret,
Hver enkelt Lok er rigt bestrøet med Guldstøv;
Men hos de Fleste er det falske Haar,
Øienbrynene og Kindens Farve falsk!
Selv deres Skoe er gnedne ind med Salve,
Der er en Duft saa man faaer næsten ondt.

Chartageniensen.

Og hvo er denne Mand, for hvem de andre
Dybt bøie sig! Een blandt de Rigeste?

Romereren.

De Rigeste? Vi kalde Ingen riig,
 Som ikke blev istand til ved sin Indkomst
 At holde selv en Hær, og et Par Gange
 I sin Tid lade bygge et Theater
 Med Marmorsøiler og med Billedstøtter
 Og give Folket der en aarlig Fest.
 Han har Formue vel, men er ei riig!
 Imorgen giver han et Middags Gilde,
 Som Rigmænd give det; dér Retterne
 Er bragte hid fra Verdens fire Hjørner.
 Hver Fisk har han betalt til større Priis
 End nogen giver for den bedste Oxe,
 Fra Calcedon, fra Rodos og Pessinus
 Er hentet Fisk, der Agern er fra Spanien
 Og fine Dadler bragte fra Ægypten,
 Paafuglehjerner og Muræne-Mælk —
 Jeg knap kan regne op den Herlighed,
 Slig Fest han giver kun to Gange aarlig,
 Formue har han, men er ikke riig!

Chartageniensereren.

Hvo kommer der med hundrede Clienter
 Han tager Plads bag Vestalinderne!

Romereren.

Vor ny Lucullus! — ham maa I besøge!
 Hans Sommer-Villa er nok værd at see,
 Den indeslutter store Rendebaner,
 Gymnasier, Bade; Alting stort og rigt!
 Han har en Sal for hver en Dag i Aaret;
 Tolv Gange klæder han sig om ved Bordet.
 Og ved hver Ret forvandles Loft og Vægge,
 Man troer sig i en anden Spisesal.
 Rundt om staae Slaver og af alle Farver,
 De straale rigt med Guld; det er en Pragt,

Som Billedstøtter maa de Alle staae,
 Hvis een af dem kun hoster eller nyser,
 Saa det forstyrrer Verten og hans Gjæster
 Forbryderen maa strax i Fiskeparken
 Og mætte Fiskene! thi staae de godt.
 I det Capitel er han stræng, forresten
 En ægte Romer, ædel og høihjertet!

Chartageniensenen.

Men hvorfra kommer denne store Rigdom.

Romeren.

Tænk Dig lidt om! husk Rom er Verdens Hjerte
 Og al dens Blod, dens Guld maa strømme til det!

Til det i *fjerde Afdeling* indstregede Afsnit (Manuskriptets Blad 42v—43r; Udg. 1848, 116—18; SS, XI, 627—28): Scenen paa Slottet Canossa, Versene: Saa skal jeg vise det med Bradespidet! — Nu jager jeg dig Sværdet gennem Livet! — er i Marginen skrevet: »? Skulle vi lade dette med Blyant Skrevne gaae ud, og er det forstaaeligt uden samme?« Bortset fra enkelte Afvigelser fra Manuskriptet, som her er uden Interesse, er den hele Passus bevaret i den trykte Udgave. ¶ 130,20 »*Forgrund*«] Indledningsdigtet til Ahasverus; Udg. 1848, 1—6; SS, XI, 551—53; Tanken om en Prosa-Fortale blev opgivet. ¶ 130,30 *Paa Tirsdag morgen*] 1. Juni.

131,4—5 i *Belgien . . . er jo Alt i Oprør*] Aviserne indeholdt med Mellemlum Meddelelser om Dyrtidsuroligheder i Belgien som Følge af den almindelige Kornkrise. ¶ 131,10—13 *Af Provinds Aviser og kjøbenhavnske*] Kjøbenhavnsposten Nr. 110, 15. Maj, indeholdt Meddelelse om, at A. »i disse Dage« var rejst til England. Flyveposten Nr. 113, 19. Maj, korrigerede denne Nyhed; A. var endnu ikke rejst til England, men »til Glorup i Fyen, for her i Ro at fuldende sin Roman Ahasverus«. Ove Thomsens Fyens Avis aftrykte 21. Maj i Nr. 98 denne Notits, og den gik saa igen i udvidet Skikkelse i Dannevirke, Nr. 100, 26. Maj, bl. a. med den Tilføjelse, at A. ogsaa Aaret forud havde besøgt England. ¶ 131,14 *Fritz Jürgensens Svigermoder Fru Dickmann*] Tegneren Fritz Jürgensen havde 1843, efter et Aars Ægteskab, mistet sin Hustru (og Kusine) Lise f. Dichmann, Datter af Toldinspektør i Svendborg, Kaptajn F. C. Dichmann. Hendes Moder, Fru Sophie Frederikke Dichmann, f. Qvistgaard, døde 22. Maj 1847, 51 Aar gl. ¶ 131,15—16 *havde Datteren Bryllup med Jessen*] 18. Maj blev Sophia Augusta Dichmann viet til Borgmester og Byfoged i Svendborg J. C. v. Jessen, den

senere Indenrigsminister i Ministeriet Rotwitt. ¶ 131,28 *Lieutenant Pedersen*] 25. April 1847 havde A. skrevet til Lorck og foreslaaet ham at overdrage Sekondløjtnant i Søetaten Vilhelm Pedersen, der »er her hjemme bekendt ved sine virkelig geniale Tegninger, ideerige Billeder«, at illustrere Eventyrene (smlgn. Note til S. 82, 1). Som Prøve sendtes »tre Stykker til Eventyret Svinedrengen«. Kunstneren betingede sig 400 Rbdlr for 90 Tegninger. Han havde paa dette Tidspunkt fire Aars Orlov af Tjenesten for at udvikle sine kunstneriske Evner. Illustrationerne blev til 1847—48; den tyske Udgave udkom i Begyndelsen af December 1848 (F. Hendriksen: Vilh. Pedersen — Carl B. Lorck, Bogvennen MCMXXIX, 9 ff.). ¶ *Hr Delbanco*] Boghandler O. H. Delbanco, den senere Udgiver af *Illustreret Tidende*. Han var Svoger til Lorck og havde paa hans Vegne ført Forhandlingerne med Vilh. Pedersen. ¶ 131,29—30 *i den første Gade over Knippelsbroe*] Løjtnanten boede hos Grosserer T. G. Pedersen paa Wilders Plads.

Nr. 192. Ikke tidligere trykt.

132,13 *en comte de Suzor*] Jules, comte de Suzor, Forfatter af et Par historiske Arbejder og en Tid Redaktør af Bladet l'Alsace (Bourquelot: *La littérature française contemporaine 1827—1849*, Paris 1857, 423), aabenbart et Stykke af en Eventyrer. I Efteraaret 1845 gav han i Sverige et Par »séances littéraires«, som gjorde megen Lykke; Fredrika Bremer skildrer i et Brev til Malla Silfverstolpe af 24. November 1845 (Fredrika Bremers brev, II, 1916, 489) sit Indtryk saaledes: »M. de Suzor är rätt rolig at höra. En viss hederlighet och riktighet i hans moraliska omdöme, en stark känsla för det heliga och höga är som en gyllne fond på hvilken hans lätta skildringar och Arabesker taga sig väl ut. Och en uppfriskande säkerhet har han, och en flux de bouche!« 23. Februar 1846 holdt han sin første séance littéraire i København (i Hotel d'Angleterre) (Kjøbenhavnsposten 1846, Nr. 46, 24. Februar), fortsatte 2. Marts (smst. Nr. 52, 3. Marts). ¶ *en Christiani*] Collin sigter sikkert til Rudolf Christiani, Dr. jur. og tidligere Stadssekretær i Lüneburg. Han var født i København 1797 som Søn af den tyske Hofpræst Christoph Joh. Rud. Christiani, havde deltaget ivrigt i hannoversk Politik som oppositionel Stænderdeputeret, hvis store Ideal var den norske Forfatning af 1814. Heine kaldte ham Lüneburger-Hedens Mirabeau. I Efteraaret 1846 kom han til København, færdedes meget i Selskabslivet, og blev af Christian VIII. udset til at være tysk Pennesfører for hans Politik overfor Hertugdømmerne. Efter Kongens Død vendte Christiani i November 1848 tilbage til Tyskland, uden at hans Arbejde tilsyneladende har sat større Frugt. Han omtales i Oehlschlägers *Erindringer*, IV, 1851, 295; se ogsaa Edmund Lobedanz: *Erindringer om H. C. Andersen*, Nutiden Nr. 70, 1878, 157. ¶ 132,17 *Fruentimmeret er maaskee ikke saa galt, naar hun taler med*

Dem] Denne Forudsigelse slog til. 30. Juni opsøgte Mary Howitt og hendes Datter A. for at drøfte Forretninger; hun var hjertelig mod A., og han skriver i Dagbogen, at hun »syntes høist uinteresseret og venlig«. 11. og 31. Juli besøgte han hende paa hendes Landsted i Clapton (MLE 404—07; Mary Howitt: An Autobiography, II, 1889, 29—31). ¶ 132,28 *Rimet: Arcanum og Herculanum*] Se S. 162, 19—22 og Noten dertil.

133,6 *Brødrene Møller*] Gebrüder Müller, den ældre af de to berømte Strygekvartetter af dette Navn. Den hørte hjemme i Braunschweig og bestod af Brødrene Karl M. (1797—1873), Violino I; Gustav M. (1799—1855), Viola; Theodor M. (1802—1875), Violoncel, og Georg M. (1808—1855), Violino II. Den virkede 1831—55.

NR. 193. Ikke tidligere trykt.

133,18 *Hambro i London*] Bankier Joseph Hambro. ¶ 133,25 *Hotel du Nord*] Paa Kongens Nytorv, hvor nu Magasin du Nord's Hovedbygning ligger. A. boede her Vinteren før Englandsrejsen.

134,9 *det anonyme Stykke*] Den nye Barselstue. ¶ 134,20—21 *i Vinter da jeg kjørte til Bregentved*] Almanak 23. December 1846: »Byldt [!] i Enden; Emil meent jeg skulde dog reise imorgen«. A. var 24.—31. December paa Bregentved. ¶ 134,22 *Hussa!*] Et af A.s Yndlingsord; det stammer fra opr. tysk Jagtsprog. Han brugte det baade i mundtlig Tale (Collin 53) og talrige Steder i sine Skrifter, især i Eventyrene (f. Ex. SS, XIII, 9, 293, 312). »Han anvendte det hyppigt, naar noget gik ham imod, især naar han var misfornøjet eller ærgerlig over noget, og det syntes ofte, at hans Mistemning mildnedes ved at faa Luft paa denne besynderlige Maade« (Jonas Collin d. Y.). ¶ 134,28—29 *den gamle Jomfrue Bunkeflod*] Den 88-aarige Anna Margrethe Bunkeflod, Søster til Digteren Hans Christian Bunkeflod (1761—1805, død som Sognepræst til St. Hans Kirke i Odense). Hun boede sammen med Broderens Enke; deres Hjem var det første dannede Hus, hvortil den lille Hans Christian fik Adgang. »Her hørte jeg første Gang Navnet »Digter« blive udtalt og nævnet med en Høiagtelse, som noget Helligt; Holbergs Comedier havde min Fader læst for mig, men her talte man ikke om disse, men om Vers, om Poesie. »Min Broder, Digteren!« sagde Bunkeflods gamle Søster, og hendes Øine lyste. Af hende lærte jeg, at det var noget Herligt, noget Lykkeligt at være en Digter« (Das Märchen meines Lebens, I, 16—17; MLE 18—19).

135,1 *»Skyttelaugs Dagen», som jeg har omtalt i O. T.*] A. husker fejl; i O. T. beskrives Sankt Knuds Marked i Odense, Skyttelaugets Fest derimod i Kun en Spillemand, Anden Deel, Kap. V (Udg. 1837, II, 52—57; SS, IV, 146—49). Samme ejendommelige Huskefejl kommer igen i A.s Brev til Martin R. Henriques af 7. Juni 1870 (T.-J. 147 og Noten dertil). ¶ 135,9 *at slutte ved en ny Verdens Oprullen*] Ahasverus ender med

Columbus' Opdagelse af Amerika. ¶ 135,16 *uagtet man jo gjør ham til Forfatter*] Hvad A. her sigter til, kan Udg. ikke oplyse. ¶ 135,17 *Valkyrien*] Th. Collin gjorde som Overskibslæge Tjeneste i den nybyggede Korvet Valkyrien paa dens første Togt (1. Maj—20. September 1847). Almanak 30. April: »Afskeds Gilde med Theodor, som gaaer med Valkyrien til Island«.

NR. 194. Ikke tidligere trykt.

135,26 *Haag*] Fra Odense gik Rejsen over Aarø Sund og Kiel til Hamburg, hvor A. opholdt sig 4.—6. Juni, derfra over Bremen til Oldenburg. Efter et Besøg dér hos v. Eisendechers (8.—11. Juni) rejste A. d. 12. over Lingen og Utrecht til Amsterdam, hvor han ankom den følgende Aften. 15. Juni tog han efter en Visit i Haarlem til Leyden og var den næste Eftermiddag i Haag.

136,3 *Morgenstjerne*] Gehejmelegationsraad, Kammerherre Jacob v. Munthe af Morgenstjerne. Han var 1847—48 Chargé d'affaires ad interim i Haag, hvor han tidligere i mange Aar havde været Legationssekretær. A. skrev i sin Dagbog, at han var venlig, men »synes meget ubetydelig« (17. Juni). ¶ 136,6 *den stakkels Ehlers*] E. D. Ehlers mistede 8. Juni 1847 sin Hustru Charlotte Henriette f. Hvidt; hun døde af Barselseber efter kun et Aars Ægteskab. ¶ 136,13—14 *Professor Schlegel*] Den tyskfødte Zoolog Hermann Schlegel, Konservator ved Leydens naturhistoriske Museum. Det var i dette Museum, han viste A. rundt. ¶ 136,14 *Etatsraad Assem*] Professor, Dr. jur. Cornelis Jacobus van Assen, anset Romerretslærd. ¶ 136,15 *Geel*] Overbibliotekar i Leyden, Professor i klassisk Filologi Jacob Geel. ¶ 136,17 *Paa Jernbanen*] Kl. 5½ »til Banegaarden [i Leyden], der hang en Plan paa De Tid med mit Navn og Billed, Folk saae paa mig, mon de kjendte mig; det er en underlig Følelse!« (Dagbogen 16. Juni). ¶ 136,20 *Kneppelhout*] Forfatteren Johannes Kneppelhout, især bekendt for sine Skildringer fra Studenterlivet i Leyden. ¶ 136,26—27 *den russiske Minister*] Baron Franz v. Maltitz, Broder til den russiske Gesandt i Weimar Baron August v. Maltitz, hvem A. kendte fra sine tidligere Besøg dér. Begge Brødrene havde et vist Navn som tyske Poeter. ¶ 136,27—28 *Udgiveren af »De Tijd«*] J. L. van der Vliet, se Note til S. 16,14.

137,4 *det siger man i det mindste*] A. har vist haft Grund til at nære sine Tvivl, idet Drengens Bedstefader ogsaa hed Christian. ¶ 137,7 *Europa*] Theodor Collins Øgenavn til A., som Jonas Collin spøgende havde mindet ham om i det Brev, han netop havde modtaget i Haag 19. Juni. ¶ 137,14 *Componisten Vanhoulst*] Jan Verhoulst. A. havde gjort hans Bekendtskab i Neapel 1846. ¶ 137,17 *i een hollandsk*] Denne Tale holdtes af van der Vliet (Dagbogen 19. Juni). A. lagde Mærke til, at »da griinte den

tykke Kelner«. ¶ 137,24 *een fransk Skaal*] af Kneppelhout. ¶ 137,27—28 *om Hollands Forhold til Danmark i Historie og Sprog*] Bedre i Dagbogen: »Een talte om Hollands og Danmarks Forbindelse i sproglig og historisk Betydning«.

138,2 *en lille Stad, tæt ved Havet*] Scheveningen. ¶ 138,10 *hendes Moder*] Hertuginde Victoria af Kent, f. Prinsesse af Sachsen-Coburg, Enke efter Hertug Edward af Kent. ¶ 138,16 *Improvisatoren er udkommet paa Fransk*] L'Improvisatore, ou la vie en Italie, traduit du danois par Mme Lebrun. 2 Vol. Paris 1847.

NR. 195. Trykt (forkortet) A&C 420—21.

138,20—21 »*Kong Renés Datter*«] Hertz' Skuespil, opf. i G. paa Det kgl. Teater 5. April 1845, var nu naaet til Tyskland, hvor det gjorde Lykke paa flere Scener. Berlingske Tidende, hvis Redaktør M. L. Nathanson efter A.s Mening altid favoriserede Hertz, bragte 1847 i Nr. 26, 1. Februar, baade i Morgen og Aftenumret (siden 1844 udkom Bladet nemlig to Gange daglig) en udførlig Meddelelse om Stykkets Sukces i Berlin. Naar der gøres en tydelig Gradsforskel mellem *Morgen Dryppet* og *Aften Kladsket*, ligger det i, at Hovedavisen udkom om Aftenen, Morgenavisen var kun et Tillæg til denne.

139,21 *Costoumhouse*] Custom House, Toldboden. ¶ 139,21—22 *Lohmeyers Broder*] A. kalder ham her og senere: Beckwith. ¶ 139,24 *Sabloniere Hotel*] I Leicester Square; H. C. Ørsted havde anbefalet det. A. fik iøvrigt snart at vide, at det ikke var synderligt fashionabelt at bo dér (MLE 393 og 395). ¶ 139,25—26 *i en Journal, der først skal ud om nogle Dage*] Howitts Journal 1847, Nr. 26, June 26. Alfred Harrals Træsnit efter Carl Hartmanns Tegning af A. pryder Forsiden; S. 352—55 findes en biografisk Skitse af Mary Howitt: Memoir of Hans Christian Andersen, der samtidig former sig som en Velkomsthilsen til ham (Begyndelsen oversat MLE 481—82). ¶ 139,27—28 *tegnet paa Augustenburg af en Hartmann*] A. husker fejl; Billedet stammer ikke fra Augustenborg, men fra Graasten (MLE 405), hvor A. i November 1845 var sammen med Nürnberger-Maleren Carl Hartmann, som 19.—21. November tegnede fire Billeder af ham, og som opholdt sig paa Slottet for at male Portrætter af hele Hertugfamilien. Hartmann boede nu i London, hvor A. paany traf sammen med ham (Dagbogen 27. Juni); Mary Howitt havde laant Tegningen hos Hartmann. ¶ 139,28 *Vor Gesandt*] Grev Frederik (Frits) Ditlev Reventlow.

140,2 *vor Samtale skal De engang vide*] »Han sagde mig at det trykkede ham her; det var ham ikke mueligt at komme sammen med Digtere; Lady Blessington turde man ikke engang nævne man vilde see. Alt hørte til Partier, Dickens havde skrevet i Puncs og derfor kunde man ikke tale med ham. — Man døde af Etikette sagde han,

Dronningen selv var bundet, to Gange Frokost, om Aftenen Klokken 8 Middag; — de havde været ude i deilige Parker, men Dronningen var nødt at være hjemme Klokken 8. — Hun kunde for Etiketten ikke, som man nyder i Tydskland, nyde. — »Men hun er Dronning,« sagde jeg, »hun kan sige jeg vil!« — »Ja, jeg har sagt det samme, De maa jo kunde see hvem De vilde!« — »Det gaaer ikke an, man vil i hele Engeland opholde sig derover,« Sagde hun. »Det er Frihedens Land, hvor man dør af Etikette, o saa priser jeg mit lille Ettersburg!« — Hvor vanskeligt er det ikke at dømme om et Land, ved Fremmed at komme der en kort Tid; man seer det bedst ved at læse andres Skildringer og Opfatten af eens eget Hjem! — Der nedskrives hvad enkelte Individuer fortælle, opfattet fra deres Standpunkt, der sees gennem sine egne »Reiselivets sittrende Brilller« kan man kalde det. Man tegner Landskaber, som paa Jernbane-Flugt og ikke engang saa troe« (Dagbogen 24. Juni; smlgn. MLE 396). ¶ 140,3 *Ingen kunde faae Adgang til Jenny Lind*]. A. maatte derfor nøjes med at aflevere et Brev til hende hos Teaterkassereren; han fik Svar samme Aften »med den hjerteligste Velkommen« og besøgte hende den følgende Dag (25. Juni). Under hendes Gæstespil ved den italienske Opera i London 1847 kulminerede den europæiske Jenny Lind-Begejstring.

141,2 *Begyndelsen af min Biographie*] Se Note til S. 139,25.

Nr. 196. Trykt (forkortet) A&C 421—22.

141,10—11 *som jeg har ladet min Skygge svare*] Eventyret Skyggen er paabegyndt i Neapel 9. Juni 1846 og fuldført i København 24. Februar 1847 (Brix 268—71). Det tryktes første Gang i Nye Eventyr, Andet Bind, 1. Samling, 51—72 (SS, XIII, 359—72), der udkom d. 3. April 1847. Da den lærde Mand foreslaar Skyggen, at de skal drikke Dus, svarer den:

»De siger noget!« sagde Skyggen, som jo nu var den egentlige Herre. »Det er meget ligefremt og velmeent sagt, jeg vil være ligesaa velmenende og ligefrem. De, som en lærd Mand, veed vistnok hvor underlig Naturen er. Somme Mennesker kunne ikke taale at røre ved graat Papir, saa faae de ondt; Andre gaaer det gennem alle Lemmer, naar man lader et Søm gnide mod en Glasrude; jeg har ligesaadan en Følelse ved at høre Dem sige Du til mig, jeg føler mig ligesom trykket til Jorden i min første Stilling hos Dem. De seer, at det er en Følelse, det er ikke Stolthed . . .«

(Nye Eventyr, Andet Bd., 1. Saml., 1847, 67; SS, XII, 368). Stedet er en ligefrem Satire over Edvard Collins Afslag paa at være Dus med A.; smlgn. Collins Brev af

28. Maj 1831, især I, 73—75 og Noten til I, 74, 1. ¶ 141,12 *spille Diogenes naar jeg er Alexander!*] I sine Filosofbiografier fortæller Diogenes Laertius (VI, 38) om den kyniske Filosof Diogenes fra Sinope, at han en Dag slikkede Solskin i Kraneion, da Alexander den Store pludseligt stod foran ham og opfordrede ham til at fremkomme med et Ønske. »Gaa af Lyset for mig!«, sagde Filosoffen. ¶ 141,15—16 *Lord Palmerston*] Henry John Temple, Viscount Palmerston, den berømte Statsmand, dengang Udenrigsminister. ¶ 141,17 *Hertugen af Cambrice*] Adolphus Frederick, Hertug af Cambridge, yngste Søn af Kong George III. af England. ¶ *Hertuginde af Southerland*] Harriet Elizabeth Georgiana Leveson-Gower, f. Howard, Hertuginde af Sutherland. Hun var Mistress of robes hos Dronning Victoria og hendes nære Veninde, iøvrigt ivrigt filantropisk interesseret. ¶ 141,19 »*Toppen og Boldten*«] Eventyret Kjærestefolkene, trykt første Gang November 1843 i Nye Eventyr, Første Bind, 1. Samling, 25—30 (SS, XIII, 234—37). ¶ 141,23 *Chevalier*] Ridder af Dannebrog og den preussiske røde Ørn. ¶ 141,26 *Lord Castlereagh*] Fr. Will. Rob. Stuart, Viscount Castlereagh. Hambro opdagede heldigvis den følgende Dag, »at det ikke var i Dag, men om 8 Dage jeg skal til Lord Castlereagh« (Dagbogen 28. Juni).

142,1 *Hambroe*] Den rige Bankier, Hofraad Joseph Hambro havde 1840 forladt København (efter A.s Dagbog 5. Juli 1847: »fordi han som Jøde ikke var Valgbar«), og havde taget fast Ophold hos sin Søn Carl Joachim Hambro, der fra 1839 havde ledet sin selvstændige Bankierforretning i London. Den gamle Hambro viste A. megen Opmærksomhed under hans Ophold, indbød ham flere Gange til sit Landsted — og forhandlede paa hans Vegne i Forlæggeranliggender med Howitts og med Bentley. A. var hans Gæst paa Oprejsten til Skotland.

NR. 197. Ikke tidligere trykt.

142,12 *Leo*] Fr. Aug. Leo, en døbt Jøde fra Warschau, der var uddannet som Boghandler, havde en Tid staaet i Lære i And. Fr. Høsts Boghandel og været i Huset hos M. L. Nathanson. Fra sin Københavnstid kendte han bl. a. A. og Henrik Hertz. 1846 havde han udgivet en meget anerkendt tysk Oversættelse af Kong Renés Datter, der kom i en Række Oplag. Leo har skrevet lyriske Digte, men vandt især Ry som en indsigtfuld Shakespeare-Forsker. For sine store Midler — han blev rigt gift — oprettede han i Berlin Leo-Stiftung für Volksbücherei til Fordel for Byens Folkebiblioteker. ¶ 142,25 *Jordan*] Maaske Boghandler Ludvig Jordan i Pilestræde Nr. 119 (senere Nr. 36, Huset nedrevet), Indehaveren af det bekendte Lejebibliotek, flittig Oversætter og Udgiver af folkelig underholdende Lektüre.

143,9 *Dronningens Geburtsdag*] 28. Juni.

NR. 198. Trykt (forkortet) A&C 422—24.

144,1 *sin Søn*] Carl Joachim Hambro, den senere Baron (han blev 1851 optaget i den danske Friherrestand). ¶ 144,29 *Jenny Lind har jeg kun spüist eengang hos*] 3. Juli. ¶ 144,30 *Søvnjængersken*] Opera af Bellini.

145,5—6 *Lord Standley*] Edward Geoffroy Smith, Lord Stanley, senere Jarl af Derby, Politiker, flere Gange Minister, først i liberale, senere i konservative Ministerier, Fører fra 1846 sammen med G. Bentinck og Disraeli for et nyt konservativt protektionistisk Parti. A. var til Aftenselskab hos ham d. 6. Juli; der laa 3 forskellige Eksemplarer af hans Skrifter paa Bordet (Dagbogen). ¶ 145,6 *Lady Blassington*] Grevinde Marguerite Blessington, f. Power, bekendt for sine Romaner og Noveller og især for sin litterære Salon i Gore House, Kensington, hvor bl. a. Landor, Bulwer og Dickens færdedes. 1849 maatte hun paa Grund af Gæld flygte til Paris, hvor hun samme Aar døde. A. blev introduceret hos hende 6. Juli af William Jerdan og gjorde dér ved en stor Middag 16. Juli Charles Dickens' Bekendtskab (B&B II, 172—73, MLE 401—04). ¶ *Lady Gordon*] Lucy Duff-Gordon, f. Austin, g. m. Sir Alexander Cornewall Duff-Gordon. Hun havde netop i Bentleys Magazine oversat Den lille Havfrue (R. Nisbet Bain: Hans Christian Andersen, 1895, 269, smlgn. MLE 401). I hendes Hjem traf A. 30. Juni flere tysktalende, bl. a. Herders Søn, samt den S. 154,11 nævnte Richardson. 1. August var han der paany til Middag. ¶ 145,7 *Roteshill*] Sir Anthony de Rothschild, yngre Broder til Baron Lionel Nathan Rothschild og Medindehaver af Bankier-Huset i London. Med Grev Reventlow var A. dér 12. Juli til »udsøgt Dinér«. ¶ *Jomfru Grahn*] Lucile Grahn stod i disse Aar paa sin europæiske Berømmelses Tinde som Danserinde, i London kappedes hun med — og overgik — Maria Taglioni. A. besøgte hende 29. Juni og 5. Juli, sidstnævnte Dag forærede hun ham sit Portræt og gav ham et med til Jonas Collin. ¶ 145,8 *hun er en ægte Pariserdandserinde*] Dagbogsoptegnelserne for 29. Juni og 5. Juli, der indeholder Samtalerne mellem Digteren og Danserinden, er aftrykt Brix 129—30. »Der var noget saa gement i hele hendes Tale, jeg troer ikke et offentligt Fruentimmer kunde tale anderledes. Eller det var en fransk, let Samtale i tungt Dansk« (Dagbogen 29. Juni). ¶ 145,9 *to Gange*] 28. Juni, 4.—5. Juli. ¶ 145,19 *i hans Bog*] J. M. Thiele: Breve fra England og Skotland 1836 (1837). ¶ 145,19—20 *som han engang udtalte om min Agnete*] Smlgn. I, 203,26—204,12 og Noten dertil samt Noten til I, 205,3—4. ¶ 145,20 *Agnete kommer paa Engelsk*] Dette blev ikke Tilfældet.

NR. 199. Ikke tidligere trykt.

145,24—25 *Malibran og Carl Maria Weber*] Sangerinden Maria Malibran (se I, 214,13 og Noten dertil) optraadte 1825, 1827 og 1833 i London. September 1836

medvirkede hun ved den store Musikfest i Manchester, men blev syg af Overanstrengelse i Forbindelse med Følgerne af et Fald fra Hesten og døde kun 28 Aar gl. 23. September i Manchester. Komponisten Carl Maria v. Weber kom i Foraaret 1826 til London, allerede da alvorligt brystsyg, for at dirigere sin nye Opera Oberon paa Covent Garden. Efter Premiøren ledede han en enkelt Koncert, men maatte opgive al anden Optræden og fandtes 5. Juni om Morgenen liggende død i sin Seng.

146,5—6 *sin Oversættelse af Das Märchen meines Lebens*] *The True Story of My Life*, udkommet 2. Juli 1847 paa Brødrene Longmans Forlag; Oversættelsen var tilegnet Jenny Lind. ¶ 146,8 *hun har offentligt skrevet at hun gav mig af Honoraret*] Mary Howitts Fortale til *The True Story of my Life* slutter (p. VII—VIII): »It is gratifying to me to be able to state that the original Author has a personal interest in this English version of his »Life«, as I have arranged with my Publishers to pay Mr. Andersen a certain sum on the publication of this translation, and the same on all future editions«. ¶ 146,21 *Cooper*] J. F. Cooper, Indianer-Romanernes Digter. ¶ 146,28—29 *Hambros Søn har indbudt mig til Skotland*] »Nuværende Baron Hambro havde udenfor Edinburgh ved Stirling-Bugten leiet et Landsted, hvor han tilbragte Sommeren, for at hans syge Kone kunde nyde Strandbade; han skrev til sin Fader, at han maatte overtale mig til at komme til ham, da jeg i Skotland eiede saa mange Venner, som der glædede sig til at see mig; jeg frygtede for at gjøre den lange Reise, da jeg ikke talte godt nok Engelsk til saaledes ene at vove mig ud i Landet; en fornyet Indbydelse og Brev til Faderen om, at han skulde følge med, bestemte mig . . .« (MLE 411).

NR. 200. Ikke tidligere trykt.

147,7 *Brausburyhouse Kilburn*] Hofraad Hambros Landsted i Kilburn, Forstad til London, nu Kommune i den nordvestlige Del af Byen. For at komme lidt til Hægterne ovenpaa den anstrengende Society-Selskabelighed tilbragte A. Dagene 17.—23. Juli paa Hambros Landsted »for at faa Luft og Hvile« (Dagbogen 17. Juli) og arbejdede her paa anden Del af De to Baronesser.

148,12 *min egen pirrelige Personlighed*] Dagbogen 22. Juli: »Ilde Humeur fordi man ikke hjemme i Danmark gjorde nok af mig«. 27. Juli: »Ikke et Ord om mig i de danske Aviser, meget om Oehlsenschlägers Ophold i Sverrig; »Menneske hvor er Du skrøbelig!« ¶ 148,18—19 *I literary Gazette . . . er mit Ophold i London . . . smukt omtalt*] *The Literary Gazette* 1847, Nr. 1591, July 17, 513—15. Edv. Collin forsøgte først, men uden Held, at interessere M. L. Nathanson, Berlingske Tidendes Redaktør, for Artiklen (MLE 432, A&C 423). Imidlertid fik A. — hvad man dog ikke kan se af MLE — alligevel sit Ønske opfyldt, idet man i Fædrelandet 1847, Nr. 195, 20. August, finder følgende

udførlige »Brudstykke af en Anmeldelse i »The literary Gazette« af 17de Juli af Mary Howitts Oversættelse af Andersens »Mit Livs Eventyr«: »Oversætterinden maa lykønske sig til det Held, der sætter hende istand til at offentliggjøre denne Bog just i dette Øieblik. Hr. A., som alt længe har været høilig beundret i Frastand, og hvis Skrifter have nydt den mest populære Anerkjendelse i England, har nu været hos os i 3 Uger i Londons litteraire og mest dannede Kredse, og Beundringen har forvandlet sig til personlig Agtelse og Venskab. Enhver, som er truffet sammen med ham, har følt sig tiltalt af hans Charakter, hvori Originalitet og Poesi ere forenede med en ukonstlet Oprigtighed af det sjeldne Slags, som lægger den eiendommelige Sjæl aaben for den mest uerfarne Iagttager. Man har sagt, det er farligt at bære et Glar for sit Bryst; Andersen bærer et saadant, og i Stedet for at udsætte ham for Ubehageligheder og Farer, indgyder det os kun alle de Følelser, som hædre Menneskeheden. Det har været os en psykologisk Curiositet, at iagttage den Indflydelse, hans naturlige Væsen udøver paa dem, der nærme sig ham. Selv den i det materielle Liv begravnede Forretningsmand synes at indaande en anden Luft, at ane en høiere Tilværelse og bedre Nydelser, naar han staaer ligeoverfor denne Mand. Vi kunne forsikkre vore fjernere Læsere, at det ikke er noget Billede, grebet af Luften, naar vi sige: Andersen er i sin Sphære et Sidedestykke til Jenny Lind, denne rene, ædle Repræsentantinde for det andet Kjøen. Den lille Bog vil forhøje og almindeliggjøre den Sympathi, Andersens Besøg hos os har fremkaldt. Det er i Sandhed en yndig og frisk Autobiographie, og de unge Aar i Særdeleshed ere beskrevne paa en saa rørende Maade, at Faa ville læse det, uden at sættes i en Stemning, svarende til den Aand, i hvilken denne Livshistorie er fortalt«. ¶ 148,28 *stupid criticisms*] Smst. S. 514.

149,4 *Een af Londons første Billedhuggere*] Joseph Durham. A. stod for ham 28.—30. Juli og 2. August. Busten findes i H. C. Andersens Hus, Odense. ¶ 149,5 *et nyt Portræt af mig*] Den danske Portrætmaler Joh. Fr. Møller, der 1845—47 opholdt sig i England, tegnede 28. Juni—20. Juli et Portræt af A., der udkom som Litografi hos Day & Son, Litt^{rs} to the Queen (Westergaard Nr. 250). ¶ 149,5—6 *Mine Skrifter faaes nu paa Dansk i London*] En Boghandler ved Covent Garden havde fra København ladet alle A.s Værker forskrive paa Dansk; »De stode igaar paa Dansk i the Atheneum, jeg er nok den første danske Digter, som seer det, han sagde at de gik godt af, flere Engælændere lagde sig efter Dansk« (Dagbogen 12. Juli). ¶ 149,16 *to Gange til Frokost med Spohr fra Cassel*] 7. og 15. Juli. J. P. E. Hartmann havde paa sin første Udenlandsrejse i Oktober 1836 besøgt Komponisten Ludwig Spohr i Kassel; de stod i venskabelig Brevveksling, og Hartmann tilegnede Spohr sin G-moll Symfoni Op. 17 og sin Violin-

Sonate Op. 39. A. kendte Spohr fra sit Besøg i Kassel i 1833. ¶ 149,17 *Benedickt*] Den tysk-engelske Komponist og Dirigent Julius Benedict.

NR. 201. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

NR. 202. Ikke tidligere trykt.

151,9 *igjen i London*] A. var 3.—6. August Gæst hos sin Forlægger Bentley paa dennes Landsted i Seven Oaks. ¶ 151,14 *nu er jeg mæt og træt*] Dagbogen 27. Juli fortæller om hans Ulyst til at tage ud og Fortvivelse over de stadige Indbydelser: »Gid jeg var i Tydskland, sukker jeg nu og til Skottland maa jeg — for at brække Arme og Been, vel! — »Det Bedste skeer jo altid!« har jeg sagt og skrevet«. Citatet, som aabenbart Chr. Thyberg har drillet A. med at anføre, naar han lamenterede over Modgang af forskellig Art, er Kvintessensen af de højtidelige Slutningsbetragtninger, som ender *Das Märchen meines Lebens* (II, 1847, 157—59), og som paa Dansk citeres MLE 371: » . . taknemlig, trøstig seer jeg fremad. Hele mit Liv, de lyse og de mørke Dage førte til det Bedste. Det er som en Søreise, mod et bestemt Maal, jeg staaer ved Roret, jeg har valgt min Vei, jeg gjør Mit, men Gud raader for Storm og Hav, han styrer, og skeer det anderledes, end jeg tænker, da er dette det Bedste for mig, den Tro er fast i mit Bryst, og den gjør lykkelig! . . . En Lykkestjerne lyser over mig, Tusinde fortjente den vel bedre end jeg, selv begriber jeg tidt ikke, hvorfor just jeg fik saa megen Glæde fremfor Utallige! den lyse! men gaer den ned, maaskee idet jeg her slutter disse Linier, den har lyst, jeg har modtaget min rige Deel, den gaae ned — ogsaa her frem-springer det Bedste. Gud og Menneskene min Tak, min Kjærlighed!« ¶ 151,19—20 *Brev fra Øen Vigh*] Dagbogen 2. August: »Brev fra Proffessor Meyer med Indbydelse at komme til Prinz Albert paa Wigh, fortvivlet derover, kjørt ud til Reventlau og fik skrevet et undskyldende Brev«. Prins Albert er Prinsgemalen, Prins Albert af Sachsen-Coburg-Gotha, g. 1840 m. Dronning Victoria. Derefter blev A. indbudt til et Besøg hos Prinsen ved Loch Laggan i Skotland, hvorhen denne agtede sig efter Opholdet paa Wigh.

NR. 203. Trykt (forkortet) A&C 424—25.

152,14 *hos en riig Familie*] Dagbogen 8. August: »Gik hen til Fru Willich (25 Suffolk Street, Pall mall), hvor Clausen-Schütz sagde man sværmede for mig; fandt en elegant midaldrende Dame i Fløiel og med Guldkjæde hun og den gifte Datter formeligt sværmede for mig og Jenny Lind, Moderen sad og saae hentabende paa mig og eengang greb hun min Haand og vilde kysse den jeg blev forskrækket og kysede hendes;

»den dyrebare Haand maa jeg kysse!« sagde hun. Jeg forærede hende Møllers Portræt af mig, hun fandt det skrækkeligt, uden Sjæl og Aand, vilde kun have det fordi jeg gav det. Ved Afskeden vilde hun igjen kysse min Haand, saae med sværmerisk Blik paa mig«. ¶ 152,21—22 *til Udstillingen i Kjøbenhavn*] Durhams Buster udstilledes paa Charlottenborg 1849. ¶ 152,22 *Det sidste Portræt af mig*] Litografiet efter J. F. Møllers Tegning.

153,1—2 *Charles Dickens har foræret mig alle sine Værker*] Af disse Dedikationseksemplarer ejer Det kgl. Bibliotek to: Oliver Twist og The Old Curiosity Shop, testamenterede af A.

154,11 *Richardson*] Sagføreren John Richardson, Walter Scotts Ven, ejede Godset Kirkland i Roxburghshire i Nærheden af Abbotsford, hvor han plejede at tilbringe Efteraarsmaanederne. ¶ 154,12 *Abottsford*] Walter Scotts Slot i Sydsotland, ved Floden Tweed, bygget 1812—24. ¶ 154,13 *een af de første Lorder*] Lord Willoughby, som havde indbudt A. til at besøge Drummond Castle paa Højlandsturen (*The Literary Gazette* 1847, Nr. 1595, August 14, 597). ¶ 154,18 *Familien paa Rungsted*] Davids. ¶ 154,21 *i Bredgade*] I den gamle Collinske Gaard.

NR. 204. Ikke tidligere trykt.

155,4 *Ahasverus paa Howitts Forlag*] Medens De to Baronesser 1848 udkom paa Bentley's Forlag, blev Tanken om en engelsk Oversættelse af Ahasverus opgivet. 12. August 1847 skriver A. til Henriette Wulff: »Ahasverus« kommer ikke nu paa Engelsk; Vedkommende, som vilde oversætte den, ja, give mig ti Lstr. for Arket, kan ikke skrive Vers, og jeg vil ikke ved en slet Oversættelse skade mit Renommé i England, hellere undvære de Penge; men den nye Roman har jeg solgt til Bentley, og den vil komme ud i London paa samme Datum, som i Leipzig og Kjøbenhavn« (B&B II, 178). ¶ 155,9 *Qvoad*] Vedrørende, hvad angaar. ¶ 155,29 *en Hermeneutiker*] Fortolker, sp. en som kan tyde en Tekst.

156,7 *»en Vandring gennem et historisk Gallerie«*] Jvnf. A.s »Vandring gennem Opera-Galleriet« (1841).

NR. 205. Ikke tidligere trykt.

156,12 *Lixmount Trinity*] Lixmount er vist Navnet paa Huset, hvor C. J. Hambro havde lejet sig ind; Trinity er en Villa-Forstad til Edinburgh mellem Newhaven og Granton. ¶ 156,16 *jeg reiste i forrige Uge her op*] Tirsdag 10. August rejste A. sammen med Joseph Hambro fra London, overnattede i York og naaede næste Aften Edinburgh. ¶ 156,17 *»Over Bjergerne gennem Dale«*] Vist Citat af Indledningsdigtet til Inge-manns Hyrden af Tolosa (Saml. Skrifter, 2. Udg., 1. Afdeling 2. Bind, 1853, 145):

Gjennem Dale, over Bjerge
 Gik jeg i et fremmed Land,
 Syner skued, Toner hørte,
 Som jeg aldrig glemme kan.

¶ 156,24 *det aabne Hav*] Ved Berwick.

157,15 *Hos en riig Lord*] 13. August. A. opfattede ikke hans Navn. ¶ 157,19 *Hovedgaden*] High Street og dens Fortsættelse Canongate. ¶ 157,20 *Per Madsens Gang*] Berygtet, meget smal Gyde i København mellem Østergade og Grønnegade, nedrevet 1872. ¶ 157,22—23 *herinde har den berømte Samuel Johnson boet*] I Værtshuset The White Horse boede den store engelske Kritiker Samuel Johnson 1773 under sin Skotlandsrejse. Det ligger i Nærheden af Canongate og havde været det ældste Værtshus i Edinburgh, men var nu paa A.s Tid forvandlet til Lejekaserne for Fattigfolk. ¶ 157,24—25 *Walter Skotts Monument*] I Princes Street; det blev opført 1840—44 efter Tegning af Arkitekten George M. Kemp; Scotts Marmorstatue — af Billedhuggeren Steell — blev afsløret 15. August 1846. ¶ 157,27 *Ravenswoods Slot*] Skuepladsen for Walter Scotts Roman *The Bride of Lammermoor* (1819), som A. havde dramatiseret i sin Opera *Bruden fra Lammermoor* (1832). »Paa den modsatte Side af Sterling Fjord ligger den lille By Kirkcaldy, hvor der paa det skovbegrøede Fjeld ligger en mægtig gammel Ruin, Strandmaager omflagrede den og dykkede skrigende Vingerne i Vandet, man sagde mig først, at det var Ruinen af Slottet Ravenswood, men en gammel Herre fra Byen kom til og forklarede, at det var Noget, man havde fundet paa at sige Fremmede, fordi det Navn ved »Bruden fra Lammermoor« havde faaet en mere almindelig Interesse, men i og for sig var Navnet Ravenswood et Phantasienavn af Digteren, det virkelige Sted for Begivenheden laae længere oppe i Skotland, ogsaa Navnet Ashton var et opdigtet Navn, idet den virkelige Familie levede endnu og hed Star« (MLE 418). Ø. for Kirkcaldy ligger Ravenscraig Castle paa en Klippe ud mod Havet; det er vel denne Lokalitet, som A. har faaet præsenteret som Ravenswood. Lucy Ashton er Romanens kvindelige Hovedfigur. Modellen til hende er ifølge Traditionen Janet Dalrymple (f. 1669), Datter af Sir James Dalrymple, der 1690 blev Viscount Stair. Sceneriet i Romanen svarer derimod ikke til nogen bestemt Lokalitet i Skotland (W. S. Crockett: *The Scott originals*, London 1912, 249—68).

158,1—2 *Paa Torsdag reiser Hambro med mig til Høilandene*] Torsdag 19. August sejlede A. med C. J. Hambro og hans Familie til Stirling og gjorde derfra i de følgende Dage Højlandsturen: Callander — Loch Katrine — Loch Lomond — Balloch — Dumbarton, hvortil Selskabet kom d. 21. om Aftenen. Mandag 23. skiltes A. fra Familien

Hambro, der skulde til et Badested paa Vestkysten; selv rejste han samme Dag til Glasgow, Dagen efter til Edinburgh, derfra d. 25. til York og var d. 26. om Aftenen paany i London, hvor han fik en hjertelig Modtagelse i sit gamle Hotel. ¶ 158,4—5 *Prins Albert har indbudt mig til Loc Lamond*] Sammenblanding af Loch Lomond og Loch Laggan; det sidste Navn er det rigtige. Efterat Parlamentsvalgene i Juli 1847 var overstaaet, rejste Dronning Victoria og Prins Albert til Skotland og ankom 21. August til Ardverikie, en Jagtvilla paa et vildt og øde Sted ved Loch Laggan, som ejedes af Lord Bentinck, der havde lejet den ud til Lord Abercorn (Th. Martin: *Life of the Prince Consort*, I, 1875, 423 f.). Indbydelsen vakte svære Sjælekampe hos A., men omsider fik Rejsetrætheden (og især Frygten for de betydelige Udgifter, som en Tur til dette ugæstmilde Sted, hvor der i Miles Afstand intet ordentligt Værtshus fandtes, og hvor han nødvendigvis »maatte træde op med Tjener« (MLE 425), vilde medføre) Overtaget: »Bestemt mig til at undgaae Reisen til Lock Lagan, skrevet til Professor Meyer hvad han raadede mig og at jeg i Glaskov vilde vente paa hans Svar« (Dagbogen 19. August). Der kom imidlertid intet Brev til Glasgow, hvad der hensatte A. i »meget fortvivlet Stemning«; han opgav nu definitivt Rejsen, skrev et Undskyldningsbrev til Professoren og skyndte sig til Edinburgh. Her traf han et Par Bekendte, som fortalte, »at det havde staaet i Edinburg Aviser at jeg var indbudt af Prinz Albert og taget til Loch Laggan; kom i et særdeles ilde Humeur herved« (Dagbogen 25. August). Samme Aften var han i York »feberagtig og uvis om jeg skulde vende om til Skotland«, var næste Morgen »ulykkelig, ganske fortvivlet«, men satte sig dog i Toget til London og hørte undervejs til sin Skræk, »at de skottske Aviser havde været fulde af mig og mit Besøg hos Dronningen«; da han købte »Punch«, viste en Dame ham, at »jeg stod deri [XIII, 1847, 78] i Anledning af Indbydelsen til Skotland, jeg var saa fortvivlet at jeg fandt mig i at der skete en Ulykke paa Jernbanen, hvor afskyelig Egoistisk«. Dagen efter Ankomsten til London tyede han til den danske Legation: »Gik tidlig ud til Bjelke, der søgte at gjøre det Hele godt igjen hos mig, jeg var saa nerveus at jeg græd; Reventlau trøstede mig, læste en Hilsen til mig fra Kongen, som glædede sig over min Erkjendelse« (Dagbogen 27. August). Næste Dag skrev han i Dagbogen: »Da jeg kom hjem fik jeg Brev fra Professor Meyer, han har ikke været med ved Loch Laggan men er paa Wigh, derfor kunde han først svare nu; han raadede mig til at opgive Reisen, da det var slet Veir i Skotland og bad mig ei udsætte mit Helbred; jeg fik vist Brev fra Prindsen«. Saa var Samvittigheden beroliget! Besøget paa Abbotsford blev opgivet under den hastige Flugt fra Skotland (MLE 424—25, 427). At Indbydelsen til Prinsgemalen var noget usædvanligt, som derfor vakte stor Opsigt, fremgaar saavel af »Punch« som af Athenæum 1847, Nr. 1034, August 21, 889. ¶ 158,18

—19 *har foræret mig en skotsk Hue og en skotsk Dolk*] Dagbogen 16. August: »Hambro vilde kjøbe en Dolk til mig, men da den kostede 30 Rbdlr. Dansk, forhindrede jeg det og valgte en Hue, en Bogopskjærer og en Skotske Melodier«. ¶ 158,21 *Eduards Spaadom i den berømte Vise*] Til A.s Fødselsdag 2. April 1847 havde Edv. Collin skrevet en Vise, hvor det bl. a. med Henblik paa den kommende Englandsrejse hed:

Paa Grund af sin Storkenatur
Som Trækfugl han snart vil paa Vandring,
Til Engelland gaaer nu hans Tour,
For at laurbærres der til Forandring.
Maaskee han forandrer sig dog,
Dertil er han hiemme for stædig,
Og der bliver fanget paa Krog
Af en eller anden engelsk Lady.

Du Helt fra den 2den April,
Du reiser til Aarsdagens Fiender,
Der samler du Laurbær og Smiil,
Der færdes du nu kun med Venner.
Kom hiem, men kom end'lig betids,
Med Dampskibet eller med Smakken,
Kom kun med den engelske Mis,
Vi skal miaue og kløe hende i Nakken.

(Rigmor Stampe 260—61, smlgn. A&C 463). ¶ 158,24 *ikke bliver »til at styres*] Antonies Replik i Hertz' Sparekassen, Første Act, Fjerde Scene (Udvalgte dramatiske Værker, III, 1897, 44). Rollen hørte til Fru Heibergs bedste Præstationer i Lystspillet.

NR. 206. Ikke tidligere trykt.

159,4 *den rædsomme Ulykke*] 27. August Kl. 9¹/₂ Formiddag skete der en Kedelekspllosion i Dampbaaden The Cricket, som sejlede mellem London-Bridge og Hungerford Bridge. Mange af de ca. 150 Passagerer saaredes, deraf 14 haardt; af disse døde 4. Rygtet har altsaa gjort Ulykken alvorligere, end den i Virkeligheden var. ¶ 159,7 *Tunnelen*] Den første Tunnel under Themsen, bygget af Ingeniøren Sir Marc Isambard Brunel, blev paabegyndt i Februar 1825; efter uhyre Vanskeligheder førtes Arbejdet tilende, saa at Tunnelen 25. Marts 1843 kunde aabnes for offentlig Færdsel. ¶ 159,12 *Imorgen tager jeg til Ramsgate*] Søndag d. 29. forlod A. London, standsede foreløbigt i Tunbridge, hvor Bentleys Vogn hentede ham til Seven Oaks. Om Mandagen fortsatte han til Ramsgate og tilbragte Middagen hos Dickens i det nærliggende Broadstairs; Besøget er skildret MLE 429—31. Allerede næste Morgen — Tirsdag 31. August — sejlede han fra Ramsgate til Ostende og naaede samme Aften Gent. Derfra gik det i hurtige Dagsrejser over Köln og Frankfurt (hvor A. afleverede Depecher fra Grev Reventlow i London til Gesandten, Baron Pechlin) til Weimar; her gjordes et Ophold fra 7. til 12. September, og sidstnævnte Dag ankom A. til Leipzig. ¶ 159,18 —19 *idag staae disse to Arbeider omtalt i Litterary Gazette*] No. 1597, August 28, 629: »Busts of Jenny Lind, and Hans Christian Andersen«. ¶ 159,19 *Udgiveren*] William

Jerdan. ¶ 159,23—25] *at see man dog hjemme ikke har villet forbigaae den Hæder . . . jeg . . . her modtager!*] Fædrelandets Nr. 195, 20. August, indeholdt — foruden det før citerede store Brudstykke af Literary Gazette (se Note til S. 148,18—19) — en udførlig Beretning om A.s litterære og personlige Sukces i England; Berlingske Tidende bragte i Nr. 188, 14. August, en kort Notits om det samme, Nr. 190, 17. August, en lidt større, hvor Omtalen i Howitts Journal og Besøget i Skotland nævnes. Nyheden om Durhams Buste synes derimod ikke at have fundet Optagelse i de to Blade.

NR. 207. Ikke tidligere trykt.

160,21 *Leo*] Oversættelsen var i Mellemtiden af Lorck blevet overdraget H. Zeise. ¶ 160,27 »*et Mysterie*«] Denne Undertitel udgik. ¶ 160,28—29 *Jeg veed han har tilfældes mange af*] Stedet blev ikke ændret, skønt Collins Forslag betyder en Forbedring; Udgaven 1848,16 (SS, XI, 560) har:

Jeg veed, han har tilfælles mange af
De Tegn, hvormed alt fra de ældste Tider
Propheterne betegnede Messias —

161,5 *Jerusalem. Langfredag.*] Langfredag udgik i den trykte Udgave. ¶ 161,8 *Evangeliet derom.*] Saaledes ogsaa Udg. 1848,32 og SS, XI, 571. Det meningsforstyrrende Punktum findes imidlertid ikke i Ms., men er indsat af Collin; fjærner man det, giver Stedet god Mening:

See, der staaer han midt i Kredsen,
Evangeliet derom
Det vil staae i alle Hjerter,
Alle Tider, hos hver Slægt.

¶ 161,11 *Livstørst*] Ordet bevaredes. (Udg. 1848, 30; SS, XI, 570). ¶ 161,15 *Klippe-
riften veed.*] Ændredes ikke. (Udg. 1848, 31; SS, XI, 570). ¶ 161,18 *For ham jo Bethle-
hem blødte*] Ændredes ikke. (Udg. 1848, 33; SS, XI, 571):

For ham jo Bethlehem blødte,
Jeg, jeg har Fortvivlelsen seet.
Ham var det vi Palmer strøede,
Ham var det vor Jubel mødte,
— Og han er en falsk Prophet!

¶ 161,20 *Selv dit Jerusalems Stene*] Verseparret blev staaende (Udg. 1848, 34; SS, XI, 572). A. synes med dette dunkle Sted at have ladet Ahasverus mindes Jesu-Ordene

fra Indtoget i Jerusalem: »jeg siger eder, at dersom disse tie, skulle Stenene raabe« (Luk. 19,40) — Ordene vendes nu mod Mesteren selv. ¶ 161,24 i *Hovmod døer du Døden*] Verset bevaredes uændret (Udg. 1848, 41; SS, XI, 576). ¶ 161,27 *Korn-Dalen*] Saaledes Udg. 1848, 41; SS, XI, 577. Ingen Lokalitet ved Jerusalem bærer iøvrigt dette Navn. ¶ 161,28 *Den første Soldats Beskrivelse af Templet er noget vidtløftig*] Her tog A. Hensyn til Collin. Han beholdt kun de to første Vers af Soldatens Replik (Udg. 1848, 45; SS, XI, 579):

Det kommer af, dets Tag er Marmorsteen
Med tykke Plader, alle drevet Guld —

Derefter fortsætter Ms. (Bl. 16):

Som lille Dreng jeg eengang var i Templet,
Der er en Pragt, som neppe kan beskrives!
Det Tempel er en By! man seer derinde
En Mængde Gaarde, store rige Sale,
Og til hver Indgang fører høie Trapper;
Paa fyrgetyve Alen er hver Steen
Og hvert et Loft er gjort af Cederplanker,
Saa kunstigt føiet sammen og poleret
Som var det hugget af eet Stykke kun!
Med Guld og Sølv er Væggene beslagne,
Og fyrgetyve Alen er hver Port.
Men hvad som Dreng mig allermeest behaget,
Det var den store tunge Druerklasse
Af drevet Guld, høit over hver en Port!
Og dernæst Teppet, som adskiller Templet;
Dets fire Farver skal betegne Verden:
Skarlaget deri betyder Ilden,
Det hvide Linned forestiller Jorden,
Den hyazintblaa Farve viser Luften
Og i det Purpurrøde tydes Vandet.

¶ 161,29 *Vogt Tungens Varsel!*] Fodnoten til Udg. 1848, 45 (og til SS, XI, 580) forklarer Ordene som et Forsøg paa at gengive det latinske »favete lingvis!«

162,1 *Det derpaa følgende Chor af Romere*] Udg. 1848, 46; SS, XI, 580. ¶ 162,5 *fingen fangen fof*] Hentydning til den kendte folkelige Remse: Ullen dullen dof, Fingen

fangen fof o. s. v. (Evald Tang Kristensen: Danske Børnerim, Remser og Lege, 1896, 190 ff.). ¶ 162,7 *Blodet kan ei at slukke*] Rettes til: Blodet kan ei udslukke (smst.). ¶ 162,8 *Horde maa være Hjord*] Rettelsen foretaget Udg. 1848, 47; SS, XI, 581. ¶ 162,14 »*Jeg fatter ikke din Tale*«] Udg. 1848, 55; SS, XI, 586. ¶ 162,19 *Det var et Smertens Arcanum*] De fire Linier findes ikke i den trykte Tekst. ¶ 162,24 *Sviren*] Bevaredes (Udg. 1848, 58; SS, XI, 588). ¶ 162,25 *Saa lysteligt gik Nattens Stund etc.*] Udg. 1848, 60; SS, XI, 589. ¶ 162,26—27 *Jeg hang saa fast som Ranken*] Rettes til: Jeg Jupiter i Tanken! (smst.). ¶ 162,28—163,1 *Vi favned' dem, vi gav dem Kjærlighed*] Udtrykket blev staaende: Udg. 1848, 61; SS, XI, 590.

NR. 208. Ikke tidligere trykt.

163,7 *jeg er netop kommet til Leipzig*] 12. September. Besøget i Jena blev opgivet, da Professor Bernhard Wolff ikke var hjemme. ¶ 163,15 *I Gränzeboten*] Die Grenzboten, Zeitschrift für Politik und Literatur, redigert von J. Kuranda. 6. Jahrg. 1847, III, Nr. 31 indeholder en Kronik, undertegnet Amely: Plaudereien aus London. Ende Juli. Da den paagældende Aargang ikke synes at findes i danske offentlige Biblioteker, skal de A. vedkommende Steder anføres her:

S. 180—81: »Kaum hat er [Andersen] die Ufer Englands betreten, so läuft ihm alles nach. Und er soll nicht unempfindlich gegen dieses Nachlaufen sein! — Man war sehr arm an »Lions«; die Saison bot nichts, auch gar nichts, und Freiligrath wollte sich durchaus nicht dazu hergeben, als eine Art Aushängeschild und Köder für Soiréen zu dienen. Andersen kam also wie vom Himmel gesendet und wurde mit offenen Armen von den nach »Lions« Dürstenden begrüsst. Die Literaten reissen sich um ihn, die Aristokraten reissen sich um ihn, die Buchhändler reissen sich um ihn. Vielleicht möchte das Reissen der letztern am Ende noch den erfreulichsten Klang für sein Ohr haben, denn sie bieten ihm 15 Pfund den Bogen für seine noch zu schreibenden Werke, wenn er dieselben erst in England drucken lassen will und erst zwei Jahre darauf in Deutschland (?). Er hat dies Erbieten noch nicht angenommen in der Hoffnung einer noch zu erwartenden Steigerung. — Auch er ruht jetzt; aber von den Triumphen der Woche. Das ist eine süsse Ermüdung, von der er sich erholt; und ihm dürstet nach mehr. Er soll gern bei grossen Leuten essen und ihnen nach Tische seine Dichtungen mit vielem Selbstvergnügen vorlesen. Er wird heute beim dänischen Gesandten speisen; vielleicht träumt ihn davon«.

S. 185: »Jenny geht indessen auch nicht leer aus und findet der Bewunderer viele, d. h. solche, die ihr noch festere Bande anlegen möchten, als ein goldenes Armband ist. — Andersen steht jetzt auf der Liste. Die Fama sagt aber nicht, wie weit seine

Reise hierher erfolgreich gewesen. Sollte es indessen auch sein, dass die Seufzer nach seiner Nachtigall hier nicht minder ungehört und unerhört verhallen, als am Sund, so bietet sich wenigstens ein Ersatz in der Hauptstadt Albions, aus dem sich Etwas machen lêsse. — Dem dänischen Tasso fehlt es durchaus nicht an Leonoren, og sein für Liebe og Bewunderung empfängliches Herz fühlt sich seltsam hin og hergezwaekt, zwischen den Schwarzen og Blonden, den *blue-stockings* og den Sentimentalen. Wenn Freiligrath ihm nicht zum Ariost wird, kann dieser Kampf zu einem schönen Siegeskranze führen«.

¶ 163,25 *Agnete er deiligt oversat*] af Zeise. ¶ 163,25—26 *Maurerpigen er sendt om til flere tydske Theatre*] I Weimar skriver A. 11. September i Dagbogen: »Ziegesar [d. e. Hofteatrets nysudnævnte Intendant, Friherre Ferd. v. Ziegesar] sagde mig at Leo havde sendt ham Maurerpigen til Opførelse«. Tanken blev dog opgivet.

164,1 *hos Arvestorhertugen*] A. var 8.—11. September hans Gæst paa Ettersburg. Uddrag af Dagbogen fra dette Besøg er meddelt af E. Reumert i Gads danske Magasin XXI, 1927, 530—31. ¶ 164,5 *Larcher er død*] Solodanser Pierre Joseph Larcher døde 15. Juni 1847.

NR. 209. Ikke tidligere trykt.

164,12 *Kongens Geburtsdag*] 18. September. Det var sikkert det her meddelte Rygte om, at A. selv skulde have meldt Kongen sin Ankomst til denne Dag, der foranledigede ham til ved Modtagelsen af Edv. Collins Brev at notere i Dagbogen 20. September i Hamburg: »kom ved det sidste ud af mit Humeur«. A. sejlede fra Kiel 22. September og var den følgende Dag hjemme i København.

1848

NR. 210. Ikke tidligere trykt.

165,3 *her er jeg da*] Torsdag 11. Maj tog A. med Aftentoget Kl. 10 til Roskilde (Jernbanen København-Roskilde var aabnet d. 27. Juni 1847) og derfra med Diligence videre til Korsør; næste Formiddag kom han til Glorup. ¶ *halv i en Leir*] Efter Tilbagetoget fra Slesvig overførtes Størstedelen af Felthæren 1.—4. Maj fra Als til Fyn; General Hedemann med Stab afgik hertil d. 7.; 8. Maj rykkede 3. Linie-Bataillon i Kantonnement paa Glorup og i Godsets Omegn. ¶ 165,11—12 *en Islænder, der . . . havde været Boghandler i Slesvig*] Dagbogen nævner hans Navn: »Gudmundsen«; efter velvillig Oplysning af Overarkivar, Dr. phil. Hannes Þorsteinsson, Reykjavík, maa Talen være

om Stefan Gudmundsson, Bogtrykkersøn fra Island, død i Randers 1865. ¶ 165,17 *Lauritz Skou*] Vist den sønderjydske Folkefører Laurits Skau, som af Tyskerne var fordrevet fra sin Hjemegn. ¶ 165,18 *næsten alle Mennesker der vare fløttede ud af deres Huse*] Som Følge af Preussernes Bombardement af Byen 8. Maj. ¶ 165,23 *naar komme Svenskerne?*] Den danske Henvendelse om Hjælp til Sverige resulterede i en Note fra den svenske Regering, som Gesandten, Baron Lagerheim overrakte d. 9. Maj i København. Sverige var rede til at udruste og sende 15,000 Mand, der skulde gribe ind, hvis de danske Provinser truedes. Tropperne skulde landsættes paa Fyn, medens den danske Regering havde ønsket dem til Jylland; og det viste sig snart, at General Wrangels Overskridelse af den jydsk Grænse 2. Maj ikke af Svenskerne opfattedes som casus belli; først i Tilfælde af en Invasion i Fyn skulde den svenske Hjælp sætte ind. Der kom ialt mellem 4 og 5000 Mand. ¶ 165,24 *Kjøbmand Suhr*] Agent Ole Berendt Suhr i Nyborg.

166,13—14 *det Haab Lehmann gav da han steg i Land*] Som Minister u. P. i Martsministeriet var Orla Lehmann straks efter det slesvig-holstenske Oprørs Udbrud blevet sendt til Berlin og derfra til London; sidstnævnte Sted havde han uden synderligt Held søgt at vinde Lord Palmerston for den danske Sag. Ved Ankomsten til København 26. April blev han modtaget af en større Folkeskare, der hilste ham med Spørgsmaalet, hvad han bragte. Hans diplomatiske Svar »Ret gode Efterretninger« antog efterhaanden for Optimister Karakteren af et Tilsagn om engelsk Hjælp, og Skuffelsen var derfor stor, da intet senere pegede i den Retning. ¶ 166,19 *Linstow*] Kammerjunker Carl Adolph v. Linstow, Regnskabsfører ved 3. Bataillon. ¶ 166,20 *lille Elna*] Gottlieb Collins yngste Datter, f. 1842. ¶ 166,21 *i Lygumkloster*] 3. Linie-Bataillon, som hørte til Højre Flankekörps, havde passeret Løgumkloster. ¶ 166,24 *Nielsen og Hohlenberg*] Johan Martin Nielsen var 3. Februar 1848 blevet udnævnt til Oberstløjtnant og Kommandør for 3. Linie-Bataillon. Han afgav imidlertid Kommandoen over Bataillonon 24. Maj (»han var ikke afholdt af sine Folk og duede nok ikke«, skriver A. i Dagbogen) og afskedigedes 19. August. Kaptajn Joh. Chr. Carl Hohlenberg var det følgende Aar med et Landgangskompagni ombord i Linieskibet Christian VIII. og omkom, da Skibet sprang i Luften efter Kampen ved Eckernförde 5. April 1849. ¶ 166,28 *Keiser*] Dr. med. C. J. H. Kayser; han var 24. Januar 1848 blevet Stiftsfysikus i Odense, men udnævntes 29. September samme Aar til Professor ved Universitetet i Statistik og Statsökonomi.

167,3 *den svenske Kronprinds*] Han kom ikke; General Löwenhjelm havde Kommandoen over de svenske Tropper. ¶ 167,12 *Waldemars Adresse og ligesaa Stampes*] Valdemar Drewsen og Henrik Stampe var begge gaaet med i Krigen som Frivillige. ¶

167,13 i *Tver- Bred- og Amaliegaden — bag Hovedvagten*] ∅: Hos Edv. Collins, Linds, gl. Collin og Drewsens, Gottlieb Collins. ¶ 167,17 *Theodor*] Han var udnævnt til Overskibslæge paa Fregatten Bellona, der 18. Maj—1. November 1848 var under Krigsudrustning. ¶ 167,19—20 *lært al sin Græsk og Latin*] A. gik i Helsingør lærde Skole 29. Maj 1826—18. April 1827.

NR. 211. Trykt (et lille Brudstykke) A&C 426 (sammen med Brudstykker af NR. 213, 216 og 223!)

167,24 *Grimur Thomsen*] Islænderen Grímur Thomsen havde studeret Jura, Filosofi og Æstetik i København og taget Magistergraden 1845. Han foretog en Udenlandsrejse 1846—48, og A. traf ham i London 1847, hvor han var beskæftiget med at finde Aktstykker i engelske Arkiver vedrørende Garantierne for Slesvig 1720. Thomsen, der efter Hjemkomsten blev ansat i Udenrigsministeriet, og som 1867 vendte tilbage til sin Fødeø, hvor han fik et Navn baade som Politiker og Digter, spillede i sin første Periode en vis Rolle som Kritiker af den martensenske og heibergske Skole, men med megen Sympati for A. (Anmeldelse af hans Samlede Skrifter i Dansk Maanedsskrift 1855, I, 229—48). ¶ 167,25 *sin Fødselsdag*] 15. Maj. ¶ 167,28 *Lohmeyer*] Han arbejdede nu paa den engelske Oversættelse af De to Baronesser.

168,3 *Riegels Gaard*] Generalkrigskommissær H. C. Riegels ejede Snoghøj, hvor han havde en stor Planteskole. Preusserne havde besat Gaarden 3. Maj. Riegels selv var ved Krigens Begyndelse blevet ansat som Kommandant paa Als, men havde 28. April efter en Kompetencestrid med General Hedemann nedlagt Kommandantskabet. 24. Maj fik han tillagt Obersts Karakter og udnævntes kort efter til Civilguvernør paa Als. Døtrene opholdt sig paa Hindsgavl, medens Preusserne var paa Snoghøj.

NR. 212. Ikke tidligere trykt.

NR. 213. Trykt (et lille Brudstykke) A&C 426 (sammen med Brudstykker af NR. 211, 216 og 223!)

169,6 *Epistel til Bentley*] Koncepten trykt B&B II, 191—93. ¶ 169,8—9 *Resten af »anden Deel«*] Romanen havde nu faaet Navn: »Det er et særdeles deiligt Veir, medens de exerceerde paa Veien skjød deiligt et heelt Stykke Roman fremad, senere op ad Dagen fik jeg Tittelen for den: De to Baronesser, i Dag en rigtig Dag til at faae Roman i« (Dagbogen 22. Maj). ¶ 169,25 *det arme Jylland*] General Wrangel var rykket videre op i Jylland og havde besat Aarhus; 18. Maj udskrev han en Krigsskat paa 2 Millioner Specier, der skulde være betalt inden 28. Maj, men under Pres fra Rus-

lands og Sveriges Side fik han allerede 23. Maj af sin Regering Ordre til at rømme Nørrejylland. ¶ 169,30—170,1 *den første Svenske her til Glorup*] Dagbogen 25. Maj: »Talt med den svenske Officer Mørk« 3: den Frivillige, Sekondløjtnant ved 3. Linie-Bataillon Carl Magnus Mørck, svensk Toldembedsmand og tidligere Underløjtnant; deltog i hele Krigen.

170,12 *Grev Wilhelm Moltkes Sølvbrøllup*] 22. August. A. skrev til Dagen en Fiirstemmig Sang til Sølvbryllups-Festen paa Bregentved (Saa grøn staaer Skoven, sommerlet gaarer Skyen —) (SS, XII, 216—17).

NR. 214. Ikke tidligere trykt.

171,7 *jeg er gal i Hovedet*] Dagbogen 30. Maj: »Læste i Hempels Følgeblad til Avisen mit Brev til Engeland refereret efter Börsenhalle; det ærgrede mig meget, det er enten Ondskab eller Dumhed«. 29. April indeholdt The Literary Gazette 1848, No. 1632, 298 et Brev fra A. til Udgiveren Jerdan, dateret 15. April (Koncepten trykt MLE 442—44) om den danske Sag og Stemningen i Danmark. Hempels »Bidrag til Tids-historien. Et Ugeblad, i Forbindelse med Fyns Stifts Adresse-Avis« 1848, Nr. 22, 27. Maj, bragte følgende Notits: »I det engelske Blad »Literary Gazette« har den danske Digter Andersen ladet indrykke et Brev, hvori han under 15. April skildrer den Begeistring, hvormed alt i Danmark ruster sig til Krig. Andersen synes at være stemt for Slesvigs Adskillelse efter Folkestammen, og han siger at den eneste Løsning af Qvæstionen, vil blive: at enhver Nationalitet vederfares Ret«. ¶ 171,8 *Ploug*] Carl Ploug, Fædrelandets Redaktør. Dagbogen 31. Maj: »skrevet mit engelske Brev af og med eet til Grimur Thomsen om at lade det komme i »Fædrelandets«, sendtes det til Eduard Collin over Odense. Afficeret og ærgerlig«.

NR. 215. Ikke tidligere trykt.

171,22 *faaet Slutningen af Romanen*] »Ypperlig oplagt til at skrive paa Romanen, fik Capitlet om Kirken« [3: Tredie Deel, Kap. VIII] (Dagbogen 2. Juni).

172,6—7 *Soldater bleve begravede*] Faldne fra Fægtningen i Sundeved d. 28. Maj. ¶ 172,13—14 *i Apenrade*] 1. Reserve-Jægerkorps, som Valdemar Drewsen tilhørte, indskibedes 31. Maj i Sønderborg og afgik til Genner Fjord og Aabenraa, som Dagen forud var blevet rømmet af Fjenden. ¶ 172,16 *ligger endnu i smuult Vande*] Efter at have hejst Kommando 18. Maj lagde Fregatten Bellona ud i Renden (Kongedybet) og forblev dér Resten af Maaneden. 29. Maj salutede den den russiske Fregat Pallas med Storfyrst Konstantin ombord, 30. Maj en svensk-norsk Eskadre med Prins Oskar ombord paa Fregatten Eugénie (Meddelt af Admiral T. A. Topsøe-Jensen). ¶ 172,17

Le Maire] Bankier Emil le Maire. Han bestyrede sammen med Wilh. Smidt Københavnsafdelingen af Hambros Forretning, som de efter Joseph Hambros Død overtog for egen Regning (Firmaet Smidt & le Maire). ¶ 172,29 *Conserten i Casino*] Til Fordel for de i Krigen Kvæstede og de Faldnes Efterladte afholdt Komponisten, Organist C. J. Hansen med Bistand af flere Operasangere, Familien Price og et Kor paa 150 Stemmer en Aftenunderholdning i Casinos store Sal 30. Maj 1848. Et af Numrene paa Programmet var A.s Sang: »Jeg er en Skandinav —« til Gebauers Melodi.

173,3 *Anhoff og Mollerup*] Anhof og Mullerup, dengang Forpagtergaarde under Stamhuset Moltkenborg, begge i Gudme Herred, Anhof i Svindinge, Mullerup i Gudbjerg Sogn.

NR. 216. Trykt (et lille Brudstykke) A&C 426—27 (sammen med Brudstykker af NR. 211, 213 og 223!)

173,14 *Deres sidste lille Brev*] Dette Brev mangler. ¶ 173,15 *det weimarske Brev*] Fra Arvestorhertugen, dateret 24. Maj.

174,12 »*Missekatten*«] Mimi Collin. ¶ 174,18 »*Statsforfødenheder*«] E. Collin var Medlem af den i Anledning af Krigen oprettede »Kommittee i Kjøbenhavn til Modtagelse af frivillige Bidrag til Statsforfødenhederne«, der bl. a. modtog forarbejdet Sølv som et rentefrit Laan til Staten.

NR. 217. Ikke tidligere trykt.

175,2—3 *Fru Sehested paa Broholm*] Charlotte Christine Sehested, f. Linde, gift med Frederik Sehested til Broholm. Sehested deltog som Frivillig i Herregaardsskytternes Korps, som han selv havde været med til at oprette. ¶ 175,5 *et alvorligt Slag*] Kampen ved Dybbøl 5. Juni. ¶ 175,11 *En Afdeling af Herregaards Skytterne*] De i Egersund posterede Herregaardsskytter var under Tilbagemarschen fra deres udsatte Stilling naaet Skodsbøl, men opgav her at komme videre, vendte tilbage til Egersund, slap Hestene løs og indskibede sig, medførende Armatur og Saddeltøj, paa Korvetten Najaden. En Del af Hestene blev fanget af en fjendtlig Kavalleri-Afdeling (Den dansktydske Krig i Aarene 1848—50. Udg. af Generalstaben. 1. Deel, 2. Afsnit, 2. Afdeling, 875). ¶ 175,13—14 *den Friwillige Løvenskiold fra Norge*] Sekondløjtnant Leopold Herman Severin Løvenskiold, Søn af Rigsstatholderen i Norge Severin Løvenskiold. Han havde opholdt sig i København i Vinteren 1847—48; meldte sig som Frivillig, da Krigen brød ud (MLE 443) og kæmpede som Menig ved Bov og ved Slesvig. 24. Maj var han blevet udnævnt til Sekondløjtnant ved 10. Linie-Bataillon, deltog med Hæder i Kampen d. 28. Maj og blev dødeligt saaret ved Stenderup 5. Juni. Hannoveranske

Tropper fandt ham; han førtes til Graasten og senere til Flensborg, hvor han døde paa Lazarettet d. 11. Juni. ¶ 175,15 *Morgenstjerne*] Oberstløjtnant Otto Ludvig v. Munthe af Morgenstjerne, Kommandør for 12. Linie-Bataillon, saaredes dødeligt under Bataillonens Kamp Ø. for Bøffelkoppel d. 5. Juni. ¶ *Major Blom*] Hans Jørgen Blom. I Begyndelsen af A.s Ophold paa Glorup havde han gjort Bloms Bekendtskab, idet denne dengang var ansat ved 3. Linie-Bataillon. 15. Juni forlod han Glorup for at overtage Kommandoen over 4. Linie-Bataillon, 24. Maj var han avanceret til Oberstløjtnant. Han blev saaret under Kampen om Dybbøl By. ¶ 175,28—29 *Vi have gjort til Fange een preussisk Officer*] Ifølge de officielle Tabslistor blev ingen tysk Officer taget til Fange 5. Juni.

176,1 *Stade*] By i Hannover, 6 km fra Elben, 37 km VNV fra Harburg; her anbragtes de danske Krigsfanger. ¶ 176,15—16 *de Svenske ere ikke at see endnu*] Samme Eftermiddag landsattes de første svenske Tropper, dels i Nyborg, dels i Kerteminde.

NR. 218. Ikke tidligere trykt.

176,26 *i Søndags*] 28. Maj. ¶ 176,27—177,1 *vore Tropper ere fordrevne fra Apenrade lige til Colding*] Højre Flankekorps under Oberst Juell var 31. Maj rykket nordfra ind i Slesvig og havde besat Haderslev; Avantgarden var naaet til Hoptrup. Her blev den Natten mellem 6. og 7. Juni splittet af v. d. Tanns Frikorps, og skønt Affæren militært set var ubetydelig, foranledigede den Oberst Juell til at trække sig tilbage til Kolding 7. Juni.

177,7 *en ny Roman af Fr. Bremer*] Den sociale Tendensroman Syskonlif (1848). ¶ 177,8—9 *Udskriften . . . har jeg copieret paa dette Brev*] Udenpaa Brevet staar: »Til Skalden och Romanförfattaren H. C. Andersen«.

NR. 219. Ikke tidligere trykt.

177,26—27 *Berling er blevet Ridder og Etatsraad*] Justitsraad Carl Berling, Ejeren af Det Berlingske Bogtrykkeri og af Berlingske Tidende, havde været Frederik VII.s Ven, fra denne som Prins opholdt sig i Fredericia. Ved Tronskiftet blev han Kongens Privatsekretær; 17. Maj fik han Dannebrogordenen, og 3. Juni udnævntes han til Etatsraad. ¶ 177,28—29 *lægge Deres gamle »Justitsraad« af*] Edv. Collin blev Etatsraad 1852.

178,9 *Svenskerne drog imorges Vest paa*] General Löwenhjelm brød 12. Juni op med sit Korps og indtog et Kantonement mellem Assens og Middelfart med Hovedkvarter paa Wedellsborg. ¶ 178,10 *»Nat og Dag«*] Axel Vilhelm Magnus Natt och Dag, Underløjtnant i Elfsborg Regiment, senere Kaptajn og Godsejer.

NR. 220. Ikke tidligere trykt.

178,15 *jeg forlod i Løverdags Fyen*] A. havde til det sidste syslet med Planen om en Udflugt til Als; sin Lyst hertil havde han yderligere faaet styrket ved et Besøg hos Byfoged Jessen i Svendborg, hvor denne havde skildret ham Livet derovre. Endnu Søndag 18. var han »Uvis om jeg vil til Sjælland eller Als imorgen«. Situationen Mandag 19. giver Dagbogen følgende tragikomiske Skildring af: »En kjedelig Uvished med mig selv, Excellensen lod mig faae Vogn hvorhen jeg vilde; jeg besluttede at Winther [Godslægen] skulde afgjøre det, Frøken Charlotte Raben, sagde det var Frygt for Fjenden, Grevinden, raadede halv til; jeg kjørte, uvis endnu om hvad jeg vilde, Winther ikke hjemme; saae den nyfødte lille Pige, Fru Winther skulde nu afgjøre, hun sagde til Nyborg og jeg lod Kudsken kjøre, men da vi var paa Veien, leed jeg formelig, jeg besluttede at var en Mand den første jeg mødte vilde jeg vende om, det var en Pige — jeg kjørte leed og havde jeg ikke skammet mig for Kudsken havde jeg vendt om til Svendborg«. Et Brev fra den gamle Greve af 23. Juni (utrykt) gav ham iøvrigt Medhold i, at han ikke burde være taget til Als. A. overnattede i Korsør, tog næste Dag til Espe, hvor han besøgte den tidligere Geheimestatsminister, Grev Otto Joakim Moltke (1770—1853), yngre Broder til Greven paa Glorup, derfra om Onsdagen til Basnæs, der ejedes af Godsejer Jacob Brønnum Scavenius; Torsdag 22. Juni kørte han over Slagelse til Sorø, hvor han som sædvanligt boede hos Ingemanns, og vistnok 27. Juni — Dagbogen standser d. 26. — rejste han tilbage til København. ¶ 178,16 *Espe*] Hovedgaard i Slagelse Herred, Boeslunde Sogn, NV f. Skelskør, siden 1810 i Grev Moltkes Eje. ¶ 178,20 *Nummeret*] Det var Nr. 8. ¶ 178,27—28 *Christian Wulffs Værelser ved Toldboden*] Chr. Wulff boede i Amaliegade Nr. 141 (nu Nr. 37); han selv var paa dette Tidspunkt ude at sejle som Chef for Orlogsdampskibet Ægir.

179,6 *Brockdorff*] Dagbogen 19. Juni: »Her traf jeg Brockdorff ved Jægerne, som sagde mig at Waldemar var rask«. Ingen Officer ved Navnet Brockdorff gjorde 1848 Tjeneste ved noget Jægerkorps; heller ikke synes Stambogen over 1. Reservejægerkorps, hvor Waldemar Drewsen stod som Menig (Hærens Arkiv) at kende dette Navn. Der synes kun at kunne være Tale om Sekondløjtnant ved 6. Dragonregiment Frants Bülow Schack Brockdorff, som forøvrigt et Aar (1841—42) havde gjort Tjeneste ved Sjællandske Jægerkorps. At A. i 1848 skulde kunne forveksle en Dragon og en Jæger er dog ganske usandsynligt; men Dele af Dragonregimentet stod iøvrigt ved samme Hærafdeling som 1. Reservejægerkorps, saa der er en svag Mulighed for, at Løjtnanten kan have bragt Nyt fra Drewsen, som han jo kan have kendt privat fra København.

NR. 221. Ikke tidligere trykt.

Dateringen af dette Brev er ikke fuldt sikker, men Brevet er dog rimeligvis fra 21. August. De foreslaaede Rettelser er ikke foretaget i den engelske Udgave af De to Baronesser; denne udkom d. 28. September, men Manuskriptet var allerede i Oversættelse afsendt til London inden 18. August (Brev til Carl Alexander af Sachsen-Weimar, Jonas 90). Imidlertid omtaler Brevet til Edv. Collin af 14. September udtrykkelig et rettet Eksemplar af Manuskriptet til første Del, som Collin har givet Lorck med inden hans Tilbagerejse til Tyskland (se S. 182,12—13), og som A. altsaa har efterladt i København, da han d. 24. August paany tog til Glorup. Den tyske Udgave (Die zwei Baronessen, 1848, I, 24 og 25) har optaget Rettelserne; dog er Sætningen »den kunde dog bedst øire Bondeknolden« oversprunget — af Oversættergrunde. Søndag d. 20. August regnede det 14½ Time (Meddelt af Meteorologisk Institut). I C. V. Eckersbergs Optegnelser (smst.) hedder det om denne Dags Vejrlig: »Tyk Luft med fin Regn hele Dagen; lummert«. ¶ 179,28 »For noget over førsindstve Aar tilbage«] De to Baronesser, 1849, I, 17 (SS, V, 13): »For en firesindstve Aar tilbage«.

180,4 »Nogle lasede Bønderdreng«] De to Baronesser, 1849, I, 18: »Nogle lasede Bønderdreng stode og kigede ind i Gaarden. En red der igjen paa Træhest, for »den kunde dog bedst øire Bondeknolden«; det var lange Rasmus« (SS, V, 14). Nærmere Teksten her kommer dog den tyske Udgave: »Es ritt da Einer auf dem hölzernen Pferde, das wieder zu Ansehen und Ehren gekommen war« (Die zwei Baronessen, 1848, I, 25). ¶ 180,6 øire] Muntre, sætte Liv og Bevægelse i (Fynsk). (C. Molbechs Dansk Dialect-Lexikon, 1841, 671).

NR. 222. Ikke tidligere trykt.

180,7 *Glorup, 1ste Sept*] Fra denne Rejse foreligger der ingen Dagbog, ligesom der heller ikke er bevaret nogen Almanak for 1848. A. forlod København 24. August og kom Dagen efter til Glorup. ¶ 180,9 *det lille Brev jeg fik*] Dette Brev mangler. ¶ 180,17 *Jerichaus Plan*] I et Brev, dat. Rom den 6. Juni 1848 (trykt Breve til A. 383—84) meddelte J. A. Jerichau A., at Kunstnerne dér havde besluttet at skænke hver et Arbejde til en Bortlodning, hvoraf Indtægten skulde tilfalde de i Krigen Faldnes trængende Efterladte. Han ansaa England for at være det eneste Sted, hvor en saadan Plan under de øjeblikkelige Forhold med Held lod sig realisere, og han bad A. anmode Hambro om at tage sig af Sagen, helst med Gesandstens Hjælp. Naar der indløb Svar fra Hambro, skulde A. lade dette gaa videre til ham og til Kunstakademiets Direktør, Konferensraad J. H. Koch. ¶ 180,27—28 *Enkedronningen er meget syg*] Aviserne omtaler ikke Enkedronningens Sygdom, saa det kan ikke afgøres, om Talen er

om Marie Sophie Frederikke eller om Caroline Amalie. ¶ 180,29 *Holsteenshuus*] Se Note til I, 284,12.

181,8 *Hvad bliver der af Vaabenstilstanden?*] 26. August undertegnedes Vaabenstilstandskonventionen i Malmø mellem de danske og de preussiske Delegerede, hvorefter Fjendtlighederne tillands og tilsøs fuldstændigt skulde indstilles for et Tidsrum af 7 Maaneder. 1. September traadte Traktaten i Kraft efter at være blevet ratificeret. ¶ 181,9 *Lassen*] Økonomiinspektør ved Det kgl. Teater, Kammerraad G. F. Lassen. »Lassen vilde søge Theatrets Frelse ved Besparelser og udarbejdede en Plan, hvorefter Udgifterne skulde kunne bringes 40,000 Rdlr. ned i det første Aar og endog 60,000 Rdlr. i de følgende. Men nøiere Undersøgelse viste, at denne glimrende Udsigt var givet ved et saadant Kniberie paa baade kunstneriske og materielle Kræfter, at end ikke den dygtigste Bestyrelse vilde have været istand til at skaffe de dramatiske Kunstarter, som et kongeligt Theater bør holde paa Scenen, en taalelig Udførelse, men kun have faaet den sørgelige Udsigt til, at alle dens Anstrengelser maatte ende med Kunstanstaltens Nedlæggelse efter at Planen havde tilintetgjort Midlerne til dens Gjennemførelse under bedre Kaar. Adskilligt var der imidlertid i Planen, især hvad det Administrative og det Materielle angik, som kunde have været udført uden Skade og til ikke ringe Besparelse, men . . . Direktionen, kraftigt understøttet af baade den fornemme Verdens og Personalets Mening, forkastede den i dens Hele« (Th. Overskou: *Den danske Skueplads*, V, 1864, 816—17). Lassen, der samtidig var Udlaansinspektør ved Det kgl. Bibliotek, blev siddende i Embedet som Økonomiinspektør indtil 8. Januar 1857.

NR. 223. Ikke tidligere trykt.

181,24—25 *den engelske Udgave af Romanen*] Overfor Bentley havde A. forpligtiget sig til at lade De to Baronesser udkomme i London 6 Uger før end i København og Leipzig. I Fortalen omtaler A. selv Bogen som »the first that I have myself sent into the world in the English language« (*The two Baronesses*, I, 1848, p. V). Kritiken lod, som om den troede, at Bogen var skrevet paa Engelsk; modsat tidligere Praksis var Oversætteren (Lohmeyer) ikke nævnt paa Titelbladet.

182,2 *een af deres meest populære Forfattere*] Det fremgaar af Bentleys Brev af 23. August, at det drejer sig om Richard Harris Barham, der 1840 havde tilegnet ham den endelige Udgave af Ingolsby Legends, som oprindeligt var fremkommet i Bentley's Magazine. ¶ 182,4 *Murray*] John Murray, Lord Byrons Ven og Forlægger. Byron har iøvrigt ikke dediceret ham noget Værk. ¶ 182,5 *en Slags Indledning*] Koncepten til denne Preface, dat. Glorup in Funen, September 5th 1848, er fejlagtigt trykt som et Brev til Bentley B&B II, 197—98. ¶ 182,6 *den 20de*] Romanen udkom, som alle-

rede nævnt, 28. September, den danske Udgave 25. November. ¶ 182,9 »Byrons *Bjerge*«] Misforstaaelsen er rettet i den engelske Tekst p. VI. ¶ 182,20 *De Svenske ere endnu her paa Glorup*] Af Mangelen paa disponible Transportfartøjer var Indskibningen af de svenske Tropper blevet udsat efter Vaabenstilstandens Ikrafttræden; først 17. September gik General Löwenhjelm ombord i Nyborg med 2 Regimenter (Skaraborg og Vestgöthadal). ¶ 182,22—23 *Sagerne staae jo meget underlige derovre*] 1. September havde Meddelelsen om Ratifikationen af Vaabenstilstandskonventionen i Malmø naaet Hertugdømmerne; 5. September begyndte de tyske Troppers Hjemmarsch, og det var Meningen, at der kun skulde blive 2000 Mand Forbundstropper tilbage. Vaabenstilstandsbetingelserne vakte den største Harme hos Slesvigholsterne. Den provisoriske Regering erklærede, at den ikke følte sig bundet ved Traktaten; 4. September rettede den slesvigholstenske Landsforsamling, som nægtede at lade sig opløse, en Henvendelse til Nationalforsamlingen i Frankfurt for at forhindre Anerkendelsen af Vaabenstilstanden, og samtidig fandt der alvorlige Demonstrationer Sted mod de danske Regeringskommisærere, Grev Carl Moltke og Kammerherre Reedtz, idet Forbitrelsen navnlig var stor over Carl Moltkes Udnævnelse til Regeringspræsident. I Frankfurt kom det samtidig til Ministerkrise, men Preussen var ikke sindet at bryde den nys afsluttede Traktat, og Kammerherre Reedtz fandt derfor Støtte hos de tyske Troppers Højstbefalende, General Wrangel, da han indfandt sig 7. September i hans Hovedkvarter i Slesvig By for at fremkalde en energisk Indskriden fra Preussernes Side »i Interesse af Vaabenstilstandens bestemte Gjennemførelse i den afsluttede Conventions Aand« (Den dansk-tyske Krig i Aarene 1848—50. 2. Deel, 1. Afsnit, 1873, 40). D. 8. bad General Below Kammerherre Reedtz om at foranledige, at de danske Generaler fik Ordre til i fornødent Fald at gøre fælles Sag med de preussiske Tropper (smst. S. 42); dette fremkaldte 11. September en Ordre fra Krigsministeriet i Tilslutning hertil, der dog ingen praktisk Betydning fik. ¶ 182,24—25 *De Svenske her*] Den følgende Skildring er videre udført i en Artikel i Carl B. Lorcks Blad Nordischer Telegraph (der paa Tysk var en dygtig Talsmand for den danske Sag): »Die Schweden auf Fühnen im Sommer 1848« (I, 75—76, 10. November), som A. paa Dansk har meddelt MLE 447—49; smlgn. B&B II, 199—200. ¶ 182,29 *en Marsch af Kong Oscar*] I Fortegnelsen over Oscar I.s Kompositioner (i Oscar Fredrik: Högtidstal hållna i Kongl. Musikaliska Akademien, 1885, 138—39) findes: Marsch, begagnad vid 1843 års öfningsläger å Ladugårdsgärdet; Stor Fest-Marsch, uppförd af Stockholms Garnisons-regimentens Musikcorps på den Konsert som den 14. Nov. 1843 gafs å Kongl. Theatern till förmån för de brandskadade i Vexiö, og Marsch för Svea lifgarde.

183,4 *et Digt til mig fra sin Major*] Til Henriette Wulff fortæller A. 13. September (B&B II, 201), at Digteren er Oberst og Friherre. Digtet findes ikke mellem A.s Papirer. ¶ 183,8—9 »*Spelmanen fra Svendborg*«] Titlen paa den svenske Oversættelse af Kun en Spillemand.

NR. 224. Trykt (to Brudstykker) A&C 426 (sammen med Brudstykker af NR. 211, 213 og 216!)

183,16 *det lille Brev*] Dette Brev mangler. ¶ 183,21 *et Brev*] Af 3. September; trykt i Fredrika Bremers brev, samlade och utgivna av Klara Johanson och Ellen Kleman, III, 1917, 134. ¶ 183,23 *at komme til Kjøbenhavn i Begyndelsen af October*] Fredrika Bremer opholdt sig i København Vinteren 1848—49.

184,4 *Hotel royal*] Ved Stranden, nu »Dagens Nyheders« Bygning. ¶ 184,6 *de Stakler, som maa blive*] Opholdet blev dog ikke af lang Varighed; 24. September forlod de sidste svenske Tropper Nyborg. ¶ 184,13 *et langt poetisk Farvel fra een af Capitainerne*] I Collinske Samling, Nr. 4, Folio (Digte til H. C. Andersen) findes et større Digt, dat. Giislev prestegård den 13de Sept. 1848: Farväl! till Danas Land; till Danas Folk. Forf., der kalder sig »portväktare på Pindens slott, yttersta Borggården«, er Kaptajn ved Skaraborgs Regiment, Kammerherre, Friherre A. R. Mannerheim. ¶ 184,16 *Bjanko Luno*] Bianco Lunos Hofbogtrykkeri. ¶ 184,20 *nu faaer jeg jo ogsaa de illustrerede Eventyr*] Den tyske Udgave med Vilh. Pedersens Tegninger udkom omkring 1. December 1848, den danske først den følgende Sommer (smlgn. S. 191,22—24).

185,4 *lige som Manden gav sin So Flesk*] Mau: Dansk Ordsprogs-Skat Nr. 4921.

NR. 225. Ikke tidligere trykt.

185,11 »*Forspillet*«] Kunstens Dannevirke, Forspil ved det kongelige danske Theaters hundredears Fest 1848. Opført 1. G. 18. December 1848 (ialt 8 Opf.); udkom hos Reitzel samtidig med Førsteopførelsen. Om Stykket MLE 452—53. ¶ 185,14—15 »*en Nat i Roeskilde*«] Vaudeville-Spøg i een Act, bearbejdet efter Warin og Lefevre's »Une chambre à deux lits«, oversat af A. i Foraaret 1847 (Almanak 25. April 1847). Stykket blev opført 1. G. 6. Maj 1849 (ikke — som anført SS, X, 367 og A&C 427 — 14. September) paa Casino, hvor A. allerede 31. December 1848 havde faaet En Comedie i det Grønne opført. En Nat i Roskilde spillede i Tiden 1849—62 ialt 46 Gange paa Casino.

1849

NR. 226. Ikke tidligere trykt.

186,3 *en ung Frøken von Halle*] Louise v. Halle, Datterdatter af M. L. Nathanson. Forlovelsen blev deklareret d. 23. Marts.

NR. 227. Ikke tidligere trykt.

186,4 *Stockholm*] Kristi Himmelfartsdag, 17. Maj, rejste A. fra København til Göteborg, gjorde derfra Kanalturen og kom til Stockholm d. 25. ¶ 186,12 *en stor offentlig Fest for mig*] 3. Juni. Festen, hvori Forfatterparret Carlén, Mellin, Operasangerne Strandberg og Günther m. fl. deltog, er udførligt skildret MLE 460—62. ¶ 186,13 *Kongen modtog mig saa hjertelig*] A. var i Audiens hos Oscar I. d. 1. Juni for at takke for Nordstjerneordenens Ridderkors, som han havde modtaget 2. Februar 1848. Dagbogen viser, at de indgaaende har drøftet det slesvigske Spørgsmaal og Krigssituationen. ¶ 186,17 *Jørgen*] Chr. Thybergs Tjener Jørgen Jørgensen.

187,2 *Kellermann*] Violoncellisten Chr. Kellermann (se Note til I, 284,22) var forlovet med Danserinden Caroline Fjeldsted; Kellermann var paa Koncertrejse i Sverige, Jomfru Fjeldsted gav Gæstespil paa Operaen. De holdt samme Aar Bryllup i Trondhjem under Kellermanns Norgestourné. ¶ 187,7 *om de end ikke fik hinanden*] Udtryk fra den collinske Familiejargon, især anvendt af Ingeborg Drewsen (smlgn. S. 375,22). ¶ 187,15 *I Upsala var jeg sex Dage*] A. sejlede fra Stockholm 5. Juni om Morgenen og var tilbage d. 11. om Eftermiddagen. ¶ 187,17 *Professor Schröder*] Professor i Litteraturhistorie, Universitetsbibliotekar J. H. Schröder. ¶ *Landshövdingen*] Robert Fredrik v. Kræmer. ¶ 187,18 *Erkebisp*] Carl Fredrik af Wingård. ¶ 187,18—19 *Kammerherre Beskov*] Digteren Bernhard v. Beskow, Svenska Akademiens Sekretær, Hofmarskalk hos Oscar I. ¶ 187,19 *en Studenter Sexa*] Da A. efter at have været til Middagsselskab hos Digteren, Professor C. V. Böttiger kom hjem til Gæstgivergaarden, var der Studentersexa. Han blev genkendt, den udmærkede nordiske Filolog, Docent Säve »bad fra Studenterne om jeg vilde høre dem synge, de gav mig nu et 3 Gange Hurra og een holdt en lille Tale, Componisten til flere Sange sang med« (Dagbogen 6. Juni). Et Par Dage efter traf A. denne »Componist« til Middag paa Slottet hos Landshövdingen. Det var Docenten Gunnar Wennerberg, og Dagbogen indeholder en lang Skildring af hans Foredrag af »Gluntarne« (8. Juni). Smlgn. MLE 463. ¶ 187,21 *Sangeren Strandberg*] Den svenske Operasanger Olof Strandberg. ¶ 187,22—23 *Paa Mandag*] 18. Juni. ¶ 187,25 *Reisen deroppe bliver to*

Uger] 3. Juli var A. paany i Stockholm; Opturen gik over Uppsala, Sala, Avesta, Säter til Leksand, hvor han overværede Midsommerfesten; Hjemturen over Rättvik, Falun, Gefle, Elf-Karleby, Uppsala. Rejsen er skildret i I Sverrig, Udg. 1851, 111—95 (SS, VIII, 193—245). ¶ 187,30—31 *Dronningen*] Josefine, f. Prinsesse af Leuchtenberg.

188,5 *en Hr Anker*] Den senere Legatstifter C. Ancker, der som ganske ung syslede med Poesien og søgte A.s Raad. 1853 udgav han pseudonymt: Digte af Beppo. ¶ 188,9 *et lille Hefte Eventyr*] Neue Märchen (1848), udkommet som Bd. XXXI i den tyske Udgave af de samlede Værker. Hæftet svarer til Nye Eventyr, Andet Bind, 2. Samling, med den Forskel, at Hørren, som her overhovedet synes at være trykt for første Gang, har erstattet Den lille Pige med Svovlstikkerne. ¶ 188,12 *Eduard Hvidt*] Assurandør Edv. J. Hvidt, Boghandler Lorcks Svoger. ¶ 188,16 *Schmidt*] Bankier Wilhelm Smidt (smlgn. S. 11,16 og Noten dertil).

NR. 228. Ikke tidligere trykt.

189,3 »*Norge*«] Fru Hanne Boye med Familie. ¶ 189,5 *Strömparterren*] Promenade med Restauration paa Helgeandsholmen i Stockholm. ¶ 189,6 »*Dalkullare*«] Disse besøgede i deres Nationaldragter Færgefarten til Djurgården; se I Sverrig, Udg. 1851, 83 (SS, VIII, 175). ¶ 189,10 *Gravenhorstes Værelser*] Clara östra Kyrkogate Nr. 10. Lægen Anton Herman Gravenhorst, dansk medicinsk Kandidat, var 1834 kommet som Koleralæge til Sverige, havde samme Aar faaet svensk Borgerret og jus practicandi og havde fra 1838 virket som praktiserende Læge i Stockholm. Hans Hustru Emma f. Sick var Søster til den i Brevene oftere omtalte Julius Sick. ¶ 189,19 *Lagerheim*] Den svenske Gesandt i København, Friherre Elias Lagerheim, som laa paa Landet ved Mälaren. ¶ 189,20 *i Løverdags*] 7. Juli. ¶ 189,20—21 *den kongelige Festlighed ved Maneuvren*] Paa Kongens Fødselsdag 4. Juli afholdtes Kl. 7 om Aftenen en Manøvre, som A. var indbudt til at overvære fra den kgl. Pavillon; bagefter blev der spist i et stort Telt. Kongen var meget naadig, noterer Dagbogen, men A. forkølede sig og var slet oplagt de følgende Dage. ¶ 189,26 *nærvæd at brænde inde i Sæther*] A. kom om Aftenen d. 20. Juni til Säter; Kl. 1 om Natten opstod der Brand i Gæstgivergaarden, som dog hurtigt blev slukket; A. var imidlertid stærkt opskræmt over denne Ildløs i et Træhus (se Brev til Henriette Wulff af 24. Juni, B&B II, 219, og I Sverrig, Udg. 1851, 121—23; SS, VIII, 199—201). ¶ 189,27 *Professor Flor*] Christian Flor, den sønderjydske Danskheds Forkæmper. ¶ 189,29 *Bangs og Buttenschöns*] Emma Bang, Kammerraad Claus Chr. Bangs ældste Datter (I, 262, 28), var 1839 blevet gift med daværende norsk Skibskaptajn, nu Skibsreder i Göteborg N. P. Butenschön.

190,3 *De to Dage jeg var i Gøtheborg*] 20.—21. Maj. ¶ 190,5 *hos Consul Scheels*] Dansk

Generalkonsul i Göteborg Henrik Scheel. Dagbogen 21. Maj: »var hos Scheel hvor jeg traf Kammeraad Bang og Fru Buttenschön, hun var kjedelig høflig«. Paa Tilbagerejsen aflagde A. Familien en Visit, »hvor de Alle vare meget nette« (Dagbogen 11. August). ¶ 190,11 *Fru Lehmann er død, den stakkels Orla*] Efter at være afgaaet som Minister var Orla Lehmann 8. December 1848 blevet udnævnt til Amtmand i Vejle. Da han efter Slaget ved Kolding 23. April 1849 begav sig til den brændende By, blev han mod al Folkeret gjort til Krigsfange og ført først til Gottorp, siden til Rendsborg. Fru Arnette Lehmann, f. Puggaard, som længe havde været svag, blev nu dødssyg, og Lehmann fik Tilladelse til i Juni at rejse til København, hvor Hustruen døde d. 20., kun 28 Aar gammel. Han vendte derefter tilbage til Fangenskabet og blev først frigivet midt i August Maaned. ¶ 190,21 *paa Øen i Nordhavet*] Rektor Mathias Boye var 19. April 1849 blevet udnævnt til Toldkasserer i Christianssund, Romdals Amt, som ligger paa tre Øer: Indlandet, Nordlandet og Kirkelandet. Hentydning til Oehlenschlägers Roman *Øen i Sydhavet*. ¶ 190,27 *en Bog »Fra Trollhätta til Siljan«*] Den kom til at hedde I Sverrig.

NR. 229. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

191,10 *Michelson*] Vistnok Bankierfirmaet Mickaelson & Bendicks, Storkyrko-brinken Nr. 13. ¶ 191,18 *Slaget ved Fredericia*] 6. Juli. ¶ 191,22—23 *1ste Hefte vil udkomme om nogle Dage*] Det averteredes 9. August og kostede 60 β; sidste Hefte kom 19. December samme Aar. ¶ 191,27 *Bille*] Christian Bille (S. 37,8), fra 1847 dansk Gesandt i Stockholm; A. kom omtrent dagligt i hans Hus under sit Ophold i Byen.

192,1 *Heiberg*] Under 23. Juli resolverede Kongen, at Teaterdirektionen skulde ophæves, Bestyrelsen af Teatret og Kapellet overdrages til een Direktør; dertil beskikkedes Professor, Dr. philos. J. L. Heiberg. ¶ L.] Overhofmarskal Levetzau, Det kgl. Teaters Chef. ¶ 192,2 *Ministeriet*] Kultusminister Madvig. Teatret var 1849 blevet henlagt under Kultusministeriet. ¶ 192,4 *en af Deres Colleger fra Parnas*] A.s Studenterkammerat A. L. Arnesen, nu Kontorchef i Finansministeriet og Kammer-assessor, blev 5. August udnævnt til Kommitteret hos Direktøren, men forlod allerede 17. September paa Grund af Kompetencestridigheder med Heiberg denne Post og afskedigedes 25. Oktober.

NR. 230. Ikke tidligere trykt.

192,8 *Motala*] Torsdag Aften d. 12. Juli gik A. ombord i Kanaldamperen, der sejlede næste Morgen Kl. 5. Om Lørdagen blev han ved Berg, da Skibet forlod Søen Roxen, afhentet af Komponisten J. A. Josephson, som bragte ham til Grev Saltza

paa Säby ved Linköping. Han blev paa Slottet indtil 20. Juli, kørte denne Dags Eftermiddag til Linköping og sejlede derfra den følgende Dag til Motala. ¶ 192,13 *Hertugen i Weimar*] I den dansk-tyske Krig deltog ogsaa et Troppekontingent fra Sachsen-Weimar-Eisenach. 22. April 1849 rejste Arvestorhertugen til Hæren i Slesvig, deltog i Forbundshærens Indfald i Jylland og var i Ilden under Fægtningen ved Almind 7. Maj. A. havde derfor afbrudt Korrespondancen. Dagbogen 21. Juli: »Over Stockholm kom til mig to Breve et fra Charles Dickens og eet fra Hertugen af Veimar, han er i Forundring over ikke at høre fra mig, om han skal ogsaa tvivle paa mig, min Gud jeg kunde jo ikke skrive til ham naar han gik mellem Fjender mod Danmark, ellers slet intet Brev hjemme fra, kom i et ilde Humeur«. ¶ 192,20—21 *nu kommer jo Freden*] 10. Juli afsluttedes i Berlin Overenskomsten om Vaabenstilstand og Fredspræliminarier mellem Danmark og Preussen; den ratificeredes 17. Juli.

193,6 *om Aftenen gik ombord*] 12. Juli; næste Morgen Kl. 5 sejlede Kanaldamperen. ¶ 193,8 *Levetzau*] Levetzau var Overhofmarskal. ¶ *Fru Beskow*] Friherreinde Malin v. Beskow, f. Wählberg. ¶ 193,10 *til Kjøbenhavn*] Bernhard v. Beskow var en af Oehlschlægers nærmeste Venner og største Beundrere. Han og hans Hustru opholdt sig i Kjøbenhavn paa Fasangaarden fra 12. August til 10. September. Se iøvrigt om Besøget Oehlschlægers Erindringer, IV, 1851, 298. ¶ 193,12 *Canalen*] Göta-kanalen. ¶ *Säby*] Bjärka-Säby, Hovedgaard ved Stångaaen i Vists Sogn, Hanekinds Herred, S. f. Linköping. Slottet benyttes nu som Landbrugsskole. ¶ *den gamle Grev Saltza*] Tidligere Hofmarskal, Överstekammarjunkare Grev Edvard Fredrik v. Saltza. Udførligt om ham MLE 467—75; A. var i Forværelset hos Kong Oscar blevet præ-senteret af Beskow for den gamle Greve og straks indbudt til at besøge ham paa Hjemrejsen. ¶ 193,14 *Musikdirecteuren Josephson*] Komponisten J. A. Josephson, Director musices ved Uppsala Universitet. A. kendte ham fra Italiensturen 1846 (MLE 357). ¶ 193,15 *ved Søen Roxen*] Ved Berg, paa den vestlige Bred af Roxen; her begynder Sluserne. Det var d. 14. om Formiddagen, at A. blev afhentet fra Damperen; han kørte over Linköping til Bjärka-Säby. ¶ 193,20 *hans høist elskværdige Datter*] Friherreinde Hedvig Charlotta Catharina Fock, Enke efter Friherre Henrik Vilhelm Fock. ¶ 193,22 *Grevens Navnedag*] 18. Juli, Fredriksdagen. ¶ 193,24 *i Fredags*] 20. Juli. ¶ 193,25 *Professor Omann*] Johan August Aman, tidligere Stadslæge i Linköping. Festen er skildret MLE 475—77, hvor ogsaa den omtalte Hilsen til Danmark og Sangen til A. er aftrykt. ¶ 193,29 *Ridderstad*] Digteren Karl Fredrik Ridderstad, Redaktør af Östgötha Correspondenten i Linköping.

194,7—8 *een af Ritmästerne 3: een der »rittere«*] Den paagældende var en Bekendt af Fredrika Bremer og hed Carl David Nygren. Branderens Forskrækkelighed forstaas,

naar vi anfører hans Titel: »Korrektör på ritkontoret vid Motala mekaniska verkstad«. Det var ham, der iværksatte den Fabriksarbejderserenade, som A. modtog 27. Juli efter Tilbagekomsten fra Vadstena til Motala, og som omtales MLE 477—78 (Fredrika Bremers brev, samlede och utgivna av Klara Johanson och Ellen Kleman, III, 1917, 514 og 538). ¶ 194,9 *overmorgen besøger jeg Wadstena*] Udflugten hertil varede fra 24. til 27. Juli; se herom det store Afsnit »Wadstena« i I Sverrig (Udg. 1851, 36—59; SS, VIII, 146—61). ¶ 194,11 *Kinneulle*] Ved Kinneulle besøgte A. Greverne Hamilton paa Hönsäter og Blomberg 30. Juli—2. August; Bjerget er skildret i I Sverrig (Udg. 1851, 19—24; SS, VIII, 136—40). ¶ 194,22 *den 3^{die} August*] Louise Linds Fødselsdag. A. var den Dag i Vänersborg.

NR. 231. Ikke tidligere trykt.

195,3 *træffer Dem i Gothenborg*] A. kom hertil 10. August og fandt begge Brevene fra Edv. Collin. ¶ 195,8 *Mægler Westberg*] Mæglerfirmaet F. & H. G. Wessberg (Meddelt af Landsarkivet i Göteborg). ¶ 195,12 *men først senere*] Under sit Ophold ved Trollhättan skrev A. til Arvestorhertugen (Koncepten trykt B&B II, 225—28), men Brevet kom først afsted 8. September, da han forlængst var i København (Jonas 97—100). ¶ 195,18—19 *Spørgsmaal om Oprørerne vil gjøre Modstand*] Først 8. August gav Statholderskabet efter for Preussen og gav Ordre til at rømme Slesvig. ¶ 195,24 *nu kommer De jo snart*] A.s Dagbog standser 11. August under Opholdet i Göteborg. Han har derefter foretaget en Udflugt til Marstrand for at besøge Fredrika Bremer (MLE 478—79), rimeligvis kun for en enkelt Dag. »Et Par Dage efter var jeg i Danmark«, hedder det smst., altsaa ca. 15. August.

1850

NR. 232. Ikke tidligere trykt.

NR. 233. Ikke tidligere trykt.

196,6 *Glorup*] Indtil 11. Juni havde A.s Sommerrejse haft følgende Forløb: 17. Maj om Aftenen rejste han fra København, kom næste Morgen til Sorø og var Ingemanns Gæst til d. 24. Denne Dag kørte han til Rørby Præstegaard, fortsatte næste Aften til Kalundborg og tog Søndag d. 26. med Damperen til Aarhus, hvor Michael Drewsens Vogn ventede ham. I Silkeborg tilbragte han Dagen — med en lille Afstikker til

Lægen Ryge i Tem — indtil 6. Juni om Morgenen, kom samme Aften til Horsens, den følgende Aften til Fredericia, overnattede 8. Juni i Snoghøj Kro, 9. Juni i Odense og kom Mandag d. 10. til Glorup. ¶ 196,7 *Min kjære ridderlige Ven!*] Edv. Collin var 28. Maj blevet udnævnt til Ridder af Dannebrog. ¶ 196,15 *paa Silkeborg*] A. var her Gæst hos Silkeborgs Grundlægger, Papirfabrikant Michael Drewsen og hans Hustru Malle f. Kümmel. Den omtalte *Johanne Drewsen* var deres nittenaarige Datter. ¶ 196,22 *Andersens Høiland*] Endnu findes i Sønderkov ved Aasen en H. C. Andersens Bænk.

197,2 *Doctor Ryge*] Distriktslæge i Tem Immanuel Ryge, Søn af den store Skuespiller. A. var 4. Juni paa Himmelbjerget med ham, overnattede i Doktorgaarden og kørte næste Morgen igen til Silkeborg. ¶ 197,12 *den unge Bindsbølle*] Johan Henrik Bindsbøll, Søn af tidligere Godsinspektør, nu Amtsforvalter Jacob Hornemann Bindsbøll (I, 19 og oftere); han var kst. Postekspeditør i Silkeborg. ¶ 197,15 *Onsdag morgen*] Afrejsen fandt Sted Torsdag d. 6. Juni. ¶ 197,18 *Extra post paa min egen Regning*] Dagbogen 6. Juni: »Jeg maatte betale Extraposten fra Silkeborg med 6 Rdl 2 ₤, det var en meget simpel Maade for Hr Drevsen at skaffe mig Vogn paa; jeg er gal derover, han kunde nok have været saa høflig at befordre mig hertil; nu er jeg tilfreds med at jeg kun gav 5 Rdlr Drikkepenge; den Reise har kostet nok!« ¶ 197,20 *Schmidt*] Postmesteren i Horsens, Major Carl Chr. Smidt. ¶ 197,30 *Grevinde Moltke*] Da det fremgaar af Dagbogen, at det er Grevens Svigerdatter, maa Talen være om Enken efter hans yngste Søn, Amtmand Grev Henrik Moltke til Mullerup (1799—1847), Grevinde Marie Sophie Frederikke f. v. Buchwald, Hofdame hos Prinsesse Vilhelmine.

198,2 *gamle Fru Retz fra Jylland*] Cathrine Reedtz, f. Benzon, Enke efter Major Niels Reedtz til Palsgaard, Moder til Diplomaten Holger Reedtz. 198,3 ¶ *Christiansdal*] Hovedgaard i Odense Herred, Dalum Sogn, 5 km S. f. Odense, nu Dalum Kloster. Christiansdal ejedes af Fru Reedtz' Brodersøn, Kammerherre Chr. F. O. Benzon (1786—1875). ¶ 198,7 *Malle Bech og hendes Moder*] Suzanne Amalie Bech var Datter af Første Deputeret i Generaltoldkammer- og Kommercekollegiet, Konferensraad Hermann Bech, Orla Lehmanns Morbroder. Hendes Moder hed Marie Amalie f. Cal-lisen. Konferensraadinde Bech og hendes Datter boede paa Østerbro i Hus med Fru Signe Læssøe, derfra kendte A. dem. ¶ 198,9 *Commandanten*] Major i Artilleriet Johan Vahl. ¶ 198,13—14 *Herredsfogeden Hunderup med Kone*] Herredsfoged i Tyrsting og Vrads Herreder (Brædstrup) Niels Hunderup og Hustru Cathrine f. Lind; A. havde hilst paa dem paa Vej fra Silkeborg til Horsens. ¶ 198,21 *Eichmüller*] Georg Wilhelm Eichmüller, tidligere Militærmusiker og Korist ved Det kgl. Teater (se A.s Brev til

Ingemann af 12. Juni 1850, B&B II, 235), derefter Kommandersergent og tilsidst Sekondløjtnant i Krigsreserven ved 1. Reservejægerkorps. ¶ *Ussing*] Fuldmægtig under Københavns Magistrat, cand. jur. Carl Ussing, Sekondløjtnant ved 6. Linie-Bataillon. ¶ *Duuse*] Svensk Frivillig, Underløjtnant August Duse, Sekondløjtnant ved 1. lette Bataillon. ¶ *Fugl*] Kaptajn August Emil Fugl, Kompagnichef ved 2. lette Bataillon. ¶ 198,23 *Kapitain From-Møller*] Regnskabsfører ved 6. Bataillon, kar. Kaptajn Albrecht Carl Adolph From Møller. ¶ 198,26 ¶ *et Digt til mig*] Det hed En Hilsen paa Skandsen (B&B II, 235); findes som Et-Blads-Tryk i A.s Album.

NR. 234. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

199,9 *Endelig fik vi da Fred*] Fredstraktaten mellem Danmark og Tyskland afsluttedes i Berlin 2. Juli 1850. ¶ 199,11 »*lad Freden hvile over Landene*«] 18. August 1849 til Arvestorhertugen: »Friede! Friede! Gott lasse den Frieden über den Ländern schweben!« (Jonas 99); Brevet fortsattes i København 8. September — hvor altsaa Edv. Collin har haft Lejlighed til at korrigere det Tyske — og ender paany med Ønsket: »Gott lasse den Frieden über den Ländern schweben« (smst. 100). ¶ 199,12 *Henrik Hertz har havt Bryllup*] 26. Juni 1850. ¶ 199,16 *Casinosalen skal nu forandres til et ordentligt Theater*] Om Ombygningen indeholder Berlingske Tidende 1850, Nr. 218, 18. September, følgende Meddelelse: »Forestillingerne i Casino for indeværende Saison tage deres Begyndelse paa Fredag. Bestyrelsen har benyttet Sommermaanederne til væsentlige Forandringer og Forbedringer ved Salen og Theatret. Selve Scenen er rykket længere frem, hvorved navnlig betydelig Fordeel i acustisk Henseende er indvundet, og ved at hæve Tilskuerpladserne paa Amphitheatret paa begge Sider af Salen, har man opnaaet langt bekvemmere og bedre Pladser end tidligere samt forebygget den Forstyrrelse, der foranledigedes under Forestillingen ved den idelige og for de paa Amphitheatret Siddende høist generende Passage op og ned af dets Terrasser. Ved tvende ny og bekvemme Adgange gjennem Passagen, hver til sin Side af Salen i Nærheden af Theatret, er tillige afhjulpet den tidligere Ulempe, at maatte gennemgaae hele den opfyldte Sal for at naae Pladserne nærmest Scenen. Theatret, som er blevet større end tidligere, vil nu ogsaa ligesom Tilskuerpladsen blive oplyst med Gas. Corridorerne bag Balconerne ere blevne gjorte betydeligt bredere, og overhovedet har Bestyrelsen søgt at indrette Alt paa det Hensigtsmæssigste og Beqvemmeste«. — Hvem den omtalte *Burcheois* er, er det ikke lykkedes Udg. at faa oplyst. ¶ 199,18 *Fader*] Jonas Collin havde Aaret forud forladt Statstjenesten. ¶ 199,20 *Jonna er her endnu*] Jonna Drewsen var 2. Februar 1850 blevet viet i Frederiksberg Kirke til Henrik Stampe, som, efter at være vendt hjem fra Krigen som Sergeant 1849, havde faaet

Gaarden Christinelund under Nysø i Forpagtning; de Nygifte boede den første Tid hos Jonas Collin (Rigmor Stampe 119). ¶ 199,22 *Rigsdagen er Gudskeelov forbi*] Den hjemsendtes 29. Juli. ¶ 199,29 *saa ere de dog skammeligt forraadte af Preussen*] Berlinerfreden var en saakaldet »simpler Fred«, hvor hver Part forbeholdt sig sine Rettigheder, men den bestemte, at Kongen af Danmark skulde kunne forlange det tyske Forbunds Mellekomst for at genoprette Udøvelsen af hans lovlige Myndighed i Holsten, samtidig med at han »meddelte sine Hensigter i Henseende til Landets Pacifikation«. Vilde Forbundet ikke efterkomme hans Forlangende, skulde det staa ham frit for ved egne Kræfter at sætte sig i Besiddelse af Holsten. — Det tyske Forbund havde saaledes overladt Slesvigholstenerne til deres Skæbne. 13. Juli begyndte de slesvigholstenske Tropper, 16. Juli de danske Indmarschen i Slesvig, 24.—25. Juli stod Slaget ved Isted.

NR. 235. Trykt (et lille Brudstykke) A&C 430.

200,14 *et Brev til Hertugen af Weimar*] Koncepten trykt B&B II, 236—38, Brevet, dat. 12. Juli, Jonas 110—13. ¶ 200,25 *Bøghs Parodi paa Ole Lukøie*] 1. Marts 1850 opførtes A.s Eventyrkomedie Ole Lukøie 1. G. paa Casino. Men allerede i April erfarede han, at Erik Bøgh havde en Parodi paa Stykket under Arbejde; et Par Almanakoptegnelser skal anføres: 17. April: »Slet Humeur flere Dage. Brosbøl fortalt om Bøghs Parodie og at jeg skulde paa Dukketheatret [Boucheris] karikeres«. — 19. (hvor han var til Alters): »lidende over at latterliggjøres paa Dukketheater, Henrik holdt et Foredrag over Parodiens Nytt, det gjorde mig rasende, bitter og fortvivlet«. Næste Dag er han »I et ulykkeligt Humeur, kjed af Liv og alt«; 21. April er han faldet til Ro: »I Casino hørt om Bøghs Parodi; i godt Humeur«. Men 4. Juli hedder det i Dagbogen: »Seet i Berlings Tidende at Bøghs »Meer end nok eller Ole Lukøie«, var udkommet, blev meget forstemt igjen«; 10. Juli: »Jeg fik Bøghs Parodie paa min Ole Lukøie, var forstemt og febril; kjed af al litterair Virksomhed«; 14. Juli: »Flyveposten omtaler, til min Fordeel, Bøghs »Meer end nok!« kom i godt Humeur«. Om A.s Sindsstemning vidner Breve til Ingemann af 11. Juli (B&B II, 240) og til Mathilde Ørsted 12. Juli (smst., 242) samt H. C. Ørstedes Trøstebrev af 8. Juli (Breve til A. 589—92). Om Sagen endvidere MLE 490—92 og A&C 431—32. Parodien »Mere end nok« eller Ole Lukøje«, som havde Kristian Arentzen til Medforfatter (Kr. Arentzen: Fra yngre og ældre Dage, 1886, 73—74), udkom anonymt. Den blev ikke, som A. frygtede det, opført paa Marionetteatret og karikerer heller ikke, som han havde forestaaet paa Brosbøll, hans Person. Stykket, som er rettet baade mod Meer end Perler og Guld (opf. 1. G. paa Casino 3. October 1849) og mod Ole Lukøie, er forøvrigt hverken synderlig ondskafuldt eller synderlig morsomt.

201,13 »*Sundhed og godt Humeur!*«] Citat af Christians Sang af Ole Lukøie, 1. Akt, 2. Scene (Udg. 1850, 2; SS, XI, 8). ¶ 201,16 »*Den ny Barselstue*«] Komediens var nu udkommet hos Reitzel, men stadig uden Forfatternavn.

1851

NR. 236. Ikke tidligere trykt.

202,1 *Onsdagmorgen*] Brevet er skrevet kort før A.s Afrejse fra København, som fandt Sted Lørdag 24. Maj, altsaa rimeligvis Onsdag 21. Maj.

Nr. 237. Trykt (Uddrag) A&C 435—36.

202,14 *otte Dage paa Christinelund*] 24. Maj til 2. Juni; Christinelund var, som nævnt, Forpagtergaard (143 Tdr. Land stor) under Baroniet Stampenborg, ligger i Baarse Herred, Skibinge Sogn, 2¹/₂ km Ø. f. Præstø. ¶ 202,16 *gamle Baronnen, maatte jeg da sammen med*] A. havde ikke været paa Nysø siden det stormfulde Sommerophold Juni 1845 (se især S. 20,27—21,11 og Noterne dertil), som han iøvrigt syntes at have glemmt: »Tog efter Indbydelse med Henrik og Jonna over til Nysø. Baronessen der var meget net; vi spiste Krebsesuppe, saa Thorvaldsens Atellier, hans Værelse etc., jeg har ikke været her siden han levede, det var ganske underligt at komme her« (Dagbogen 25. Maj). ¶ 202,17—18 *Ved min Ankomst, i Mandags til Glorup*] Mandag 2. Juni kørte A. fra Christinelund til Kallehave, sejlede derfra med Dampere til Svendborg og kom henimod Midnat til Glorup. ¶ 202,18 *et meget smukt Brev fra Professor Hauch*] Trykt Breve til A. 224—27, hvor det fejlagtigt er dateret 30. April; Brevet er fra 30. Maj. ¶ 202,19 *min nye Bog*] I Sverrig, udkommet 19. Maj; delvis skrevet paa Glorup i Sommeren 1850, fuldendt samme Efteraar og Vinter i København. ¶ 202,22 *Brev fra Beskow*] Trykt Breve til A. 606—609.

203,4 *Boghandler Bonnier*] Albert Bonnier, Forlagsboghandler i Stockholm, hos hvem den svenske Udgave af Bogen udkom samtidig med den danske. ¶ 203,5 *Over-sætteren*] Paa Titelbladet til den svenske Udgave kalder han sig »Forf. till Sjöjungfruns Sagor«: W. O. A. Bäckman, Telegrafist og Eventyrdigter efter A.s Mønster. ¶ 203,7 *Flyveposten*] Anmeldelsen af I Sverrig stod i Nr. 118, 23. Maj. Da Brevet blev skrevet, havde A. iøvrigt allerede 6. Juni noteret i Dagbogen: »Igaar, hører jeg, stod I Sverrig omtalt i Fædrelandet«. ¶ 203,29—30, *om der er paa Madam Prices Forestilling sagt en Prolog af mig*] Dagbogen 26. Maj: »Digtet Prologen for Rosa Price«. Madam Rosa Price, f. Lewin, var gift med Mimikeren James Price, der sammen med sin Broder Adolph lede-

de det berømte Pantomime-Selskab. Rosa Price annoncerede en Forestilling paa Hofteatret d. 4. Juni med et meget righoldigt Program, som indledes med en Prolog, fremsagt af Ægteparrets 12-aarige Søn Carl, den senere Skuespiller. Maaske er den identisk med den SS, XII, 321 trykte. ¶ 203,31 *Directeur Lange*] Casinos Direktør, Kammerraad H. V. Lange.

204,6 *Anders*] Aabenbart gl. Collins Tjener. ¶ 204,10 *Hvad mon der gaaer af Corsaren?*] I Aargang 1851, Nr. 559, 6. Juni, Sp. 11 staar følgende, som A. har afskrevet i sin Dagbog 9. Juni: »En Skandinav, hos hvem der var mindste Gnist tilbage af den nordiske Aand, maatte kunne indsee, at vi ei havde Brug for en Artikel som den indsendte angaaende H. C. Andersens sidste smukke Arbeide. Det er paa Tiden, at den danske Kritik vender sig mod de solrige Partier af denne Forfatters Arbeider og ikke forbliver liggende i Skyggen for derfra at udskyde Pile, hvæssede paa Ondskaben. Det er i Grunden ogsaa en Skam, om vi lode Fremmede være mere skarpsynede i saa Henseende end vi selv«. ¶ 204,15 *Sophie og Niels*] Niels W. Gade var blevet forlovet med J. P. E. Hartmanns ældste Datter Sophie.

Nr. 238. Ikke tidligere trykt.

204,25 *reist Rede-Grund til*] Dette var et gammelt Løfte fra Jonna Stampe; Sagen interesserede i høj Grad den store Storke-Ven A. (Rigmor Stampe 120, 122, 127—28, 130—31; MLE 505—506).

205,7 *hans »stadige Tanke«*] Hentydning til Thurides Monolog i Oehlenschlägers Heltespil Landet fundet og forsvundet, Første Handling (Poetiske Skrifter ved Liebenberg, XII, 1859, 143—44). ¶ 205,22 *en Vise*] Sang til Landsoldaten ved Festen paa Glorup den 7de Juli 1851 (SS, XII, 344—45). ¶ 205,28—29 *Agnete*] Linds yngste Datter. ¶ 205,29 *ligesaa Sophie Hartmann*] Brevet — af 9. Juni — er trykt i Nogle H. C. Andersen Papirer. Ved Niels Rudolph Gade, Gads danske Magasin XXIV, 1930, 242—43. ¶ 205,29—30 *hvem af de to jeg først hører fra*] Dette er en Spøg; Agnete Lind var endnu ikke fyldt to Aar (f. 24. September 1849). ¶ 206,3 *naar skal jeg dog ogsaa gratulere ham*] Emil Hornemann blev gift 1852 med Birgitte Christiane Hohlenberg; men A. har altsaa anset ham for at være inkarneret Pebersvend. Hornemann udsendte 1850 et detaljeret »Forslag til en bedre Ordning af Sundhedsforholdene i Kjøbenhavn«; Hygiejnen var hans medicinske Hoved-Interesse.

Nr. 239. Følgeskrivelsen er ikke tidligere trykt, den som Koncept betegnede Hovedpart af Brevet trykt Breve til A. 98—101.

206,14 *Beaulieus Brev*] Til Belysning meddeles her Midterstykket af Carl Beaulieu Marconnays Brev af 29. Maj. Det skal tilføjes, at Edv. Collin fuldstændigt ændrede

sit Syn paa den weimarske Hofmand, da han 1855 gjorde hans personlige Bekendtskab; se S. 260,27—261,3.

»Sie fragen mich, ob Sie in Juli hieher kommen sollen? und zwar, weil Sie besorgt sind, mit Ihrem Dänischen Sinn in Deutschland Sich nicht heimisch fühlen zu können. Darauf könnte ich Ihnen eine recht lange Antwort geben, — allein kurz gefasst lautet sie: sind Sie so Dänisch gesinnt, dasz die Sympathie für Holstein Sie beleidigt und verletzt, — sind Sie so Dänisch gesinnt, dasz Sie nicht begreifen wie man das Dänische Casino Ministerium für ein Erzeugniz der Demokratie ansehen kann, — dasz Sie sich ärgern wenn man darüber spottet, dasz vor jedem Dänischen Beamten u. Soldaten der Hut bis an die Lende herabgezogen werden musz, — Sind Sie so Dänisch gesinnt, dasz Sie auf Seiten Dänemarks alles Recht, alle Treue, alle Vernunft, — und auf Seiten Holsteins alles Entgegengesetzte finden, — dann, mein lieber Freund, kann ich Ihnen nur rathen, kommen Sie jetzt nicht und kommen Sie nie wieder, — denn Sie würden Sich hier immer verletzt und beleidigt fühlen. Ist aber das nicht der Fall, so sein Sie überzeugt, dasz man in Ihnen immer nur den lieben braven Poeten und Freund sehen wird, mit dem man eben nicht über Politik spricht. Jedoch rathe ich für alle Fälle nicht in Juli zu kommen, denn dann fänden Sie Niemanden hier; aber auf der Rückreise von Paris, etwa im September oder October — dann würden wir Alle uns herzlich freuen Sie hier zu begrüßen«.

207,26 *das Dänische Casino-Ministerium*] A. W. Moltkes Ministerium af 22. Marts 1848.

208,15 *ingen af de saakaldte Casinomænd har nogen Portefeuille nu*] Ved Ministeriets Rekonstruktion i November 1848 afgik Monrad, Tscherning og Lehmann; L. N. Hvidt var allerede afgaaet i September. ¶ 208,17 *4 Adelige, deriblandt 2 Grever*] Premierministeren, Grev A. W. Moltke-Bregentved; Finansministeren, Rigs greve Wilhelm Sponneck; Udenrigsminister Holger Reedtz og Indenrigsminister M. Rosenørn. ¶ 208,22—23 *en Officier i Angeln*] Der sigtes til det berygtede Hilsespaabud i Angel, som udnyttedes i høj Grad af den danskfjendtlige Agitation i Tyskland. Der herskede Belejringstilstand i Sydslesvig indtil Marts 1852; Oberstløjtnant Claude du Plat, der 1864 som Generalmajor faldt under Stormen paa Dybbøl, var Kommandør for 2. Forstærkningsbataillon, og saa det som sin Opgave at haandhæve Ro og Orden i Angel. Et Led heri var en Bekendtgørelse til Befolkningen om at vise Militær og Embedsmænd fornøden Respekt; den foreligger i tre forskellige Redaktioner, redigeret af hver sin Underbefalingsmand; i dens mest rigoristiske Skikkelse var den udstedt 7. Maj i Rydde (i Sottrup i Angel) af Premierløjtnant i Krigsreserven F. W. Brackel, og det hedder heri, at man for enhver Officer skal tage Hatten eller Huen af saaledes, »at

Hovedbedækningen ordentlig føres ned efter Lænden«. Om Sagen og dens videre Forløb — Krigsministeren paalagde Generalkommandoen at tilbagekalde de paagældende Bekendtgørelser og beordre du Plat afløst — se Holger Hjelholt: Hilsepåbudet i Angel i Festskrift til H. P. Hanssen, 1932, 164—73.

NR. 240. Trykt (første Halvdel) A&C 436—37.

210,1 *mit Svar*] Koncepten til Brevet er trykt B&B II, 263—64 og skal her for Sammenhængens Skyld meddeles:

Kjære Ven!

Jeg blev hjertensglad ved at modtage Brev fra Dem; thi jeg har Dem saa kjær; min Følelse er i alle Aar bleven den samme. Jeg har endnu uforandret den inderligste Tillid til Dem, og derfor tilstaaer jeg Dem aabent, at der var Noget i Deres Brev, som overraskede og bedrøvede mig; der var Ord, som jeg troede, De ikke kunde have skrevet til mig. Jeg eier imidlertid en saadan Sum af kjærlige, skjøne Erindringer om Deres Sindelag for mig, Deres egen, herlige, hjertensgode Personlighed, at jeg snart indsaae, at De havde skrevet i en Stemning, der kastede denne Skygge. Jeg følte Længsel efter Weimar som den Stad, hvor jeg har nydt saa uendeligt meget Godt, og hvor der lever Flere, jeg holder af; men da jeg ikke vidste, hvorledes den ringere Classe i en By som Weimar viste sine Sympathier for de sidste Bevægelser, og jeg da som Dansk vilde føle mig uhyggelig, spurgte jeg Dem i Fortrolighed derom; thi jeg vilde gjerne som før føle mig hjemme i Weimar. Hvad de dannede Folk angaaer, da havde jeg ingen Frygt eller Tanke om at komme i nogen Slags Collision; vi havde jo saa mange andre kjære Berøringspuncter, saa meget Godt og Skjønt til Samtale og til gjensidigt at glæde os over, at jeg ganske trygt fløi til mine gamle Venner. Tiden vil klare Meget, og jeg veed, at Tydske og Danske blive de bedste Venner; de Ædleste række hverandre Hænderne først! Det Sande og det Skjøne slaae Broe mellem os!

Gid de bløde Harmonier, der ere i mit Hjerte, maae være lagte under hvert Ord i dette Brev, og De vil forstaae, at hvor jeg som ægte Dansk — og det er jeg — føler mig skarpt berørt, er det Vennen, som lider. Derfor aldrig Mere om Politik, kun om Hjertets og Aandens Verden! Og har min nye Bog for Dem en god Plads i disse, saa skriv mig snart et Par Ord derom. Bliv mig trofast og god! Vi leve Alle saa kort sammen i denne Verden, og de, som der faae hverandre kjære, maae holde fast, hvorledes endogsaa Bølgerne gaae! — Hils Deres fortræffelige Kone, og lad mig snart høre fra Vennen, som jeg saa gjerne mødte!

Deres uforandrede

H. C. Andersen.

¶ 210,26 *Viggo*] Viggo Drewsen var 1850 blevet Student.

211,18 *fra Qvisthuusgaden*] J. P. E. Hartmann boede i Kvæsthusgade Nr. 38—39 (nu Nr. 3). ¶ 211,23 *Nathanson*] Berlingske Tidendes Redaktør M. L. Nathanson. ¶ 211,24 »Atheneum« eller »litterary Gazette«] I Sverrig anmeldtes 31. Maj i Athenæum (Nr. 1231, 574—75), 10. Maj i The Literary Gazette (Nr. 1790, 324—26).

NR. 241. Ikke tidligere trykt.

NR. 242. Ikke tidligere trykt.

213,4 *Den længste Dag i 1851*] Fru Collins Brev synes at have ligget nogle Dage, inden det kom afsted. Først 28. Juni fik A. »Brev fra Jette Collin« (Dagbogen).

214,5 *Erindringen*] 6. Marts 1851 døde Fru Emma Hartmann; Natten til hendes Begravelsesdag — 13. Marts — døde hendes yngste Datter Marie, kun fem Aar gammel. Se A.s Karakteristik af Emma Hartmann MLE 500—503. ¶ 214,7—8 *den norske Rejse*] Hartmann deltog i Studentertoget til Christiania 6.—15. Juni 1851; fra denne Rejse stammer hans Korsang Frejas Stjerne. ¶ 214,15 *Historien om Svinene*] I Sverrig, Udg. 1851, 196—200; SS, VIII, 245—48. ¶ 214,16 *Skjergaardene*] Udg. 1851, 67—73; SS, VIII, 165—69. ¶ 214,16—17 »Tro og Videnskab«] Udg. 1851, 149—55; SS, VIII, 217—21.

NR. 243. Afsnit No. 2 trykt (forkortet) A&C 437—38.

215,22—23 *Har De Intet hørt om nogen engelsk Anmeldelse af »I Sverrig«*] Dagbogen 30. Juni: »Brev fra Viggo med en dansk, en svensk og en engelsk Anmeldelse af »I Sverrig««.

NR. 244. Efterskriften trykt A&C 437, af Collin henført til Nr. 240!

217,19 *om jeg skal tage til Paris*] Dette var oprindeligt A.s Plan; Dagbogens Overskrift er: Reise over Christinelund til Paris. Der blev imidlertid kun en lille Tysklands-tur ud af det. ¶ 217,27 *om Holstenerne, »Insurgenter«*] Udtrykket forekommer i Kapitlet Upsala (»Danmarks Krig med Insurgenterne«; Udg. 1851, 98; SS, VIII, 185); i den tyske Udgave (1851, 96) hedder det blot: »Dänemarks Krieg«. »Fredericia-Slaget« er Slutningspointen i Kapitlet Hvad Straaene sagde (dansk Udg. 1851, 175; SS, VIII, 332). Den tyske Udgave udelader de sidste Linier, der lyder:

»Et rødt Mærke blev skrevet i Almanaken 1849, det var den sjette Juli.

Et rødt Mærke blev samme Tid skrevet i Danmarks Historie, med sit Blod skrev den danske Soldat et Seiersmærke: Slaget ved Fredericia«.

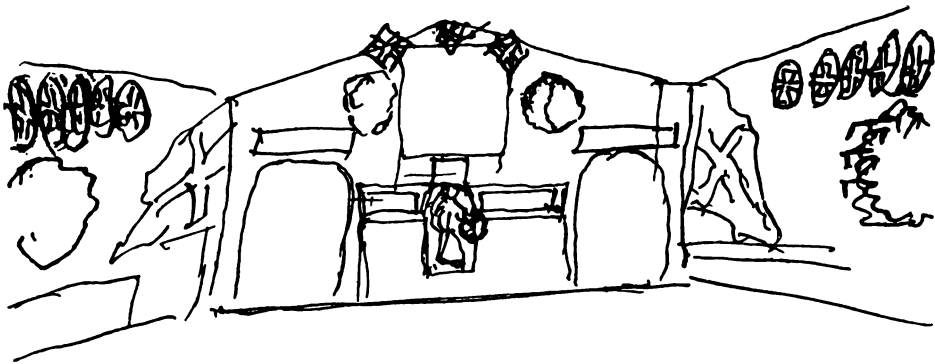
¶ 217,29 *Conferensraad O Bang*] Lægen, Professor i Medicin Ole Bang, Digteren Herman Bangs Farfader, selv Amatørpoet.

218,1 »Eva Homo«] Digt i 15 Sange, tænkt som et Modstykke til Paludan-Müllers Adam Homo. ¶ 218,2 *sin Kone*] Sophie Marie Bang, f. Dahlerup, Ole Bangs anden Kone; deres Sølvbryllup stod 19. Juni 1851.

NR. 245. Ikke tidligere trykt.

218,12 *Justitiarius Drewsen*] A. L. Drewsen havde siden 1841 været Justitiarius i Kriminalretten.

219,1 *den 14 Juli*] Rejsen blev dog opsat til Torsdag d. 17., thi 9. Juli fik A. et Søm i Foden, da han inspicerede Nedrivningen af Fest-Teltet, og han maatte følgelig holde Sengen nogle Dage. ¶ 219,8—9 *Arangementet af Festen paa Glorup*] Af selve Festen, der blev særdeles vellykket, giver MLE 507—509 en udførlig Skildring. I Dagbogen for 6. Juli findes hosstaaende Dekorationsskitse, Salens Endevæg set mod Orkestret, der nærmere forklares ved følgende Dagbogsuddrag:

»To Indgange der foran og mellem begge indenfor Orkestret. Over Dørene og til Orkester Rækværk nogle lange nytmalede Dørstykker vi fandt paa Loftet. Et Fløiels Stykke fra en Præstehabit slaet til Baggrund midt paa og en stor Flora af Gips med en frisk Rosenkrands paa Armen midt paa, et stort Flag indenfor hver Dør, Krands over Orkestret og fem Flag. — 5 Skjolde til Karnis paa hver Væg indenfor og tæt ved«. ¶ 219,20—21 *jeg skal udbringe Soldaternes Skaal*] Han klarede det ved at sige »som Digt min Vise til Landsoldaten«; iøvrigt udbragte han Damernes (∴ den grevelige Families) Skaal og siden »en Skaal for Kjæresterne«, der gjorde meget Lykke (Dagbogen 7. Juli).

NR. 246. Ikke tidligere trykt.

219,25 *Dresden*] 17. Juli forlod A. Glorup, mødte i Svendborg Viggo Drewsen. Næste Morgen sejlede de til Flensborg; Rejsen fortsattes med Ophold i Slesvig, Ham-

burg, Magdeburg og Leipzig til Dresden, hvortil de ankom d. 24. 30. Juli—5. August foretog de herfra en Udflugt til Teplitz, Prag og Elbdalen; sidstnævnte Dag var de paany i Dresden.

220,4 *paa Fredag*] 8. August. ¶ 220,7—8 *I Flensborg tog Helgesen sig meget hjerteligt af os*] Huskefejl for Slesvig, hvor Oberstløjtnant Hans Helgesen, Frederiksstads Forsvarer, var Kommandant. A. traf ham ikke paa Gaden, men paa Madam Esselbachs Hotel; han stillede en Officer til Raadighed for Digteren, der i Vogn kørte ud til Dannevirkestillingen. Paa Tilbagereisen aflagde A. Visit hos Helgesen (Dagbogen 19.—20. Juli, 28. August; MLE 510). ¶ 220,9 *efter Portrættet*] Efter Frederiksstad-Kampene udkom Helgesens Portræt i Litografi efter Tegning af Christiani hos Tegner & Kittendorff. ¶ 220,12 *den storartede Kirke*] Domkirken. ¶ 220,14 *i Touren før og efter Prag*] 3: Før og efter Turen til Prag. ¶ 220,16 *Comandeur Wulff*] P. F. Wulff. »Han [A.] havde næsten hver Dag en pudsig Fortælling om Et eller Andet, der var hændet ham; og man kan ikke undre sig over, at Commandeur Wulff engang efter saadan en Fortælling greb sig i Haaret og raabte: »det er Løgn, det er Djæveln gale mig Løgn, saadan Noget passerer jo aldrig os Andre« — en Scene, som Andersen gav meget morsomt« (A&C 459—60). ¶ 220,22 *den bekendte Demoiselle Bourbon*] Marie Antoinette de Bourbon. Louis XVI.s Søn, Louis XVII. (1785—1795), Tronfølger siden 1789, holdtes efter 10. August 1792 i Forvaring i Temple, kom siden til en Skomager Simon, der behandlede ham slet, og døde kun 10 Aar gammel. Liget blev paa Kirkegaarden lagt i læsket Kalk. Der opstod efterhaanden det Rygte, at den lille Prins i Virkeligheden ikke var død, men et andet Barnelig begravet i hans Sted, og i Løbet af det 19. Aarhundrede optraadte forskellige foregivne Louis'er. Mest Opsigt vakte en brandenburgsk Urmager Karl Wilh. Naundorff, vistnok af jødisk Herkomst, som paafaldende lignede Bourbonerne. Han kaldte sig Charles Louis, Hertug af Normandiet, udgav flere Skrifter, der skulde bevise, at han var identisk med den døde Prins; søgte ogsaa Anerkendelse ad retslig Vej, optraadte 1833 i Frankrig, hvor han bekæmpede en anden Prætendent, men blev udvist 1836. Naundorf havde en Del Tilhængere; han døde 1845 i Delft, og paa Gravstenen sattes

Ici repose

Louis XVII. Roi de France et de Navarre

(Charles Louis, Duc de Normandie)

Né à Versailles le 27 mars 1785

Décéde à Delft le 10 août 1845

Han efterlod sig seks Børn, der fik hollandsk Borgerret (to af Sønnerne blev hollandske Officerer) og antog Navnet de Bourbon. 1851 søgte Enken og Børnene i Paris at faa

deres foregivne Arveret anerkendt gennem en Proces; nye Processer førtes 1874 og saa sent som 1910. Marie Antoinette de Bourbon, som A. traf i Toget, var Naundorfs tredjeældste Datter og født 1829. ¶ 220,25 *Fru Zöllner*] Karoline v. Zöllner, f. Grape, tysk Forfatterinde, Veninde af Fru Serre; hun skrev under Pseudonymet Karoline von Göhren. Hendes Berømmelse var det vist iøvrigt kun smaat bevendt med, men A. interesserede sig for hende, fordi hun havde hentet Sujettet til sin første Roman *Die Adoptivtochter* (1846) fra hans Billedbog uden Billeder, *Tredie Aften*, Fortællingen om den døende Skøge. Hun lod sig siden af hans Skæbne inspirere til Novellen *Christian Wohlgemuth* (1856) (smlgn. S. 275,3—9). ¶ *Reinech*] Maleren og Digteren Robert Reinick, Forfatter til *Lieder eines Malers mit Randzeichnungen seiner Freunde* og til elskværdige Eventyr. A. havde gjort hans Bekendtskab Nytaarsaftensdag 1840 i Rom. ¶ 220,27 *Fruen*] Friederike Serre, f. Hemmerdörfer. ¶ 220,29 *Hr Serres Fødselsdag*] 28. Juli. ¶ 220,30 *Professor Dahl*] Maleren J. C. Dahl.

221,1 *Prag*] A. og Viggo Drewsen ankom her 31. Juli og rejste igen 2. August tidligt om Morgenen. ¶ 221,7—8 *Vrøvleri med Pas*] »Sad hjemme og kom i et meget ilde Humeur; V havde ikke hjemmefra sat sit Navn paa P[asset] og nu var jeg vis paa at der kom Uleilighed; jeg var i denne selvpinende Stilling, der er dræbende. Ønskede at jeg ikke var kommet her« (Dagbogen 31. Juli). ¶ 221,16 *Bastei*] Bastei, en kløftet Sandstensmasse i det sachsiske Schweiz paa højre Elbbred mellem Rathen og Wehlen, 170 m høj, berømt som et særligt smukt Udsigtspunkt. ¶ 221,22 *Bjelke*] A.s Bekendt fra London Rudolph Bielke, siden 1851 dansk Gesandt i Berlin. ¶ 221,24 *Vestalinden*] Opera af Spontini. ¶ 221,26—27 *Scheridan Knowles*] James Sheridan Knowles, engelsk Skuespilforfatter og Skuespiller; *The Love-Chase* (1837) var et af hans mest yndede Arbejder. ¶ 221,28 *drager saa langsomt hjemad*] A. tog allerede om Lørdagen (9. August) paa Landet hos Serres og blev der indtil 19. August. Efter to Dages Ophold i Dresden begyndte Hjemrejsen, der gik over Leipzig, Braunschweig, Hamburg, gennem Hertugdømmerne til Flensborg, herfra med Skib til Svendborg, hvor Vognen fra Glorup ventede paa Skibsbroen. Kl. 11 Aften d. 29. August var han igen paa Glorup, rejste 9. September derfra og var næste Morgen i København. Haabet om at finde et Brev i *Fyen* fra Edv. Collin gik ikke i Opfyldelse.

222,2 *denne Udstilling*] Verdensudstillingen i London Sommeren 1851.

NR. 247. Trykt (Begyndelsen) A&C 440 sammen med NR. 248 og en Stump af NR. 249 og dateret: Kjøbenhavn Decbr. 1851!

222,8 »*Hyldemoere*«] Phantasiespil i een Act, opf. i. G. paa Casino i. December 1851 (ialt 60 Opførelser). Om Stykket MLE 520—21. ¶ 222,15 *Tiecks Phantusus*] Phanta-

sus, Eine Sammlung von Märchen, Erzählungen, Schauspielen und Novellen, udkom i Berlin 1812—16 og bragte indenfor en digterisk Ramme Tiecks Prosaeventyr og hans Eventyrkomedier. Den satiriske Litteraturkomedie *Prinz Zerbindo* oder die Reise nach dem guten Geschmack tryktes oprindeligt i første Bind af hans Romantische Dichtungen (1799). 1828—46 kom den samlede Udgave af hans Skrifter i 20 Bind. ¶ 222,16 *Hamlet*] 14. November 1851 debuterede F. L. Høedt som Hamlet og vakte en overvældende Opsigt; her indleddes en ny Epoke i dansk Teaterhistorie. A.s Dom om Høedts Hamlet kan læses i Brev til Henriette Wulff af 18. December 1851 (B&B II, 273—75).

NR. 248. Trykt A&C 440 (sammen med Begyndelsen af NR. 247 og en Stump af NR. 249!)

222,22 *den 6te Januar*] Jonas Collins Fødselsdag. ¶ 222,24—25 *Indlagte*] Aabenbart Brevet til Arvestorhertugen af 31. December 1851 (Jonas 121—23). ¶ 222,27 »*Cæsar*«] »En lille dramatisk Spøg, som udførtes af Familiens Børn« (A&C 440, Noten). ¶ *flere lyriske Digte*] Edv. Collins talrige Familieviser.

1852

NR. 249. Trykt (sidste Sætning) A&C 440 (sammen med Begyndelsen af NR. 247 og NR. 248!)

223,3 *en Plage — men lille*] Vist Brevet af 1. Marts 1852 til Arvestorhertugen (Jonas 123—26). ¶ 223,7 *Oversætter af udødelige Værker*] »Nemlig: Andersens Breve til Tydskland« (A&C 440, Noten).

NR. 250. Ikke tidligere trykt.

NR. 251. Ikke tidligere trykt.

223,15 *Leipzig*] Besøget i Weimar, som A. opgav i 1851, blev nu til Virkelighed. 16. Maj rejste han fra København med Dampren Skirner til Lübeck, overnattede Tirsdag d. 18. i Magdeburg og ankom den følgende Eftermiddag til Weimar, hvor han boede som Beaulieus Gæst. Her blev han lige til 10. Juni, rejste denne Dag over Halle til Leipzig, hvor han indtraf Kl. 6 om Eftermiddagen. Et Uddrag af Dagbogs-optegnelserne er meddelt af E. Reumert i Gads danske Magasin XXI, 1927, 532—35.

224,5 *en høist elskværdig, dannet Kone*] Ottilie f. v. Staff gen. v. Reitzenstein; hun

havde ægtet Beaulieu 1847. ¶ *to Børn*] Sønnen Leo (1848—1923), død som preussisk Oberst u. T., og Datteren Flavie (1851—1925), g. 1875 m. senere preussisk Oberstløjtnant, Freiherr E. Strahl v. Salis-Soglio. ¶ 224,6 *Liszt*] Liszt havde 1847 slaaet sig ned i Weimar og virkede her indtil 1861 som Instruktør og Dirigent ved Teatrets Operaforestillinger. 1849 havde han bragt Wagners Tannhäuser paa Repertoiret — hidtil kun spillet i Dresden —, og 28. August 1850 fandt Uropførelsen af Lohengrin Sted. Han levede i Weimar sammen med Fyrstinde Caroline Sayn-Wittgenstein. I deres Hjem var A. under sit Ophold en hyppig og kær Gæst; Samværet med Liszt var Hovedudbyttet for ham af dette Weimar-Besøg, og det er derfor højst besynderligt, at Reumert har udeladt alle de Partier af Dagbogen, der handler om den store Musiker, i sit førnævnte Uddrag. Her skal blot anføres en enkelt Passus af Dagbogen for 31. Maj: »Besøg af Lizst. — Han og Fyrstinden forekomme mig som Ildaander, der blusse flamme, de kan øieblikkelig opvarme Een, men man kan ikke nærme sig da brændes man. — Det er et heelt Billede at see de to Ildvæsener og kjende deres Historie og mellem disse denne stille Mignon, som hun synes [d. e. Fyrstindens Datter Marie] og den ældre engelske Lærerinde, der vist holder ud for at være en god Leder for den unge Prindsesse«. ¶ 224,11 »*Tannhäuser*« og »*Lohengrin*«] Udførligere herom MLE 514—16. ¶ 224,14 *et heelt fransk Værk over dem*] Lohengrin et Tannhäuser de Richard Wagner, Leipzig 1851; Liszt havde foræret A. Bogen under hans første Besøg (Dagbogen 25. Maj). ¶ 224,17 *med Kone og Barn*] Poulina Delbanco, f. Plätzer, Søster til Boghandler Lorcks Kone, og Sønnen Georg Christian (f. 1848), død som Sognepræst i Kalundborg. ¶ 224,24—25 *forskjellige Gange paa Jernbanen*] A. praler lidt; det hele indskrænker sig til en enkelt Begivenhed, der fortællers i Dagbogen 18. Maj under Rejsen fra Bücken til Wittenberg: »To Damer, en ung Kone og en ung Frøken Platen, hvis Forældres Eiendom laae nær Berlin kom i Vognen; da jeg i Samtalens Løb spurgte om Frøken Bræmer endnu var meget læst i Tydskland, svarede hun: »nei Andersen! og det er min Yndlings Digter!«, jeg spurgte om hun havde Lyst til at kjende ham og jeg præsenterede da mig selv, hun blev blodrød og som det syntes og som hun sagde meget glad«.

Nr. 252. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

225,18 *en lille Vise*] Visen er ikke optaget i A.s Skrifter, men findes mellem Sangene til Emil Hornemanns Bryllup i Det kgl. Biblioteks Smaatrykssamling; Forfatterens Forbogstaver er tilskrevet med en senere Haand, Trykket er anonymt. Sangen er uden Overskrift; den begynder: Der staaer bag Frederiksholms Canal —. ¶ 225,27 *Einars Examen*] Einar Drewsen og Hjalmar Collin var oppe til Studentereksamen ved Christianshavns Borgerdydskole denne Sommer.

226,10 *Lerchenborg*] Hovedgaard i Arts Herred, Aarby Sogn, 3,5 km S. f. Kalundborg. Besidderen var Komponisten, Grev C. A. Lerche, nær Ven af Edv. Collin. ¶ 226,21 *Kongens og Gemalindes Reise*] I Juni var Frederik VII. og Grevinde Danner paa en større Rundrejse i Jylland, et Forsøg paa at fastslaa Grevindens Stilling som Kongens Hustru i Folkebevidstheden, der gav Anledning til adskillige Problemer for de lokale Embedsmænd, og som fremkaldte en hel Litteratur af polemiske Pjecer og Avisindlæg. ¶ 226,25 *en »Stemme fra Folket«*] Anonym Pjece, hvis Forfatter hed Carl Chr. Sørensen, og som straks fremkaldte Modskrifter: »Ogsaa en Stemme fra Folket«, »En Stemme fra Fyen« o. s. v.

227,2 *en skrap Artikel*] I en Polemik med Berlingske Tidende skriver Kjøbenhavnsposten 1852, Nr. 150, 30. Juni, bl. a.: »Men naar slige folkelige Tilkjendegivelser og den deri indeholdte »Hylding« af Danmarks Konge tillige overføres paa en anden Person, som officielt er Nationen uvedkommende og ubekjendt, saa er det en Forvanskning, og Enhver, der gjør sig skyldig heri, fortjener en Tilretteviisning«. ¶ 227,10 *rimeligvis bliver det den 9de*] Dette blev ogsaa Tilfældet.

NR. 253. Ikke tidligere trykt.

227,18 *Corselitze*] Fra Leipzig var A. og Viggo Drewsen rejst over Nürnberg og München til Milano; Hjemturen gik gennem Schweiz til Heidelberg og Frankfurt, derefter gjorde de Rhinturen til Köln. Dagbogen standser i Hamburg 21. Juli; rimeligvis har A. næste Dag taget Damperen, der om Torsdagen gik fra Flensborg til København. — Omkring 5. August synes han at have begyndt sit Besøg hos Kammerherre Classens paa Korselitze, men fra denne Udflugt findes hverken Almanak- eller Dagbogsoptegnelser. ¶ 227,28—29 *denne lille Brev-Kløver*] Brevet til Arvestorhertugen af Weimar dat. 21. August (Jonas 127—29).

228,2 *paa Løvedag*] 21. August. ¶ 228,6 *Bunzen*] Andreas Buntzen (I, 337,22). ¶ 228,13 *som pynter min Digterhave*] Dette blev Tilfældet; 30. November s. A. kunde A. udsende 2. Samling af Historier, der bl. a. indeholder saa anselige Stykker som Hjertesorg, Nissen hos Spekhøkeren og Under Piletræet, den sidste — baade for Nürnberg- og Milanopartiets Vedkommende — byggede paa Indtryk fra den nys overstaaede Udenlandsrejse.

1853

NR. 254. Ikke tidligere trykt.

229,1 *Wilhelmsborg*] Hovedgaard i Ning Herred, Maarslet Sogn, 10 km S. f. Aarhus. Besidderen var Kammerherre, Baron Ove Guldencrone, der efter sin første Kones Død havde giftet sig paany 1850 med A.s gamle Bekendt fra den Thybergske Gaard Isabella Heinen, f. Bülow (I, 283,6 og Noten dertil). ¶ 229,3 *Igaar kom jeg hertil*] Tirsdag 31. Maj rejste A. til Sorø; Ugedagen efter — 7. Juni — kørte han med Ekstrapost derfra til Kalundborg, sejlede næste Formiddag med Dampskibet Gerda til Aarhus og ankom til Vilhelmsborg Kl. 4 om Eftermiddagen. ¶ 229,5 *Gaarden ny*] Hovedbygningen er opført 1842—44. ¶ 229,10—11 *baade Borrer og Skræpper og Alle kjende Forskjel paa dem!*] Sigter til A.s Diskussion med den blomsterelskende Adolph Drewsen, der hævdede, at man paa Sjælland ogsaa kaldte Borreplanten for Skræppe. A. skrev derfor i Visen til hans Sølvbryllup 18. Oktober 1851 (Rigmor Stampe 28—29; SS, XII, 537):

Han lader Burrer voxer frem paa Skræpper,
Og det er meer, end selv Naturen kan.

¶ 229,13 *Robert Fulton*] Hauchs nye Roman. A. har i et samtidigt Brev til Hauch af 3. Juni (Bille & Bøgh II, 288—92) givet en udførlig Vurdering af den. ¶ 229,15 *To quindlige Characterer*] Laura og Abigail. ¶ 229,18—19 *Gudfadder til Svanes lille Dreng*] Cand. theol. Hans Jørgen Swane, den senere Biskop over Viborg Stift, var 1850 blevet Adjunkt ved Sorø Akademi og havde s. A. ægtet Magdalena Bruun, Datter af Konferensraad Peter Daniel Bruun til Asmildkloster. Den omtalte *lille Dreng* var Ægteparrets næstældste Søn Peter Daniel, f. 25. December 1852, senere kgl. Borgmester i Randers. Almanak 6. Juni: »Stod Fadder til Adjunct Svanes lille Dreng Peter Daniel«. ¶ 229,22 *Kay og Gerda*] I Sneedronningen. ¶ 229,22—23 *hende, som Eventyrets Gerda blev kaldet op efter*] Gerda Collin.

NR. 255. Ikke tidligere trykt.

230,16 *Reitzel . . . har faaet Ende paa sine Lidelser*] C. A. Reitzel døde 7. Juni 1853. ¶ 230,17 *Hans Søn*] Theodor Reitzel.

NR. 256. Ikke tidligere trykt.

231,15 *min Contract med Reitzel*] Almanaken 23. April: »Sluttet Accord med Reitzel om 4000 Exemplarer »illustrerede Eventyr« og 2000 »Samlede Skrifter«.« ¶ 231,17

Hverdagshistorierne] »Skrifter af Forf. til »En Hverdagshistorie«, udg. af J. L. Heiberg« (derfor kaldes Udgaven af Fru Gylleburgs Værker L. 26 den *heibergske*) udkom 1849—51 hos Reitzel; i samme Periode var den store samlede Udgave af Ingemanns Skrifter under Udgivelse. ¶ 231,17—18 *det nye Oplag illustrerede Eventyr*] Det udkom December 1853 med Aarstallet 1854 paa Titelbladet.

232,5 *min Biographie*] Mit Livs Eventyr, der skulde indlede Udgaven af A.s Samlede Skrifter.

NR. 257. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

232,25—26 *at Hoffolkene skulde dunkes paa Maven*] »Jeg vil høre Nattergalen! den skal være her i Aften! den har min høieste Naade! og kommer den ikke, da skal hele Hoffet dunkes paa Maven, naar det har spiiist Aftensmad!« (SS, XIII, 226).

233,5 *Grandjean*] Konditor Chr. Grandjean havde 1852 købt den gamle Collinske Gaard Norgesgade Nr. 159 (nu Bredgade Nr. 4), hvor Linds havde boet siden deres Bryllup 1840. Grandjean lod Gaarden nedrive i Sommeren 1853, og Chr. Thyberg tegnede den nye Bygning, som endnu staar. Til Rejssegildet 22. December 1853 skrev A. en Sang, som er trykt SS, XII, 500. ¶ 233,17—18 *Fru Heckscher*] Kammerraad Bangs yngste Datter Ida (I, 31,14) var 1837 blevet gift med Skibsmægler, Vicekonsul L. A. Heckscher (1804—1874). ¶ 233,28 *den camaralistiske Examen*] Statsvidenskabelig Eksamen.

NR. 258. Ikke tidligere trykt.

234,7 *Igaar Middags kom jeg her til Silkeborg*] 26. Juni kørte A. ind til Aarhus, hvor han overnattede; Kl. 11¹/₂ næste Dag var han i Silkeborg. ¶ 234,10 *Cholera i Kjøbenhavn*] 12. Juni udbrød den store Koleraepidemi i København, som indtil 1. Oktober krævede 4737 Dødsopfre.

235,11 *den, som maatte sige mig det eller det*] Nemlig Ubehagelighederne; se f. Ex. I, 339,27—340,1 og især II, 88,15—16: »det er jo engang min Skjæbne, at De gennem min Pen skal faae alle Ubehageligheder at vide«.

236,10 *Den næst sidste Aften paa Vilhelmsborg*] Almanak 24. Juni: »Tour til Moesgaard, hvor Procurator Dahl boer, hjem Kl 12 og væltet, men lykkelig derfra«. ¶ 236,13—14 *den ene Baronesse*] Baron Ove Guldencrone havde tre Døtre af første Ægteskab: Julie (1830—1854), Emma (1831—1887) og Theone (1835—1901), gift 1854 med Kaptajnløjtnant, senere kar. Kontreadmiral August Schultz (1813—1908); det maa have været en af de to yngste, der faldt af Vognen paa Køreturen, thi ifølge Almanaken 14. Juni »reiste Julie Gyldencrone til Ems«. ¶ 236,14 *en Frøken Kjerulf*] Rimeligvis en Datter af Indrulleringschef og Overlods for Nørrejylland, Kaptajn An-

thon Christian Kierulff (1791—1863), hvem A. besøgte 26. Juni i Aarhus paa Vejen fra Vilhelmsborg til Silkeborg. De to Frøkner Kierulff hed Annette (1821—1900) og Magdalene (1824—1904); de var paa deres ældre Dage Institutbestyrerinder i Aarhus.

NR. 259. Ikke tidligere trykt.

237,1 *Boye*] Pastor C. J. Boye døde 6. Juli 1853 paa Store Tuborg ved København af Kolera. ¶ 237,6 *en lille Eventyr-Piece, skrevet af et Barn*] Ifølge det bevarede Brev af 27. Juni 1853 fra Forfatterinden til A. hed hun Alice Georgina Mangold og Bogen, som vist var et Privattryk, »Wild Rosebuds«. ¶ 237,13 *Min stakkels Søster Marie*] Boyes Enke. ¶ 237,14 *Jfr. Gynther*] Husjomfruen Frederikke Gynther. ¶ 237,21 *Lægeforeningen*] Den af Emil Hornemann 1853 oprettede private Lægeforening mod Koleraens Udbredelse (»Lægeforeningens Boliger« paa Østerbro!) ¶ 237,26—27 *er blevet Grossherzog*] 8. Juli 1853. ¶ 237,27 *Har De noget i den Anledning at skrive*] A.s Brev, fejlagtigt dateret 2. (!) Juli, men ifølge Almanaken skrevet 19. Juli, er trykt Jonas 132—33.

NR. 260. Trykt (et Brudstykke) A&C 440, sammen med Brudstykker af NR. 261 og NR. 262: Til Fru H. Collin (!), Glorup, Juli 1853 (fra Choleratiden).

238,21 *Madam Stage*] Den tidligere Operasangerinde Augusta Stage, f. Koefoed, Enke efter Skuespilleren Gottlob Stage. ¶ 238,24 *alt i to Aar*] Siden August 1851, hvor A. traf Grev Moltke-Hvitfeldt i Maxen og i Dresden. Adam Gottlob Moltke-Hvitfeldt havde efter sin Fars Død 20. December 1851 tiltraadt Grevskabet.

239,2 *den yngste af Sønerne*] Grev Harald Moltke-Hvitfeldt, senere Ritmester. ¶ 239,3 *Kirken*] Svindinge Kirke. ¶ 239,4 *en god Copi efter Correggios Nat*] Den var malet af J. C. Dahl i Dresden.

NR. 261. Trykt (et Brudstykke) A&C 440—41, sammen med Brudstykker af NR. 260 og NR. 262: Til Fru H. Collin (!), Glorup, Juli 1853 (fra Choleratiden).

239,24 *Deres kjærkomne Brev*] Edv. Collins Brev af 15. Juli var sendt til Silkeborg; A. fik det derfor først paa Glorup d. 22.

241,11 *Maria Hornemann*] Emil Hornemanns Søster Marie havde siden 1846 været gift med Botanikeren, Professor Fr. M. Liebmann (1813—1856); hun døde 17. Juli af Kolera. ¶ 241,14 *en tysk Grevinde, Platen-Hallermunde*] Vistnok Grevinde Wilhelmine Platen-Hallermund, f. v. Düring, g. 1852 m. Major, Grev Julius Platen-Hallermund (1816—1889), senere Chef for det kgl. Kapel og Hofteatret i Dresden. ¶ 241,22 *Grevinden her*] Elise Moltke-Hvitfeldt, f. Komtesse Razumovska.

NR. 262. Trykt (et Brudstykke) A&C 441, sammen med Brudstykker af Nr. 260 og NR. 261.

242,8 *Deres Moder er gaaet bort*] Madam Thyberg døde Natten mellem 21. og 22. Juli af Kolera. ¶ 242,17 *Som Bladet der fra Træet falder*] Trykt under Titlen: Psalme i Dansk Kirketidende 1853, Nr. 414, 11. September, Sp. 577 (SS, XII, 360—61); Salmen blev sunget ved A.s Bisættelse i Frue Kirke 11. August 1875. ¶ 242,19 *Gud*] Dansk Kirketidende: *Du*.

243,16 *næste Mandag*] 1. August.

NR. 263. Ikke tidligere trykt.

NR. 264. Ikke tidligere trykt.

246,7—8 *Datteren i Frankfurth*] Frederikke Riegels, g. 1851 m. Major, Kammerherre Johan Bülow, dansk Militærbefuldmægtiget ved den tyske Forbundsdag i Frankfurt. A. havde aflagt Bülows en Visit under sit Ophold i Frankfurt 14. Juli 1852 (Dagbogen). ¶ 246,10—11 *at blive et Par Dage hos sig*] Dette blev dog ikke til noget. ¶ 246,15 *Düsternbroock*] Düsternbrook, Forstad til Kiel. ¶ 246,16—17 *Lieutenant Christian Falbe*] Volontør i Udenrigsministeriet, Premierløjtnant Chr. Fr. Falbe, Søn af Chr. Tuxen Falbe (I, 156, 3). ¶ 246,17 *Frøken Bramsen*] En af Forretningsfører, senere Forsikringsdirektør Luis Bramsens Søstre. Hans Moder Marie Cathrine f. Beutner var Søster til Michael Drewsens Svoger, Kaptajn Simon Nicolai Beutner, og Bramsen selv havde ved sin Hjemkomst fra Cuba 1844 faaet overdraget Forretningsførelsen for Firmaet Drewsen & Sønner (sammen med Sigvard Blom). ¶ *med Søn*] Den senere Børnelæge, Dr. med. G. G. Stage, dengang en Dreng paa 14 Aar. ¶ 246,18 *Westermanns*] Grosserer, Konsul Carl Theodor Westermann fra Randers og hans Hustru Ida Sophie f. Fürst, ældste Søster til den S. 9,5 omtalte Sekondløjtnant Th. Chr. Fürst. ¶ *Frøken Fürst*] Olivia Fürst, g. 1856 m. Michael Drewsens Søn Joh. Christian Drewsen (1834—1896); hun var Søster til Fru Westermann. ¶ 246,18—19 *Fru Malles Fødselsdag*] 5. August.

NR. 265. Ikke tidligere trykt.

NR. 266. Ikke tidligere trykt.

248,29—249,1 *Domaine Directeur Bang*] Politikeren, Etatsraad P. G. Bang, afgaaet 21. April 1853 som Indenrigsminister i Ministeriet Bluhme. ¶ 241,1 *Waldemar*] Valdemar Drewsen var Fabrikmester paa Papirfabrikken i Silkeborg. ¶ 249,17 *men han*

kommer neppe] Han kom imidlertid 31. August sammen med Viggo Drewsen (Almanaken), og han skrev iøvrigt ogsaa til A.; Almanak 25. August: »Brev fra Theodor Collin«. ¶ 249,20 *en Skildring af Bille om Silkeborg*] C. St. A. Bille, Dagbladets Redaktør; hans Artikelserie: Silkeborg findes i Bladets Nr. 179—81, 5.—8. August 1853. ¶ 249,20—21 *jeg har nu ogsaa skrevet een*] »Silkeborg«. Rejsekiten, som er dateret Silkeborg den 5te August 1853, tryktes i Folkekalender for Danmark 1854, 97—106 (SS, VI, 273—83). ¶ 249,27 *de to Lieutenanter Falbe*] Christian Falbe og hans Broder, Premierløjtnant i Søetaten Vigant Falbe.

250,3 *Dickens Household Words*] Et Udvalg i dansk Oversættelse ved W. Mariboe var udkommet 1853; maaske er det dog selve det engelske Tidsskrift, som A. har studeret. ¶ 250,15 *naturligviis glemmer han igjen at skrive*] A. gjorde for engangs Skyld den ikke flittigt skrivende Hartmann Uret; hans Svar af 20. August 1853 er trykt Breve til A. 168—70.

1854

NR. 267. Trykt (sammen med NR. 268) A&C 442.

251,3 *»at gjengive i det Tydske«*] Det drejer sig om Brev af samme Dato til Storher-tugen af Weimar, Jonas 138—39. ¶ 251,5 *den ny Udgave af Agnete*] I Bd. XVII af Samlede Skrifter, 1. Udgave (1855).

NR. 268. Trykt (sammen med NR. 267) A&C 442.

NR. 269. Ikke tidligere trykt.

251,17 *Maxen*] 8. Maj sejlede A., der paa denne Rejse ledsagedes af Einar Drewsen, med Dampskibet Slesvig til Kiel; 11. Maj ankom de til Dresden og tog d. 15. ud til Serres i Maxen. ¶ 251,19 *Deres Søster*] Ingeborg Drewsen.

252,3 *»Jane Eyre«*] Die Waise aus Lowood, en Dramatisering i 4 Akter ved Charlotte Birch-Pfeiffer (1853) af Charlotte Brontës Roman Jane Eyre (1847). ¶ 252,3—4 *Frøken Seebach*] Den tragiske Skuespillerinde Marie Seebach, der i Jane Eyres Rolle havde sit Gennembrud. ¶ 252,5 *Næste Dag*] 10. Maj. ¶ 252,8—9 *Lorchs Svigerfader*] Hotelejer Joh. Chr. Plätzer. ¶ 252,11 *Excellensen Lüttichau*] Smlgn. S. 6,1 og Noten dertil. ¶ 252,17 *Pigen fra Heilbron*] Heinr. v. Kleists Ridderskuespil Das Käthchen von Heilbronn. ¶ *Die zwei Manteln*] Die Mäntel, Lystspil i 2 Akter af Scribe. ¶ 252,17—18 *Wer iszt mit?*] Vaudeville i 1 Akt efter Desaugiers af W. Friedrich. ¶ 252,19 *Yelva*] Skuespil i 2 Akter efter det Franske af Theodor Hell (Pseudonym for

Th. Winckler) til Musik af Reissiger. ¶ 252,30 *Torturkammer* og »*hemmelige Rets*« *Hvælving*] Paa Wesenstein.

253,14 *i Wien*] A. og Einar Drewsen opholdt sig her til 29. Maj om Aftenen. Rejsen gik derfra over Triest til Venedig, Verona, Innsbruck, München — med en Udflugt til Hohenschwangau, Kong Max II.s Lystslot — og Weimar. ¶ 253,18 *sidde for en Maler*] Dagbogen 22. Maj: »Kjørte hen og blev Photographeret, sad 3 Gange, saae ud som en skrællet Nøddeknækker«.

254,5 *Engagement i Wien*] August Bournonville var 1855—56 Balletmester ved Operaen i Wien.

NR. 270. Ikke tidligere trykt.

254,17 *paa Mynten*] I Altona. Edv. Collin var Chef for Finansministeriets Departement for Assignations- og Møntvæsen og kom derfor hyppigt paa Tjenesterejse til Holsten. ¶ *vor Ven Gardthausen*] Smlgn. S. 2,18. Gardthausen var stadig 2. Compastor i Barmstedt i Holsten. ¶ 254,19 *Sonambula*] Opera af Bellini. ¶ 254,24 *Egmont*] Goethes Sørgespil.

255,3 *Oberst Leopoldt Keyper*] Smlgn. I, 283,5 og Noten dertil. Han døde 24. Juni 1854 efter at være væltet paa Vejen fra Ringsted til Haslev Præstegaard. ¶ 255,5 *Meza*] Generalmajor C. J. de Meza, om hvis hypokondre Ængstelse for Helbredet der gik de særeste Frasagn; han var en personlig Bekendt af Familien Collin. ¶ 255,7—8 *salig Reiser*] Stadschirurgus C. F. Reiser, Forfatter af den for ufrivillig Komik berømte Historisk Beskrivelse over den mærkværdige og meget frygterlige store Ildebrand 1728 (1784); Sætningen, Fru Collin hentyder til, findes S. 37. Reiser er under Skildringen af Branden saa overvældet, at han maa gøre en Pause (som markeres med typografiske Tegn), hvorefter han fortsætter: »Nu! jeg kommer da endeligen til mig selver igjen, O kiære Læsere!« ¶ 255,28 *giftige Stik*] Paa Rejsen fra Verona til Trient (6. Juni) fik A. et giftigt Insektstik (af en Skorpion?) paa den ene Kind; Kinden og Halsen svulmede op. Han døjede meget, og kom i München under rationel Behandling i en Ugestid af Kongens Livlæge, Geheimeraad Gietl. Fru Collin vidste Besked fra et »trist Brev til Fru Drevsen« (Dagbogen 13. Juni). Smlgn. MLE 529—30.

1855

NR. 271. Ikke tidligere trykt.

257,1 *Dresden den 5 Juli*] 28. Juni sejlede A. med Dampskibet Slesvig til Kiel og naaede over Hamburg og Berlin Dresden 2. Juli. ¶ 257,4 *Gud velsigne Deres Udgang!*

Hentydning til Ps. 121,8: »Herren skal bevare din Udgang og din Indgang fra nu af og indtil evig Tid«, smlgn. 5 Mos. 28,6. ¶ 257,5 *Børnene*] Mimi Collin var død 20. April 1855, 12 Aar og knap 4 Maaneder gammel. ¶ 257,11 *Viceconsul Sommer*] Dansk Vicekonsul i Hamburg Otto Schack Sommer; A. traf ham 28. Juni paa Dampskibet og besøgte ham den følgende Dag i Hamburg (Dagbogen). Sommer var 1842 kommet til Hamburg, hvor han arbejdede hos den senere Generalkonsul H. Pontopidan, tilsidst som Prokurist. Han var dansk Vicekonsul 1851—60 og havde 1853 ægtet Mary Gumpel. Indtil sin Død 1906 forblev han som Købmand i Hamburg (Meddelt af Hamburgisches Staatsamt). Otto Schack Sommer var Broder til A.s gode Bekendt, Søofficeren Frederik Sommer (smlgn. I, 287). ¶ 257,14 *Esmeralda*] Vistnok Perrots Ballet til Pugniss Musik. ¶ 257,15 *Madam Birck-Pfeifer*] Charlotte Birch-Pfeiffer, f. Pfeiffer, tysk Skuespillerinde og Skuespilforfatterinde, dramatiserede gjerne Romaner. ¶ 257,18 *Emil Devrient*] Hofteatrets førende Skuespiller, en af sin Tids største tyske. ¶ 257,19 *Fru Bayer-Birck*] Marie Bayer-Bürck, f. Bayer. ¶ »*Propheten*«] Opera af Meyerbeer (1849). ¶ 257,20 *Meyer*] Ørelægen Wilhelm Meyer; hans Morfar Toldinspektør, Justitsraad Claus Wilh. Hornemann var en Broder til gl. Fru Collin; Meyer havde opholdt sig i Udlandet 1850—53 og praktiserede siden 1853 i København. ¶ 257,21—22 *Tittschasceck*] Operasanger Joseph Aloys Tichatschek. ¶ 257,22—23 »*Liebe og Faaborg*«] De danske Operasangere Theodor Liebe og Rasmus Chr. Faaborg.

258,4 *mit lille Lærketræ der*] Fra Rejsen 1851 fortæller A. (MLE 511—12):

»I det smukke Maxen, nogle Miil fra Dresden, hos den gjestfrie Familie v. Serre, hvem jeg tidligere taknemligt har nævnt og omtalt, havde jeg ikke været i syv Aar; dengang, netop Aftenen før jeg reiste, fandt jeg paa en Spadseretur med Godsets Frue et lille Lærketræ, ikke større, end at jeg kunde gjemme det i Lommen; det laae henkastet paa Veien, jeg tog det op, det var knækket. »Det stakkels Træ!« sagde jeg, »det maa ikke dø!« og nu søgte jeg rundt om os paa en Klippegrund en Kløft med en Plet Jord, hvori jeg kunde plante Træet! — »Man siger, jeg har en lykkelig Haand!« sagde jeg, »maaskee groer det«. Kun heelt ude paa Klippeskrenten fandt jeg lidt Jord i en Stenrevne, her stak jeg Træet ned, gik og glemte saa den Begivenhed.

»Deres Træ i Maxen groer ganske fortræffeligt!« fortalte mig i Kjøbenhavn nogle Aar efter Maleren Dahl, der lige kom fra Dresden. I Maxen hørte jeg nu Begivenheden med: den danske Digters Træ, som det kaldtes, og som det i Aaringer havde baaret til Indskrift.

Træet havde fæstet Rødder, skudt Grene og var voxet stort, thi det blev pleiet og passet, Fru v. Serre havde ladet lægge Jord rundt om det, senere faaet der et Stykke

af Steenklippen sprængt, i den sidste Tid var en Sti anlagt tæt forbi, og foran Træet stod den Indskrift: »den danske Digtets Træ«.« —

En Blyantstegning af Træet, dateret Maxen 26. Juli 1856, findes i A.s Album (E. Gigas: Lidt om og fra H. C. Andersens Stambog, Dania VIII, 1901, 3—4); det er ligeledes afbildet paa et Litografi af Maxen og Omgivelser, ogsaa i A.s Stambog. ¶ 258,9 *Nicolai*] Otto Nicolai; Operaen *De lystige Koner* i Windsor, hans sidste Arbejde, er fra 1849. ¶ 258,11 *Mosenthal*] Den tyske Skuespilforfatter Salomon Hermann Mosenthal; hans Folkekomedie *Der Sonnenwendhof* havde A. fordansket under Titlen *En Landsbyhistorie* (opf. i G. p. Casino 17. Januar 1855).

NR. 272. Ikke tidligere trykt.

258,18 *Carlsruhe*] Efter et Ophold i Maxen og Dresden (6.—22. Juli) var A. rejst til Nürnberg og München. Sidstnævnte Sted, hvortil han kom d. 26. Juli, skrev han efter Edgar Collin, der indtraf 4. August; sammen rejste de fra München 8. August over Stuttgart og kom d. 11. til Badestedet Wildbad i Württemberg, hvor Edv. og Henriette Collin brugte Kur, og hvor ogsaa Storhertug Carl Alexander af Weimar opholdt sig. A. var sammen med sine Venner til 15. August, paa hvilken Dag han tog til Karlsruhe; Henriette Collin var Dagen før blevet syg. Brevet er iøvrigt først skrevet 15. August (Dagbogen).

259,8 *Hr. Thoma*] Værten i Hotel Bellevue i Wildbad?

NR. 273. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

NR. 274. Trykt (forkortet) A&C 446—47.

260,2 *Deres Brev*] A.s Brev af 31. August til Jonas Collin, trykt A&C 444—46. ¶ 260,4 *Følelser i Anledning af en forventet Kritik*] I Frankfurt traf A. paa Kejsersalen »Boghandler Iversen fra Kjøbenhavn, denne kom og takkede mig for »mit Livs Eventyr«, som han havde læst i Norge. Jeg sagde: at jeg troede at jeg for denne Bog kun skulde faae Glæde, det sagde alle Breve mig hjemme fra. »Der venter Dem et glubsk Angreb!« sagde han. »Levin har været hos mig og sagt mig at han var opfordret til at tage fat paa den og at han alt havde tre Ark færdig!« — Jeg blev overrasket og afficeret; sagde at dersom jeg leed Uret vilde det være en Plet paa Hjemmet, saaledes at fremture mod mig! han meente at jeg jo var vant dertil! — Al min Glæde var nu forbi, jeg gik afficeret hjem. — Det var en Qval for mig at tage til Fru Eisendecher hvor jeg følte mig halv syg; i Lidenskab havde jeg skrevet hjem til Faderen Collin og Mathilde

Ørsted« (Dagbogen 31. August). MLE udkom 6. Juli 1855. ¶ 260,8 *Hr. Levin*] Israel Levin. ¶ 260,10 *Commandanten paa Wartburg*] Bernhard v. Arnswald, siden 1841 Kommandant paa Wartburg. ¶ 260,17—18 *om det Hele ikke er Sludder*] Dagbogen 11. September: »Brev fra Edgar, saa hjerteligt og taknemligt; hele Historien om Levins Kritik opløst sig i Intet; god Afsætning med Bogen«. ¶ 260,27 *Kammerherre Beaulieu*] Han havde i Storhertugens Følge opholdt sig i Wildbad; A. modtog Collins Brev i Weimar, hvor han var Beaulieus Gæst 3.—12. September.

NR. 275. Trykt (forkortet) A&C 446—48.

261,12 *Mathilde Ørsted*] H. C. Ørsteds yngste, ugifte Datter. ¶ *Hr Iversen*] Boghandler C. G. Iversen i København. ¶ 261,16 »*Den store Anklager*«] »Imod den store Anklager« (1814), H. C. Ørsteds Duplik til Grundtvigs Skrift »Hvem er den falske Prophet?« (s. A.). ¶ 261,19 *havde Ørsted spurgt mig om Elektromagnetisme*] Da A. var oppe til Examen philosophicum (anden Examen) 14. November 1829, MLE 84 (Udg. 1855, 86).

262,13 *saa er det gjort*] Dagbog 8. September: »Oversatte med Beaulieu det Meste af Liden Kirsten, som kaldes »Klein Karin«; 9. September: »Endt med Beaulieu Oversættelsen af Liden Kirsten«. — Under Liszts Direktion opførtes Klein Karin 1. G. i Weimar 17. Januar 1856. ¶ 262,31—263,1 *fjerde Bind af Auerbachs Dorfgeschichten*] Udkom 1854; A. læste Bogen hos Beaulieus (Dagbogen 7. September), det samme gælder Schweizeren Jeremias Gotthelfs Erzählungen und Bilder aus dem Volksleben der Schweiz, der kom i fem Bind 1850—55 (Dagbogen 5. September).

1856

NR. 276. Ikke tidligere trykt.

NR. 277. Ikke tidligere trykt.

264,8 *Basnæs*] Hovedgaard i Vester Flakkebjerg Herred, Tjæreby Sogn, 5,6 km SØ f. Skelskør. Efter Godsejer J. B. Scavenius' Død 1850 ejedes den af hans Enke Fru Henriette Scavenius, f. Komtesse Moltke fra Espe. ¶ 264,10 *Jernbanen herud*] Jernbanen fra Roskilde til Korsør var indviet af Kongen 26. April 1856 og aabnet for offentlig Trafik den følgende Dag. Onsdag d. 30. kørte A. med Toget til Slagelse.

265,1 *paa Borreby*] Hovedgaard i Vester Flakkebjerg Herred, Magleby Sogn, 2 km S. f. Skelskør. Ejeren var Godsejer, cand. jur. Adolph Frederik Holten Castenschiold,

gift med Else Marie Hansen, f. Olsen, Datter af Notarius publicus, Etatsraad G. H. Olsen, som havde hørt til den unge A.s Velyndere, og Enke efter Premierløjtnant i Søetaten Hans Jacob Hansen. ¶ 265,8 *Holsteinborg*] Hovedsæde i Grevskabet af samme Navn, Hovedgaard i Vester Flakkebjerg Herred, Holsteinborg Sogn, 13,5 km Ø. f. Skelskør. Besidderen var Politikeren, Lensgreve Ludvig Holstein-Holsteinborg. ¶ 265,12 *Romanen*] »At være eller ikke være« (1857). ¶ 265,17 *Sparekassen*] Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn, i hvilken Edv. Collin siden 1851 havde været Medlem af Direktionen.

NR. 278. Ikke tidligere trykt.

266,16 *Strandmosegaard*] I Asminderød Sogn, S. f. Fiskerlejet Sletten; det til Gaarden hørende Teglværk bestyredes 1854—56 af Digteren H. V. Kaalund. ¶ 266,20—21 *han var paa Eideren, da dette blev qvaset af Jylland*] Natten til 6. Maj kolliderede Postdampskibene Eideren og Jylland (i Korsør-Kiel Ruten); Eideren blev en Del beskadiget og maatte tages paa Slæb af Jylland, men Passagererne kom intet til. ¶ 266,23 *Heiberg gaar af*] Samme Dag, Brevet blev skrevet, meddelte Fædrelandet (Nr. 104, 7. Maj): »Efter Forlydende har Etatsraad Heiberg nu begjæret at fratræde Theatrets Bestyrelse og vende tilbage til sin forrige Stilling som Theatercensor«. Alle-rede under 3. Maj var Heiberg efter eget Ønske — han veg for den offentlige Menings stærke Pres — blevet indstillet til Afsked af Kultusministeren (Hall); Indstillingen bifaldtes 11. Maj, og Heiberg fratraadte 21. Juni 1856 efter 7 Aars Virksomhed som Direktør for Det kgl. Teater. Han afløstes af Professor N. V. Dorph som konstitueret Direktør med Ministersekretæren, Kancellist Harald Christensen som Kommitteret.

NR. 279. Ikke tidligere trykt.

267,16 *den unge Grevinde, født Mimi Zahrtmann*] Datter af Admiral C. C. Zahrtmann, i hvis Hjem A. kom en Del; han havde været Gæst ved hendes Bryllup 21. Marts 1850. ¶ 267,16—17 *den gamle Enkegrevinde*] Grevinde Wilhelmine Holstein, Enke efter Lensgreve F. A. Holstein (1784—1836). ¶ 267,20 *Fjuren-dal*] Fuirendal, Hoved-gaard i Øster Flakkebjerg Herred, Fuirendal Sogn, under Grevskabet Holsteinborg, N. f. Holsteinborg.

268,2 *»ak, jeg elendige Menniske«*] Magdelones Replik i Holbergs Julestue, Scen. 8. ¶ 268,5 *Blædel*] Residerende Kapellan ved Garnisons Kirke N. G. Blædel, der ved sin Vækkelsesprædiken samlede en stor Menighed. ¶ 268,8—9 *Ulrich-Adolph og Bodil*] Født henholdsvis 1851 og 1852. ¶ 268,9 *Frøken Saxdorf med Wanda Zahrtmann*] Ernestine Saxtorph, Datter af Rektor Jacob Saxtorph og Søster til Børnelægen, Professor H. C. Saxtorph. Hun var Wanda Zahrtmanns, Grevindens Søsters, Guvernante.

NR. 280. Ikke tidligere trykt.

268,19 *Carus*] Livlæge, Geheimeraad Carl Gustav Carus i Dresden, god Bekendt af A. ¶ 268,21 *Rom for Bellevue*] Hoteller i Dresden. ¶ 268,24 *Dahl*] J. C. Dahl. ¶ 268,28 *og min Salep?*] »I lang Tid fik han hver Formiddag hos os en Kop Salep« (A&C 499).

NR. 281. Ikke tidligere trykt.

269,25 *Onsdag Aften*] 21. Maj.

270,3 *den unge Dahl*] Maleren Sigwald Dahl, Søn af J. C. Dahl. ¶ 270,15 *Søndag over*] Han rejste til Sorø Mandag d. 26.

NR. 282. Ikke tidligere trykt.

271,14 *den unge Moltke, (Søn af Dickens's Oversætter)*] Andreas Moltke (f. 1843), Søn af Oversætteren, Sekretær i Borgerrepræsentationen, cand. jur. Ludvig Moltke og Luise Ernestine f. Bramsen; han døde 22. Maj. ¶ 271,23—24 *levet i 8 Aar med sin første Mand uden Resultat*] A. benyttede dette Træk i Romanen At være eller ikke være, Første Deel, Kap. VII (Udg. 1857, 69—70; SS, V, 319), hvor det om Hr. Svane hedder: »Han gik strax med ham [Niels Bryde] i Sværtøgaden til Madam Jensen, der »sad Enke«, som hun udtrykkede sig; hun havde i sexten Aar været gift, »uden Resultat!« det er hendes egne Ord«. ¶ 271,25 *Annunziatas Fest*] Annunziatas Fest, Syngestykke i 1 Akt, Musiken af Henrik Rung, Teksten af Carré og Loru, oversat af Ad. Recke; opf. i. G. p. Det kgl. Teater 22. Maj (ialt 4 Opførelser). ¶ 271,26 *har Berling havt Mod til at udtale sig imod den*] Stykket anmeldtes i Berlingske Tidende Nr. 118, 24. Maj. Bladet var Hertz' trofaste Vaabendrager (smlgn. Note til S. 138,20—21) og havde ogsaa forsvaret hans nyeste daarlige Stykke Estrella (opf. i. G. 16. April 1856); Hertz førte netop i de Dage, Brevet blev skrevet, en Pennefejde med Fædrelandet, der havde opfattet Estrella som et Bevis for hans Dekadence.

272,2—3 *Capitain Sommer er returneret fra Vestindien*] Kaptajnløjtnant Sommer var 1855—56 Chef for Briggen Ørnen (Stationsskib i Vestindien); Briggen ankom til København 21. Maj (Meddelt af Admiral T. A. Topsøe-Jensen).

NR. 283. Ikke tidligere trykt.

272,21 *før forleden paa Basnæs*] Brev af 17. Maj 1856, Jonas 145—47.

273,6 *Dr Saxtorff*] Læge ved Børnehospitalet, Professor, Dr. med. Hans Christian Saxtorph.

NR. 284. Trykt (forkortet) sammen med et Brudstykke af NR. 290 A&C 448—49.

273,13 *Maxen den 14 Juni*] Efter at være taget ind fra Sorø 1. Juni blev A. i København til Fredag d. 6. og rejste saa med Aftentoget til Korsør, over Kiel, Hamburg, Braunschweig og Leipzig til Dresden, hvor han 10. Juni tog ind i Stadt Rom og samme Dag besøgte Chr. Thyberg. Fredag d. 13. kørte han med Fru Serre til Maxen.

274,1 *i forgaars*] Brevet er dateret 14. Juni, men først skrevet d. 15. ¶ 274,21—22 *som Bournonville i gamle Dage, i »Festen i Albano«*] Festen i Albano, idyllisk Ballet af Aug. Bournonville, Musik af Fr. Fröhlich, opf. 1. G. p. Det kgl. Teater 28. Oktober 1839. »Efter den livlige Saltarella meldes to Pillegrimme, der paa deres Valfart besøge dette Sted; Alfred viser dem Brud og Brudgom; de sætte Staven i Jorden, her have de fundet Maalet for deres Vandring; de afkaste hurtigen deres Hatte og Kapper og fremstaae i en ny Forklædning som Bacchus og Venus. I en Pas de deux, der indeholder Stillingen af den antike og nyere Sculptur, hylde de Festens Udkaarere: Bacchus offerer sin Thyrsus til den unge Vignarol, og Venus skjænker sit Guldæble til den yndige Brud« (Festen i Albano, 1839, 6—7). Ved Førsteopførelsen udførtes Bacchus af Bournonville. ¶ 274,22 *Hyldethee*] Se Note til I, 279,24. ¶ 274,27 *kun en eneste Gang før*] A. havde 27. Februar 1846 besøgt daværende Prins Johann (se S. 81). ¶ 274,28 *Kongen og Dronningen*] Kong Johann og Dronning Amalie. ¶ 274,30 *Prindsesse Sidoni, Hertuginde af Toskana*] Prinsesse Sidonie af Sachsen var Datter af Kong Johann; Storhertuginde Marie af Toscana, Enke efter Storhertug Ferdinand III. (1769—1824), var hans Søster.

275,3 *Christian Wohlgemuth*] Christian Wohlgemuth oder der innere Beruf, Erzählung von Caroline v. Göhren. Jugendbibliothek, 17. Jahrg., 1856, Bdchen II. Caroline v. Göhren er Pseudonym for Karoline v. Zöllner; se S. 220,25 og Noten dertil. ¶ 275,9 *Ministeren Falkenstein*] Kongeriget Sachsens Undervisningsminister, senere Førsteminister Johann Paul v. Falkenstein.

NR. 285. Ikke tidligere trykt.

275,25 *Jeg kom i Søndags her til*] Lørdag 21. Juni forlod A. Maxen og rejste næste Dag fra Dresden over Leipzig til Weimar, hvor han tog ind i Der Erbprinz. Samme Aften saa han i Beaulieus Loge Faust, Første Del. Dagbogsbladene fra dette Ophold er i Uddrag meddelt af E. Reumert i Gads danske Magazin XXI, 1927, 536—38.

276,2—3 *lige efter Taffelet*] Paa Belvedere. ¶ 276,5 *de unge Prindsesser*] Marie, f. 1849, og Sophie, f. 1851. ¶ *den allermindste, kun tre Aar*] Elisabeth, f. 28. Februar 1854, altsaa knapt 2¹/₂ Aar gl. ¶ 276,12 *Ruslands Keiser*] Enkestorhertuginde Maria Pau-

lovna var Datter af Kejser Paul I. af Rusland. ¶ 276,23 *den unge Baron Goethe*] Walther v. Goethe, den ældste af Digterens Sønesønner. ¶ 276,24—25 »*Dieu vous bénisse!*» Dieu vous bénisse!, comédie-vaudeville i 1 Akt af A. Ancelot og Poul Duport (1839).

277,4—5 *Digteren Griepenskerl*] Skuespildigteren W. R. Griepenkerl. ¶ 277,11—12 *overmorgen vil jeg afsted til Dresden*] Han rejste allerede d. 27. til Leipzig. ¶ 277,17 *Deres Svoger*] Adolph Drewsen. Sammen med Papirhandler Wanscher var han paa Tilbage-
turen fra en større Rejse til Italien. A., der havde lagt Rejseruten, fulgte Turen med levende Interesse; i sin Almanak havde han noteret Rejsens Stationer ud for de respektive Datoer. Hans Breve til Drewsen under Rejsen er trykt Rigmor Stampe 90—92. ¶ 277,26 *Dorf*] Heibergs Eftermand som Direktør, Professor N. V. Dorph. ¶ 277,26—27 »*Kongen drømmer*»] Af de her nævnte Stykker blev Kongen drømmer genoptaget i Sæsonen 1856—57; fra 23. Maj 1857 opførtes det 3 Gange. Liden Kirsten kom paany paa Repertoiret 29. Oktober 1858.

278,1 *den rige Hr Spring, hvem Frøken Bremer omtaler i sin amerikanske Reise*] Se Fredrika Bremer: Hemmen i den nya verden, I—III, 1853—54, især I, 60 f., 81 ff. og III, 473 f. Marcus Spring og hans Hustru Rebecca var Fredrika Bremers nærmeste Venner under hendes Amerikaophold 1849—51. Han var en rig New York-Købmand, en selfmade man, boede i Brooklyn paa Landstedet Rose cottage, og var ivrig Socialist. Han indførte den svenske Forfatterinde paa den efter Fouriers Mønster oprettede Falanstère The North American Phalanx i New Jersey, nær Byen New Ark, hvor hun tilbragte et Par Dage. Springs var 1853—54 i Europa, besøgte Fredrika Bremer i Sverige; hun fulgte dem til København, hvor de sammen opholdt sig i August—September 1854. Her var hun med de to amerikanske Socialister hos Enkedronning Caroline Amalie paa Sorgenfri, hvor ogsaa Biskop Martensen var tilstede, og hvor Springs og Enkedronningen diskuterede Kvindespørgsmaalet, og her i København var A. deres daglige Gæst. I et utrykt Brev til Henriette Wulff af 15. September 1854 (H. C. Andersens Hus, Odense) fortæller A. om Springs Besøg; han forærede dem »Thorvaldsens Liv paa Engelsk; sagde med Veemod de kjære Mennesker Farvel, thi jeg seer dem ikke mere i denne Verden«. Om Springs Besøg i København Fredrika Bremers brev III, passim. Henriette Wulff besøgte Springs efter sin Broder Christians Død 1856 (MLE, Forts. 28).

NR. 286. Ikke tidligere trykt.

278,23 *han lover til et haud*] Til Studentereksamen; han fik det ogsaa. ¶ 278,25 *Stella Semb (Boye)*] Stella Boye var 22. Juli 1851 blevet viet i Christianssund til Købmand

i Christiania Lars Semb. ¶ 278,27 *hendes Broder Theodor*] Nu cand. juris; han deltog i Studentertoget til Uppsala (det skandinaviske Studentermøde) 7.—24. Juni 1856. ¶ 278,9—10 *hans Kammerherre*] Beaulieu.

279,16—17 *vil derfor ingen gage have*] Han oppebar i Forvejen Pension som tidligere Rektor ved Horsens lærde Skole. ¶ 279,20 *Steenkrukker og Fajance*] Fra Teglværket paa Strandmosegaard. ¶ 279,25 *Ingeborg og Agnete*] Døtre af Louise Lind.

NR. 287. Ikke tidligere trykt.

280,3—4 *Dagbladets vedlagte Kritik over Hartmanns Noveller*] Dagbladet 1856, Nr. 151, 1. Juli, bringer en lang Anmeldelse af J. P. E. Hartmanns Novelle i sex Smaa-stykker f. Pfte, Op. 55 b; i Tilslutning hertil hedder det om A., der havde forsynet Kompositionen med illustrerende Smaavers: »Den musikalske Tanke har H. C. Andersen opfattet og »sat i Text« paa sin eiendommelige Maade. Gjennem Andersens digteriske Virksomhed kommer man saa forunderlig til at holde af ham, hvis man overhovedet fatter ham; den sammenslyngede Knude af alle Kritikens Indvendinger kan hos ham kun løses ved at overhugges af Sympathien og heri ligger ogsaa Grunden til, at der er dem, som slet intet Værd tillægge ham, fordi de ere antipathiske Naturer. Hos Digteren Andersen seer man tillige et rigtig kjærligt Menneske, saa kjærligt, at man næsten kommer til at holde mere af Hartmanns Composition, fordi man veed, at Andersen har holdt af den, har baaret den i sine Arme, kjælet for den og givet den en Historie«.

NR. 288. Ikke tidligere trykt.

280,22 *ikke en Spurv falder til Jorden*] Matt. 10, 29. ¶ 280,23 *at man skal ikke friste Gud*] Matt. 4, 7.

281,17 *Gottlieb Bindsbøll pludselig er død*] 14. Juli 1856.

NR. 289. Ikke tidligere trykt.

281,25 *Maxen 24 Juli*] Søndag d. 29. Juni rejste A. fra Leipzig til Dresden; Fredag d. 4. Juli tog han herfra paany til Maxen, meget forkølet og elendig de første fjorten Dage af Opholdet.

282,19 *Königsstein*] Königstein, sachsisk Bjergfæstning ved Elben SØ f. Pirna, 374 m over Havet. ¶ 282,27 *jeg har læst Göethes Faust, anden Deel*] Som omtalt S. 276, 19—21, havde A. i Weimar paa Storchertugens Fødselsdag overværet Førsteopførelsen af Faust, anden Del (dog kun 1. Akt); i Leipzig fortsatte han Læsningen af Stykket, som han tidligere kun flygtigt havde bladet i, og 11. Juli skriver han i Maxen i Dagbogen: »Idag endelig endt hele Göthes Faust, nemlig hele den anden Deel, Udgaven 1832«. Hans Optagethed af Tragedien mærkes i At være eller ikke være; Faust II er

Heltindens, den kristne Jødinde Esther Arons', Yndlingsbog; en Diskussion om Bogens Idé og et fuldstændigt Indholdsreferat af den er givet i At være eller ikke være, Anden Deel, Kap. IV: »Goethes »Faust« og Esther« (Udg. 1857, 166—82; SS, V, 400—14).

283,6—7 *det nye Maanedsskrift Vievog og Westermann i Braunschweig udgive*] Westermann's illustrirte deutsche Monats-Hefte für das gesammte Leben der Gegenwart; det begyndte at udkomme Oktober 1856 og udgaves af Forlagsboghandler George Westermann, derimod havde hans Svoger Eduard Vieweg intet med Tidsskriftet at gøre. Oversættelsen af A.s Silkeborg tryktes i det allerførste Hefte (Westermann's Jahrbuch der Illustrierten Deutschen Monatshefte I (Oktober 1856—März 1857), 20—25). ¶ 283,7—8 *selv for de Tydske i Amerika*] Westermanns Forlag havde Filial i New York. ¶ 283,8—9 *Liebig, Schleyden*] Kemikeren Justus v. Liebig og Botanikeren Matthias Jakob Schleiden. ¶ 283,13—14 *opføre her min Vaudeville »Fuglen i Pæretæet«*] Generalprøven fandt Sted 27. Juli, men A. var meget misfornøjet. »Jeg var ude af mig selv og udtalte det, Fru Serre blev stødt, sagde at saa kunde jo det Hele gaae ind. Jeg blev nerveus syg — kom i Krampegraad«. Præsten og Major Serre maatte »kjæle for ham« for at faa ham god igen. Han sov ikke hele Natten, »nerveus krænket«, og da Fru Serre næste Dag søgte at gøre det godt igen, blev det rent galt med nye Anfald af Krampegraad; baade Majoren og Fruen maatte grædende bede om godt Vejr, Pianisten Henselt søgte at spille A. i Humør, »jeg var idelig i nerveus Graad, siden blev det godt«. Stykket gik godt, A. blev fremkaldt og bekranset af unge Piger (Dagbogen). ¶ 283,15 *Den 29 tager jeg til Dresden*] Han kom først fra Maxen d. 30.; den omtalte Visit hos Enkedronningen — vel den sachsiske Enkedronning Marie — blev ikke til noget; 4. August rejste han sammen med Chr. Thyberg til Berlin, fortsatte over Hamburg, Rendsborg og Flensborg-Svendborg til Glorup, hvortil han ankom 9. August om Aftenen. 19. August rejste han fra Glorup til Basnæs, 2. September derfra til Sorø; 5. eller 6. September var han atter i København. ¶ 283,22 *et langt deligt Brev*] Trykt Breve til A. 119—21. ¶ 283,26 *Efterretningen om Christian Wulffs Død*] Gennem et Brev fra Fru Koch, som A. modtog 9. Juli paa Maxen, erfarede han, at hendes Broder var død af gul Feber 7. Juni 1856 i Beaufort, South Carolina. Smlgn. MLE, Forts. 27—28. ¶ 283,29—30 *et lille Digt*] »Christian Wulff. Død i Amerika af den gule Feber«; det sendtes samtidig til Henriette Wulff i et Brev af 25. Juli (B&B II, 353). Digtet tryktes i Fædrelandet 1856, Nr. 175, 30. Juli (SS, XII, 548).

NR. 290. Trykt (et Brudstykke) sammen med NR. 284 (forkortet) A&C 449.

284,13 *Hans*] Chr. Thybergs Tjener. ¶ 284,21 *Een af dem, forresten udmærket*] Dagbogen 22. Juli: »Forfatterinden Fru Julie Burow med Datter, en corpulent noget føl-

som Kone. Jeg læste Hun duer ikke, ved det yderste Hav og den sidste Perle; i Taarer tog hun mig om Halsen og kyssede mig; Fru Zöhlner hvidskede siden: faaer De flere saadanne Hyldinger, saa misunder jeg Dem ikke.« Julie Burow, der i det borgerlige Liv hed Julie Pfannenschmidt, f. Burow, var en flittig og meget paaskønnet Forfatterinde af følsomme Hverdagshistorier, Noveller og Romaner. Dagbogen fortæller 26. Juli yderligere en karakteristisk Anekdote om hende: »Fru Pfannenschmidt sad derude i Regnen: Himmelsk! hvilken guddommelig Natur! — Hun skaber sig! kjed af dette Skaberi og hendes Løben efter mig, som igaar da jeg sad paa Locomet og hun siden absolut vilde vide hvor jeg var«.

1857

Nr. 291. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

286,2 *Deres Brev*] Dette Brev, ifølge Dagbog og Almanak skrevet 21. Juni 1857, er tabt. A. var 30. Maj rejst fra København, begyndte Sommeren med Visitter i Sorø og paa Basnæs, og drog saa 4. Juni udenlands over Korsør-Kiel. Rejsen gik over Hamburg, Köln og Brüssel til London, hvor han ankom d. 11. om Morgenen og straks tog videre til Higham i Nord-Kent; her var han Gæst hos Dickens (med stadige Udflugter til London) paa Landstedet Gadshill Place fra 11. Juni til 15. Juli. ¶ 286,9 *Deres rige engelske Veninde*] Den bekendte Filantrop Miss Angela Burdett-Coutts. A. traf hende som Dickens' Gæst, den Dag han kom til England, og han boede selv hos hende 16.—17. Juni i hendes pragtfulde Hjem (MLE, Forts. 16; SS, VI, 320—21). I et samtidigt Brev til Henriette Wulff (udateret, ifølge Dagbogen skrevet 19. Juni), hvor Miss Burdett-Coutts omtales (B&B II, 367—68), hedder det: »jeg kunde meget bedre henvende mig til hende, end til hendes altfor fine Tjenere; ja, jeg sagde endog-saa til hende selv om hver lille Ting, lige til Sodavand« (368). Jonas Collin fortæller i en Note til MLE, Forts. 16: »Af den mundtlige Skildring, som Andersen i sin Tid gav mig af sit Ophold hos Miss Coutts, mindes jeg et lille Træk, der synes mig ret betegnende saavel for And. selv som for hans gjæstfrie Værtinde og hendes Tyende. Andersen var vant til at have sin Seng redet på en egen Maade og holdt navnlig af at ligge meget høit med Hovedet. Han ønskede sit Leie forandret og forsynet med flere Hovedpuder, men Miss Coutts Tjenere og Piger optraadte med et saa fornemt Væsen, at Andersen ikke turde bede dem derom. Han gik derfor til Miss Coutts selv og bad hende rede hans Seng om, da Tjenestefolkene vare altfor fornemme. Miss

Coutts morede sig derover og i Forening med Andersen redte hun Sengen om efter hans Ønske«. Forklaringen herpaa maa vel ogsaa for en Del søges i A.s daarlige Engelsk; til Miss Burdett-Coutts kunde han tale Tysk (B&B II, 368). ¶ 286,14 »Være eller ikke at være«] At være eller ikke være var udkommet 20. Maj. ¶ 286,18 *en gammel Præst John*] Dr. theol. Johann John, Diakonus ved St. Petri Kirke i Hamburg, en af Byens betydeligste Prædikanter i det 19. Aarhundrede.

287,2—3 *den unge Barnacle*] Som modtager Mr. Clennam ved hans første Besøg i Omsvøbsdepartementet (Little Dorrit, Part I, Chapt. X). ¶ 287,4 *Currer Bells Liv fortalt af Miss Gascal*] Currer Bell er Pseudonym for Charlotte Brontë (1816—1855); Elizabeth Gaskell's *Life of Charlotte Brontë* udkom i 2 Bind 1857. ¶ 287,6 *forlovet med Frøken Stæger*] Mathilde Stæger, Musikhandler Emil Erslevs Steddatter; hun og Gade holdt Bryllup samme Efteraar.

Nr. 292. Ikke tidligere trykt.

287,16 *nogle ephemere Avisartikler*] Bortset fra den senere omtalte i Fædrelandet forelaa paa dette Tidspunkt en Anmeldelse i Berlingske Tidende, Nr. 137, 17. Juni. ¶ 287,29 *har De ogsaa brugt Badene rigtig?*] Smlgn. S. 13!

288,6 *Frøben*] Huske- eller Skrivefejl for *Fröbel*; Friedrich Fröbel, Børnehavetankens Ophavsmand, havde 1840 grundlagt Allgemeine deutsche Kindergarten. ¶ 288,11—12 *Hjalmars hele Menage*] Paa Herregaarden Palstrup i Lysgaard Herred, Højbjerg Sogn, S. f. Rødkjærbro. A. besøgte her paa sin Jyllandsrejse Hjalmar Collin 6.—8. September 1859. Gaarden ejedes af C. J. Otto; Hjalmar Collin havde forpagtet den. ¶ 288,14—15 *at De blæser ad Kritikken i Fædrelandet*] At være eller ikke være var 11. Juli i Fædrelandets Nr. 157 blevet temmelig overlegent og nedsættende anmeldt af Zu—Zx (o: Clemens Petersen). Jonas Collin havde derfor i sit Brev til A. af 14. Juli (Breve til A. 117) formanet ham til at tage Kritikken med Sindsro. A. svarede fra Maxen 2. August: »Jeg læste da i Paris »Fædrelandet«, og forundrer mig over at ingen af mine Venner der have følt Deeltagelse for mig, have i deres Skrivelse tilføiet, at den Kritik slog ingen Mand ihjel! — Du min Gud, hvor det er slet skrevet, Mennesket har jo ikke Begreb om min Bog, kun en ilde Stemning, Overmod og Dumhed! at Hr Ploug vil optage noget saa Slet i sit Blad! det kan næsten ærgre mig! Det var let at vride Vand af den Klud, (som jo rigtig nok aldrig er behagelig at faae om Halsen), men jeg gider ikke røre ved den, ved Lejlighed skal Kludbæreren dog faae et lille Spark! — nok om det!«. Naar det af A.s Brev til Bournonville af 7. August 1857 synes at fremgaa (B&B II, 377—78), at den fra MLE, Forts. 17 og SS, VI, 322—23 kendte Scene, hvor Dickens trøster A. for en ubillig Kritik over At være eller ikke være, skulde være foranlediget

af Clemens Petersens Anmeldelse, er dette ikke rigtigt; det drejede sig her om Recensioner i The Athenæum og Examiner (Dagbogen 28. Juni 1857).

NR. 293. Ikke tidligere trykt.

288,17 *Maxen ved Dresden den 10 August*] A. forlod 15. Juli England over Folkestone og rejste efter et Par Dages Ophold i Paris (17.—20. Juli) over Strassburg, Frankfurt og Leipzig til Dresden, hvor han ankom 26. Juli. Efter et Besøg med Major Serre paa Pianisten Adolf Henselts Gods ved Gersdorf i Schlesien kørte han 31. Juli med Fru Serre til Maxen.

289,3 *Enke efter Bibliothekaren Falkenstein*] Overbibliotekar ved Dresdner-Biblioteket Constantin Karl Falkenstein; han døde 1855. Hustruens Navn var Elise f. v. Erdmannsdorff. ¶ 289,7 *Dr. Kühne*] Forfatteren Gustav Kühne, 1846—59 Redaktør af Tidsskriftet Europa. ¶ 289,13—14 *Schillers og Goethes Statue*] 3. September 1857 var 100-Aars Dagen for Storhertug Carl Augusts Fødsel. Paa denne Dag nedlagdes under store Festligheder Grundstenen til hans Monument paa Fürstenplatz. Den følgende Dag — 4. September — afsløredes Gassers Wielandstatue paa Wielandsplatz og Rietschels berømte Dobbeltstatue af Goethe og Schiller paa Theaterplatz. Til Wartburg, der blev restaureret under Arkitekten v. Ritgens Ledelse, et Arbejde, som særligt laa Storhertugen paa Sinde og strakte sig over en lang Aarrække, var der 5. September Udflygt. A. lod sig overtale til at komme tilstede ved Festen (MLE, Forts. 20—21); han opholdt sig i Weimar 1.—6. September; det blev hans sidste Besøg dér. ¶ 289,17 *om Dickens*] A. har skildret Opholdet i Et Besøg hos Charles Dickens. Denne Rejseskitse blev skrevet samme Efteraar paa Basnæs (Dagbogen 30. September og 7. Oktober 1857), renskrevet smst. i Juleferien 1859 (B&B II, 410); tryktes som Feuilleton i Berlingske Tidende 1860, Nr. 20—24, 26—28, og optryktes i Reiseskizzer og Pennetegninger, 1868, 23—54 (SS, VI, 299—327). ¶ 289,22 *Billes Anmeldelse af min Bog*] Dagbladet, der altid var A. saa venligt sindet, indeholdt i Nr. 171, 25. Juli, en meget udførlig Anmeldelse af At være eller ikke være, aabenbart ment som et Modindlæg til Clemens Petersens skarpe Kritik i Fædrelandet.

NR. 294. Ikke tidligere trykt.

290,1 *Sorø den 20 Sept.*] 6. September havde A. forladt Weimar og var rejst hjem over Kassel, Göttingen, Hannover, Hamburg og Kiel. Han pintes hele Vejen af Kolera-Frygt, og læste nu i Kiel (Dagbogen 10. September) til sin store Forskrækkelse, »at der er stærk Kolera i Korsør, en deilig Hjemkomst«. Næste Aften sejlede han fra Kiel til Korsør, naaede d. 12. København, men da der ogsaa her forekom enkelte Sygdoms-

tilfælde, raadede hans Læge Theodor Collin ham til at rejse bort igen. Han tog 14. September til Roskilde, hvor han besøgte Domprovst Ortved, og kom Torsdag d. 17. til Ingemanns i Sorø. Medens der 1857 i København kun var Tale om en meget lille Epidemi, grasserede Sygdommen alvorligt i Korsør, hvor der indtraf 201 Dødsfald (7 % af Befolkningen). ¶ 290,9 *Kongsdal*] Hovedgaard i Merløse Herred, Ondløse Sogn, 15 km SV f. Holbæk; den ejedes af Politikeren J. B. S. Estrup.

NR. 295. Ikke tidligere trykt.

290,23 *Miasmen*] Luftsmitte. ¶ 290,25 *Gamle Fru Zinn*] Margrethe Christiane Zinn, f. Oldeland, Enke efter Agent J. F. Zinn (der først havde været gift med hendes Søster Eva Sophie). Hun var Stedmoder til Fru Emma Hartmann og Grosserer Ludvig Zinn. Som Ven af Hartmanns var A. kommet en Del i hendes Hjem.

291,4 *Langes Folketheater*] 17. September 1857 aabnede den til Folketheatret omdannede Hippodrom paa Nørregade under Ledelse af Casinos tidligere Direktør H. V. Lange. ¶ 291,6 *Ernst Bojesen*] Professor, Dr. phil. E. F. C. Bojesen, Rektor ved Sorø lærde Skole; han havde tidligere (fra 1821) undervist i Borgerdydsskolen i København, hvor E. Collin har haft ham til Lærer.

NR. 296. Ikke tidligere trykt.

291,23—24 *efter at jeg først er kommet her*] 26. September om Aftenen kom A. til Basnæs. Dagbogen 27. September: »Det er som jeg var tryggere; jeg fryser ikke som i Sorø, de smaa Stuer, det incomfortable, den stinkende Sø, Eensomheden gjorde mig tung i Sindet, nu synes jeg lettere og tænker ikke saa meget paa Sygdom og Død«.

292,3—4 *Grev Lærke med Gemalinde*] Lensgreve C. A. Lerche til Lerchenborg havde 1855 ægtet Cornelia Tillisch. ¶ 292,9 *Jury*] Den store Teaterkommission havde bl. a. foreslaaet Oprettelsen af en Teater-Jury. Dette skete ved kgl. Resolution af 23. Juli 1856 om Teaterreglementet; Juryen skulde bestaa af fem Medlemmer; 2 valgt af Kultusministeriet (Præsidenten, A. L. Arnesen, og Niels W. Gade), 2 af Skuespillerne (Høedt og Wiehe), endelig udpegede Teatrets Direktør en Repræsentant for Dramatikerne; hertil valgte N. V. Dorph besynderligt nok Thiele, der fik A. som Suppleant. Juryen spillede praktisk talt ingen Rolle, men var dog efter Slutningen af Sæsonen 1856—57 traadt sammen (Almanaken 30. Maj: »Jury Møde«), idet den i Egenskab af Feu-Komité havde at gøre Indstilling til Ministeriet om Skuespillernes Oprykning i højere Feu-Klasser og om Fordelingen af Spillepræmien. — A. rejste ind d. 19. Oktober. ¶ 292,10—11 *Naar aabnes nu det egentlige Theater?*] Under Det kgl. Teaters fuld-

stændige Ombygning spillede der paa Hofteatret; Scenen paa Kongens Nytorv gæaabnedes 5. December 1857.

NR. 297. Ikke tidligere trykt.

292,15 *Nu er jeg i deilig landlig Ro paa Basnæs*] A. var begyndt sin Juleferie 18. December med en Visit i Sorø, rejste d. 20. til Basnæs, hvor han blev til 2. Januar 1858. ¶ 292,24 »*Flaskehalsen*« og »*Suppe paa en Pølsepind*«] Eventyret *Flaskehalsen* er skrevet i Maxen (Dagbogen 20. August 1857) og tryktes i Folkekalender for Danmark 1858, 60—68. Begge Eventyr optoges i *Nye Eventyr og Historier*, Første Række, 1. Samling, 1858, 21—35 og 1—20 (SS, XIV, 106—16 og 132—45), udkommet 2. Marts 1858. ¶ 292,27 *Theater-Vrøvl*] »Direkteuren for det kongelige Theater overdrog mig at skrive en Prolog til en Fest i Theatret d. 5te December. Scenens ypperste Tragiker skulde fremsige den, men han havde i de sidste Aar havt vanskeligt ved at lære udenad, han glemte, og han fortalte sig. Jeg frygtede, at det ogsaa vilde blive Tilfældet denne Gang, og det blev Tilfældet. Med sit prægtige, klangfulde Organ sagde han Prologen, men saa hullet, at den for mig ikke vaiede som en Festfane, men som en pjaltet Las. Kritiken omtalte den, hædrede Kunstnerens smukke Fremsigelse, men »det Sagte hang ikke rigtig sammen«; det var naturligviis Digterens Skyld og ikke den høit-skattede Kunstners. Jeg lod Dagen efter Prologen trykke, for at man kunde læse og forstaae den, men det var rigtignok post festum« (MLE, Forts. 22; Prologen trykt SS, XII, 455—57: Et Par Ord ved Scenens Gjænaabning den 5. Decbr. 1857). Et helt Brev til Ingemann af 10. December 1857 handler om denne Affære (B&B II, 391—92; smlgn. Jonas 159—60); i A.s Almanak tager den sig saaledes ud:

L. 5. Dec. aabnedes den kongelige Skueplads, hvor Scenen er blevet ny, med en Prolog af mig og Den Stundesløse. Nielsen sagde Prologen slet, vendte op og ned paa Ordene og udelod en betydelig Deel, jeg var i en meget ærgerlig Stemning, gik hjem og sad ene og leed.

S. 6. Dec. Høedt fortæller at Theaterdirekteuren har givet Nielsen Tilladelse til at udelade om Opera og Ballet etc.

M. 7. Dec. Nielsen roses i Bladene, jeg dadles!!!

Ti. 8. Dec. syg og meget afficeret.

O. 9. Dec. syg — gik til Christensen, der erklærer at han ikke har tilladt Nielsen at udelade, denne har selv gjort det. Følt mig løftet ud over det.

To. 10. Dec. Brev til Ingemann. 50 Rdlr for Prologen.

293,1—2 *jeg skriver rimeligviis et Par Eventyr*] Almanak 24. December 1857: »Skrevet Eventyret: Fem Brødre« [c: Noget]. — 28. December: »Eventyret om Egens Drøm«.

Begge findes i Nye Eventyr og Historier, Første Række, 1. Samling, 1858, 57—78 (SS, XIV, 158—70). ¶ 293,7—8 *Harald*] Harald Drewsen. ¶ 293,15—16 *mit Honorar der*] For den engelske Udgave af At være eller ikke være.

294,7 *en tydsk Digter*] Friedrich Friedrich, produktiv, men ubetydelig Romanforfatter. ¶ 294,10 *min Boghandler i Leipzig*] I Efteraaret 1855 havde L. Wiedemann overtaget Lorcks Forlag i Leipzig, som han ledede indtil 1869. ¶ 294,21 *mit Portræt hos Deres Fader*] Formodentlig L. Andr. Kornerups Litografi, »a daguereotypi & nat. lith«, trykt hos Tegner & Kittendorff (Westergaard: Danske Portræter Nr. 257). Det er samme Type som Portrættet foran i MLE (1855).

NR. 298. Ikke tidligere trykt.

296,21 *altsaa slaaer det til som til Skræderens Barsel*] »Det slog lige til, som til Skrædderens Barsel, hvor de aad Barnet med« (Mau Nr. 8995 a).

1858

NR. 299. Ikke tidligere trykt.

297,3 *Allerede er det paa tredie Uge siden jeg talte med Dem*] 15. Juni rejste A. med Middagstoget fra København til Sorø; to Dage efter fortsatte han sammen med Harald Drewsen, der d. 17. var taget fra Byen, over Korsør-Flensborg, Hamburg, Hannover, Frankfurt, Heidelberg, Freiburg, Luzern til Brunnen, hvor de ankom 27. Juni. ¶ 297,10 *en Franskmand og læste paa Fransk: den Lille Havfrue*] Det var en Englænder (Dagbogen 27. Juni). ¶ 297,11—12 *igaar og i forgaars*] 30. Juni og 1. Juli; Brevet er skrevet 2. Juli, men dateret d. 1. ¶ 297,16 *Hospenthal*] Mellem Flüelen og Hospitiet paa St. Gotthard. ¶ 297,19 *vor Vert her i Brunnen*] Hotellet ejedes af Xaver Aufdermauer, senere schweizisk Oberstløjtnant. ¶ 297,23—24 *den oldenborgske Gesandt*] A.s gamle Bekendt Wilhelm v. Eisendecker.

298,4 *gamle Bygninger*] Harald Drewsen gik paa Kunstakademiet for at uddanne sig til Arkitekt. ¶ 298,5 *Teuffelsbrücke*] Over Reuss, paa Vejen til St. Gotthard mellem Amstäg og Andermatt. ¶ 298,23 *Maleren Libert*] Landskabsmaleren Emil Libert, der 1857—59 opholdt sig i Udlandet, mest i Schweiz. Han var gift med Marie f. Busch. ¶ 298,25—26 *den største Tunnel der endnu findes*] Hauenstein-Tunnelen paa Basel-Olten-Zürich Jærnbanen (2700 m lang). ¶ 298,27 *den store Ulykke*] Under Bygningen af Tunnelen styrtede 28. Maj 1857 en endnu ikke udmuret Skakt sammen og

indespærrede 52 Arbejdere; under Redningsforsøgene omkom yderligere 11 (H. Berlepsch: *Neuestes Reisehandbuch für die Schweiz*, 1862, Sp. 230).

299,2—3 *Frøken Wanscher*] Nanna Wanscher, Datter af Papirhandler Wilhelm Wanscher.

NR. 300. Ikke tidligere trykt.

300,7 *fra Christiania*] Valdemar Drewsen havde været Fabrikmester hos Michael Drewsen paa Silkeborg Papirfabrik, men blev 1858 Bestyrer af Bentse Brug Papirfabrik ved Christiania. ¶ 300,8 *Pauline*] Pauline Drewsen, f. Beutner, gift 1854 med Valdemar Drewsen. ¶ 300,9 *Magrethe Groth*] Margrethe Groth, f. Boye; Datter af C. J. Boye, gift 1845 med Kaptajnløjtnant i Søetaten E. P. C. Groth. ¶ 300,12 *mørke Skyer trække op paa vor politiske Himmel*] Den dansk-tyske Konflikt i Anledning af Monarkiets Fællesforfatning var i Foraaret og Forsommeren 1858 naaet til Bristepunktet. Forbundsdagen i Frankfurt havde ved Beslutning af 11. Februar erklæret, at den ikke kunde anerkende Oktoberforfatningens Gyldighed for de tyske Hertugdømmers Vedkommende (Holsten og Lauenborg), og 20. Maj stillede Forbundsdagen Danmark overfor et Ultimatum, idet der affordredes den danske Regering en Erklæring angaaende, hvorledes den tænkte sig at ordne Holstens og Lauenborgs Forhold indenfor Monarkiet; blev denne utilfredsstillende, truede Forbundet med militær Eksekution. Stormagterne raadede Danmark til Eftergivenhed, og da Hall indenfor Ministeriet sejrede over Andræ, Fællesforfatningens Ophavsmand, som bestemt udtalte sig for en Afvisning af de tyske Krav, medførte dette Andræs Demission (7. Juli). 15. Juli afleveredes et imødekommende dansk Svar til Forbundsdagen, der tilbød midlertidigt at sætte Fællesforfatningen af 2. Oktober 1855 ud af Kraft for Holstens og Lauenborgs Vedkommende. Efter yderligere danske Indrømmelser (Kundgørelsen af 6. November 1858) bortfaldt for denne Gang den militære tyske Aktion. ¶ 300,15—16 *Deres sidste Eventyr*] 2. Marts 1858 udkom 1. Samling af Nye Eventyr og Historier, indeholdende Suppe paa en Pøsepind, Flaskehalsen, Pebersvendens Nathue, Noget, Det gamle Egetræs sidste Drøm og Abc-Bogen; 15. Maj fulgte 2. Samling: Dyndkongens Datter, Hurtigløberne og Klokkedybet. ¶ 300,21 *General Engel fra Dresden*] Overstaldmester, Generalløjtnant Max v. Engel, Generaladjutant hos Kong Johann af Sachsen.

NR. 301. Ikke tidligere trykt.

301,12 *Marienlyst ved Helsingør*] Marienlyst Slot var 9. April 1851 til Fordel for Invalidefonden blevet solgt til Helsingør Kommune; 1. Juni 1858 aabnedes det som Badehotel.

NR. 302. Ikke tidligere trykt.

301,18 *Maxen 24 Juli*] Rejsens videre Forløb var saaledes: 3. Juli tog A. og Harald Drewsen fra Brunnen til Glarus og kom Dagen efter til Ragaz i Kanton St. Gallen, Øst-Schweiz. Her opholdt de sig til d. 6., rejste denne Dag over Wesen til Zürich, som de naaede den følgende Dag. Fra Zürich gik Rejsen 8. Juli over Schaffhausen, Konstanz, Lindau, Augsburg til München (Ankomst 11. Juli). 16. Juli fandt Afrejsen fra München Sted, og med Ophold i Nürnberg, Bamberg, Plauen og Leipzig naaedes Dresden 20. Juli. 22. Juli kørte de med Fru Serre til Maxen.

302,1 *af Digteren Cooper*] J. F. Cooper: Impression of Switzerland (1836). Ragaz og Bad Pfäfers behandles i 17. og 18. Brev (den tyske Oversættelse 1836, II, 62—75); om Badet hedder det S. 64: »Dies ist unstreitig der ausserordentlichste Ort seiner Art in der Welt«. ¶ *af den Reisende Kohl*] J. G. Kohl: Alpenreisen, II, 1849, 57—64. ¶ 302,2—3 *jeg erkjender det samme*] Efter Hjemkomsten leverede A. selv en Skildring: »Ragaz« i Fortællinger og Vers for Større og Mindre, udg. af Godtfred Rode, 1858, 32—36; den er ifølge Almanaken skrevet paa Basnæs 22. September 1858. (Optrykt i Reiseskizzer og Pennetegninger, 1868, 3—9; SS, VI, 283—89). ¶ 302,9 *Taamina*] Tamina. ¶ 302,10 *Bad Pfeffers*] Bad Pfäfers. ¶ 302,24 *Bauer*] Hotelejer Johannes Baur, der ejede de to store Zürich-Hoteller Baur en Ville (grundlagt 1838) og Baur en Lac (grundlagt 1844). ¶ 302,25 *Schweitz*] Skrivefejl for Zürich.

303,2 *Tidt har jeg i Stilhed lidt til Taarer*] Som almindeligt Udtryk for Stemningen paa Rejsen kan anføres denne Udtalelse af Dagbogen 8. Juli: »følt mig saa særdeles nerveus og betaget, det er vist fordi jeg ikke taaler saaledes daglig at ærgre mig«. ¶ 303,17 *Barfüsle*] Roman af Auerbach (1856). ¶ 303,22 *vi beseilede hele Bodensøen*] Fra Konstanz til Lindau. ¶ 303,30 *stærk Anti-Tydskhed*] Dagbogen 15. Juli: »Jeg sagde til Harald efter Jettes Brev: At Forbunds Tropper rykker ind i Holsteen, skeer det, det er kjedeligt, saa maa der vel dog være Noget man ikke har baaret sig ganske klogt ad med! »Det er godt at Andre har mere patriotiske Følelser, end De! udbød H — Røvere kunne godt anfalde et lille Land«. . . . Ikke et hjerteligt Ord har han sagt mig paa hele Reisen, ikke en eneste Gang et Udtryk af Tak fordi han er med; udtale sig kan han kun naar han har noget mig ikke behageligt.«

NR. 303. Ikke tidligere trykt.

305,13—14 *den forrige Minister Raasløw med Frue*] Konferensraad Harald Raasløff, 1854—56 Minister for Slesvig; gift med Agnete f. Toft. ¶ 305,15 *en nær Slægtning — Frøken eller Fru Wolffhagen*] Forfatterinden Friederike Wolffhagen, en Kusine til Harald Raasløff (deres Mødre var Søstre). Hun var Datter af Borgmester Fr. Wolff-

hagen i Tønning; efter hans Død havde hun med sin Moder taget varigt Ophold i Dresden og her gjort Serres Bekendtskab. A. havde truffet hende i Maxen 1857 (Dagbogen 13. August); hun behagede ham dengang ikke, var »emanciperet, saa ilde ud og bar blaa Brilller«. Under Navnet Marie Norden optraadte hun som Forfatter af historiske Noveller paa Tysk; efter 1864 skrev hun forskellige Bøger med danskjendelig Tendens. ¶ 305,25 *Manuskriptet til mine sidste Eventyr*] Ved Juletid 1858 udkom hos Wiedemann en samlet Udgave af »Historien«. ¶ 305,26 *Fru Renck*] Catharine Marie Renck, f. Röseler, gift med Klædefabrikant, Agent D. A. Renck i Neumünster. Ægteparret var Venner af Edv. Collins. Den omtalte Oversættelse (af Pebersvendens Nathue?) er vistnok utrykt. ¶ 305,30 *Frøken Wulff*] Henriette Wulff var paa Vej til Amerika, men foretog først en lille Afstikker til Tyskland. I Hamburg gik hun ombord i Dampskibet Austria, bestemt for New York, og omkom ved Skibets Brand 13. September 1858, omtrent et Døgns Rejse fra Bestemmelsesstedet. Se A.s Mindedigt: Henriette Wulff (MLE, Forts. 28—29).

306,11—12 *midt i Maanedens . . . er jeg i Danmark*] 5. August tog A. med Serres til Dresden, hvor han var plaget af Bylder, og hvor han blev indtil d. 19. Hjemrejsen gik over Leipzig, Braunschweig, Altona, Flensborg, hvor han traf Edv. Collin, med Damper til Svendborg, og 23. August kom han til Glorup. D. 28. rejste han til Sorø, hvor Fru Ingemann laa syg, og kom derfor den følgende Dag med Morgentoget til København.

NR. 304. Ikke tidligere trykt.

306,29 *i Løverdags*] 18. December.

307,8—9 *Manuskriptet til den smukke Fortælling*] »Den Fremmede«, trykt i Folkekalender for Danmark 1859, 51—61; Manuskriptet findes stadig i den Collinske Manuskriptsamling (Nr. 69, Fol.). ¶ 307,21 *en Sang til Deres Faders Fødselsdag*] A.s Sang Den 6te Januar 1859 (Collinske Samling Nr. 20, 4to) begynder: Som ung man syntes Tiden krøb —. Den er ikke trykt. ¶ 307,28 *Hvorledes gik Fidelio?*] Beethovens Opera, der havde hvilet siden 26. Oktober 1839, opførtes 1. G. i ny Indstudering 18. December 1858. ¶ 307,28—29 *Blomsterfesten i Genzano*] Ballet i 1 Akt af Aug. Bournonville, Musikken af Edv. Helsted og H. S. Paulli, opf. 1. G. p. Det kgl. Teater 19. December 1858.

NR. 305. Ikke tidligere trykt.

308,10 *at Gildet er hos mig*] Det blev ogsaa Tilfældet (Almanak 6. Januar 1859).

1859

NR. 306. Ikke tidligere trykt. Originalen i H. C. Andersens Hus, Odense.

310,3 *en Evighed af otte Dage siden jeg saae og talte med Dem*] Onsdag 1. Juni rejste A. med Aftentoget til Ingemanns i Sorø. Han vilde have været tilstede ved Festligholdelsen af Ingemanns 70-Aarsdag 28. Maj, men var denne Dag tilsagt til Taffels hos Frederik VII. paa Frederiksborg og kom først Dagen efter tilbage til København. ¶ 310,5 *Jonas kjæmper for sig og Videnskaben*] Han var oppe til Studentereksamen. ¶ 310,8 *Guldhornet*] Som Hædersgave fra danske Kvinder fik Ingemann overrakt et Guldhorn smykket med Figurer fra hans historiske Romaner (nu paa Frederiksborgmusæet); Talen holdtes af Præsten P. O. Boisen, Grundtvigs Svigersøn (jvnfr. J. V. Sonnes Maleri fra 1867). ¶ 310,9 *fra Bønderne hvor Ingemanns Fader var Præst*] Søren Ingemann var Sognepræst til Torkildstrup paa Falster, hvor Digteren fødtes 28. Maj 1789. ¶ 310,11 *Jeg har nu været et Par Dage paa Basnæs*] Han kom dertil 4. Juni Klokken tolv Middag. ¶ 310,12 *Luzia*] Fru Scavenius' Datter Lucie, f. 1844. ¶ 310,18 *og gaaer da rimeligviis til Silkeborg*] 20. Juni kørte A. til Korsør, sejlede derfra med Dampskibet Gerda til Aarhus; Kl. 10¹/₂ Aften var han i Silkeborg. Se om Jyllandsrejsen 1859 Kjeld Galster: *Jylland mellem tvende Have* (Edda XXXIII, 1933, 1—17) og H. Topsøe-Jensen i Aarhus Stiftstidende 2. April 1930.

311,4 *Fred bliver der vel ikke iaar*] 26. April afbrødes den diplomatiske Forbindelse mellem Frankrig og Østrig; 28. April noterede A. i Almanaken: »Telegram om Krigens Udbrud (Overgangen ved Ticino)«. Først 30. April gik den østrigske Hær med en Styrke af 100,000 Mand over Ticinofloden, og Kampen mellem Østrig paa den ene Side, Frankrig og Kongeriget Sardinien paa den anden, tog sin Begyndelse. Alle-rede 12. Juli afsluttedes Krigen med Præliminær-Freden i Villafranca. ¶ 311,6 *om Indsamling til Overskou*] Overskou var 15. April 1858 blevet afskediget som Sceneinstruktør ved Det kgl. Teater, hvor han havde været Heibergs haandgangne Mand. Han havde nu kun sin Skuespillerpension, 412 Rdlr. aarlig, at leve af og trængtes haardt af sine Kreditorer. Heiberg, Konsul Ole Suhr og Overretsprokurator, Justitsraad Dahl traadte da sammen for at fremskaffe en Sum af 4000 Rdlr. til Dækning af Overskous Gæld. Opraabet, forfattet af Heiberg, udsendes i Maj 1859. Det viste sig imidlertid, at Overskou skyldte over 8000 Rdlr. bort, Hjælpeaktionen maatte opgives og i September s. A. gik han fallit; Kreditorerne fik intet (Th. Overskou: *Af mit Liv og min Tid* (1819—1873), udg. af Robert Neiiendam, 1916, 225—27, 275; Heibergs Opraab trykt i Uddrag smst. S. 225—26).

Nr. 307. Ikke tidligere trykt.

311,16 *I Sparekassen*] Summens Forøgelse i Forhold til December-Opgørelsen skyldes bl. a. Honoraret for det nye Oplag af Mit Livs Eventyr, som A. modtog i April 1859, og hvoraf Størsteparten gik i Sparekassen (Almanaken). ¶ 311,17—18 *Jettes Brev*] Dette Brev synes at være gaet tabt.

Nr. 308. Ikke tidligere trykt.

312,4 *Drewsen*] Michael Drewsen. ¶ 312,7 *det nye Raadhuus*] Opført 1857 i gotisk Stil efter Tegninger af Arkitekt H. Chr. Zeltner. ¶ 312,15 *Koppe-Epidemien*] Dagbogen 21. Juni: »Børnekopper i Kjøbenhavn, begynde her at fylde min Tanke«. ¶ 312,18—19 *hans kjære næst ældste Datter*] Prinsesse Sophie, død 26. Maj 1859. ¶ 312,19—20 *netop samme Dag, som jeg fik hans Brev*] 23. Juni. ¶ 312,22—23 *omtrent i en Uge*] Der var dog paa det nærmeste en Maaned mellem de to Dødsfald. ¶ 312,26—27 *vil De give mig det — men snarest — her til Silkeborg*] Dagbogen 2. Juli melder: »Brev fra Edv. Collin«. Dette Brev synes at være tabt. Samme Dag afsendte A. sin Kondolenceskrivelse til Storhertugen; den er ikke trykt i Jonas' Samling, men hans danske Koncept findes i den Collinske Brevsamling mellem Brevene til Edv. Collin fra 1859.

313,1 *De franske Vaaben gaae jo fremad med Seier*] 4. Juni sejrede Franskmændene ved Magenta, 8. Juni holdt Napoleon III. sit Indtog i Milano, 24. Juni stod det afgørende Slag ved Solferino. Derefter standsede Napoleon III. af udenrigspolitiske Grunde Krigen; 7. Juli sluttedes Vaabenstilstand med Østrigerne. ¶ 313,5 *Gamle Fru Bindsbøl*] Sophie Bindsbøll; se I, 63,24. Hun var siden 1852 Enke efter Amtsforvalter J. H. Bindsbøll (I, 19,9 og Noten dertil); Sønnen Johan Henrik var stadig Postekspeditør i Silkeborg. ¶ 313,8 *General Oxholm*] Generalmajor W. Oxholm, den senere Overhofmester hos Kong Christian IX.

Nr. 309. Ikke tidligere trykt.

314,2 *i sit nye Hus*] 1859 byggedes et nyt Stuehus paa Christinelund efter Tegning af F. Meldahl, der havde Harald Drewsen som Medhjælper (Astrid Stampe Feddersen: *Minder*, 1929, 11). ¶ 314,3 *Uveirene fra Nyssøe*] Forholdet mellem Svigerdatter og Svigermoder var stadig meget vanskeligt. ¶ 314,6—7 *den arme Bager Olsen*] Bagermester, 1863 kgl. Hofbager Chr. Ludvig Olsen i Store Strandstræde Nr. 83—84 (nu Nr. 10—12). ¶ 314,7 *forsikkrer hver Dag i Adresseavisen*] I Dagene 29. Juni—1. Juli indeholdt Adresseavisen (Nr. 147—149) følgende

Bekjendtgjørelse:

Da jeg har faaet flere Spørgsmaal og anonyme Skrivelser, beder jeg at efternævnte Attest maa tjene til Beroligelse for Enhver, der har Berørelse med min Handel og Huusstand.

Kjøbenhavn, den 28. Juni 1859.

Ærbødigst

C. L. Olsen,

Bagermester, st. Strandstræde 83—84.

At der aldeles ikke er nogen Tanke om Smitte af Kopper i Hr. Bagermester Olsens Familie i store Strandstræde, da de alle befinde sig fuldkommen raske, attesteres.

Kjøbenhavn, den 27. Juni 1859.

Thomsen,
pract. Læge.

Nr. 310. Ikke tidligere trykt.

314,23 *Nørre-Vosborg*] Hovedgaard i Ulvborg Herred, Ulvborg Sogn, SV f. Storaens Udløb i Nissum Fjord. Ejeren var den fra Himmelbjergmøderne kendte Politiker og Landmand, Landstingsmand, Etatsraad A. E. Tang.

315,2 *Vates*] Spaamand (lat.). ¶ 315,8 *jeg kjedede mig noget!*] Dagbogen 28. Juni: »Jeg driver om, Meget for min Behagelighed bliver her rigtignok ikke gjort, som hos andre Folk; man maa tage Menneskene som de ere«. ¶ 315,12 *i Mandags*] 4. Juli. ¶ 315,15 *Postmesteren der, Hr Hansen*] Postekspeditør i Herning, senere Postmester i Præstø Jørgen Salomon Hansen. ¶ 315,16 *hans lille Datter*] Hun hed ifølge Dagbogen 4. Juli Anna og fik det nyeste Eventyrhæfte som Tak for sin Buket. ¶ 315,16—17 *det Huus hvor Jette Pedersen havde boet*] Som Distriktslægefrue i Herning (1843—47); derefter blev Manden Landfysikus paa St. Thomas og St. Jan, men døde allerede 1856. ¶ 315,21—22 *Vesterhavet, som jeg igaar besøgte*] Ved Husby Klit. ¶ 315,27—28 *Præstegaarden i Huusby*] Hos den tidligere Missionær i Upernivik, Pastor Christen Christensen Østergaard (1804—1883).

316,1 *Den 5te*] Skal være d. 6te. ¶ 316,4—5 *ud og besøge nogle Gaardmænd*] Se MLE, Forts. 33. ¶ 316,6 *paa Tirsdag kjøre vi til Bovbjerg*] A. blev over en Uge længere end først beregnet paa Nørre Vosborg; først Torsdag d. 21. kørte han med Hr. og Fru Tang til Fjaltring Præstegaard ved Bovbjerg, overnattede dér, tog den følgende Dag til Lemvig og sejlede Lørdag d. 23. Limfjordsturen fra Lemvig over Thisted til Aalborg, hvor han var Stiftamtmandens Gæst. ¶ 316,8 *Stiftamtmand Dahlstrøm*] Etatsraad Fre-

derik C. E. Dahlstrøm, H. C. Ørsteds Svingerøn, gift 1843 med Sophie Ørsted (1821—1889), hvem A. en Tid havde sværmet for.

NR. 311. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

316,14 *Søndag 30te Juli*] Fejlagtigt for 31. Juli. ¶ 316,18 *Deres sidste Brev til Adolph*] Dateret Aalborg 24. Juli, meddelt i Uddrag af Kjeld Galster i Edda XXXIII, 1933, 10—11. ¶ 316,21 *Blom*] Julius Blom. 26. Juli besøgte Tømmermester Blom A. i Selskab med Godsejer Christian Rottbøll til Børglumkloster; Lørdag d. 30. kom Rottbøll igen for at afhente A.: »Klokken tre seilede jeg med Pram over Limfjorden til Nørre Sundby. Rottbøll kom først Klokken fire, Tømmermester Blom var med, han gik iaften til Kjøbenhavn« (Dagbogen). Blom har altsaa straks næste Dag afleveret en frisk Hilsen fra A. til Fru Collin. ¶ 316,21—22 *en Serenade i Aalborg*] 28. Juli, se MLE, Forts. 35. ¶ 316,22 *paa Børglum*] Børglumkloster, Hovedgaard i Børglum Herred, Børglum Sogn, Vendsyssel, ejedes af Godsejer Christian Rottbøll. A. var hans Gæst fra 30. Juli til 10. August og gjorde Udflugter til Løkken og Rubjerg Knude. ¶ 316,28 *til Fru Læssøe*] Signe Læssøe fulgte i August 1858 sin Søn Viggo til hans nye Præstekald, Ølgod ved Varde (Nicolaj Bøgh: Signe Læssøe, 1877, 119).

317,1—2 *I Aftes meddelte Berling . . . at Fru Heiberg kommer igjen*] Berlingske Tidende 1859, Nr. 174, 30. Juli. Fru Heiberg havde i Sæsonen 1858—59 været borte fra Det kgl. Teater. Hendes Genoptræden, som A. overværede, fandt Sted 5. Oktober 1859 i Bagtalelsens Skole (Almanaken). ¶ 317,14 *Jonnas lille Pige*] Ingeborg Stampe, f. 24. Januar 1859, d. 8. September samme Aar. ¶ 317,21 *Jerichau har frasagt sig Directør Posten ved Akademiet*] Oppositionen mod Høyen havde 21. Oktober 1857 valgt J. A. Jerichau til Kunstakademiets Direktør. Hans Selvraadighed bragte ham imidlertid i Konflikt med Akademiet, fordi han paa egen Haand havde afskediget to Lærere ved Elementarklasserne, Rosenberg og Olsen. »Dette fremkaldte Protest fra Thiele og andre, som erklærede dette Skridt for »forhastet«, hvorover Jerichau blev fornærmet og nedlagde sin Direktørpost. Akademiet vedtog, at Vicedirektøren, Friis, skulde fungere til et nyt Valg kunde foretages den 31. Marts 1860, men Ministeriet nægtede at gaa ind paa denne Ordning og forlangte, at Jerichau skulde vedblive at fungere« (F. Meldahl og P. Johansen: Det kongelige Akademi for de skønne Kunster 1700—1904, 1904, 283). Jerichau blev siddende som Direktør indtil 5. Oktober 1863.

NR. 312. Ikke tidligere trykt.

317,26 *fra Casinos Bestyrelse*] Edv. Collin var Medlem af Repræsentantskabet.

318,2 *ønskes aabnet d. 1. Sept.*] Casino aabnede 7. September. ¶ 318,4 *Christensen*] Teatermaler C. F. Christensen. ¶ 318,15 *Moritz Hartmann*] Den bekendte østrigske

politiske Digter, 1848 Medlem af Frankfurter-Parlamentet. Han levede efter Reaktionen Sejr i Landflygtighed og sendte Korrespondancer til Kölnische Zeitung. Hartmann besøgte København i Sommeren 1859; hans »Breve fra Danmark« kom i Oversættelse i Dagbladets Feuilleton 9.—12. August (Nr. 182—185).

NR. 313. Trykt (et Brudstykke) Edda XXXIII, 1933, 12.

318,20 *Frederikshavn den 15 Aug.*] 10. August kørte Rottbøll A. til Hjørring, hvor han overnattede. Næste Dag rejste han med Diligence til Frederikshavn og tog ind hos Overauditor C. V. Uldall. ¶ 318,25 *Lægen*] Under Omtalen af Frokosten hos Konsul Kall (Dagbogen 15. August) staar der: »Lægen med sin holsteenske Frue var her«. Det har følgelig været Læge J. F. C. Riedell, en Slesviger, der havde medicinsk Examen og Doktorgrad fra Kiel, og som Student havde deltaget i Krigen 1848 paa Oprørernes Side. Han praktiserede 1856—62 i Frederikshavn og tog derpaa til Hertugdømmerne. ¶ 318,28 *i Løverdags morges*] 13. August. ¶ 318,29—319,1 *Procurator Rørbye og hans Kone*] Prokurator i Frederikshavn F. C. Rørbye, gift anden Gang 1851 med Sophie f. Henne.

319,4 *jeg maatte blive i Sengen*] Han stod dog op allerede Kl. 9¹/₂, men holdt sig Resten af Dagen paa sit Værelse. ¶ 319,5 *Consul Kalls*] Svensk-norsk Vicekonsul, Købmand, Kammerraad Peter Julius Kall, gift med Nancy Gerhardine f. Rørbye, Prokuratørens Søster. ¶ 319,7 *Rottbølls Søster*] Fru Julie Vilhelmine Uldall, f. Rottbøll. ¶ 319,8 *Overauditeur Uldall*] Fhv. Overauditor Carl Vilhelm Uldall, Ejer af Hovedgaarden Knivholt 3 km V. f. Frederikshavn. Han boede paa en Villa Constantia tæt udenfor Byen (ved Hjørringvejen). ¶ 319,12 *Byfogeden*] Under Vakancen i Byfogedembedet var Fuldmægtig ved Hjørring Amt, exam. jur. Cordulus Henrik Emil Hoffmeyer af Amtmanden Maj 1859 konstitueret som Byfoged og Byskriver samt Sandflugtskommisær indtil 1. Januar 1862. Han var Søn af tidligere Byfoged i Skagen Niels Vest Hoffmeyer (d. 1855), var efter Konstitutionens Ophør Strandingskommisær og drog 1866 til Faaborg for at blive Prokurator ved Underretterne i Fyens Stift (Meddelt af Hovedarkivar H. Hjorth-Nielsen). ¶ 319,14 *Studenten Uldall*] Carl Julius Uldall, senere Kontorchef i Marineministeriet. ¶ 319,16 *gamle Fru Henne*] Johanne Clausine Henne, f. Hornemann, Enke efter Havne- og Fyrinspektør, Kommandørkaptajn Claus Hartvig Henne (1776—1829). Hendes Far, Prof. theol. Claus Frees Hornemann, var Fætter til gl. Fru Collin. ¶ 319,18 *Deres Moders Portræt*] Mon ikke A. mener: Deres Svigermoders? ¶ 319,19 *Billedet af Bothaniskhave*] Fru Hennes Søster Marie Judithe (1780—1830) havde været gift med Professor i Botanik J. W. Hornemann, gl. Fru Collins Broder.

320,2 *en Serenade af Byens første Damer og Herrer*] Se MLE, Forts. 40; et Brudstykke af Sangen til A., forfattet af Redaktør Camillo Bruun, smst. ¶ 320,3 *Etatsraad Juul og Provst Diærup*] Amtsforvalter for Hjørring Amtstuedistrikt, Etatsraad Niels Juel og Provst for Vennebjerg og Horns Herred, Sognepræst til Hjørring samt St. Hans og St. Olufs C. Djørup. Sidstnævnte holdt som Ordfører en smuk Tale for A. ¶ 320,4—5 *i Hjørring og i Frederikshavns Avis*] Hjørring Amtstidende Nr. 156, 11. August, indeholder et længere Referat af Byens Hyldest til Digteren og bringer in extenso Camillo Bruuns Sang: Velkommen hid, du danske Skjald —. En kort Meddelelse om A.s Ankomst, hans Rejseplaner og hans Modtagelse i Hjørring findes i Frederikshavns Avis Nr. 129, 13. August. ¶ 320,6 *Søndagaften*] 21. August. 17. August foregik Rejsen fra Frederikshavn til Skagen; den følgende Dag tilbragtes paa Skagen, og 19. August vendte A. og den unge Uldall tilbage til Frederikshavn. 21. August tog han fra Frederikshavn over Sæby til Aalborg.

NR. 314. Trykt (et Brudstykke) Edda XXXIII, 1933, 12—13.

320,25 *nu er det umueligt!*] Prologen til Aabningsforestillingen blev skrevet af Erik Bøgh.

321,8 *altid ude i Brændingen af Kattegattet*] Chausseen gik kun til Jerup; fra Jerup fandtes elendige sandede Veje op til Hulsig; »derfra og til Skagen var Folk henvist til at benytte Stranden, saa at man ved Rejsens Planlæggelse maatte drage Omsorg for, at man kunde passere denne ved Lavvande« (L. Holst: Minder fra Skagen, 1907, 23—24). ¶ 321,16 *Gad*] Justitsraad H. C. Gad, Byfoged og Byskriver i Sæby, Herredsfoged og Skriver i Dronninglund Herred.

NR. 315. Ikke tidligere trykt.

322,1 *Basnæs . . . den 20 December*] 17. December rejste A. til Ingemanns i Sorø, d. 20. tog han derfra til Basnæs. ¶ 322,12 *Præsten Zeuthen*] A.s gamle Bekendt fra den første Italiensrejse, Dr. F. L. Zeuthen (se I, 212—14 og Noterne dertil); han var 1849—60 Sognepræst i Sorø. ¶ 322,12—13 *at Tscherning er Dem imod i Folkethinget*] Paa Finanslovsforslaget for 1860—61 havde Monrad som Kultusminister under Understøttelserne til Kunst og Videnskab foreslaaet A.s Annuum forøget med 400 Rdlr. til 1000 Rdlr. om Aaret. Monrad havde i Maj overtaget Kultusministeriet under Hall, men afgik 2. December, da Ministeriet Rotwitt dannedes. Efter Rotwitts Død og hans Ministeriums Opløsning (Februar 1860) blev Monrad paany Kultusminister og gennemførte administrativt Forhøjelsen af A.s Digtergage, som traadte i Kraft med det nye Finansaar 1. April 1860. Almanaken, 10. Maj: »Fik i Morges Skrivelse om

at jeg havde erholdt 400 Rdlr Tillæg aarlig; gik i Cultusministeriet og takkede Monrad, der sagde at Tillæget var Statens Tak til mig for Arbeide jeg havde leveret«. 14. Maj var han i samme Anledning i Audiens hos Kongen. Under Finanslovens 1. Behandling udtalte Tscherning 16. December 1859: »Den ærede næstsidste Taler [Zahle, se nedenfor!] indledede en Forhandling, som det kunde blive farligt at komme videre ind paa, nemlig om Tildeling af Digtergager; vi have allerede tidligere et Par Gange havt med denne Art Sager at gjøre og følt os meget trykkede derunder. Vi skulle ganske simpelt blive staaende ved at holde fast paa de hidtil engang bestemte Summer og lade Ministeriet ad administrativ Vej disponere derover og tildele dem til Saadanne, som Ministeriet anseer for at være berettigede til at faae dem; naar vi her skulle votere Summer til enkelte nævnte Mænd, ere vi altid i en meget stor Forlegenhed« (Rigsdagstidende. Folkethinget. 11. Session 1859, Sp. 179). Der blev forsaavidt taget Hensyn til Tschernings Kritik, idet Kultusministeren ganske vist fik den ønskede Forhøjelse paa Understøttelseskontoen, men Fordelingen overlodes til Ministeriet, saa at A.s Navn udgik af den endelige Finanslov. ¶ 322,16 *Hr Zahle*] cand. theol. P. Chr. Zahle, Folketingsmand for Nørresundby; han udtalte ifølge Rigsdagstidende: »Jeg skal kun endnu omtale eet Punkt, som jeg ikke fik medtaget igaaer. I Anmærkningerne er Statens Tilskud til Kunstnere og Videnskabsmænd foreslaaet forøget med 400 Rd., saaledes at en bekjendt Forfatter her i Landet kunde faae det Beløb, han oppebærer af Statskassen, afrundet til 1000 Rd. Jeg skal ikke gaae ind paa de Betragtninger, som i sin Tid have ledet Thinget ved Uddelelsen af disse Summer, men jeg skal kun bemærke, at der dog ved denne Lejlighed kunde være Anledning til at betænke, at der er en Mand, der baade er optraadt som Digter og prosaisk Forfatter, og har taget Deel i den Frihedsudvikling, hvoraf vi nu nyde godt, som i en Række af Aar har maattet kæmpe med tunge Kaar, hvorimod den Forfatter, hvorom der her er Tale, er den meest lykkeligt stillede af alle Danmarks Forfattere, idet han har vidst at bryde sig en Bane, ikke alene her i Landet, men i hele Udlandet. Hvis han virkelig vidste, at en af hans Colleger var stillet saaledes, som jeg her har omtalt, saa vilde han vistnok ikke have Noget imod, idetmindste at dele med ham det Beløb, der er ham tiltænkt, især naar det erindres, at den omtalte Forfatter først efter en Ansøgning, som han hvergang maa indgive, aarlig oppebærer 200 Rd. af Statskassen. Jeg ønsker ikke her at nævne denne Mands Navn; det vordende Finantsudvalg skal blive bekjendt dermed, men jeg troer imidlertid at burde tilføie, at han ikke staaer i nogensomhelst Forbindelse med mig, men at jeg tvert imod fra mit Standpunkt undertiden har Grund til ikke at billige hans Optræden« (smst. Sp. 178). Se iøvrigt om Sagen MLE, Forts. 48.

323,2 *fra en Bøsemager*] Bøsemager i Marinen Niels Staal Jessen. ¶ 323,3 *Historien fra Klitterne*] En Historie fra Klitterne stod i Nye Eventyr og Historier, Første Række, 4. Samling, 1860, 35—82, som udkom 9. December 1859 (SS, XIV, 285—320). ¶ 323,4 *Wildt*] Johannes Wildt, Storleverandør i Rædselsgenren i 20'ernes Køkkentrapperomaner. ¶ 323,7 *»Vrøvl det Hele«*] Den blaserte Vejrhanes stadige Omkvæd i Gaardhanen og Vejrhanen fra denne Juls Eventyrsamling (Nye Eventyr og Historier, Første Række, 4. Samling, 1860, 17—22; SS, XIV, 275—78). ¶ 323,10—11 *Monrad, som indstillede mig, reiste bort*] Ved Ministeriet Rotwitts Tiltræden var Monrad skuffet rejst til Paris, idet Hall havde hindret ham i at danne det nye Ministerium. ¶ 323,14 *de 400 Rdlr jeg bragte Dem forleden*] Almanaken for 1859 indeholder efter hver Maanedes daterede Notater Regnskab for de Honorarer, der var indgaaet i Maanedens Løb. Efter December staar: »Faaet fra Reitzel 500 Rdlr. i Honorar for 5000 Exemplarer af første Oplag af ny Eventyr 4de Hefte, jeg gav de 400 til Eduard Collin at opbevare«. ¶ 323,22—23 *en Søn af den afdøde Saint Aubin*] Cai de Saint-Aubain, senere Oberst og Kammerherre (Meddelt af Kontorchef Olrik). Han var Søn af Major Anton de Saint-Aubain, der blev dødeligt saaret i Slaget ved Isted (smlgn. I, 6,28 og Noten dertil).

NR. 316. Ikke tidligere trykt.

324,25 *Rigsdagsmanden H. M. Petersen*] Hans Mathias Petersen, 1853—64 og 1866—72 Folketingsmand for Bogensekredsen, hørte i den første Periode til Bondevennerne. »Særlig Iver viste han for at opnaa en Reform af Stempelpapirsloven og drev den frem ved gjentagne Gange at fremsætte Forslag derom« (Dansk biografisk Lexikon, XIII, 1899, 32). ¶ 324,30 *sin afdøde Broders*] Carl Bernhard (Pseudonym for A. N. de Saint-Aubain) var ældre Broder til den førnævnte Anton de Saint-Aubain.

325,4—5 *tænke paa Frederiksborg*] Frederiksborg Slot ødelagdes ved den store Brand d. 17. December 1859.

NR. 317. Ikke tidligere trykt.

326,23 *i hvad han har skrevet i Kirketidende*] A. husker vist forkert; han tænker nok paa følgende Passus i Zeuthens Afhandling: Om Trangen til nye philosophiske Ideer (Ugeskrift for den evangeliske Kirke i Danmark, X, 1857, 280—81): »Man kan fremdeles ville undgaae Strid, dog uden at søge Forlig eller Forsoning derved, at man tænker omtrent som Esther i Andersens Roman »At være eller ikke være« [SS, V, 458]: »Ikke heller idetmindste hos mig er der Frygt for at tænke over Troen; skulde det ikke tillades Menneskene i de vigtigste Anliggender for dem at turde tænke og prøve? Det kan ikke være Guds Villie; han aabenbarer, og vi erkjende! Men ligesom nu det

menneskelige Syn har sin Grændse, saaledes kunne vi med Aandens Øine ogsaa kun naae et vist Maal!» (Citatet er gentaget i Zeuthens Philosophiske Afhandlinger til Orientering i den schellingske Verdensbetragtning, 1860, S. III—IV).

328,1 *Barfod*] Frederik Barfod. ¶ 328,6 *Jensen eller Jessen, Bøsemager paa Vesterbroe*] Han hed (se Note til S. 323,2) N. S. Jessen og boede Dannebrogsgade Nr. 19, Vesterbro. ¶ 328,14—15 *De selv og Etatsraad Dahlstrøm have underskrevet for mig et saadant Papir*] Det findes i den Collinske Samling Nr. 3, Folio, og er dateret 15. Maj 1852. ¶ 328,16 *at tage Notarius publicus med*] Smst. findes Koncepten til et Testamente, dateret 16. Februar 1860; Almanak 18. Februar: »Faaet mit Testamente underskrevet af Notarius publicus og givet Eduard Collin«. Det originale Testamente er i H. C. Andersens Hus, Odense. ¶ 328,19—20 *den nye Folkecalender med mit Skagen i*] Rejse-skitsen Skagen er trykt i Folkecalender for Danmark 1860, 46—58, optrykt i Reiseskisser og Pennetegninger, 1868, 57—71 (SS, VI, 328—41). ¶ 328,20—21 *illustreret Tidende med mit Portræt af Olrik*] Nr. 13, 25. December 1859; *Olrik* er Portræt- og Genremaleren Henrik Olrik. »Siddet for Olrik til mit Portræt for illustrerede Tidendes« (Almanak 15. December). Med Olriks Tegning fulgte i Bladet en længere, stærkt rosende Artikel om A., undertegnet M. [o: J. C. Magnus]. Den har sikkert ikke glædet ham mindre end Billedet. ¶ 328,23 *Kong Maximilian af Bayern*] Maximilian II., Konge 1848—1864; Maximilian-Ordenen for Videnskab og Kunst var indstiftet 1853 og tildeltes oprindeligt ikke Udlændinge. A. havde besøgt Kong Max paa Hohenschwangau 19.—21. Juni 1854 (MLE 530—32) og været til Taffels hos ham i Nürnberg 25. Juli 1855. Om Ordenstildelingen se Kongens Brev til A. af 8. November 1859 (Breve til A. 11—12). ¶ 328,26—27 *at jeg sidst paa Frederiksborg læste »Waldemar Daa«*] Almanak 28. Maj 1859: »Kjørt om Formiddagen til Frederiksborg til Taffels; Kongen forærede mig sit Navnechiffer i en Ring; vi seilede paa Søen og derude læste jeg Waldemar Daae og hans Døttre, siden i Haven, Børnesnak, Et Stykke Perlesnor, den grimme Ælling og det første Besøg hos Taarnvægteren Ole« (smlgn. MLE, Forts. 31—32). Vinden fortæller om Valdemar Daae og hans Døttre blev paabegyndt paa Basnæs 24. December 1858 (Almanaken), udkom 24. Marts 1859 i Nye Eventyr og Historier, Første Række, 3. Samling, 1859, 1—17 (SS, XIV, 222—33).

NR. 318. Ikke tidligere trykt.

NR. 319. Ikke tidligere trykt.

329,24—25 *Sangen til den sjette Januar*] Findes ikke i den Collinske Samling. ¶ 329,29 *mine sidste Eventyr og Historier*] Nye Eventyr og Historier, Første Række, 4. Sam-

ling; udkom 9. December 1859 og indeholder: Pen og Blækhus, Barnet i Graven, Gaardhanen og Vejrhane, »Deilig« og En Historie fra Klitterne. ¶ 329,29—330,1 *Redacteursen af Hjørring Avis*] Forfatteren Camillo Bruun.

330,1 *et særdeles smukt Digt*] Trykt i MLE, Forts. 46—47. ¶ 330,2 *ikke blevet optaget i »Fædrelandet«*] Det kom saa i Berlingske Tidendes Feuilleton 1860, Nr. 4, 5. Januar. ¶ 330,3 *ogsaa Hauch har sendt mig en smuk Tak*] Brev af 26. December, trykt Breve til A. 236—37. ¶ 330,14—15 *Tilladelsen til at bære Ordenen*] Den blev givet 1. Januar 1860. ¶ 330,16 *De tre udenlandske Ordener*] Den preussiske røde Ørn (1846), den Sachsen-Weimar-Eisenachske hvide Falks Ridderkors (1848) og Ridderkorset af den svenske Nordstjerneorden (1848). ¶ 330,20 *da han fik den svenske Orden*] J. P. E. Hartmann var December 1857 blevet Ridder af Vasa-Ordenen. ¶ 330,22—23 *min bayriske Udnævnelse*] Originaldiplomet findes i H. C. Andersens Hus, Odense.

1860

NR. 320. Trykt i Meddelelser fra H. C. Andersen-Samfundet 1929—30, 10—11. Originalen i H. C. Andersens Hus, Odense.

332,1 *München 21 Juni 1860*] Rejsens Forløb indtil denne Dato var saaledes: Fra København til Sorø 26. Maj, videre herfra d. 30. over Korsør-Flensborg til Rendsborg, hvor A. var Gæst hos J. M. Thieles Svigersøn, Kaptajn C. J. F. Lønborg fra 1.—8. Juni. Sidstnævnte Dag rejste A. over Harburg, Hildesheim, Göttingen, Eisenach, Meiningen, Bamberg, Nürnberg, Regensburg til München, hvortil han ankom d. 19. Juni. ¶ 332,3—4 *Deres Haandtryk var det sidste nordfor Elben*] 8. Juni rejste A. fra Rendsborg til Altona. »Her traf jeg, idet jeg Klokken 3 vilde afsted Hr Alsinger, Myntmesteren, han sagde mig at Eduard Collin var her og reiste nordpaa Klokken 4, jeg blev altsaa og fik ham at see og fortalte hvad jeg havde nydt og oplevet. Han meddeelte mig den sørgelige Nyhed at Arnesen var blevet bindegale (Dagbogen). A. L. Arnesen var blevet indlagt paa St. Hans Hospital, hvor han døde d. 29. Juni. ¶ 332,11 *Brødrene Müller*] Gebrüder Müller, den yngre af de to berømte Strygekvartetter af dette Navn. Den bestod af Brødrene Carl Müller-Berghaus (1829—1907, Violin I), Hugo Müller (1832—1886, Violin II), Bernhard Müller (1825—1895, Bratsch) og Wilhelm Müller (1834—1897, Violoncel). Brødrene havde paa dette Tidspunkt Ansættelse som Kammervirtuoser i Meiningen; Kvartetten havde 1860 koncerteret i København. ¶ 332,14 *Tillisch*] Gehejmekonferensraad F. F. Tillisch var 1859—64 Chef for Det kgl. Teater. ¶ 332,15—16 *knøtter sig til Musikforeningens Grundelse*] Se Note til I, 257,17. ¶ 332,21

—22 *Mine sidste Eventyr og Historier*] Nye Eventyr og Historier, Første Række, 3. og 4. Samling, supplerede med To Brødre og De Visers Sten. ¶ 332,24 *give Dem et Exemplar fra mig*] Det findes nu med A.s Dedikation til Collin i Det kgl. Bibliotek.

333,5 *Examen*] Filosofikum. ¶ 333,6 *Rise*] Inspektør og Kollektør ved Klasse-lotteriet J. C. Riise, Udgiver af Arkiv for Historie og Geographie og Medstifter af Musikforeningen. ¶ 333,10 *Kaulbach*] Historiemaleren Wilhelm v. Kaulbach fra München, hvis Bekendtskab A. allerede havde gjort 1840, og med hvem han sluttede et nært Venskab, og hos hvem han under sine München-Ophold var en daglig Gæst. Kaulbach var netop i Nürnberg under A.s Besøg (16. Juni) for at sætte Ramme om sit store Freskomaleri i Germanisches Nationalmuseum; Museets Direktør indbød Digteren og Maleren til The hos sig om Aftenen, hvor Kaulbach var begejstret over A.s Oplæsning. ¶ 333,10—11 *Germanische Museum*] Germanisches Nationalmuseum, et tysk National-Institut, som skal anskueliggøre den tyske Kulturs Udvikling paa alle Felter, blev grundlagt 1852 paa Foranledning af Friherre Hans v. Aufsess. ¶ 333,13—14 *det Billed han havde gjort efter mit Eventyr »Engelen«*] Billedet, som i sin Tid var uhyre populært i den germanske Verden (reproduceret i Karl Larsen: H. C. Andersen i Tekst og Billeder, 1925, 132), omtales allerede i Dagbogen 1855: 25. Juli, Nürnberg, hører A. af en Hofdame, at »Kaulbach har gjort en deilig Tegning til Engelen«; 3. August, München: Var ude »hos Fru Kaulbach, der stod opstillet hans deilige Tegning til mit Eventyr »Engelen««. ¶ 333,15—16 *Walhalla*] Marmortempel ved Donaustauf ved Donau, 8 km Ø. f. Regensburg, opført af Kong Ludwig I. 1830—41 efter Tegninger af Leo v. Klenze; en Art tysk Pantheon. ¶ 333,19 *jeg haaber hun er saa naadig at lade mig kalde*] A. var 22. Juni i Audiens hos Dronning Maria af Bayern. ¶ 333,21 *duer det noget*] Resultatet var ikke efter Forventning: »mit Billede er særdeles grimt, noget af det værste jeg har seet« (Dagbogen, 27. Juni).

NR. 321. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

334,5 *jeg ikke kan begribe, hvorfor De netop er faldet paa denne Opera*] Collin lader saa uskyldig; Grunden er naturligvis den, at Teksten var forfattet af H. C. A. ¶ 334,10—11 *Philosophie, der var tillavet med Mathematik*] Hos Rasmus Nielsen. ¶ 334,17 *Rex*] Frederik VII.; Historien om, at han skal have ladet sig gjøre til Underofficier ved et svensk Regiment er aabenbart en Spøg af Collin, han blev derimod Æresoberst ved de skaanske Husarer (smlgn. S. 371, 30 og Noten dertil). ¶ 334,19 *Victor Emanuel blev Corporal ved Zouaverne*] Vittorio Emanuele kæmpede ved Palestro og Solferino med saa stor personlig Tapperhed, at de franske Zouaver i deres Beundring gav ham Titel af Corporal. ¶ 334,22 *Dannebrogsmænd*] Edv. Collin havde faaet Sølvkorset 15. Juni 1860.

¶ 334,25 *ved at vige Pladsen i Brevet for mig*] Louise Collin ender sin Part af Brevet saaledes: »Jeg vil da blot bede Dem betragte dette som en Hilsen, sendt af mig selv, fra mig selv, og saa meddele det sidste og bedste, jeg har at sige, det, at nu gaaer jeg, og saa kommer Mutter«.

335,7—8 *Lerchesminde og Astrup*] Hovedgaarde i Skippinge Herred, Lerchesminde i Viskinge Sogn, ca. 10 km Ø. f. Kalundborg, Astrup i Bjergsted Sogn, ved Skarritsø. Begge Gaarde var 1853 udskilt fra Grevskabet Lerchenborg; Astrup tilhørte Kammerjunker, Grev Ferdinand Lerche (1813—1897), Lerchesminde hans Broder Hofjægermester, Grev Vincens Lerche (1815—1891), Farbrødre til Lensgreve C. A. Lerche til Lerchenborg.

NR. 322. Ikke tidligere trykt.

335,20 *paa Mandag*] 9. Juli; A. kom dog først afsted d. 11. ¶ 335,26 *Oberammergau Reisen*] A. forlod 30. Juni München og var tilbage igen fra Oberammergau d. 3. Juli.

336,5 *en Skildring heraf til illustrerede Tidende*] Passions-Skuespillet i Oberammergau, III. Tidende, Nr. 47, 19. August 1860, optrykt under Titlen: Festen i Oberammergau i Reiseskizzer og Penne tegninger, 1868, 13—22 (SS, VI, 292—99). Den blev skrevet i Brunnen (Dagbog 18. og 20. Juli). ¶ 336,19 *Præsten*] J. A. Daisenberger, Sognepræst fra 1845 til sin Død i Oberammergau; han havde nybearbejdet Passionsspillet Tekst og var en af de ledende ved Forestillingerne; 1858 udgav han Geschichte des Dorfes Oberammergau, af hvilken Bog han forærede A. et Eksempplar under dennes Ophold i Præstegaarden. ¶ 336,27 *Sacuntala*] Skuespil af Kalidasa, 5. eller 6. Aarh. e. Chr.

337,10 *En Træskjærer*] Hans Navn var Schauer; Træskæreren Georg Lechner udførte Judas, Tegnælæreren Tobias Flunger Pilatus. ¶ 337,21—22 *rimeligviis ud af en Blære*] Lansen var hul og fyldt med rød Farve (Hermine Diemer: Oberammergau und seine Passionsspiele, 2. Aufl., 1910, 74). ¶ 337,28 *Musiken*] Komponeret af Oberammergau-Skolelæreren Rochus Dedler (1779—1822). ¶ 337,31 *Baronesse Ofen*] Charlotte v. Oven, f. v. Hagen, gift 1846—51 med Godsejer Alexander v. Oven. Som ung Pige var hun paa Hofteatret i Berlin en af Konversationslystspilletts fineste Repræsentanter.

338,4 *Scharff og Eckhardt*] Balletdanser Harald Scharff og Skuespiller Lauritz Eckardt. ¶ 338,19 *Ploug*] Kong Karl XV. og Dronning Lovisa gav under deres Ophold i Skåne et Bal i Knutssalen paa Malmö Raadhus d. 27. Juni, hvortil Carl Ploug var indbudt. ¶ 338,20 *Begivenhederne i Italien*] Garibaldi's Ekspedition mod Sicilien havde 6. Juni ført til Palermos Kapitulation; 3. August proklameredes den sardinske

Forfatning paa Sicilien, 20. August landede Garibaldi paa Fastlandet og holdt 7. September sit Indtog i Neapel. Herefter greb Kongeriget Sardinien ind i Kampen. ¶ 338,22—23 *før September kan der vel blive Fred og Ro*] Krigen endte dog først, da Cita-dellet i Messina overgav sig 12. Marts 1861. ¶ 338,31 *hans Kone*] Chr. Thyberg var i 1858 blevet gift med Juliane Marie Poulsen.

339,2 *min sidste Bog der*] The Sand-hills of Jutland. Transl. by Mrs. Bushby. London 1860. Bogen, der udkom hos Bentley og var tilegnet Baron Carl Hambro, bragte en Oversættelse af 18 af de 20 hidtil udkomne Nye Eventyr og Historier.

NR. 323. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

339,17 *Alhambra*] Efter sin Tilbagekomst 1855 fra Amerika søgte Georg Carstensen, af Harme over at være udelukket fra Bestyrelsen af Tivoli, som han havde startet 1843, at skabe et nyt stort Forlystelsesetablisement. Da Alhambra i Frederiksberg Allé (hvor nu Alhambravej ligger) aabnede 21. August 1857, var Carstensen dog død syv Maaneder i Forvejen (4. Januar). Det bestod indtil Januar 1870 og bukkede da endeligt under i den ulige Konkurrence med Tivoli.

340,4—5 *en Udklipning af Dagbladet om Deres Rendsborger Besøg*] A. besøgte Thieles Svigersøn Kaptajn i Artilleriet C. J. F. Lønborg (gift med Anna Johanne Thiele) i Dagene 1.—8. Juni under Begyndelsen af Udenlandsrejsen. Han blev fejret ved et Haveselskab 5. Juni af en Kreds af Garnisonens yngre Officerer og indvilligede i d. 7. i Byens Tonhalle at holde en Eventyr-Oplæsning for Soldaterne, hvor han var Genstand for begejstret Hyldest; ved Afrejsen næste Dag var Banegaarden bestrøet med Blomster og smykket med Dannebrogsgflag; Soldaterne sang, og A. fik et rungende Hurra (MLE, Forts. 50—51). Dagbladet 1860, Nr. 137, 14. Juni, bragte i et længere Rendsborg-Brev en sympatisk Skildring af Digterens Ophold i Byen. ¶ 340,6 *det engelske Athenæum*] Anmeldelsen af The Sand-hills of Jutland findes i The Athenæum 1860, No. 1703, June 16, p. 815—16. ¶ 340,11 *Hawthorn*] Den amerikanske Novel-list og Romanforfatter Nathaniel Hawthorne. ¶ 340,17 *Dyndkongens Datter*] Hovedstykket i Nye Eventyr og Historier, Første Række, 2. Samling (Udg. 1858, 1—51; SS, XIV, 175—213); Heftet udkom 15. Maj 1858. ¶ 340,20 *et andet Blad*] Se S. 342,11; Anmeldelsen har Udg. ikke set.

341,6—7 *Christian Stampe*] Henrik Stampes ti Aar yngre Broder, østrigsk Dragonløjtnant. Hans Forhold til Familien paa Christinelund var lidet venskabeligt, og han behandlede især sin Svigerinde Jonna uhøfligt. ¶ 341,14—15 *Kongens Besøg i Sverrig*] 10. Juni 1860 mødtes Nordens Konger paa Kronborg, hvorefter Frederik VII. 17.—24. Juni aflagde Karl XV. et Besøg i Lejren paa Bonarp Hede, en Del af Tiden ledsaget af

Konseilspræsident Hall. Besøget betød en yderligere Befæstelse af det personlige Ven-
skab mellem Kongerne. 26. Juni tog Frederik VII. Ophold paa Lyksborg Slot, hvorfra
han gjorde en Udflugt til Øerne ved Slesvigs Vestkyst. ¶ 341,18—19 *nogle forfærdelige*
Vers af Ole Bang] Digtet »Brudstykke af et populært medicinsk Foredrag«, ud-
kommet i Slutningen af Juni 1860. ¶ 341,20—21 *Humboldts Breve*] Alexander v. Hum-
boldt døde 6. Maj 1859. Det følgende Aar udkom i Leipzig: Briefe von Alexander von
Humboldt an Varnhagen von Ense aus den Jahren 1827 bis 1858, der vakte stor Op-
sigt og hurtigt kom i en Række Oplag. Paa Grundlag af 5. Oplag bragte Fædrelandets
Feuilleton i Numrene 157—167 (9.—20. Juli) en Indledning til og et stort Udvalg
af Brevsamlingen.

NR. 324. Trykt (forkortet) B&B II, 422—26.

342,29 *Hofraad Hampfstängel*] Den tyske Litograf Franz v. Hanfstängl i München,
der fra 1853 havde kastet sig over Fotografien og vundet Verdensberømmelse ved
sine Gengivelser af Galleribilleder. Dagbog 10. Juli: . . . »fik Brev fra Hofrath Hampf-
stengel der glædede sig til mit Komme for at photographere mig til »Zeitgenossen« . . .
det første Billed uendeligt deiligt men der var en Plet i Glasset, der dannede en heel
Laas for min Mund, det andet ogsaa smukt, det foreslog jeg benyttedes, det tredie
med hele mit Ansigt behagede mig mindre.« Det tredje af Hanfstängls Portrætter vil
blive anvendt som Titelbillede til dette Værks Bd. IV.

343,7 *Over Lindau gik jeg til Brunnen*] 12. Juli forlod A. München, to Dage senere
kom han til Brunnen, hvor han blev til d. 28. Juli. ¶ 343,8—9 *boet med Edgar og med*
Harald] A. kom oprindeligt 1855 ved et Tilfælde til Brunnen. Paa Vejen til Flüelen fik Ed-
gar Collin ombord paa Damperen et Ildebefindende; den ængstelige A. gik da i Land
med ham i Brunnen og følte sig straks vel tilfreds i Aufdermauers Hotel. Dengang
varede Besøget kun 20.—21. August. 1858 kom A. igen med Harald Drewsen og op-
holdt sig nu i Brunnen fra 27. Juni—3. Juli. ¶ 343,17 *»Børnesnak«*] Først trykt i Nye
Eventyr og Historier, Første Række, 3. Samling, udkommet 24. Marts 1859 (Udg. 1859,
63—67; SS, XIV, 260—62). ¶ 343,20—21 *da Tell styrede Baaden for Gesler*] Tellsagnet
fortæller, at Landfogeden Gessler efter det bekendte Optrin i Altdorp, hvor Tell skød
Æblet af sin Søns Hovede, vilde føre Skytten til Fængslet i Borgen Küsnacht hinsides
Vierwaldstädersøen. Under Sejladsen brød en pludselig Storm løs; Tell løstes af sine
Lænker for at tage Roret, fik Baaden ved Axen hen under en fremspringende Klippe
(die Tellplatte), hvor han selv sprang i Land, medens Baaden drev ud paa Søen. ¶
343,21 *Professor Schjern*] Historikeren Frederik Schiern, siden 1851 Professor ved

Københavns Universitet, havde 1839 i sin Afhandling: Et nordisk Sagns Vandringer, fornemmelig med Hensyn til Sagnet om Wilhelm Tell (Historiske Studier, I, 1856, 40—109) fremstillet Fortællingen om Tell som et nordisk Vandresagn og i Realiteten forkastet Tanken om Tells historiske Eksistens. ¶ 343,22—23 *lader nu reise Schiller et Monument ved Grütli*] Monumentet blev ikke anbragt paa Engen Grütli eller Rütli, hvor det helvetiske Forbund blev til (smlgn. Schillers Wilhelm Tell), men ved Mythenstein, omtrent overfor Brunnen paa den modsatte Side af Indløbet til Urner-See, hvor en Klippesøjle, der rager op af Søen, bærer følgende Indskrift: Dem Sænger Tells, Friedrich Schiller; die Urkantone 1860. ¶ 343,24 *I Mandags*] 30. Juli; A. rejste 28. Juli fra Brunnen over Luzern og Biel til Le Locle. Om Besøget 1833 i Le Locle se Bd. I, 171—82. ¶ 343,26—27 *nu flyver man opad Bjergene . . . paa Jernbane*] I Juli 1860 aabnedes Banen mellem Neuchâtel og Le Locle.

344,8 *hvem jeg har nævnet i min Roman O T*] I Første Deel, Kap. XVI, hvor gamle Rosalie skildrer Le Locle for Otto Thostrup, hedder det: »Det er en heel Uhrmager-By. Min Onkel og Adele sad ogsaa hele Dagen og arbeidede med Hjul og Kjæder. Det var for Monsieur Houriet i Le Locle. Hans Døttre kjender jeg. Den ene hedder Rosalie som jeg. Rosalie og Lydia, de have vist glemt mig!« (Udg. 1836, I, 131; SS, III, 94). I samme Kapitel skildres *den underjordiske Mølle* (Moulins souterrains). ¶ 344,9—10 *Locle er afbrændt*] 1833. ¶ 344,16 *Klippen gjennembrudt*] Stedet kaldes endnu Roche fendue; Gennembrydningen af Klippen paabegyndtes 1799, men var først afsluttet omkring 1860. ¶ 344,19 *Brenet*] Les Brenets, Landsby ved Doub-Floden. ¶ 344,24 *Jules Jürgensen*] A.s Ungdomsven var Søn af den berømte Urmager Urban Jürgensen og havde siden 1834 ledet Firmaets Schweizer-Afdeling, medens hans ældre Broder L. Urban Jürgensen førte Københavnsforretningen videre. ¶ 344,24—25 *en gift Datter og een noget yngre*] Jules Jürgensen havde tre Døtre. Den ældste, Anastasie-Sophie-Rosalie, f. 1839, var gift L'Hardy og boede i Les Brenets, hvor A. flere Gange under sit Ophold i Le Locle besøgte hende. Da hendes ugifte Søster omtales som *noget yngre*, maa det være den yngste af de tre, Sophie-Lydie, f. 1845. Oplysninger om Le Locle-Familien er velvilligst meddelt af Firmaet Jules Jürgensen i Biel (Bienne). ¶ 344,25 *Sønnerne*] Jules F. U. og Jaques-Alfred Jürgensen, begge betydelige Urmagere. ¶ 344,26 *Konen*] Anastasie Jürgensen, f. Lavalette. Hun var fra Genève og Enke, hed Madame Demaffey, da Jules Jürgensen sidst i 1835 eller i Begyndelsen af 1836 ægtede hende.

345,5—6 *vil jeg særlig give Deres Gemal*] Dette Brev, der har handlet om Pengesager, synes at være gaaet tabt.

NR. 325. Ikke tidligere trykt.

345,16 *Lombard Odier & Comp.*] Bankierfirma i Genève; Seniorchefen hed Charles Odier. ¶ 345,27—28 *Opfostringshusets Dreng*] Lotteriets Trækning besørgetes nemlig af Dreng fra Det kgl. Opfostringshus, de saakaldte »Lotteridreng« (A. T. Høy: Det kongelige Opfostringshus gennem halvandet Hundrede Aar 1753—1903, 1903, 45—46).

NR. 326. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

346,8 *Kückken*] Fhv. württembergsk Hofkapelmester Friedrich Wilhelm Kücken, yndet Komponist af lettere Salongsager indenfor Vokalmusiken. ¶ 346,15 *Humboldts Breve*] Efter Afslutningen af Feuilletonerne i Fædrelandet var den danske Oversættelse af Brevene til Varnhagen v. Ense ved Overlærer Cl. Funch nu udkommet i Bogform i Begyndelsen af August. ¶ 346,21 *deres Dreng*] Oluf Thyberg, f. 28. August 1859. ¶ 346,24—25 *paa hans Proposition*] Nærmere herom S. 349,20—25.

NR. 327. Trykt (forkortet) B&B II, 426—30.

347,3 *Yverdun*] By ved Sydspidsen af Neuchâtelsoen. ¶ 347,4 *den smukke Dal Travers, hvor Rousseau har levet*] Efter at Pariserparlamentet havde ladet Rousseaus Emile brænde, maatte Rousseau flygte til Schweiz. Han opholdt sig først i Bern-Omraadet, men 9. Juli 1763 forviste Raadet i Bern ham fra Yverdun. Rousseau søgte da Tilflugt i det dengang preussiske Kanton Neuchâtel, hvor Gouvernøren, Lord Keith, modtog ham venligt, og hvor han boede i Val de Travers i det idylliske Môtiers indtil 7. September 1765, da Spektakler med Befolkningen tvang ham til at fortrække. ¶ 347,7 *»Fangen i Chillon«*] Se I, 173,13—22 og Noterne dertil. ¶ 347,8 *Prindsen af Joinville*] Prins François Ferdinand af Joinville, 3. Søn af Kong Louis Philippe og tidligere fransk Admiral, var blevet landflygtig ved Februarrevolutionen 1848 og levede i de følgende Aar stille, sysselsat med at skaffe tyske Nybyggere til sine store Ejendomme i Brasilien. 1843 havde han ægtet Prinsesse Francisca af Brasilien, Datter af Kejser Pedro I.; deres Børn var Prinsesse Françoise (1844—1925), der i sit Ægteskab med Hertugen af Chartres blev Moder til Prinsesse Marie af Danmark, og Prins Pierre, Hertug af Penthièvre (1845—1919).

348,3 *Præcident Bornemann*] Ferd. Wilh. Ludw. Bornemann, preussisk Justitsminister 20. Marts 1848, var nu 2. Præsident des Obertribunals, Berlin, og en anset Retslærd, der 1860 blev Kronsyndikus. A. traf nogle Dage senere (19. August) Familien i Montreux, blev »med Jubel modtaget« og indbudt til Middag; de saas omtrent dagligt de følgende Dage, indtil A. d. 25. rejste til Lausanne. ¶ 348,13 *»Dictionnaire des Con-*

temporains«] G. Vapereau: Dictionnaire universel des Contemporains, Paris 1858. ¶ 348,15—16 *diguissés*] Skal være: *déguisée* (!) ¶ 348,18 *un poëts les plus originaux*] Skal være: *un des poëtes les plus originaux*. ¶ 348,21 *den yngste*] Jaques-Alfred Jürgensen. ¶ *den ældste*] Jules F. U. Jürgensen. ¶ 348,28 *hans Broder*] Kgl. Hof-Kronometermager L. Urban Jürgensen. Han blev R. af D. 1. Januar 1859.

349,7 *hvorledes det gaaer med Hjalmar*] Det kneb med Forpagtningen af Palstrup. ¶ 349,13—14 *Neuchatels Avis har . . . omtalt mit Ophold i Locle*] Dagbog 9. August: »Om Aftenen kom Avisen fra Neufchatel 3: Le Neuchatelois (Torsdag 9. August, No. 95) deri stod et Stykke om mig af Jules Jürgensen [junior] tilsendt Redactionen«.

350,2 »*Historierne*«] Under sit Ophold i Le Locle hjalp A. den unge Jules med en fransk Oversættelse af en Række af Historierne (Dagbogen 6., 8., 10. August). »Jules Jürgensens Oversættelse af »Dyndkongens Datter« og endnu et Par andre af mine Eventyr udkom paa Joel Cherbuliez's Forlag i Genf og Paris 1861 under Titelen: »Fantaisies danoises« (MLE, Forts. 55). ¶ 350,4 *At ikke Bille har meddeelt i Dagbladet*] Dagbogen 8. August fortæller, at A. fik et Brev »fra Ingemann, dette som mældte at Ingenting stod i danske Aviser om den gode Modtagelse min Bog havde i Engeland, men derimod gjentog hvad jeg vidste Rosenbergs Indvendinger mod »Klitterne«, satte mig i ærgerlig forstemt Humeur«. ¶ 350,25 *fattigeres*] »Tilberedes med Olie, Æg o. desl. (ved hyppig Omrøren)« (L. Meyers Fremmedordbog, 7. Udg., 1898—1902, 334). Professor Brix har henledt Udg.s Opmærksomhed paa J. L. Heibergs Vaudeville-monolog Supplicanten, hvor Udtrykket forekommer (Poetiske Skrifter VII, 1862, 337):

Ennuyeer ham, sa' han,
Reent desp'rat, sa' han,
Fatigueer ham, sa' han,
Som Salat.

351,1—2 »*Weisenhuusdrenge*«] Burde altsaa hedde: *Opfostringshuusdrenge* (smlgn. Note til S. 345,27), men indeholder maaske samtidig en Hentydning til den populære Folkekomedie Et Vaisenhuusbarn, som H. P. Holst havde bearbejdet efter Charlotte Birch-Pfeiffers Die Waise aus Lowood (smlgn. S. 252,3), og som var blevet opført 1. G. p. Folketeatret 18. November 1859.

NR. 328. Ikke tidligere trykt.

351,11 *Juryen*] Teater-Juryen. ¶ 351,27—28 *Dersom han bliver Ridder af Dannebrog*] Han blev det d. 23. Maj 1861.

352,3 *overlade til Jette at skrive om Familien*] Fru Collins Part af Brevet er udeladt her.

NR. 329. Ikke tidligere trykt.

352,14 *Heibergs Død*] J. L. Heiberg døde d. 25. August paa Herregaarden Bonde-rup ved Ringsted. ¶ 352,20 *Paa Mandag*] 3. September.

353,5 *de 3 i Byen*] Det kgl. Teater, Casino, Folketeatret. ¶ 353,6 *et nyt paa Vesterbro*] Vesterbros Teater, hvor der 1860—75 opførtes Folkekomedier. ¶ 353,9 *Brev fra Bentley*] Af 24. August; i Brevet havde Bentley afskrevet Hovedparten af en stærkt rosende Anmeldelse af The Sandhills of Jutland i The Saturday Review of Politics, Literature, Science and Art for 18. August 1860.

354,2 *Enkens Mand*] Lystspil i 1 Akt af Alexandre Dumas père, oversat af Chr. Molbech, opf. i. G. p. Det kgl. Teater 11. Februar 1837. ¶ *Slægtningene*] Vaudeville i 1 Akt af Henriette Nielsen, opf. i. G. p. Det kgl. Teater 1. September 1849. ¶ 354,2—3 *Brudfejden i Hardanger*] Ballet i 2 Akter af Aug. Bournonville til Musik af H. S. Paulli, opf. i. G. p. Det kgl. Teater 4. Marts 1853.

NR. 330. Trykt (forkortet) B&B II, 431—34.

354,9 *Geneve*] Fra Ouchy rejste A. 17. August til Vevey, derfra den følgende Dag til Vernex ved Montreux. 25. August tog han til Lausanne og kom d. 26. til Genève; 27. August flyttede han ind i Madame Anna Achards Pension.

357,11 *Töpffer*] Rodolphe Töpffer, Institutbestyrer i Genève, berømt som Novelle-digter (Le presbytère (1833), Nouvelles génevoises (1840) o. fl.); han døde 8. Juni 1846. ¶ 357,12 *Petit-Sen*] Digteren John Petit-Senn, Tidsskiftredaktør, Lyriker og Satiriker af det 18. Aarhundredes Skole; hans Autografsamling var berømt. ¶ 357,14—15 *Frederik den VII og Rantzau Breitenburg*] Som ung Prins opholdt Frederik VII. sig i 1827 i Genève, ledsaget af Grev Rantzau-Breitenburg og Major (senere Generalmajor) Carl Ewald. ¶ 357,15—16 *Digteren Blankvallet*] Henri Blanvalet, Romantiker, Pessi-mist og Satiriker, paavirket af Heine. »Blankvallet forærede mig to af sine Skrifter: Femmes-poètes og Album poetique« (Dagbog 28. August). ¶ 357,16—17 *Hr Marius Petersen*] Om ham kan Udg. intet oplyse udover, at A. traf ham i Montreux, hvor Marius Petersen var sammen med den unge Tutein (den senere Grosserer Frederik Tutein), men da A. ikke kendte Petersen, har han ladet Plads staa aaben til hans Navn i Dagbogen. Et Par Dage senere — i Genève, Tirsdag 28. August — fortæller Dagbogen om »Vesitkort fra Tutein og Pedersen, som boe i Hotel Metropolit«. ¶ 357,17 *Hr. Hoppe*] Cand jur. Emil Hoppe, Søn af Stadslægen i København, Professor B. A. Hoppe. A. havde truffet den unge Hoppe i Montreux (Dagbog 20. August), hvor han brugte Druerkur mod Tæring; han døde allerede Aaret efter. ¶ 357,18—19 *Devrients Bog om Oberammergau*] Ed. Devrient: Das Passionsschauspiel in Oberammer-

gau und seine Bedeutung für die neue Zeit. Lpz. 1851. ¶ 357,19 *flere engelske Journaler, som jeg her i disse Dage har seet*] Dagbog 30. August: »Gik i Læsecirklen og fandt i Saturday review en særdeles smigrende Anmeldelse af the Sandhills, siden fulgte jeg [Professor] Briquet til det offentlige Bibliothek og fik der Atheneum med Kritikken over the sandhills«.

NR. 331. Ikke tidligere trykt.

358,13 *en Digter-Eventyrer som Alex. Dumas*] Dumas havde sluttet sig til Garibaldi og deltog i Feltoget mod Sicilien og Neapel; han var med til Indtoget i den sidstnævnte By 7. September 1860. Garibaldi udnævnte ham til Museumsdirektør og til Leder af Udgravningerne af Pompeji. Dumas blev i Neapel til 1864. ¶ 358,21 *en velhavende dansk Familie Baller*] Den tidligere Messina-Købmand, Grosserer Ferdinand Baller, gift med sin Broderdatter Sophie; han opholdt sig i sine sidste Leveaar i Nizza om Vinteren og var om Sommeren i Danmark (Meddelt af Dommer Viggo Baller, Sorø).

359,23 *Hertz*] Digtet »Johan Ludvig Heiberg. Afsjungen i Holmens Kirke ved hans Jordefærd« (Digte fra forskellige Perioder, IV, 1862, 15—16). ¶ 359,24 *dii minorum gentium*] lat.: Underguder ɔ: de smaa Profeter, Smaafolk. ¶ 359,26—27 *Havdybets bløde Beboere*] Østers.

NR. 332. Ikke tidligere trykt.

360,18 *den unge Pige der red med den christne Præst*] Nye Eventyr og Historier, Første Række, 2. Samling, 1858, 26—30; SS, XIV, 194—97. ¶ 360,25 »*Modsætningerne*«] Modsætninger, Lystspil i 3 Akter af Ilia Fibiger, opf. 1. G. p. Det kgl. Teater 1. September 1860, ialt 5 Opførelser. ¶ 360,26 *3 Dramer*] 1857 udgav Ilia Fibiger anonymt Tre Dramer (I. Marsk Stig. II. Et gammelt Eventyr. III. Hagbart og Signe). Indtil 1863 kaldte hun sig paa sine følgende Bøger »Forfatteren til Tre Dramer«. ¶ 360,29 *hun boer ude paa Østerfælle*] Ved Koleraens Udbrud havde Ilia Fibiger meldt sig paa Frederiks Hospital — se A.s At være eller ikke være, Tredie Deel, Kap. VI (Udg. 1857, 266—67; SS, V, 485) — hvor hun senere blev Overvaagekone, men hun opgav denne Stilling for i Lægeforeningens Boliger paa Østerbro at slaa sig ned som Plejemoder for hjælpeløse spæde Børn, 6 ad Gangen. A. kendte baade Ilia Fibiger og hendes 13 Aar yngre Søster *Mathilde*, Forfatterinden til de berømte 12 Breve fra Clara Raphael (1851); Breve fra Søstrene viser, at de havde Tillid til ham og søgte hans Raad og Støtte i litterære Anliggender (Breve til A. 125—33).

NR. 333. Trykt (forkortet) B&B II, 435—39.

362,16 *den 6 September*] Om A.s Usikkerhed med Hensyn til Datoen for hans første Ankomst til København se Noten til S. 12,29—13,1. Selv efter at han var blevet over-

bevist om, at d. 6. September var den rette, var han ikke utilbøjelig til i Udlandet, hvor man jo kun kendte Das Märchen meines Lebens, men ikke MLE, at fastholde d. 5. I et Brev, skrevet saa sent som 11. August 1857 til Storhertugen af Weimar, nævnes endnu 5. September som Mærkedag baade for Ankomsten til København og for hans første Overgang over Alperne (Jonas 154), skønt han vidste, at begge Dele var forkert, og havde rettet Fejlen i MLE. Det var da ganske rigtigt heller ikke *den 6 September*, som han skriver til Fru Collin, men netop d. 5., at Pensionatet fejrede ham (Dagbogen).

363,5—6 *saa forstemt, saa nerveus sygelig*] Talrige Eksempler paa saadanne Sindsstemninger fra Dagbogen for Septembers første Halvdel; »Ønsket at døe pludseligt kommer saa ofte« (4. September). ¶ 363,20—21 *over Weimar*] Dette blev ikke Tilfældet. ¶ 363,24 *hos Anholms*] Siden Oktober 1848 havde A. logeret hos Skibskaptajn og Gæstgiver Johannes Anholm i Nyhavn, Byens Side, Nr. 67 (gl. Nr. 34).

364,1 *der læste jeg*] I Allgemeine Zeitung 1860, Nr. 244, 31. August findes en Mindeartikel over J. L. Heiberg, væsentligt en Gengivelse af Fædrelandets Nekrolog. Om Heibergs Død MLE, Forts. 56—57. ¶ 364,11 *et Brev fra Deres Svigerfader*] Dat. 7. September 1860; trykt Breve til A. 118—19. ¶ 364,28 *Døningen fra Italien*] 10. September »læste jeg Avis Efterretninger om Garibaldi i Neapel og Uro i Pavestaten; jeg tager altsaa til Kjøbenhavn hvor jeg vil see at have det roligere« (Dagbogen).

365,2 *Soldaternes Sang*] I Rendsborg, se Note til S. 340,4—5, samt B&B II, 420—21, Jonas 182. ¶ 365,6 *min Ven Orla Lehmann selv sagde*] Smlgn. MLE 195. ¶ 365,7 *min skandinaviske Vise*] »Jeg er en Skandinav!«; se I, 277—79 og Noten dertil.

NR. 334. Ikke tidligere trykt.

365,20 *Deres velkomne Brev, det sidste fra Genj*] Dette Brev, skrevet 15. September (»Brev til Eduard Collin med min Photographie«, Dagbogen), er gaaet tabt. Fotografiet var taget under Opholdet i Genève (10. September). ¶ 365,28 *forgjæves søgt Holst for at spørge om Brevet fra Bentley*] H. P. Holst var paa dette Tidspunkt Redaktør af Berlingske Tidende. A. sendte ham 12. September et længere Brev (trykt B&B II, 439—42) og lagde inden i dette Bentleys føromtalte Brev med Afskriften af den gunstige Anmeldelse i Saturday Review (aaenbart i det Haab, at Holst skulde benytte den i Bladet!); »da Du næppe seer dette Blad, sender jeg Dig Bentleys Brev og beder Dig, at Du, naar Du har læst det, vil lade Etatsraad Collin faae det til Opbevarelse for mig«. Bentleys Brev findes nu i den Collinske Brevsamling.

366,7 *Casino-Wiehe*] Skuespiller Wilhelm Wiehe var ved Sæsonens Begyndelse vendt tilbage fra Christiania Teater, hvis Hovedkraft han i ni Sæsoner havde været, og havde

haft sin første Rolle paa Casino som Prosper Bloch i Sardous »Kragetær« 1. September 1860. ¶ 366,8 *en Hardanger-Fiedler*] 16. og 17. September optraadte paa Folketeatret i Mellemakterne mellem de opførte Skuespil en »Hr. Suckow fra Bergen«, der udførte »Norsk Nationalspil paa Hardangerfidel« og »Huldrespil i 2 Afdelinger«. ¶ 366,10 *paa Søndag*] 23. September. ¶ 366,20 *Efterretningerne fra Rom*] Begivenhederne i Italien havde i September 1860 udviklet sig saaledes: Efter at Garibaldi 20. August var landet ved Reggio, forlod Frants II. 6. September Neapel og sejlede til Gaëta; næste Dag holdt Garibaldi sit Indtog, overtog Diktaturen og udnævnte et liberalt Ministerium. I en Proklamation forkyndte han, at Kongeriget Begge Siciliers Forening med Kongeriget Sardinien skulde proklameres fra Quirinalets Trappe — altsaa en direkte Trusel mod Kirkestaten og Pius IX., der stod under fransk militær Beskyttelse. Cavour kom imidlertid Garibaldi i Forkøbet og besatte Kirkestaten; 18. September blev de pavelige Tropper under den franske General Lamoricière slaaet ved Castelfidardo, og den slagne Hær blev indesluttet i Ancona, som faldt d. 29. September. Paven beholdt kun selve Rom, der forsvaredes af franske Tropper. ¶ 366,23 *si fabula vera*] Dersom Historien er sand. ¶ *skudt efter Napoleon i Toulon*] Dagbladet meddelte 18. September, at der under Kejsereens Ophold i Toulon affyredes et Pistolskud mod ham, som imidlertid ikke ramte, da en Kone slog Gerningsmandens Arm tilside. 20. September dementeredes Meddelelsen. ¶ 366,24 *Optøier og Prygl i Anledning af Grevinden*] Nytaarsaften 1859 fandt der store Bølleoptøjer Sted i København, der til dels havde Karakteren af Demonstrationer mod Grevinde Danner (som bl. a. fik Skylden for Frederiksborg Slots Brand!); paa Slotsholmen var der udkommanderet Militær til Politiets Assistance. Der faldt rigeligt med Prygl, især til sagesløse Borgere, og talrige Mennesker kom paa »Kamret« (jvnf. Chr. Richardts Digt: I Gadedøren). Naar Collin pludseligt kommer til at tænke paa den hjemlige Nytaarsrevolution, maa det skyldes, at Dagbladet, mod hvilket der var indledet Retssag i Anledning af nogle Artikler (Nr. 11, 13. Januar, og Nr. 15, 17. Januar), der fordømte Politiets brutale Optøret, nu i Numrene 209—213, 215—16 (6.—14. September) offentliggjorde den omfattende Vidneførsel under Sagen, der trævlede Begivenhederne op til liden Ære for Betjentene. ¶ 366,31 *en revue de semaine*] Første Gang i Dagbladet Nr. 219, 18. September.

NR. 335. Trykt (forkortet) B&B II, 443—46.

367,5 *München 3 Oktober*] 16. September rejste A. fra Genève til Basel, d. 22. derfra over Karlsruhe til Stuttgart, hvor han opholdt sig indtil 2. Oktober; kørte denne Dag til Augsburg og var 3. Oktober i München. ¶ 367,13—14 *hvem jeg vil bringe*

min Tak] A. var i Audiens hos Kong Max 6. Oktober og kom samme Dag til Taffels. ¶ 367,15—16 *mine sidste Eventyr og Historier*] Aus Herz und Welt. ¶ 367,24—25 *en ung Maler, hvis Bekjendtskab jeg havde gjort i Brunnen*] Den tyske Landskabsmaler Gustav Amberger. Dagbogen 22. Juli: »I Dag efter Middagsbordet afreiste den unge Maler Amberger fra Basel der med saa megen Hjertelighed sluttede sig her til mig, han var en Ven af Thorald Læsøe, bad mig boe hos sig i Basel«. ¶ 367,25—26 *en ret velhavende Familie*] Advokat i Basel, Raadmand, Dr. jur. Johann Carl Brenner og hans Hustru, Digterinden Emma Brenner, f. Kron.

368,4 *det tidligste og meest liig Portræt af Schiller*] Billedet — i halv Figur, en face — blev opdaget i Basel 1859 og er nu i Schillerhuset i Weimar; Kunstneren er ubekendt, men det er formentlig malet af en af Tischbein'erne. Paa Bagsiden staar »Mein Schiller. Mannheim 1786«; det skal have tilhørt Charlotte v. Kalb (Marbacher Schillerbuch, III, 1909, 257—59 med god Reproduktion). ¶ 368,7—8 *Boghandler Hoffmann i Stuttgart*] Forlagsboghandler Carl Hoffmann. ¶ 368,8 *Cotta*] Georg Cotta, Freiherr v. Cottendorff, Forlagsboghandler i Stuttgart. ¶ 368,10—11 *Eduard Devrient*] Skuespilleren og Teaterhistorikeren Eduard Devrient var 1853—70 Leder af Hofteatret i Karlsruhe. ¶ 368,18 *Professor Stahr*] Kunsthistorikeren Adolf Stahr, hvis Bekendtskab A. havde gjort i Rom 1846. ¶ 368,21 *»Buch der Welt«*] Das Buch der Welt, ein deutsches Familienbuch für alle Stände; et oplysende Tidsskrift, der begyndte at udkomme 1842. ¶ 368,30—369,1 *skrev Hambro til sin Fader*] Se S. 144,1—2.

369,12 *det franske Lexikon om berømte Nulevende*] G. Vapereaus Dictionnaire universel des Contemporains (se S. 348,13 og Noten dertil). ¶ 369,13 *Brockhaus' tyske Lexicon*] Brockhaus' Konversations-Lexicon. ¶ 369,29 *Bing*] Hof-Galanterihandler M. H. Bing i Pilestræde Nr. 37.

370,9 *Geheimeraad Gietl*] Franz Xaver Ritter v. Gietl, Livlæge hos Kongen af Bayern. Bekendtskabet stammede fra Juni 1854, da A. var med Einar Drewsen i München, blev syg og blev behandlet af Gehejmeraaden. Under sine senere Besøg i Byen var A. en kær og skattet Gæst i hans Hjem.

NR. 336. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

370,25 *et Brev til ham fra Dem*] Dateret 27. August 1836, omtalt (med et Par Citater) A&C 286—87. A. motiverer sin Henvendelse til gl. Collin med, at »Edvard affærdiger mig uden Svar og viser mig til Dem«. ¶ 370,27 *at De var Reisetipendiums-Ansøger (for anden Gang)*] Se om A.s Planer 1836 om en fornyet Rejseunderstøttelse for 1837 fra Fonden ad usus publicos I, 247—48, 250, 264—65. ¶ 370,29—371,1 *Tempora mutantur, et nos mutamur in illis*] Tiderne forandre sig, og vi forandres med dem; ordsproglig

latinsk Vending, der tillægges Kejser Lothar I (795—855) (G. Büchmann: Geflügelte Worte, 27. Ausg., 1925, 520—21).

371,23—24 *de tidligere omtalte Kindergarten*] Se S. 288—89. ¶ 371,26—27 *den til Julen udkommende Oversættelse af »Barfüszle«*] Barbene, Bd. I af Auerbachs Udvalgte Skrifter, frit oversat af Forf. til »Clara Raphael« (1861). ¶ 371,30 *hos deres nye Chef*] Frederik VII. var blevet Regimentets Æresoberst under sit Besøg i Lejren paa Bonarp Hede.

NR. 337. Trykt (forkortet) B&B II, 447—50.

372,1 *Dresden den 18 October*] 9. Oktober rejste A. fra München, overnattede i Nürnberg og i Plauen, var to Døgn i Leipzig og kom d. 13. til Dresden. ¶ 372,17 *Kongen af Würtemberg*] Wilhelm I., Konge 1816—1864. ¶ 372,19 *den store Folkefest i Canstadt*] En stor landøkonomisk Fest, der fejredes 30. September (MLE, Forts. 57). Folkefesten paa Theresien-Wiese i München begyndte d. 7. Oktober. ¶ 372,21 *Bavaria*] Kolossalstatue af Schwanthaler (1850), Personifikation af Bayern, 20,5 m høj, opstillet paa Theresia-Højen i den sydvestlige Del af München.

373,13 *en »Kongelig«—Læge*] Theodor Collin havde siden 30. Januar 1849 været Teaterlæge ved Det gl. Teater.

374,8 *Madam Anholm*] Joachime Anholm, f. Oppermann.

375,8 *»er Konge i sit eget Rige!«*] Se S. 340,9—10. ¶ 375,15 *min Photographi*] Genève-Fotografiet.

NR. 338. Ikke tidligere trykt.

376,1 *Hr. Tottenberg*] Vinhandler og Hotelejer Frants Ferd. Tottenberg, Bag Hovedvagten Nr. 1. ¶ 376,3—4 *en Jfr. Uttreiter i Bredgaden*] Jfr. Charlotte Uttenreiter havde Hôtel garni Norgesgade Nr. 18. ¶ 376,28—29 *i deres nye Leilighed*] Linds var til Flyttedag flyttet fra Nørregade Nr. 38 til St. Annaplads Nr. 9.

377,11 *Grev Leon Moltke*] Dansk Gesandt i Paris, Grev Leon Moltke-Hvitfeldt, Søn af Grev A. G. Moltke-Hvitfeldt.

NR. 339. Trykt B&B II, 451—54.

378,12 *en Ungarer*] Den tysk-ungarske Forfatter og Oversætter K. M. Kertbeny, der bl. a. havde udgivet Gedichte von Alexander Petöfi (1849) og Album hundred ungarischer Dichter (1854); han skrev ogsaa under Pseudonymet Benkert. 31. August havde han sendt A. sine Oversættelser, næste Dag gjorde Kertbeny Visit og »var meget underholdende«. 2. September bad han A. om hans Autograf, »men jeg kjender ikke hans Forhold, det er mig ubehageligt at komme i Berørelse med Mennesker hvis Per-

sonlighed og Forhold jeg ikke kjender«. Dagen efter vil Kertbeny invitere A. paa Køretur, »det vil jeg ikke«. Endelig 7. September: »Jeg maatte nu gjøre en Vesit hos den høflige Oversætter af Petöfi, var ilde stemt; jeg kom der, saae hans rige Album, mange Münchener Venner deri, han var saa godmodig og venlig, læste et Par ældre Bøger hvori jeg blev nævnt, saae interessante Billeder og mit tunge Humeur fordunstede ganske betydeligt« (Dagbogen). ¶ 378,12 *Poetefi*] Den ungarske Nationaldigter Alexander Petöfi; han kæmpede med i 1848-Revolutionen og faldt i det afgørende Slag ved Segesvar (Schässburg) d. 31. Juli 1849. ¶ 378,21—22 *Fru Kaulbach*] Josephine v. Kaulbach, f. Sutner. Dagbogen 5. Oktober: »Besøgt Fru Kaulbach der sagde at Kertbeny var en Eventyr[er], høist paatrængende, havde gjort Gjeld og var jaget ud af Wien og af München, priiste mig lykkelig at jeg var sluppet fra ham uden at prelles; min Anelse sagde mig det!« ¶ 378,29 *hans Europa*] Gustav Kühnes Tidsskrift (se S. 289,7 og Noten dertil), som udkom paa Lorcks Forlag.

379,8 *et Brev*] Dette Brev synes ikke at eksistere mere; A.s Afskrift indeholder adskillige Fejllæsninger. ¶ 379,12 *Männer der Zeit*] Männer der Zeit, biographisches Lexikon der Gegenwart, udkom i Hefter hos Lorck 1858—62. ¶ 379,15 *Buchhändler Georg*] Boghandler Heinrich Georg i Genève.

380,13 *i et fremmet, gjestfrit Huus*] Næmlig hos Serres, hvis Gæst A. var. ¶ 380,19 *en dæmonisk Livslede*] Særligt i sine senere Leveaar kunde A. i Perioder overvældes af et mørkt Tungesind, om hvilket hans Dagbøger indeholder gribende Vidnesbyrd. 3. September skriver han saaledes i Genève: »Det er som laae der en Mare paa mit Humeur, hvorfra, hvorfor, jeg er forunderlig kjed af Alt! men jeg tør ikke bede Dig Gud hjælpe mig, jeg fortjener det ikke, hvorfor skal jeg altid have det godt. Ingen veed fra Time til Time sin Skjæbne. Gik ved den rivende Rhone, dæmonisk Lyst til at kaste mig i den, jeg skyndte mig derfra«. ¶ 380,27 *til Breslau, til Venner der*] Portrætmalerinden Clara Heincke, hvis Fader havde været Politidirektør i Breslau. Hun var en af A.s ivrigste Korrespondenter. Personligt mødtes de første Gang i Dresden 11. August 1857; næste Sommer var han i Juli sammen med hende i Maxen.

Nr. 340. Ikke tidligere trykt.

Nr. 341. Ikke tidligere trykt.

382,31 *Davidson*] Den tyske Skuespiller Bogumil Dawison.

383,1 *Torsdagafsten*] Stykket blev dog først givet Fredag 2. November; A. var betaget af Dawisons Spil. ¶ 383,22 *Clara Schumann og Joachim*] Pianistinden og Kom-

ponistinden Clara Schumann, f. Wieck, Robert Schumanns Enke, en af Tidens betydeligste Klaverspillere, og den berømte Violinvirtuos Joseph Joachim.

NR. 342. Trykt B&B II, 455—57.

384,10 *imorgen tidlig*] Afrejsen udsattes til d. 5. November; se det følgende Brev. ¶ 384,17 *Schiller Lotteri*] Serre, som 1855 havde taget Del i Planlæggelsen af Deutsche Schiller-Stiftung til Understøttelse af trængende Forfattere og deres Efterladte (oprettet paa Schillers Hundredeaars-Dag 10. November 1859), fattede i Foraaret 1859 Planen til et Nationallotteri, Schillerlotteriet, til Fordel for denne Institution. Trods talrige baade hemmelige og offentlige Angreb løste han med stor Dygtighed Opgaven med det af A. nævnte gunstige Resultat.

385,5 *Boz*] Pseudonym, under hvilket Dickens udgav sin første Bog *Sketches by Boz* (1835). ¶ 385,20 *Fødselsdagen*] 2. November havde baade Edvard, Theodor og Augusta Collin Fødselsdag.

NR. 343. Trykt (forkortet) B&B II, 457—60.

385,21 *Basnæs den 11 November*] Hjemrejsen forløb saaledes: Fra Dresden til Berlin 5. November, næste Dag til Hamburg; 7. November derfra til Neumünster og videre d. 8. over Flensborg, Haderslev, Assens til Odense (9. November); derfra d. 10. til Basnæs.

386,5 *Kongen*] Kong Johann, der 1854 havde efterfulgt sin Broder Friedrich August II. paa Tronen. ¶ *Løverdags Aften*] 3. November. ¶ 386,7—8 *oversat paa Tydsk Dantes Divina Comedia*] Under Pseudonymet Philalethes udgav den daværende Prins Johann 1828—49 i Dresden en god kommenteret Oversættelse. ¶ 386,9 *Prindsesse Amalie af Sachsen*] Under Pseudonymet Amalie Heiter havde Prinsessen skrevet ialt 25 Skuespil og Lystspil, hvoraf flere havde gjort Lykke paa tyske Scener, men hvis litterære Værdi dog ikke er synderlig stor. ¶ 386,14 *Kongens to ældre Søstre*] Den ovenfor nævnte Prinsesse Amalie og den S. 274,30 omtalte Hertuginde Marie af Toscana. ¶ *Prinds Georg med sin Gemalinde*] Tredieældste Søn af Kong Johann; han blev Konge 1902 efter sin Broder Kong Albert (1828—1902). Prins Georg havde 1859 ægtet Infantinde Maria Anna af Portugal, Datter af Prins Ferdinand af Sachsen-Coburg-Gotha og Dronning Maria II. da Gloria af Portugal. ¶ 386,18 *een af Ministrene*] Undervisningsminister J. P. v. Falkenstein. »Falkenstein sagde at han havde indført mine Eventyr i Skolerne i Sachsen» (Dagbogen 26. Oktober). ¶ 386,21 *Operaen »Rigoletto»*] Af Verdi. ¶ *besøgte Ingen*] Han aflagde dog — som bebudet S. 383,4 — et Besøg hos Komponisten Meyerbeer inden Teatertid (Dagbogen 5. November). ¶ 386,23 *Rencks*] Fa-

milien Edvard Collins gode Venner, Klædefabrikant, kgl. Agent Detlev Anton Renck fra Neumünster og hans S. 305,26 omtalte Frue. Renck hørte til de loyale Holstenere i Tiden mellem Krigene; han havde 1854—58 været kongevalgt Medlem af Rigsraadet og var ogsaa Medlem af den holstenske Stænderforsamling. 1863 blev han dansk Etatsraad.

387,2 *I Fredags Middag*] 9. November. ¶ 387,3 *hvor jeg ikke har været i 18 Aar*] Dette maa ikke forstaas bogstaveligt; A. havde passeret Byen Aaret forud d. 11. September paa Hjemrejsen fra Jylland. Indenfor de nævnte 18 Aar havde A. været i Odense 1843, 1844, 1845 (se Skildringen af Mortensaften i Odense S. 32—33!), 1847 (Skytte- laugsdagen d. 1. Juni, se S. 134—35!), 1850 (hvor A. 9. Juni var paa Visit hos Aarestrup og Dagen efter spiste Frokost hos ham); 1853 overværede han Knudsmarkedet 16. Juli paa Vej til Sølvbrylluppet paa Glorup og overnattede paa Tilbageturen 1.—2. August i Odense (S. 245). Men han mener vel, at siden Adjunkt Hanck døde 1840, og hans Enke og Døtre næste Efteraar flyttede til København, havde han ikke flere Venner tilbage i sin Fødeby. ¶ 387,6—7 *Det Huus, hvori jeg havde tilbragt min Barn- dom*] Munkemøllestræde Nr. 3, hvor A. boede 1807—19; Huset er 1930 ført tilbage til sin oprindelige Skikkelse. ¶ 387,8 *Ingen kjendte jeg*] Biskoppen traf han ikke, men han havde mere Held med sin Visit hos en Bekendt fra Lykkesholm-Somrene, Proku- rator Søren Hansens Enke Elise f. Lindegaard (smlgn. Noten til I, 224,19), hvor han om Lørdagen drak Kaffe. Lørdag Formiddag havde han haft Digteren Jul. Chr. Gerson, dengang Redaktør af Fyens Stiftstidende, til Cicerone i Staden; Gerson og hans Kæreste fulgte ham ogsaa til Diligencen (Dagbogen 9.—10. November). En- somheden gælder altsaa kun den første Eftermiddag. ¶ 387,9 *Biskoppen*] C. T. En- gelstoft, Biskop over Fyens Stift siden 1851; A. kendte ham fra Edv. Collins Hjem. ¶ 387,14 *det nye Theater*] Dagbogen: »det nye Theater i Kongensgade«. ¶ 387,14—15 *de nye Bygninger Nebelong har reist*] Domhuset i Albanigade, bygget af Arkitekt N. S. Nebelong, var netop under Opførelse; det blev fuldført 1861. ¶ 387,20—21 *en vittig Herre fra Kjøbenhavn*] Dagbogen 10. November: »efter Kl. 6 i Korsøer, hvor jeg traf Brødrene Hax[t]hausen, den ene talte rask paa det og var nok vittig«.

NR. 344. Ikke tidligere trykt.

389,14—15 *de smaa Ordener*] I A.s Testamente af 18. Februar 1860 (se S. 328,16 og Noten dertil) hedder det: »Fru Jette Collin mine smaa Ordener«. ¶ 389,18—19 *i Slutningen af denne Maaned vil optræde som Marie Stuart*] Schillers Maria Stuart genop- toges dog først 13. Januar 1861 med Fru Heiberg i Titelrollen; Tragedien gik i denne Omgang 11 Gange. ¶ 389,28 *Deres elskværdige Værtinde*] Fru Scavenius.

NR. 345. Ikke tidligere trykt.

391,11 *til Garnisonspladsen eller til d'Angleterre*] Det blev d'Angleterre. ¶ 391,22—23 *paa Søndag*] 18. November.

392,10—11 *Comiteen for Oprettelsen af en Buste for Hartmann*] For at hædre sin mangeaarige Formand havde Studentersangforeningen besluttet at lade hans Buste (modellert af Bissen) udføre i Marmor og opstille i Sangforeningens Lokale. Til Fordel for Busten gaves der da en Koncert d. 16. November 1859, og Aaret efter var det Hensigten at afsløre Busten ved en Fest paa Skydebanen for Hartmann, der oprindeligt var ansat til d. 19. November 1860 (Axel Sørensen: *Studenter-Sangforeningen 1839—1889*, 1889, 108—12). ¶ 392,22 *har da her, første Gang paa hele Reisen, bestilt Noget*] Dagen efter sin Ankomst — 11. November — skrev A. det lille Eventyr Sommerfuglen, der kom i Folkekalenderen den samme Jul (Folkekalender for Danmark 1861, 95—97); Fredag 16. November: »Endt i Dag min Historie om Bispen i Børglum og hans Frænde«. *Bispen paa Børglum og hans Frænde* blev omskrevet i Juleferien paa Basnæs (S. 397,1—2), tryktes første Gang i *Illustreret Tidende*, Nr. 70, 27. Januar 1861, optrykt i *Nye Eventyr og Historier*, Anden Række, 3. Samling, 1865, 35—45 (SS, XV, 39—45). ¶ 392,27—28 *I den første danske Avis jeg saae*] Dagbogen 12. November: »i Eftermiddag læser jeg i Berlings Avis at i Aften holder Karup et folkeligt Foredrag over mit Levnet, der bliver jeg nu onskabsfuld behandlet og beklirket; bitter stemt, det er altsaa Hjemkomsten! Galde og Lede i mit Hjerte«. Avertissementet, der fremkaldte saa stor Bevægelse, stod i Berlingske *Tidende*, Nr. 265, Tillæg, 12. November, Morgen: »Folkelige Foredrag. Tiende Foredrag holder jeg iaften Kl. 9 (Hj. af Admiral- og Boldhuusgade Nr. 1). Indhold: Om Drømmens Oprindelse, Væsen og Betydning, psykologisk Foredrag. Derefter: Digteren Andersens Levnet, fortalt af ham selv. — Adgangskort faaes i Industriforeningen og ved Indgangen, som aabnes Kl. 8½. W. I. Karup.« Karup var Litteratus og havde ført et temmeligt omtumlet Liv, i nogle Aar som katolsk Propagandist, senere i Strid med Kirkeledelsen. 1857 havde han været Medarbejder ved det berygtede Smudsblad *Rappée*. Han var nu begyndt at holde folkelige Foredrag, der hurtigt bragte ham paa Kant med Politiet, saa A.s Ængstelse kan ikke siges at være helt ubegrundet. Det lille Foredrag udkom iøvrigt som en selvstændig Pjece: »Digteren H. C. Andersens Levnet, fortalt af ham selv. Tildeels efter Marmiers franske Original ved K.« (1861). Hvor han *korsarmæssigt har skrevet om A.*, er det ikke lykkedes Udg. at konstatere. Karup forlod et Par Aar senere Landet; 1864 blev han Inspektør ved et Forsikringssselskab i Dresden og udgav ansete Værker om Forsikringsvidenskab.

393,3—4 *at han har læst om Holbergs Levnet*] 11. Foredrag d. 15. November sluttede

ifølge Annoncen i Berlingske Tidende (Nr. 268, Tillæg) med »Ludvig Holberg, skildret af ham selv«.

NR. 346. Ikke tidligere trykt.

394,1 *gamle Puggaard*] Grosserer, Etatsraad Hans Puggaard. ¶ *hans Søn*] Grosserer Rudolf Puggaard. ¶ *Orla Lehmann*] Lehmann var Hans Puggaards Svigersøn. ¶ 394,2 *Juliane Heger*] Datter af Skuespillerparret Steffen og Eline Heger; hun var Husbestyrerinde hos Etatsraad Puggaard. ¶ 394,4 *glæde mig ved Deres Nærværelse*] A. kom til Selskabet. ¶ 394,6 *Numa Jacobsén*] Vexelmægler Numa Victor Jacobsen, Broder til Fru Thora Hartmann, J. P. E. Hartmanns anden Hustru, hvem han havde ægtet 1855. Numa Jacobsens Død averteredes i Berlingske Tidende Nr. 271, Tillæg, 19. November. ¶ 394,6—7 *den Hartmanske Fest derfor udsat*] Festen fandt Sted paa Skydebanen 30. November med Kantate af Chr. Richardt til C. J. Hansens og P. Heises Musik; Hovedtalen holdtes af N. C. L. Abrahams; A. var med, men »føjte mig halv fremmet mellem Ungdommen dér« (Dagbogen); Abrahams udbragte humoristisk hans Skaal. ¶ 394,7—8 *Capitain Anholm pludselig er død*] 15. November.

NR. 347. Trykt A&C 468.

Collin har med Blyant noteret Datoen paa Billetten, som A. havde efterladt paa hans Kones Skrivebord en Dag, da han ikke traf hende hjemme.

NR. 348. Ikke tidligere trykt.

394,24 *sædvanlig Assistance*] Fødselsdagsvisen. ¶ 394,26 *et ualmindelig godt Brev, som De her skrev til mig*] A. var paa sit Julebesøg paa Basnæs og havde ifølge Almanak og Dagbog 22. December skrevet til Edvard Collin; dette Brev synes at være tabt.

395,3 *Rikke Cold*] Frederikke Cold, Konventualinde i Gisselfeld adelige Jomfrukloster, Datter af Kancellideputeret Christian Magdalus Thestrup Cold (1754—1826). A. kendte hende siden sin Ungdom fra Admiral Wulffs Hjem; hun døde omtrent 74 Aar gammel. ¶ 395,12—13 *den Slags Sindssygdøm*] Det hele indskrænkede sig vist til lidt Melankoli, som A. maa have udmalet sortere i Brevet end i sin Dagbog, der blot har 20. December: »Fru S. har sin melankolske Tid, det er ret trist og nu den tredie Juul«. Dagen efter skriver han: »Fruen lidt bedre i sit Humeur, jeg falder derimod hen i Tristhed«.

NR. 349. Ikke tidligere trykt.

396,13 *Visen*] Den sjette Januar 1861 (Velkommen sjette Januar, Du Blomst med Livets Blade —); utrykt, Collinske Samling Nr. 20, 4to. ¶ 396,23 *Jürgensens fra*

Næstved] Toldforvalter i Næstved Marcus Jürgensen, Fritz Jürgensens Farbroder, hans Hustru Jenny Sophie f. Bojesen og Sønnerne Urban (1831—1897), Sekondløjtnant ved 2. Dragonregiment i Næstved, senere Ritmester i Rytteriets Forstærkning og Slotsforvalter i Odense, og Jürgen (1836—1902), Sekondløjtnant i Kavaleriets Krigsreserve, Rideskolar ved Den kgl. Staldetat, senere Kontorchef i Finansministeriets 3. Postrevisionskontor og Ritmester i Reserven. ¶ 396,24 *Fru Nees*] Sophie Nees, Fritz Jürgensens Søster, Fru Collins særdeles gode Veninde. ¶ 396,25—26 *Basnæs i Papir, udklippet og sammensat*] Tydeligere i Dagbogen 24. December: »af Luzie udskaaret i Carton Basnæs med Glas over, det er tegnet og gjort af Gartnerens Søn Gesner«. Modelkartoner var højeste Mode i 1860 (V. Lindstrøm: Kjøbenhavn i Tredserne, 1913, 92). 15. November indeholdt Berlingske Tidende, Nr. 268, følgende Meddelelse: »Modelleercartons. Rækken af de paa A. Levys Forlag udkommende Modelleercartons er i disse Dage bleven forøget med Cartons til Hovedgaarden Basnæs i tvende Plancher, tegnede og konstruerede af G. Ed. Gesner«. ¶ 396,29 *»De tolv med Posten*] Tolv med Posten, skrevet 25. December 1860 (Dagbogen), udkom 2. Marts 1861 i Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 1. Samling, 1861, 1—8 (SS, XIV, 331—35).

397,2—3 *Le pardon de Ploermel*] Meyerbeers nye 3-Akts Opera (1859) til Tekst af de bekendte Librettister Michel Carré og J. Barbier. A. fik 29. November Tekstbogen til Oversættelse (Dagbogen) og gjorde i Juleferien første Akt færdig (20.—28. December). Oversættelsen forblev utrykt og Operaen kom først 1892 op paa Det kgl. Teater; A.s Manuskript: Dinorah eller Valfarten til Ploërmel, Syngestykke i tre Acter efter »Le Pardon du Ploërmel« til G. Meyerbeers Musik, findes i den Collinske Samling Nr. 21, 4to, Fasc. IV. ¶ 397,6 *Udgiveren af Vejviseren*] Vejviseren for 1861 blev udgivet af Boghandler L. B. Thiesens Enke. ¶ 397,9—10 *boer paa Garnisonspladsen No 22*] Almanak 10. December: »Bestemt mig for at boe paa Garnisonspladsen«. Han havde da i tre Dage »løbet og seet paa Værelser« (Dagbogen 8.—10. December). ¶ 397,12 *Boytner*] Oliemøller, Kaptajn S. N. Beutner, gift med Nanna f. Drewsen, Søster til Michael Drewsen i Silkeborg. ¶ 397,13 *Skeer det ikke*] I Vejviseren 1861 anføres A. som boende Kongens Nytorv Nr. 34 (c: Hotel d'Angleterre). ¶ 397,20 *»Gøsse*] Fru Nees's Søn Fritz, opkaldt efter sin Morbroder, der har foreviget ham i »Gysse-Bogen«.

BIND III 1861-66

1861

Nr. 350. Ikke tidligere trykt.

1,5—6 *paa Hjørnet af Garnisonspladsen og Toldbodgaden*] St. Annaplads Nr. 22, Stuen (smlgn. II, 397,9—10); A. boede her fra 4. Januar—4. April 1861. ¶ 1,6 *jeg veed ikke ret hans Navn*] Han hed Restauratør Lorentz Peter Schmidt og var fra Aabenraa. ¶ 1,11 *har lagt Gulvteppe paa*] Det var ikke gjort, da A. kom (Dagbogen 4. Januar). ¶ 1,12 *Sadelmager Olsen under Hotel Phønix*] Sadelmagemester H. C. Olsen, Norgesgade (Bredgade) Nr. 37. ¶ *Visen til den sjette Januar*] Se II, 396,13 og Noten dertil. ¶ 1,15—16 *Le pardon de Plöormel*] Se II, 397,2—3 og Noten dertil. A. fortsatte i Aarets første Maaneder flittigt sit Arbejde paa Operateksten, tildels hjulpet af Theodor Collin (Dagbogen 7. Januar, 5. og 24. Februar, 4., 8., 10., 11. Marts). 12. Marts blev den afleveret til Afskriveren; 14. Marts: »Fuldendt Plöormel og givet det sidste til Afskriveren« (smst.); 20. Marts indleverede han Stykket til Teaterchefen (Tillisch). Hauchs Censur, dat. 29. Marts 1861 (Rigsarkivet), fastslaar, at Dinorah er et maadeligt Værk, men at man naturligvis ikke bør stille for store Krav til en Operatekst; Censor antager iøvrigt, at Oversætterens Navn og hans gode Forhold til Dagbladskritiken »rimeligvis vil skaffe hans Arbejde en velvillig Modtagelse og en naadig og bevaagen Dom«. Operaen kom imidlertid først paa Scenen (i A.s Oversættelse) d. 14. December 1892, men opførtes kun 6 Gange; Tiden var løbet fra Musiken. ¶ *omskrevet Historien om Bispen i Børglum*] Se II, 397,1—2; smlgn. II, 392,22—23 og Noten dertil. ¶ 1,17 *»Tolv med Posten«*] Se II, 396,29 og Noten dertil. ¶ 1,17—18 *»Skarnbassen«*] Dagbogen 30. December 1860: »Jeg skrev et Eventyr Skarnbassen, læste det, og forunderligt syntes det passe paa Meget, jeg ikke havde tænkt paa under Nedskrivningen«. Det udkom 2. Marts 1861 i Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 1. Samling, 1861, 9—21 (SS, XIV, 335—43). ¶ 1,18 *»Sneemanden«*] Dagbogen 31. December 1860: »Krille Frost under Fodsaalen. . . I Dag skrev jeg et Eventyr Sneemanden«. 1. Januar (det var den Dag 10 Graders Frost; Sneen var »som oversaaet med Diamanter«): »Reenskrevet Eventyret Sneemanden«. Trykt i Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 1. Samling, 1861, 57—66 (SS, XIV, 348—53). ¶ 1,20 *kunnet give et heelt Hefte*] Et saadant — det ofte citerede Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 1. Samling — udkom som nævnt

2. Marts 1861. Foruden de tre her omtalte Eventyr indeholdt det Hvad Fatter gjør, det er altid det Rigtige, De Vises Steen, I Andegaarden og Det ny Aarhundredes Musa. Bispem paa Børglum kom i Illustreret Tidende og gemtes derfor til en senere Samling. ¶ 1,21 »De Vises Steen«] Skrevet i Efteraaret 1858 (B&B II, 401), trykt i Folkekalender for Danmark 1859, 121—36, optrykt i Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 1. Samling, 1861, 33—55 (SS, XIV, 116—32). ¶ 1,22 *Borreby*] Se Note til II, 265,1.

NR. 351. Ikke tidligere trykt.

2,10 *at give Jonas saamange Penge med*] Brevet er skrevet den Dag, A. forlod København for at begynde sin aarlige Udenlandsrejse. Dagbogen 19. Februar 1861: »Bestemt at reise og tage Jonas med, han blev meget glad«. Foreløbigt rejste A. i Forvejen til Sorø for at se til Ingemanns; næste Dag — 5. April — mødte han Jonas i Morgentoget fra København, og de fortsatte over Korsør med Damperen til Flensborg. ¶ 2,17 *Bravo*] Siden 14. Oktober 1847 havde J. Bravo været dansk Konsul i Rom, siden 1855 tillige svensk-norsk Konsul. Smlgn. iøvrigt I, 195,28 og Noten dertil.

NR. 352. Ikke tidligere trykt.

3,2 *en Hr Helms*] Sagførerfuldmægtig i Sønderborg, cand. jur. Henrik Steffens Helms, senere Skolebestyrer og Kaptajn i Reserven; hans Livserindringer udkom 1912; S. 66—67 fortæller han sine Minder om A. — Helms havde som Student været Huslærer hos Wanschers, hvor han havde truffet Jonas Collin og sluttet Venskab med ham. I Jonas's Hjem havde han saa lært A. at kende. Helms havde taget slesvigsk juridisk Eksamen 1860 og var det følgende Aar (til Oktober 1861) ansat paa Kontoret hos Advokat Grimm i Sønderborg. »Paa en af sine Rejser tog Andersen og Jonas med Dampskibet »Diana« fra Korsør til Flensborg. Jeg opholdt mig dengang i Sønderborg, og paa Jonas's Opfordring gik jeg ombord paa Skibet dér og sejlede med dem til Flensborg, og var saa Andersens Gæst til et meget flot Aftensbord i »Raschs« Hotel. Andersen havde nemlig været søsyg hele Rejsen og havde ikke spist det mindste, siden han om Morgenen forlod København [skal være: Sorø]; nu vilde han tage Revanche. Men ved Synet af det tæt besatte Aftensbord fik han en saadan Kvalme, at han straks forlod Værelset og gik i Seng. Jonas og jeg lod imidlertid al den gode Mad smage os fortrinligt, og var ikke bedrøvede over at være blevne alene, saa at vi af Hjertet kunde tale sammen, og vi havde meget at drøfte, da vi ikke havde seet hinanden i over et Aar« (a. S. 67). ¶ 3,4 *Madam Rasch*] Hotelejer J. J. Raschs Hustru Marie f. Holtum. ¶ 3,23—24 *ved Münden*] Mellem Göttingen og Kassel ved Sammenløbet mellem Fulda og Werra. ¶ 3,26 *Festdagen*] Jonas Collins 21-Aars Fødselsdag.

4,5 *et nyt Syngestykke »Undine«*] G. A. Lortzings Opera Undine, til hvilken han selv havde skrevet Teksten efter Friedrich de la Motte Fouqués berømte Eventyr, stammede iøvrigt fra 1846; det er altsaa kun for A., at den har været ny. ¶ 4,12 *Politik*] I det forløbne Aar siden Ministeriet Halls Udnævnelse (24. Februar 1860) var Situationen i det dansk-tyske Mellemværende blevet betydeligt skærpet. Efter den stormfulde slesvigske Stænderforsamling 1860 var nu ogsaa Slesvig kommet paa den europæiske Dagsorden; hidtil havde Konflikten kun omfattet de to tyske Hertugdømmer. Frygten for tysk Indblanding og for yderligere Indrømmelser havde vakt en stærk national Bevægelse i Danmark (Dannevirke-Foreningen, Rigsdagsadressen), der aabent proklamerede Ejderpolitiken. 7. Februar 1861 havde det tyske Forbund paany truet med militær Eksekution i Anledning af Budgetsagen i Holsten; baade i Tyskland og i Danmark voksede Krigsstemningen, som ogsaa fik ny Næring ved Tronskiftet i Preussen, og Krigens Udbrud ventedes i Foraaret 1861. Faren drev imidlertid over i Sommerens Løb. Preussen ønskede ikke Krigen paa dette Tidspunkt; Rusland var en Modstander af Holstens Udskillelse af det danske Monarki (af Frygt for Kiel som Basis for en kommende stærk Sømagt). Hall gik ind paa, at der foreløbigt ikke paalagdes Holsten større Bidrag til Monarkiets Fællesudgifter end dem, som Normalbudgettet hjemlede (Erklæringen af 29. Juli). Hermed løstes Konflikten for denne Gang; 12. August udsattes det tyske Forbunds militære Eksekution.

NR. 353. Ikke tidligere trykt.

4,23 *Stænderforsamlingen*] Den holstenske Stænderforsamling, der dels havde drøftet Forslaget om en ny Forfatning for Hertugdømmet, dels Kravet om, at de holstenske Stænder skulde have besluttende Myndighed overfor den holstenske Del af Fællesbudgettet, og som ikke havde været nogen Sukces for den danske Regering, sluttede 11. April. — *Presidenten*] Grev Carl Scheel-Plessen; hans Slutningstale konstaterede, at Kløften mellem de to forhandlende Parter var uoverstigelig. ¶ 4,26 *Pepita*] Den spanske Danserinde Pepita de Oliva gæstede første Gang København i 1858; hun optraadte paa Casino fra d. 12. September og hensatte Byen i en fuldstændig Begejstringsrus, især ved sin Udførelse af spanske Nationaldanse som La Mandrilena og El Ole; hun spillede baade i Casino og paa Folketeatret i for Lejligheden skrevne Vaudeviller. Almanak 19. September 1858: »Om Aftenen talt med Pepita i hendes Paaklædningsværelse«. Da hun kom igen 1861, var den værste Pepita-Mani overstaaet, selvom hun endnu i Begyndelsen gjorde Lykke og vakte Opsigt.

5,1 *Kong Salomon*] J. L. Heibergs Vaudeville Kong Salomon og Jørgen Hattemager (opf. 1. G. p. Det kgl. Teater 28. November 1825) havde hvilet siden 10. Marts 1844,

men var 7. April 1861 blevet genoptaget paa Repertoiret. ¶ 5,4—5 i *Goldschmidts »Hjemme og ude«*] Under Rubriken Correspondance fra Udlandet indeholdt Bladets Nr. 4, 26. Januar 1861, Sp. 62—65 et Brev, dat. Genova d. 3die Januar 1861, som skilddrede den Marchese Ignatio Pallavicini, Hertug af Alhambra og Grande af Spanien tilhørende pragtfulde Have og hans Palads, samt fortalte hans Livshistorie, der vidnede om Gejstlighedens overmægtige Indflydelse paa hans Handlinger og Dispositioner. Han havde lovet Vor Frue at bygge et Palads med en Have, som skulde overgaa alle andre i Skønhed; selv levede han sit Liv i Fattigdom og Forsøgelse. ¶ 5,14 *Raasløff*] Konferensraad Harald Raasløff var Minister for Holsten i Halls Ministerium og var oprindeligt blevet modtaget med Velvilje i Hertugdømmet. 6. Marts 1861 mødte han som kgl. Kommissarius i den holstenske Stænderforsamling, og ved at undlade at afgive den af Hall ønskede Erklæring i Budgetsagen og tilmed forlange Forhandlingerne udsat desavouerede han Konseilspræsidenten, »en Episode, som svækkede den danske Regerings Stilling overfor Holstenerne, Tyskland og de neutrale Magter mere end nogetsomhelst andet af hvad der var sket, siden Konflikten med Forbundet begyndte« (Neergaard: Under Junigrundloven, II, 1, 1916, 471). Affæren medførte Raasløffs Demission; Hall overtog selv det holstenske Ministerium og sendte Etatsraad Schultze som Kommissarius til Stænderforsamlingens sidste Møder. Raasløff udgav Pjecen »Mit Tilsvar« som Forsvar for sin Optræden i Itzehoe. ¶ 5,15 *Rygterne om de 40,000 Mand*] Kommandanten i Altona indberettede i April Maaned, at den preussiske Regering havde opfordret Bestyrelsen for Berlin-Hamburg-Jernbanen til at holde sig rede til med korteste Varsel at kunne befordre 40,000 Mand til det danske Monarkis Sydgrænse (Neergaard, a. St., 447). Rygtet satte Fart i de hjemlige Rustninger.

NR. 354. Ikke tidligere trykt.

5,22 *Neuchatel 13 April*] 9. April var Rejsen gaaet fra Frankfurt til Basel, hvor A. havde været sammen med Maleren Amberger og besøgt Advokat Brenners (smlgn. II, 367—68). Torsdag d. 11. kørte han og Jonas Collin fra Basel til Neuchâtel, hvor de var sammen med gamle og unge Jules Jürgensen; Faderen gik paa Bjergtur med Jonas Collin, Sønnen med A. paa Visit hos Redaktøren af Byens Avis. ¶ 5,24 *Genfeller Lyon*] Det blev Genève.

NR. 355. Ikke tidligere trykt.

6,15 *og bruge mange Penge*] Ekstraordinært anvendtes 1,354,000 Rdl. til Hæren, 543,000 til Flaaden; der anlagdes Feltbefæstninger ved Dannevirke, Dybbøl og Fredericia, oprettedes Befalingsmandsskoler for Reserveofficerer o. s. v. ¶ 6,23 *Symbolum*]

Valgsprog. ¶ *Qui bene latuit, bene vixit*] Den, som har levet stille og ubemærket, har levet lykkeligt (Ovid: *Tristia*, III, 4,25).

7,1 *Joh. Edv. Jessen*] Kontorist, Søn af den II, 323 og 326—28 omtalte Bøsssemager N. J. Jessen. Fra Aarene 1859—61 findes en Række forrykte Breve til A. fra J. E. Jessen (i Ny kgl. Saml. 2315, 4to). Det er ogsaa ham og ikke den gamle Bøsssemager, der har skrevet det II, 326—28 omtalte Brev. ¶ *Barfod*] Brevet er ikke bevaret; det kan altsaa ikke afgøres, hvem Afsenderen har været. ¶ 7,2 *M. Jespersen i Rønne*] Geologen M. Bohn Jespersen, dengang Adjunkt ved Rønne højere Realskole; den omtalte lille Bog var nogle populærvidenskabelige Foredrag. ¶ 7,3—4 *nogle Ord af Aarhundredets nye Musa*] Som Motto er sat følgende Ord af Eventyret *Det nye Aarhundredes Musa*: »Spørg det nye Aarhundredes Musa, i Ragnarok, naar det nye Gimle løfter sig i Forklarelse og Forstaaen« (Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 1. Samling, 86; SS, XIV, 365). Eventyret *Det nye Aarhundredes Musa* (digtet i Januar 1861?) udkom 2. Marts som Slutningsstykke i *Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 1. Samling, 1861, 77—86* (SS, XIV, 360—65). ¶ 7,5 *Puggaard*] Etatsraad Hans Puggaard (smlgn. II, 394,1 og Noten dertil). ¶ 7,6 *Küchlers Maleri efter Perugino*] »Madonna med fire Helgene, Kopi efter Perugino«; det udstilledes 1862 paa Charlottenborg. — Küchler var 1844 gaaet over til Katolicismen og 1851 indtraadt som Lægbroder i Franciskanerordenen under Navnet *Fra' Pietro*. Han sendtes først af Ordenen til Schlesien, men vendte 1855 tilbage til Rom, hvor han som Munk levede i Klostret *Bonaventura* (paa Kejserpaladsernes Ruiner). ¶ 7,9 *der erste Schiffer*] »Amor indgiver den første Søfarende Drømmen om Melida. Efter Gessner: »Der erste Schiffer«; udstillet 1826 paa Charlottenborg.

NR. 356. Ikke tidligere trykt.

8,5 *Rom den 29 April*] 13. April rejste A. og Jonas Collin fra Neuchâtel over Genève, Lyon, Avignon, Marseille til Nizza, hvor de opholdt sig fra d. 18. til 20. April; 21.—22. April kørte de derfra med Diligencen over Oneglia til Genua, besaa denne By de følgende Dage og sejlede d. 25. med *Stella d'Italia* til Livorno, som de naaede næste Morgen. Lørdag 27. April Kl. 4 fortsatte de Rejsen med Dampskibet *Vatican*, kom Kl. 6 næste Morgen til *Civita vecchia* og var Kl. 2 Eftermiddag i Rom. ¶ 8,9 *Consul Dalgas*] Christian August Dalgas, dansk Konsul i Livorno. ¶ 8,13 *Pas Viseren*] Udførlige Beklagelser i denne Anledning MLE, Forts. 59. ¶ 8,18—19 *den gamle Tigger, som er paa Trappen i Improvisatoren*] Onkel Peppo fra den spanske Trappe; se *Romanens Første Deel*, Kap. I, IV, VIII (SS, II). I en Note til MLE, Forts. 63 skriver Jonas Collin: »Jeg troer dog her at burde tilføie, at det, der nærmest drev Andersen bort fra Rom, ikke var Varmen, men en Frygt, der til sine Tider betog ham med næsten uimod-

staaelig Magt. Sammenhængen dermed var denne: Den første Dag, vi vare i Rom (d. 28de April), besøgte Bjørnson os og fortalte Andersen, at Tiggeren Beppo var rasede over, at han var blevet skildret i »Improvisatoren« som en slet Person, og at han derved var gaaet glip af mangen god Bajoch. Bjørnson, som ikke kjendte Andersen, var uforsigtig nok til yderligere at fortælle ham, at Beppo havde ladet falde nogle Ord om, at han nok skulde hævne sig, og denne Meddelelse satte Andersen i stor Frygt. Han udtalte til mig, at han var overbeviist om, at han vilde blive myrdet af Een eller Anden, som Beppo havde leiet dertil, og at han intet Øieblik kunde være sikker, saa længe han opholdt sig i Rom. Det lykkedes mig den Dag at faa ham nogenlunde beroliget, men om Natten kom Angsten paany over ham og lod ham ingen Ro. Senere talte han vel sjeldnere om sin Frygt, men af og til beherskedes han dog stærkt af den, og den blev en væsenlig Faktor i hans Bestemmelse om at forlade Rom« (MLE, Forts. 63—64). A.s egen Fremstilling i Dagbogen lyder saaledes: 28. April: »Bjørnstjerne Bjørnson kom strax til os og var høist elskværdig. Har De seet Onkel Pepo sagde han, han er meget gal paa Dem, han veed fra Engælændere og Tydskere at De har skrevet en Bog hvori han omtales og at man siger han er ond og mister derfor mange Bajocchi, jeg blev høilig afiseret, dette Menneske der ikke forstaaer min Bog hader mig, vil altsaa gjøre mig ondt, jeg bliver dræbt, var min Tanke; i høj Grad betaget var jeg, mit Ophold her en Pine, jeg ønskede at kunne komme strax afsted, men maatte holde ud for Jonas' Skyld. Bravo beroligede mig forgjæves«. — 29. April: »Sovet urolig, i en Angestens Sved. Bjørnstjerne kom og beklagede sin Tale, sagde, naturligviis at der var Intet i den, jeg kunde jo altid følges med Nogen, Bravo slog det ganske hen, men bad os ikke tale videre derom, da der ellers blev lavet en heel Historie. Mit Ophold uhyggelig«. ¶ 8,23 *Historien med Hanens Fjer*] Eventyret Det er ganske vist! Fjeren er her Hønen! ¶ 8,25 *Ravnkilde*] Komponisten Niels Ravnkilde; han var 1853 kommet til Rom paa en Kunstrejse, slog sig ned som Musiklærer og blev der til sin Død.

9,5 *Rotonden*] Pantheon.

Nr. 357. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

9,22 *Iphigenia*] Glucks Opera Iphigenia i Aulis, opf. 1. G. p. Det kgl. Teater 27. April 1861. ¶ 9,24 *Maren Frølich*] Maren Louise Amalie Frølich, Koristinde ved Det kgl. Teater, Datter af Hosekræmmer Johannes Frølich. Fra og med Folketællingen 1850 har hun bortkastet Maren og kaldte sig nu (og senere i Vejviseren) Louise Amalie Frølich. ¶ 9,27 *Hr og Md Rasmussen*] Skuespiller Theodorus Rasmussen og hans Hustru Wilhelmine f. Luplau, begge ansat ved Casino. ¶ 9,28 *en af Dandserinderne*] I Anden Act, 6. Scene. ¶ 9,29 *Orpheus i Underverdenen*] Offenbachs Operette opførtes

1. G. 11. Oktober 1860 paa Folketeatret, hvor den blev en stor Sukces i H. P. Holsts Oversættelse; allerede tre Dage senere — 14. Oktober — spillede den paa Casino i M. V. Bruns og H. Marchers Bearbejdelse, men opnaaede her kun 9 Opførelser.

10,1—2 *hvori Pepita med sin el Ole fortrænger Cancanen fra Gudernes Hjem*] »Ballet i Olympen«, Gude og Folkekomedie med Sange og Kor i 2 Akter af Erik Bøgh, opf. 1. G. p. Casino 27. April 1861. ¶ 10,3 *en Søn*] Ægteparret Jerichaus yngste Søn, den senere Landskabsmaler Holger Jerichau, f. 29. April 1861. ¶ *Blandt Billedhuggerarbejderne*] Paa Charlottenborgudstillingen. ¶ 10,3—4 *den unge Strambo*] Billedhugger F. C. Stramboe. ¶ 10,4 *det brünette Parti*] Dagbladets Betegnelse for Høyens Modstandere (Europærerne); hans Tilhængere, de nationale Malere, kaldtes *de blonde* (Emil Hannover i Karl Madsen: *Kunstens Historie i Danmark, 1901—07, 311*). ¶ 10,5 *Dalsgaard*] Maleren Christen Dalsgaard. ¶ 10,7 *Skovgaard*] Maleren P. C. Skovgaard; hans *store Billede fra Hellebæk* hed »Sommereftermiddag ved en Indsø. Efter en bortdragende Regnbyge belyses Landskabet atter af den dalende Sol«. ¶ 10,9 *Fru Freund*] Amalie Freund, f. v. Würden, Enke efter Billedhuggeren H. E. Freund. ¶ 10,10 *Schmidt*] Genremaleren L. A. Smith. ¶ 10,12 *»En Kjøbenhavnsk Familie«*] Reproduktion f. Ex. i Sigurd Schultz: *Dansk Genremaleri* (1928). ¶ 10,12—13 *en sand Meislingsk Dagligstue*] Smlgn. I, 191,24 og Noten dertil. ¶ 10,20 *en dramatisk Afhandling*] Under Pseudonymet Verecundus findes i Steenstrups *Dansk Maanedsskrift, 1861, I, 325—54* en Afhandling: *Theatret. Dens andet Afsnit, kaldet Qvindens Vaaben, er helliget Fru Heiberg*. Forf. paaviser bl. a., hvor vanskeligt det har været for senere Skuespillerinder at erstatte Fru Heiberg i hendes bedste Ungpigeroller. »Træder Fru Heiberg ud af Stykket og giver Plads for yngre Kræfter, da træder — som Erfaringen har viist — Stykket ud af den Plads, det mister den Interesse, det tidligere uafbrudt havde bevaret i Theatrets Repertoire«. Fru Heibergs Hemmelighed i disse Roller kan »siges med eet Ord: Hun havde Ungdom, Poesiens og Phantasiens Ungdom, der ikke alene greb Publicum, men ogsaa hendes Medspillende«. »Alle disse Roller hører ind under det Naive, en Genre, som enhver 16 Aars Pige troer at kunne bemægtige sig. Og hvor Talentet er givet, det første, umiddelbare Talent, forenet med Gratie og Phantasie, der lader denne Fordring sig høre, som rimelig; ere disse Betingelser tilstede, kan mangen en Feil hos den Yngre løbe med, uden at Indtrykket i det Hele forfeiler sin Virkning. Men skal den unge Pige dresseres af en gammel coquet Lærer til at agere ung, da bliver hun, uden selv at ane det, saa gammel, at hun ikke formaaer at gjøre os Gamle unge« (337—38). — Høedt, som siden Marts 1858 var fritaget for Tjeneste som Skuespiller, fungerede vedblivende som Elevinstruktør ved Det kgl. Teater. Artiklen er skrevet af A. F. Krieger — i Samarbejde med Fru Heiberg selv!! (Johanne Louise Heiberg og

Andreas Frederik Krieger. En Samling Breve, II, 1915, 453—54). ¶ 10,23 *Viehe*] Michael Wiehe, Høedts nære Ven.

NR. 358. Ikke tidligere trykt.

11,8 *aqua fontane*] Skal vel blot betyde: Vand fra Fontænen.

NR. 359. Ikke tidligere trykt.

13,2—3 *den unge Bissen*] Billedhuggeren Vilhelm Bissen. ¶ 13,23 *Kückler*] A. op-søgte ham 1. Maj i Bonaventura-Klosteret og giver i sin Dagbog en smuk Skildring af denne Sammenkomst. »Hans Øine lyste saa glade, saa ærlige, han syntes lykkelig, jeg følte mig underlig bevæget ved den Omskiftelse i hans ydre Liv«.

NR. 360. Ikke tidligere trykt.

14,20 *en Heggelund*] William Christian Heggelund, en af de Poeter udi egen Ind-bildning, som plagede A. meget i hans senere Leveaar. Heggelund synes ikke at have faaet trykt noget, saa hans Aspirationer til Anckers Legat har været temmeligt naive. ¶ 14,21 *det Anckerske Legat*] Ved Testamente af 14. Oktober 1857 havde C. Ancker (smlgn. II, 188,5) bestemt, at Halvdelen af hans Formue efter hans Død skulde til-falde Hustruen, som dog, ifald hun giftede sig igen, skulde afgive Halvdelen af sin Part til et Fond for Rejsestipendier til Malere, Billedhuggere, Digtere og Komponister. Ancker døde 1857, Enken giftede sig paany 1860 med Major F. C. Stiernholm. Fun-datsen er dateret 1. Maj 1861. A. havde sammen med J. L. Heiberg været udset til at repræsentere Digterne i Udvælgelseskomiteen; efter Heibergs Død valgte Ministeriet Chr. Winther i hans Sted. Legatet uddeltes første Gang i 1861.

NR. 361. Ikke tidligere trykt.

16,19 *Fru Boye*] Maria Boye. ¶ 16,27 *Weilbachs*] Kunsthistorikeren Philip Weil-bach var fra Februar 1860 til Juli 1862 Sekretær i den skandinaviske Forening i Rom og hos Konsul Bravo; han var gift med Cecilie f. Ammitzbøll.

17,15 *Bringstrup*] Landskabsmaleren Thorald Brendstrup, som var paa Hjemvejen fra en fireaarig Kunstrejse til Tyskland, Frankrig og Italien.

18,8—9 *Garibaldi's Veninde Fru Schwartz*] Marie Esperance v. Schwartz, f. Brandt, tysk Forfatterinde, født i England og engelsk Statsborger. Hun opholdt sig i Rom 1849—65, hvor hendes Hjem var meget søgt af Kunstnere og Digtere. Under Forfatter-mærket Elpis Melena udgav hun baade Rejsebøger og Romaner. Fru Schwartz stod Garibaldi personligt nær; hun havde gjort hans Bekendtskab paa Caprera og ydede

ham Hjælp og Støtte ved forskellige Lejligheder; reddede to Gange hans Liv og plejede ham i hans Fangenskab. Paa Grundlag af hans egne Meddelelser udgav hun 1861: Garibaldis Denkwürdigkeiten. Nach handschriftlichen Aufzeichnungen desselben und nach authentischen Quellen. 1865 tog hun fast Ophold paa Kreta. ¶ 18,16—17 *Frøken Kjerulff fra Kjøbenhavn*] Hun omtales ogsaa af Bjørnson (Gro-Tid, II, 1912, 146 o. fl. St.), der kalder hende Julie Kierulff. Ifølge Meddelelse fra Postmester C. Klitgaard maa det antagelig være Frk. Julie Lovise Kierulff, Overpræsident i Kbh. Andreas Christian Kierulffs Adoptivdatter. ¶ 18,21—22 *De rørende høie Mandsstemmer*] Kastraterne. ¶ 18,29 *Christian Schmidt i Talismanen*] Christian Schmidt var Casinos førende Skuespiller; ved Teatrets Aabningsforestilling 26. December 1848 spillede han Titus Brandstok, ledig Barbeersvend, i Johann Nepomuk Nestroys musikalske Farce Talismanen. A. hentyder til 1. Akts 20. Scene, hvor den foretagsomme Barbersvend paa Fru von Cypressenburgs Gods har insinueret sig hos Gartnerenken Flora, der har foræret ham hendes »salige Afdødes« Bryllupsfrakke.

19,7—8 *»staae i det blaæste Indigo*] Citatet er af A., men Udg. har ikke kunnet finde det. I sin Omtale af A.s Sprog anfører E. Collin det som Eksempel paa »et betegnende billedligt Udtryk« (»Bjergene stode i det stærkeste Indigo (deres dybe blaa Farve)«, A & C 453, Fodnoten), saa han er nok blevet drillet med det af Collin'erne. Beslægtede Vendinger i Improvisatoren: »Himlen straaede som Guld, Havet var et Indigo og Øerne blegblaa Skyer« (Udg. 1835, II, 49; SS, II, 194). »Bjergkysten var indigoblaa; denne Pragt af Farver kjendte jeg ikke i Rom« (Udg. 1835, II, 94; SS, II, 225).

20,15 *Deres Kone havde været saa kjærlig at skrive Bladet fuldt*] Til Jonas Collins Brev af 10. Maj 1861 — de sidste Linier A. modtog fra sin faderlige Ven og Beskytter — havde Henriette Collin føjet følgende Efterskrift:

Kjære Andersen Da De veed at hvidt Papir er min Natur imod saa kan De nok finde det rimeligt at jeg kaster mig over den ledige Plads her og takker Dem for Deres sidste Brev som dog ikke glædede mig fordi der gik en forstemt Tone derigjennem — Med Guds Hjælp var det en forbigaende Stemning og da Jonas's sidste Brev kun aander Glæde og Henrykelse over Alt hvad han seer, saa vil jeg trøste mig med at han vist havde omtalt naar De ikke havde det godt, han fortæller tvertimod om Deres overordentlige Udholdenhed i at gaee og at han med Dem havde været ved flere af Roms Yderkanter paa Een Dag — Altsaa kjere Andersen lad mig ret snart see et Par glade Linier fra Dem. —

I Dag viser Thermometret for første Gang paa 9 Grader og Kjøbenhavnerne leve lidt op af den Bjørnedvale hvori Kulde Storm Sne og Hagl har holdt dem. — Jeg

har Udvee! og naar Locomotivet piber græder jeg lidt, men kun indvændig. — Mathilde Fibiger har ved en Indsamling blandt gamle gode Venner faaet 300 til at ligge paa Landet for og i det hele taget forbedre sine ydre Vilkaar, hvad hendes svage Legeme saa godt kan behøve — Ilia lever paa Østerfælled med sine 3 smaa Børn og er meget elskværdig — kun benægter hun at Dickens er Digter og bliver ved at sige »Næ Andersen — han er Digter!« — herom kan vi nu snart blive enige men Dickens kan ikke lade sig nøie med at kaldes »Forfatter«, vel? Om Krig tales slet ikke mere, uagtet Rustningerne fortsættes — det maa vel skee, men Ingen tror paa at det bliver til Alvor — Gid det var saa vel! — I Aftes gaves et nyt Stykke paa Casino af Forfatteren til »En Modedame« — Folk strømme dertil og Pepita dandser hvær Aften — af og til sees uoverskuelige Menneskemasser samlede paa et Sted, saa er Pepita inde i en eller anden Boutik!! — Fra min Broder og Juliane skal jeg hilse Dem saa meget, den Sidste aander og lever i disse Dage i »Improvisatoren« som hun læser for 1ste Gang. —

Lev vel kjere Andersen, skriv snart til

Deres hengivne

Jette Collin.

NR. 362. Ikke tidligere trykt.

20,26 *Grundlovsdag*] Grundlovsdagen 1861 fejredes med store eiderdanske Demonstrationer under Indtrykket af den almindelige krigerske Stemning.

21,4 *Marie Wanscher*] Datter af Grosserer Wilhelm Wanscher. ¶ 21,18 *ingen Spurv falder til Jorden*] Smlgn. II, 280,22 og Noten dertil.

22,13 *Helga*] Helga Collin, Datter af Gottlieb Collin. ¶ 22,14 *Kongen og Grevinden ere paa Silkeborg*] Kongen og Grevinde Danner foretog 1861 en større Jyllandsrejse; 20. Juni —5. Juli var de i Silkeborg. »I Sommeren 1861 fik Silkeborg igjen et Besøg af Kongen og denne Gang for længere Tid. Han havde faaet Lyst til at anvende et Par Uger til at se sig om i vor Egn og fiske i Gudenaen og i Søerne, og Drewsen overlod ham da sit store Hus og flyttede saa selv med sin Hustru hen til sin Søn« (C. Hostrup: *Senere Livserindringer*, 1893, 67). ¶ 22,15 *Cavours Død*] 6. Juni 1861. ¶ 22,16—17 *Ricasoli*] Baron Bettino Ricasoli, Kongeriget Italiens Førsteminister Juni 1861 (efter Cavours Død). ¶ 22,18—19 *Den engelske Dronning er jo nu blevet Offer for sin ulykkelige Familie-Sindsygdом*] Rygtet havde ikke noget paa sig, men var aabenbart naaet vidt ud. Fru mag. art. Aslaug Møller har henledt Udg.s Opmærksomhed paa et Brev fra Prinsgemalen til hans Broder Hertug Ernst af 8. Juni 1861 (trykt i H. Bolitho: *The Prince-Consort and his Brother*, 1933), hvori det hedder: »Victoria is very well and I cannot understand how these horrid vile rumours about her mental state could arise. People here and on the continent are much occupied with these rumours. They have annoyed me tremendously, as I know what the consequences may be. She herself is perfectly

unaware of all this scandals. ¶ 22,19—20 *det 3die kronede Hoved der ikke har kunnet bære Kronens Byrder til Enden*] De to andre er Friedrich Wilhelm IV. af Preussen, der Oktober 1857 provisorisk, 7. Oktober 1858 endeligt overdrog Regeringens Førelse til sin Broder Prins (senere Kejser) Wilhelm som Stedfortræder, samt Oskar I. af Sverige, der ligeledes paa Grund af Sygdom maatte overgive Regeringen til Kronprins Karl (XV.) 25. September 1857. ¶ 22,21 *Roed*] Han fik dette Aar det Anckerske Legat; Paludan-Müller maatte vente til 1870. ¶ 22,23 *Tirsdag rode*] Skal være: 11te. ¶ 22,24 *Deres sidste Brev af 27 Mai*] Dette Brev findes ikke i den Collinske Brevsamling.

23,3 *Studentercomedie af Ploug*] Til Fordel for Studenterforeningens Byggefond havde Ploug skrevet Studenterkomedien: Sørensen paa Eventyr, som opførtes med Mantzius, O. Zinck og Arth. Abrahams i de vigtigste Roller paa Folketeatret 7., 8. og 10. Juni 1861. Stykket er utrykt; udførligt Referat i H. C. A. Lund: Studenterforeningens Historie 1820—70, II, 1898, 484—94. ¶ 23,9 *med den lille Fordeel og den store Bagdeel*] Efter Ombygningen 1857. ¶ 23,9—10 *Grundtvigs Guldarmstage*] Ved Grundtvigs 50-aarige Embedsjubilæum 29. Maj 1861 overrakte Enkedronning Caroline Amalie ham »en stor syvarmet Guldlysestage som Gave fra mange af hans Venner baade i Danmark og i Norge, der efter Indbydelse fra sex danske og een svensk Dame havde ladet den forfærdige af Hr. Guldsmid Green efter Model af Hr. Billedhugger Peters« (Berlingske Tidende 1861, Nr. 123, 30. Maj). ¶ 23,10 *Sprog Levin*] Israel Levin havde gjort betydelige Samlinger til en dansk Ordbog (nu udnyttede i Dahlerups store danske Ordbog); han havde i den Anledning Statsunderstøttelse og Fribolig paa Frederiksberg Slot. ¶ 23,12 *nu samler han Stof til Papir*] I Kludesamlerens Vise, som blev ypperligt foredraget af Abrahams, hedder det:

Nu gaar jeg om og samler Klude;
Skjøndt knap Fortjeneste det gi'er.
Før samlede jeg Stof til Bøger,
Nu samler jeg det til Papir.

23,14 *Md. Kellermann og Md. Hansen*] Balletdanserinden Caroline Kellermann, f. Fjeldsted og Skuespillerinden Erhardine Hansen, f. Rantzau fik deres Afsked fra 30. Juni 1861. ¶ 23,15 *Charlotte Bournonville*] Operasangerinde, Datter af August Bournonville; hun blev ikke afskediget. ¶ 23,15—16 *hendes Fader . . . forlader Theatret*] Bournonville afgik fra Det kgl. Teater med Udgangen af Sæsonen 1860—61 og var derefter 1861—64 Intendant og Instruktør ved Operaen i Stockholm. ¶ 23,16—17 *en krænket men velskreven Afsked fra Publicum i Berlingske*] Under Overskriften »Det kongelige Theater« vendte Bournonville sig i et Indlæg i Nr. 127, 4. Juni, mod Bladets Sæson-

Oversigt. Han konstaterer bl. a. en »Tendents til at blive Balletten qvit, baade ved at nedsætte dens æsthetiske Værd og ved at forringe dens Tilgang paa en Maade, der vil bringe den til at hensygne af sig selv«. Og han slutter med, at han »kan ikke fordølge, at maaskee nogle Aar for tidligt min Lyst og min Begeistring ere blevne svækkede ved at vide Begrebet »Dands« nedværdiget til den laveste Cynisme, høre Balletten omtales med Haan iblandt Nationens Repræsentanter og læse Artikler, der sammenstillede Gøglernes og de lærvillige Dyrs Præstationer med de Bestræbelser for scenisk Kunst, der have været mit Livs Opgave«. ¶ 23,17—18 *Vores Konge reiser med Gemalinde i Jylland*] Kongen ankom 8. Juni sammen med Grevinde Danner til Aarhus, hvor de efter en festlig Modtagelse kørte videre til Moesgaard S. f. Byen. Ved Jærgergaarden (Hads Herreds Skel) var der rejst en Æreport af Beboerne i Viby Sogn. »Hs. Majestæt modtoges her med Krandse, der tilkastedes ham og Gemalinde af unge Bønderpiger« (Berlingske Tidende Nr. 132, 10. Juni). ¶ 23,19 *Prindsesse Louise*] Den senere Dronning, Christian IX.s Gemalinde. ¶ 23,20 *sin ældste Datter*] Prinsesse Alexandra; hun blev forlovet med Prins Albert Edward af Wales, den senere Kong Edward VII. af England, paa Slottet Laeken ved Brüssel 9. September 1862, men allerede i et Aar havde Forbindelsen været forberedt. ¶ 23,22 *Janina Stampe*] Yngste Datter paa Nysø; hun var brystsyg. ¶ 23,26 *Fru Maria Bøjesen*] Maria Bojesen, f. Weiss var A.s Bysbarn og havde siden 1835 været Enke efter en Koffardikaptajn. Samme Aar oprettede hun et Pigeinstitut i København, der 1848 afløstes af en Dannelseanstalt for unge Piger; samtidig var hun Forfatterinde (bl. a. »Rejse gennem Danmark« 1856) og kom senere ind i filantropisk Arbejde. Hun var en energisk og original Dame, temmelig egenraadig. Flere Breve fra hende til A. i den Collinske Brevsamling. ¶ 23,27 *et Avertissement*] Det findes i Dagbladet 1861, Nr. 123, 31. Maj:

Til Beroligelse for Fru Maria Bojesens Venner og Bekjendte overalt i Danmark, meddeles herved, at hendes Helbredstilstand ingenlunde er foruroligende, og at hun kun forbliver i »la maison de santé« for at nyde den friske, styrkende Luft i de omliggende Haver.

Fru Bojesen opholdt sig i Paris og har altsaa en Tid været Patient paa et Sindssygehospital.

24,4 *Brev afsted til Dem og ham den 2den Juni*] Findes ikke i den Collinske Brevsamling.

NR. 363. Ikke tidligere trykt.

24,10 *Genua 7 Juni*] 29. Maj forlod A. og Jonas Collin Rom, gik i Civita vecchia ombord i Dampskibet Vatican og kom næste Morgen til Livorno. Samme Dag fortsatte de til Pisa, var 31. Maj—4. Juni i Florents. Sidstnævnte Dag rejste de til Lucca,

var d. 5. paany i Livorno; sejlede næste Aften i uroligt Vejr til Genua, hvor de ankom d. 7. henimod Kl. 5 om Morgen.

25,4 *det var mig høist bedrøveligt*] Han fik dog (ifølge Dagbogen) Breve fra Fru Neergaard, Ingemann og Fru Henriques!

NR. 364. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

25,14 *vedlagte Billede*] Det er gengivet Rigmor Stampe 24; Billedet har givet Ideen til V. Jastraus Tegning: H. C. Andersen oplæser et Eventyr i den Collinske Familie og til Larsen Stevns' Fresko med samme Emne i Mindehallen i H. C. Andersens Hus, Odense. ¶ 25,18 *lille Ingeborg*] Ingeborg Lind. ¶ 25,26 *Hanne Wiehe*] Johanne Wiehe, ældste Søster til Skuespillerne Michael, Vilhelm og Johan Wiehe. ¶ 25,27 *hendes Broder*] Michael Wiehe, der led af begyndende Sukkersyge.

26,3 *agent Renck*] Smlgn. II, 386,23 og Noten dertil. ¶ 26,5 *Grev Lerche*] Grev Ferdinand Lerche til Astrup.

NR. 365. Ikke tidligere trykt.

27,18 *som det synes, paa sit Yderste*] Hun døde paa Nysø d. 28. September 1861.

NR. 366. Ikke tidligere trykt.

28,15 *fra Bex*] Skrevet 19. Juni (Dagbogen).

30,3 (*eller noget Lignende*)] Smlgn. II, 199,11 og Noten dertil.

NR. 367. Ikke tidligere trykt.

30,14 *Montreux den 24 Juni*] 8. Juni rejste A. fra Genua til Turin, d. 10. derfra til Milano, d. 12. til Isola bella; derfra over Domo d'Ossola, Simplon og Brieg til St. Maurice, hvor han og Jonas Collin var d. 15.—17.; 17.—22. Juni opholdt de sig i Bex og kom sidstnævnte Dag til Montreux (Vernex).

31,18 *Rivninger*] Man lægger Mærke til, at A.s Beretning om, hvorledes han kommer ud af det med Jonas Collin, denne Gang er mere forbeholden. Som det var at vente med hans tidligere Rejser in mente, gik det heller ikke denne Gang godt. Talrige Dagbogsoptegnelser melder om Smaaskænderier mellem Rejsefællerne, som næsten altid endte med, at A. maatte bede om godt Vejr. Han fandt Jonas prikken, paastaelig og rethaverisk; klagede over, at han ingen Hensyn tog til ham (Dagbogen 18. Maj, 4., 10., 19. og 23. Juni o. fl. St.). Karakteristisk Bemærkning 19. Juni: »han er een af de meest prikne Fyre jeg endnu har bundet mig ved Benet paa Reise; og kun lidt kjærligt Sind, eller Lyst til at behage og alt skyder han bag ved, at han »er sand« (Jonas Collin læste

ivrigt Kierkegaard paa Rejsen!). Iøvrigt bedredes Forholdet paany under Rejsens videre Forløb, og i Hamburg blev Rejsefællerne Dus (20. August).

32,3 *Søen*] Genfersøen.

NR. 368. Ikke tidligere trykt.

32,29 *stemt for Chr. Richardt*] Han fik ogsaa Legatet.

33,11 *jeg ængstedes saaledes i en Drøm om ham*] Smlgn. II, 347, Brevet dateret Ouchy ved Lausanne 15. August 1860.

NR. 369. Ikke tidligere trykt.

34,6—7 *Fru Heiberg har taget tre Børn til sig*] I Februar—Marts 1861 besluttede Fru Heiberg (se: Et Liv gjenoplevet i Erindringen, IV, 1892, 231 ff.) at tage tre moderløse Smaapiger fra Dansk Vestindien til sig, og d. 18. Maj modtog hun dem i sit Hjem. Deres Navne var Sarah Henriette (f. 1853), Lelia Adela (f. 1855) og Anna Luise (f. 1857).

NR. 370. Ikke tidligere trykt.

34,14—15 *den mærkelige Hængebroe*] Bygget over Floden Saane 1832—34 af den franske Ingeniør Chaley.

35,25 *Professor Siebold*] Karl Theodor Ernst v. Siebold, Professor i München siden 1853 i sammenlignende Anatomi, Conservator ved den zoologiske Statssamling.

NR. 371. Ikke tidligere trykt.

37,10 *Opholdet i Fribourg*] 30. Juni gik Rejsen fra Lausanne til Freiburg, hvor A. og Jonas Collin bl. a. havde Lejlighed til at høre det berømte store Orgel (smlgn. Brevet til Fru Henriques af 6. Juli 1861, T.-J. 28) og bese begge Byens Hængebroer. Ved Middagstid næste Dag kom de til Bern. ¶ 37,10—11 *Præsten Baggesen*] Carl Baggesen, Digterens Søn, Præst i Bern (I, 95, 21 og Noten dertil). ¶ 37,15 *Scheideck*] Bjærgpas mellem Wetterhorn og Schwartzhorn i Berneroberland. ¶ 37,23 *Frøken Heinke i Breslau*] Clara Heinke, Datter af Politidirektør og Universitetskurator i Breslau Ferd. Heinke (1782—1857). Hun havde under en svær Sygdom lært at elske A.s Værker og havde derfor indledet en Korrespondance med ham, der fortsattes til hans Død. I August 1857 gjorde han hendes personlige Bekendtskab i Dresden (Dagbogen 10.—13. August), og da hendes Tante, Frk. Nathalie Werner, hvem hun rejste med, var en personlig Bekendt af Major Serre og hans Søster, aflagde Damerne en Visit i Maxen. Da A. næste Aar (22. Juli 1858) kom til Maxen med Harald Drewsen, var Frk. Heinke med Søster og Tante Majorens Gæster. Et Udvalg af A.s Breve til hende har hun under

Mærket C. H. offentliggjort i Allgemeine conservative Monatschrift für das christliche Deutschland, 1882, 261—71, 321—28; enkelte Prøver ved E. Reumert i »Politikens« Kronik 8. Oktober 1924. Clara Heinke havde kunstneriske Anlæg, malede Portrætter og havde i Bekendtskabets Begyndelse sendt A. nogle Illustrationer til hans Eventyr. Hun har efter A.s Død faaet sine Breve tilbage, thi hun er ikke repræsenteret i den Collinske Brevsamling. ¶ 37,30 *denne Oversættelse*] Neue Märchen und Historien von H. C. Andersen. Uebersetzt von C. Heinke. Illustrirt v: C. Graf Hardenberg und Clara Heinke; pragtfuldt Manuskript med Helsidesillustrationer i Collinske Samling Nr. 38, 4to.

38,12 »*Psycken*«] Ideen til Historien Psycken fik A. en Aften i Rom i Alibert-Teatret (Dagbogen 5. Maj); Tirsdag d. 7. hedder det smst.: »om Aftenen begyndte jeg at skrive ned Historien om Psycke«; 10. Maj skrev han »paa Fortællingen om Psycken«. Efter Hjemkomsten til København, da han havde oplæst den for en Del forskellige Venner, omskrev han den d. 11. September. Den udkom 25. November 1861 i Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 2. Samling, 1862, 75—93 (SS, XV, 3—16). Smlgn. MLE, Forts. 64, Noten, hvor Jonas Collin meddeler, at Historien 17. Maj fik sin endelige Form. ¶ 38,12—13 »*Rosentraet og Sneglen*«] Sneglen og Rosenhækken, skrevet i Rom i Maj 1861, udkom 25. November s. A. i Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 2. Samling, 1862, 95—100 (SS, XV, 16—18). I en Note til MLE, Forts. 64—65, har Jonas Collin fremstillet dette Eventyrs Tilblivelse som fremkaldt af en Ordstrid mellem ham og A. om en unævnt Ven. Denne Oplysning kan suppleres med et Par Steder fra A.s Dagbog:

Tirsdag 14. Maj: »Hjemme Samtale med Jonas, der satte Viggo [Drewsen] over Bjørnstjerne og Clemens Petersen, han arbejder paa sin Udvikling og havde ikke med andre Mennesker at gjøre, det gav mig Anledning til at skrive Historien om Sneglen og Roserne«. — Fredag 24. Maj: »Mens Jonas var ude for at finde Selskab til at gaae i Collosseum, skrev jeg reent: Sneglen og Rosenhækken; da jeg læste den for ham, han fandt stor Malice mod Viggo, der om han end aldrig viiste Verden noget Resultat, om han laae som Lazaron nøgen paa Gaden, dog blev et udmærket Menneske. Han var stædig i sin Paastand, jeg blev nerveus og Resultatet var at da jeg efter Klokken 11 kom iseng kunde jeg ikke sove og leed af Uro«. — Da Viggo Drewsen i Marts 1864 som frivillig skulde afsted til Krigsskuepladsen, skrev A., der i Virkeligheden elskede og beundrede ham højt, 21. Marts i sin Dagbog: »imellem kommer Tanken, nu begynder hans Liv, hans Bestemmelse her paa Jorden, han bliver udmærket som Soldat; han bliver ikke Sneglen i Eventyret om Sneglen og Rosenhækken, som Jonas fandt var saa agtværdigt«. ¶ 38,13 *fra Florentz skriver sig et Eventyr: »Sølvskillingen*«] Dagbogen 31. Maj:

»Fik paa Touren fra Pisa her til Florents Idee til Historien om »Skillingen«, ved den ubekjendte Sølv mønt, den Sorte ombord praktkede mig paa og Ingen siden vilde modtage, jeg gav den til Jernbane-Portneren i Livorno«. — 27. Juni (i Montreux): »Endt Fortællingen om Skillingen«. Den blev renskrevet i Maxen 30. Juli. Eventyret tryktes første Gang i Folkekalender for Danmark 1862, 112—16, optrykt i Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 3. Samling, 1865, 27—34 (SS, XV, 34—38). ¶ 38,14 *en Historie om »Ørnereden«*] Iisjomfruen, udkommet 25. November 1861 i Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 2. Samling, 1862, 1—68 (SS, XIV, 366—416). »Allerede i Bex fik Andersen Ideen dertil, og læste der Begyndelsen for mig d. 18de Juni« (Jonas Collins Note til MLE, Forts. 65). Dagbogen 18. Juni: »Gik en Tour ud, men det var en skrækkelig Varme, jeg hvilede under Castanietræerne, sad ved Flodbreden; da jeg kom hjem begyndte jeg en Historie om Alpejægeren«. Han fortsatte i Brünnen: 7. Juli: »Om Aftenen skrev jeg lidt paa min Iisjomfru«; 8. Juli: »skrev paa min Fortælling«; 10. Juli: »Jeg begyndte at skrive sammen min Historie fra Schweitz«; 1. August: »skrev utrætteligt paa min sweizer Historie, saa at jeg var træt og ør«. Hovedparten af Iisjomfruen er ført i Pennen 1.—10. August under Opholdet i Maxen. Han læste Historien paa Basnæs (25. August) og for Ingemanns (27. August), som Følge af den sidstnævnte Oplæsning omdigtedes Slutningen (Dagbogen samme Dag). 30. August (Sorø): »Reenskrevet paa »Iisjomfruen«. De følgende Maaneder fik de allerfleste af hans københavnske Venner den at høre, inden den udkom i Trykken.

NR. 372. Ikke tidligere trykt.

39,10 *en høist interessant Tour*] Tirsdag d. 2. Juli rejste A. og Jonas Collin fra Bern til Thun, hvorfra de sejlede til Interlaken. Næste Dag lejede A. en Enspænder, der kørte dem til Grindelwald og tilbage til Interlaken. 4. Juli sejlede de over Brienz-Søen til Brienz, kørte derfra med Diligence forbi Lungern-Søen og Sarnen til Alpnach-Gestaad ved Vierwaldstädtersøen, derfra med Dampskib til Luzern. 5. Juli sejlede de fra Luzern til Brunnen. ¶ 39,19—20 *Thorvaldsens Løve*] Mindesmærke i Luzern, rejst paa Foranledning af General Pfyffer til Minde om Schweitzergarden, der 10. August 1792 blev hugget ned under Forsvaret af Tuilerierne; efter Thorvaldsens Model er Løven udført i Sandsten af Billedhuggeren Lukas Ahorn. I Ill. Tidende Nr. 77, 17. Marts 1861, har A. under Titlen: »Brudstykke af en Reise i Schweitz« skildret Monumentet (optrykt i Reiseskizzer og Pennetegninger, 1868, 9—12; SS, VI, 289—92). ¶ 39,26 *de gode Folk*] Aufdermauers.

NR. 373. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

40,3 *en Heggelund*] Smlgn. S. 14,20.

41,24—25 *en Epilog som De engang skrev for Cetty*] Epilog fremsagt af Hr. Cetti ved hans sidste Fremtrædelse paa Scenen den 14de Mai 1845; trykt i Dansk Album for Litteratur og Kunst, 1845, Nr. 20, 18. Maj (ikke optrykt i SS).

NR. 374. Trykt B&B II, 467—68.

42,14 *fra Ingemann*] Brevet er dateret 3. Juli 1861 og trykt i Breve til A. 362—63. Stedet, A. hentyder til, lyder: »Hvis ikke de andre Stormagter lægge sig alvorligt derimellem, har Preussen og hele Tydskland ellers stærkt Mod paa at angribe os og udføre Executionen i Holsten, der da upaatvivlelig vil medføre en blodig Krig. Vi har rustet os med Kraft og Iver«.

NR. 375. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

NR. 376. Trykt (forkortet) B&B II, 470—73.

44,8 *Zürich*] Søndag Morgen d. 14. Juli kørte de to Rejsefæller fra Brunnen til Ein-siedeln, hvor de overnattede; næste Dag naaede de Zürich og tog ind paa Baur en Lac (smlgn. Note til II, 302,24). ¶ 44,20 *En stakkels ung Engælænderinde*] Dagbogen 9. Juli: »Da vi sad ved Middagsbordet kom en Engælænder med sin Datter, hun var ung, høi og havde prægtige brune Øine og skinnende hvide Tænder, hun satte sig ligeoverfor Spisebordet og betragtede mig og da hun siden brød op og skulde afsted med Dampskib, hilsede og jeg gjenhilsede, straalede hendes Ansigt til mig. Agathe fortalte at den unge Pige havde grædt og bedet Faderen blive her et Par Timer for at faae talt med mig, men de vare kun blevne til det næste Dampskib gik for at see mig naar jeg spiiiste, hun var opfyldt af mine Skrifter«. ¶ 44,24 *en Dame*] Dagbogen 14. Juli: »Agathe [Aufdermauer] stod og holdt næsten Kjærligheds Erklæring til mig ved Afskeden, Jonas var ved at faae ondt over al den Tale«. ¶ 44,26 *Superiøren*] Subprien; det var Pater Gallus (Benedikt Morel), Stiftsbibliotekar og Stiftsarkivar, Rektor ved Stiftsskolen, anset Hymnolog og Pædagog, betydelig religiøs Lyriker, dertil en munter og vittig Mand. A. medbragte et Brev til ham fra Agathe Aufdermauer.

45,1 *Dominikanere*] Det er en Misforstaaelse; Klostret beboedes af 60 Benediktinerpatre og 20 tjenende Brødre. ¶ 45,4 *Abeden*] Heinrich IV. Schmid von Baar, Fyrst-abbet 1846—74. ¶ 45,8 *den hellige Meynrad*] Grev Meinrad af Sulgen, der ifølge Legendenden trak sig som Eneboer tilbage til den Skovegn, hvor nu Klostret ligger, og som byggede et Kapel, hvortil en Abbedisse fra Zürich Aar 832 skænkede et undergørende Mariabillede. Meinrad blev dræbt af to Røvere og kanoniseret efter sin Død; Klosterkirken er et af Europas mest besøgte Valfartssteder. ¶ 45,19 *Duntsfelt og Frué*] Gros-

serer, Etatsraad William Frederik Duntzfelt og Hustru Bertha f. Christmas. ¶ 45,20 *Datteren Fru Michelsen*] Marie Michelsen, f. Duntzfelt, g. 1856 m. Marineminister, Kommandør, senere kar. Kontreadmiral Ove Wilhelm Michelsen.

NR. 377. Ikke tidligere trykt.

46,28 *en porte-montre*] Urbærer; Brikke eller Stativ, hvorpaa et Lommeur ophænges.
47,9—10 *kaldte mig Excellence*] Smlgn. II, 377,28—29.

NR. 378. Ikke tidligere trykt.

47,28—48,1 »*gaae ind til sin Herres Glæde*«] Matt. 25,21.

NR. 379. Ikke tidligere trykt.

48,27 *Marquis Torre-Arsa*] Vincenzo Fardella di Torrearsa, Juni 1861 en af Næstformændene i det italienske Deputeretkammer, sendtes i Juli til Stockholm og København for at overbringe en officiel Meddelelse om Dannelsen af Kongeriget Italien. ¶ 48,28 *Gjæsterne fra Slesvig*] Som et Led i Sommerens mange nationale Tilkendegivelser maa ogsaa Borgerforeningen i Flensborgs Udflygt til København 27.—31. Juli 1861 betragtes. Selskabet bestod af 135 Herrer og 90 Damer; et tilsvarende Selskab fra Haderslev paa 175 Personer sluttede sig i Korsør til Flensborgerne. Slesvigerne fik overalt en begejstret Modtagelse, der kulminerede i København, hvor Overpræsidenten, Kammerherre Lüttichau bød Gæsterne velkommen; ved de store Fester talte bl. a. D. B. Adler, Laurids Skau, Hans Krüger, Landfysikus Duseberg, C. V. Rimestad og Chr. Richardt. Sidste Dag var der Fællesspisning i Dyrehaven (ved den slesvigske Sten).

49,17 *et kjøbenhavnsk Blad*] Vittighedsbladet Hr. Sørensen, 1861, Nr. 64, Torsdagen den 18. Juli; Digtets Overskrift er Til Hende. ¶ 49,20 *Der er en Lavhed paa Din Pande*] Parodi paa Aarestrups Digt Til en Veninde (Samlede Skrifter, udg. af Hans Brix og Palle Raunkjær, III, 1923, 75):

Der er en Trolddom paa din Læbe,
Der er en Afgrund i dit Blik,
Der er i Lyden af din Stemme
En Drøms ætheriske Musik.

Der er en Klarhed paa din Pande —

Collin citerer iøvrigt efter Hukommelsen. 1ste Linie skulde lyde: Der er en Ondskab paa Din Læbe; 5. Linie: Der er saa skummelt paa Din Pande.

NR. 380. Ikke tidligere trykt.

50,1 *Maxen den 5 August*] Rejsen gik 22. Juli fra München over Augsburg, Nürnberg, Hof, Chemnitz og Dresden til Maxen med Ankomst sidstnævnte Sted d. 26. ¶ 50,10—11 *den unge Falkenstein, Søn af Hof-Bibliothekaren*] Han hed ifølge Dagbogen 1. August Arthur og var Søn af den II, 289,3 omtalte Constantin Karl Falkenstein. ¶ 50,16—17 *Professor Reichenbach*] Ludwig Reichenbach, siden 1820 Professor i Botanik ved det kirurgisk-medicinske Akademi i Dresden, Direktør for det kgl. Naturaliekabinet og den botaniske Have. ¶ 50,17 »*auf der Vogelwiese*«] Promenade paa venstre Elb-Bred. ¶ 50,20 *Bastei*] Se Note til II, 221,16.

51,4—5 *Den 10 er Fesdag i Deres Hjem*] Edvard og Henriette Collins, Sølvbryllupsdag; Dagbogen 29. Juli: »Skrevet Sølvbryllups Sang til Edvard og Jette Collin«. ¶ 51,21—22 *Hvorledes gaaer det Hjalmar, ligesaa Edgar?*] Hjalmar Collin var for Øjeblikket uden Beskæftigelse; Edgar læste til slesvigsk juridisk Eksamen, men fik den ikke.

NR. 381. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

52,27 *Laura Clasen*] Om hende kan Udg. kun oplyse, at hun var gift, boede i Norge og undertiden var i Besøg hos Drewsens.

NR. 382. Trykt (forkortet) B&B II, 473—74.

53,24 *her til Dresden*] Fra Maxen. ¶ 53,27 *den berømte Madame Bürde-Ney*] Sopran-sangerinden Fru Jenny Bürde-Ney.

54,12 *jeg har i mange Aar ikke været i Weimar*] Ikke siden September 1857. ¶ 54,18—19 *Hr Hages Indvælden paa mig*] Dagbogen Fredag 22. Marts 1861: »Middag hos Fengers [0: Finansministeren], der var blandt flere Alfred Hage. Fenger udbragte min Skaal for min Reise. Hage spurgte hvilke tyske Hoffer jeg vilde optræde ved, det var i denne Tid en Uartighed, jeg gled over den, nu talte han om at jeg skulde tale et Par Ord med Peter Oldenburg [Storfyrsten af O.], tilsidst blev han mig for uartig og jeg gjorde ham opmærksom paa at jeg ikke søgte Fyrsterne ude men var glad naar de hædrede mig med Opmærksomhed, at han derimod havde anskaffet sig en Hofdragt for at komme til reading room hos Dronning Vittoria, og hvad han opnaaede der ved var kun at gaae igjennem Salen hilse paa Dronningen, der ikke talte med ham og at hans Navn kom i Avisen. Marstrand og Fenger fornøiede det at jeg svarede som jeg gjorde, men ærgerlig blev jeg.« Alfred Hage var den kendte Storkøbmand og nationalliberale Politiker.

NR. 383. Ikke tidligere trykt.

55,15 *vi have Jonas i god Behold*] Hjemrejsen gik d. 18. fra Dresden over Leipzig,

Braunschweig, Hamburg, Flensborg til Korsør, hvor A. og Jonas Collin skiltes d. 22.; A. fortsatte samme Dag til Basnæs, Jonas Collin tog til København.

56,23 *Maskeraderne*] De aarlige store Casino-Maskerader.

57,3 *den bekjendte*] Det var Natten mellem 24.—25. August 1572, at Huguenotterne myrdedes i Paris under Festlighederne efter Henrik af Navarras Bryllup. Collin har altsaa husket en Dag forkert.

NR. 384. Ikke tidligere trykt.

58,7—8 *Deres gamle og tro Veninde*] Jonna Stampe.

NR. 385. Ikke tidligere trykt.

58,17 *et Brøllup i Familien*] Dagbogen 25. August: »Fru Scavenius reiste i Formiddags Kl 1¹/₂9 for at være til Frøken Scavenius og Wedels Bryllup den 28de«. Det drejer sig om Frk. Elisabeth Scavenius og Ritmester, Baron Hans Rudolph Wedell-Wedellsborg. ¶ 58,20—21 *en Herre der besøgte os i Flensborg*] Dagbogen 21. August: »Hr Kauffeldt [∵: Kancellist i Centralkassen for Hertugdømmet Slesvig i Flensborg W. H. T. Kauffeldt] kom og spurgte efter Jonas han havde faaet Brev at Jonas kom i Dag og hjem i morgen; det er ubegribeligt hvor han kan vide det!«

NR. 386. Ikke tidligere trykt.

Paa denne Billet svarede A. ifølge Dagbogen 29. August omgaaende, men hans Svar er gaaet tabt. Denne Lakune i Brevvekslingen forklarer hans tilsyneladende udeltagende Tavshed overfor Meddelelsen om hans gamle Vens og Beskytters Død.

NR. 387. Ikke tidligere trykt.

60,7 *Brev fra Deres Mand*] Ogsaa dette Brev er gaaet tabt. ¶ 60,9 *paa Søndag*] 1. September. ¶ *mine Værelser*] Hos Madam Anholm, for hvem A. omsider alligevel bestemte sig. ¶ 60,18 *den Dag der forestaaer*] Begravelsen foregik Mandag d. 2. September Kl. 10; Biskop S. Bindsbøll og Pastor N. G. Blædel talte. Dagbogen Mandag den 6. [! ∵: 2. September]: »Angest for at sidde i Kirken ved Begravelsen; fik Graveren til at aabne Stolen og Døren ud til Kirkegaarden. Biskop Bindsbølls Tale var ikke fyldestgjørende, han talte for meget om Frederik den Sjette og det politiske Liv, et smukt Suplement gav Blædel ude ved Graven paa Frederiksberg, jeg kørte der ud med Hornemann og Menisteren fenger. Om Eftermiddagen spiste jeg paa Restauration og følte mig meget ene«. (Smlgn. B&B II, 475 og MLE, Forts. 68—69). ¶ 60,27 *Et Par Ord har jeg skrevet over ham der gik os forud*] Digtet »† Jonas Collin«, trykt i Dagbladet

1861, Nr. 203, 2. September, optrykt i *Kjendte og glemte Digte*, 1867, 285 (SS, XII, 549).

NR. 388. Ikke tidligere trykt.

20. December rejste A. paa Juleferie til Sorø og Holsteinborg; 22. December skrev han til Edvard, Henriette og Louise Collin. Brevet er gaaet tabt, men til den Part af det, der angik E. Collin, er, som hans Svar viser, Koncepten bevaret i det her meddelte Brevfragment, som er paabegyndt umiddelbart inden Afrejsen.

61,12 »at reise er at leve!«] Smlgn. II, 95 og MLE 291.

NR. 389. Ikke tidligere trykt.

61,23 *Deres Reiseplaner*] Dagbogen 24. December: »Efter Bordet fik jeg Brev fra Eduard at min Kapital var 8200 Rdlr, at jeg altsaa med Jonas kan tænke paa Spanien; glad derover«. A. tilbragte dette Aar Juledagene paa Holsteinborg, da Fru Scavenius paa Basnæs var rejst til Nizza.

NR. 390. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

62,6 *et Brev fra Bjørnson*] Bjørnsons skønne Brev af 10. December 1861, trykt Breve til A. 621—25. ¶ 62,16 *Justitsraad Schiøt fra Søholm*] M. J. Schiøtt, tidligere Ejer af Rugaard, nu af Lystejendommen Søholm i Gentoft Sogn (ved Emdrup Sø og Lyngbyvejen). ¶ 62,17 *han vil strax begynde at bygge en facade til Gaden*] Disse Byggeplaner blev ikke realiserede; den gamle Gaards Ydre er endnu (1935) paa det nærmeste uforandret. Justitsraad Schiøtt solgte allerede 1865 Ejendommen til Grosserer J. P. Grønbech. ¶ 62,21 *sit stille Liv paa Heden*] Louise Collin var denne Vinter i Huset hos Pastor H. F. Feilberg, den senere berømte Folkemindeforsker, dengang Sognepræst i Valsbøl, Mellemslesvig, og hans Hustru Anna f. Nutzhorn, hvis Søster Marie var hendes Veninde. Hun var rejst derover 8. December (Dagbogen).

1862

NR. 391. Ikke tidligere trykt.

63,3 *vor Samtale idag*] A. havde denne Dag været til Middag hos Edv. Collin (Dagbogen). ¶ 63,12 *i bestemte Terminer fra Reitzel*] Det drejer sig om Honoraret for den nye 2-Binds Udgave af Eventyr og Historier med Vilh. Pedersens Illustrationer. Dagbogen 30. Januar: »Tilbud af (3000) fra Reitzel for illustrerede Eventyr«. 19. Juli udbetalte Reitzel 1000 Rdlr. (Dagbogen). ¶ 63,13 *Hr Carl Boye*] Smlgn. Noten til I

274,26. Carl Boye, som havde været Toldassistent ved Øresunds Toldkammer, var 1861 blevet ansat som Kasserer i Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn.

NR. 392. Ikke tidligere trykt.

64,21 *Tietgen og Fugl*] C. F. Tietgen og Etatsraad U. N. Fugl, Privatbankens Direktører siden dens Grundlæggelse 1857.

NR. 393. Ikke tidligere trykt.

65,3 *dette sender jeg Dem*] Til Basnæs, hvorhen A. var rejst d. 2. Juni. ¶ 65,8 *bekjendt paa Rügen*] Dagbogen 6. Juni: »Brev fra Eduard Collin med et Brev fra en Ubekjendt paa Rygen«.

NR. 394. Ikke tidligere trykt.

65,20—21 *Scharff . . . Eckardt*] Smlgn. II, 338,4 og Noten dertil. Begge hørte i disse Aar til A.s nære Omgangsvener. ¶ 65,21—22 *idet der fra Bournonville slet ikke kom Svar paa to Telegrafdepecher*] Dagbogen 31. Maj: »Scharff kommer ikke til Stockholm, Bournonville reiser allerede den 9de derfra og svarer ikke paa Scharffs Telegrapheren«. Ogsaa i Stockholmaarene tilbragte Bournonville sine Sommerferier i Fredensborg. ¶ 65,23 *flyve forbi Sorø*] Ingemann var død 24. Februar 1862. ¶ 65,28—66,1 *Fru Drewsen*] Ingeborg Drewsen skulde besøge sin Søn Valdemar i Christiania; det var hendes første Norgesrejse (T.-J. 31).

66,3 *Nyrup og Wiehe*] Operasanger J. L. Nyrop, hvis sensationelle Debut som Masaniello i Den Stumme i Portici 12. Februar 1862 A. udførligt har skildret i Dagbogen, og Skuespiller Johan Wiehe, yngre Broder til Michael og Wilhelm Wiehe. ¶ 66,24 *Oluf*] Oluf Thyberg (smlgn. II, 346,21 og Noten dertil). ¶ 66,26—27 *een af de Photographier hvor han har stillet mig som Gaardsanger*] Dagbogen 15. Marts: »Photographeret af Theodor«. ¶ 66,30 *arbejder*] Dagbogen 3.—6. Juni og senere viser, at Ordene gælder de Bemærkninger til Eventyr og Historier (den illustrerede 2. Bind's Udgave), som fulgte med Udgavens sidste Bind. Arbejdet var allerede begyndt i Januar (Dagbogen 26. 27. Januar); paa Basnæs afsluttedes det; dér og paa Holsteinborg læste A. Korrektur paa Bemærkningerne.

NR. 395. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

67,13 *vore væntede Gæster*] Til det 5. skandinaviske Studentermøde i København 11.—17. Juni 1862. ¶ 67,14 *Stolpe og Floderus*] stud. fil. Hjalmar Stolpe, den senere bekendte Arkæolog og Etnograf, og d.r. fil. Manfred Mustafa Floderus, siden 1859 Lektor i Naturvidenskab ved Uppsala Katedralskole, 1866 Rektor smst. ¶ 67,15 *turen*

til Frederiksborg] 14.—15. Juni foretog Studentermødet en 2-Dages Udflugt til Nordsjælland, hvor man overnattede i Hillerød. ¶ 67,16 til Theatret] Festforestillingen paa Det kgl. Teater fandt Sted 12. Juni; der opførtes Jeppe paa Bjerget, Balletdivertissementet La Ventana samt Nei med Fru Heiberg som Sophie. ¶ 67,18—19 No parquettet] Nummerparkettet kaldtes saaledes, fordi der her, hvad det oprindeligt ikke var Tilfældet i Parterret, fandtes nummererede Siddepladser; A. havde Friplads i Parkettet. ¶ 67,21 Fanny Beutner] Søster til Fru Pauline Drewsen i Christiania og Datter af Kaptajn S. N. Beutner (II, 397,12 og Noten dertil). Fanny Beutner havde 1852 ægtet Historikeren Professor Fr. Schiern, men Ægteskabet var 1859 blevet opløst. ¶ 67,25 Gade Carré og Fredstrup] Efter Bournonvilles Afrejse til Stockholm (se S. 23,15—16) leedes Balletten af hans højre Haand, den udmærkede Mimiker Ludvig Gade som Balletdirigent. Da Gade havde ondt ved at overkomme Arbejdet, engagerede Teatret i April 1862 den franske Balletmester Gustave Carey, f. i Sverige af franske Forældre. Carey debuterede baade som Balletkomponist, Instruktør og Danser med Balletten Nymfen og Faunen 9. Maj, og han var nu Balletmester i Sæsonerne 1862—64. Han var senere Leder af Balletten i Tivoli og døde i København 1881. Axel Fredstrup var Balletdanser ved Teatret og blev derefter Regissør.

NR. 396. Ikke tidligere trykt.

68,22 Hamilton] Grev Henning Hamilton, svensk-norsk Gesandt i København 1861—64. ¶ 68,26 en passende Vending i sin Tale] »Studentermødets bestyrelser [var] indbudte til middag hos den svensk-norske gesandt, greve Hamilton. Ved et uheld svigtede bukkene under bordet og den store isbombe, i hvilken de 3 landes flag var plantet, gled på gulvet og gik i kvas. En uhyggelig tavshed indtrådte, indtil den galante vært udbød: »Ja, ja, falla vi, så falla vi alle tre tillsammans och under våra fanor!« (J. Clausen: Skandinavismen, 1900, 164). ¶ 68,30 Theodor Norske med Kone] Theodor Boye, der siden 1859 havde været Fuldmægtig i Finansdepartementet i Christiania, havde nu hentet sin Brud i Danmark, idet han 25. Maj 1862 i Borre Kirke var blevet viet til Sognepræstens Datter Sophie Hedevig Rebekka West.

NR. 397. Ikke tidligere trykt.

69,11 Holsteinborg] Fra Basnæs kørte A. 16. Juni til Holsteinborg, hvor han blev til d. 22. ¶ 69,15 Frøken Munch] Laura Munch, yngste Datter af den norske Historiker P. A. Munch, hvis Kone og Børn i disse Aar havde fast Bopæl i Rom. ¶ 69,24 Herlufsholms Skole] Hvor Fru Scavenius' Søn Otto var Discipel.

70,1 Baron Oertzen] Mecklenburgeren Baron Georg v. Oertzen var oprindelig Hu-

sarofficer, havde dernæst været Gesandtskabsattaché hos Bismarck i Frankfurt a. M.; paa dennes Foranledning blev han 1857 tjenestegørende Kammerherre og Hofchef hos Prinsesse Anna af Hessen, og han forblev i København indtil 1863. Oertzen har udgivet en lang Række Digtsamlinger. ¶ 70,2 *Prindsesse Anna*] Prinsesse Anna af Preussen, Datter af Prins Carl og Prinsesse Maria (Storhertugen af Weimars Søster), var 1853 blevet gift med Landgreve Frederik af Hessen-Kassel (1820—1884), dansk Generaløjtnant og Broder til den senere Dronning Louise. Indtil 1864 havde Landgreven sit Hjem i København; A. var en hyppig Gæst ved Baller og Koncerter hos ham. ¶ 70,3 *Baron Rosenkrantz*] Baron Iver Rosenkrantz, almindeligt kaldet: den røde Baron, Udskrivningschef i Korsør, 1863—66 dansk Ministerresident i Italien. A. bevarede den venskabelige Forbindelse med Rosenkrantz til dennes Død 1873.

NR. 398. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

NR. 399. Ikke tidligere trykt.

72,23 *Basnæs*] A. var 22. Juni vendt tilbage hertil fra Holsteinborg.

73,24 *til Lerchenborg*] Til Edv. Collins Ven, Lensgreve C. A. Lerche. ¶ 73,25 *til Roeskilde*] A. var indbudt af Domprovst S. Ortved, hvem han havde besøgt 14.—17. September 1857.

74,5 *Bibliothekaren i Einziedeln*] Se S. 44—45. A. traf forøvrigt Pateren igen i Brunnen 31. Juli og 1. August under sit og Edv. Collins Besøg der; Collin havde da allerede afleveret Bibelen i Einsiedeln (Dagbogen). ¶ 74,6—7 *Conrad Rothe*] Pastor P. C. Rothe, 1. residerende Kapellan ved Vor Frue Kirke i København, 1865 Sognepræst og Stiftsprovst smst. ¶ 74,15 *Vor gode Doctor*] Theodor Collin.

NR. 400. Ikke tidligere trykt.

NR. 401. Ikke tidligere trykt.

77,2 *De er paa Lerchenborg*] A. kom hertil fra Basnæs d. 6. Juli. ¶ 77,2—3 *hvorledes situationen er*] Dagbogen 6. Juli: »Jeg hørte at Eduard Collin i forgaars paa Jagten var gledet og havde forstuvet sin Fod, han og Broderen vare strax tagne til Byen men haabede at det ikke skulde udsætte Reisen til Udlandet«. ¶ 77,9 *bring Snegle til Huset*] Fra A. ¶ 77,14 *til Skindergade*] Hvor E. Hornemann boede i Nr. 26. ¶ 77,15 *Store Forventninger!*] Spøgefuld Hentydning til Titlen paa Dickens' bekendte Roman, der Aaret forud (1861) var udkommet i dansk Oversættelse ved L. Moltke. ¶ 77,16 *Grevinden*] Cornelia Lerche, f. Tillisch.

NR. 402. Ikke tidligere trykt.

NR. 403. Ikke tidligere trykt.

79,16 *paa Søndag*] 13. Juli. ¶ 79,23 »Luffe«] Oluf Thyberg. ¶ 79,27 *Helsted og Kone*] Enten Komponisten, Kapelmusikus Carl Helsted og Hustru Franciska f. Hagen eller hans ældre Broder og Kollega i Kapellet Edvard Helsted, gift med Elinore Louise f. Seydel. ¶ 79,30—80,1 *han blev netop født da jeg var i Slagelse*] 3. Marts 1825.

80,2 *anmeldt i Kallundborg avis*] Kallundborg Avis 1862, Nr. 80, 8. Juli. ¶ 80,3 *lige- som det stod i Skjelskør-Avisen*] Skjelskør Avis 1862, Nr. 81, 5. Juni. ¶ 80,5 *Sommergjæk!*] I Dagbogen for 18. Februar 1862 skriver A.: »(Igaar fik jeg fra Drevsen to Blomster i Potte, den ene var en Sommergjæk, som han bad mig skrive et Eventyr om for at dette Navn kunde bevares)«. Adolph Drevsen havde nemlig sendt ham følgende Brev:

Kjære Andersen!

17/2 62

Ved igaar at høre, at *den første Sommergjæk* for et Par Dage siden er funden i en Have ved Vordingborg, kom jeg til at mindes et Løfte, De engang gav mig, da jeg fortalte Dem min Kamp mod det falske og upoetiske Flag, (Vintergjæk) hvorunder man nu lader denne Digter-skjønne Blomst seile. De lovede nemlig, at De, naar Aanden kom over Dem, vilde skrive et

Eventyr under Navnet:

Sommergjæk,

fordi det var den sikreste Maade at slaae det gode gamle Navn fast for nu og bestandig.

For dog, idet jeg maner Dem, at gjøre nogle svage Forsøg paa ogsaa at mane Aanden, beder jeg Dem at gjenne læse indlagte Par Linier, bestemte til Havetidenden, hvori jeg har søgt at klare Spørgsmaalet. — Jeg vilde have tilføiet deri, at De har givet mig hiint Løfte, men lod det være, fordi jeg ikke vidste, om De kunde lide det. —

Endvidere sender jeg Dem en lille Potte med Sommergjækker, og for Selskabs Skyld en dito med »Guldblommer«, der i det Frie kommer lidt efter Sommergjækken, dog saaat den blomstrer en Tiid samtidigt med denne, og saa vilde jeg ønske, at Solen en Dag ret varmt vilde skinne paa dem i Deres Vindue; saa vil De see Varmen atter udstraale fra Blomsterne saa stærkt, at de maaske sende en Deel deraf ind i Deres Følelse og Phantasi, og brygger saalænge derinde, at Eventyret »Sommergjækken« springer ud saa deiligt, saaat dets Navn er paa Alles Tunger, og det selv i alle Breve, Posten bringer ud paa Landet.

Deres hengivne

Drewsen.

— Vilde De lade mig faae Brevet til Bentzien med Bilag tilbage; — og Potterne, naar de ere afblomstrede, og ikke kan skaffe Dem meer Glæde, da de egentlig ere bestemte til Haven i Rosenvænget. —

(Den omtalte lille Opsats: Sommergjæk eller Vintergjæk tryktes under Mærket »Dr.—« i J. A. Bentziens Dansk Havetidende 1862, Nr. 9, 3. Marts, S. 34—35).

Først paa Basnæs kom imidlertid Inspirationen over Digteren: »Skrevet, paa Slutningen nær, Eventyret: Sommergjæk« (Dagbogen 24. Juni). Sommergjækken tryktes i Folkekalenderen for Danmark 1863, 96—101, optrykt med Udeladelse af den oprindelige »botaniske« Slutning i Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 4. Samling, 1866, 45—52 (SS, XV, 104—108).

NR. 404. Ikke tidligere trykt.

80,12 *Tak for Brevet, jeg fik det imorges!*] Dette Brev findes ikke i den Collinske Brevsamling. ¶ 80,19 *Proustinde Ortved*] Johanne Marie Ortved, f. Møhl, adopt. Patermann. Domprovsten var ikke tilstede paa Banegaarden, da han »laa tilsengs af Kolik« (Dagbogen 14. Juli). ¶ 80,21 *Torsdag-Morgen*] 17. Juli. ¶ 80,21—22 *at jeg træffer endnu Dem og Deres i Byen*] Fredag 18. Juli fandt Edvard, Henriette og Louise Collins Afrejse Sted. A. fulgte til Banen sammen med Fru Thyberg og lille Oluf (Dagbogen). ¶ 80,22 *Om Jonæ og min Afreise bliver den 25de*] A. rejste d. 23. fra København, besøgte paa Vejen Fru Ingemann i Sorø og kom samme Aften til Korsør. Næste Morgen sejlede han til Flensborg, hvor han og Jonas Collin d. 25. overværede Afsløringen af Bissens Isted-Løve paa Kirkegaarden. Herfra gik Rejsen d. 26.; over Altona, Göttingen, Frankfurt og Freiburg naaede de Brunnen d. 30., hvor de fandt Edvard Collin og hans Damer. A. tilbragte nu en Maaned i Schweiz sammen med Collins. De var først i Brunnen fra 30. Juli til 13. August, tog sidstnævnte Dag til Bern, hvor de blev til d. 15., derfra over Freiburg til Montreux (15.—16. August), hvor Opholdet varede til 30. August. Sammen fulgtes de denne Dag over Genève til Culoz, hvor deres Veje skiltes; Edvard, Henriette og Louise Collin kørte til Chambéry, A. og Jonas til Lyon.

NR. 405. Ikke tidligere trykt.

81,5 *Barcelona den 7 September*] 1. September forlod A. og Jonas Collin Lyon, tog over Nîmes og Cette til Perpignan, hvor de ankom d. 4.; Lørdag d. 6. kørte de med Diligence over den spanske Grænse og kom samme Aften med Toget fra Gerona til Barcelona. Opholdet i Spanien skildrede A. i Rejsebogen I Spanien (1863); Rejsen Perpignan—Barcelona fortælles i Indledningskapitlet: Indtrædelse i Spanien (Udg. 1863, 1—13;

SS, VIII, 257—66). ¶ 81,14 *Consulen*] Den spanske Konsul i Perpignan, til hvem A. havde en Anbefalingskrivelse fra den spanske Minister i København.

82,3 *Hr Schierbeck*] Herman Schierbeck, 1881 dansk Konsul i Barcelona, havde 1857 etableret sig som Købmand i Byen; han handlede med Klipfisk, The og amerikansk Bomuld. ¶ 82,7 *Fonda*] Hotel.

NR. 406. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

82,14 *vort Brev fra Genua*] Det var til Jonas Collin og indeholdt intet til A. (Dagbogen 9. September).

83,2 *Enkefrue Hänschell fra St. Croix*] Augusta Hänschell, f. Besthorn, Enke efter Sognepræst til Christianssted Hother Hänschell (1811—1853). ¶ 83,3 *en engelsk Lord Fielden*] Sir William Henry Fielden, Bart., Esquire of Feniscowles, co. Lancaster. ¶ 83,4 *Ernst Bojesen*] Rektoren ved Sorø Akademis Skole; smlgn. II, 291,6 og Noten dertil.

NR. 407. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

84,1 *kom Sandheden lidt nærmere*] Louise Collin var 23 Aar gl. i 1862. ¶ 84,12 *Steinheims*] Den tysk-jødiske Filosof og Digter S. L. Steinheim og hans Hustru Therese. Han var oprindelig Læge i Altona, men havde siden 1843 haft fast Bopæl i Rom.

NR. 408. Ikke tidligere trykt.

85,1 *Granada den 8 October*] Rejsen fra Barcelona til Granada var forløbet saaledes: 16. September med Dampskibet Catalan fra Barcelona, Ankomst den følgende Dag til Valencia; herfra med Jernbane d. 20. til Alicante. Fra Alicante med Diligence d. 23. til Murcia, videre derfra d. 26. til Cartagena. Med Damper fra Cartagena til Málaga 29.—30. September. Efter 6 Dages Ophold i Málaga med Diligencen d. 5. Oktober til Granada med Ankomst den følgende Dag. ¶ 85,5 *ikke gjør Humeuret til det bedste*] Den foregaaende Dag havde der fundet en større Scene Sted mellem Rejsefællerne med paafølgende Forsoning (Dagbogen 7. Oktober); Dagbogen indeholder hyppige Beskyldninger mod Jonas Collin for at være gnaven og uopmærksom mod A. ¶ 85,9—10 *han maa have ladet hele Brevet trykke*] Berlingske Tidende 1862, Nr. 226, 26. September indeholder et Brudstykke af et Brev fra A., dateret Valencia 18. September. ¶ 85,10—11 *en vittig Fyr, der kalder sig Student i Danmark*] Forklaringen paa denne Spøg, der irriterede A. meget, fik han først, da I Spanien var udkommet. Dagbogen 8. December 1863: »Fik Besøg af et 21aarigt Menneske, Student Krohn Søn af Medailleuren ved Mønten. Han kom ganske rask og sagde om der mellem de Breve, der havde saaret mig i Granada var et fra en Student der kaldte sig Klemen, at det var ham og det gjorde ham

ondt, han havde troet det var behageligt at høre Noget hjemme fra, og tog sin Dagbog frem og læste, at jeg skulde høre at han havde ikke tænkt noget ondt derved. Jeg saae han var puur barneung, jeg trykkede hans Haand, sagde at jeg ikke kunde have gjort dette, mod en Ældre, som Hertz eller Paludan Müller, men vel mod en jævnaldrene Kammerat, men nu var det forundstet og det skulde fornøie mig om jeg kunde være ham til Tjeneste og derved straffe ham«. — Om dens videre Følger se Note til S. 148, 10—11. Student Krohn er enten stud. theol. Johan Krohn, f. 9/8 1841, den senere Skolebestyrer, som A. i sine sidste Leveaar fik en Del med at gøre, eller hans yngre Broder Hermann Freund Krohn, f. 21/9 1843, medicinsk Student fra 1862, død 1877 som Dr. med. ¶ 85,16—17 *en skrækkelig Oversvømmelse*] 15. September; skildret i I Spanien, Udg. 1863, 30—33 (SS, VIII, 279—81). ¶ 85,20 *en stor Palmeskov*] Ved Elche. ¶ 85,26 *den danske Consul der*] Den 78-aarige E. W. v. Scholtz havde i næsten 50 Aar været dansk Konsul i Málaga (Dagbogen 3. Oktober), men det er aabenbart hans senere Efterfølger (og Søn?) Henry W. v. Scholtz Hermensdorff, Konsul fra 1865, der har varetaget Konsulatsforretningerne, og som der her hentydes til; i sin Rejsebog taler A. om »den unge, danske Consul« (I Spanien, Udg. 1863, 99; SS, VIII, 329). Unge Scholtz var gift med en svensk Dame, en Veninde af Jenny Lind, og han viste A. den største Gæstfrihed og Opmærksomhed under hans Ophold i Byen. ¶ 85,27 *Hr Delius*] Aabenbart en tyskfødt Købmand; A. havde Introduktionsskrivelse til ham fra Generalkonsul, Grosserer Moritz Salomonsen i København, Svoger til Fru Therese Henriques (T.-J. 35). ¶ 85,30 *en Tyrefægtning*] 5. Oktober; se I Spanien, Udg. 1863, 108—12 (SS, VIII, 335—38).

86,4 *tilkastede ham en Krygge*] Tydeligere i I Spanien: »Espada havde allerede af den første Tyr faaet et Stik i Læggen, den blødte, hovnede og fik ham til at hinke, det taaltes ikke; et vittigt Hoved rev en Krykke fra en værkbrudden Tilskuer og kastede den haanende ned til den hinkende Espada, der, da en ny Kamp begyndte, ikke længer blev taalt, men under Hysten og Piben maatte forlade Arenaen« (Udg. 1863, 110—11; SS, VIII, 337). ¶ 86,5 *Dronningen*] Isabella II., Dronning af Spanien 1833—1868. ¶ 86,6 *Hr Visby*] Lauri Christian Visby, Søn af Pastor C. H. Visby i Store Hedinge, opholdt sig i Spanien 1847—1865 og var gift med en spansk Dame; da A. besøgte Granada, bestyrede han en Papirfabrik i denne By. Efter sin Tilbagekomst til Danmark blev han Forretningsfører hos Burmeister & Wain.

NR. 409. Ikke tidligere trykt.

86,17 *at De en Julidag maatte besvime paa dens Gader*] Smlgn. MLE 356; A. var Maj-Juni 1846 (ikke Juli!) i Neapel.

87,28—29 *hine Ord i Interlaken, der stemplede mig som en Uværdig*] 11. August skrev A. i Dagbogen, at en skøn Solnedgang over Jomfruen forsonede Louise Collin med Interlaken, »som hun siger at hun hader«. Aarsagen til dette Had angives iøvrigt i Dagbogen 9. August: »Louise synes ikke om Interlaken, hendes Tale kan bruges: det er her, som boede man i Stue Etagen ved Volden, og det hader jeg!«

NR. 410. Ikke tidligere trykt.

88,12—13 *Baron Carl Stampe*] Yngre Broder til Lensbaron Hendrik Stampe paa Nysø. ¶ 88,14 *Digteren Arentsen*] Adjunkt ved Metropolitanskolen Kristian Arentzen; han havde 1862 det Anckerske Legat. ¶ 88,15 *Garibaldi's Kugle*] Garibaldi havde sat sig i Spidsen for Aktionspartiets Ekspedition mod Rom, hvor Paven under fransk militær Beskyttelse stadigt hævdede sin Suverænitet. Med 3000 Mand drog han 19. August 1862 ind i Catania, landede 24. August ved Melito, og 29. August blev han med sine Folk efter en kort Kamp taget tilfange ved Aspromonte i Calabrien af en italiensk Troppeafdeling under Oberst Pallavicini. Garibaldi, der fik en Kugle i den højre Fod, bragtes som Fange til Fort Varignano ved Speziabugten. Han blev her opereret af den berømte franske Kirurg Nelaton. I December vendte han, efter at Ekspeditions-korpsets Medlemmer havde faaet Amnesti, tilbage til Caprera. ¶ 88,17 *Ex-Dronningen af Neapel*] Dronning Maria af Begge Sicilier, f. Prinsesse af Bayern, gift 1859 med Kong Franz II. Efter Gaëtas Kapitulation 13. Februar 1861 havde Kongeparret søgt Tilflugt i Rom. 1870 vendte Dronningen tilbage til Bayern. ¶ 88,21 *Verthers Leiden som Opera*] Werter, Opera af Raffaele Gentili til Tekst af Leop. Farnese, havde Premiére i Rom i November 1862. ¶ 88,29—89,1 *Byström*] Den svensk-italienske Billedhugger Constantino Byström, Søn af den store svenske Billedhugger Joh. Nik. Byström og Italienerinden Lucia Pasquali. C. Byström var en søgt Sproglærer for Skandinaver, der besøgte Rom (L. Dietrichson: Svundne Tider, III, 1901, 123).

89,14 *hørt fra Jenny Lind om nogle Sange*] Det S. 69,14 omtalte Brev fra Ravnkilde havde berørt denne Sag.

NR. 411. Ikke tidligere trykt.

89,18 *Toledo den 5 December*] 21. Oktober forlod A. og Jonas Collin med Diligencen Granada og kom Dagen efter til Málaga. Herfra tog de d. 29. med Dampskibet Paris til Gibraltar, hvor de opholdt sig fra 30. Oktober til 2. November, og efter Indbydelse af den engelske Chargé d'Affaires og Generalkonsul i Marokko, Sir John Drummond Hay, besøgte de Tanger i Dagen 2.—9. November. Med den franske Damp Titan sejlede de 9. November fra Tanger til Cádiz, var i Cádiz 10.—13. November, i Sevilla

13.—22., i Córdoba 22.—25., tog derfra d. 25. Kl. 1 og naaede med Diligence og Jernbane Madrid den næste Aften Kl. 11. Tirsdag d. 2. December kørte de med Jernbane fra Madrid til Toledo.

90,7 *hos Drummond Hay*] Sir John Drummond Hay var gift med Annette Carstensen (1826—1908), Datter af den tidligere danske Generalkonsul i Marokko J. A. Carstensen og Søster til Georg Carstensen, Tivolis Stifter. A. var deres Gæst baade i Gesandtskabspalæet i Tanger og paa Landstedet Ravensrock udenfor Byen. ¶ 90,8 *løb om Natten paa Grund i Atlanterhavet*] Begivenheden er skildret i I Spanien, Udg. 1863, 207—08 (SS, VIII, 407—08) og MLE, Forts. 87; i sin Note til sidstnævnte Sted oplyser Jonas Collin: »Den hele Begivenhed indskrænkede sig i Virkeligheden til, at Skibet sagtnede sin Fart for at lodde, men A. lod sig ikke rokke; han var vis paa, at vi maatte gaae under, og han fastholdt senere sin Tro paa, at vi havde svævet i stor Fare«. ¶ 90,16—17 *den svenske Minister Bergmann*] Johan Wilhelm Bergman, svensk-norsk Gesandt i Madrid. ¶ 90,17 *Jeg kjender ham fra Neapel*] Bergman var svensk-norsk Chargé d’Affaires og Generalkonsul, da A. 1846 var i Neapel, og han omtales flere Steder i Dagbogen (1. Juni, 7. Juni og 18. Juni 1846). Dagbogen 29. November 1862 fortæller: »Henimod elleve kom den svenske Minister Bergmann og aflagte Besøg, han var i høj grad elskværdig og syntes glad over min Ankomst, fortalte at vi 1846 havde været sammen i Neapel hos den preusiske Menister Brockhaus[en]«. Smlgn. Dagbogen 18. Juni 1846. ¶ 90,18 *vor danske Minister*] Kammerherre, Baron Ulrich Brockdorff, dansk Gesandt i Madrid og Lissabon 1860—1863. ¶ 90,24 *er der Hilsen i Brevene til mig*] Dagbogen 4. November: »Jonas [fik] to Breve fra sine Forældre. Hilsenen deri bragte han slet ikke, fandt Sligt naragtigt, sagde han«. Smlgn. B&B II, 489.

NR. 412. Ikke tidligere trykt.

91,10 *Hospedes*] *huéspedes*: Gæster. A. tænker paa *casa de huéspedes*: Gæstgivergaard. ¶ 91,12 *Brasero*] Varmebækken, Fyrfad.

92,13—14 *Grev Moltke-Hvidtfeldt*] Léon Moltke-Hvidtfeldt. ¶ 92,20 *siden hun blev Fru Goldschmidt*] Jenny Lind havde 1852 ægtet den tyske Komponist og Pianist Otto Goldschmidt, der Aaret forud havde ledsaget hende paa hendes Koncertrejse i Amerika.

93,3 *Minét*] Frisør og Parfumør C. Minét, Østergade 11. Fra Samværet i Brunnen skriver Henriette Collin 3. August 1863 til Louise Lind: »Dersom Andersen var rig, vilde jeg raade ham til at tage Minét med sig paa Rejser, thi det er vemodigt mærkværdigt, hvor glat hans Haar er og hvor gammel det gjør ham, især da han har en Plet paa sit Hoved, hvor Enhver, som kan tælle til 5, ogsaa kan sige, hvor mange Haar

der voxer paa den« (Rigmor Stampe 190). ¶ 93,21—22 *at det har staaet meget daarligt med vore Sager*] Bille skriver 10. November 1862 i sit Brev til A.: »Det har staaet temmelig ilde til med os, fordi Tydskland trængte paa, England og de andre Venner slog Haanden af os, og endelig var Ministeriet her hjemme usikkert med sig selv. Men det har bedret sig meget i de sidste Dage; Reger[ingen] har taget ordenlig fat, Kongen er enig med Ministrene, og der bliver nu gjort alvorlige Skridt for at faae Holsteen udsondret«. ¶ 93,30—31 *at denne Nicolai skal være Digteren Hertz*] Som bekendt var Henrik Scharling Bogens Forfatter. ¶ 93,31 *Hedevig*] En lille Samling »Digte af Hedevig, 1863«; Forfatteren er ukendt. ¶ *een af Schandorf*] Sofus Schandorphs Debutbog: Digte (1863).

94,1 *Forfatteren til Waldemar Krone*] H. F. Ewald. ¶ 94,4—5 *Christian Schmidt fremkaldes altid efter Fremsigelse af mine Eventyr*] I Oktober—November 1862 gæstedes Casino af Violinistinderne, Søstrene Juliette og Julia Delepierre, der gav en Række stærkt besøgte Koncerter. Mellem Musikafdelingerne opførtes smaa dramatiske Arbejder, eller Teatrets førende Skuespillere læste op. Af A. læste Christian Schmidt saaledes Kærestefolkene, Flipperne, Det er ganske vist og Svinedrengen.

NR. 413. Ikke tidligere trykt.

NR. 414. Ikke tidligere trykt.

96,18 *Bergsøe*] Digteren og Zoologen Vilh. Bergsøe. Han havde i Foraaret 1861 været angrebet af en alvorlig Øjenbetændelse, og det var i Haab om Helbredelse for dens Følger, at han samme Efteraar var rejst til Italien. ¶ 96,22 *at han nu samler paa Udstyr til sin 3^{die} Datter*] Om Beppo, »Tiggernes Konge«, fortæller L. Dietrichson, der samtidig med Collins var i Rom, at det sagdes, at han »gav hver af sine to Døtre et Stenhus — andre sagde 2000 Scudi (henved 8000 Kr.) — i Medgift« (Svundne Tider, III, 1901, 72). ¶ 96,28 *Louise vil ogsaa have lidt Plads i dette Brev*] Hun fik, som det følgende viser, ikke Lejlighed til at skrive.

97,10—11 *den unge Kirstein*] Den danske Konsul i Bordeaux Ed. Kirstein. ¶ 97,11 *den nu afdøde Onkel i Kjøbenhavn*] Generaldecisor under det slesvigske Ministerium, Konferensraad C. L. Kirstein, død 20. November 1862. ¶ 97,15 *om sit Ophold i Kjøbenhavn*] I Juli 1841.

NR. 415. Ikke tidligere trykt.

97,24 *som et spansk Ordsprog siger*] Dets spanske Ordlyd er citeret i I Spanien (Udg. 1863, 261; SS, VIII, 446):

El aire de Madrid es tan sùtil
 Que mata á un hombre,
 Y no apaga á un candil.

¶ 97,27—28 *Den spanske Minister i China*] Forfatteren Sinibaldo de Mas y Sans, 1848—1851 ekstraordinær Gesandt og befuldmægtiget Minister i Kina. ¶ 97,29 *mange Poeter vare indbudne*] A. nævner i sin Rejsebog Dramatikeren Rafael García Santisteban (1829—1893) [I Spanien, Udg. 1863, 275; SS, VIII, 457]. ¶ 97,29—98,2 *om kort Tid kommer mit Portræt, min Biographie og Historien om en Moder i den illustrerede Tidende i Madrid*] A. havde i Madrid gjort Bekendtskab med den i Manila fødte unge Arkæolog og Numismatiker Jacobo Zobel de Zangroniz (1842—1896); i Dagbogen 12. December 1862 hedder det: »gik hen til Jacobo Zobel Zangroniz han er fra Calcutta [I Spanien, 275—76 har rigtigt: Manila], Moderen spansk, han oversætter for et Blad i Madrid, der vil anmelde mit Ophold her[,] et af mine Eventyr. Jeg foreslog ham Historien om en Moder«. Ifølge velvillig Meddelelse fra Hemeroteca Municipal, Madrid, synes en saadan Artikel ikke at være fremkommet i noget af de daværende illustrerede spanske Blade.

98,12 *lidt efter 12 vaagnede jeg med en Hovedpine*] Begivenheden er beskrevet paa Vers i I Spanien, Udg. 1863, 294—95 (SS, VIII, 470—71).

NR. 416. Ikke tidligere trykt.

98,25 *Bordeaux den 31 December*] 22. December forlod A. Búrgos, kom den følgende Dag til Bayonne, hvor han tilbragte Juleaften. 27.—29. December var han og Jonas Collin i Biarritz, overnattede d. 29. i Dax og kom 30. December til Bordeaux. ¶ 98,28 *Professor Esricht*] Anatomen og Fysiologen D. F. Eschricht.

99,21—22 *det ved Keiseren berømte Badested*] Biarritz skyldte Napoleon III. sit Ry; han besøgte Stedet hvert Aar med sin Familie, lod 1855 den pragtfulde Villa Eugénie opføre, hvor han ofte afholdt Sammenkomster med fremmede Fyrster og Diplomater. Især i Frankrigs og Spaniens fornemme Verden var Biarritz Modebadested omkring 1860. ¶ 99,24 *et Slags Geysér*] De varme Svovlkilder i Dax fylder et Bassin paa 50 m i Omfang; der findes her et stort Badeetablissement.

1863

NR. 417. Ikke tidligere trykt.

100,9 *Botanikeren Lange*] Johan Lange, Direktør for den botaniske Have i København og Lærer i Botanik ved Landbohøjskolen, havde 1851—53 gjort en betydningsfuld videnskabelig Rejse til Sydfrankrig og Spanien. Langes Moder var Datter af Morten Thomsen Bredsdorff og altsaa en Kusine til Edvard Collin; selv var han gift med en Kusine, Datter af hans Morbroder Jacob Hornemann Bredsdorff. ¶ 100,14 *sine nye Lærde Forbindelser*] Konkylologen Henri Drouet i Poitiers. ¶ 100,16—17 *den 19de Januar*] Ankomsten til Paris fandt Sted d. 21. Januar. ¶ 100,21 *»Faust«*] Gounods Opera opførtes 1. G. 19. Marts 1859 paa Théâtre lyrique i Paris. ¶ 100,23—24 *hans og mit Billed paa eet Kort*] Det her og i det følgende omtalte Fotografi, som blev taget 9. Januar i Bordeaux, er gengivet i Bj. Bjørnsøns Brev, udg. af Halvdan Koht. Gro-Tid, II, 1912, 92.

101,3 *hans smukke Sang ved Julefesten*] Dagbladet 1863, Nr. 5, 7. Januar, bringer en Artikel: Skandinaverne i Rom, underskrevet T. V., som bl. a. skildrer Julefestens Forløb og meddeler Kr. Arentzens Sang: St. Peter kasted Runer over Spange —. ¶ 101,4 *læser jeg ligeledes i Dagbladet*] Nr. 6, 8. Januar: Den skandinaviske Julefest i Paris. ¶ 101,5 *vor Landsmand Jürgensen*] Vinhandler N. J. Jurgensen i Bordeaux. ¶ 101,6—7 *Staldmesteren Schéle*] 2. Staldmester ved Staldetaten, Kammerjunker Ludvig Scheele, Søn af den tidligere Udenrigsminister L. N. Scheele.

NR. 418. Ikke tidligere trykt.

102,26 *Torlonia*] Smlgn. I, 176,2 og Noten dertil.

NR. 419. Ikke tidligere trykt.

103,6—7 *Deres velkomne fiirsidede Brev af 29de f. M*] Dette Brev findes ikke i den Col-linske Brevsamling. ¶ 103,18 *Delong*] Smlgn. I, 163,21. ¶ 103,19 *Gesandten*] Grev Léon Moltke-Hvitfeldt. ¶ 103,25—26 *At Jonas er blevet berømt paa anden Haand i Poitiers*] Det tabte Brev kan her rekonstrueres ud fra Dagbogen. 16. Januar skrives i Poitiers: »Om Aftenen kom Hr Drouet, Jonas forærede ham paa Fransk mine Eventyr, som jeg skrev i; han noterede hvad jeg sagde ham om mine Skrifter da han vilde skrive en Artikkel om mig i Avisen i Poitiers«. 23. Januar i Paris: »Brev og Avis fra Drouet i Poitiers«. Jonas Collin har altsaa ogsaa faaet sin Part af Omtalen.

104,3 *vor gamle Bekjendt Rossi*] Sangeren Pietro Rossi, der i November 1841 var kom-

met til København med Negris italienske Operaselskab, som først spillede paa Vesterbros Teater, siden paa Hofteatret; her var Rossi i 1840'erne den førende Tenorsanger, yderst populær, ikke mindst blandt Københavns italienerbejstrede Damepublikum. ¶ 104,10 *hans uforlignelige Foredrag af una furtiva lagrima*] Tenor-Romance i 2. Akt af Donizettis Opera *L'elisire d'amore*. Nanna Videbech, Wilhelm Wanschers Datter, fortæller i sine *Minder fra min Barndom og Ungdom*, 1912, 20—21:

»En af mine første Erindringer er, at den italienske Sanger, Rossi, sang hjemme hos os en Aften.

Da var hele Huset festlig oplyst, Bordet straaede af Sølv og Krystal og der duftede af Blomster. Moder skulde jo være Værtinde, saa det var den Aften Rose Hornemann, der accompagnerede. Jeg ser endnu for mig alle Collins, Drewsens, Hornemanns og Linds og husker at ikke alene alle Damerne, men endogsaa Fader og Onkel Edvard Collin havde Taarer i Øjnene, da Rossi sang: »Una furtiva lagrima« af Elskovsdrikken. Damerne tilkastede ham Blomster, og jeg kan huske at Vister [Vilhelmine Wanscher] og jeg bagefter legede ganske ugenert med ham og trak ham ned af den glatte Hestehaars-Sofa. Han var saa venlig imod os og vi saa glade over ham, skøndt vi ikke kunde forstaa hinanden.

Fader lod Marstrand male to Billeder af Rossi og forærede Onkel Edvard det ene. Louise Drewsen f. Collin, har en Gang fortalt mig, at hun med sine Forældre havde besøgt Rossi i Italien; han var da Vingaardsejer og sang ikke mere; men han havde dog sunget for dem og atter rørt Onkel Edvard til Taarer, »men«, tilføjede Louise, »Moder sagde altid: Wanschers Tenor var dog smukkere!«

A.s mere forbeholdne Dom over Rossi kan læses i Stykket: *Vor italienske Opera* i H. C. Andersens Optegnelser, udg. af Julius Clausen, 1926, 15—16. ¶ 104,13 *paa sin Fødselsdag*] 20. Februar.

NR. 420. Ikke tidligere trykt.

104,17 *Paris den 11 Februar*] Rejsen gik 14. Januar fra Bordeaux med Ophold i Angoulême, Poitiers (15.—17. Januar), Tours (17.—19. Januar), Blois, Orléans; Onsdag d. 21. kom A. og Jonas Collin til Paris.

105,4—5 *Baron Holsteen til Langensø*] A. C. Holsten-Carisius, smlgn. I, 284, 12—14 og Noten dertil. ¶ 105,8 *hos en anden Lærd*] Ifølge Dagbogen 12. Februar var det »Sproglæreren Hr Romani Cornut«. ¶ 105,9 *et Brev fra Christian Winther*] Trykt i Breve fra og til Christian Winther, udg. af F. L. Liebenberg, 1880, 112—13. Brevet er dateret 1. Februar 1863. ¶ 105,11 *C. Lund*] O. C. Lund, nu glemt Efterromantiker; Hovedværk: *Klintekongens Brud* (1868). ¶ 105,14—15 *Jeg svarede ham*] 8. Februar (B&B

II, 484—85). Winthers Svar herpaa af 14. Februar (Breve til A. 561—64) var smukt og hjerteligt, men han fastholdt sit Synspunkt — dog saaledes, at kun han, og ikke A., der var indsat af Legatets Stifter, kunde udtræde af Komiteen. A. takkede 19. Februar rørt for dette venlige Brev (B&B II, 485—87), foreslog at lade Komiteens Formand, Hartmann, spørge i Kultusministeriet, om det var stridende mod Testamentet at give ældre Digtere som Brosbøll og Paludan-Müller Legatet; i bekræftende Fald vilde han give Carl Andersen sin Stemme, men fastholdt ellers Paludan-Müllers Kandidatur. Carl Andersen gik af med Sejren, men Paludan-Müller fik Legatet 1870. ¶ 105,27—28 *Marie Nutzhorn*] Louise Collins Veninde, Søster til Filologen Fr. Nutzhorn. ¶ 105,30—106,1 »*Rom og London ere mig de to Verdensbyer*«] Smlgn. B&B II, 171 og 175 og MLE 396.

106,6 *hele Loftet er af Glas*] I Théâtre lyrique og Théâtre du Châtelet. ¶ 106,7—8 *La Price de Pekin*] La Prise de Pékin, drame à grand spectacle, par Ad. Dennery (1861); det opførtes paa Châtelet-Teatret, hvor A. saa det 10. Februar. ¶ 106,13 *I den store Opera*] 9. Februar overværede de Aubers Opera Den Stumme i Portici, hvori Nyrop hjemme i København havde sin Glansrolle som Masaniello. ¶ 106,16 *Bjørnstjerne Bjørnson er her i Paris*] Bjørnson ankom 29. Januar; han havde tilbragt Julen paa Als. Dagbogen 30. Januar: »Da jeg efter Bordet kom hjem, var Bjørnstjerne her, han og Jonas sad og drak Øl, han talte og fortalte, om Kaulbach der ikke havde talt ganske net om mig, om en tydsk Militair der var Poet og som hos Serres havde sagt jeg var styg og han holdt ikke af mine Skrifter; der var en Blanding af Behagelighed og ikke Behagelighed i hans Tale; han skildrede ellers godt Fru Serres Uro, og var fuld af Roes over Frøken Heinke! — Klokken blev elleve før han gik, Jonas fulgte«. — 31. Januar: »Følt mig syg; i Dag er jeg forstemt over det Skidt Bjørnstjerne i sin Tale kastede til mig, jeg var forstemt; Jonas sagde paa sin elskværdige Maade, Du kan da ikke altid vente at høre Behageligheder!« ¶ 106,27 *Sigurd Slembe*] Bjørnsons Trilogi, skrevet i Rom og Tyrol 1862, udkom til Julen dette Aar.

NR. 421. Ikke tidligere trykt.

107,27 *der boede Theodor og Bunzen*] Da A. 1843 var i Paris.

109,9 *H. C. Ørsted havde anbefalet det*] Smlgn. MLE 395.

NR. 422. Ikke tidligere trykt.

110,11 *Goldschmidt*] M. Goldschmidt var i December 1862 kommet fra London til Rom. ¶ 110,12—13 *Docent Dietrichson fra Upsala*] Den norske Litteratur- og Kunst-historiker Lorentz Dietrichson; han har i Svundne Tider, III, 1901, 84—110 skildret

sit Samvær med Goldschmidt i Rom. ¶ 110,15—16 *de 3 store Billeder af det gamle Testament]* Malerne Carl Bloch, H. Olrik og F. C. Lund, som alle i Vinteren 1862—63 opholdt sig i Rom, hjemsendte til Foraarsudstillingen henholdsvis »Samson hos Filistrene«, »Kain paa Flugten efter at have dræbt Abel« og »Judith«. Bloch, hvis Billeder nu findes i Statens Museum for Kunst, fik tilkendt Eibeschutz's Legat.

NR. 423. Ikke tidligere trykt.

111,22 *jeg har nu faaet fri Adgang]* Ved Delongs og Gesandtens Hjælp — og efter store Anstrengelser! ¶ 111,24—25 *en Opera af Felicien David]* Lalla-Roukh.

112,1—3 *den hvide Dame . . . Faust, Rigoletti, La favorita, il Trovatore]* Operaer af Boieldieu, Gounod, Verdi, Donizetti og Verdi. ¶ 112,11 *den unge Forfatter Scharling]* Henrik Scharling. ¶ 112,12 *Sager]* A.s gamle Pariserbekendt (smlgn. I, 134, 15 og Noten dertil); han var nu Byfoged i Rudkøbing. ¶ 112,13 *Kammerherre Grevenkop-Carstenskjold]* Vistnok Melchior Grevenkop Castenschiold til Hørbygaard, hvem A. huskede fra Paris 1833 og fra Wien 1846; dog var begge hans Brødre ligeledes Kammerherrer: Major Jørgen G. C. til Store og Lille Frederikslund (1804—1874) og Jægermester Caspar Holten G. C. til Hagedstedgaard (1809—1880). ¶ 112,13—14 *Grev Petersdorff]* Grev Chr. Petersdorff til Grevskabet Roepstorff (eller maaske hans Broder, Sekondløjtnant ved Livgarden til Hest, Grev Paul Petersdorff).

113,9—10 *Grevinde Moltke-Hvidtfeldt]* Gesandtens Moder, Grevinde Elise Moltke-Hvitfeldt (smlgn. II, 241,22 og Noten dertil).

NR. 424. Ikke tidligere trykt.

113,19—20 *Dersom denne Dato virkelig er rigtig]* Brevet er ifølge Dagbogen skrevet 17. og afsendt 18. Februar.

114,27—28 *Eschricht er død]* 22. Februar 1863.

115,8 *vundet af vor Architect Vilh. Petersen]* Under sit Ophold i Florents vandt Vilh. Petersen 2. Præmie i en Konkurrence om Udsmykningen af Domkirkens Facade; han deltog i en ny Konkurrence med samme Resultat, og Arbejdet tildeltes en italiensk Arkitekt.

116,19 *Manderstjærnes]* Tre russiske Generalsdøtre af en opr. svensk adelig Slægt; de hed Elisabeth (1821—1904), Alexandrine (1836—1913, g. 1863 med Friherre Joseph v. Döpfner) og Vilhelmine (1841—1921, g. 1872 m. Kaptajn Paul Hermann v. Heyden); deres Fader, General C. F. Manderstierna døde i Wiesbaden 2. Maj 1862, og Søstrene opholdt sig i August s. A. i Montreux, hvor de var sammen med Collins og A. Smlgn. Dagbogen 22.—31. August 1862 og MLE, Forts. 79.

NR. 425. Ikke tidligere trykt.

117,27 *om hans Død*] Major Serre døde 3. Marts 1863.

118,4—5 *den Fest, de gjøre i Anledning af Prindsesse Alexandras Formøling*] Prinsessens Bryllup med Prins Edward af Wales fandt Sted i Windsor 10. Marts; A. havde faaet Opfordring til at skrive en Vise til den danske Kolonis Fest, fik den ogsaa istand, men da Bjørnson »raadede mig fra at sende Sangen som for ubetydelig«, fulgte A. hans Raad (Dagbogen 7.—9. Marts). ¶ 118,9 *Onsdag Aften*] 11. Marts. De to Billetter, hvori Bjørnson forberedte A. paa Festen, er trykt i Breve til A. 630. ¶ 118,12—13 *Een af de første Photographer*] Erwin Hanfstaengl, tysk Fotograf, senere i Stuttgart.

NR. 426. Ikke tidligere trykt.

119,19—20 *Duval og Jouffroy*] Parisiske Restaurationer. ¶ 119,24—25 *Wilhelm Tell*] Opera af Rossini.

120,14 *Fritz Jürgensen er død*] 24. Marts 1863. ¶ 120,18 *Kammerjunker Sick*] Carl Emil Sick, Legationssekretær ved det danske Gesandtskab i Paris.

121,27 *facchino*] Hotelkarl.

NR. 427. Ikke tidligere trykt.

122,7 *Kjøbenhavn 8 April 1863*] Fredag 20. Marts forlod A. og Jonas Collin Paris, overnattede i Aachen, kom den følgende Dag til Düsseldorf, hvor de blev til d. 25. om Morgenen. Fra Düsseldorf gik Rejsen videre med Ophold i Hannover og Hamburg; i Neumünster skiltes Rejsefællerne, Jonas Collin gik over Kiel, A. til Flensborg (27. Marts). Sent næste Aften kørte han nordpaa med Diligencen, kom over Assens til Odense, rejste d. 30. fra Odense til Korsør og var d. 31. paany i København. ¶ 122,27 *en Fest for mig i Palais royal*] Se MLE, Forts. 96—97; til Sammenligning skal anføres Skildringen i A.s Dagbog under 11. Marts:

»Klokken 8 til aften kom een af de svenske Herrer med Vogn og afhentede mig til en Restauration i Palais royal, der var henved 60 Skandinaver, Bordet stod dækket med Blomster og Thee. I Enden af Salen var et stort Billed forestillende mig sidde og læse og rundt om var mærkeligt sammentrængt givne en Deel af mine Eventyr, over mig svævede Engelen med Barnet, en lille Amarin hvidskede mig noget i Øret, Reisekammaraten forfulgte Prindsessen, der stod Svinemoder med den lille Griis med Krøllen paa Halen [fra »I Sverrig«], de vilde Svaner, Sommerfuglen den grimme Ælling. Museene med Musekongen der stak sin Hale i Gryden, Rosenhækken og Sneglen og allerforrest den standhaftige Tinsoldat. Bjørnson holdt en norsk varm Tale, satte mig over

Baggesen, Wessel og Heiberg i folkelig Vittighed og Satire. Jeg svarede der til at det var for mig som om jeg var død og laae i min Kiste og der da taltes over mig det Smukkeste og Bedste man kunde sige, og Alt sat i den stærkeste Belysning, men jeg var ikke død, jeg haabede at der endnu laae en Fremtid for mig og jeg vilde ønske at der i den maatte gives mig, at jeg kunde vise mig det Sagde nogenlunde værdig. Derpaa blev der afsjunget en svensk Sang til mig. Jeg læste for dem Vinden fortæller om Valdemar Daae, Det er ganske vist og senere Børnesnak. En Herre oplæste et fransk Digt til mig fra P. L. Møller. — Der var meget gemytlig Tone. Klokken halv 12 gik jeg hjem«.

¶ 122,28 *Malmgreen*] Huskefejl for J. A. Malmström.

123,4 »*Magdalene*«] Madeleine-Kirken. ¶ 123,13—14 *et Digt fik jeg fra P. L. Møller*] Et fransk Prosadigt, trykt i Breve til A. 535—38. ¶ 123,18 *Fru Roth*] Fru Hulda Roth var ligesom Manderstiernas et Bekendtskab fra Montreux (se Dagbogen 20. August 1862). ¶ 123,21 *Tidemand*] Den store norske Folkelivsmaler Adolph Tidemand havde siden 1845 haft fast Bopæl i Düsseldorf. ¶ 123,24—25 *Sønnen og »Candidaten«*] Richard Roth og Kandidat Osteroth [hans Huslærer?], se Dagbogen 30. August 1862 og 25. Marts 1863.

124,10 *Cevile og Militaire arangerede en Fest for mig*] Denne Fest omtales ikke i MLE, Forts.; i Dagbogen 28. Marts hedder det:

»I Morgenstunden fik jeg Besøg af Capitain Show og Hr Thomsen [;] jeg blev bedet at læse for en Deel danske Herrer og Damer og dernæst tage Deel i et Maaltid man vilde arrangere for mig. Frokost hos Madam Rasch. Klokken 4 blev jeg hentet af Kammerjunker Schøller og der var samlet henved 50 Militaire og civile Embedsmænd, f Ex Oberstlieutenant Nielsen, Bagger etc. Vi fik en stor Middag. Bagger udbragte min Skaal for [ø: som] dansk Digter med Ønske at jeg maatte snart igjen berige den danske og Verdens Litteratur, Schow tog derpaa Ordet og talte om hvad jeg virkede for dansk Sprogs Ret og Hæder at jeg var een af Kjæmperne med for Danmark, og at man maa- skee her paa Grændsen stærkere følte det end i selve Kjøbenhavn. Opvarteren spillede en Saucenskaal over mig, jeg blev i den Grad indsaucet at jeg maatte laane hos Schøllers en Frakke, min Kjole kom til Skrædderen. Efter Bordet Klokken 6 kom en Deel Fruer og andre Damer og jeg læste da Waldemar Daae og 5 andre Eventyr. Klokken halv elleve var Afreise med Delegensen. Schøller, Schow med Frue vare paa Banegaarden, men det belovede Hurra udeblev«.

¶ 124,12 *uagtet der kom en Deputation*] Dagbogen 30. Marts: »Med Biskoppen [Engelstoft] gik jeg hen til mine Forældres Huus, saae ind i Gaarden, gik til min Faders Grav og ind i St Knuds Kirke, Alt var uforandret fra min Barndom. Gerson [J. C. Gerson] var kommet til, man vilde gjøre en Fest for mig, han skulde skrive Vise, jeg sagde at

jeg reiste til Middag og gik derpaa hen at takke Pastor Helveg der var Een af Indbyderne, han forsøgte at overtale mig; senere kom hjemme Borgerrepræsentant Petersen, der sagde jeg havde lovet ham i Kjøbenhavn at modtage min Fødebyes Hyldest; jeg reiste med Løfte, at kom jeg til Glorup skulde jeg besøge Odense«. ¶ 124,28 *La deesse et le berger*] Komisk Opera af Hippolyte Duprato, opf. i G. paa Opéra comique i Paris 21. Februar 1863.

NR. 428. Ikke tidligere trykt.

126,1 *en Middag tilovers*] A. spiste stadig, som han havde gjort det siden 1827, Ugen rundt paa Omgang hos gode Venner. Mandag var fast Dag hos Edv. Collin (Collin 4—5). ¶ 126,11 *det Sted hvor Peter den Store gik i Lære*] 1697 studerede Peter den Store Skibsbyggeriet i Zaandam; under Navnet Peter Michailov færdedes han som Tømmermand blandt de øvrige Arbejdere.

NR. 429. Ikke tidligere trykt.

126,19 *Christinelund den 1ste Mai*] 22. April sejlede A. fra København med Dampskibet Zampa; han blev sat i Land ved Bøged (ved Bøgenakke, Indløbet til Bøgestrømmen) og kørte derfra i Vogn til Christinelund.

127,21—22 *jeg arbejder her ude paa min Reise i Spanien*] Fredag 1. Maj, den Dag Brevet skrives: »Altid skriver jeg[,] i Dag er jeg midt inde i Malaga«.

128,2 *Børnene*] Rigmor (f. 1850), Astrid (f. 1852) og Kristine (f. 1856). ¶ *Frøken Anker*] Cecilie Anker, i 12 Aar Lærerinde paa Christinelund; om hende Astrid Stampe Feddersen: Minder, 1929, 22 ff. ¶ 128,9 *Rosenvænget*] Her var Drewsens samme Foraar flyttet ud (Rosenvænget Nr. 25).

NR. 430. Ikke tidligere trykt.

128,22 *Basnæs*] 2. Maj rejste A. fra Christinelund til Holsteinborg; herfra tog han d. 8. videre til Basnæs. ¶ 128,25—26 *»Hjemkomstens første Øieblik er Bouquetten af den hele Reise«*] Slutningsordene af En Digters Bazar (Udg. 1842, 579; SS, VII, 385).

129,16—17 *Opholdet i Burgos og Reisen over Pyrenæerne*] I Spanien's sidste Kapitel; Dagbogen 18. Maj: »Endt min Reise i Spanien, 1ste Skrivning«.

130,8 *Holmen*] Værftet paa Gammelholm.

NR. 431. Ikke tidligere trykt.

NR. 432. Ikke tidligere trykt.

131,7 *det glædede mig*] Dagbogen 18. Maj: »Et behageligt Brev fra Eduard Collin«. ¶ 131,27 *Imorgen*] Onsdag 20. Maj. Dagbogen: »kom henimod elleve om Aftenen til

Kjøbenhavn, hvor Eduard Collin tog imod mig paa Banegaarden, der var hyggelig og tæt hos Madam Anholm da jeg kom hjem«.

132,4 omtrent 20 trykte] Beregningen slog godt til; den trykte Tekst fylder 19½ Ark.

NR. 433. Ikke tidligere trykt.

NR. 434. Trykt (forkortet) B&B II, 489—91.

133,5 *Glorup ved Nyborg den 24 Juni*] 19. Juni forlod A. København, besøgte paa Vejen Fru Ingemann i Sorø og overnattede i Korsør; den følgende Dag kom han til Glorup. ¶ 133,26 *den sædvanlige Hilsen*] »Ved Middagsbordet ønskede Fru Ingemann mig velkommen, fra min Spanien-Reise, som Ingemann pleiede det naar jeg kom der efter en Reise« (Dagbogen 19. Juni). ¶ 133,28 *Grooths*] Kaptajnløjtnant i Søetaten E. P. C. Groth, gift med C. J. Boyes Datter Margrethe (smlgn. II, 300,9). Groth var 1862—63 Fører af Postdampskib med Bopæl i Korsør.

134,3 *Birckners Monument*] Se Note til I, 244,17. ¶ 134,10 *Jeg har nu snart »Ravnen« reenskrevet*] 27. Juni skriver A. til Fru Henriques (T.-J. 45): »al den øvrige Tid arbejder jeg paa »I Spanien« og har dertil afskrevet hele »Ravnen«, som Hartmann gav mig med for at fra min Side, den Fugl kunde flyve vel glattet og net ud i det kommende Vinterveir. Jeg glæder mig til den Virkning Hartmanns deilige Musik vil gjøre og haaber at denne Opera ret skal holde sig paa Scenen«. Hartmann havde længe syslet med Planer til en Omarbejdelse af dette Ungdomsværk; først 23. April 1865 kom imidlertid Ravnen paa Scenen i den nye Redaktion. ¶ 134,16 *Viggo reiser vel snart*] Til Norge for at besøge sin Broder Valdemar.

NR. 435. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

135,24 *hendes Broder*] Filologen Fr. Nutzhorn. De omtalte Oversættelser synes ikke at være trykt.

NR. 436. Trykt (forkortet) B&B II, 491—92.

136,11 *een af disse Ulykkelige*] Dagbogen 17. Juni: »Fik i Dag Brev fra en Snedkersvend i Kjøge der vilde være Poet«; 18. Juni: »Brev til Snedker Svenden i Kjøge«. — Smlgn. 22. Juni: »Igjen Brev og Vers sendt til Gjennemlæsning«; 1. Juli: »Brev fra en Haandværks Poet i Kolding«; 2. Juli: »Brev fra Snedkersvenden i Kjøge«; 3. Juli: »Brev fra en Poet og Haandværker i Kolding«. ¶ 136,18 *Tirsdag Aften*] 7. Juli; Onsdag er altsaa d. 8., ikke 7. Juli. ¶ 136,19 *Frisenborg*] Frijsenborg, Hovedgaard i Gjern Herred, Hammel Sogn, 2 km NØ for Hammel, Hovedsædet i Grevskabet af samme Navn; Besidderen var Politikeren Lensgreve C. E. Krag-Juel-Vind-Frijs. ¶ 136,21—22 *Prinds*

Ferdinands Død] 29. Juni. ¶ 136,22—23 *nylig da jeg paa Christiansborg talte med ham*] A. var tilsagt til Audiens hos Prins Ferdinand 12. April. »Arveprindsen havde ladet mig vide at han vilde see mig halv elleve. Han fortalte at han af Vattersot havde været tyk som Pecklin og viiste mig nu hvor tynd han var, vi talte om Prinds Wilhelm der skulde være Konge i Grækenland og [han] sagde at Prindsens Fader ikke var derfor, men tilsidst havde nok Kongen af Belgien, »han skal være saa utregnet«, virket ind paa ham«. ¶ 136,23—24 *Den Maade Fædrelandet har anmeldt hans Død paa*] Efter at have opregnet Prins Ferdinands biografiske Data skriver Fædrelandet Nr. 147, 29. Juni:

»H. K. H. var i sine yngre Dage anseet for ret vel begavet og skal navnlig have besiddet nogen naturlig Vittighed; men det ørkesløse Liv, som hans Stilling medførte, svækkede vistnok under Aarenes Gang hans Evner, saa at en Godmodighed, der grændsede nær til Svaghed, blev Hovedtrækket i hans Charakter.

Om end Mange derfor med Vemod see det næstsidste Skud af vor gamle Kongestamme synke i Graven, er der vistnok kun saare Faa, som med Rolighed have kunnet tænke sig den Mulighed, at han kunde være kaldet til sine Fædres Throne«.

¶ 136,25 *et Brev*] Fra Forfatteren George Linnæus Banks (1821—1881), der spillede en betydelig Rolle under Forberedelserne til at fejre 300-Aaret for Shakespeares Fødsel.

¶ 136,28 *hvad Forpligtelser jeg har at opfylde*] Det viste sig i et senere Brev af 9. November 1863, at Linnæus Banks ønskede, at A. skulde sætte sig i Spidsen for en dansk Lokalkomité. A. har dog næppe reageret paa Opfordringen, thi 6. November fortæller han i Dagbogen, at Bille »sagde mig at det om Schackespears Festen var en Humbuk«.

NR. 437. Ikke tidligere trykt.

137,6 *Frijsenborg 10 Juli 1863*] 7. Juli forlod A. Glorup og rejste til Korsør; næste Formiddag sejlede han til Aarhus, hvor Vognen fra Frijsenborg ventede ham. ¶ 137,9—10 *hjælpe Manden*] Musiklærer Julius A. V. Høyer; han var paa Grund af slet Helbred gaaet glip af en Ansættelse som Politibetjent og var nu i stor Nød. ¶ 137,26 *min nyeste Bog*] I Spanien udkom 9. November 1863. ¶ 137,28 *Grevinden*] Thyra Krag-Juel-Vind-Frijs, f. Haffner.

138,1 *Dr: Ditzel*] Distriktslæge i Hammel, Kancelliraad Chr. A. Ditzel; hans Moder Else Margrethe f. Drewsen var en Halvsøster til Adolph Drewsen.

NR. 438. Ikke tidligere trykt.

138,15 *skjændes om Hr. Krabbe*] Cand. jur. Christopher Krabbe, den senere bekendte Venstrepolitiker, redigerede 1863 Blixen-Fineckes Organ Danmark, der iøvrigt opførte at udkomme med Udgangen af Juni 1863. Krabbe havde haft en kraftig Menings-

udveksling med Berlingske Tidendes Redaktør, H. Buchheister, om Regeringens Stilling til den polske Opstand, der resulterede i, at han 18. Juni opsøgte Buchheister paa hans Kontor og gav ham en Lussing. Sagen er udførligt fremstillet i Fædrelandet Nr. 143, 24. Juni; jvnfr. Krabbes Erklæring i samme Blads Nr. 147, 29. Juni. ¶ 138,15 *Bræstrup*] Gehejmekonferensraad Cosmus Bræstrup, der 1. April 1863 afgik som Politidirektør i København, sendtes i Sommeren s. A. i overordentlig Mission til Grækenland i Anledning af Kong Georg I.s Regeringstiltrædelse og de ioniske Øers Indlemmelse; hans fremragende Sprogkundskaber omfattede ogsaa Nygræsk. ¶ 138,16 *Ivar Rosenkrantz*] Baron Rosenkrantz udnævntes under 21. Juni til Chargé d'Affaires i Turin; Udnævnelsen fremkaldte et skarpt Angreb i Fædrelandet Nr. 149, 1. Juli. ¶ 138,17 *de nye Politibetjente*] Ved Lov af 11. Februar 1863 om Politiets Organisation, der fra 1. Juli s. A. førtes ud i Livet af Bræstrups Efterfølger Crone, afskaffedes Hovedstadens Vægterkorps til Fordel for et virkeligt Politi; Vægterne sang sidste Gang Natten efter d. 30. Juni. ¶ 138,20—21 *for 32 Aar siden*] Smlgn. Noten til I, 72,22.

NR. 439. Trykt (et Brudstykke) B&B II, 493.

138,24 *Basnæs den 21 Juni*] 19. Juni rejste A. fra Frijsenborg over Aarhus-Korsør til Basnæs.

139,4—5 *Photographerede bleve vi Allesammen*] Dagbogen 17. Juli: »Hr Tielemann før Huuslærer, nu Godsforvalter her photographerede Børnene og mig, lige saa Grevinden«. ¶ 139,7 *de tre unge Comtesser*] Henriette (1848—1897), g. 1867 m. Grev Chr. Danne-skiold-Samsøe, Agnes (1852—1871), Clara (1855—1925), g. 1873 m. Baron Fr. Blixen-Finecke. ¶ *Frøken Krieger*] Zarah Krieger, Grevinde Frijs' Søsterdatter; hun var Datter af Kaptajnløjtnant Chr. Krieger, der 5. April 1849 sprang i Luften med Linieskibet Christian VIII. ved Eckernförde, og hun blev 1868 gift med Lægen Peter Wilken Heiberg (1840—1920). ¶ 139,16 *Fru Drevesen paa Silkeborg er syg*] Hun døde 28. Juli. ¶ 139,21 *Hartmann*] Han var Legat-Komiteens Formand. ¶ 139,23 *Cultus Ministeren*] Monrad. ¶ 139,28 *Misz Dunloup*] Agnes Dunlop, siden 1855 Selskabsdame hos Fru Scavenius paa Basnæs; hun var forlovet med Digteren, Adjunkt ved Sorø Akademi Michael Rosing.

140,3 *Broderens Død*] Kammerherre, Grev Adam Gottlob Moltke til Espe og Bonderup, Halvbroder til Fru Scavenius, døde paa Espe 12. Juni 1863.

NR. 440. Ikke tidligere trykt.

140,16 *invita Minerva*] Uden Minervas Villie ∴ uden at være oplagt til det. ¶ 140,18 *Kornerups Reise i Spanien*] Arkitekturmaleren og Arkæologen Jacob Kornerups Bog

»Skildringer fra Spanien i 1860«. A. benyttede Lejligheden til at laane den hos Forfatteren under sit Ophold i August i Roskilde (Dagbogen 9. August). ¶ 140,19 *Hammerich*] Martin Hammerich, Bestyrer af Borgerdydsskolen paa Christianshavn. ¶ 140,20 *De Slesvigske Stænderspektakler*] Den slesvigske Stændersamling traadte sammen i Flensborg 17. Juli, og straks i det første Møde fandt der et skarpt Sammenstød Sted mellem den kgl. Kommissarius, Etatsraad Kranold og det slesvigske-holstenske sindede Flertal, hvis 24 Deputerede forlod Salen og nedlagde deres Mandater. Forsamlingen var følgelig ikke beslutningsdygtig, og Møderne maatte udsættes. Regeringen besluttede at indkalde Suppleanterne, men kun tre af de indkaldte mødte; Samlingen maatte derfor sluttes 30. Juli.

NR. 441. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

141,22 *Forvalter Feilberg*] Landbrugskandidat Peter Feilberg, senere bekendt som Kulturtekniker, var 1863—66 Bestyrer af Rungstedgaard og Rungstedlund; han blev 1866 gift med Marie Nutzhorns Søster Charlotte (1838—1908). ¶ 141,25 *skildte ved en saadan Masse Brosteen*] Gottlieb Collin var 1862 flyttet fra Norgesgade Nr. 4 til Nørrevold Nr. 10.

142,13 *Ferslew*] Operasangeren og Skuespilleren Christian Ferslev. ¶ 142,22 *Brev fra Dem*] Dette Brev, ifølge Dagbogen skrevet 24. Juli, mangler i den Collinske Brevsamling.

NR. 442. Ikke tidligere trykt.

143,1 *Roeskilde den 7de August*] 5. August tog A. fra Basnæs til Roskilde, hvor han indtil d. 10. var Gæst hos Domprovst Ortved. ¶ 143,3 *Paa Mandag*] 10. August. ¶ 143,7—8 *Misz Dunlops og Michael Rossings Bryllup*] Brylluppet stod 1. August i Tjæreby Kirke. ¶ 143,8—9 *begge Forloverne*] Grev Moltke-Hvitfeldt og Brudgommens Svoger, Grosserer John Kierulf Gotschalk. ¶ 143,9 *Brudgommens Søster*] Fru Johanne Gotschalk, f. Rosing. ¶ *Præsten*] Brudgommens Ven, Kateket ved den frie danske Menighed i Flensborg Wilhelm Munck, senere Sognepræst til Herlufsholm og kendt som Forkæmper for Sygekassesagen. — Om Bryllupsfesten se Andreas Dolleris: Michael Rosing, 1923, 94—97. ¶ 143,10—11 *Onsdag Eftermiddag*] 5. August. ¶ 143,17 *Hartmanns*] Familien Hartmann laa i Sommerferien paa Landet i St. Jørgensbjerg udenfor Roskilde hos Fru Karen Marie Madsen, f. Petersen, Enke efter fhv. Restauratør, Partikulier Andreas Madsen. ¶ 143,18 *sin nydelige Brud*] Bolette Puggaard, Datter af Grosserer Rudolph Puggaard. ¶ 143,29 *er Trykningen begyndt paa*] A. modtog de første Korrekturer paa Basnæs (Dagbogen 2. August).

NR. 443. Ikke tidligere trykt.

144,14 *Vergessene Gedichte sind neue*] MLE 317: »Da jeg 1830 fremtraadte første Gang med en Samling »Digte«, af hvilke flere før havde været trykte spredte ad, vilde jeg give hele Samlingen et Motto, men jeg kunde intet ret betegnende finde, saa lavede jeg selv et:

»Vergessene Gedichte sind neue!«

Jean Paul.

Og siden havde jeg den Morskab, at see andre Forfattere, Mænd af Læsning, citere samme af Jean Paul; jeg vidste, hvorfra de havde det«. — Helt saaledes forholder det sig nu ikke; i en Studie over en haandskreven Citatsamling fra A.s Slagelsetid: »Pourpuri« (Ny kgl. Saml. Nr. 643,8^o) skriver E. Gigas (Et Minde fra H. C. Andersens første Ungdom, Dansk Tidsskrift, 1905, 283): »Et enkelt Citat fortjener i denne Sammenhæng en vis Opmærksomhed. Som bekendt satte han paa Titelbladet til sin første trykte Digtsamling (Kbh. 1830) Ordene: »Vergeszne Gedichte sind neue«, med Navnet »Jean Paul« under; men i »Mit Livs Æventyr« erklærer Digteren, at han selv har fabrikeret Motto'et og givet den berømte Tysker Skylden derfor. For faa Aar siden oplyste imidlertid O. Arlaud (»Dania« 1901), at det — i alt Fald tilnærmelsesvis — virkelig findes hos Jean Paul, nemlig i Fortalen til »Herbst-Blumine«, I, 1810, hvor der staar i en Parentes: »denn vergessne (underforstaaet »Zeit- und Kalenderblätter«) sind neue«. At det just er dette Sted, Andersen har tænkt paa, fremgaar af Citatbogen, hvor det anføres saaledes: »vergeszne (o: Gedichte) sind neue, Jean Paul«, og er forsynet med to store Blyantskryds, der aabenbart betegner, at der skal gøres særlig Brug af Ordene. Det er da rimeligvis gaaet saaledes til, at den Gang Digteren skrev sit Levned, havde han glemt Sagens rette Sammenhæng; den haandskrevne Bog havde han jo i sin Tid foræret A. Rist [Fader til Oberst P. F. Rist]. Formen »neue«, ikke »neu« — hvilket man vel skulde vente — stammer da fra den Forbindelse, hvori Ordet staar hos den tyske Digter«. ¶ 144,17—18 *alle de smaa Billeder de vende sig omkring*] Citat af Folkevisen om Agnete og Havmanden.

NR. 444. Ikke tidligere trykt.

144,23 *1ste Juledag 1863*] 23. December rejste A. paa sit sædvanlige Julebesøg paa Basnæs. Den truende udenrigspolitiske Situation havde i Dagene før Jul udviklet sig paa følgende Maade: Hall havde 17. December afvist den af Englands, Frankrigs og Ruslands Gesandter foretagne diplomatiske Pression. Under en fornyet Forhandling d. 20. erklærede den russiske Minister, Ewers, og den engelske, Wodehouse, at Dan-

mark ingen Hjælp kunde vente, hvis det ikke opgav Novemberforfatningen, hvad Hall nægtede at medvirke til. 21. December hjemsendtes Rigsraadet uden at have modtaget nogen Redegørelse for de neutrale Magters diplomatiske Aktion. Christian IX. ønskede imidlertid at imødekomme Kravet om at ophæve Forfatningen og foreslog derfor Regeringen at indkalde Rigsraadet ekstraordinært. I et langt Ministermøde Lille-Juleaften (23. December) var der i Begyndelsen Stemning for at bøje sig for Kongen, indkalde Rigsraadet og foreslaa Novemberforfatningens Ikrafttræden suspenderet for et Aar, men Lehmann gik imod, og man vedtog at træde tilbage. Hall indgav Ministeriets Demission, og det vilde næste Dag ikke, hvad der først havde været Hensigten, kontrasignere Indkaldelsen af Rigsraadet til 28. December. Hermed var Muligheden for at sætte Forfatningen rettidigt ud af Kraft udelukket; den gjaldt fra 1. Januar 1864.

145,5 *Executionen er proclameret i Holsteen*] 7. December vedtoges Eksekutionens Iværksættelse af Forbundsdagen i Frankfurt. 17. December besluttede den danske Regering at rømme Holsten uden Kamp; 24. December rykkede de første Forbundstropper, Sachserne og Hannoveranerne, over Elbgrænsen, og to Kommissærer overtog Styrelsen i Holsten. Straks i Altona, hvor den tidligere Udenrigsminister L. N. v. Scheele var Overpræsident, fandt der store danskfjendtlige Demonstrationer Sted; Folkemængden udraabte den augustenburgske Prætendent Friedrich »der Achte« til Hertug og forjog de danske Embedsmænd. ¶ 145,9—10 *som maatte tilbringe hele Natten paa Ringsted Banegaard*] Ved sin Afrejse 23. December om Morgenen traf A. paa Banegaarden Einar og Viggo Drewsen; den første havde ventet siden Kl. halvelve den foregaaende Aften, men Aftentoget fra Korsør var endnu ikke kommet. »Stormen iaftes havde omblæst Træer mellem Slagelse og Sorø, filtret Telegraph Traade og knækket Stænger, saa at intet Tog iaftes kunde gaae fra Corsøer, Fru Drewsen [som kom fra Christinelund] havde med de andre der kom ind fra Landet maattet vente hele Natten paa Ringsted Banegaard« (Dagbogen).

1864

NR. 445. Ikke tidligere trykt.

27. December sendte A. (i Følge Dagbogen) et ikke bevaret Brev til Collin, som aabenbart har indeholdt den sædvanlige Nytaars-Bøn om en Oversigt over hans økonomiske Status.

NR. 446. Trykt B&B II, 498—99.

148,10—11 *det milde Sind hvormed De der nylig talte til mig*] Som omtalt i Note til S. 85,10—11 havde Student Krohn meldt sig som Ophavsmand til det anonyme Brev,

A. havde modtaget i Granada. To Dage senere — 10. December 1863 — havde A. og Jonas Collin diskuteret denne Episode, og gammel Uenighed var brudt op mellem dem paany. Efter et Par Dages spændt Forhold, hvor den truende udenrigspolitiske Situation bidrog sit til at gøre A. forpint og pirrelig, kom det til et aabent Brud mellem ham og Jonas Collin. Dagbogen 14. December: »Jeg kunde ikke gaae hen til Collins for ikke at træffe sammen med et Menneske der i ungt Overmod krænkede mig; da jeg kom hjem, laae Brev fra Jonas Collin, saaledes skrevet at jeg blev overvældet der af! Han stod som Mentor, hver Sætning var sat paa Spidsen med udsøgte Ord til at saare mig; jeg vidste ikke om han var gal eller jeg var det. Han talte som han var Sandheden og jeg Løgneren og ganske omvendt og fordreiet stod det for mig! jeg blev som sløv og i denne Sløvhed var kun Liv i Forbittrelsen mod ham. . . . Jeg var betaget og min Sympati for Jonas blev Had. Jeg følte Alt Ondt røre sig i mig«. I denne oprevne Stemning skrev A. samme Dag det værdige og smukke Svar, som er trykt B&B II, 493—94. Næste Dag, 15. December, hedder det i Dagbogen: »Jeg kom hen til hans Moder; hun berørte min Stemning nævnede Jonas, hun vidste Alt, Jonas havde selv viist hende det Brev jeg skrev ham til igaar, og sagde det var smukt og godt. Hun havde aabent Øie for Jonas's Feil og talte aabent og hjerteligt med mig, det gjorde mig saa godt, det var som hvert Tryk løftede sig, og da Jonas kom rakte jeg ham Haanden i anderledes Stemning end jeg nogle Minutter forud kunde have gjort«. Dagens Dagbogsoptegnelse ender: »Gudløs var jeg og tungt, faldt Byrden i min Sjæl, den løfter sig, tør jeg løfte mig igjen mod Dig min Gud? — Jeg er saa rolig, saa fredfyldt, som stod der ikke tunge Krigens Dage for«. — A. konstaterede iøvrigt med Tilfredshed, at saavel Theodor som Edvard Collin syntes at tage Parti for ham. ¶ 148,15 *jeg svarede ham der paa*] A.s Brev af 30. December 1863 er trykt B&B II, 494—97. I Dagbogen s. D. hedder det: »Hele Formiddagen gaaet med at skrive Brev til Jonas; jeg fik en Deel udtalt deri; det maatte jeg for at komme ham sand i Møde; den gamle Bitterhed maatte renses ud. Nu er Alt reent og friskt i Saaret til at det kan groe sammen, vil han kun ikke kaste sin Bitterhed igjen deri«. Om A.s Forhold til Jonas Collin kan ogsaa ses Rigmor Stampe 147—48.

149,3—4 *vore stakkels Soldater ligge i Barakker i denne Kulde*] I Dannevirkestillingen. ¶ 149,5—6 *om et nyt Ministerie er sat*] 31. December dannedes Ministeriet Monrad. ¶ 149,7 *Mandag eller Tirsdag*] Tirsdag 5. Januar vendte A. tilbage til København fra Basnæs.

NR. 447. Ikke tidligere trykt.

149,11 *Gode Efterretninger fra Viggo*] Viggo Drewsen havde meldt sig frivillig og var blevet optaget paa Landkadetakademiet som Reserveofficers-Aspirant (Dagbogen 11. Februar). 24. Marts tog A. Afsked med ham. Dagen efter rejste han til Als, deltog i

Fægtningen ved Dybbøl 28. Marts og blev 18. April under Stormen paa Skanserne saaret ved et Skudskaar i det ene Ben (»forfra ind i Benet nedenfor Læggen og ud«, Dagbogen 5. Maj) og taget tilfange. De udførlige Dagbogsoptegnelser 18.—24. April giver et gribende Indtryk af Familierne Drewsen og Collins angstfulde Venten paa sikre Efterretninger om hans Skæbne og ikke mindst om A.s levende, nervøse Deltagelse. Søndag 8. Maj nedskrev han paa Grundlag af Beretninger af Harald Drewsen og Louise Lind en detaljeret Skildring i Dagbogen af Viggo Drewsens Deltagelse i Kampen under Dybbølstormen.

NR. 448. Ikke tidligere trykt.

149,16 *Jonas kom da ikke afsted igaar*] Han havde meldt sig som frivillig til Aarøes Stregkorps. ¶ 149,19 *fra London?*] Londonkonferencen var traadt sammen 25. April; 9. Maj sluttedes en Maanedes Vaabenhvile mellem Danmark og de tyske Stormagter, der traadte i Kraft d. 12., og samtidig begyndte de almindelige Forhandlinger mellem Parterne. I Konferencens Møde d. 2. Juni gik den danske Regering i Principet ind paa Lord Russells Forslag om Slesvigs Deling, og Udenrigsminister Quaade nævnede Linjen S. om Eckernförde og Slesvig By, langs Dannevirke til Frederiksstad, medens Grev Bernstorff paa de tyske Magters Vegne foreslog Aabenraa-Højer-Linjen.

150,2—3 *en Frøken Carstenskjold*] Frederikke Castenschiold, Datter af Stiftamtmand i Odense Carl Castenschiold og Kusine til Borrebys Besidder. Hun boede dengang med sin Søster og Tante i Skelskør (Dagbogen 14. Juni) og blev senere gift med Overpræsident i København, Kammerherre Carl Benzon. ¶ 150,3 *en Frøken Lützow*] Hun kaldes i Dagbogen 3. Juni: »Frøken Lützov fra Kjøbenhavn«. Ifølge Vejviseren for 1864 boede Nørrevold Nr. 22 Frøkerne G. & M. v. Lützow: Generalmajor Gotthard v. Lützows Døtre Gerhardine (1814—1891) og Marie (1823—1893). Dagbogen giver intet Fingerpeg om, hvem af de to Søstre A. har været sammen med. ¶ 150,10 *Tanker i tunge Dage*] Digtet synes i den foreliggende Form ikke at have været trykt før. Et lignende findes som Nr. 53 i Gruppen Smaavers i SS, XII, 418.

NR. 449. Ikke tidligere trykt.

150,18—19 *Idag ere atter de Mænd forsamlede i London*] I Konferencens Møde d. 6. Juni erklærede Quaade, at den danske Regering var villig til at gaa ind paa en Forlængelse af Vaabenhvilen til 26. Juni; 9. Juni gik de tyske Magters Repræsentanter ind herpaa. ¶ 150,23 *en piece af Otto Müller*] »Det Hall—Monradske Ministerium efter den 15. November 1863« (1864). ¶ 150,25—26 *Fra Broager ere Efterretningerne gode*] Allerede 26. April rejste Ingeborg Drewsen over Lübeck til Broager, hvor Viggo Drewsen laa paa

Lasarettet. Hun opnaaede Tilladelse til at pleje ham i et privat Hus (Rigmor Stampe 154), og han overførtes til Husfoged Franz Bülow's Hjem i Broager. Bülow var under Vaabenhvilen i København, hvor A. 31. Maj traf ham ved en Middag hos Drewsens (Dagbogen).

151,4 *den Stump Land syd fra Slien*] Smlgn. Bemærkningen om det danske Delingsforslag af 2. Juni i Noten til S. 149,19. ¶ 151,17 *Aabningen af den Helsingørske Jernbane*] Nordbanen over Hillerød til Helsingør aabnedes 8. Juni.

NR. 450. Trykt (forkortet) B&B II, 503—05.

152,2 *Brevet De sendte mig*] Bjørnstjerne Bjørnsons Brev af 9. Maj—1. Juni 1864 er trykt med Udadelser Breve til A. 633—38 samt uforkortet Grotid, II, 1912, 121—26. ¶ 152,5 »*Paa Langebro*«] Folkekomedie med Kor og Sange i fire Akter efter Musæus og Kotzebue; opf. i G. paa Casino 9. Marts 1864 (ialt 19 Opf. paa Dagmarteatret). A. havde paabegyndt Arbejdet 1. November 1863 (Dagbogen), kunde d. 14. læse første Akt højt; 1. Januar 1864 endte han »den første Nedskrivning«, renskrev det flittigt de følgende Dage; 29. Januar oplæste han det i Casino for Direktøren, H. P. Holst. 9. Februar var der Læseprøve. ¶ 152,5—6 »*Han er ikke født*«] Originalt Lystspil i to Akter; opf. i G. paa Det kgl. Teater 27. April 1864 (ialt 6 Opførelser). Det er skrevet i Juli og August 1863 (Dagbogen 15. August: »Endt Stykket«) og indleveredes 8. September til Det kgl. Teater; 16. Oktober modtog A. Brev fra Hauch, at Lystspillet var antaget. Læseprøven var ansat til 15. Februar, men blev efter Phisters Anmodning foreløbigt udsat til d. 26. ¶ 152,8 *mit lille Digt »Danmark«, der stod i Dagbladet*] Dagbladet 1864, Nr. 84, 9. April. Dagbogen 1. April 1864: »Bragt Bille mit Digt »Fortrøstning«, imorgen skulde det staae i Dagbladet; da jeg kom hjem havde der været Bud fra H. P. Holst, han vilde paa Kongens Fødselsdag have et Digt af mig at sige paa Theatret, et Digt til Kongen og Danmark; han fik mig da til igjen at gaae til Bille og faae Verset tilbage, det var allerede sat, men kommer nu først efter Kongens Fødselsdag«. — 10. April: »Paa Gaden kom flere høiere Officerer og takkede mig for mit Digt Danmark, som igaar stod aftrykt i Dagbladet«. Optrykt under Titlen »Forvisning« i Kjendte og glemte Digte, 1867, 295—96 (SS, XII, 384). ¶ 152,13 *Senekraft*] Fejlæsning af A. for *Levekraft*. ¶ 152,19 *pludselig igaar skjød Tanken Blomst*] Dagbogen 11. Juni: »I Dag har jeg begyndt paa en enkelt Scene af et nyt romantisk Lystspil: »Kjærlighed og blind Alarm«, Handlingen gestalter sig meer og meer, Charactererne har jeg; de Andre kjørte ud, jeg gik i Haven i den sommerlige Luft og Tankerne til Lystspillet groe, som de vilde«. 15. Juni: »Læst i Schierns Historiske Studier: Spanierne i Danmark, til Orientering ved mit nye Lystspil »Kjærlighed og blind Alarm«; 16. Juni: »gjort hi-

storiske Uddrag til mit Lystspil«. ¶ 152,26 *Kjærlighed og blind Alarm*] Titlen ændredes under Udarbejdelsen til Da Spanierne var her. Den af A. antydede Rollebesætning bibeholdtes for Fru Phisters, Agnes Langes, Fru Eckardts og Fru Sødrings Vedkommende. Gouvernanten Mlle Le Grand udførtes af Frk. H. Andersen, Gæstgiversken Madam Ballerup af Fru Sahlgreen, Jagtjunker Carl Bryske af Hultmann.

NR. 451. Ikke tidligere trykt.

153,18 *Eline Møller*] Fru Eline Møller, f. Bredsdorff (jvnfr. Note til I, 105,13, hvor hun fejlagtigt kaldes Martine); hun var siden 1859 Enke efter Pastor Chr. Edv. Møller.

NR. 452. Ikke tidligere trykt.

154,19—20 *i den uhyggelige Kant af Byen*] Nørrevold Nr. 10; jvnfr. Note til S. 141,25. ¶ 154,22 *Benny*] Partikulier Benny David, Broder til Aron David. ¶ 154,23 *Fr. Bøgh*] Digteren, stud. jur. Frederik Bøgh, der i 1861 havde vakt stor Opsigt ved sit nordiske Epos Valkyrien.

155,1 *Schults*] Premierløjtnant Chr. W. Carl Schultz, senere kar. Oberst; han var 1851 kommet i dansk Tjeneste med det holstenske Trophekontingent.

NR. 453. Ikke tidligere trykt.

155,14 *en lille Psalme*] Dagbogen 20. Juni: »Jeg begyndte paa en Psalme »Den Angst jeg føler«. 21. Juni: »Idag skrev jeg Psalmen færdig«. Trykt under Titlen »Psalme« i Dansk Kirketidende 1864, Nr. 28, S. 433, 17. Juli; optrykt under Overskriften »Jeg har en Angst som aldrig før« i Kjendte og glemte Digte, 1867, 357—58 (SS, XII, 380—81). ¶ 155,20 *rives*] Dansk Kirketidende og senere Tryk: *drives*.

156,12—13 *Kammerherreinde Neergaard*] Louise de Neergaard, f. Olsen, Enke efter Amtmand over Præstø Amt, Kammerherre J. F. de Neergaard (1796—1849). Om hende MLE, Forts. 107. A. var i disse Aar fast Middagsgæst hos hende om Lørdagen (Collin 6). Bekendtskabet stammede fra Nysø-Tiden. ¶ 156,14 *Viggo er da nu Lieutenant læser jeg i Avisen*] Dagbladet 1864, Nr. 143, 21. Juni indeholder officiel Meddelelse om, at Officersaspirant V. Drewsen ved 2. Inf.-Reg. under 13. Juni er udnævnt til Sekondløjtnant i Infanteriets Krigsreserve. ¶ 156,14—15 *dersom han endnu efter sin Helbredelse skal være i Fangenskab*] Viggo Drewsen kom midt i August tilbage til København (smlgn. S. 174,22). ¶ 156,21—22 *Brev fra Deres Mand*] Dette Brev findes ikke i den Collinske Brevsamling.

NR. 454. Ikke tidligere trykt.

157,7 *paa Søndag*] 26. Juni.

NR. 455. Trykt (forkortet) B&B II, 507—09.

158,1 *Søllerød pr. Lyngby*] 27. Juni var A. rejst ind fra Basnæs til København. 2. Juli tog han med Toget til Holte, hvor Fru Neergaards Vogn ventede ham. Om hans Besøg paa hendes Landsted i Søllerød By (Olufshøj) se Ella og Hans Ellekilde: H. C. Andersen i Søllerød Juli 1864, Holte Juleblad 1931, 8—11. ¶ 158,8 *Sandhullet*] Rum under Trappen, hvor Husets Beholdning af Gulvsand opbevaredes. Det er her, Georg finder lille Emilie i »Portnerens Søn«, da hun har stukket Ild i Gardinet (SS, XV, 82). ¶ 158,15 *den meget musikalske Gade*] Under Krigen var der i den fransktalende Del af Schweiz betydelig Sympati for Danmark; saaledes vedtog et Folkemøde i Lausanne 17. Februar en Udtalelse til Støtte for den danske Sag. Denne Adresse besvaredes i et aabent Brev, dateret 11. April, fra 34 fremstaaende danske Personligheder; mellem Underskriverne var ogsaa A. og Gade. Brevet, som offentliggjordes i Dagbladet Nr. 88, 14. April, var holdt i en ret udfordrende Tone overfor Tyskland. A. fortæller 8. April i Dagbogen, at han første Gang har sat sit Navn under en politisk Udtalelse; allerede næste Dag havde han Skrupler: »I Nat piinte mig Adressens Form og Tanken om, at jeg stod temmelig ene og blev det eneste i Udlandet kjendte Navn, Phantasien løb over med mig, jeg var paa aandelig Pinebænk, ødelagt, betaget søgte jeg Eduard; han gav mig aldeles Ret i at jeg havde skrevet paa, . . . da var al Pine blæst bort og jeg igjen i de gamle Folder«. I Dagbogen vender Bekymringerne flere Gange tilbage (15.—18. April). »Min Phantasie løber vild med mig og dog har jeg Fornemmelsen, jeg har gjort min Pligt, den enhver dansk nu skal og maa gjøre. . . . Lad mig være Danskheden og Danmark værd. Herre min Gud, slip mig ikke!« (17. April). »Hvilken Nat i Selvpinsel og fixe Ideer. Jette Collin, der saae hvor medtaget jeg var betroede jeg mig til og hun spøjte og kaldte mig »gal« (18. April). Efterhaanden synes han dog at have glemt sine Genvordigheder for andre og langt alvorligere Begivenheder, da han havde det Uheld ved Gildet hos Hartmanns i Anledning af Datteren Claras Bryllup med August Winding 10. Maj at komme i Snak med Gade om den udenrigspolitiske Situation og Pengehjælpen udefra. »Jeg fremhævede Lausanne; dette fik Gade til at udtale sig om vor Adresse til denne Stads Indvaanere. Han meente at vi to ikke burde have underskrevet den, at vi vare blevne overrumplede til at give vore Navne. Jeg svarede at vi som danske Mænd maatte give vore Navne etc.« (Dagbogen). »Sov ikke hele Natten, Gades Tale satte min Phantasie i Bevægelse, jeg saae mig som politisk Fange etc. — jeg var i febril Tilstand. Opad Dagen fik jeg talt med Eduard Collin, som jeg betroede min Feber-tilstand, han regnede denne for aldeles ugrundet at jeg havde gjort hvad jeg burde og maatte, at Intet kunde hænde mig, jeg løftedes igjen« (11. Maj). — 18. Juni, Basnæs:

»Efter Bordet kom Talen paa Schweizer-Adressen og Tanke-Qvaler begyndte som jeg har dem stundom«. ¶ 158,25 *Kirken*] Vartov. Fru Neergaard var ivrig Grundtvigianer. ¶ 158,26 *Svigersonnen*] Premierløjtnant, Grev Frederik Ahlefeldt-Laurvigen til Møllerup, gift 1860 med Louise Neergaard (1840—1900).

NR. 456. Ikke tidligere trykt.

NR. 457. Trykt B&B II, 509—11.

161,1 5 *Juli*] Skal være 6. Juli; egentlig burde derfor dette og det følgende Brev ombyttes, da det er skrevet sidst; det er imidlertid afsendt før Modtagelsen af Nr. 458, hvad der fremgaar af S. 167, 3 ff. Dagbogen 6. Juli: »Sendt Brev til Eduard Collin om mit Befindende, da jeg afsendte det kom Brev fra ham meget skrap og godt for min fixe Idee, som han kalder Galimathias«. ¶ 161,12 *I Mandags*] 4. Juli. ¶ 161,16 *Frøken Rosen*] Smlgn. II, 13, 16 og Noten dertil. ¶ 161,20 *Trøst i Tro*] Dagbogen 19. Juni (paa Basnæs): »Fra den tidlige Morgen skrevet paa et Digt om Øieblikket; jeg sendte en Afskrift deraf i Brev til Jonna Stampe; senere skrev jeg endnu et Vers til, hele Dagen beskæftigede mig Digtet som fik Navnet »Imorgen«; jeg har bestemt det for illustrerede Tidende«. — 20. Juni: »Sendt Brev til Jette Collin [dette Brev synes tabt!] med mit sidste Digt som jeg nu har kaldt Trøst i Tro, dermed fulgte Brev til Delbanco og ligeledes Digtet til Optagelse i Illustrerede Tidende paa Søndag«. Trykt i Illustreret Tidende 1864, Nr. 248, 26. Juni, optrykt i Kjendte og glemte Digte, 1867, 296—98 (MLE, Forts. 105—106).

NR. 458. Ikke tidligere trykt.

163,14—15 *Lieutenant Ancker*] Sekondløjtnant Johan Anker, Artillerikommandør i Skanse II paa Dybbøl (»Helten fra Skanse II«). Han blev taget tilfange under Stormen 18. April.

NR. 459. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

164,3 *I Aftes i Fædrelandet læste De vel en Artikel af »Morning Herald«*] Artiklen, trykt i Fædrelandet Nr. 154, 6. Juli, er en Kommentar til Lord Palmerstons Neutralitetserklæring i den danske Sag. »Premierministerens Tale var et Forsvarsindlæg for Feighed, en Retfærdiggjørelse af Selviskhed, et Argument, som gik ud paa at vise, at England ikke bør gaae i Krig for saa ubetydelige Ting som Opretholdelsen af Europas Folkeret, Afstraffelsen eller Afværgelsen af en flagrant international Forbrydelse, Beskyttelsen af en Forbundsfælle, eller Indløsningen af høitidelige Forpligtigelser« o. s. v. ¶ 164,6 *Dagbladet i Morges taler jo i en saa opgivnet Tone*] Den ledende Artikel i Dagbladet Nr. 157, 7. Juli, tilraader Opgivelse af den haabløse Kamp, da enhver Hjælp fra England efter

Regeringens Neutralitetserklæring er udelukket. Da Forsvaret af Fyn er tvivlsomt, bør Øen rømmes og alt koncentreret om Kampen for Sjælland og København. Der udtales Frygt for en ugunstig Ændring af den sømilitære Situation ved en ny østrigsk Nordsøeskadres Ankomst til Elben. ¶ 164,8 *Familien Melchior*] Grosserer M. G. Melchior og hans Hustru Dorthea f. Henriques, A.s nære Venner i hans sidste Leveaar. Se Elith Reumert: H. C. Andersen og det Melchiorske Hjem (1924). ¶ 164,8—9 *Fru Henriques*] Therese Henriques, f. Abrahamson, gift med Fru Melchiors Broder, Vekselmægler Martin R. Henriques. A. var fast Gæst hver Søndag Middag i deres Hjem; ogsaa denne Familie hørte i Tiden efter 1860 til hans nærmeste Venner. Se H. C. Andersens Breve til Therese og Martin R. Henriques 1860—75 (1932). ¶ 164,9 *Rolighed*] Melchiors Landsted paa Østerbro ved Kalkbrænderivejen. ¶ 164,10 *Steinheims*] Sml. S. 84,12. ¶ 164,14 *den lille Maler og Retoucheur Jensen*] Portrætmaleren H. C. Jensen; han var gaaet med i Krigen som frivillig, blev haardt saaret ved Preussernes Overgang til Als 29. Juni og mistede sit højre Ben.

NR. 460. Ikke tidligere trykt.

165,9 *Lægen*] Læge Henrik Lund i Øverød. ¶ 165,12—13 *Ministerskiftet*] Efter Kongens Ønske afgik Ministeriet Monrad 8. Juli.

NR. 461. Ikke tidligere trykt.

166,11 *»en Sludder-Traad«*] Vel: en Telegrafraad. ¶ 166,15 *Torsdag*] 14. Juli. ¶ 166,29 *Professor Otto*] Smlgn. I, 70,7 og Noten dertil.

167,10 *Eduard With*] Edvard Hvidt (smlgn. II, 188,12), siden 1856 Medlem af Direktionen for Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn.

NR. 462. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

NR. 463. Trykt (forkortet) B&B II, 511—12.

168,9 *paa Søndag-Middag*] 17. Juli. ¶ 168,19—20 *Forandringen i Ministeriet haaber jeg nu standser Blod-Udgydelsen*] 11. Juli udnævntes Ministeriet Bluhme, der saa det som sin første Opgave straks at gaa til Forhandling med de tyske Stormagter om Vaabenstilstand og Fredspræliminærer. Der opnaaedes Vaabenhvile fra 20. Juli, og dermed var Fjendtlighederne forbi. ¶ 168,24 *Døttre*] Ifølge Dagbogen var det Ingeborg og Anna Lind; Agnete Lind var paa Christinelund. ¶ 168,27 *Deres Brev, kjære Fru Collin*] »Brev fra Jette Collin, deri et Brev fra en lille amerikansk Pige i Dresden, med Hilsener fra Frøken Heinke, disse antager jeg have givet Anledning til Brevet« (Dagbogen 13. 0: 12. Juli). Fru Collins Brev er ikke bevaret.

169,1 *Pastor Feilberg*] H. F. Feilberg (smlgn. S. 62,21 og Noten dertil). Han var 1862 blevet forflyttet til Store Vi, men blev under Krigen afsat af den preussisk-østrigske Civilregering. I Sommeren 1864 opholdt han sig hos sin Svigerfader, Læge Ditlev v. Nutzhorn, der laa paa Landet i Taarbæk. ¶ 169,6 *han er en nær Slægtning af Kirkegaard*] Henrik Lund var Søren Kierkegaards Søstersøn. Han vakte Opsigt ved uden Tilladelse at holde Tale ved Morbroderens Begravelse (smlgn. B&B II, 329—30) og blev i den Anledning 5. Juni 1856 idømt en Mulkt paa 100 Rdlr. og Sagens Omkostninger. 1856—60 var han kgl. Læge paa St. Jan i Vestindien, derefter 1860—71 praktiserende Læge i Øverød. Han var Homøopat. 1874 blev han Landmand, idet han købte Gaarden Friheden ved Hørsholm.

NR. 464. Ikke tidligere trykt.

169,18 *den 16 Juli*] Brevet er skrevet d. 15. (Dagbogen). ¶ 169,23 *paa Mandag Eftermiddag*] 18. Juli.

170,3 »*Saul*«] Dagbogen 15. Februar 1864: »I Theatret under Operaen Luzia, fik jeg en Idee til en Opera for Hartmann, Kong Saul, da jeg der talte med Hartmann omformede den sig til Hexen i Endor«. Planen synes at have hvilet en længere Tid; først paa Slutningen af Basnæsopholdet tog A. fat paa Arbejdet; 22.—24. Juni skrev han første Akt af Operaen og sendte den d. 25. til Hartmann i Roskilde. 3. Juli læste han de to første Akter højt hos Fru Neergaard. Efter en ny Pause kom Digtningen nu igen i Gang og fuldendtes paa et Par Dage: 16. (15.) Juli: »Skrevet paa tredie Act af Saul«. 16. Juli: »Endt tredie Act paa Saul; denne Act, skrevet igaar og i Dag er hele Udbyttet af Opholdet herude i Søllerød. . . . Mit Sind er trykket; jeg har en dæmonisk Stemning til ret at udtale Sauls onde Dæmon, skrevet flere Stropher ned«. Dagen efter endtes fjerde Akt og paabegyndtes den femte. Mandag 18. skrev han femte Akt færdig, som Hartmann fik to Dage senere. Paa Christinelund sluttedes 7. August Renskrivningen af Stykket. Hartmann fik imidlertid kun komponeret første Halvdel af første Akt; den findes i Ms. paa Det kgl. Bibliotek og blev opført ved Dansk Koncertforenings Koncert 10. December 1928. A. offentliggjorde 2.—3. Akt i *Fra danske Forfattere*, udg. af Chr. Richardt, 1867, 13—30; i sin Helhed tryktes Kong Saul i SS, XI, 435—66. Se Richard Hove i *Dansk Musiktidsskrift* III, 1928, 149—54, og i *Nationaltidende* 1928, 8. December, Morgenudg. ¶ 170,9 *H. P. Holst*] Han havde i Sæsonen 1863—64 været Direktør for Casino. Rygtet om hans Udnævnelse til Sceneinstruktør ved Det kgl. Teater var paalideligt. ¶ 170,11 *Geheimeraad Tillisch*] Afgik som Chef for Det kgl. Teater, idet han 11. Juli indtraadte som Indenrigsminister i Ministeriet Bluhme. Hans Efterfølger konstitueredes dog først 12. August. ¶ 170,12 *Staldmesteren Danneskjold*] Grev

Christian Danneskiold-Samsøe (smlgn. II, 127,14—15). ¶ 170,17 *den unge Trepkas Død*] Stud. jur. Chr. Trepka, Sekondløjtnant ved 18. Regiment, blev dødeligt saaret ved Preussernes Overgang til Als 29. Juni og døde 9. Juli paa Sandbjerg Lasaret. Berlingske Tidende Nr. 162, 13. Juli, bragte en kort Nekrolog. Chr. Trepka var eneste Søn af Oberst J. C. M. Trepka (smlgn. I, 330,6 og Noten dertil), der faldt ved Isted; hans Mormoder var Kammerherreinde Clara Falbe, f. Ipsen (I, 153, 22), der havde taget sig venligt af A., da han 1833 var i Paris. ¶ 170,19 *Vaabenhvile*] Den traadte i Kraft 20. Juli.

NR. 465. Trykt (forkortet) B&B II, 513—14.

171,4 *Torsdag Formiddag*] 21. Juli forlod A. København, hvor han havde været siden d. 18. ¶ 171,22 *Puggaards*] Fru Signe Puggaard, f. Andréa, Grosserer Rudolph Puggaards Hustru, og hendes Døtre Bolette og Signe (Dagbogen). ¶ *Salomonsens*] Fru Frederikke Salomonsen, f. Abrahamson, en Søster til Fru Henriques, og hendes Børn. Hun var gift med Generalkonsul Moritz Salomonsen. ¶ *Pontoppidans*] Vel Generalkonsul Hendrik Pontoppidan og Frue fra Hamburg. ¶ 171,23 *Sommers*] Rimeligvis Fru Collins Veninde Fru Grethe Sommer og hendes Døtre; hendes Mand Orlogskaptajnen var paa dette Tidspunkt Chef for Fregatten Thetis. A. traf ofte Sommers hos E. Collins. ¶ 171,25 *Gud veed om han kommer*] Han kom ikke. ¶ 171,26—27 *maaskee jeg seer Dem i Helsingør*] Mandag d. 25. kom Fru Collin paa Visit hos A. sammen med Sophie Nees og Mathilde Fibiger. Chr. Nees var dengang Telegrafembedsmand i Helsingør. ¶ 171,27 *Onsdag*] Onsdag 27. Juli forlod A. Marienlyst sammen med Scharff, besaa om Eftermiddagen Genopbygningsarbejderne paa Frederiksborg Slot og overnattede i Hillerød. Med Morgentoget d. 28. tog han ind til København.

NR. 466. Ikke tidligere trykt.

172,3 *Onsdag*] 3. August sejlede A. med Dampskibet Flora til Bøged og kørte derfra med Dagvognen til Christinelund. ¶ 172,10—11 *Henrik fittig med sin Raps*] Rigmor Stampe 156: »Det var netop i de dage rapshøst, den første der på gården, og Henrik Stampe, som var en ivrig landmand, tilbragte hele dagen fra den tidligste morgen ude på marken; han fik endogså sine måltider bragt derud. På grund af krigen havde han nemlig ingen avlskarl til at stå for arbejdet. Børnene var næsten heller ikke til at drive ind fra dette mærkelige ny, så det var lidt tyndt ved oplæsningerne«. ¶ 172,20 *Endnu har jeg ikke været paa Nysø*] A. kørte derover med Jonna Stampe paa et kort Besøg Søndag Eftermiddag 7. August. Ogsaa denne Gang slap han for at bo der. ¶ 172,23 *Lille Janina*] Henrik og Jonna Stampes yngste Datter Jeanina, f. 1861. »Den lille Janina slut-

tede sig med stor Inderlighed til mig, saa jeg blev træt af den store Vedhængenhed« (Dagbogen 3. August).

NR. 467. Ikke tidligere trykt.

173,1 *Conradine Lyst*] Parcelgaard under Nørager i Løve Herred, Rudsvedby Sogn. ¶ 173,3—4 *to, ikke ganske unge, Comtesser Moltke*] Thekla Moltke til Conradineslyst og hendes Søster Marie. ¶ 173,4—5 *den afdøde Grev Carl Moltke*] Ordenssekretær, Gehejmekonferensraad Carl Moltke til Aagaard og Nørager, d. 1858. ¶ 173,7 *Brevet jeg fik paa Christinelund*] Dette Brev, som ifølge Dagbogen blev modtaget 11. August, findes ikke i den Collinske Brevsamling. ¶ 173,13 *Jeg tog med Posten fra Præstø*] A. rejste 11. August fra Christinelund til Sorø, d. 13. tog han herfra til Conradineslyst. ¶ 173,16 *Claudine Valenkam*] Fru Collins Kusine Claudia Jensen (smlgn. I, 330, 11 og Noten dertil). Hun havde et halvt Aars Tid været i Huset hos Madam Thyberg, der var hendes Faster, og herfra kendte A. hende. Nu var hun gift med Bogholder og Forvalter ved Sorø Akademi, Kammerraad Hans Vilh. Beck. ¶ 173,22 *første Gang at jeg igjen var Gjest der i Huset*] D. v. s. liggende Gæst; A. havde nemlig paa Vej til Korsør besøgt Fru Ingemann 23. Juli 1862 paa Udreisen til Spanien og 19. Juni 1863 (se S. 133) paa Rejse til Glorup. ¶ 173,26 *den gamle Pige*] Sophie Rasmussen, der havde været i mange Aar i Ingemanns Hus; af Alder var hun iøvrigt ikke gammel, paa dette Tidspunkt kun 37 Aar.

174,4 *Fredag Eftermiddag*] 19. August.

NR. 468. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

174,13 *Tirsdag 15 August*] Hvis Dagen er rigtig, skal Datoen være d. 16.

175,1 *Kranolds Udnævnelse*] Generaldecisor, Etatsraad R. H. C. Kranold konstitueredes 12. August som Chef for Det kgl. Teater. ¶ 175,6 *Viehe*] Michael Wiehe; hans Sukkersyge var nu meget stærkt fremskredet. ¶ 175,9 *Hultmann*] Skuespiller Fritz Hultmann, Teatrets ypperste Fremstiller af den Hostrupske Student. ¶ *Price*] Skuespiller Carl Price, forlovet med Gottlieb Collins Datter Helga. Han havde 1863—64 haft Engagement ved Casino, men vendte nu tilbage til Det kgl. Teater.

NR. 469. Ikke tidligere trykt.

175,25 *min Skrivelse*] Trykt (forkortet) B&B II, 514—16. ¶ 175,28 *i Roeskilde*] A. kom Fredag 19. til Roskilde, hvor han var Gæst hos Domprovst Ortved indtil d. 23.

176,2—3 *Jomfru Lange skal altsaa nu spille Fru Heiberg*] Agnes Lange, Datter af Casinos første Direktør H. V. Lange, havde i sin Faders Folketeatertid vundet en frem-

skudt Plads i Repertoiret. Hun var Elev af Høedt og fik 3. September 1864 sin første Optræden paa Det kgl. Teater i Titelrollen i Charlotte Corday. 1868 ægtede hun Sangeren J. L. Nyrop. Hun var knapt 23 Aar gl., da hun blev knyttet til Det kgl. Teater, men hun kom kun i enkelte Roller til at indfri de Forventninger, der stillede til hende. Fru Heiberg optraadte for sidste Gang 2. Juni 1864 som Elisabeth Munk i Elverhøj, uden at nogen anede, at hendes Skuespillerbane dermed var afsluttet. 6. August meddelte hun Tillisch, at hun var bestemt paa for bestandig at forlade Teatret.

NR. 470. Ikke tidligere trykt.

176,9 *det Aarøske Korps er nu opløst*] 17. August. ¶ 176,19 *Han synes meget daarlig*] Michael Wiehe døde 31. Oktober 1864. En gribende Skildring af A.s sidste Møde med ham findes i Dagbogen 30. Oktober. I Illustreret Tidende Nr. 267, 6. November 1864, offentliggjordes hans Mindedigt »Ved Efterretningen om Michael Wiehes Død«.

NR. 471. Ikke tidligere trykt.

177,7 *Basnæs, Juledag 1864*] 22. December rejste A. fra København til Sorø for at besøge Fru Ingemann, d. 24. tog han videre over Slagelse og Skelskør til Basnæs.

NR. 472. Ikke tidligere trykt.

178,6—7 *Gartner Rothe*] Forstraad Rudolph Rothe, Inspektør for de offentlige Lysthaver. Efter en af ham udarbejdet Plan blev Akademihaven 1864—65 omdannet til offentlig Park, hvorved Fru Ingemann og Lektor, Professor L. A. Rothe maatte »afstaa nogle Stykker af deres Haver nærmest Søen, for at der i Overensstemmelse med Forskjønnelsesplanen kunde tilvejebringes en fortløbende Spadseregang langs Søen« (Meddelelser angaaende Sorø Academi for Aarene 1857—1878, udg. af A. F. Asmusen, 1880, 189—91). ¶ 178,12 *Rothes*] L. A. Rothe boede i den Pavillon vest for Akademiets Hovedbygning, der var en Pendant til Ingemanns Bolig; den kaldes siden 1906 Molbechs Hus. Skildringen af Ændringerne ved Ingemanns Have er tydeligere i Dagbogen 23. December 1864: »Ingemanns Have er ikke mere den han kjendte; det ham kjæreste Parti, en lille Høi under nogle mægtige Træer, er nu forsvundet, jevnet, Trægruppen staaer vel tildeels endnu men udenfor Haven ved den aabne Vei, den store Søilecollos som tjente til Bord paa Høien ligger nu paa den flade Jord, for Tanken er saameget herved slettet ud og de som engang vilde have seet den Plet hvor Digteren mangan Dag og Aften sad ene og med Venner i sin Have [finder at den] er ikke den samme, men for Øiet er det nu meer aabent og frit. — Vi Ældre som have kjendt Stedet gjenkjender det ikke mere«. ¶ 178,18 *I Løverdags Morges*] Juleaftensdag. ¶

178,24 *en Bog*] »Rosenkildes Mads og Mette« (Dagbogen). ¶ 178,28 *Faust*] Gounods Opera opførtes 1. G. paa Det kgl. Teater 21. December 1864 med Nyrop som Faust og Schram som Mephistopheles. A. havde inviteret Fru Lind, Fru Drewsen og Jonas Collin til Premièren.

NR. 473. Ikke tidligere trykt.

179,17 *M. M. Lund i Kallundborg*] Købmand Mouritz Mundberg Lund, hos hvem Jonas Collin havde været indkvarteret, da Aarøes Korps laa i Kallundborg. ¶ *Paa Lørdag slutter jeg min Embeds-carriere*] Wienerfreden medførte ogsaa en meget betydelig Reduktion indenfor Finansministeriets Embedsmænd. Blandt de afskedigede var Edvard Collin, der entledigedes i Naade og med Pension fra 28. November at regne, men som dog til Udgangen af Aaret 1864 fungerede i Embedet.

1865

NR. 474. Ikke tidligere trykt.

181,3—4 *naar det berører Forretnings Sager skriver De strax*] Dagbogen 27. December: »Brev fra Edvard, tørt, forretningsmæssigt, gjør mig ærgerlig, som næsten alle hans Bureaucratiske, afgjørende Breve. Jeg er ærgerlig!« ¶ 181,24 *at her en Dag har været Jagt*] 28. December.

182,5 *sterke Døninger i politiske Meninger*] Paa Herregaardene mødte A. Repræsentanter for det konservative Helstatsparti, Augustforeningens Mænd, som nu havde rejst Hovedet efter den ulykkelige Krig; hans københavnske Venner undtagen Ørsteds tilhørte derimod alle det nationalliberale Parti, og her følte A. sig ogsaa nærmest hjemme, skønt han i Reglen holdt sig ængstelig borte fra Politik, og skønt han bestemt skilte sig fra den gængse nationalliberale Opfattelse ved sin Hengivenhed for det nye Kongehus. ¶ 182,7 *Forstyrrelse af Tiggere*] Dagbogen 13. December: »Den lange Tigger her kommer hver Uge og faaer 4 Skilling kom i Dag og var gnaven, hører jeg, fordi jeg ikke var oppe, senere kom han igjen, jeg havde aldeles ingen 4 Skilling, kun to Eeneste Skilling, saa gav jeg ham dem; nu fortælles mig at da han gik ned af Trappen skal han have skjældt mig ud med de afskyeligste Navne. Det er en rar Fyr!«. Smlgn. E. Reumert: H. C. Andersen som han var, 1925, 141. ¶ 182,9—10 *et nyt Lystspil, jeg alt før Krigen fik Ideen til*] Da Spanierne var her. Tidsangivelsen er ikke korrekt; Ideen til Stykket stammer fra Basnæs-Opholdet Juni 1864, smlgn. S. 152,19 og Noten dertil. Arbejdet havde imidlertid hvilet siden, Planen til Saul var kommet imellem, og efter Hjemkomsten fra Sommerferien omtales Stykket kun en enkelt Gang i Dagbogen: »Tidlig

hjemme og skrevet paa Stykket, som jeg nu gav Navnet: De Spanske« (26. August). — Paa Basnæs kom Inspirationen paany: »Hele Dagen har jeg været inde i Stuen for mine Tænders Skyld og imidlertid skrevet flere Scener af Lystspillet om de Spanske, det jeg begyndte paa igaar Nytaars Dag« (Dagbogen 2. Januar 1865). — »Skrevet endnu om Aftenen paa Stykket« (s. D.). — »Jeg skriver paa mit Lystspil. (Af en Opskrift seer jeg at her paa Basnæs begyndte jeg ifjor 1864 den 9de Juni paa at skizzere nogle af Scenerne i første Act) det er nu over et halvt Aar siden og nu i tre Dage har jeg bragt det i mere Heelhed paa Papiret« (3. Januar). ¶ 182,17 *Løvedag*] 7. Januar. A. kom denne Dag tilbage til København. ¶ 182,28—29 *Theaterchefen vilde at der nu med al Kraft skulde tages fat paa »Ravnen«*] Siden Sæsonen begyndte, havde Hartmann og A. ustandseligt forhandlet med Kranold for at faa ham til at gøre Alvor af Løftet om at bringe Ravnen i dens omarbejdede Skikkelse paa Scenen. Operaen kom som nævnt i Noten til S. 134, 10 omsider til Opførelse 23. April 1865, men henlagdes, efter kun at være givet 4 Gange.

183,1 *hendes Brev til mig*] Dette Brev, som A. ifølge Dagbogen modtog 1. Januar 1865, findes ikke i den Collinske Brevsamling.

NR. 475. Ikke tidligere trykt.

183,12 *I Onsdags Morges*] 24. Maj. ¶ 183,13 *Frøken Bjerring fra Aalborg*] Lærerinde Frk. Anna Bjerring, Datter af Stabskaptajn ved 3. jyske Infanteriregiment Frederik Bjerring (1796—1846) og Hustru Mariane f. Bøggild (1798—1882). Bekendtskabet synes at stamme fra 1850'erne; A. korresponderede stadigt med Frk. Bjerring, og da han 1859 var i Aalborg, besøgte han flere Gange Fruen og Datteren. Dagbogen 23. August 1859: »Jeg hører at Folk vil forlove mig med Frk. Bjerring«. I Maj 1865 var de to Damer paa et længere Københavnsbesøg; Dagbogen 10. Maj 1865: »Besøger i denne Tid hver Dag Fru og Frk. Bjerring«. Efter Moderens Død flyttede Anna Bjerring til Kbh. — I sit Testamente, dat. 30. Juni 1900, bestemte hun, at alle hendes efterladte Breve — deriblandt Brevene fra H. C. A. — skulde brændes ulæste (Meddelt af Kontorchef H. G. Olrik). ¶ 183,23—24 *en lille Historie fra Festen i Oberammergau*] Dagbogen 26. Maj: »Om Aftenen meget opfyldt af »Drengen fra Oberammergau«, som jeg kan have Lyst til at nedskrive«. Planen blev opgivet.

184,4 *Prices*] Balletdanserinderne Juliette og Sophie Price og deres Broder, Danseren Waldemar Price. De skulde med Scharff paa Kunstrejse i Norge, optraadte paa Christiania Teater. ¶ 184,9 *Wappe*] Theodor Collins Hund. ¶ 184,12 *Hr Krebs*] Socialøkonomen, Distriktslæge i Skelskør Fr. Krebs. Han havde Oktober 1864 afløst H. Buchheister som Redaktør af Berlingske Tidende, men erstattedes fra og med 15. April 1865 med Bladets gamle Leder M. L. Nathanson. ¶ 184,15 *Espe*] Hovedgaard

i Slagelse Herred, Boeslunde Sogn, NV. f. Skelskør; Besidderen Grev Otto Joachim Moltke var Fru Henriette Scavenius' Brodersøn. ¶ 184,17 *Den unge Grevinde Moltke*] Grevinde Julie Moltke, f. Sehestedt Juul, Datter af Major Christian Sehestedt Juul til Ravnholt. ¶ 184,20—21 *mine fire Tombola Nummere*] Charlottenborgudstillingens Tombola blev trukket 26. Maj; A. vandt ligesaa lidt her som i Klasselotteriet.

NR. 476. Ikke tidligere trykt.

185,2 *Vahlia*] Edv. Collins Kusine Vahlia Lund, f. Hornemann, Søster til Emil og Wilken Hornemann. Hun havde siden 1836 været Enke efter Kontorchef, Kancelliraad Jens Lund (I, 40,5 og Noten dertil). ¶ 185,7 *Axel Fredstrup*] Balletdanser Fredstrup (smlgn. S. 67,25) var gift med Josephine Amalie f. Worre; en nyfødt Datter, f. 26. Maj 1865, døde udøbt. ¶ 185,17—18 *den forestaaende Valghandling i Morgen*] Valget 30. Maj 1865 til Rigsraadets Folketing. ¶ 185,19 *General Harbou*] Generalmajor Johannes Harbou, konservativ Helstatsmand, en Tid Formand for Augustforeningen. Han stillede sig i Københavns 7. Kreds mod fhv. Justitsminister, Folketingsmand (National-liberal), Etatsraad A. L. Casse. Casse blev imidlertid valgt ved Kaaring med saa overvældende Majoritet, at Generalen opgav at begære skriftlig Afstemning.

186,1—2 *den delige Grusbanke af Friis*] Paa Charlottenborg udstillede Landskabsmaleren Hans Gabriel Friis 1865: »En Grusbanke. Bygevejr. Motiv fra Omegnen af Roskilde«. Billedet blev i Tombola vundet af Dr. Haugsted (C. Reitzel: Danske Kunstneres Arbejder 1807—1882, 1883, 173).

NR. 477. Ikke tidligere trykt.

NR. 478. Ikke tidligere trykt.

186,23 *Holstein-Holsteinborg og en Maler Olsen*] Ved Valget til Rigsraadets Folketing 30. Maj sejrede Lensgreve L. Holstein-Holsteinborg, der nærmest tilhørte Mellempartiet og stod Bondevennerne nær, med 702 Stemmer over Kredens Folketingsmand siden 1861, Malermester P. E. Olsen, forhen Skelskør, nu København; han tilhørte det grundtvigske Venstre og fik 493 Stemmer.

187,3 *Augustforeningen*] Stiftet 23. August 1864 af konservative Godsejere og Embedsmænd, rettet mod det nationalliberale Parti. ¶ 187,25 *den danske Tydsker i Engeland*] Herrnhutlæreren Herman Jacobsen; se om ham S. 198—99 og Noten dertil. ¶ 187,26 *Manderstjernes*] Smlgn. S. 116,19 og Noten dertil.

NR. 479. Trykt (forkortet) B&B II, 521—24.

188,8 »*Da Herkules paa Veien stod* —!«] Smlgn. I, 28,20 og Noten dertil. ¶ 188,14 *O'Neil i Lissabon*] Den danske Konsul i Lissabon Jorge (George) O'Neill var som Dreng

af Faderen José Maria O'Neill, Chef for Handelshuset Torlades O'Neill og dansk Konsul, sammen med sin Broder José blevet sendt til Danmark for at opdrages i Admiral P. F. Wulffs Hjem paa Søkadetakademiet. De to unge Portugisere opholdt sig fire Aar i København, gik i Borgerdydsskolen (i Kbh.) og traf næsten dagligt A.; derfra rejste de til Sverige. I Almanaken for 1838 omtales under 5.—8. Juni et Besøg af O'Neill hos Wulffs, 1. Maj 1840: »Middag hos Wulff med Baronessen [Stampe], Thorvaldsen og Portugiseren G. O'Neill«. Henriette Wulff opholdt sig 1844—45 i Portugal som O'Neills Gæst — George havde 1841 efterfulgt sin Fader som Konsul —; gennem hende opfordrede de to Brødre A. til at aflægge dem et Besøg. Derefter synes Forbindelsen at have været afbrudt i næsten 20 Aar. Men i November 1864 gav A. den unge Grosserer Bernhard Ruben (1829—1896), som bad ham om Anbefalingsbreve til Spanien og Portugal, et Brev med til George O'Neill, og 10. Maj 1865 indløb en Skrivelse fra O'Neill, dat. 3. Mai, hvori han paa forskrækkeligt Dansk — Brevet er trykt i den nedenfor nævnte Afhandling af Hans Aage Paludan — indbyder Ungdomsvennen til Portugal. A. var straks opfyldt af Rejseplanerne, som han drøftede med Edvard og Theodor Collin, der begge mente, at han burde rejse. Han satte sig næste Dag til at skrive et Svar, og i den Anledning indløb 4. Juni et nyt Brev, som ikke er bevaret, men om hvilket Dagbogen fortæller: »jeg fik Brev fra Georg O'Neil i Lissabon der venter mig i September. Jeg tænkte saa meget derover at jeg ikke kunde falde isøvn før efter Midnat« (Smlgn. Hans Aage Paludans paa nyt Materiale rige Afhandling: H. C. Andersens Rejse i Portugal, Edda XXXIII, 1933, S. 471—93, hvorfra de ovenstaaende Oplysninger er hentet, samt Indledningen til A.s Skrift Et Besøg i Portugal (SS, VIII, 485)). ¶ 188,18 *et nyt Eventyr*] Dagbogen 3. Juni: »Skrevet hele Dagen paa Poesien og Mosekonen«. 7. Juni: »Igjen taget frem og skrevet paa Eventyret om Mosekonen«. A. arbejdede nu hver Dag indtil d. 11. paa Eventyret, der sidstnævnte Dag blev renskrevet. Paa Frijsenborg filede han yderligere paa det. 10. Juni, da han læste det højt for Fru Scavenius, forekommer første Gang dets endelige Titel: Lygtemændene ere i Byen, sagde Mosekonen. Eventyret udkom 17. November 1865 i Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 3. Samling, 1865, 1—20 (SS, XV, 19—32). ¶ 188,22—23 *hvad Deres Fader eet af de sidste Aar sagde til mig*] Smlgn. II, 364,11—18. ¶ 188,26 *mine Spaniere*] Efter at være kommet tilbage 7. Januar fra sit Julebesøg paa Basnæs fortsatte A. i København Udarbejdelsen af Lystspillet. 8. Januar læste han 1. Akt hos Henriques, Titlen synes da at have været: Spansk Visit; 14. Januar omtales det i Dagbogen som Da Spanierne var her. Den 15., langt ud paa Natten, sluttede han Omskrivningen af 2. Akt; sidste Akt var færdig 24. Januar; Dagbogen 26. Januar: »Reenskrevet paa Lystspillet, som jeg endte i Tirsdags«. Efterhaanden som de forskellige Akter var færdige, læste han

dem op for sine Venner; 17. Januar: »læste der [hos Collins] for Jette første Act; ved at læse oftere Stykket høit, vinder Sproget, jeg læser og forandrer efter naturligt Foredrag og naar jeg da kommer hjem gjør jeg Rettelserne«. 28. Januar endtes Renskrivningen af Stykket. To Dage efter læste han det for Høedt, som syntes godt om det, men foreslog et Par Ændringer, som A. tog Hensyn til. Edv. Collin tog en Afskrift til Brug for Teatret, som blev indleveret af Høedt; A. læste imens Stykket højt i hele sin Bekendtskabskreds. Rasmus Nielsen udtalte sig yderst smigrende om det (22. Februar). 23. Februar oplæste han det i Teatrets Foyer for de Skuespillere, der skulde medvirke. Fru Sødring, der spillede Jomfru Hagenau, fik A. til at indføje »et lille rørende Moment« i hendes Rolle (2.—3.—5. Marts). 21. Marts var der Arrangementsprøve paa Lystspillet; H. P. Holst ledede Iscenesættelsen, men allerede ved Prøven d. 26. viste det sig, at »det faldt aldeles fra hinanden«. Høedt spaaede nu, at A. ingen Glæde vilde faa af sit Stykke, men efter næste Prøve — 29. Marts — lovede han at overtage Sceneinstruktionen, hvis A. kunde ordne det med Holst; »en svær diplomatisk Opgave, men den gik ved Holsts Godmodighed« (Dagbogen). A. havde glædet sig til, at Premièren kunde finde Sted paa hans 60 Aars Fødselsdag, men Agnes Lange meldte sig syg 31. Marts. 5. April var der Generalprøve: »Sidste Act tog sig særdeles godt ud og var som en poetisk Luftning; meget glad derfor«. Men ved Premièren 6. April 1865 var Modtagelsen yderst lunken: »Ved Tæppets Fald nogen Klappen og megen Hyssen«. Da Spanierne var her opførtes ialt 7 Gange. Om Stykket MLE, Forts. 109—10.

189,21 *Falbe*] Chr. Fr. Falbe (smlgn. II, 246, 16—17), 1863—65 dansk Ministerresident i Madrid og Lissabon.

190,16—17 *Søndagmorgen forlader jeg Basnæs*] Rejsen udsattes paa Grund af daarligt Vejr til Mandag d. 12.

NR. 480. Ikke tidligere trykt.

NR. 481. Ikke tidligere trykt.

193,5 *Professor Meldal*] F. Meldahl ombyggede 1861—67 Frijsenborg Slot. ¶ 193,17 *I Barnestuen*] Eventyret I Børnestuen omtales i Dagbogen 17. Juni: »Gjennemskrev derpaa Eventyret: En heel Comedie«. Det udkom 17. November 1865 i Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 3. Samling, 1865, 47—54 (SS, XV, 45—49). ¶ *paa det Tredie*] Eventyret Guldskat. Dagbogen 19. Juni: »Begyndt paa at udarbeide den tidligere skrevne Begyndelse til »Brandtrommen gaaer«. 21. Juni: »Om Eftermiddagen kom en underlig trist Stemning over mig; jeg gik ene ind i Skoven, kom hjem og skrev paa »Guldskat«. Humeuret løftede sig«. 23. Juni: »Endt, som jeg troer Historien om »Guldskat« og læst den for med »Veirmøllen« og et Par ældre Eventyr og Historier«. — 26.

Juni: »Tænkt paa at forlænge Guldskat«. Historien udkom 17. November 1865 i Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 3. Samling, 1865, 55—68 (SS, XV, 49—58). ¶ 193,20 *Pastor Kahrs*] Ole Christian Kahrs, Sognepræst til Hem og Sem, gift 1862 med Kammerherreinde Neergaards ældste Datter Anna. Hem ligger i Onsild Herred, 5 km SØ. f. Mariager. ¶ 193,23—24 *Fra Aarhus fik jeg forleden en Skrivelse*] Fra Konsul J. M. Mørk, Byens Folketingsmand, »denne sidste anmodede mig i sit og Fleres Navn at jeg paa Gjennemreisen vilde i Aarhus læse nogle af mine Eventyr. Jeg blev aldeles febril, har sovet daarlig i Nat og hver Gang jeg i Nat vaagnede tænkt paa at stile Brevet der siger mit Nei« (Dagbogen 18. Juni).

194,5 *Brev fra Bjørnstjerne-Bjørnson*] Brevet er udateret og utrykt. Bjørnson lover heri at opføre Da Spanierne var her i Christiania, men vil tale med A. om »Tillempningen« af de to sidste Akter. — Bjørnson var fra Nytaar 1865 til Sommeren 1867 Chef for Christiania Theater; i Forsommeren 1865 havde han Permission til en Studierejse til København. ¶ 194,7 »*Forhaabningsholms Allé*«] Sidegade til Gamle Kongevej; Bjørnson boede i Nr. 11.

195,4 *Photographier fra Frijsenborg*] De blev taget af Godsforvalter Tilemann paa Frijsenborg. ¶ 195,6 *Grevindens Brødre*] Kammerherre Wolfgang v. Haffner til Egholm, den senere Indenrigsminister i Ministeriet Frijs, Krigsminister i Ministerierne Holstein og Estrup, indflydelsesrig Landstingspolitiker, og hans Broder Ritmester Valdemar v. Haffner fra Faverskov.

NR. 482. Ikke tidligere trykt.

196,9 »*deres Nærmeste*«] Den gamle Baronesse Stampe og hendes Søn Christian. ¶ 196,15 *Sigismund*] Næst yngste Søn af C. J. og Marie Boye, Landmand.

NR. 483. Ikke tidligere trykt.

197,11 *Cancelleraad Ditzel*] Smlgn. S. 138,1 og Noten dertil. ¶ 197,13 *paa Fredag*] 30. Juni. ¶ 197,17 *de bramsenske Tænder*] I Februar 1864 havde A. faaet forlorne Tænder. »Første Gang havde jeg Tand-Rækkerne paa, jeg taler tykt og kan ikke sige S« (Dagbogen 23. Februar). Hans Tandlæge var hans Ungdomsbekendt Lorents Bramsen (smlgn. I, 96,22 og Noten dertil). ¶ 197,21 *Döbling*] Forstad til Wien. ¶ 197,25—26 *nu Falbe er derfra*] Han blev 1865 forflyttet til Wien.

NR. 484. Ikke tidligere trykt.

198,16—17 *den unge Mand, Jakopsen*] Herrnhutlæreren Herman Jacobsen. Om ham kan paa Grundlag af hans 10 Breve til A. fra Aarene 1858—65 samt godhedsfulde Med-

delelser fra Brødremenighedens Forstander i Christiansfeld, Pastor P. Fabricius, gives følgende Oplysninger:

Herman Jacobsen var født 1838 i Königsfeld, Schwarzwald, som Søn af Andreas Jacobsen, der 1849—70 var Forstander for Brødremenigheden i Christiansfeld, og Hustru Johanna Elisabeth f. Schanner. Faderen var fra Skjern, Moderen Datter af Forvalteren paa Tyrstrupgaard ved Christiansfeld. Skønt opvokset i tyske Omgivelser og skønt han af Sprog aabenbart maa have været tysk — hans store danske Breve røber trods al Umage, at de er skrevet af en fremmed — nærede han tidligt en glødende Begejstring for Danmark, dansk Kultur og især dansk Litteratur og var tidligt fortrolig med A.s Skrifter. 1857 blev han af Forældrene sendt til Brødremenighedens teologiske Seminar i Gnadenfeld, Øvreschlesien; i Sommerferien 1858, som han tilbragte i Christiansfeld, lykkedes det ham at komme til København; her opsøgte han 1. September A., med hvem han havde en kort Samtale i Hotel Prins Carl. Han følte det som et guddommeligt Kald, at han skulde opgive sin teologiske Fremtid i Brødremenighedens Tjeneste for at blive dansk Digter, og han sendte derfor A. forskellige Værker til Bedømmelse: Prøver paa en Tragedie »Harald Strangesøn«, et Eventyr »Hjalmars Liv og Lidelser«, forskellige Digte; hertil kom senere Prosaarbejder, store Versfortællinger etc. Indenfor Brødremenigheden havde han Ord for at være »ein viel zu rabiater Däne«; rørende er det at se, at det ved List lykkedes ham at indføre Rødt og Hvidt som det ny-stiftede Burschenschafts Farver i Gnadenfeld. Til dets første Commerz skrev han en Vise paa Mel.: Vift stolt paa Codans Bølge, og hver Aften Vinteren igennem holdt han Oplæsninger af dansk Litteratur for sine Medstuderende; han oversatte fra Bladet Heibergs Vaudeviller, A.s Romaner og Eventyr, Ingemanns Romaner (som læstes flere Gange!), Oehlenschlägers Hovedværker og hele Adam Homo! Til Jacobsens Fortvivlelse fældede A. imidlertid en, om end i skaansomme Vendinger holdt, Dom over hans Værker, der frakendte dem ethvert Talent. Jacobsen tabte dog ikke straks Modet. August 1859 forlod han Gnadenfeld for i Slutningen af September at tiltræde Stillingen som Lærer ved Herrnhuternes Kostskole i Fulneck ved Leads, Yorkshire, i England. Trods vanskelige Arbejdsforhold med Eleverne og fuldstændig Mangel paa Forstaaelse hos Kollegerne fortsatte han Digteriet med Hjalmars Saga, Digtet Ridder Hugo, Fortællingen Amors Skole osv.; Brevene røber dog sprogligt, at Brevskriveren er helt uden Forbindelse med Dansk i Dagliglivet. 1862 var han hjemme i Ferien i Christiansfeld og havde her det Held at møde A. — for anden og sidste Gang — ved Afsløringen af Bissens Løve paa Flensborg Kirkegaard 25. Juli. Efter en treaarig Pause i Brevvekslingen (1861—64) skrev Jacobsen igen 20. November 1864 til A.; Digterplanerne synes nu at være skrinlagte; han har besluttet sig til at blive Præst efter at have gennemgaaet

en religiøs Krise. Brevet vidner om hans Kærlighed til England og hans dybe Sorg over Danmarks Nederlag i 1864; han har grædt over Fædrelandets Ulykke og Preussernes Barbari, men føler sig forvisset om, at Nordslesvig vil komme tilbage til Danmark.

Paa dette Brev havde Jacobsen bedt om et hurtigt Svar; A. tøvede imidlertid, men Jette Collin holdt ham til Ilden, og paa Basnæs fik han 28. Maj 1865 skrevet til sin unge Ven. Jacobsen takkede rørt 23. Juni; det var dette Brev, A. modtog paa Glorup. Han skulde nu hjem at se Forældrene for sidste Gang, idet han var blevet kaldet til Lærer i Brødremenigheden i Nazareth, Northampton County, Pennsylvania; hans Farbroder John C. Jacobsen var Brødremenighedens Biskop i det nærliggende Bethlehem, »tre Timers Jernbanefart fra New York«. 6. Juli vilde han være hjemme i Christiansfeld, og han bad nu A. om en Sammenkomst, f. Eks. i Vejle. »Et kort Samliv med Dem i en dansk Egn vilde være for mig Danmarks sidste og bedste Farvelhilsen, noget jeg skulde aldrig glemme, noget, jeg end som gammel Mand kunde fortælle mine Børn«.

Som det fremgaar af det følgende, kom dette Samvær imidlertid ikke istand. 26. Juli 1865 skrev han et Afskedsbrev til A., hvor han skildrede Brødremenighedens Kaar i Amerika. Han antog, at han efter 6 Maaneders Lærervirksomhed skulde blive Præst og gifte sig; han havde den bedste Tillid og urokkelige Tro til, at saadan var det Guds Vilje. I Brevet udtaler han Haab om bedre Tider for Nordslesvig, »som sandelig med faa Undtagelser er dansk«, og han lover at sende A. sin fremtidige Kones Portræt. I sin forrige Skrivelse havde han lovet ham mindst et Brev om Aaret. Men efter 26. Juli 1865 er der ikke bevaret noget fra ham i den Collinske Brevsamling. 11. August sendte A. ham ifølge Dagbogen »mine samlede Skrifter alle 22 Bind, samt da Spanierne var her«. Et Takkebrev fra Jacobsen, som A. modtog 25. August, er tabt. — Om hans senere Skæbne oplyser Pastor P. Fabricius: 1876 blev han Prædikant i Chaska, Minnesota, ordineredes 6. August 1876 som Presbyter, blev 1877 eller 1878 Præst i Philadelphia, men traadte allerede to Aar efter — 1880 — ud af Brødremenighedens Tjeneste. Senere skal han have haft Ansættelse ved Post Office Department i Washington, og her døde han 22. Februar 1907.

NR. 485. Ikke tidligere trykt.

199,16 *Skrike*] Kolonialdirektør, Geheimelegationsraad Adolph Skrike, tidligere Departementschef i Udenrigsministeriet. Han var 1859—75 Medlem af Direktionen for Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn, altsaa Edv. Collins Kollega. ¶ 199,27 *Fenger*] C. E. Fenger.

NR. 486. Ikke tidligere trykt.

200,1 *Frijsenborg*] Fredag d. 30. Juni rejste A. fra Frijsenborg over Randers til Hem Præstegaard ved Mariager, hvor han var Gæst til Onsdag 5. Juli. Over Mariager tog han denne Dag til Hobro, boede hos Borgmester Christensen, kørte Dagen efter med Diligence til Randers og var Lørdag d. 8. igen paa Frijsenborg. ¶ 200,29—201,1 *Ingemanns Vise om Hr Hem og Hr Sem*] En traurig lokalhistorisk Ballade i Folkevisestil om to rivaliserende Riddere i Ingemanns Debutbog Digte, I, 1811, 49—55 (optrykt i hans Samlede Skrifter, 4. Afd., I, 1845, 12—16: Hr. Hem og Hr. Sem).

201,5 *De to Comtesser Tramp*] Caroline Amalie Tramp og Sophie Juliane Charlotte Tramp, Søstre til Løjtnant, senere Postmester C. J. F. Tramp, der som Kadet mistede sit ene Ben ved Helgoland. ¶ 201,9 *en Dag*] 3. Juli. ¶ 201,13—14 *I Onsdags*] 5. Juli. ¶ 201,15 *Justitsraad Christensen*] Borgmester og Byfoged Harald Christensen, tidligere Sekretær hos Kultusminister Hall og 1856—59 Medlem af Det kgl. Teaters Direktion. ¶ 201,18—19 *hans Kone og Datter*] Fru Wenzeline Christiane Christensen, f. Stæger, Søster til N. W. Gades anden Hustru, og Datteren Mathilde (Illa), der senere optraadte som Forfatterinde under Pseudonymet F. C. van der Burgh. ¶ 201,21 *en Læge*] Læge H. Magnus, siden 1854 i Hobro, hvor han praktiserede i 50 Aar.

202,1 *Vestermanns*] Smlgn. II, 246,18 og Noten dertil. ¶ 202,9 *Kammerherreinde Jessen*] Caroline Jessen, f. Jessen, gift med Overførster, Kammerherre N. J. Jessen, Randers.

NR. 487. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

204,3 *Pælen i Kjødet*] Spøgefuld Allusion til 2. Kor. 12,7.

205,15 *Nu kommer altsaa touren til Manderstjernes*] A. havde paa dette Punkt en god Samvittighed; Dagbogen 26. Juni: »fik endt mit tydske Brev til Frøken Manderstjerne men ikke afsendt«. Det kom først afsted 9. September!

206,6—7 *Cultusministeren*] Cosmus Bræstrup. ¶ 206,9 *Hensynet til hendes 6 Børn*] Smlgn. II, 360—61 og Noten dertil. Siden 1. Juni 1860 havde Ilia Fibiger boet paa Østerfællend med sine Plejebørn. Om denne Periode af hendes Liv se Margrethe Fibiger: Ilia Fibiger, 1894, 109—28.

NR. 488. Ikke tidligere trykt.

207,26—27 *telegraphere til mig om Sønnen kom*] Dagbogen 14. Juli: »Telegram fra Jacobsens Fader i Christiansfeld at hans Søn endnu ikke var indtruffet.«

NR. 489. Ikke tidligere trykt.

208,5 *Glorup den 17 Juli*] A. forlod 16. Juli Frijsenborg, sejlede fra Aarhus til Korsør,

hvor han overnattede; næste Dag tog han over Bæltet til Nyborg og var Kl. halvto paa Glorup (Dagbogen).

209,1 *om der skeer Noget*] Smlgn. S. 316,3—6. ¶ 209,7 *Conferentsraad Benzons*] Konferentsraad Peter Bentzen, Direktør for Den kgl. grønlandske Handel. ¶ 209,7—8 *Grev Siegfried Scheel*] Hyppig Gæst paa Glorup; A. var saaledes sammen med ham i Juni—Juli 1850. ¶ 209,13 *Groserer Hyllested, fra Bordeaux*] Dansk Vinhandler i Bordeaux F. W. Hyllested. ¶ 209,29 *den Bissen-Bingske Buste*] I Oktober 1864 (jvnfr. Dagbogen 1.—8. Oktober) havde H. V. Bissen gjort den kendte Portrætbuste af A. (Eksemplarer i Det kgl. Teater og paa Glyptoteket); efter denne udsendtes der sidst i Maj 1865 hos Bing & Grøndahl en Biscuit-Buste.

NR. 490. Ikke tidligere trykt.

210,8—9 *paa Christinelund Torsdag Eftermiddag*] A. blev paa Christinelund 27. Juli —4. August, hvor han skrev Eventyret Stormen flytter Skilt (Dagbogen 29. Juli, jvnfr. MLE, Forts. 111). Det er altsaa urigtigt, naar der Rigmor Stampe 159 siges, at Besøget ikke blev til noget. A. var til Middag paa Nysø 30. Juli, men slap for at komme til at bo der. ¶ 210,25—26 *Her paa Glorup har jeg aldeles Fornemmelse af at ligge i Quarantaine*] Det mærkelige Udtryk forklares af Dagbogen: »Det er som jeg var i Quarantaine, jeg har en Følelse, som om jeg var hos fremmede Mennesker, der let naar jeg var borte og-saa vilde dvæle [ved] og fremhæve de Feil man har opdaget eller troet at opdage hos mig« (21. Juli). Grunden til, at han ikke »føler mig hyggelig« (22. Juli) paa Glorup denne Gang, var den, at Grevinden var i Paris: »her er ingen Kone, Livet ganske pebersvendeagtig« (18. Juli). ¶ 210,26—27 *skrive mine nye friske Digtninger af*] 21. Juli: »Endte i Dag den sidste ny Deel af »Guldskat««. — 24. Juli: »Reenskrevet Guldskat«.

211,3 *arangeret en Bazar ved Hinnerup-Station*] Festen i Hinnerup Skov til Fordel for de brandlidte i Nørresundby fandt Sted 16. Juli og overværedes af 4000 Mennesker. — 17. Juni 1865 havde en mægtig Ildebrand lagt en Tredjedel af Nørresundby i Aske; 24 Gaarde og 29 Huse, Hjem for ialt 108 Familier, nedbrændte.

NR. 491. Ikke tidligere trykt.

211,12 *den første*] En Digers Bazar; Edv. Collins Kærlighedserklæring til dette Værk, som ifølge Paul V. Rubow »ikke behagede ham« (Ny-Udgaven 1929 af A&C, Indledningen S. VII), er naturligvis ironisk ment. ¶ 211,23 *Arthur*] Gottlieb Collins yngste Søn. A. havde 25. Juli truffet Arthur Collin og hans Svoger Carl Price i Korsør; »de havde begge to faaet Telegram at »gamle Fru Collin« som Price kaldte Gusta, var meget daarlig, de ventede at det var forbi med hende« (Dagbogen).

NR. 492. Ikke tidligere trykt.

NR. 493. Ikke tidligere trykt.

213,9 *Søllerød . . den 12 August*] 4. August vendte A. tilbage til København fra Christinelund; allerede d. 6. fandt han: »Her er kjedeligt i Byen«. 12. August tog han med Toget til Holte og hentedes i Fru Neergaards Vogn til Søllerød. ¶ 213,15 *næste Løvedag*] 19. August. A. blev dog i Søllerød til d. 21.

214,5—6 *jeg finder vel nok en Huusleilighed*] 7. August fik A. Brev fra sin Værtinde, Fru Anholm, »at hendes Søn var blevet Student, den unge Bardenfleth skulde i Huset og hun maatte have mine to Værelser. Længere end Maaneden ud kunde jeg saaledes ikke blive, jeg blev overrasket og ærgerlig fordi det ikke var sagt mig før jeg tog paa Landet, da jeg saa ikke havde behøvet betale for disse [Maaneder]. Jeg besluttede nu at reise [til Portugal]« (Dagbogen). To Dage efter kom Fru Anholm selv. »Hun talte med mig om Beklemthed om at vi skulde skilles, det er nok 18 Aar jeg havde boet her. Hun vilde ikke have Betalning for de to Maaneder jeg havde været paa Landet, det vilde jeg ikke gaae ind paa og tilsidst endte det med at jeg betalte for August Maaned ud; jeg kunde gjerne blive noget ind i September om jeg vilde, de unge Mennesker maa indrette sig derefter. Hun var meget hjertelig og deeltagende og jeg kom igjen i Ligevægts Humeur« (9. August). Smlgn. MLE, Forts. 112. — 14. September flyttede A. fra Fru Anholm; hans Ejendele opmagasineredes hos Fru Koch.

NR. 494. Ikke tidligere trykt.

214,18 *jeg kommer*] Turen blev gennemført trods truende Vejr, og A. læste »de 5 nye Eventyr«. ¶ 214,22 *vor korte Samtale i Sparekassen*] 9. August. ¶ 214,25 *om Colera virkelig var i Spanien*] Dagbogen 15. August: »Efterretning om Colera i Barcelona. Ulyst til at rejse.« Efter mange Spekulationer blev Rejsen opsat til 31. Januar 1866.

215,15 *Rossing*] Michael Rosing; smlgn. S. 143,7 og Noten dertil. ¶ 215,18 *Reitzels Møller*] Bogholder L. R. Møller; han var ansat i Firmaet C. A. Reitzel 1825—79 og var allerede i gamle Reitzels Tid Forretningens højt betroede Førstemand. — Det nye Eventyrhæfte: Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 3. Hefte, indeholdende: Lygtemændene ere i Byen, sagde Mosekonen, Veirmøllen, Sølvskillingen, Bispen paa Børglum og hans Frænde, I Børnestuen, Guldskat, Stormen flytter Skilt — alle, undtagen Nr. 3 og 4, skrevet i Sommeren 1865 — udkom 17. November 1865.

NR. 495. Ikke tidligere trykt.

215,23 *Stockholm den 18 September 1865*] Da A. havde opgivet Portugalsrejsen, paa-tænkte han i Stedet herfor at tage til Paris med Einar Drewsen; men denne undslod sig,

»saa travlt havde han det« (Dagbogen 5. September); han bestemte sig saa »til at reise i Sverrig 4 a 6 Uger« (6. September). 14. September forlod han sin Lejlighed hos Fru Anholm, sejlede til Malmö, hvor han overnattede, og naaede med Ophold i Jönköping og Falköping til Stockholm d. 17.

216,17 *Kong Carl*] Karl XV. ¶ 216,21 *en Grev Lewenhaupt*] Grev Adam Lewenhaupt, Overkammerherre hos Dronning Lovisa af Sverige. Han havde 1839 været Underløjtnant ved Skånska dragonregimentet, og A. havde truffet ham paa Hyby i Skåne i Juni 1839. ¶ 216,21—22 *hvis Søster er gift med vor danske Minister Grev Plessen*] Grev Wulf Heinrich Bernhard Scheel-Plessen, 1851—72 dansk Gesandt i Stockholm, havde 1855 ægtet Hoffrøken, Komtesse Augusta Aurora Lewenhaupt. ¶ 216,22 *med sin Broder*] Grev Lewenhaupt havde tre Brødre; det ses ikke af Dagbogen, hvem A. mener. ¶ 216,23 *han boer ikke langt fra Jernbanen*] Grev Lewenhaupt ejede Sjöholm i Östra Vingåkers socken, Oppunda härad, Södermanland; Gaarden laa ikke langt fra Katrineholm Station; det var fra denne og til Stockholm, at han havde gjort A. Følgeskab paa Rejsen. ¶ 216,27 *Hr Normann der er gift med Neruda*] Den svenske Pianist og Komponist Ludvig Norman, som 1864 var bleven gift med Violinistinden Wilma Neruda, hvem A. kendte fra Familien Henriques.

217,4 *Den sorte Domino*] Opera af Auber. ¶ 217,5 *Baron Steding*] Friherre Eugen v. Stedink, 1860—66 »første direktör för k. m.:ts hovkapell och spektakler«, derefter Ministerresident i Madrid, hvor han afløste Bergman, og hvor A. traf ham paa Portugalrejsen (smlgn. S. 294,24). ¶ 217,10 *Kammerherre Sick*] Julius Sick, der havde forladt Statstjenesten 1857 som Ministerresident i Brüssel og Haag, sendtes 1865 som Gesandt i overordentlig Mission til Stockholm under en Grev Scheel-Plessen tilstaaet længere Orlov. ¶ 217,11 *Dr Gravenhorst*] Smlgn. II, 189,10 og Noten dertil. ¶ 217,12 *Etatsraad Tang*] Smlgn. Noten til II, 314,23. ¶ *med Datter*] Ifølge Dagbogen 18. September var det Datteren Nelly; hun blev 1872 gift med Proprietær Parmo Carl Petersen.

Nr. 496. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

217,24—25 *General Meza er død*] 16. September 1865.

218,1—2 *Einars Forlovelse med Elna*] Einar Drewsen var blevet forlovet med Gottlieb Collins Datter Elna. ¶ 218,14 *Mag. Floderus*] Smlgn. S. 67,14 og Noten dertil. »Magister Floderus var ved Sexaen og sendte med den anden Kammerat fra Kjøbenhavn Hilsener til Collins« (Dagbogen, Uppsala 26. September 1865). ¶ 218,18—19 *Grundlovsforandringen er vedtaget i Rigsraadet*] Rigsraadets Folketing vedtog 21. September det fra Regeringsforslaget afvigende Udkast til en ny Grundlov, som skyldtes C. V. Nyholm og Klein, men da Rigsraadets Landsting fastholdt Regeringens Forslag, havde

det endnu lange Udsigter med Afslutningen af Forfatningsstriden, der som bekendt førte til »den gennemsete Grundlov« af 28. Juli 1866.

219,6 *Scharling*] Henrik Scharling. ¶ 219,9 *Hr Paetz*] Tidligere Skuespiller ved Det kgl. Teater Harald Paetz havde nedsat sig som Fotograf i Bredgade.

NR. 497. Trykt (forkortet) B&B II, 524—27.

219,22 *Ulriksdal*] Kongeligt Lystslot i Stockholms län, Solna socken ved Edsviken, N. f. Stockholm, Karl XV.s Yndlingsopholdssted.

220,1 *Aosta*] Årsta, Gods i Österhaninge socken, Stockholms län, 25 km fra Stockholm ved Horsfjorden. Det var 1805 blevet købt af Fredrika Bremers Fader, og her døde hun selv 31. December 1865. ¶ 220,6 *til Upsala*] A.s Udflugt til Uppsala fandt Sted i Dagene 24.—27. September. ¶ 220,9 *Grev Hamilton*] Grev Adolf Hamilton, Landshøvding i Uppsala siden 1862; han havde 1847 ægtet E. G. Geijers Datter Agnes. A. havde besøgt dem paa Blomberg ved Kinnekulla 1.—2. August 1849. ¶ 220,10 *Erkebispem*] Henrik Reuterdaahl, Ærkebiskop i Uppsala siden 1856. ¶ 220,11 *den gamle lærde Frijs*] Botanikeren Elias Fries, Professor ved Uppsala Universitet. ¶ 220,12—13 *om Aftenen havde Studenterne indbudt mig*] Festen er skildret MLE, Forts. 114—15. ¶ 220,14—15 *et smukt Digt blev oplæst*] E. Björcks Hyldestdigt til A.: Frid för i qväll! Och fjerran vike — er trykt MLE, Forts. 114—15. Dagbogen 2. Oktober: »Fik Upsala Avis sendt, deri det Digt Björk sagde til mig«. ¶ 220,21 *næste Dag*] 28. September. Besøget hos Kong Karl XV. paa Ulriksdal og hos Enkedronning Josefina paa Drottningholm skildres MLE, Forts. 115—17. ¶ 220,23 *Dronningen*] Dronning Lovisa, f. Prinsesse af Nederlandene. ¶ 220,24 *Papirs Cigar*] Cigaret. ¶ 220,25 *Dagen derpaa*] Audiensen var først 30. September. Samme Eftermiddag var han til Taffel paa Drottningholm. ¶ 220,26 *Prinds Oscar*] Den senere Kong Oscar II., Broder til Karl XV. ¶ 220,26—27 *al den Godhed og Venlighed var næsten for meget*] »Prinds Oscar gik Arm i Arm med mig i Salen [paa Drottningholm], det gjorde Kongen ogsaa, hvor stolt og lykkelig vilde min Moder have følt sig om hun havde oplevet sligt, og gamle Faermoer!« (Dagbogen 30. September). ¶ 220,28 *Dronningholm*] Drottningholm, kgl. Lystslot paa den østlige Bred af Lovön i Mälaren, 10 km V. f. Stockholm.

221,9 *Holst*] H. P. Holst, Sceneinstruktør ved Det kgl. Teater. ¶ 221,10 *Den skjønnne Helene*] Operette af Jacques Offenbach. ¶ 221,12 *maaskee han skriver for Folketheatret*] Folketeatret forberedte Opførelsen af Den skjønnne Helene; smlgn. S. 236,9 og Noten dertil. ¶ 221,29 *fra Upsala har jeg Hilsener*] Fra Floderus og Stolpe, smlgn. Noten til S. 218,14.

NR. 498. Ikke tidligere trykt.

222,15 *vi blive ved at skjændes*] Forfatningsstriden. ¶ 222,16 *de uhyggelige Angreb mod Kongehuset*] Samme Dag, Brevet blev skrevet, indeholdt Fædrelandet (1865, Nr. 230, 3. Oktober) en ledende Artikel, der angriber Kongen, fordi Holstenernes politiske Fører, Baron Carl Scheel-Plessen, under et Besøg paa sine sjællandske Godser (Selsø m. m.) havde været tilsagt til Taffel paa Bernstorff Slot d. 23. September. Rygtet herom havde vakt stor Opsigt, og Dagbladet havde den foregaaende Dag (Nr. 229, 2. Oktober) allerede bragt en Notits i samme Anledning. Fædrelandet skrev, »at der siden Corfitz Ulfeldts Dage ikke har levet nogen Statsmand i Danmark, som har gjort sit Fædreland større Fortræd end Baron Carl Scheel-Plessen«.

NR. 499. Ikke tidligere trykt.

223,18—19 *det smukke Digt*] E. Björcks Digt til A., smlgn. Noten til S. 220,14—15. ¶ 223,23 *Och*] Afskriverfejl for *Går*.

224,1—2 *han havde samlet en Mængde Dygtigheder og Berømtheder*] Beskows Indbydelses-Brev, dat. 3. Oktober, hvori Gæsterne opregnes, er trykt MLE, Forts. 119. Middagen fandt Sted den følgende Dag. ¶ 224,10 *givet af mig som Gaard-Sanger*] Billedet er gengivet S. 66. ¶ 224,15 *i Aften Selskab*] Hos Forfatteren August Blanche i Malmgårdens; A. blev kun lidt over et Kvarter og naaede saa tilbage til Teatret til tredie Akt af Barberen i Sevilla; første Akt havde han set, inden han kørte til Blanche.

NR. 500. Ikke tidligere trykt.

224,18 *Jönköping den 7 October 1865*] Skal være: *den 8. Oktober*. 7. Oktober forlod A. Stockholm, og Hjemrejsen formede sig paa følgende Maade: A. overnattede i Hallsberg, kom d. 8. til Jönköping, hvor han blev den følgende Dag, d. 10. derfra til Lund; i Lund var han d. 11. Gæst til Middag hos Professor Gustaf Ljunggren (ikke — som der ved en Trykfejl i MLE, Forts. 120 staar — Linngreen) og fejredes om Aftenen ved en stor Studentersexa, om hvilken der fortælles MLE, Forts. 119—21. Næste Dags Eftermiddag kom han til Malmö. Fredag 13. Oktober var han atter i København og tog ind paa Hotel d'Angleterre, da han efter at være flyttet fra Fru Anholm foreløbigt ingen fast Lejlighed havde.

225,14—15 *de to, samme Slags, Dronningen og Kongen af Sverrig fik af mig*] A. var i Afskedsaudiens 6. Oktober og forærede her Kongeparret to nye Fotografier af sig, taget under Stockholmsopholdet. ¶ 225,26 *Hr Bang fra Hofmannsgave*] Enten Direktør for de kgl. Schæferier i Sverige Peter Ulrik Louische Hofman (Bang) eller hans Broder

Proprietær Iver Hofman (Bang); A. havde gæstet Hofmangave i Juli 1830 (smlgn. I, 38—40); det var de to yngste Sønner fra Gaarden, som nu var bosatte i Sverige. ¶ 225,27 *Ludvig Møller*] Ludvig Müller.

NR. 501. Ikke tidligere trykt.

226,10 *Igaar Middags*] 9. December; Brevet er dateret en Dag forkert, idet A. har sprunget en Dato over i sin Dagbog. ¶ 226,18—19 *den omtalte Guldbryllups Vise*] Sang om Hr. Adolf og Fru Anna (Ingemanns Samlede Skrifter, 4. Afdl., VI, 1845,86—88); den blev skrevet til Kontreadmiral Adolph Herbst's og hans Hustru Anna f. Raschs Guldbryllup 16. Maj 1820.

227,4 *næste Løverdag*] Han rejste Søndag 17. December til Basnæs.

NR. 502. Ikke tidligere trykt.

227,21 *De 5 Rd. fra Enken*] Dagbogen 12. (3: 11.) December: »Ved at gjenmemsee mine Papirer fra Skuffen eller Kufferten finder jeg et Brev med 5 Rdlr fra »en Enke« sendt til Schmidts Efterladte, jeg begriber ikke at det er undgaaet mig, det maa have forputtet sig i Papirerne. Jeg sendte det strax i Convelut til Eduard Collin for at det kan komme paa Dagbladets Contoiret. Det er mig ærgerligt, jeg som er saa ængstelig nøiagtig, troer jeg«. — Den talentfulde Casino-Skuespiller Chr. Schmidt havde 22. November berøvet sig Livet, og A. var nogle Dage senere indtraadt i Komiteen, der stod for en Pengeindsamling til hans Enke og Børn. ¶ 227,28 *Thorvaldsens Portrait*] A. til Henriette Hanck, 4. April 1839: »Koop har copieret Horace Vernets Portrait af Thorvaldsen; det er høist genialt og tilhører Collin, hvem Thorvaldsen har foræret det« (B&B I, 486). Billedet var nævnte Aar paa Charlottenborg-Udstillingen.

NR. 503. Ikke tidligere trykt.

228,26—27 *Conferentsraad Forckhammers Død*] Professor i Mineralogi og Geognosi, Konferensraad J. G. Forchhammer døde 14. December 1865.

229,13 *Idag . . . kjører jeg til Basnæs*] Søndag 17. December; Brevet er dateret en Dag forkert. ¶ 229,17 *Stykket staaer da endelig ansat til Fredag*] I Slutningen af November havde A. faaet Løfte om, at Da Spanierne var her skulde genoptages omkring 1. December. Tidspunktet blev imidlertid udskudt, da Agnes Lange ønskede nye Prøver paa Stykket. Heller ikke Opførelsen d. 22. December blev til noget; smlgn. S. 232,22—23. ¶ 229,20 *Lieutenant Jørgensen*] Der fandtes i 1865 flere Løjtnanter, baade i Linien og i Reserven, af Navnet Jørgensen (eller Jürgensen). Da den paagældende her nævnes som »en Ven, eller Bekjendt, af Viggo«, gætter Udg. paa, at der muligvis kan være Tale

om Premierløjtnant i Infanteriets Krigsreserve Niels Jørgensen, idet han ligesom Viggo Drewsen i Krigens Tid gjorde Tjeneste ved 2. Infanteriregiment. ¶ 229,21 *Christian-Christoph*] Den senere Lensgreve C. C. Holstein-Holsteinborg.

NR. 504. Ikke tidligere trykt.

229,28 *Tak fordi De er saa trofast med at skrive!*] Dagbogen 21. December 1865: »Brev fra Eduard Collin, lidt forretningsmæssigt overlegent og galt, der skal soves paa det før jeg svarer. Deri Brev fra en Skolelærer Christensen i Slangerup og Brev fra Fru Bushby i London«. Collins Brev er ikke bevaret. ¶ 229,29 *Miss: Bushby*] Forfatterinden Mrs. Anne S. Bushby, der har oversat flere af A.s Skrifter (f. Ex. I Spanien) til Engelsk.

230,20 *Professor Abrahams*] N. C. L. Abrahams havde 1852 forladt Universitetet for at overtage Posten som Notarius publicus. Om Testamentet se II, 328,14—16 og Noter dertil.

NR. 505. Trykt (forkortet) B&B II, 533—35.

231,7 *Fru Petersen*] Henriette Pedersen. ¶ 231,8 *Otto*] Otto Scavenius, Stamherren paa Basnæs. ¶ 231,8—9 *en ung Düring-Rosenkrands*] Premierløjtnant i Kavalleriets Krigsreserve, Baron Ernst v. Düring-Rosenkrantz. ¶ 231,20—22 *I Flyveposten stod forleden et Digt over den nyelig afdøde Forfatter P. L. Møller*] I Flyveposten 1865, Nr. 296, 19. December, fandtes under Mærket H. Digtet »P. L. Møller, død den 10 Decbr. 1865«; A. sendte næste Dag H. P. Holst, hvem han ansaa for Forfatteren, et Takkebrev, der i Uddrag er trykt B&B II, 532. — Om A.s Forhold til P. L. Møller se nærv. Brevsamling II, 37—38. P. L. Møller døde 6. December 1865 paa et Hospital i Rouen i den yderste Fattigdom.

232,17—18 *Dersom jeg engang fortsætter »mit Livs Eventyr« skal jeg tilvisse see at belyse ham bedre*] Dagbogen 20. December 1865: »Begyndt at nedtegne til mit Livs Eventyr hvad jeg erindrer om P. L. Møller«. A. huskede ikke dette, da han skrev MLE, Forts., men den omtalte Optegnelse, som findes i den Collinske Samling Nr. 39, 4to, er offentliggjort af Julius Clausen i »En Kvindes Kærlighed. P. L. Møller—Mathilde Leiner«, 1928, 5—8; om Skelethistorien smlgn. ibid. S. 84—85. ¶ 232,19 *et langt fra Fru Melchior*] Dat. 20. December, trykt (forkortet) Reumert 28—29. ¶ 232,20—21 *den sidste Concert i Musik-Foreningen*] 19. December 1865; de to Arbejder, A. hentyder til, er J. P. E. Hartmanns Korværk Hinsides Bjergene, der opførtes 1. G., og P. Heises Ouverture til Hauchs Tragedie Marsk Stig. ¶ 232,24—25 *skaf mig at vide, . . . hvis Skyld det var, at Stykket ikke gik*] Baade 22. og 23. December indeholder Dagbogen Udtryk for A.s Ærgrelse over, at Da Spanierne var her stadig ikke ansattes til Opførelse; 24. December hedder det: »Kunde ikke falde i Søvn iaftes, laae til længe efter Midnat, vred over den

Uret jeg leed ved Theatret, det maa være Berner eller Høedt der ere Skyld i Stykkets Henlæggelse og Kranold, er svag og bøielig«. Brevene til Kranold findes i H. C. Andersens Hus, Odense.

233,3 *den italienske Opera der kommer i Casino*] 3. Januar—31. Marts 1866 gav et italiensk Operaselskab Gæstespil paa Casino med Værker af Verdi (*Rigoletto*, *Traviata*, *Trovatore*, *Ballo in maschera*), Donizetti (*Lucia di Lammermoor*, *Lucrezia Borgia*) og Bellini (*Norma*). ¶ 233,8 *Tænker Edgar paa Bryllup i dette Foraar?*] Edgar Collin var forlovet med Kammersanger Chr. Hansens Datter Magdalene; deres Bryllup stod 4. Maj 1866 i Slotskirken. ¶ 233,8—9 *Grave Guldæble*] *Grave, grave Guldæble*. Digte for Børn, samlede, ordnede og udgivne af J. Johansen. Haderslev 1865.

NR. 506. Ikke tidligere trykt.

233,14 *Tak for Deres Brev*] A. modtog det 28. December; det er ikke bevaret. ¶ 233,18 *Helga Hänschel*] *Helga Heldt*, Plejedatter af Fru Augusta Hänschell; hun var dengang 6 Aar gl.

234,15—16 *Bournonville . . . siger*] A. havde modtaget et Brev fra ham Dagen før, dat. Fredensborg 27. December (utrykt). Bournonville var netop kommet hjem fra Paris.

235,7 *det giver Forkundskaber*] Allusion til Historien Hjertesorg: »Det er egentligt en Historie i to Dele, vi her komme med; første Deel kunde gjerne være borte, — men den giver Forkundskaber, og de ere nyttige« (SS, XIV, 28).

NR. 507. Ikke tidligere trykt.

236,8—9 »*Trekiner*« og »*Den skønne Helene*«] Den skønne Helene opførtes 1. G. 24. November 1865 paa Folketeatret. — Trikinsygdommen blev 1860 opdaget i Tyskland af Zenker. Kort før Jul 1865 opskræmtes København ved Meddelelsen om, at der var konstateret Trikiner i Skinken af et Svin, som var blevet solgt paa Kødtorvet. Bladene indeholdt Advarsler mod Nydelsen af Svinekød, der ikke var undersøgt af paalidelige Folk og konstateret at være sundt. Rundt om i Landet oprettedes »Trikiner«; i København foranledigede Sundhedskommissionen, at Landbohøjskolen tog Affære med Hensyn til Trikinundersøgelser.

1866

NR. 508. Ikke tidligere trykt.

237,11 *Sehsted-Juul*] Kammerherre, Major Chr. Sehstedt Juul til Ravnholt. ¶ 237,13—14 *et Par Føttere*] Brødrene Ernst og Otto v. Düring-Rosenkrantz. ¶ 237,16 *Brev fra Hartmann*] Trykt Breve til A. 178—80.

238,12—13 *den bogstavelige Udtydning*] Komedie i 1 Akt af W. H. Brömel, opf. i. G. p. Det kgl. Teater 8. Maj 1787, holdt sig med Afbrydelser paa Repertoiret i 100 Aar. Den var blevet genoptaget 14. December 1865. ¶ 238,20—21 *Enken Fru Wiehe*] Emilie Wiehe, f. Thorsen, Enke efter Michael Wiehe.

NR. 509. Ikke tidligere trykt.

238,28 *Husets Fest*] Jonas Collin d. Æ.s Fødselsdag.

NR. 510. Ikke tidligere trykt.

240,28 *Mselle Schnoor*] D. Schnoor, Lille Strandstræde Nr. 14; Hotellet hed Stadt Hamburg. ¶ 240,29 *Hyrekudsk Soelberg*] Vognmand H. N. Soelberg.

241,4—5 *saa let som en Vind kan kruse Vand*] Lampens Aands Slutningsreplik i Scenen i Morgianes Stue i tredje Akt af Oehlenschlägers Aladdin (Poetiske Skrifter, udg. af F. L. Liebenberg, I, 1857, 188). ¶ 241,9 *den lille Strid mellem Dagbladet og Ploug*] I Fædrelandet 1865, Nr. 304, 30. December, var under Omtalen af Pseudonymet Svend Søvants (o: Valdemar Korfitzens) Skrift »Til Orlogs« aftrykt et Stykke, som ironisk skildrer Kong Christian IX.s Optræden og Ytringer under hans Besøg ombord i Nordsøeskadren 1864 paa en for Kongen temmelig fornærmelig Maade. Herimod reagerede en Indsender under Mærket: n i Dagbladet 1866, Nr. 2, 3. Januar med »En nødvendig Indsigelse«, der karakteriserede Anekdoten om Kongen og en syg Matros som »en raa Usømmelighed, en Gemeenhed« og skarpt angreb Plougs Blad for at have aftrykt den. Ploug svarede krænket den følgende Dag (Fædrelandet 1866, Nr. 3, 4. Januar) i en udførlig ledende Artikel, beskyldte Dagbladet for »Snerperi, spidsborgerlig Loyaltitet«, hævdede, at Historien var korrekt, og at der følgelig intet ondt kunde være i at fortælle den; man havde Lov til at sige Kongen sin Mening, selv om det ikke var ham behageligt at høre den.

NR. 511. Ikke tidligere trykt.

241,17 *Iaftes . . . fik jeg Deres venlige Brev*] Hvorledes A. reagerede overfor Collins velmente Forslag, fremgaar af Dagbogen 7. Januar: »Sov daarlig, med en for kort Under-

madrasse, og tænkte ideligt paa det Hotel Collins vil have mig i, jeg har dog en slavisk indgroet Fornemmelse at maatte lyde den collinske Slægt, — det er for galt! — Skrev et meget for langt Brev til Eduard, hvorfor, om ikke gjøre Undskyldninger, saa dog en Trang til at klare naar jeg ikke vil føie mig i den collinske Villie«.

242,3 *skandinavisk Hotel*] Gothersgade Nr. 4. ¶ 242,15 *Krüger*] Hotelejer Frits Krüger, Hotel d'Angleterre.

243,7 *Frøken Bremers Død*] 31. December 1865. ¶ 243,10 *Enken Fru Castenskjold*] Smlgn. II, 265,1 og Noten dertil. ¶ 243,11—12 *den ældste af Sønerne*] cand. polit. Henrik Castenschiold havde 25. Juni 1864 ægtet Julie Sophie Antoinette Uldall og efter sin Faders Død 29. April 1865 overtaget Borreby. ¶ 243,14 *Lægen der*] Overlæge ved Jydsk Asyl Harald Selmer.

NR. 512. Ikke tidligere trykt.

244,22 *Emils Dreng*] Sønerne Wilken (f. 1853), Edvard (f. 1856) og Knud (f. 1858).

NR. 513. Ikke tidligere trykt.

NR. 514. Ikke tidligere trykt.

246,17 *Prim*] General Juan Prim, spansk Oppositionspolitiker, ledede Januar 1866 en Militærøpstand i Madrid og maatte efter dens uheldige Udfald fortrække til Udlandet. ¶ 246,25 *Fredag Aften*] 12. Januar vendte A. tilbage fra Basnæs til København og tog ind paa Hotel d'Angleterre.

NR. 515. Ikke tidligere trykt.

247,2 *at De reiste herfra*] A. forlod 31. Januar København med Aftentoget for at begynde sin store Udenlandsrejse. ¶ 247,13—14 *Skyttegildet af van der Helst*] Paa Musesæt i Amsterdam. ¶ 247,16 *Deres Vært*] Den danske Grosserer, senere Konsul A. L. Brandt, gift med Petronella Deborah van Eghen. Om Grunden til, at A. begyndte Rejsen med et Ophold i Amsterdam, fortæller Dagbogen 17. Januar: »Fik Besøg af Henrik Scharling, da jeg raadspurgte ham om at lægge Rejseplan, da jeg ikke har stor Lyst til Paris i længere Tid, foreslog han mig at besøge Holland, talte om vor Landsmand Brandt i Amsterdam, hans store Gæstfrihed, selv havde han været hos ham i sex Uger, han vilde blive glad ved at have mig; men han har indbudt mig sagde jeg, særdeles indbudt mig og jeg tog Beslutning at skrive Brandt til om han var i Amsterdam og om der var Cholera; og med eet var det afgjort hos mig, at faae nogen Ro i Udreisen. Jeg sendte Brev afsted og kan i næste Uge have Brev igjen, bryder han sig stort om mit

Komme«. — Scharling havde besøgt Brandts December 1862—Januar 1863, se hans Erindringer: Theolog eller Digter, 1917, 78—79, 327—44. Collins havde været deres Gæster paa Hjemturen fra Paris 1863. ¶ 247,21—22 *Reitzels Forehavende med de ældre Tings nye Udgivelse*] Dagbogen 23. (3: 25.) Januar: »Reitzel . . . sagde mig at der skulde nu et nyt Oplag af Improvisatoren, de to Baronesser, og Billedbog uden Billeder; dernæst gik han ind paa at jeg til Nytaar ordnede et Udvalg af mine Digte; saaledes synes Reisen selv i otte Maaneder at være dækket; det satte mig i Humeur; jeg maatte hen til Jette Collin og fortælle det«.

NR. 516. Ikke tidligere trykt.

248,6—7 *at jeg der havde bestilt Værelse*] I Stedet for at sejle med Damperen til Lübeck. ¶ 248,8—9 *en Broder fra Fru Clasen i Norge*] Det er ikke lykkedes Udg. at faa identificeret Fru Clasen; om hendes Broder har Dagbogen 1. Februar kun følgende: »Fru Clasens Broder Officeren var ombord og da vi kom til Nyborg og der ikke i Vognen var Plads til mig bar han en Del af mine Smaasager til Banegaarden«. ¶ 248,11 *at flyve med Damp hen over min Fødeø*] Jernbanen Nyborg-Middelfart var aabnet 7. September 1865. ¶ 248,15 *Den bekjendte Krüger*] Sønderjydernes Fører H. A. Krüger. ¶ 248,20—21 *min gamle Skolekammerat Hofjægermester von Deurs*] Hofjægermester, cand. jur. H. E. van Deurs, Besidder af Bøstrup og Landstingsmand. Han var dimitteret fra Slagelse lærde Skole 1824. ¶ 248,22—23 *Bucheister*] H. Buchheister, tidligere Redaktør af Berlingske Tidende, senere Kommitteret hos Generaldirektøren for Statsbanerne, var Krigsskadeserstatningskommissionens Sekretær. ¶ 248,24 *Woin*] Vojens. ¶ 248,25 *et ældre Ægtepar fra Middelfart*] Dagbogen 2. Februar: »en Hr Procurator Møller med Frue fra Middelfart« (Procurator Hans Jørgen Møller (1797—1885) og Hustru Anna Sørine Sophie f. Hansen (1805—1867)).

249,18 *Meyerbeers »Africanerinde«*] Meyerbeers sidste Opera, først opført 1865, Aaret efter hans Død. A. fik den iøvrigt ikke at høre i Hamburg, da Forestillingen forandredes til Mosenthals Drama Deborah. ¶ 249,19 *Mathilde*] Dronning Caroline Mathilde.

NR. 517. Ikke tidligere trykt.

250,1 *Amsterdam den ellefte Februar*] 4. Februar rejste A. fra Hamburg til Celle, kom den følgende Eftermiddag til Hannover, overnattede d. 6. i Rheine og naaede d. 7. om Aftenen til Utrecht, hvor han blev til d. 10. om Middagen. ¶ 250,4 *Brødrene Brandt*] A.s Vært, Grosserer A. L. Brandt og hans yngre Broder, Grosserer Georg Brandt. ¶ 250,12 *Carstensen og Holmblad*] Journalisten, cand. polit. Carl Carstensen, den senere Redaktør af Dagens Nyheder, og Grosserer Jacob Holmblad. ¶ 250,28 *Professor Her-*

werden] Professor i Græsk ved Utrecht Universitet H. van Herwerden, gift med Moritz Melchiors Søsterdatter Galathea van Deen.

251,2 *Hr Nieuwenhuis*] Medlem af Provinsialretten i Utrecht, Dr. jur. Coenraad Nieuwenhuis, Oversætter af flere danske Værker til Hollandsk, bl. a. A.s Improvisatøren; ikke hans Fader, Præsten, Professor Jakob Nyegaard Nieuwenhuis (1777—1857), men Farfaderen, Søkaptajn Jacob Severin Nyegaard (1749—1818) var dansk. ¶ 251,2—3 *hans Frue*] Augusta f. Nyegaard, Datter af Justitsraad P. N. Nyegaard til Frederikskilde ved Sorø. ¶ 251,3 *Sønnen er Officør i Kjøbenhavn*] Sekondløjtnant i Artilleriet, senere Generalmajor P. N. Nieuwenhuis; han ægtede 21. September 1866 Louise Bagger, Datter af Sognepræst til Brahetrolleborg Frederik Vilhelm Bagger. ¶ 251,5 *H. C. Andersen zijn Leven vertelt*] Hoe Hans Christiaan Andersen zijn Leven vertelt, I—II, Leeuwarden 1858. ¶ 251,6 *Madam Schall*] Danserinden Anna Margrethe Schall, f. Schleuther; den kendte Episode fra A.s første Ankomst til København fortælles MLE 31—32. ¶ 251,9 *Kneppelhaut*] Forfatteren J. Kneppelhout; smlgn. II, 136,20 og Noten dertil. ¶ 251,16 »*Paa Langebro*«] Det drejer sig om Opførelserne i 1864.

NR. 518. Ikke tidligere trykt.

252,22 *den indlagte lille Notiis i Dagbladet*] Dagbladet 1866, Nr. 37, 13. Februar: »H. C. Andersen i Holland. Professor H. C. Andersen befinder sig som bekjendt for Øieblikket paa en Udenlandsreise, ved hvilken han først har gjæstet Holland. Da han ankom til Utrecht, traf han paa Banegaarden sammen med en fornemt udseende, med mange Ordener dekoreret Mand, der under en Samtale spurgte ham, hvor han var fra. Da Andersen svarede ham, at han var fra Danmark, bemærkede den Fremmede: »Saa vil det more Dem at erfare, at en berømt Landsmand af Dem, Eventyrdigteren H. C. Andersen, ventes hertil idag«. Den Fremmede er uden Tvivl bleven ligesaa behagelig overrasket ved at erfare, at det var H. C. Andersen, han talte med, som denne maa være bleven ved at høre, at hans Ankomst var ventet af Flere end hans Landsmænd i Holland«. — A. skriver herom i Dagbogen 16. Februar: »Tilmorgen viiste Brandt mig i »Dagbladet« fortalt om den decorerede Herre der havde sagt Andersen ventes i Amsterdam. Brev fra Brandt til Bille hav[d]e givet Anecdoten, der i sin Kjerne er sand, men her var den broderet og ikke rigtig i Ordene, det generede mig«.

253,28 *at intet Skib kommer afsted*] Dagbogen 9. November 1865: »Senere kom Jonas Collin om at tale for ham hos Grev Frijs [der netop havde afløst Bluhme som Konsejlspræsident] at han kunde gaae med vort Dampskib der sendes til Japan«. Det var Marineministeriets Hensigt at sende en Fregat til østasiatiske Farvande i 1866 for at faa afsluttet en Handelstraktat med Japan. Men Forslaget fik ingen god Modtagelse under

1. Behandling i Rigsraadets Folketing af Lovudkastet om Bevillinger til Marineministeriet 10. Februar, og ved 3. Behandling 20. Marts trak Ministeren det tilbage.

254,6 *Hollands herværende Minister-Resident Rochussen*] W. F. Rochussen havde været Ministerresident i København siden 1863; han var Søn af Kolonialpolitikeren Jan Jacob Rochussen, der havde været Generalguvernør over Nederlandske Indien og senere Koloniminister i Holland. ¶ 254,10 *Fru Fenger har iaftes faaet en Søn*] Om Fru Ida Fenger, gift med C. E. Fenger, se Noten til II, 108,13. *Sønnen* er den senere Landbrugskandidat, Grosserer Carl Martin Fenger.

NR. 519. Ikke tidligere trykt.

254,23 *Sønnen*] Andreas Brandt.

255,5 *van Lennep*] Digteren Jacob van Lennep, især berømt for sine historiske Romaner. ¶ 255,6—7 *Præsten Hasebroeck*] Digteren J. P. Hasebroek, Præst i Amsterdam. ¶ 255,9 *ten Kate*] Jan Jakob Lodewijk ten Kate, frugtbar Digter og Oversætter; hans nye religiøse Digt *De schepping* (1866) var blevet en stor Sukces. Mellem *ten Kates* talrige Oversættelser fra fremmed Litteratur regnes hans versificerede Gengivelser af A.s Eventyr blandt de mest vellykkede; en samlet Udgave udkom 1868 under Titlen: *Andersen's sprookjes en verhalen in dichtmaat naverteld*, Leiden 1868. ¶ 255,10 *ligesom Dickens læser sine Værker*] Det maa her være tilladt at anføre en omtrent samtidig Udtalelse af Henrik Scharling i et Brev, dat. London 29. April 1863: »Iaftes havde jeg en Nydelse i London, som mange i Kjøbenhavn vilde have betalt i dyre Domme — jeg var henne at høre Dickens fortælle et »Christmas Carrol« og en Episode af *Pickwickklubben*. Samtalerne gjengav han ofte ypperligt, men i det rent Fortællende eller Beskrivende bliver han langt overtruffen af H. C. Andersen« (Theolog eller Digter, 1917, 354). ¶ 255,15 *Ten-Kates Svigersøn*] Grosserer W. P. van Hengel; han og hans Hustru havde besøgt A. 14. Oktober 1864 (Dagbogen). ¶ 255,23 *Componisten Verhulst*] Smlgn. II, 137,14 og Noten dertil. ¶ 255,24—25 *»im Hochland« og Hamlets-Ouverturen*] Koncertouverturer af Gade, henholdsvis Op. 7 og 37. ¶ 255,27 *en Ballet*] Den hed ifølge Dagbogen 15. Februar *De Hinde in het Bosch*.

256,7 *den skal jeg skaffe*] A.s Eksemplar findes nu i Det kgl. Bibliotek. ¶ 256,9 *vor danske Consul*] Generalkonsul J. N. Woldsen. ¶ 256,11 *vor Gesandt i Holland, Bille-Brahe*] Baron Frants Preben Bille-Brahe. ¶ 256,17—18 *en 70aarig Herre, Stricker*] Partikulier Charles Ludvig Stricker, f. i Trankebar 1798. A.s følgende Meddelelser indeholder forskellige Misforstaaelser. Strickers Fader var senere Oberstløjtnant, Kommandant for Garnisonen og Fæstningen Dansborg i Trankebar, Otto Christian Stricker (1754—1819), en naturlig Søn af senere Oberst Johan Christian Stricker, men

adopteret af sin Farbroder, senere Generalmajor Carl Alexander Stricker. Ingen af disse har dog været Kommandanter paa Kronborg; derimod blev en anden Farbroder, senere Generalløjtnant Ezechias Heinrich Stricker (1734—1814) Kommandant for Fæstningen, men først 1793. I 1772, da Dronning Caroline Mathilde var Fange, førtes Kommandoen af Generalløjtnant Andreas Hauch. ¶ 256,19—20 *Fru Beck i Kjøbenhavn*] Charlotte Amalie Bech, f. Stricker, Enke efter Bogholder i Trankebar Siegfried Bech (d. 1831).

257,3 *Carl*] Billedhuggeren Carl Hartmann, Søn af J. P. E. Hartmann. ¶ 257,7 *Erland*] Søn af Chr. Thyberg, f. 1863, senere Højesteretsdommer (Tybjerg). ¶ 257,9 *Hjalmars Fru*] Hjalmar Collin var 15. Marts 1862 blevet gift med Marie Grønberg.

NR. 520. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

258,2—3 *Sønnen Frederiks Død*] Filologen, Dr. phil. F. Nutzhorn døde 20. Februar 1866 i Venedig af Tyfus efter flere Ugers Sygdom. ¶ 258,5—6 *hans stakkels Moder*] Fru Charlotte Nutzhorn, f. Feilberg, Enke efter Læge Ditlev v. Nutzhorn. ¶ 258,6 *Frøken Palludan Møller fra Nykjøbing*] F. Nutzhorn var i Sommeren 1865 blevet forlovet med Amalie Paludan-Müller, Datter af Historikeren Caspar Paludan-Müller, dengang Rektor i Nykøbing paa Falster. ¶ 258,8 *vor Bazar*] Smlgn. S. 262,26—27 og Noten dertil.

259,6 *Marie Hjalmars*] Smlgn. S. 257,9 og Noten dertil. ¶ 259,10 »*Jødindens*] Halévys Opera blev genoptaget paa Det kgl. Teater 9. Marts 1866. ¶ 259,11—12 *Vademecum*] Lommebog af muntert og underholdende Indhold.

NR. 521. Ikke tidligere trykt.

259,24—25 *Fra O Neill har jeg siden Nytaar . . . ikke hørt et Ord*] Brevet kom 6. Marts. 260,13 *Manden*] Den bekendte Antikvarboghandler Frederik Muller i Amsterdam. ¶ 260,26 *Præsten Scheltema*] Carel Steven Adama van Scheltema, Præst i Amsterdam, religiøs Digter. ¶ 260,27 *den engelske Præst*] Skotten William Jamieson, siden 1836 Præst ved den episkopale Kirke i Amsterdam. Dagbogen 27. Februar: »Præsten Jamieson læste Historien om en Moder paa Engelsk men sagde forud, jeg kjender den ikke, men vil tro at der Intet er i den, der kan være mig imod at læse. Han sluttede sin Læsning med Tak til Andersen«. ¶ 260,28 *det fandt jeg rigtigst*] Det pinte ham saa kort efter 1864 at læse højt paa Tysk i en større Kreds.

261,11 *vor Kronprinds*] Den senere Kong Frederik VIII.

262,2—3 *paa Tirsdag*] 6. Marts.

NR. 522. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

262,21—22 *Examens-Afgjørelsen vil vist lade mindst een Maaned vente paa sig*] 21. April 1866 blev Jonas Collin Magister i Naturhistorie med Karakteren admissus. ¶ 262,25 *Brettons Udfordring til Ploug*] Fædrelandet indeholdt i Nr. 49, 27. Februar, en Notits om Stiftamtmand i Viborg, Kammerherre, Baron Lucas v. Bretton (1797—1880), der erklærede, at det var en Fejl, at han i sin Tid havde beholdt sit høje Embede, efter at hans tvetydige Stilling ved den nørrejydske Hypotek-Laaneforenings Fallit var blevet opløst, »men en Usømmelighed, at han er blevet bevaret i sin Stilling, efter at hans Forhold under Jyllands Besættelse af Fjenden har viist hans fuldstændige Udygtighed til at beklæde denne og gjort ham til Gjenstand for Befolkningens Harm og Medynk«. Den angrebnes Søn Emil, Premierløjtnant i Infanteriet, sendte da to Venner, Løjtnanterne Grev Sponneck og Baron Reedtz-Thott til Ploug med en Udfordring til Duel paa Pistoler. Ploug afslog at give Satisfaktion, hvorpaa de to Herrer oplæste en Erklæring, saalydende: »Jeg erklærer herved Cand. phil. Carl Ploug, Redakteur af »Fædrelandet«, for en uærlig feig Karl, der vel tør overdænge retskafne og hæderlige Mænd med Smuds, men som ei tør dække sit Ord med sin Person«. Historien offentliggjordes i Dansk Rigtidende. Ploug svarede med et Sagsanlæg, og ved den ved 16. Bataillon nedsatte Stabskrisret blev de fornærmelige Udtryk mortificerede 6. November s. A. og Premierløjtnant Bretton idømt Vagtarrest i 14 Dage. ¶ 262,26—27 *Bazaren for Velgjørenhedsselskabet*] Det forenede Velgjørenhedsselskab holdt Basar i den militære Højskoles Bygning paa Kongens Nytorv 2.—5. Marts; 320 Genstande var skænket som Gaver fra Damer i Flensborg.

NR. 523. Ikke tidligere trykt.

264,9 »*Nieuwe Vertellingen van Andersen*«] Ifølge Katalogen over Collins Bogsamling maa det dreje sig om J. J. D. Nepveu's Oversættelse, Utrecht 1847. ¶ 264,30—31 *Da Heibergs »Alferne« første Gang opførtes*] Smlgn. S. 268,2.

265,4 *Da Øehlenschläger paa Skydebanen havde sin Fest*] 14. November 1849, hans 70-Aars Fødselsdag. Talerne holdtes af H. C. Ørsted, H. N. Clausen, Grundtvig, Martensen, Madvig, Baron Lagerheim og Stiftsprovst Tryde. ¶ 265,24—25 *Ligheden med Schillers Portræt*] Smlgn. II, 63,14—15.

NR. 524. Ikke tidligere trykt.

266,1 *Leyden den 16 Marts*] 14. Marts forlod A. Amsterdam og blev i Leiden modtaget af van Kneppelhout. ¶ 266,11—12 *hans Musik til Goethes Zigeunersang*] Værket stammer fra 1859 og er komponeret for Mezzosopran, Kor og Orkester. ¶ 266,21 *hans*

Frue] Ursula Martha van Kneppelhout, f. van Braam. ¶ 266,29 *Kneppelhout havde digtet et Eventyr*] De Muschjes en de Bloedzuigers, een Sprookje, door J. Kneppelhout (niet in den Handel.). Leiden 1866, bij Gelegenheid van Andersens Bezoek te Leiden. 267,2 *Paa Søndag*] 18. Marts.

NR. 525. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

267,12 *Caroline David*] Adoptivdatter af Aron David, gift 1851 med hans Søn Harald David (II, 22, 18—19). ¶ 267,14 *s'Gravenhag*] Haag. ¶ 267,22—23 *som om han stred pro summis in Theologia honoribus rite obtinendis*] ∴ som om han skulde disputere for Doktorgraden i Theologi.

268,1 *Overskous Lommebog*] Lommebog for Yndere og Dyrkere af dramatisk Kunst og Literatur. Collin ejede Udgaven fra 1856. ¶ 268,10 *esprit de l'escalier*] Det franske Udtryk for den Sindstilstand, som Fritz Jürgensen har karakteriseret i Tegningen: Herr Flaumann tænker paa hvad han kunde have svaret.

NR. 526. Ikke tidligere trykt.

270,1 *Haag den 22 Marts*] A. rejste 18. Marts fra Leiden til Haag. ¶ 270,15—16 *om det »hollandske Blod« og »det hollandske Flag«*] Den hollandske Nationalsang Wien Neerlandsch bloed in d'aders vloeit, Tekst af H. van Tollens, Melodi af J. W. Wilms, og Vlaggelied af Smits til Musik af J. P. Heije. ¶ 270,16 *Professor Keiser*] Frederik Kaiser, Professor i Astronomi i Leiden og Direktør for Observatoriet smst. ¶ 270,16—17 *Professor Schlegel*] Smlgn. II, 136,13—14 og Noten dertil. ¶ 270,18—19 *Baron de Wassenaer*] Baron Willem Frederik Hendrik Wassenaer de Katwijck, Kammerherre hos Dronningen. ¶ 270,23 *Schimmelpennig*] Baron Alexander Schimmelpenninck van der Oye; han havde 1823—25 været hollandsk Legationssekretær, ikke Minister, i København. ¶ 270,24 *Dronningen*] Dronning Sophie, f. Prinsesse af Würtemberg. ¶ 270,26 *Baron Brien*] Baron Arnout Nicolaas van Brien van de Groote Lindt; hans Moder var født Baronesse Selby. ¶ *den unge Hertug af Oranien*] Den hollandske Tronfølger, Prins Willem af Oranien. ¶ 270,30 *Baron Wrede*] Friherre Louis Wrede, svensk-norsk Gesandt i Holland.

271,5 *Baronesse B-Brahe*] Baronesse Camilla Sophie Bille-Brahe, f. af Harmens. ¶ 271,24 *Gioachino*] Holsts: Gioacchino blev genoptaget paa Det kgl. Teater 19. Marts 1866, men henlagdes efter 5 Opførelser.

272,10 *vedlagte Brev*] Trykt Reumert 34—35.

NR. 527. Ikke tidligere trykt.

272,11 *Antwerpen den 25 Marts*] Fredag 23. Marts rejste A. fra Haag til Antwerpen. 273,6 *vor Landsmand Good*] Købmand William Good i Antwerpen. ¶ 273,9 *Brockdorff*] Ferdinand Schack Brockdorff, 1871 dansk Konsul, senere Generalkonsul i Antwerpen. ¶ *en Hr Grove fra Kjøbenhavn*] Dagbogen 24. Marts kalder ham: »en Broder til vor Marineminister« [5: Orlogskaptajn H. H. S. Grove]. Da han ifølge Brevet er bosiddende i København, maa det være Fyringenjør C. F. Grove. ¶ 273,10 *Fru Good*] Hanna Good, f. Nathanson. ¶ 273,16 *Belgiens store Maler Keyser*] Den belgiske Historiemaler Nicaise de Keyser, Direktør for Antwerpen-Akademiet. Til Antwerpen-Musæets Vestibule malede han en Række Billeder, der forestillede »Kunsternes Historie i Antwerpen«.

274,2—3 *Heibergs Tycho Brahe*] Tycho Brahes Spaadom, Drama i tre Akter, opf. 1. G. p. Det kgl. Teater 29. Januar 1819. Det var blevet genoptaget 14. Februar 1866, men henlagdes paany efter 5 Opførelser. ¶ 274,7—8 *Familien i Rosenvænget, ved Trekanten og i store Kongensgade*] Drewsens, Linds og Gottlieb Collins. ¶ 274,10 *Boghandler Hagerup*] Forlagsboghandler Hans Hagerup. ¶ 274,22—23 *T. van Westrheene*] Hollandsk Maler, Kunsthistoriker, Digter og Redaktør. I hans Bog: Paulus Potter. Sa vie et ses oeuvres (1867) findes p. 164 Meddelelser om Arbejder af Potter i Den kgl. Malerisamling paa Christiansborg og i Moltkes Samling.

NR. 528. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

275,5—6 *Ath. Schwartz, Schleisner, Emil Hornemann (jun.) og Kolberg*] Forfatterinden Athalie Schwartz, Genremaleren, Professor Christian Schleisner, Komponisten C. F. E. Horneman og Billedhuggeren Andreas Kolberg. ¶ 275,8 *I.*] J. A. Jerichau; *B.*] H. V. Bissen. ¶ 275,22 *Berner*] Teatersekretær Gottlob Berner. Samme Dag, Th. Collin skriver Brevet — 28. Marts — indeholdt Dagbladet Nr. 74 en Artikel under Mærket 103, der meddelte Rygtet om Berners forestaaende Afgang. Aarsagen til hans Misfornøjelse var vistnok Kompetencestridigheder med Chefen, Kranold. Imidlertid afløstes Kranold efter Sæsonens Slutning af Departementschef Linde som Teaterchef, og under ham blev Berner, der 5. Oktober udnævntes til Intendant, den egentlige Leder af Det kgl. Teater. ¶ 275,25 *Ulfbjerg*] Brylluppet paa Ulfbjerg, romantisk Skuespil i fire Akter af Frans Hedberg, oversat af H. P. Holst; opf. 1. G. p. Det kgl. Teater 25. Januar 1866. ¶ 275,27 *Ponte Molle*] Opf. 1. G. p. Det kgl. Teater 11. April 1866. ¶ *Renés Datter*] Kong Renés Datter genoptoges 11. April 1866 med Fru Eckardt i Titelrollen.

276,9—10 *naar den politiske Himmel er saa mørk som for Tiden*] Den truende preussisk-østrigske Konflikt om Hertugdømmerne.

277,28 *hendes Fødselsdag*] 20. Februar.

278,5 *Forhuset*] Thybergs. ¶ 278,11 *Dagmars Forlovelse med den anden Russer*] Prinsesse Dagmar var 28. September 1864 blevet forlovet med den russiske Storfyrsttronfølger Nikolaj (1843—1865); efter hans Død blev hun 23. Juni 1866 forlovet med hans Broder, Storfyrst Alexander, den senere Kejser Alexander III., hvem hun blev formælet med i St. Petersborg 9. November s. A. ¶ 278,12—13 *Birkedal skrev forleden en lang Artikel i Fædrelandet om hendes Religions Forandring*] Præsten Vilhelm Birkedal offentliggjorde om dette Emne en stor Artikel i Fædrelandet Nr. 58, 9. Marts: Et alvorligt Spørgsmaal, der iøvrigt besvaredes i Pjecen: Pastor Birkedals Optræden som selvbuden kongelig Skriftefader og virkelig Sjælesørger, belyst af Sophronius. Kbh. 1866. 24. Oktober s. A. gik Prinsesse Dagmar i St. Petersborg over til den ortodokse Kirke.

Nr. 529. Trykt (forkortet) B&B II, 540—42.

278,18 *Paris 2den April*] Fra Antwerpen rejste A. 26. Marts til Brüssel; d. 29. tog han herfra til Paris. ¶ 278,22—23 *Kronprindsens Suite*] Kronprins Frederik havde 6. Marts tiltraadt en større Udenlandsrejse. Hans Følge bestod af Generalmajor H. A. T. Kauffmann, Lensgreve Eggert Christopher Knuth til Knuthenborg, Hofjægermester, Grev Christian Frederik Danneskiold-Samsøe, Legationssekretær i Berlin, Baron L. E. Guldencrone og Adjudanten, Kaptajn i Artilleriet Louis Lund. ¶ 278,26 *Grevinde Moltke*] Ifølge Dagbogen 1. April var det »Grevinde Harald Moltke«, Grevinde Annie Moltke-Hvitfeldt, f. Hutton. ¶ 278,26—27 *vor danske Minister*] Grev Léon Moltke-Hvitfeldt. ¶ 278,28 *Bille*] Legationssekretær i Paris, Kaptajn Frants Ernst Bille. Ifølge Dagbogen og A.s Brev til Fru Melchior af 1. April 1866 (Reumert 35) var det Kaptajn Lund og ikke Bille, som han var i Vogn sammen med. ¶ 278,29 *Castenskjold*] Han kaldes i Dagbogen 3. April: »den unge Grevenkop-Castenskiold«; rimeligvis Sekondløjtnant Helmuth Grevenkop-Castenskiold, senere Ejer af Store og Lille Frederikslund (Meddelt af Kontorchef H. G. Olrik). ¶ *Grev Harald Moltke*] Ritmester, Grev Harald Moltke-Hvitfeldt (smlgn. II, 239,2 og Noten dertil), Gesandtens Broder, var Attaché ved den danske Legation i Paris.

279,12—13 *Grevinde Moltke*] Grevinde Marie Moltke-Hvitfeldt, f. Komtesse Seebach, gift med Grev Léon Moltke-Hvitfeldt. ¶ 279,17—18 *saae flere prægtige Udkast til Billeder for mine Eventyr*] Da det gjaldt om at finde en Arvtager efter Vilhelm Pedersen som Illustrator af Eventyrene, var Tanken naturligt faldet paa Lorenz Frølich, som allerede tidligere havde forsøgt sig (smlgn. II, 82,1 og Noten dertil). Dagbogen 13. November 1865: »I Dag søgt Maleren Frølich; han er i Løverdags reist til Paris, jeg havde sendt Reitzel til ham og faaet arangeret at han sætter Billeder til mine

Eventyr som Fortsættelsen af Petersen«. 31. Januar 1866 havde Frølich svaret Reitzel, at han gik ind paa hans Forslag og paatog sig at tegne 150 Billeder til 36 Eventyr (F. Hendriksen: Lorenz Frølich, 1920, 327). ¶ 279,27 *Hr Calong*] P. Calon, dansk Konsul i Paris 1865, Generalkonsul 1873.

281,12—13 *Hugenotterne og Robert*] Operaer af Meyerbeer. ¶ 281,13 *senest saae jeg den i Bryssel*] 27. Marts; det skildrede barokke Optrin oplevede A. under Opførelsen i Antwerpen 25. Marts; om Solodanserinden hedder det i Dagbogen 26. Marts: »En velskabt Reie var hun ellers havde Floret vist heller ikke været saa tyndt«.

NR. 530. Ikke tidligere trykt.

281,29 *Niels Pedersen*] Sikkert identisk med den senere dansk-amerikanske Præst og Digter Adam Dan, der i 1866 var Elev paa Gjedved Seminarium (Jensen-Lyngbye: Gjedved Højskole og Seminarium, 1888, 173). Den i Brevet omtalte Digtsamling synes ikke at være udkommet.

282,5—6 *Ludvig David*] Søn af C. N. David, cand. jur., Ungdomsven af Georg Brandes. Han døde 25. Marts 1866 i Rom. ¶ 282,19 *Generalconsul Herzfeld*] Mexikansk Generalkonsul i Wien. ¶ 282,24 *Keiseren*] Kejser Maximilian af Mexiko.

283,21 »Spanierne« skal gaae i denne Maaned] Det blev omsider genoptaget 20. April, men henlagdes derpaa efter endnu en Opførelse (12. Maj).

NR. 531. Ikke tidligere trykt.

284,10 *Patti*] Den italienske Operasangerinde Adelina Patti. ¶ 284,12 *Madems: Nielsen*] Den svenske Operasangerinde Christina Nilsson, som i disse Aar optraadte paa Théâtre lyrique i Paris. Om hende MLE, Forts. 135—36. ¶ 284,13—14 *Maria Boyesen*] Smlgn. S. 23,26 og Noten dertil.

285,2 *Fru Roberedo*] Admiral Zahrtmanns ældste Datter Elisabeth (Leila), Enke efter Vicomte Joaquin de Roberedo (1808—1864), portugisisk Gesandt i København 1846—51, derefter i Berlin. ¶ *Tryllefløiten*] Opera af Mozart. ¶ 285,14 *Offenbach: Barbe bleue*] Opf. 1. G. p. Théâtre des Variétés 5. Februar 1866. ¶ 285,16 *Madms: Schneider*] Operettesangerinden Hortense Schneider. ¶ 285,18 *sin Fader*] Folketeatrets Direktør, Kammerraad H. V. Lange. Rolf Blaaskjæg blev ikke spillet paa Folke-teatret, men opførtes i M. W. Bruns Oversættelse 1. G. p. Casino 7. Februar 1868.

NR. 532. Trykt (forkortet) B&B II, 546—48.

286,10 *det betydelige Firma Hetzel*] Forlag, der væsentlig udgav Børnebøger, saaledes Frølichs mange Billedbøger om Mlle Lilis Oplevelser. Indehaveren Jules Hetzel skrev

i mange Tilfælde selv Teksten. ¶ 286,10—11 *et større Hefte af mine Eventyr*] Findes ikke i Datidens franske Bogfortegnelser; den paatænkte Samling af A.s Skrifter kom ikke.

286,17—18 *En fransk Vaudeville Digter, der har skrevet sammen med Scribe*] Thomas Sauvage, der havde været Scribes Medarbejder ved L'Image, comédie-vaudeville en un acte, 1845, og som iøvrigt mest havde skrevet Operatekster. A. var 9. April til Middag hos Frølich og omtaler mellem Gæsterne »Vaudevilledigteren Sauvage, med hvem jeg talte meget; han vilde behandle Lykkens Kalosker dramatisk sagde han, just for at tale mod Geistlighedens Paastand at den gamle Tid var bedre end den nye« (Dagbogen).

¶ 286,25 *Gamle Rosini*] Om Besøget hos ham se MLE, Forts. 136—37.

287,7—8 *Kammerherre Jessen*] Borgmester J. C. v. Jessen i Horsens; smlgn. II, 131,15—16 og Noten dertil. ¶ 287,31 *Kaulbachs Billed »Engelen«*] Smlgn. II, 333,13—14 og Noten dertil.

288,3 *»Livre d'images sans images«*] Oversættelsen udkom 1859 hos Hachette, besørget af J. F. Minssen. ¶ 288,21 *Jette Wulffs Endeligt paa det brændende Skib*] Se Noten til II, 305,30. ¶ 288,23 *min Bankier Jürgensen*] Smlgn. S. 101,5.

289,1—2 *vor danske Consul*] Ed. Kirstein. ¶ 289,14 *gamle Puggaard er død*] Etatsraad Hans Puggaard døde 8. April 1866. ¶ 289,15 *Sønnen og Sønekonen*] Rudolf og Signe Puggaard.

NR. 533. Ikke tidligere trykt.

289,27 *Hyllested*] Smlgn. S. 209,13 og Noten dertil.

290,3 *næste Dag til St. Sebastian*] Han blev hele d. 25. i Bayonne og kom først d. 26. til San Sebastián. ¶ 290,12 *General Dumas*] Guvernementskommandanten, Divisionsgeneral Eugène Daumas. Størsteparten af hans militære Karriere var faldet i Algier, hvor han bl. a. havde gjort Tjeneste som fransk Consul hos Abd-el-Kader, ledet flere Felttog mod oprørske Stammer og udgivet en lang Række Skrifter, bl. a. Moeurs et Coutumes de l'Algérie (1853), La Kabylie (1857). ¶ 290,21—22 *min Kone*] Gabrielle Kirstein, f. Duch. ¶ 290,23—24 *Lieutenant i Marinen Christiansen*] Eduard Christiansen, senere Kommandør, Fader til Forfatteren Einar Christiansen.

291,18 *Ristori som Medea*] Den store italienske Tragédienne Adelaide Ristori, hvem A. havde set i London 8. Juli 1857 som Lady Macbeth, havde 1856 kreeret Hovedrollen i Ernest Legouvés Tragedie Médée, som skabte hendes europæiske Berømmelse. Om hendes Spil se SS, VIII, 487. ¶ 291,23 *skrive hende et Par Ord til*] A. skrev 16. Maj fra Lissabon (Dagbogen).

NR. 534. Ikke tidligere trykt.

292,5 *een af mine franske Venner*] Kulturhistorikeren og Litteraturhistorikeren Francisque Michel, Professor ved Faculté des lettres i Bordeaux. ¶ 292,9 *Dronningens Mo-*

der Christina] Smlgn. I, 308,13—14 og Noten dertil. ¶ 292,21 »*La ila illala!*«] Der er ingen Gud uden Gud; Muhamedanismens fundamentale Troselærdom. ¶ 292,22 *Blædel*] Smlgn. II, 268,5 og Noten dertil. ¶ 292,25 *Bibelens Tobias*] Tobias' Bog, Kap. V—XII.

293,3 *Fru Valia Lund*] Smlgn. S. 185,2 og Noten dertil.

294,2 *Baron Haber*] Baron Adolph Haber, dansk Generalkonsul i Madrid siden 1865. ¶ 294,10 *den portugisiske Gesandt i Madrid*] Pinto de Soveral. ¶ 294,23 *en national Fest*] Dos-de-Mayo-Festen, som fejres til Minde om Opstanden mod de franske Undertrykkere 2. Maj 1808 (H. A. Paludan: H. C. Andersens Rejse i Portugal, Edda, XXXIII, 1933, 474). ¶ 294,24 *den svenske Gesandt Steding*] Den tidligere Chef for de kgl. Teatre i Stockholm Friherre Eugen v. Stedingk (smlgn. S. 217,4—5 og Noten dertil); han havde afløst J. W. Bergman som Gesandt og tiltraadt sit nye Embede 12. April 1866.

NR. 535. Ikke tidligere trykt.

295,14 *ansøgt om Kongl. Tilladelse til at anlægge og bære den*] Den blev givet under 25. April. ¶ 295,16 *Deres »Spaniere« gik da i forrige Uge*] 20. April. ¶ 295,18 *de Nygifte*] Bjørnsøns Lystspil opførtes 1. G. p. Det kgl. Teater 23. November 1865 i Fru Heibergs Iscenesættelse; det gik 17 Gange i denne Sæson. ¶ 295,18—19 *Paa Lørdag er det ansat med Ponte molle*] Stykket gik 7. og sidste Gang Lørdag 12. Maj sammen med Pontemolle. ¶ 295,23 *to ikke fuldvoxnne Ynglinge*] Jorge og José O'Neill.

296,4 *i Lørdags*] 21. April. ¶ 296,18 *Longfellow*] Digteren H. W. Longfellow var Professor i Cambridge ved Boston.

NR. 536. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

297,12 *Peter Müller*] Forstmanden P. E. Müller, Søn af Ludvig Müller. Han vandt 1866 Universitetets Guldmedalje for en Afhandling om Danmarks Cladocera. ¶ 297,22 *Clemens Petersens Anmeldelse*] Clemens Petersen, Fædrelandets toneangivende Litteraturkritiker, anmeldte Ibsens Brand i Bladets Nr. 80, 7. April.

NR. 537. Ikke tidligere trykt.

298,9 *Lissabon den 6 Mai*] Torsdag 3. Maj forlod A. Madrid med Diligencen om Eftermiddagen og naaede d. 5. om Morgenen Mérida, hvorfra Banen gik til Badajoz. Efter faa Timers Ophold i denne By fortsattes Rejsen med Jernbanen ind i Portugal, og henimod Kl. 5 Søndag Morgen — 6. Maj — var han i Lissabon. Opholdet i Portugal er skildret i Et Besøg i Portugal 1866, trykt i Reiseskizzer og Pennetegninger, 1868, 117—93 (SS, VIII, 483—556). A.s Beretning bør sammenholdes med Hans Aage Paludans Afhandling H. C. Andersens Rejse i Portugal, Edda XXXIII, 1933, 471—93.

¶ 298,22 *min Medreisende var en portugisisk Læge*] Dagbogen 3. Maj kalder ham »Dr Domingos Gar[c]ia Peres«.

299,12 *Konen*] Donna Carolina Therêsa O'Neill, f. O'Neill. ¶ 299,12—13 *begge Sønerne*] Jorge (f. 1848) og Arthur (f. 1852). ¶ 299,20 *Det er et stort Landsted*] »Det højtliggende Landsted, som Andersen kalder »Pinieros« eller »Penhiosos« (»Pinietræet«, kan det oversættes« eller »Grantræs-Bierget«), hedder den Dag idag Quinta do Pinheiro (3: Villa Fyrren), som saa mange Steder i Landet kaldes Pinheiros efter Fyrretræerne. Den ligger mellem andre quintas (et Navn, siger A., hvormed man betegner Landsted og Have) i Palhavã udad Vejen til Cintras Bjerghøjder, over Alcântaradalen, hvor Vandforsyningen til Hovedstaden føres over fra Kilderne ved Belas ad »Broen«, den nu 200-aarige Aquæduct, der overskrider Dalen med 35 Buer af forskellig Højde« (Paludan a. St. 475). ¶ 299,25 *havde denne udstødt et saadant Skrig*] Saaledes fortælles Historien oprindeligt i Dagbogen 6. Maj: »Da han blev grebet og spurgt om han aldrig havde fornummet Samvittighed derved, svarede han nei, kun eengang, da han styrtede en lille Dreng ned og denne udstødte et Rædselsskrig havde dette været ham uhyggeligt«. Men den sidste Passus rettes i selve Dagbogen saaledes: »kun eengang da han kastede en lille Dreng i Luften og Barnet loe til ham i Tanken at han legede med det havde dette været ham uhyggeligt«. Denne nye Version genfindes i Breve til Fru Ingemann af 25. Maj (Breve fra H. C. Andersen til Pastor Bastholm, Baronesse v. d. Decken og Fru Ingemann, udg. ved Chr. M. K. Petersen og Svend Larsen, 1932,23) og til Fru Henriques af 2. Juni (T.-J. 80) og er senere gaaet over i Et Besøg i Portugal (Udg. 1868, 134; SS, VIII, 500).

Nr. 538. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

300,19 *jeg troer d. 7de Maii*] Det er Brevene Nr. 535 og 536, dat. 30. April, jvnf. S. 302,9 ff. A. fik dem paa O'Neills Kontor 8. Maj (Dagbogen). ¶ 300,26 *Aaret*] 1755. Collin har ladet Plads staa aaben i Brevet til Aarstallet.

301,5 *stud. phil. F. Bender*] Ferdinand Bender, senere Dr. phil. og Gymnasielærer, sidst i Darmstadt. Han har udgivet et Par fortællende Digte og nogle Bind Skuespil. ¶ 301,7 *Agathes Album auf der Mauer*] Agathe Aufdermauers Album.

302,16—17 *Juliette Price søger om sin Afsked*] 22. November 1865 var Balletdanserinden Juliette Price kommet til Skade med sin ene Fod, da hun udførte Eleonoras Parti i »Kermessen i Brügge«. Hun genvandt sin Førlighed, men kom ikke mere til at betræde Scenen og afgik fra Teatret Novbr. 1866. ¶ 302,22 *Alle her i For og Baghuus*] I Dronningens Tvergade Nr. 19 boede Thybergs i Forhuset, Edv. Collins i Mellemlbygningen med en smuk Have.

NR. 539. Ikke tidligere trykt.

303,5 *Frøken Gottschalk*] En af Grosserer Frederik Gotschalks (1786—1869) to ældste Døtre, enten Ida (1814—1877), g. 1835 m. Grosserer C. A. Broberg, eller Lucinde (1818—1888), g. 1839 m. Grosserer P. Chr. Knudtzon. ¶ 303,9 *Christians Død*] Smlgn. Noten til II, 283,26. ¶ 303,12 *Cintra*] 7 km NV f. Lissabon, yndet Udflugtssted fra Hovedstaden. ¶ 303,14 *en tredie Broder*] Carlos O'Neill. ¶ 303,28 *den illustrerede Udgave af »Historier«*] Udkom April 1855. ¶ 303,29—30 *Allens Danmarks Historie*] Historikeren, Professor C. F. Allens Haandbog i Fædrelandets Historie, først udkommet 1840; talrige senere Udgaver.

304,2 *et lille Brev fra mig*] Det er skrevet med latinske Bogstaver og lyder:

Lissabon den 21 Mai 1866.

Overbringeren af dette Brev vil modtage hos Hr Etatsraad Collin en Pakke eller Kasse, der indeholder H. C. Andersens Buste i Biscuit fra Bings Fabrique, samt nogle Bøger, saaledes Allens Danmarkshistorie, »Mit Livs Eventyr« etc. etc. Hartmanns Sørgemarsch over Thorvaldsen. Den modtagne Pakke eller Kasse er bestemt for den danske Consul i Lissabon, Hr Georg O'Neill, Ridder af Danebrogen og flere Ordener.
H. C. Andersen.

¶ 304,6 *Forleden Dag*] 14. Maj. ¶ 304,7 *Kongens Fader, Kong Fernando*] Hertug Ferdinand af Sachsen-Koburg-Gotha havde 1836 ægtet Dronning Maria II. da Gloria af Portugal; efter hendes Død 1853 havde han i to Aar som titulær Konge ført Regeringen for deres umyndige Søn Kong Pedro V. Efter dennes tidlige Død 1861 blev den yngre Søn Luis I. Konge. ¶ 304,14 *den engelske Minister, Lytton, Digteren Bulwers Søn*] Sir Edward Robert Bulwer Lytton; han var dog ikke engelsk Minister, men 2. Legationssekretær; A. kendte ham fra København, hvor han 1863—1864 havde været Legationssekretær ved det engelske Gesandtskab (Dagbogen 14. April 1864), og han traf ham siden igen i Wien i Oktober 1869. Han blev senere Vicekonge i Indien og har udgivet Digtsamlinger under Navnet Owen Meredith. ¶ 304,16 *Byron*] I Childe Harolds pilgrimage, Canto I, Stanza XVIII. ¶ 304,19—20 *Academiet*] Søkadet-akademiet, hvor daværende Kommandørkaptajn P. F. Wulff havde Embedsbolig som Chef.

NR. 540. Ikke tidligere trykt.

305,28—29 *Photographen Hansen*] Hoffotograf Georg E. Hansen.

306,4 *paa Løverdag*] Afrejsen fandt først Sted Fredag 8. Juni.

307,2—3 *selv i Provindsernes*] Dagbogen 28. Maj: »I Oporto Avisen staaer mit Ophold her meddeelt«. ¶ 307,11 *hendes Søster*] Carlota Ignés O'Neill. ¶ 307,13 *Moderen*]

Joana O'Neill, f. de Brito e Cunha. ¶ 307,15 *en gammel Dame, tysk født*] Hun hed Fru Wittnick og var Moder til Sønnernes tyske Lærerinde; hendes Historie er udførligere fortalt i Et Besøg i Portugal (Reiseskizzer og Pennetegninger, 1868, 138; SS, VIII, 503—04).

NR. 541. Ikke tidligere trykt.

308,11 *Idag har vi Fred — hvad har vi imorgen?*] 7. Juni overskred den preussiske General Manteuffel Eideren med 12,000 Mand, besatte Kiel, Itzehoe og et Par andre Punkter, afsatte den af Østrig 1865 indsatte Regering i Holsten og hindrede Stændernes Sammentræden i Itzehoe. 12. Juni forlod den østrigske Statholder, General Gablenz med sit Troppekorps Holsten. Østrig afbrød den diplomatiske Forbindelse med Preussen, og da Forbundsdagens Afstemning d. 14. gik Preussen imod, begyndte 16. Juni Krigen mellem Nord- og Sydtyskland. 19. Juni erklærede Italien Østrig Krig. ¶ 308,20 *»Konstnerfamilien«*] Konstnerfamilien. En Fortælling for Ungdommen ved Johannes Jacobs. Med en Fortale af H. C. Andersen. Jacobs var, som Collin rigtigt formoder, Pseudonym for Litteraten J. C. Magnus. ¶ 308,22 *den portugisiske Oversættelse af Kirkeklokken i Farum*] Smlgn. S. 331,8—12 og Noten dertil.

310,4—5 *Valgbetragtninger*] 4. Juni havde der været Opløsningsvalg til Folketinget i Anledning af Forfatningssagen. ¶ 310,6—7 *den stakkels Dagmar skal jo nu modtage 2 russiske Storfyrster*] Dagbladet 1866 Nr. 129, 7. Juni, indeholdt under Overskriften: »Besøg ved Hoffet« en Notits, der meddelte, at efter Forlydende vilde den russiske Storfyrsttronfølger Alexander Alexandrowitch og hans Broder, Storfyrst Wladimir Alexandrowitch aflægge et Besøg ved det danske Hof. Opholdet antoges at ville vare en halv Snes Dage. ¶ 310,9 *den svenske eneste Prindsesse*] Karl XV.s Datter Lovisa, der tre Aar senere blev formælet med Kronprins Frederik.

NR. 542. Ikke tidligere trykt.

311,8 *forrige Fredag*] 8. Juni. ¶ 311,11—12 *gift med en Engælenderinde*] Adelaide O'Neill, f. Custance.

312,14—15 *Han har da ogsaa faaet Danebrog*] Jorge O'Neill blev Ridder af Dannebrog 1. Januar 1859. ¶ 312,20—21 *en heel By fra Phønicerne-Romernes Tid*] Tróia (Cetobriga).

NR. 543. Ikke tidligere trykt.

313,12 *Dos bonicos*] Quinta dos bonecos ∴ Dukkernes Hus; »et Navn, denne Bygning i sin Nyhed erholdt af de Omkringboende; de mange Statuer, Buster og Vaser, hvormed Husets og Havens Terrasser ere smykkede, fremkaldte Navnet« (Reiseskizzer og Pennetegninger, 1868, 153; SS, VIII, 518). ¶ 313,16 *det nærliggende øde Kloster*]

Det forladte Trappistkloster Brancanas. ¶ 313,17 *Martino*] I Dagbogen og Et Besøg i Portugal (Reiseskizzer og Pennetegninger, 1868, 161; SS, VIII, 519) kaldes han Martinez.

314,7 *Pamela*] ∩: Palmella. ¶ 314,10—11 *Igaar reed jeg noget over tre Timer*] Turen skildres udførligt Reiseskizzer og Pennetegninger, 1868, 157—60 (SS, VIII, 521—24).

315,19 *Historieskriveren*] Anders Fryxell. ¶ 315,28 *Taarbek*] Huskefejl for Hellebæk.

316,5 *Cultusministeren*] Godsejer Theodor Rosenørn-Teilmann. ¶ 316,5—6 *har skaffet hende en lille Sum*] Smlgn. S. 208—09. ¶ 316,7—8 *de unge Folk*] Edgar Collin havde 4. Maj holdt Bryllup med Magdalene Hansen, Datter af Kammersanger Christian Hansen. ¶ 316,8 *Watt*] Forfatteren og Journalisten Robert Watt, der paa dette Tidspunkt redigerede Ugebladet Figaro, som i Nr. 10 og 14 bragte Rejsebreve fra A. om Opholdene i Lissabon og Setubal. Bekendtskabet med Watt stammede fra 1863 (Dagbogen 10. September 1863). ¶ 316,9 *hans Kone*] Bertine Vilhelmine Hultmann, f. Branserud. ¶ 316,10—11 *et varmt begejstret Brev*] Dateret Fredensborg 8. Juni 1866, trykt i Breve til A. 65—69. Stedet, A. sigter til, lyder: »Du er mageløs, kjære Andersen, men (jeg vil just ikke gjøre Dig en compliment de boeuf ved at sige, at Du er bedst, naar Du er paa Reiser) allerbedst, naar Du ikke har opholdt Dig altfor længe i Kjøbenhavn, hvor det velbekjendte Vrøvl udenfor og Fødselsveerne indadtil irritere dine Nerver; thi Du har jo selv fortalt, at Du undfanger i fremmede Lande og føder dine Engleunger i Danmark«. ¶ 316,17—18 *Fru Buttensien*] Emma Butenschön.

NR. 544. Ikke tidligere trykt.

317,1—2 *Forfatningssagen og Dagmars Forlovelse ere begge lykkelig . . . tilendebragte*] Med Valgene til Folketinget 4. Juni og til Landstinget 23. Juni var Forfatningskampen i Realiteten afgjort. Den nye Forfatning blev vedtaget i Folketinget Natten mellem 27. og 28. Juli, og 28. Juli 1866 underskrev Kongen den »gennemsete« Grundlov. — Prinsesse Dagmars Forlovelse deklareredes 23. Juni. ¶ 317,5 *sin Examen*] Frederik Bøgh blev cand. jur. med Haud 3. Juni. Han kom i disse Aar jævnlige baade hos Collins og hos Henriques'; om hans Forhold til A. findes adskilligt i Elisa Bøgh: Frederik Bøgh (1887). ¶ 317,13 *et lille Forsøg paa Oprør*] Dagbladet Nr. 144, 25. Juni, indeholder følgende Hamburg-Telegram af 24. Juni: »Fra Madrid berettes, at to Artilleriafdelinger, som raadede over 24 Kanoner, have gjort Opstand. De opkastede Barrikader i Hovedstaden med Bistand af »Pøbelen«. Det lykkedes Garnisonen at undertrykke den militaire Opstand henimod Aftenen, men der flød meget Blod«.

318,12 *Qui bene latuit*] Smlgn. S. 6,23 og Noten dertil. ¶ 318,24—25 *han skriver Abildgaards (Veterinairens) Biographie*] Jonas Collins Afhandling: Peter Christian Abild-

gaard, trykt i Historisk Archiv 1870, I, 503—15, var oprindeligt bestemt for det af Frederik Algreen-Ussing planlagte danske biografiske Leksikon, om hvilket der i 1865 var sluttet Kontrakt med Forlagsbureauet, men som i 1866 blev opgivet.

NR. 545. Ikke tidligere trykt.

319,3 *Nu er jeg igjen paa »Pinhiéros« hos Georg O Neill*] 9. Juli rejste A. fra Setubal til Lissabon. ¶ 319,13—14 *vi roede i Baad med fire Mand ud fra Setubal*] Turen fandt Sted 4. Juli; den er udførligt beskrevet i Reiseskizzer og Pennetegninger, 1868, 165—68 (SS, VIII, 529—32). ¶ 319,22 *en Tyrefægtning*] Om den Reiseskizzer og Pennetegninger, 1868, 163—64 (SS, VIII, 527—28). ¶ 319,27 *Bocage*] Manuel Barbosa du Bocage, berømt Hyrdedigter fra Slutningen af det 18. Aarhundrede. ¶ 319,27—28 *I Byens Avis stod ved min Ankomst en venlig Hilsen*] »En af Portugals unge lovende Digtere, Portella, der lever her og har udgivet et Bind Digte, opmuntret af den høitskattede Poet Castilho, skrev i Byens Avis, ved min Ankomst, et digterisk Stykke i Prosa, en Hilsen til den nordiske Digter i Bocages By« (Reiseskizzer og Pennetegninger, 1868, 162; SS, VIII, 526).

320,5 *»Portnerens Søn«*] Dagbogen 4. Juni: »Idag begyndt paa en Historie eller rettere i Aftes, om Generalen og Generalinden«; 6. Juni: »Skrevet paa Historien«. — Portnerens Søn« udkom 11. December 1866 i Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 4. Samling, 1866, 9—36 (SS, XV, 81—100). Smlgn. S. 346,18—19 og Noten dertil. ¶ 320,6 *Diamanten i Frøens Hoved*] Eventyret Skrubtudsens. Dagbogen 26. Juni: »Begyndt Eventyret om Skrubtudsens«; det udkom i Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 4. Samling, 1866, 63—74 (SS, XV, 114—21). Smlgn. S. 356,26—27 og Noten dertil. ¶ *»Kløverblomsten«*] Eventyret blev ikke fuldført. Det omtales ikke i Dagbogen, og der findes ingen Udkast til det i den Collinske Samling. ¶ 320,10 *Danske Poeter i Bouquet*] Om Digtets Affattelsestid kan intet nærmere oplyses. A. sendte det fra Basnæs 12. Oktober til Chr. Richardt »til hans Kalender«; det udkom midt i December 1866 i »Vintergrønt. Nye Fortællinger og Digte, danske, norske og svenske. Udgivne af Chr. Richardt«, 1866, 168—70; optrykt i Kjendte og glemte Digte, 1867, 301—03 (SS, XII, 386—88). I sit Brev af 4. August (Nr. 548) gennemgik Edvard Collin Digtet og meddelte forskellige Ændringsforslag (smlgn. S. 328,7—30), ligesom ogsaa Jonas Collin i en Efterskrift til sin Faders Brev fremkom med nogle kritiske Bemærkninger. Af praktiske Grunde meddeles allerede paa dette Sted de Rettelser, som A. foretog inden Trykningen. Digtet havde i Vintergrønt Undertitlen: Til en Ven i Portugal, der var fortrolig med dansk Poesi. ¶ 320,15 *Maigrønt*] Saaledes SS, XII, 386; Vintergrønt, 168: Grønt. ¶ 320,18 *sees*] Vintergrønt, 168: groer.

321,3 *et Egeblad*] Vintergrønt, 169: en Krusemynt. ¶ 321,12 *I Müllers Blomst en Sjæl i Skjønheds Kjolen*] Verset rettedes efter Collins Tilskyndelse; Vintergrønt, 169: Paludan-Müller: Sjæl i Skjønheds-Kjolen. ¶ 321,15 *See Kaalunds Kornblomst!*] Vintergrønt, 169: Fra Kaalund Kornblomst! ¶ 321,17 *Her Krussemynt fra Bredals Poesi*] Vintergrønt, 169: En Tidselrose, Bredahls Poesi. — Edvard Collin savnede i Rækken bl. a. Bødtcher, Jonas Collin bl. a. Fru Gyllembourg, Chr. K. F. Molbech og Poul Møller; A. indsatte da følgende Vers efter Linien om Blicher, Brosbøll, Thiele:

Det friske Veibredblad fra Alfarvei
 Carl Bernhard og Fru Gyllembourg nedlagde;
 Holst, Molbech, Bødtcher gav os Glemmigei,
 Studenternellike Poul-Møller bragte.

¶ 321,21 *Med Plougs og Holsts og Richards Navne paa*] Vintergrønt, 169:

De Navne Ploug og Richardt staae derpaa.

¶ 321,26 *Just i den nye Slægt af danske Skjalde.*] Derefter følger i Vintergrønt, 170:

Men Wilster, Goldschmidt, Carl Andersen,
 Carl Bagger, Overskou —? Vi mange savne.
 Bouquetten blev for stor, men du igjen
 Vil faae en ny med kjendte, kjære Navne.
 Thi plant i Glæde gamle Dannebrog
 Paa Kunst og Videnskabs Gud reiste Kirke.
 Syng: »Danmark dør først med det danske Sprog,
 Det danske Sprog er Danmarks Dannevirke!«

NR. 546. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

323,1 *Juliane*] Fru Thyberg. ¶ *Frøken Hallager*] Thora Hallager. ¶ 323,2 *Striglers Atelier paa Hjørnet af Østergade og Kongens Nytorv*] Omkring 1860 havde Hoffotograf R. Striegler haft Atelier Lille Kongensgade Nr. 1. ¶ 323,6—7 *hvær Seier paa Preussernes Side*] 20. Juni var hele Sachsen i Preussernes Magt, 29. Juni kapitulerede den hannoverske Hær, 3. Juli led Østrigerne det afgørende Nederlag ved Königgrätz-Sadowa, og 8. Juli besatte Preusserne Prag. Allerede 4. Juli havde Franz Joseph opfordret Napoleon III. til at mægle mellem de stridende Parter. ¶ 323,25 *Etatsraad Linde*] Departementschef i Kultusministeriet Andreas Linde afløste 5. Oktober Kranold og var indtil 30. Juni 1876 konstitueret Chef for Det kgl. Teater med Berner som Intendant.

324,1 *det nye Ussingske biographiske Lexicon*] Smlgn. Noten til S. 318,24—25. ¶ 324,

1—2 *Jeg studerer, corrigerer og supplerer Molbechs Ordbog*] Collins Samlinger til en ny Ud-gave af Molbechs Ordbog — et med hvide Blade gennemskudt Eksemplar af 2. Udgave 1859 med talrige Rettelser og Tilføjelser, især vedrørende videnskabelige og tekniske Fagudtryk — findes nu paa Universitetsbiblioteket og har i vore Dage med Udbytte været benyttet under Udarbejdelsen af Den store danske Ordbog (Dahlerups Ordbog).

NR. 547. Ikke tidligere trykt.

325,26 *en større Reise*] Det drejede sig dog kun om tre Dage. 20. Juli tog Brødrene Jorge og José O'Neill med A. til Aveiro, næste Dag rejste de herfra til Coimbra og vendte d. 22. tilbage til Lissabon.

326,8 *Ignes de Castro*] Ines de Castro var fra 1328 Hofdame hos Infanten af Portugal Dom Pedros Gemalinde, og der opstod et Kærlighedsforhold mellem hende og Infanten. Efter Hustruens Død i 1345 skal Pedro hemmeligt have ægtet Ines, der fødte ham fire Børn. Prinsens Far, Kong Affonso IV., som ønskede sin Søn standsmæssigt gift, lod Ines myrde 1355 ved Klosteret Santa Clara i Coimbra af tre fornemme Adelsmænd. Pedro rejste Oprørsfanen mod Kongen, lod efter dennes Død de to af Morderne henrette under frygtelige Pinsler og erklærede i en højtidelig Forsamling af Rigets Stormænd Ines for at have været hans retmæssige Hustru. Hendes Lig blev anbragt paa Tronen, iført kongeligt Skrud; derefter bisattes hun i det kongelige Gravkapel. Hendes Skæbne er behandlet i en af de berømteste Episoder i Portugisernes Nationalepos, Camões' *Lusiade* (Canto III, Stanza CXVIII—CXXXVI). Strofen om Kilden — Stanza CXXXV — kendte A. fra Felix v. Lichnowskys Bog: Portugal. *Erinnerungen aus dem Jahre 1842*. Mainz 1843, 331; dette Værk synes overhovedet at være Hovedkilden til den historiske og topografiske Viden, som A. udfolder i *Et Besøg i Portugal*. ¶ 326,10 *saa man maa tænke paa Faust og Paracelsus*] Dagbogen 21. Juli: »som Disciple af Faust og Paracelsus siger Lichnowski om Studenterne«; smlgn. hans ovenfor anførte Bog S. 320. ¶ 326,12 *Professoren i tysk Literatur søgte mig strax op*] Dagbogen 21. Juli: »Da vi kom hjem fik jeg Besøg af Professoren i tysk Litteratur en Slesvig Holstener Herman Christian Dührssen der havde hørt min Ankomst og kom at tilbyde mig sin Tjeneste«. Efter hvad Paludan oplyser i sin Afhandling (S. 493), var Dührssen ikke Universitetsprofessor, men Tysklærer ved Liceu de Coimbra. ¶ 326,26 *i Roeskilde*] Smlgn. Noten til S. 143,17. ¶ 326,30 *Frederik Bøgh*] Hans Brev til A., dateret 25. Juni, er trykt i *Elisa Bøgh: Frederik Bøgh, 1887, 262—66*. ¶ 326,30—31 *den unge Hammerik*] Komponisten Asger Hammerich (Hamerik).

327,1—2 »*Ingen veed hvad imorgen skeer!*«] Frit Citat af Begyndelseslinien af A.s Digt: Fortrøstning (»Ei Nogen veed, hvad imorgen skeer«). Digtet offentliggjordes i Dag-

bladet 1863 Nr. 287, 7. December; det er optrykt i *Kjendte og glemte Digte*, 1867, 294—95 (MLE, Forts. 102).

NR. 548. Ikke tidligere trykt.

328,7 *Nu om det tilsendte Digt*] En Sammenligning med Noterne til S. 320—21 vil vise, paa hvilke Punkter A. har taget Edvard Collins Kritik til Efterretning. Til Faderens Brev havde Jonas Collin føjet en — her udeladt — Efterskrift, hvor det om Danske Poeter i Bouquet hedder:

»Dit smukke Digt har jeg læst, og synes godt om, men jeg kan ikke begribe, hvad Du vil med Folk som Erik Bøgh, især naar Du ikke nævner en Digter som Poul Møller (thi Din »Müller« er vel Pal:-Mül:). Jeg troer heller ikke, at Søren Kierkegaard bør nævnes, (skjøndt han ganske vist var en stor Digter, eller rettere en stor poetisk Natur), thi hans Forfattervirksomhed falder dog helt udenfor Poesiens Sphære; men skal han nævnes, saa giv ham dog en anden Sidekammerat end den Gjøgledigter. Du beder jo om at høre vor Mening; derfor siger jeg min. Dersom der skal tages noget Hensyn til Rangfølgen, saa synes jeg ikke, at Fru Gyllembourg og Molbech bør forbigaaes, medens Brosbøll nævnes. Chr. Winther bliver vel sagtens gal i Hovedet over ikke at finde Carl Andersen, men — hvad saa! —«

¶ 328,13 *Deres Vignetter*] A.s Digtsamling Vignetter til danske Digtere (1832), udk. December 1831. ¶ 328,16 *habler*] Collin forklarer i sine haandskrevne Tilføjelser til Molbechs Ordbog Ordet saaledes: »*hable* eller *haple*, kun impers: *det habler* ə: der mangler noget. Ex. Hans Hukommelse er god nok, men med Dømmekraften habler det noget«.

329,3—4 *hvilket Virvar i Tydskland!*] 22. Juli var der afsluttet Vaabenhvile mellem Preussen og Østrig i Nikolsburg; 26. Juli undertegnedes Fredspræliminærene, i Følge hvilke Østrig anerkendte det hidtidige tyske Forbunds Opløsning og gav sit Samtykke til Dannelsen af et nordtysk Forbund; samtidig overlod det de vest- og sydtyske Stater til deres Skæbne. I Main-Felttoget i sidste Halvdel af Juli besejredes nu Bayern, Baden og Würtemberg, der enkeltvis maatte slutte Vaabenstilstand med Preussen 1.—2. August. Holsten, Kongeriget Hannover, Kurfyrstendømmet Hessen, Hertugdømmet Nassau samt Frankfurt a. M. annekteredes af Sejrherren.

NR. 549. Ikke tidligere trykt.

329,12 *Cintra den 7 August*] 26. Juli var A. ankommet hertil fra Lissabon. José O'Neills Villa laa i Cintras Forstad Santa Maria.

330,4 *Comte de Almeida*] Hverken Dagbogen eller Et Besøg i Portugal giver nogen Oplysning om, hvem af den udbredte Adelslægt Almeida det er, som A. besøgte.

331,8 *den portugisiske Digter Castilho*] Digteren Antonio Feliciano de Castilho, som foruden at være en af Landets betydeligste Digttere var en smagfuld Oversætter, havde A. truffet i Begyndelsen af sit Ophold i Lissabon. Den blinde Digter var gift med Charlotte f. Vidal, Datter af Manuel Claude Vidal, der 1824—1840 havde været portugisisk Konsul i Helsingør, hvor C. J. Boye 1836 var blevet kaldet til Sognepræst ved St. Olai-Kirken. Fruen talte stadig Dansk, og gennem hende kendte Castilho dansk Digting og havde i en Samling »poetiske Udgravninger« (*Excavações poeticas*) oversat Oehlsenschlægers »Underlige Aftenluft«, Baggenses »Der var en Tid, da jeg var meget lille« samt »Boyes »Kirkeklokken i Farum«, sidstnævnte under Titlen »O campanario de Farum« [*Klokketaarnet i Farum*] (Paludan, a. St. 479—80). Om Castilho se Reiseskizzer og Pennetegninger, 1868, 144—47 (SS, VIII, 510—12). ¶ 331,14—15 *det gamle nordiske Ordspog: »Kjær Gjæst bliver kjedeligt«*] Hávámál, Str. 28:

Ganga skal,
skala gestr vesa
ey i einum stað;
ljúfr verðr leiðr,
ef lengi sitr
annars fletjum á.

En Gæst skal vide
at gaa — ikke blive
stadig paa samme Sted.
Var han aldrig saa afholdt,
blir han ilde lidt,
naar han ikke fortrækker i Tide.

(Olaf Hansens Oversættelse).

Dagbogen 24. Juli: »Kjær Gjæst bliver [kjedelig], er han forlænge i fremmed Huus!« det være altid min Morgentanke som Gjæst«. ¶ 331,23—24 *I Coimbra vil vist nok Improvisatoren og flere af Eventyrene snart blive oversatte*] »Allerede samme Dag, jeg var indtruffen, fik jeg, ud paa Eftermiddagen, Besøg af Professoren i Literaturhistorie, en født Slesviger, af hvem jeg hørte, at enkelte af mine Eventyr, saaledes: »Verdens deiligste Rose«, vare oversatte paa Portugisisk, og at han, med en yngre Videnskabsmand i Coimbra, tænkte paa at oversætte flere ikke blot af mine Skrifter, men af Ingemanns historiske Romaner, idet han antog, at den danske Literatur i det Hele havde Noget, der maatte tiltale det portugisiske Folk« (Reiseskizzer og Pennetegninger, 1868, 176; SS, VIII, 540). — Det blev dog aabenbart ved Hensigten; ifølge Paludans Oplysninger (a. St. 493) kom de ældste Eventyroversættelser først 1879—80, medens Improvisatoren overhovedet ikke er oversat paa Portugisisk.

332,9 »Naar, om Gud vil, snart jeg vandrer«] Digtet er trykt i Reiseskizzer og Pennetegninger, 1868, 185 (SS, VIII, 548).

333,4 *Henny Kock*] Løjtnant i Søetaten Henrik Koch, senere Viceadmiral, Søn af Konferensraad J. H. Koch og Ida f. Wulff, Henriette Wulffs Søster. Han var 1865—67 i fransk Tjeneste.

NR. 550. Ikke tidligere trykt.

333,13 *I Fredags*] 10. August.

334,19—20 *men jeg maatte nu jo ombord!*] Uddrag af Dagbogen fra Sørejsen Reumert 45—46.

335,26—27 *min Landsmand Kjøbmand Rasmussen*] Vinhandler J. F. Rasmussen.

NR. 551. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

337,5 *Pseudonymen Therese Werner*] Lærerinde Frk. Engelline Verdelin, Forfatterinde af Ni Eventyr (1848), Fire nye Eventyr (1854) m. m. ¶ 337,7—8 *den gamle Told-controlleur Etatsraad Kjerulf*] Toldinspektør i København, Etatsraad Henrik Adolf Kierulff, Broder til den 1846 afdøde Overpræsident i København, Geheimekonferensraad A. C. Kierulff; Toldinspektøren døde 17. August 1866. ¶ 337,12 *Schwartzkopf*] Kontorchef i Kultusministeriets 2. Departement, Justitsraad C. F. Schwartzkopf. ¶ 337,15 *hentydet til i Deres lille Digt*] Smlgn. S. 321,25—26. ¶ 337,16 *samme uvisse Standpunkt m. H. til Slesvig, om Afstemning eller ikke*] Som et Resultat af Napoleon III.s Mægling indeholdt Præliminærfreden mellem Østrig og Preussen i Nikolsburg 26. Juli i Artikel III en Bestemmelse om, at Befolkningen i de nordslesvigske Distrikter, hvis den ved en fri Afstemning udtalte Ønsket derom, skulde forenes med Danmark. I den tysksindede Presse i Hertugdømmet havde Meddelelsen herom fremkaldt kraftige Protester, og det var ingen Hemmelighed, at der ogsaa i Preussen var stærk Modstand mod at lade denne Bestemmelse gaa over i den endelige Fredstraktat. Bismarck maatte imidlertid give efter for Frankrigs Pression, og Artiklen blev optaget uforandret i Pragerfreden 23. August som Artikel V. Som bekendt blev den aldrig opfyldt. ¶ 337,17 *Keiser Napoleons Ubegribelighed i Forholdet til Preussen*] Napoleon III. havde søgt at benytte Fredsforhandlingerne til at opnaa »Kompensationer« (Grænseregulering paa venstre Rhinbred), men var blevet bestemt afvist af Preussen og havde lidt et betydeligt diplomatisk Nederlag.

NR. 552. Ikke tidligere trykt.

338,8—9 *og saaledes i Løbet af 14 Dage at være i Danmark*] 29. August rejste A. fra Bordeaux, overnattede undervejs i Blois, Paris, Köln, Hannover og kom 3. September til Hamburg. Herfra gik det videre d. 5. med Ophold i Kolding, Odense, Sorø og Roskilde; 9. September naaede han København, hvor Melchior og Frue fra Banegaarden hentede ham i deres Vogn til Rolighed. Det var første Gang, at A. som »liggende Gæst«

besøgte det berømte Landsted. ¶ 338,20 *Hjemkomsten: Bouquetten for den hele Reise*] Smlgn. S. 128,25—26 og Noten dertil. ¶ 338,21 *Mdms: Schneider*] Smlgn. S. 285.

NR. 553. Ikke tidligere trykt.

339,26—27 *har De neppe faaet mit sidste Brev til Lissabon*] A. modtog det først i Bordeaux 27. August.

340,2—3 *at der stundom staae Breve fra eller Efterretninger om Dem i Bladene*] Fra Rejsen havde Dagbladet indeholdt Uddrag af Breve til Bille: Nr. 74, 28. Marts (Brev fra Leiden af 17. Marts), Nr. 142, 22. Juni (om Ankomsten til Portugal) og Nr. 185, 11. August (fra Cintra af 31. Juli); Ugebladet Figaro bragte Brudstykker af Breve til Robert Watt: Nr. 10, 3. Juni (Brev fra Lissabon af 16. Maj), Nr. 14, 1. Juli (fra Setubal af 19. Juni). ¶ 340,10 *Hannover . . . incorporeret*] 16. August.

NR. 554. Ikke tidligere trykt.

341,3 *Det var en smuk Middag for mig forleden*] »Til Middag, for min Skyld, stort Selskab herude. Her var Eduard Collin med sin Datter Louise og Frøken Petersen; her var Carl Andersen, Maleren Block etc. Melchior udbragte min Skaal som jeg takkede for; derpaa udbragte Henriques en Skaal for Gjestfrihed, som modsvaredes af Melchior; her var Bille og hans Frue« (Dagbogen 12. September). ¶ 341,7—8 *nogle af Huusvennerne*] Dagbogen for 16. September nævner mellem Gæsterne Bloch og Institutbestyrerinde, Frk. Nathalie Zahle. ¶ 341,10 *Professor Scharling*] Kemikeren, Professor E. A. Scharling, gift 1839 med H. C. Ørsteds Datter Karen, døde 11. September 1866. ¶ 341,15 *kaldes jeg ikke til Kongen*] A. blev tilsagt om Mandagen efter Scharlings Begravelse. ¶ 341,16—17 *see »Eduards Kilde«*] Det blev klart Solskin Tirsdag 18., saa A. blev nødt til at tage til Hellebæk; han var paa Forhaand ikke meget for Turen. »Med Fru Collin gik jeg til Eduards Kilde der ligger et Stykke forbi Odins Høi; en Brønd med klart Vand og sprudlende Væld; en Muur af Kampesteen paa 9 Alen har han selv og Jonas reist mod Havet. Jeg sladdrede hele Dagen med ham og Jette. Jonas kom om Aftenen med min Vogn; paa Banegaarden sagde Kudskens: det har glædet mig at jeg har kjørt for een af Danmarks store Mænd« (Dagbogen). ¶ 341,27 *fra Odense*] Under Hjemrejsen var A. 6.—7. September i Odense; Dagbogsoptegnelserne herfra er trykt i Anderseniana I. H. C. Andersen og Odense 1866—1875, Dagbøger og Breve udg. af Chr. M. K. Petersen og Svend Larsen, 1933, 17—19.

342,3 *Lieutenant Carstenskjøld til Borreby*] Sekondløjtnant i Artilleriet, cand. polyt. Carl Castenschiold; som Reserveløjtnant havde han under Dybbøls Belejring skiftevis med Løjtnant Anker Artillerikommandoen i Skanse II.

NR. 555. Ikke tidligere trykt.

NR. 556. Ikke tidligere trykt.

343,5 *Den sidste Middag*] 28. September. ¶ 343,8 *hans Frue*] Edle Margrethe Nielsen, f. Nielsen. ¶ 343,9 *med Frue*] Louise Bille, f. Ipsen. ¶ 343,22—23 *jeg har derfor bestemt at jeg allerede Tirsdag . . . tager over til Basnæs*] Rejseplanen blev imidlertid samme Dag ændret: »Greven fik Brev fra Fru Scavenius at hun først havde ventet mig paa Løverdag og derfor med Luzia havde bestemt imorgen en Reise til sin gamle Tante og kom først Fredag, men om jeg vilde tage til Moltkes paa Espe i de Par Dage; Greven foreslog da heller at blive hvor jeg var, og det foretrak jeg, bliver altsaa her til paa Fredag Aften« (Dagbogen 30. September). ¶ 343,30 *Fenger*] Theodor Fenger, tidligere Medudgiver af Dansk Kirketidende, nu Sognepræst til Hyllested, Venslev og Holsteinborg.

NR. 557. Ikke tidligere trykt.

NR. 558. Ikke tidligere trykt.

344,20 *Basnæs . . . den 7 October*] Fredag Aften d. 5. Oktober kørte A. fra Holsteinborg til Basnæs. ¶ 344,24 *Frøken Fibigers: Tilegnelses Ord*] Ilia Fibigers nye Bog Syv Eventyr (1866) indledes med følgende Dedikation: Den elskeligste blandt Qvinder, Fru Jette Collin helliget.

345,1—2 *mine nye Værelser*] Dagbogen 24. September: »Bestemt mig til at tage Værelser hos Frøken Hallager«. ¶ 345,10 *Fru Kock*] Konferensraadinde Ida Koch, Enke efter Arkitekten J. H. Koch. Hun var Søster til Henriette og Christian Wulff og altsaa en af A.s ældste Veninder. Han var fast Middagsgæst hver Fredag hos hende (Collin 6).

346,17 *samlet og nedskrevet hele Besøget ved Setubal*] Nedskrivningen af Et Besøg i Portugal var paabegyndt paa Holsteinborg 2. Oktober og flittigt fortsat paa Basnæs. Af Afsnittet »En Maaned i Setubal« (Reiseskizzer og Pennetegninger, 1868, 151—70; SS, VIII, 516—34) er første Halvdel trykt i Watts Figaro, Nr. 50, 10. Marts 1867 (»Et Blad fra et Besøg i Portugal 1866«). ¶ 346,18—19 *næsten fuldendt Historien om »Portnerens Søn«*] Smlgn. S. 320,5 og Noten dertil. Der gik dog endnu godt 14 Dage, inden Historien blev tilendebragt; Dagbogen 22. Oktober: »Skrevet paa Portnerens Søn og sluttet den«. Han læste den højt den følgende Aften. ¶ 346,27—28 *Brølluppet bliver til Sommeren*] Det stod d. 26. Oktober 1867.

NR. 559. Ikke tidligere trykt.

347,21—22 *den yngre Kjøbmand Brandt*] Georg Brandt.

348,1 *en Svigersøn til Hvidt*] Fru Karen Margrethe Christiansen (1837—1924) var

Datter af Edvard Hvidt (smlgn. II, 188, 12). ¶ 348,9 *en dansk Koffardicapitain Michelsen*] Der fandtes flere Kaptajner af dette Navn; hvem A. mener, kan Udg. ikke afgøre. ¶ 348,17 *en Deel Vrøvl og Pine med mine Tænder*] Dagbogen 8. Oktober: »Min ene Tand gik løs; stor Gêne med de kunstige, derpaa Tandpine«. ¶ 348,20—21 *det herlige Billede han har malet til Melchiors*] »Fra et romersk Osteri«. Det blev 8. November ophængt hos Melchiors, hvor A. udbragte »en Skaal for Billedet« (Dagbogen). Dagbogen 21. November: »Block forærede mig Skizzen til sin Osteri Scene, som Melchiors have Originalstykket«. ¶ 348,21 *»Maria Besøg hos Elisabeth«*] Malet paa Bestilling af Brygger J. C. Jacobsen til Bedestolen paa Frederiksborg Slot; udstillet paa Charlottenborg 1867. ¶ 348,22—23 *Niels Ebbesen der dræber Grev Geert*] Udstillet 1868. Billedet købtes af Grev A. G. Moltke-Hvitfeldt paa Glorup. ¶ 348,23—24 *Hr Berg paa Bogø*] Folketingsmand C. Berg, siden 1861 Førstelærer paa Bogø. Berg havde været Ludv. Chr. Müllers Elev paa Ranum Seminarium og modtaget afgørende Indtryk af hans Personlighed; efter Müllers tidlige Død 1851 havde han bevaret Forbindelsen med hans Familie. ¶ 348,24—25 *den unge Svend Møller, (Søn af Ludvig Møller som dimiterede mig)*] Svend Müller, der døde som cand. phil. og Lærer ved Efterslægtens Skole, var yngste Søn — f. 1849 — af Præsten og Seminarieforstanderen Ludv. Chr. Müller. Da A. havde forladt Helsingør Skole og Rektor Meisling 18. April 1827, blev han efter Adjunkt Christian Werliins Raad til gamle Collin privat forberedt til Studentereksamen af den nybagte theologiske Kandidat Ludv. Chr. Müller; smlgn. Levnedsbogen 134—37 og MLE 76—77. 349,8 *en Boghandler i Kronprindsens Gade*] Boghandler Karl Schønberg, Kronprindsensgade Nr. 2.

NR. 560. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

350,17 *Dagmar*] Prinsesse Dagmars Afrejse fra København fandt Sted 22. September; A. var mødt paa Toldboden. 29. September holdt hun sit Indtog i St. Petersborg, og den følgende Dag fandt Festforestillingen Sted i den store Opera. ¶ 350,24 *en Snegl*] Den var bestemt for Godslægen paa Holsteinborg, Dr. Steenbuch i Rude, med hvem Jonas Collin udvekslede Snegle (smlgn. B&B II, 557).

NR. 561. Ikke tidligere trykt.

351,1 *thi ingensteds er Dunene saa bløde*] Citat af Baggessens Digt »Til mit Fædreland« (1797):

Ak! ingensteds er Roserne saa røde;
Ak! ingensteds er Tornene saa smaa;
Og ingensteds er Dunene saa bløde,
Som de, vor Barndoms Uskyld hvilte paa.

(Poetiske Skrifter ved A. Arlaud, IV, 1899, 224).

¶ 351,2 *See nu har Theatret da faaet en Bestyrelse som har vasket sig*] Under 5. Oktober udnævntes Linde til konstitueret Chef for Det kgl. Teater med Berner som Intendant og Skuepladsens egentlige Leder. ¶ 351,4—5 *Edgar roder sig ind i litteraire Feider*] I en Række Artikler i Watts Figaro under Fællestitlen: Til det kongelige Theaters og dets Kunstneres Historie offentliggjorde Edgar Collin en Del af de Aktstykker og Skuespillerbreve fra Jonas Collins Direktionstid, som 1871 samledes i Bogen Af Jonas Collins Papirer. Nr. 25, 16. September, indeholdt saaledes et Brev »fra C. N. Rosenkilde til Apotheker N. N.«. Næste Dag protesterede Rosenkildes ældste Søn, Fotograf Georg Rosenkilde, i et Brev til Edgar Collin mod »en fremtidig Benyttelse og Offentliggjørelse af Nogetsomhelst, hvortil det kan formodes, at min afdøde Fader har været Forfatter«. Edgar Collin fastholdt i sit Svar sin juridiske og moralske Ret, men Rosenkilde offentliggjorde Brevvekslingen imellem dem i Fædrelandet Nr. 232, 6. Oktober, og Redaktionen gav ham Medhold. Edg. Collin replicerede i Nr. 234, 9. Oktober med Svar fra Rosenkilde i Nr. 236, 11. Oktober. ¶ 351,9 *den grønlandske Slægt*] Edvard Boye, Søn af C. J. Boye, var i Grønlandske Handels Tjeneste og havde 1866 modtaget Udnævnelse til Kolonibestyrer i Umanak. Han var gift med Emilie Franziska f. Künitzer.

NR. 562. Ikke tidligere trykt.

352,20—21 *som Pram besang Emilies*] C. H. Prams Digt Emilias Kilde (1782) besynger den kendte Kilde paa Strandvejen ved Sølyst, opkaldt efter Finansminister Ernst Schimmelmans Hustru. ¶ 352,21 *min Reise i Portugal*] Brudstykker offentliggjordes i Figaro Nr. 35, 25. November 1866, og Nr. 50, 10. Marts 1867, samt i H. P. Holsts For Romantik og Historie, I, 1868, 325—35. I sin fuldstændige Skikkelse tryktes Et Besøg i Portugal i 28. Bind af Samlede Skrifers første Udgave: Reiseskizzer og Penne-tegninger, 117—93 (SS, VIII, 483—556), som udkom 19. November 1868.

353,15 *Den paafølgende Mandag (den 27de)*] Skal være: den 22de.

354,3—4 *Condittoren*] Stephan à Portas Kafé og Konditori laa i Stueetagen.

NR. 563. Ikke tidligere trykt.

354,15—16 *at skrive Dem det ubehagelige hovedkuls Brev til*] Dette Brev, skrevet 18. Oktober, findes ikke i den Collinske Brevsamling.

NR. 564. Ikke tidligere trykt.

355,28 *Kammerherre Scavenius*] Fru Scavenius' Svoger Godsejer Peder Brønnum Scavenius til Gjorslev, Erikstrup, Søholm og Klintholm. Dagbogen 19. Oktober: »Aftenen her paa Basnæs, dræbende ved at være sammen med den gamle stolte Rigmand Kam-

merherre Scavenius, han forstenede al fri Conversation og saa gik han ikke tilsengs før henimod Klokken elleve«.

356,1—2 *han gav mig ogsaa Haand til Afsked, slattet Haand*] Dagbogen 20. Oktober: »Den stive Kammerherre lagde sin Haand slattet ind i min, efter Frokosten og bad mig bringe sin Reverenz paa Holsteinborg«. Smlgn. den samtidige Historie Portnerens Søn: »Generalen fortalte til Afsked sin eneste Anecdote . . . og saa rakte han Georg sin Haand, slat Haand« (Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 4. Samling, 1866, 21; SS, XV, 89). ¶ 356,4—5 *den lille sexaars Elisabeth*] F. 5. September 1859. ¶ 356,17 *Fredag-Morgen*] 26. Oktober. ¶ 356,18 *hun kan nu see*] Fru Ingemann var blevet opereret for Stær af Øjenlægen Edmund Hansen Grut. A. havde derfor opgivet et paatænkt Besøg paa Hjemvejen fra den store Udenlandsrejse. Dagbogen 7. September: »Da jeg halv ni kom til Sorø, hørte jeg paa Banegaarden at Fru Ingemann for et Par Timer siden var kommet med Toget fra København og havde underkastet sig en Øienoperation, og saae meget angrebet ud; jeg opgav da Besøget og da der er saa slet Vertshuus i Sorø tog jeg efter Inspecteurs Raad ind i Hotel Sorø ved Banegaarden; jeg fik meget god Mad, Sengen mindre heldig«. ¶ 356,26 *»Moster«*] Dagbogen 20. Oktober: »Skrevet Slutningen paa »Moster«. Moster udkom 11. December 1866 i Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 4. Samling, 1866, 53—62 (SS, XV, 108—14). ¶ 356,26—27 *»Ædelstenen i Frøens Hoved«*] Dagbogen 22. Oktober: »Begyndt paa Skruptudsen»; 23. Oktober: »Endt Skruptudsen og læst den høit«. Smlgn. S. 320,6 og Noten dertil.

NR. 565. Ikke tidligere trykt.

357,26 *Familien fra Borreby*] Enkefru Else Marie Castenschiold og hendes Børn.

358,2—3 *der er dog endnu en Lufning af Tandpine tilbage*] i Dagene 16.—20. December havde A. været alvorligt plaget af Tandpine. ¶ 358,5 *Gaunø*] Hovedgaard i Hammer Herred, Vejlø Sogn, 7 km SSV f. Næstved.

NR. 566. Ikke tidligere trykt.

359,21 *Jacob Lund*] Boghandler i København. ¶ 359,31—360,2 *Den unge Jørgensen f. Middelfart*] Hans Christian Jørgensen, en fattig og begavet ung Mand, født i Odense, havde allerede som 14-aarig søgt A.s Hjælp (Dagbogen 5. November 1861: »faaet E. Collin til at skrive til Biskoppen i Odense om den lille Fyr i Middelfarth der vil studere«). 1866 kom han til København; A. fik interesseret en Række af sine formaaende Venner, især Grosserer Moses Melchior og Edv. Collin, for ham, og der blev indsamlet en Pengesum til hans videre Uddannelse. Kort efter blev han angrebet af Bryttsyge, sendtes med Melchiors Skibe først til Vestindien, derefter til Ostindien, men

vendte syg hjem i Sommeren 1869 og døde 24. August paa Kommunehospitalet. 6 hjærtelige Breve fra A. til ham er offentliggjort af Holger Hansen i Gads danske Magasin, 1930, 105—12.

NR. 567. Ikke tidligere trykt.

360,29—361,1 »*Ungdomskilden*«] Hentydning til Paludan-Müllers Fortælling af samme Navn, udkommet i Foraaret 1865? ¶ 361,12 *mine seneste Eventyr*] Nye Eventyr og Historier, Anden Række, 4. Samling (1866), udkommet 11. December 1866. ¶ 361,12—13 *siden hans Hjemkomst fra Petersborg*] Kronprinsen havde ledsaget Prinsesse Dagmar paa Rejsen til St. Petersborg; han vendte 9. Oktober tilbage til København. ¶ 361,15 *i »Figaro«, det Nummer som udkom igaar*] Nr. 40, 30. December. ¶ 361,16 »*Fra Pjazza del Popolo*«] Vilhelm Bergsøe havde sendt A. sin Roman, da den udkom sidst i November. Dagbogen indeholder herom følgende karakteristiske Udtalelser: »Ifor- gaars Aftes læste jeg Begyndelsen af Bergsøes Roman *Fra Pjazza del Popolo*; den er livlig skrevet men som Peber og stærk Viin, den begyndte med italienske Røvere, Clarvoya- nter og Kolera; jeg sov daarligt; iaftes læste jeg Begyndelsen af Breve fra Helvede [af Vald. Thisted], det var som en uhyggelig Feber Phantasi, jeg følte mig afficeret og drømte fælt om Natten at jeg var i Tugthuset« (26. November). — »Læst Bergsøes Bog *Fra Pjazza del Popolo* ud, den er beslægtet med Dumas og Sue! men aabenbart et stort Opfatnings Talent, men Bogen kan som den er endnu længe fortsættes« (18. December). ¶ 361,29—30 *Anden Juledag var stort Bal paa Basnæs*] Ballet fandt Sted Fredag 28. De- cember. ¶ 361,30 *Familien paa Gaunø*] Lensbaron Tage Reedtz-Thott og Hustru Eli- sabeth f. Bülow.

362,1 *med Frue*] Mathilde Kauffmann, f. Fønss. ¶ 362,1—2 *Sehested Juul*] Kam- merherre Ove Sehestedt Juul til Ravnholt, Broder til Grevinde Julie Moltke fra Espe. ¶ 362,3 *Dr Steenbuch*] Hans Thomas Mathias Steenbuch, Godslæge paa Holsteinborg med Bopæl i Rude. Smlgn. Noten til S. 350,24.

BIND IV 1867-75

1867

NR. 568. Ikke tidligere trykt.

2,10 *om jeg paa Hjemfarten bliver et Døgn i Sorø*] Dette Besøg blev opgivet; fra Basnæs rejste A. 11. Januar direkte til København.

NR. 569. Ikke tidligere trykt.

3,6 *et forsvundet Dampskib, nemlig Fylla*] Dampskibet Fylla afgik Lørdag 29. December fra København, men naaede paa Grund af Snestorm og haardt Vejr først sit Bestemmelsessted Aalborg Onsdag Eftermiddag 2. Januar. ¶ 3,15—16 *Einar, som seer daarlig og betaget ud*] Einar Drewsen havde i Begyndelsen af December hævet sin Forlovelse med Elna Collin. ¶ 3,19 *Vilhelm Boye*] Cand. phil. Vilhelm Boye, yngste Søn af C. J. Boye, nordisk Arkæolog, havde i C. J. Thomsens sidste Leveaar været knyttet til Museet for nordiske Oldsager uden dog at have nogen fast Ansættelse. Da Worsaae efter Thomsens Død 1865 blev Museets Leder, mistede Boye sin Stilling. ¶ 3,29—30 *Helvedbrevene*] Under Pseudonymet M. Rowell udgav Præsten og Forfatteren Valdemar Thisted i November 1866 »Breve fra Helvede«, der vakte uhyre Opsigt; A. følte sig »paa Veien til Galchuset« under Læsningen (Dagbogen 27. November 1866, smlgn. ogsaa Noten til III, 361,16). Pudsigt nok gættede man ifølge Dagbogen (22. Januar, 17. [18.] Marts) flere Steder paa A. som Forfatter af Bogen.

4,2 *Richarts Vintergrønt*] »Vintergrønt. Nye Fortællinger og Digte, danske, norske og svenske. Udgivne af Chr. Richardt« udkom 19. December 1866; A.s Bidrag var Digtene Danske Poeter i Bouquet (smlgn. III, 320—21 og Noterne dertil) og En Stemning. Bogen fik en udmærket Modtagelse i Dagbladet Nr. 297, 20. December, og navnlig i Fædrelandet for samme Dag (Nr. 296), hvor den kaldes »den største, og, at slutte saavel efter Forfatternes Navne som efter Bidragenes afvexlende Mangfoldighed, vistnok ogsaa den indholdsrigeste og værdifuldeste af alle de mange Julegaver, Literaturen iaar har bragt«. 2. Oplag udkom i Begyndelsen af Januar 1867.

NR. 570. Ikke tidligere trykt.

4,29 *at Jonas faaer en lille Reise Forfriskning*] A.s Dagbog giver 4. Januar følgende Oplysning om Indholdet af den tabte Slutning af Fru Collins foregaaende Brev: »Breve fra

Eduard og Jette Collin; jeg hører der at Bergsøe reiser om nogle Uger til Rom og har indbudt Jonas at ledsage sig, han bliver omtrent to Maaneder borte«. Efter Hjemkomsten fra Italien i Efteraaret 1863 havde Vilhelm Bergsøe paany været meget alvorligt angrebet af Øjenbetændelse, en Tid næsten blind, og hertil var kommet en pinefuld Gigtlidelse. Under Sygdommen havde han dikteret sin første Roman »Fra Piazza del Popolo« (smlgn. Noten til III, 361, 16). Efter Bogens Udgivelse maatte han af Helbredshensyn igen tage til Italien, og da han var ude af Stand til at foretage Rejsen paa egen Haand, havde Jonas Collin lovet at ledsage ham. 21. Februar var der Afskedsmiddag hos Collins, hvor A. udbragte Bergsøes Skaal, d. 23. fandt Afrejsen Sted (Dagbogen). Rejsen gik over Paris og Marseille til Rom.

5,2 *Bogen*] 14. December havde A. faaet tilsendt en anonym Novellesamling »Hjemlige Fortællinger af Ulla Maria« (1867), der var dediceret ham. Han fik den ikke læst inden sin Julerejse og skrev derfor 3. Januar fra Holsteinborg til Jonas Collin om at faa Bogen tilsendt. ¶ 5,15 *paa Föhr*] Se II, 310.

NR. 571. Ikke tidligere trykt.

5,24 *Paris den 22 April*] 11. April rejste A. fra København, overnattede i Odense, Hamburg, Hannover og Köln og kom d. 15. til Paris. ¶ 5,26 *Fra Hanover sendte jeg et Brev til Deres Kone*] Brevet er ifølge Dagbogen skrevet 13. April og afsendt den følgende Formiddag; det findes ikke i den Collinske Samling.

6,1 *Udstillingen*] Verdensudstillingen i Paris 1867; den varede fra 1. April—31. Oktober. ¶ 6,3 *paa et uhyre Bord mellem kolosalt Nips fra alle Lande*] Billedet er benyttet i Dryaden, A.s Eventyr om Verdensudstillingen (Udg. 1868, 18; SS, XV, 160). ¶ 6,9 *Vort Snedkerarbeide (Meubler) gjør Lykke*] Betegnende for Tidens Smag er en Bemærkning i A.s Brev af 26. April til Fru Henriques: »De danske Meubler ere særdeles smukke der er blandt disse en Stol af rødt Fløiel, der danner en Rose, som meget beundres« (T.-J. 87). ¶ 6,11 *Schou*] Botanikeren og Politikeren J. F. Schouw. ¶ *Hr Alfred Hage*] Smlgn. III, 54, 18—19 og Noten dertil. ¶ 6,19—20 *Etatsraad Hofmann Bang*] Landøkonomen, Stamhusbesidder N. E. Hofman (Bang) til Hofmangsgave, Søn af Niels Hofman (Bang) (I, 30, 2 og Noten dertil). ¶ 6,20 *Kjøbmand Grøn og Frue*] Grosserer L. J. T. Grøn, Medindehaver af Manufakturfirmaet M. E. Grøn & Søn, og hans Hustru Ada f. Curtois. ¶ 6,25 *Storhertuginde af Ingolstein*] Offenbachs Operette La Grande Duchesse de Gerolstein havde Première paa Variétés 17. April 1867; A. overværede 2. Forestilling. Stykket var Udstillingsaarets største Sukces, men A. manglede Sans for Offenbach. ¶ 6,28 *Den nye Opera af Verdi Don Carlos*] Opf. 1. G. p. den store Opera i Paris 11. Marts 1867. ¶ 6,29 *Operaen Mignon*] Af Ambroise Thomas, opf. 1. G. p. den

store Opera 17. November 1866. ¶ 6,30 *Les Idées de Madame Aubray*] Komedie i 4 Akter, opf. i. G. p. Gymnase 16. Marts 1867. ¶ 6,31 *Lumby med Søn*] Komponisten H. C. Lumbye optraadte som Dirigent i Concert des Champs Elysées; hans Søn Georg var fulgt med Faderen for at søge Optagelse paa det kejserlige Musikkonservatorium i Paris, hvad der ogsaa lykkedes ham (G. Skjerne: H. C. Lumbye og hans Samtid, 1912, 302—03).

7,1 *Fru Jürgensen*] Jakobine Jørgensen, f. Hoff, gift med Læge J. H. Jørgensen i Silkeborg (Meddelt af Overretssagfører Otto Bisgaard). ¶ 7,2 *Baron Bertouch*] Kammerherre, Legationsraad, Baron E. R. Bertouch, Attaché ved det danske Gesandtskab i Paris. ¶ *Bager Bruun*] Hofbagermester, Dampmøller August Bruun. ¶ *Hans Puggaard*] Grosserer Hans Puggaard, Rudolf Puggaards Søn. ¶ 7,3 *Meinerts*] Assistent John Meinertz, Søn af Orlogskaptajn C. M. Meinertz (1809—1892). Dagbogen 18. Oktober 1867: »Hørt at John Meinertz er død i Havanna af den gule Feber. Hvor var han livsglad i Mai i Paris«. ¶ 7,4—5 *udklippet af Dagbladet Historien om Grundtvig*] Under Gudstjenesten i Vartov Kirke Palmesøndag 14. April kom Grundtvigs fjerde og sidste Sindssygdomsanfald til Udbrud (se Hjalmar Helweg: N. F. S. Grundtvigs Sindssygdom, 1918, 82—96). Herom indeholdt Dagbladet Nr. 91, 17. April, følgende:

En Gudstjeneste i Vartou Kirke. Efter flere samstemmende Beretninger har der i Søndags i Vartou Kirke fundet en høist eiendommelig Gudstjeneste Sted. Efter en af de modtagne Meddelelser optage vi Nedenstaaende:

Der havde til Gudstjenesten den 14de meldt sig temmelig Mange til Altergang, og efter Skriftetalen, som Biskop Grundtvig selv holdt, blev Kommunikanterne stededede til Syndsforladelse. Da der ikke var Flere, som mødte, vendte Biskoppen sig til Menigheden med følgende Ord: »Er der ikke Flere? Kom! Kirkebetjente faae Ordre at vise dem bort, som ikke komme; de maae ikke være her«. Et Øieblik kunde Menigheden ikke komme sig af sin Forbauselse, men derefter strømmede der Altersøgende til i Masse, og Syndsforladelsen blev tildeelt dem Alle. Under denne Handling opfordrede Biskoppen gjentagne Gange Alle til at komme, ja irettesatte endog Nogle, som ledte smaa Børn bort, og erklærede, at Alle havde fri Adgang. Henimod Slutningen vendte Biskop Grundtvig sig pludselig til Hds. Maj. Enkedronningen, som havde været tilstede fra Gudstjenestens Begyndelse, og sagde: »Hvor er Danmarks Dronning? Kom, Sydens Dronning til Fredens Drot!« Og ved at give Hds. Majestæt Syndsforladelsen føiede Biskoppen til den befalede Formel: »Og dermed ere Danmarks Synder forladte — lad saa Preusserkongen komme med sin Hær!«

Efter Skriftemaalet tog den almindelige Gudstjeneste sin Begyndelse, og Prædikenen var da ligeledes høist usædvanlig. Biskop Grundtvig begyndte omtrent saaledes: »Førend

jeg begynder, maa jeg dog meddele Eder to Ting. Disse Brillen, som jeg har læst Evangeliet med, har jeg ikke kunnet see med før, nu kan jeg læse udmærket godt, det er en glædelig Fremgang . . . Det Ord i Skriften: »Naar Du beder, da gik ind i dit Lønkammer og luk din Dør« — dette Ord har jeg aldrig forstaaet før i denne Morgen; det vil sige, at I skal folde Jeres Hænder, for saa kan Djævelen ikke paa nogen Maade trænge sig ind, saa er der slaet en Bom for ham. Er det ikke en god Lære?« Menigheden besvarede det til den rettede Spørgsmaal med et eenstemmigt »Jo«. I Prædikenen fulgte derpaa en forunderlig Blanding af Mystik og Mythologi. Cirkelns Kvadratur (»Kreds-løbets Fiirkants«) Gaade meente Biskoppen, vilde nu blive løst; han omtalte, at Tidernes Tegn var der, at Jødernes Omvendelse var nær, og at Hedningenes Fyrste stod i Begreb med at drage ind i Verdens Hovedstad (Vilhelm den 1ste i Paris?); men det vilde Gud forhindre o. s. v.

Det skal endnu kun tilføies, at Kirkebetjentene havde faaet Ordre til at anmode Professor Frederik Hammerich og Pastor Helveg om at møde i Ornat, hvilket de ogsaa gjorde under Altergangen. Der saae man da det Særsyn, at Professor Hammerich udeelte Alterens Sakramente til Biskop Grundtvig og dennes endnu ukonfirmerede Søn, der vel er en 11 eller 12 Aar gammel, og at Biskoppen for Alteret kyssede sin Hustru og Søn. Ved en Daabsakt, her forrettedes, talte Grundtvig, alt imedens han oplæste Formularen, til det lille grædende Barn, omtrent saaledes: »Ja Du græder, men det er Djævelen, der skal uddrives; det er haardt nok, saa, saa o. s. v.«

¶ 7,8 *hvorledes det stiller sig med Fred eller Krig*] Det truede i Begyndelsen af April med en fransk-tysk Krig paa Spørgsmaalet om Luxemburg. ¶ 7,9—10 *Det er . . . meget betænkeligt med Prindsessen af Wales*] I Februar var Prinsesse Alexandra blevet alvorligt angrebet af en rheumatisk Lidelse i Knæledet med Betændelse og Feber; 14. Marts rejste Kong Christian IX. og Dronning Louise i den Anledning til England. Kongen kom 17. April tilbage til København, Dronningen først 20. Maj. I April fik Prinsessen Tilbagefald; det saa betænkeligt ud, men var kun af kortere Varighed. ¶ 7,12—13 *Sølvbryllupet*] Kongeparrets Sølvbryllupsdag var d. 26. Maj. ¶ 7,16 *Edgar Collin*] Han var siden 1864 Journalist ved Dags-Telegraphen. ¶ 7,18 *Watt*] Robert Watt skrev Korrespondancer til Dagbladet fra Udstillingen. ¶ 7,27—28 *en Grotte, hvor Lyset falder ind gennem Vand med Fiske i*] Akvariet paa Udstillingen har inspireret A. til Scenen i Eventyret Dryaden, hvor Fiskene diskuterer Menneskene (Udg. 1868, 48—54; SS, XV, 172—75).

8,2 *Kammerherre Wolffhagen*] Tidligere Minister for Slesvig, Kammerherre F. Wolffhagen, Præsident for Danmarks Deltagelse i Verdensudstillingen i Paris, valgt af Industriforeningens Repræsentantskab. ¶ 8,3 *min og gamle Thomsens Buste*] Af H. V. Bissen;

gamle Thomsen er Museumsmanden, Konferensraad C. J. Thomsen. ¶ 8,9—10 *Marstrands Portræt af Fru Hage og Børnene*] Marstrands Portrætgruppe af Alfred Hages Hustru Wilhelmine f. Faber, Datteren Vilhelmine (Ville, senere gift med Komponisten P. Heise) og Sønnen Alfred udstilledes 1850 paa Charlottenborg. Drengen fremviser et Billede med en tyk Moppe. ¶ 8,12—13 *den berømte Reisende Bakers Frue*] Lady Florence Baker, f. v. Saas, gift 1860 med Opdageren af Nilens Kilder Sir Samuel Baker, hvem hun havde ledsaget paa hans store Ekspedition 1861—1865. Hun var Ungarerinde og talte Tysk med A.

NR. 572. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

8,17 *mit og Jettes Brev*] Dette Brev, som A. modtog 24. April (Dagbogen), findes ikke i den Collinske Brevsamling. ¶ 8,27—28 *Lægen Arendrup*] Emil Arendrup, dengang paa Studieophold i Udlandet.

9,7 *I Slesvig gaaer det værre til end nogensinde*] Dagbladet indeholdt en fast Rubrik: Slesvigske Tilstande, der bragte næsten daglige Meddelelser om preussiske Overgreb mod den dansksindede Befolkning i Sønderjylland. Hertil kom nu en stor ledende Artikel paa Fransk i Nr. 95, 25. April. Den hævder, at der siden 25. Marts har fundet stadige Forfølgelser Sted, der bringer Østrigernes Fremfærd i Lombardiet og Venetien og Russernes i Polen i Erindring, og Bladet retter en Appel til Europas offentlige Mening. Særlig Harmen vakte det, da Forventningen om § 5's snarlige Opfyldelse var levende, og Tilhørighedsforholdet til Preussen derfor kun betragtedes som midlertidigt, at der paa Sessioner udskreves Mandskab helt op til den danske Grænse, og at der afkrævedes de sidste 14 militærpligtige Aargange Faneed, hvad der satte Fart i Udvandringen til Danmark, medens samtidig Optantspørgsmaalet blev brændende. Bladet slutter med at gengive Krügers og Ahlmanns skriftlige Protest mod den nordtyske Rigsdags Forfatningsudkast.

10,5 *David*] Tidligere Finansminister, Konferensraad C. N. David. ¶ 10,15—16 *af Dagbladet vil De have seet hvorledes hendes Ideer almindelig bedømmes*] Under Omtalen af et uheldigt Forslag til at hædre Kongeparret paa Sølvbryllupsdagen fortsætter Dagbladet (Nr. 89, 15. April): »Dette Aktstykkets Smagløshed og Taktløshed overgaaes imidlertid langt af en anden »Opfordring«, hvormed man har gjort os bekendt, og som henvender sig til »Danmarks Smaapiger« om at samle sammen til et Fuglebuur med danske Sangfugle, smykket med Deres Majestæters Navnetræk, Dannebrog »og andre Sølvforsiringer«. . . Den opskruede og usunde Følelse, der har dikteret dette Aktstykke, kulminerer i den Bestemmelse, hvorved det stilles de omtalte »Smaapiger« i Udsigt, at 50 af dem ved Lodtrækning skulle blive udvalgte til, klædte i Rødt og Hvidt, »i Pro-

session« at overbringe »den beskedne Gave«. Denne Spekuleren i den barnlige Forfængelighed hos »Danmarks Smaapiger«, denne Kildren af Smaabørns Lyst til at ligne de Voxne og sidde i Komiteer, denne Antydning af det Lykkelige i at faae Lov til at see Prindsesse Thyras Dukkehuus og Prinds Valdemars Kjæphest og maaskee modtage en Kop allernaadigst Chokolade, fortjener en meget alvorlig Misbilligelse«. Opraabets Underskrivere nævnes ikke, men det aftrykkes tilsidst in extenso. ¶ 10,18 *det ulykkelige Barn Marie*] Marie Jerichau, f. 22. Juni 1850. Smlgn. S. 314, 6—7.

NR. 573. Ikke tidligere trykt.

10,27—28 *Gaderne flyde over med rødt Mudder*] Tydeligere i A.s Brev til Fru Melchior af 26. April: »hele Boulevarden er en rødlig Vælling at gaae i« (Reumert 53).

11,29 *Prinds Oscar*] AfSverige.

12,4 *den berømte tragiske Skuespiller Aldridge*] Ira Aldridge, amerikansk Negerskuespiller, hvis Fremstilling af Othello især blev beundret. ¶ 12,19 *Blom*] Smlgn. II,37,20 og Noten dertil. ¶ *Conferensraad Lund*] Fungerende Livlæge hos Kong Christian IX., Dr. med. J. J. G. Lund.

NR. 574. Ikke tidligere trykt.

13,30 *to morrow the liquidation*] Faulklunds Replik i Overskous Østergade og Vestergade, I. Akt, 13. Scene (Meddelt af Forfatteren Niels Møller).

NR. 575. Ikke tidligere trykt.

NR. 576. Ikke tidligere trykt.

15,9 *Imorgen . . . forlader jeg Paris*] Afrejsen fandt først Sted 9. Maj. ¶ 15,16—17 *Forleden havde Skandinaverne arangeret en smuk Fest for mig i Palais royal*] Dagbogen 1. Maj: » . . . jeg gik til Middag seent og var lidt efter 8 i No. 50 i Palais royal i det skandinaviske Selskab; her var smykket med de nordiske Landes Flag og Kong Christian den IXdes og Kong Carls Portrætter. Hr Soldin førte mig til sin Frue, her var nogle danske Damer, blandt andre Frøken [A. har ikke opfattet Navnet; vistnok Frk. Anna Sønderup] som skriver til den berlingske Tidende. Soldin holdt Tale til mig: Danmarks største Digter! sagde han, det var lidt svært at høre, men velmeent talte han, dog gik det istykker for ham. Derpaa blev sjunget en Sang af en Hr Hartvig og jeg takkede. Svensk Banko blev drukket. Kammerherre Wolffhagen udbragte en Skaal for Kongerne i Norden, der fulgte Skaaler for Danmark, for Sverrig og for Norge og tilsvarende Sange bleve sjungne. Der blev bedet mig om at læse og jeg læste »Sommerfuglen« og »Det er ganske vist« og

fik stormende Bifald, til min Skaal ni Gange Hurra! Watt kom dog og talte en Skaal for Qvinden, den var lidt tam. Jeg udbragte derpaa en Skaal for Poesien i Norden, dog jeg glemmer den svenske Legations Secretair Pfaff[s] [ɔ: Staafts] Skaal som Supplement til min for Nordens Poeter, det var et smukt Digt han gjentog skrevet af ham selv, fra den sidste Fest for mig i Palays royal. Henimod 11 listede jeg mig bort«. Smlgn. MLE, Forts. 159. ¶ 15,26 *Lieutenant Funch*] Løjtnant i Søetaten William Funch havde 1863 ledsaget Kong Georg til Grækenland som hans Adjudant. Ved Krigsudbrudet vendte han tilbage, gjorde Tjeneste ved Nordsøeskadren (Kampen ved Helgoland), men sattes 1. December 1866 à la suite for atter at overtage Tjeneste i den græske Marine som Kongens Adjudant, hvor han blev indtil sin Død.

16,2 *Hans Frue, tysk af Fødsel*] Smlgn III, 279,12—13 og Noten dertil. Hun havde haft P. L. Møller til Lærer i Dansk (Dagbogen 1. April 1866 og 3. Maj 1867). ¶ 16,18 *Munch*] Den norske Digter Andreas Munch.

NR. 577. Ikke tidligere trykt.

16,23 *Neuchatel den 11 Mai*] 9. Maj forlod A. Paris, overnattede i Dijon og kom den følgende Aften over Lausanne til Neuchâtel. Rejsen fra Paris til Le Locle er skildret i Rejseskitsen I Jurabjergene, trykt i H. P. Holst: For Romantik og Historie, II, 1869, 81—86 (SS, VI, 343—47).

17,26—27 *Om den smukke Fest for mig af Skandinaverne har De vel læst*] Smlgn. Noten til S. 20,21.

18,5 *hans Bog*] Digtsamlingen I Ny og Næ. ¶ 18,12—13 *at jeg med Tanken om ham saae paa Usserød Klæde*] Usserød militære Klædefabrik, som udstillede paa Verdensudstillingen, sorterede under Armeens Intendanturs 3. Expeditionskontor i Krigsministeriet; Lind var Chef for Kontoret.

NR. 578. Ikke tidligere trykt.

18,24 *hans Broder Louis*] Smlgn. I, 180,11 og Noten dertil. Han døde 28. Juli 1867.

NR. 579. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

20,7 *i Avisen*] Dagbladet Nr. 110, 13. Maj indeholdt efter Berlingske Tidende den af Fru Collin meddelte Oversigt over Sølvbryllupsdagens Program. ¶ 20,8—9 *Selskab som da Prindsessen af Wales var her*] Under Prinsen og Prinsessen af Wales' Besøg i København i September 1864 var A. indbudt til Kongens store Soirée paa Christiansborg Slot (Dagbogen 16. September). ¶ 20,11 *de ulykkelige Slesvigere*] Udvandrerne, som var flygtet fra de preussiske Sessioner for at undgaa tysk Militærtjeneste. ¶ 20,13

Edvard staar som Medindbyder til en storartet Bog-Indsamling] 16. Maj indeholdt Tillæget til Dagbladets Nr. 113 Opfordring til en Indsamling af gamle Bøger til Fordel for »vore fra deres Hjem forjagede slesvigske Landsmænd«. Komiteen, mellem hvis Medlemmer fandtes Det kgl. Biblioteks Chef, Justitsraad Bruun og Antikvarboghandler Lyngø, tilbød at modtage, samle og ordne de Tryksager, der maatte komme ind, og paa den fordelagtigste Maade gøre dem i Penge; den forbeholdt sig at bestemme, hvad der burde bortsælges ved Auktion, og hvad der kun kunde betragtes som Makulatur. Opfordringen var dateret 14. Maj. ¶ 20,17 *I dette Øieblik fik Juliane en stor Datter*] Inger Tybjerg; Moderen døde allerede 1. Juni. ¶ 20,21 *Indlagte stod idag i Dagbladet*] Dagbladet Nr. 112, 15. Maj, bragte Nr. XVI af Robert Watts Korrespondancer fra Verdensudstillingen i Paris; den omtalte Kong Georgs Besøg 6. Maj, A.s Møde med Skuespiller Aldridge og Frue og sluttede med nogle Linier om Skandinavernes Fest for ham i Palais royal. Allerede 6. Maj havde Berlingske Tidende Nr. 104 bragt et udførligt Referat af Festen.

NR. 580. Ikke tidligere trykt.

20,22 *Locle . . . Den 19 Mai*] 14. Maj rejste A. fra Neuchâtel op til Le Locle. ¶ 20,25 *Fru Melchior skriver*] 15. Maj; smlgn. Reumert 56—57.

21,2 *Søndag formiddag*] 26. Maj, Kongeparrets Sølvbryllupsdag. ¶ 21,24 *Der var paa Himlen ikke en eneste Sky*] Digtet er skrevet i Neuchâtel 11. Maj (Dagbogen); trykt i Rejseskitsen I Jurabjergene (H. P. Holst: For Romantik og Historie, II, 1869, 83; SS, VI, 344). Det lyder dér saaledes:

Der var paa Himlen ikke en eneste Sky,
Stjernerne stode klare over den lille By,
Paa Søen kom en Baad med Fakler og Musik —
Det var et deiligt Stemnings-Øieblik;
Man følte sig saa hjemme, saa barneglåd,
At man i sin Glæde om Guds Evighed bad.

22,5—6 *hans Frue er altsaa nu glad og vel*] Fru Magdalene Collin havde 27. April faaet en Søn; smlgn. S. 27,23.

NR. 581. Ikke tidligere trykt.

22,18 *Interlaken den 29 Mai*] 27. Maj tog A. fra Le Locle til Bern; herfra gjorde han d. 29. en Udflugt til Interlaken, hvor det foreliggende Brev er skrevet, var samme Aften tilbage i Bern og begyndte næste Morgen Hjemrejsen til København.

23,1—2 *et Vers til Kongen og Dronningen*] Trykt i Illustreret Tidende 1867, Nr. 401,

2. Juni: Den 26. Maj 1867; genoptrykt i Kjendte og glemte Digte, 1867, 307—08 under Titlen: Paa Sølvbryllupsdagen (Den 26. Mai 1867) (MLE, Forts. 160). Dagbogen 21. Maj: »Endte Digtet til Kongeparret«; d. 23. sendte A. det saavel til Kronprinsen og Fru Melchior som til Delbanco, Illustreret Tidendes Udgiver. ¶ 23,10 *Pastor Baggese*] Smlgn. III, 37,10—11 og Noten dertil. ¶ 23,10—11 *en Landsmand Blom der her er Boghandler*] Harald Blom, udlært som Boghandler i København, kom 1845 til Bern, hvor han 1850 etablerede sig. ¶ 23,26 *Louise fandt at det var som om hun her boede ved Volden*] Smlgn. Noten til III, 87,28—29. ¶ 23,30 *Nu flyver jeg snarest hjemad*] Næste Dag — 30. Maj — rejste A. fra Bern, overnattede i Basel, Frankfurt, Kassel (i Toget hertil fik han Øje paa Storhertugen af Weimar, men undgik at hilse paa ham), Hamburg — her blev han fra Søndag Aften 2. Juni til Onsdag Morgen d. 5. —, Odense, Korsør og var i København med Morgentoget 7. Juni.

NR. 582. Ikke tidligere trykt.

24,1 *Rolighed den 27 Juni*] 13. Juni havde A. taget Ophold paa Rolighed, hvor han blev til 16. Juli. ¶ 24,3 *De lever i Sommer-Solskin paa Landet*] Collins var d. 18. taget til Hellebæk. ¶ 24,11 *paa Søndag*] 30. Juni. Om Turen, der delvis druknede i Regn, se A.s Brev af 2. Juli til Fru Henriques (T.-J. 88). ¶ 24,12 *Lunds*] Historiemaleren F. C. Lund (smlgn. III, 110,19) og hans Hustru Axelline f. Mørch. ¶ 24,13—14 *Dreusens ældre Broder med Kone*] Fhv. kgl. Skovfoged i 3die kronborgske Skovdistrikt Carl Drewsen og hans Hustru Hanne f. Wisner. ¶ 24,14 *Thiele med Kone, Andreas Aagesen*] J. M. Thiele var 2. G. gift med Dreusens Søsterdatter Hanne Aagesen, Datter af Nationalbankdirektør Nicolai Aagesen og Julie f. Drewsen; Professor i Retsvidenskab Andreas Aagesen var Fru Thieles Broder.

25,4 *han saae ret vel ud*] Han havde mistet sin Kone 1. Juni; smlgn. Noten til S. 20,17. ¶ 25,8—9 *Arbejderforeningen*] Den af C. V. Rimestad stiftede Arbejderforeningen af 1860, hvor A. var en hyppig Gæst som Oplæser af sine Eventyr. ¶ 25,11 *Christi-Hornemann*] Emil Hornemanns Kone.

NR. 583. Ikke tidligere trykt.

25,20 *den unge Jørgensen*] Om Hans Christian Jørgensen se Noten til III, 359,31. Dagbogsoptegnelser fra 23.—24. Januar 1867 viser, at A. havde faaet E. Collin til at gøre et Forsøg paa at skaffe Jørgensen Arbejde i Firmaet Trier & Comp.: Den næste Optegnelse vedrørende ham lyder 25. Juni: »Igaar var Jørgensen hos mig, hans Posemager Principal har hævet sin Forretning, Jørgensen staaer igjen forladt, jeg talte igaar til Bille om ham, der imorgen vil modtage ham og vist være ham til Tjeneste. Jørgen-

sen kom herud igaar og jeg førte ham til Fru Melchior, der tog saare velvillig mod ham«. Den følgende Maaned indeholder Dagbogen næsten dagligt Stof til Belysning af A.s ivrige Bestræbelser for at hjælpe sin unge Protégé.

26,15 *Moses Melchior*] Grosserer; Moritz Melchiors yngre Broder og Associé. ¶ 26,16 *Grosserer Adler*] Den indflydelsesrige Bankier og Politiker D. B. Adler. ¶ 26,22 *Brygger Jacobsen*] Kaptajn J. C. Jacobsen, Carlsberg-Bryggeriernes Skaber. 27,1 *Tirsdag Aften*] 9. Juli.

NR. 584. Ikke tidligere trykt.

27,8 *Siden jeg igaar talte med Dem om den unge Jørgensen*] Dagbogen 10. Juli: »talt i Sparekassen med Eduard Collin om Jørgensen, han lovede at tale med Procurator Winther om Nyttens af at han tog dansk juridisk Examen«. ¶ 27,10 *Procurator Winther*] Overretsprokurator Chr. M. Winther. ¶ 27,23 *Edgars lille Søn fik i Daabens Navnene Kai Jonas Collin*] »Fornavnet sagde Moderen var efter mit Eventyr Sneedronningen« (Dagbogen 9. Juli).

NR. 585. Ikke tidligere trykt.

NR. 586. Ikke tidligere trykt.

29,4—5 *at han med »Peter Skram« lykkelig var kommet til England*] Panserfregatten Peder Skram, paa Togt som Eksercerskib under Kommando af A.s gode Bekendt Orlogskaptajn F. L. F. Sommer, afgik 10. Juli til Portsmouth for at overvære den store engelske Flaaderevu; Moritz Melchior gjorde Turen med som Passager. En Matros havde i Kaadhed bildt Helsingør-Lodserne ind, at Skibet var forlist (Dagbogen 14.—15. Juli). ¶ 29,12 *Marineministeren*] Kaptajn Otto Suenson.

NR. 587. Ikke tidligere trykt.

29,17 *Basnæs den 18 Juli*] 16. Juli rejste A. med Middagstoget til Sorø og blev hos Fru Ingemann den følgende Dag over. Om Morgenen d. 18. tog han videre til Basnæs. 30,26 *jeg maatte skrive med Kridt paa en Tavle*] Første Dag gik det endda nogenlunde: »Talt paa Tavle med Fru Ingemann, hun syntes vi fik saa rart talt sammen« (Dagbogen 16. Juli); anden Dag kom A. »aldeles i daarligt Humeur«.

31,2 *Frøken Petersen*] Sophie Pedersen. ¶ 31,12 *Et nyt Eventyr: »Peiter Peter og Peer«*] Dagbogen 14. Januar 1867: »var ene hjemme, fandt mig hyggelig og begyndte paa Peiter, Peter og Peer«. Eventyret synes derefter at have hvilet i længere Tid; paa Rolighed er det gjort færdigt (SS, XV, 312); men det omtales først igen i Dagbogen 17. Juli under Opholdet i Sorø, hvor Fru Ingemann har bedt Gæster til Aften: »Jeg læste for

dem de smaa Grønne og Peiter, Peder og Peer, den sidste fik dem uhyre til at lee, Fru Ingemann sad underlig forladt i sin egen Stue«. Da Bille og Melchior (22. August) og senere Gade (29. December) havde moralske Betæneligheder ved visse Afsnit af Eventyret, omarbejdede A. det. Trykt i Figaro Nr. 94, 12. Januar 1868, optrykt i Samlede Skrifter, XXVII (= Nye Eventyr og Historier, Tredie Deel), 1868, 133—38 (SS, XV, 73—78).

NR. 588. Ikke tidligere trykt.

31,26 (*i Brunnen!*)] Under A.s Ophold sammen med Edvard Collins Familie 30. Juli—13. August 1862. Edvard Collin skriver 3. August i en Fødselsdagshilsen til Louise Lind: »Andersen er i det ypperligste Humeur, glad fra Morgen til Aften, han leer selv ad Varmen, som dog igaar var 28 Grader i Skyggen« (Rigmor Stampe 190, Brevet fejlagtigt henført til 1863).

32,15—16 *Familien Nutshorn*] Lægen Ditlev v. Nutzhorn (d. 1865), Fader til Filologen Frederik og Højskolemanden Heinrich Nutzhorn, Fruerne Anna og Charlotte Feilberg og Louise Collins Veninde Marie Nutzhorn.

NR. 589. Ikke tidligere trykt.

32,26 *Glorup ved Nyborg den 29 Juli*] A. rejste den 27. fra Basnæs til Glorup.

33,2 *Fru Lund*] Fru Axelline Lund; smlgn. Noten til S. 24,12. Brevet, der omtales i det følgende, er trykt B&B II, 568—70. ¶ 33,7—8 *jeg reenskriver paa min Portugals Reise*] A. var allerede begyndt hermed paa Basnæs (Dagbogen 24. Juli). Et Aar senere genoptog han Arbejdet: Dagbogen 21. August 1868, Frijsenborg: »skrevet hele Opholdet i Cintra«. 20. September, Rolighed: »sluttet Reenskrivningen af Besøget i Portugal«. Smlgn. Noten til S. 38,8. ¶ 33,22 *Skjelskjør*] A. mener: *Nyborg*.

NR. 590. Ikke tidligere trykt.

34,21 *Morits Melchior*] Skal være: *Moses Melchior*.

35,17 *et nyt Eventyr*] De smaa Grønne. Eventyret er skrevet paa Rolighed; Dagbogen 16. Juni: »Jeg reenskrev: Gudfaders Billedbog, under Skrivningen kom det over mig at bringe paa Papiret Eventyret: De smaa Grønne, som jeg læste og det gjorde Lykke«. Som det yderligere fremgaar af S. 38,17—21, blev det sendt til Goldschmidt som Bidrag til en af ham paatænkt Samling. Dagbogen 30. September: »Brev fra Goldschmidt, som ikke kommer til at udgive sin Samling og derfor tilbage sendte »de smaa Grønne«.« Eventyret tryktes i Nye Digtninger udgivet af Chr. Winther, 1868, 35—38, optrykt i Samlede Skrifter, XXVII (= Nye Eventyr og Historier, Tredie Deel), 1868, 126—27 (SS, XV, 67—68). ¶ 35,22—23 *De franske Deputerede komme nok til Kjøbenhavn den 12*

August] De franske Deputerede Morin og Piccioni, der ved forskellige Lejligheder havde talt de danske Slesvigeres Sag, samt 12 franske Journalister gæstede København i Dagene 12.—18. August.

NR. 591. Ikke tidligere trykt.

36,2—3 *har ikke synderlig Haab om at beholde det smukke livlige Dyr*] *Dagbogen* 22. August: »Hans Hund er død af at have slugt en Prop«. ¶ 36,7 *Nordskov*] *Nordskovgaard* ved Ellekilde, NV f. Hellebæk. ¶ 36,23—24 *uagtet han og Ibsen hver Dag spadserer sammen tale de aldrig*] »Paa disse Ture var Ibsen i Begyndelsen, jeg vil ikke sige snaksom, thi det var han aldrig, men han kunde dog fortælle et eller andet, som i høj Grad interesserede mig. Først naar vi naaede uden for den egentlige By, begyndte han at blive tavser, og efterhaanden som vi skred fremad, tiltog denne Tavshed og gik til Slutning over til en Aandsfraværelse, som bevirkede, at ogsaa jeg tav. Saaledes gik vi som to Memnonstøtter rolig af Sted i den rødmende Aftensol med lange Skygger foran os. Naar vi da havde naaet et lille Kapel, hvor Lampen lyste over en stærkt udpyntet Madonna, stod han stille, saa' ud over Havet mod Ponzæerne og sagde saa meget alvorligt: »Lad os vende!« — Nu gik det under lige saa stor Tavshed tilbage til Byen igen« (Vilhelm Bergsøe: *Henrik Ibsen paa Ischia og »Fra Piazza del Popolo*«, 1907, 162). ¶ 36,28 *»Kanarifugl i et Basin med Guldfisk*] I A.s Brev fra Glorup til Fru Lund hedder det: »jeg føler mig som Canariefuglen, der om sit Buur har et stort Vandglas, hvori svømme Guldfiske; han er i et Fængsel med forgyldt Levende om sig, han længes efter at flyve, og det gjør jeg ogsaa« (B&B II, 568).

37,17 *Ringsjø-Festen*] Det andet nordiske Folkemøde, arrangeret af den nordiske Nationalforening i Lund og Nordisk Samfund i København, fandt Sted ved Stehag i Skåne, ca. 4 km fra Ringsjön, Søndag 4. August 1867. Mødet besøgte af 20—30,000 Mennesker, deraf 2—3000 fra Danmark; de danske Hovedtalere var Professor N. C. Frederiksen, Ploug og C. Rosenberg. ¶ *den for de franske Deputerede*] De franske Deputerede og Journalister fejredes 13. August ved en stor Banket i Klampenborg, hvor bl. a. Orla Lehmann talte.

NR. 592. Ikke tidligere trykt.

37,24 *Forrige Onsdag Morgen reiste jeg fra Glorup*] 7. August.

38,3—4 *at blive endnu denne Uge*] Han vendte først 21. August tilbage til København. ¶ 38,8 *at give den ud til Julen med nogle af mine tidligere spredte Reiseskitzer*] Dette Bind udkom først 19. November 1868 som Bd. XXVIII af Samlede Skrifers første Udgave med Særtitel: *Reiseskitzer og Pennetegninger*; smlgn. *Noten til III*, 352,21. ¶ 38,13—14 *de komme i et lille pynteligt Format (16 Ark) nu til Julen*] Kjendte og glemte Digte, ud-

kom 12. December 1867. ¶ 38,16 *et større Hefte med Illustrationer af Frølich*] Femten Eventyr og Historier, udkom 12. December 1867.

39,4 *Fru Melchior*] I Brev af 5. August (Reumert 65).

NR. 593. Ikke tidligere trykt.

39,17 *Voila! jeg er i Frankerige*] 23. August, to Dage før sin Afrejse til Schweiz, sendte Melchior Bud efter A.: »det var Bøn om at reise til Paris, om han maatte betale den, det blev en Hemmelighed mellem os [;] 300 Rdlr. bød han mig paa en smuk hjertelig Maade«. A. rejste 1. September med Aftentoget fra København og var hele Maanedens borte. ¶ 39,20—21 *Robert Watt som ogsaa vil til Paris og reiste samme Aften som jeg*] I Virkeligheden var Watt inviteret af A. til Rejsen, hvad A. ikke rigtigt turde være ved overfor Familien Collin, som vist ikke har anset den muntre Journalist for et helt passende Rejseselskab for ham. Dagbogen 24. August: »Gik ud til Melchiors, Fruen hjertelig og elskværdig, spurgte mig om jeg nu ikke tog Watt med, det samme Spørgsmaal kom Melchior med, jeg fik Lyst men følte endnu det gamle Afhængigheds Forhold af Collins, hvad vilde disse sige; og har jeg Raad«. To Dage efter var Watt indbudt til Rejsen. ¶ 39,27 *Capitainen, Lund*] Postskibsfører Chr. Carl Fr. Lund, Broder til Kronprinsens Adjudant, Kaptajn Louis Lund og til Digteren O. C. Lund (Meddelt af Kontorchef Olrik).

40,1 *Hirschsprung og hans unge livlige Frue*] Kunstsamleren, Tobaksfabrikant Heinrich Hirschsprung og hans Hustru Pauline f. Jacobson; de boede paa 1. Sal i Melchiors Hus paa Højbroplads Nr. 21. ¶ 40,3 *Frøken Kjerulff*] Julie Kierulff; smlgn. III, 18,16—17 og Noten dertil. ¶ 40,4 *Maleren Læssøe*] Landskabsmaleren Thorald Læssøe. ¶ *han har sin lille Dreng og Pige med*] Sønnen Axel, f. 4. Juli 1861, og Datteren Emmy, f. 3. Oktober 1863. ¶ 40,5 *Caroline Hanck*] Smlgn. II, 98,5 og Noten dertil. ¶ 40,5—6 *den unge Møller Søn af Ludvig Møller*] Student Sigurd Müller, Søn af Ludvig Chr. Müller; den senere Kunsthistoriker og Rektor i Kolding. Han debuterede 1867 med »Digte«. ¶ 40,6 *sin første Digtsamling*] Dagbogen 4. September: »Møller, Søn af Ludvig Møller var med Læssøe, jeg saae Caroline Hank læse i hans Digte som skulle komme ud, og jeg skrev paa Omslaget et lille Vers til ham som han glad takkede mig for«. ¶ 40,14 *Falbes*] Chr. Fr. Falbe havde siden 1865 været dansk Gesandt i Wien. ¶ 40,15 *Magnus*] Literaten J. C. Magnus (smlgn. III, 308,20 og Noten dertil), Høedts Skygge og blinde Beundrer, hvem A. hyppigt traf hos Familien Henriques. Edvard Brandes, som i Forordet til Breve fra J. P. Jacobsen (3. Udgave, 1925, XVII—XVIII) har fortalt Historien om Høedts og Magnus' Hamburgrejse, har husket forkert; det var ikke Høedt, men Magnus, der opgav Turen. ¶ 40,28—29 *at blive her til den 15 a 16 og at være hjemme ved Maanedens Udgang*] A. begyndte Hjemrejsen fra Paris 22. September; den gik over

Épernay, Kehl, Baden-Baden, Kassel, Hamburg og Odense; d. 30. var han atter i København.

NR. 594. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

41,12 *de Dage der behage os*] Vist Hentydning til Prædikeren 12, 1.

NR. 595. Ikke tidligere trykt.

42,14—15 *Jeg tog fra Byen i Fredags morges*] 25. Oktober; Dagbogsoptegnelsen om den bevægede Afrejse, hvor A. var »lynende vred« og »skjændte heftig« paa Frk. Hal-lagers Pige Caroline, er delvis trykt Reumert 76. ¶ 42,27 *Brylluppet*] Lucie Scavenius' Bryllup med Carl Castenschiold i Tjæreby Kirke 26. Oktober. ¶ 42,29—43,1 *den ældre og yngre Grevinde Moltke til Espe*] Enkegrevinde Rosalie Moltke, f. Hennings, Enke efter Fru Scavenius' Halvbroder Grev Adam Gottlob Moltke (III, 140,3), og Grevinde Julie (Lilly) Moltke, f. Sehestedt Juul (III, 184,17).

43,2 *Lemke*] Digteren Edvard Lembcke; hans Salme: »Eden er lukket« findes under Titlen: »Brudepsalme. Den 27de Marts 1860« i Digte og Sange, 1870, 77—78. ¶ 43,8 *Kammerherre Castenskjold*] Kammerherre Jørgen Grevenkop-Castenskiold til Store og Lille Frederikslund. ¶ *den gamle Kammerherre Scavenius*] Smlgn. III, 355—56. ¶ 43,11—12 *Provst Kofod-Hansen*] Tidligere Provst og Sognepræst i Gl. Haderslev, senere Stiftsprovst for Lolland-Falsters Stift H. P. Kofoed-Hansen, kendt som Romanforfatter i Kierke-gaards Aand under Pseudonymet St.-Pierre. Han var gift med Komtesse Sophie Moltke, Datter af Grev Adam Gottlob Moltke til Espe. ¶ 43,13 *Talen*] Provstens Brudetale. ¶ 43,18—19 *Besøget i Odense, hvor jeg jo skulde have en Fest naar jeg kom*] Dagbogen 30. September (da A. paa Hjemrejsen fra Paris gjorde Ophold i Odense): »Besøgt Biskop Engelstoft og der blev aftalt at jeg i November kom derover og fik den Fest min Fødeby havde bestemt engang at hædre mig med« (Anderseniana I, 22). I November korrespon-derede A. og Biskoppen om Besøget; det blev først bestemt til 25. November, men ud-sattes til 4. December (Anderseniana I, 23—30). ¶ 43,22—23 *flere Dage svævede hun mellem Liv og Død*] Efter Datteren Wandas Fødsel 18. Oktober. ¶ 43,26 *en fæl Drøm*] Dagbogen 28. Oktober: »Sov uroligt; fæle Drømme, var trykket af Meisling og afhængig af Collin, baade af den gamle og af Eduard, i Uro for hvad de vilde sige fordi jeg havde forladt Meisling. Det er dog mærkeligt hvorledes dette Tryk og denne Afhængighed kan stikke endnu i Blodet og Tanken; jeg har været ret træknuget«.

NR. 596. Trykt (med Udeladelse af Efterskriften) B&B II, 579—81.

44,16 *Odense den 5 December*] I Odense Kommunalbestyrelses Møde 23. November valgtes A. til Byens Æresborger og indbødes til 6. December at modtage Borgerbrevet;

3. December rejste han fra København, overnattede i Korsør og kom den næste Dag ved Middagstid til Odense, hvor han var Biskoppens Gæst under Opholdet. Se om Festdagene i Odense MLE, Forts. 166—80; Sophie Breum i Odense Bys Bog om H. C. Andersen, 1905, 61—77, og H. C. Andersen og Odense 1866—1875. Dagbøger og Breve udgivet af Chr. M. K. Petersen og Svend Larsen (Anderseniana I), 1933, 30—43. Paa Vers blev Begivenhederne besunget af A.s Skolekammerat Prokurator, Kancelliraad Peter E. Petersen i »Digteren Hr. Etatsraad H. C. Andersens eget Eventyr ved Festen i Odense den 6te Decbr. 1867 i 5 Sange af P.« Odense 1869. ¶ 44,26—27 *Excellensen Unsgaard, Proust Dangaard, Oberst Vaupel, Etatsraad Schlegel*] Stiftamtmand, tidligere Indenrigsminister I. J. Unsgaard, Stiftsprovst A. K. Damgaard, Krigshistorikeren Oberst Otto Vaupell og Stiftskasserer, Etatsraad C. F. A. Schlegel.

45,6—7 *Borgemesteren*] Louis E. A. Mourier. ¶ 45,8 *Tandpine*] Dagbogen 4. December: »geneert af Tandstumperne som gjøre ondt og de kunstige Overtænder, som ikke ville sidde fast« (Anderseniana I, 31). ¶ 45,9—10 *et Digt til mig i Fyens Avis, min Døbeseddel, Navnene paa Fadderne og flere, for mig interessante Data*] Fyens Avis Nr. 283, 4. December, indeholdt en stor Artikel, der fortsattes den følgende Dag: »I Anledning af Digteren H. C. Andersens Optagelse som Æresborger i Odense«, hvor bl. a. Spørgsmaalet om hans Fødested diskuteres. ¶ 45,11 *Arbejderforeningen*] Haandværker- og Industriforeningen. ¶ 45,15 *en gammel Snedker*] Snedkermester Jørgen Haugsted, Medlem af Odense Kommunalbestyrelse.

NR. 597. Ikke tidligere trykt.

46,3 *Ikke et Ord har jeg hørt fra Dem*] Dagbogen 6. December: »jeg hørte ikke fra Collins eller Drevsens, de som betragtes for mine Nærmeste, Bloch faldt det heller ikke ind, derimod Robert Watt« (Anderseniana I, 37). ¶ 46,6 *den første Indtrædelse paa Raadhuset*] Fællesmødet i Kommunalbestyrelsen 6. December Kl. 11, hvor Æresborgerbrevet blev overrakt. ¶ 46,7 *Borgerne*] Det borgerlige Jægerkorps. ¶ 46,8 *I Danmark er jeg født*] Sangen: Danmark, mit Fædreland — tryktes 1. G. i Fædrelandet 1850, Nr. 54; optrykt i Fædrelandske Vers og Sange under Krigen, 1851, 14—15 (SS, XII, 337—38). ¶ 46,9 *Fakkeltøget*] Haandværker- og Industriforeningens Fakkeltog. ¶ 46,11 *en smuk Hyldest fik jeg i Musikforeningen*] A. var indbudt til at overvære Odense Musikforenings Koncert 7. December og blev ved sin Indtræden hilst med Adjunkt V. Strøms Sang: Fra evig Tid er knyttet — (Chr. M. K. Petersen: Odense Musikforening 1866—1916, 1916, 50—51). Sangen er trykt MLE, Forts. 177. ¶ 46,13 *Telegrammet fra Kongen*] »Til den Dem idag beviste Udmærkelse af Deres Fødebyes Medborgere bevidner jeg og min Familie vor oprigtigste Lykønskning« (Anderseniana I, 38). ¶ 46,15 *i Søn-*

dags] 8. December. ¶ *Imorgen reiser jeg hjem*] Paa Københavns Banegaard mødte Edvard og Jonas Collin, som »rigtig hjertelig toge mod mig og ledsagede mig hjem« (Dagbogen 11. December).

NR. 598. Ikke tidligere trykt.

1868

NR. 599. Ikke tidligere trykt.

48,3—4 *den tyske Forfatter Rodenberg*] Julius Rodenberg, den senere Grundlægger af Tidsskriftet Deutsche Rundschau. ¶ 48,6 *Skildring fra et Besøg paa Marienlyst*] I Skriftet Ein dänisches Seebad. Vier Wochen in Helsingör. Berlin 1867.

NR. 600. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

48,12 *Saa er De da nu atter paa Veien til den vide Verden*] 21. April 1868 rejste A. til Odense for at holde to Oplæsninger 23. og 24. April til Fordel for Frederik den Syvendes Stiftelse for fattige Haandværkere og deres Enker; under Opholdet boede han hos Katedralskolens Rektor, Professor R. J. F. Henrichsen, da Biskoppen var syg. 24. April sendte han efter den første Oplæsning et Brev til Fru Collin (Dagbogen; Anderseniana I, 66), paa hvilket Collins i det foreliggende svarer, men Brevet findes ikke i den Collinske Brevsamling. Om Brevvekslingen med Biskop Engelstoft forud for Besøget og om dettes Forløb se Anderseniana I, 48—68. ¶ 48,15 *Carl Price*] Han optraadte i Vinteren 1867—68 paa Odense Teater ved Hagens Teaterselskab. ¶ 48,20—21 *er af »Anna Sønderup« og spiller i Paris*] Forfatterinden Anna Sønderup havde i Udstillingssommeren 1867 opholdt sig i Paris — hun er vist identisk med den i Dagbogsoptegnelsen fra 1. Maj 1867 omtalte »Frøken som skriver til den berlingske Tidende« (se Noten til S. 15, 16—17) — og udgav nu Fortællingen »Ved Sommertid i Café de la Régence« (1868). 3. Januar 1868 havde hun gjort Visit hos A., der heller ikke denne Gang har opfattet hendes Navn, for at fortælle ham om sin Forlovelse med den ungarske Arkitekt F. Schulz (Dagbogen). Hun døde to Aar efter i Ofen, ganske kort Tid efter sin Mand.

49,1—2 *det var et ypperligt Udvalg De læste op*] »Jeg læste Noget, Sneemanden, Sommerfuglen, den lykkelige Familie, Det er ganske vist« (Dagbogen 23. April, Anderseniana I, 66). ¶ 49,4 *Vilhelm Boye*] Han var 22. Januar rejst til Amsterdam; A. havde anbefalet ham til Georg Brandt (Dagbogen 20. og 26. December 1867), i hvis Hus han opholdt sig fire Maanedere. ¶ 49,22 *»Breve fra Holland«*] Spøgefuld Hentydning til Henrik Scharlings Bog med samme Titel fra 1861. ¶ 49,29 *fra Jørgensen paa St. Croix*] I

Løbet af Efteraaret 1867 var Jørgensen blevet alvorligt angrebet af Tuberkulose, og for at redde ham var Brødrene Melchior »blevne enige om at Jørgensen maatte faae Lov at gaae med eet af deres Skibe til St Croix det seiler den 2den December« (Dagbogen 23. November 1867). Ved Ankomsten var hans Helbred endnu ikke godt (Dagbogen 21. Februar 1868); 5. Marts fik A. Brev fra ham: »Han kan ikke faa Ansættelse og veed ei hvad der vil blive af ham kom han hjem i vort kolde Climat« (Dagbogen).

50,1 *Moses Melchior*] Han var 25. Marts rejst til St. Croix (Dagbogen).

NR. 601. Trykt (forkortet) B&B II, 585—87.

50,8 *Amsterdam den 2den Mai*] 26. April rejste A. fra Odense til Hamburg, hvor han blev til d. 28.; med Ophold i Minden og Arnhem naaede han Tirsdag 30. Amsterdam, hvor han denne Gang boede som Gæst hos Grosserer Georg Brandt. ¶ 50,10 *24 Marts*] Fejlskrift for 24. April. ¶ 50,11 *Oplæsning for overfyldt Huus*] Om Forløbet af den anden Oplæsning 24. April og om A.s øvrige Oplevelser under Resten af Odense-Besøget se Anderseniana I, 66—67. ¶ 50,15 *hr Orlamundt*] Teaterdirektør C. V. Orlamundt.

51,5 *en Broder til Henriques*] Bankier i Hamburg Simon R. Henriques. ¶ 51,13 *to Breve her laae fra Melchiors*] Dat. 26. og 29. April, Reumert 80—81. ¶ 51,14 *Den ældre Brandt*] A. L. Brandt.

52,1 *Einar Dreusen*] Han var 5. April rejst til Paris (Dagbogen).

NR. 602. Ikke tidligere trykt.

52,8 *Aunt Judy's Magazine*] Anset engelsk Børneblad, udg. fra 1866 af Mrs. Margaret Gatty. ¶ 52,8—9 *Kept close is not forgotten*] Gjemt er ikke glemt. Ideen til Historien fik A. 23. Oktober 1866 paa Holsteinborg; næste Dag skrev han den ned (Dagbogen); den udkom 11. December 1866 i »Nye Eventyr og Historier«, Anden Række, 4. Samling, 1866, 1—7 (SS, XV, 78—81). ¶ 52,9 *H. Ward and H. Plesner*] Englænderen Harry Leigh Douglas Ward og den i London bosiddende danske Dame, Frk. Augusta Plesner, Søster til Arkivsekretær Chr. U. A. Plesner, oversatte i Aarene 1867—70 de sidst udkomne Samlinger af Eventyrene. ¶ 52,20 *Den gamle Baronesse Stampe er død*] 5. Maj. ¶ 52,22—23 *Den saameget omhandlede Valgmenigheds-Sag er nu afgjort ved et Compromis*] Valgmenighedsspørgsmaalet var blevet brændende ved Vilh. Birkedals Afskedigelse som Sognepræst i Ryslinge 1865, men det var ikke lykkedes Biskop P. C. Kierkegaard som Kultusminister at føre sit Forslag til en Valgmenighedslov igennem i Landstinget. Han afløstes derfor 15. Marts 1868 som Minister af Provst Aleth Hansen; Grev Frijs gjorde Sagen til et Kabinetsspørgsmaal, og det lykkedes at naa til et Compromis med Landstingsflertallet, som 28. April vedtog Lovforslaget ved 3. Behandling;

det gik derefter tilbage til Folketinget, der vedtog det endeligt 7. Maj. ¶ 52,25—26 *at De i Odense traf en gammel Kone som har holdt Dem over Daaben*] Under Besøget i Frederik VII.s Stiftelse 25. April traf A. en 85-aarig Skomager Hans Jørgen Larsen, der fortalte, at hans 1850 afdøde Kone Frederika f. Pommer havde staaet Fadder til A.; se Anderseniana I, 67 og 14. Jomfru Pommer, der selv var Skomagerdatter, bar Barnet ved Fremstillingen i Kirken i 1805.

53,5—6 *at Stamherren overtager Baroniets Bestyrelse for sin Fader*] »Bedstemor døde i maj 1868, og da bedstefar aldeles ikke var egnet til at styre baroniet, blev det ordnet således, at baroniet blev overdraget til far, imod at de yngre børn fik alle de penge, bedstemor havde samlet, foruden en vis årpenge og ved bedstefars død alt indboet. Bedstefar blev boende paa Nysø til sin død 1876« (Astrid Stampe Feddersen: Minder, 1929, 35—36). ¶ 53,12 *Joseph*] Méhuls Syngestykke Joseph og hans Brødre i Ægypten, opf. 1. G. p. Det kgl. Teater 10. Oktober 1816. — Fru Drewsen havde været svagelig det meste af Vinteren. ¶ 53,17 *Norske Jette Bøye*] Smlgn. Noten til I, 273,4. Hun var Datter af Mathias Boye og Hanne f. Birckner og havde 1853 ægtet sin Slægtning Revisor Peter Henrik Boye (1816—1889). Dagbogen 16. Marts: »Traf Boye (Peter Wegners Søn) og hans Kone Jette hos Collins. Hun bad mig om en Vise til hendes Forældres Sølvbryllup nu i Juni«. Den blev ikke skrevet. ¶ 53,20 *Fiskerjenten*] Fortællingen udkom hos Gyldendal i April 1868. ¶ 53,22 *Orla Lehmanns kongelige Fest paa Frederiksberg-Slot*] Siden Enkedronning Marie Sophie Frederikkes Død 1852 havde enkelte Lejligheder paa Frederiksberg Slot været udlejet til private, og bl. a. boede ogsaa Orla Lehmann nogle Aar paa Slottet. Det overgik imidlertid fra 1. Maj 1868 ved Oprettelsen af Hærens Officersskole til Krigsministeriet, og de private Lejere blev sagt op. Ogsaa Fru Melchior gav A. en Skildring af Lehmanns Fest (Reumert 84—85). ¶ 53,24 *Gotfred Rohde*] Lehmanns Svigersøn Litteraturhistorikeren og Digteren Dr. phil. Gotfred Rode, Fader til Politikeren Ove og Digteren Helge Rode. ¶ 53,27—28 *en Bestilling af Accademiet paa Jerichaus Portrait*] Lund synes ikke at have malet Billedet; J. A. Jerichaus Portrait, tidligere tilhørende Akademiet, nu Udstillingskomiteen paa Charlottenborg, skyldes Fru Jerichau-Baumann.

NR. 603. Ikke tidligere trykt.

54,6 *Neuchatel den 22 Mai*] 7. Maj forlod A. Amsterdam og tog over Antwerpen og Gent til Paris, hvor han ankom d. 11. og blev til 19. Maj. Et Brev til Fru Collin af 16. Maj (Dagbogen) er ikke bevaret i den Collinske Brevsamling. 19. Maj rejste han videre til Dijon og kom den følgende Aften til Neuchâtel.

55,2 *Jonas s Ven Drouét*] Konkylologen Henri Drouet, Præfekt i Dijon. A. havde

truffet ham i Poitiers under sit Ophold i denne By sammen med Jonas Collin 15.—17. Januar 1863. Smlgn. III, 100,14 og Noten dertil. ¶ 55,18 *Kneppelhout*] Han forberedte en Danmarksrejse i Sommeren 1868 — smlgn. S. 67,3—5 — og A. havde derfor i et Brev anbefalet ham Vilhelm Boye som Lærer i Dansk (Dagbogen 5. Maj). ¶ 55,23 *Jules Jørgensens yngste Søn*] Jacques-Alfred; smlgn. Noten til II, 348,21.

NR. 604. Ikke tidligere trykt.

56,8 *Fritz Hartmann*] Søn af J. P. E. Hartmann, senere Overretssagfører. ¶ 56,9—10 *Frøken de Jonquières*] Alice de Jonquières, Datter af Justitsraad Chrétien de Jonquières (1818—1883), tidligere Bureauchef i det slesvigske Ministerium.

NR. 605. Ikke tidligere trykt.

56,24 *Altona den 17 Juni*] A. blev i Genève 23. Maj—1. Juni; var i Ouchy 1.—3. Juni og tog i smaa Dagsrejser derfra over Bern, Basel, Baden-Baden og Darmstadt til Ems, hvor han ankom 7. Juni. Her havde han d. 9. det i det følgende udførligt omtalte Uheld at støde Skinnebenet. 13. Juni rejste han fra Ems til Köln, kom d. 14. til Hannover og d. 15. til Hamburg; 17. Juni hentede Fru Warburg ham til sit Hjem paa Palmaille i Altona.

57,2 *Jeg var i Ems som De veed*] Ifølge Dagbogen sendte A. 9. Juni herfra et Brev til Edvard Collin, men det er ikke bevaret i den Collinske Brevsamling. — Uheldet med Skinnebenet skildres saaledes i Dagbogen 9. Juni: »Da jeg gik op kom jeg en Etage for høit her var ikke Lys, midt i Gangen stod en Kuffert og jeg stødte med Skinnebenet mod den saa Huden et langt Stykke blev gnavet af, og det gjør ondt i Benet; jeg bader nu med Arnika, uvis om jeg kan reise imorgen. Større Ulykke kunde hændt, jeg vil takke min Gud og troe at det er smaa Stød han giver mig, for at frelses fra større. Hvor det svider!« ¶ 57,9 *Fru Falsen*] Admiralinde Jørgine de Falsen, f. Rosenkrantz, Enke efter kar. Kontreadmiral J. C. de Falsen til Søbysøgaard, kendt fra sin Deltagelse i Kanonbaadskrigen (Toget til Anholt). ¶ 57,22—23 *Imidlertid fik jeg allerede igaar flere Besøg*] A. havde nemlig straks efter sin Ankomst skrevet til Speckter, Fru Warburg og Simon Henriques. ¶ 57,23 *Otto Specter*] Smlgn. II, 18,23 og Noten dertil. ¶ 57,24 *flere af sine Tegninger til mine seneste Eventyr*] I Dagbogen 16. Juni nævnes »nydelige Tegninger til Sommergjækken og Gjemt er ikke glemt«. Billederne offentliggjordes i A.s *Later tales*. Published during 1867 & 1868. Translated by Caroline Peachey, Augusta Plesner and H. Ward. With illustrations by Otto Speckter, A. W. Cooper etc. London, Bell & Daldy 1869. ¶ 57,29 *Hr Warburg med Kone*] Købmand i Altona John Warburg og Hustru Laura f. Stettiner.

58,8—9 *Dr Marcus, der er gift med en Søster til Groserer Melchior*] Lægen L. N. Marcus, gift med Galathea f. Melchior. ¶ 58,11 *Jette Melchior*] Søster til Fru Marcus; hun holdt Hus for sin ugifte Broder Moses Melchior. ¶ 58,25—26 *Dr: Arndrup, baade Fader og Søn*] Stiftsfysikus i Odense, Justitsraad Chr. R. Arendrup; han var i Slægt med gl. Fru Collin og gift med hendes Slægtning Nanna Henne, Datter af den II, 319,16 omtalte Fru Johanne Henne f. Hornemann; Sønnen, Læge Emil Arendrup (smlgn. S. 8, 27—28) havde A. truffet under sit sidste Pariserbesøg (Dagbogen 15. og 16. Maj). ¶ 58,27 *Dr Groszmann i Ems*] Badelægen, som behandlede A. ¶ 58,29 *Hr og Fru Liebe*] Operasangerparret Theodor Liebe og Emilie f. Egense. ¶ 58,29—30 *Nyerup og Frøken Lange*] Sangeren J. L. Nyrop var blevet forlovet med Skuespillerinden Agnes Lange; de holdt Bryllup samme Aar.

NR. 606. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

59,16 *De har altsaa hørt at min Broder giver sig igjen*] Fru Collin maa her sigte til det tabte Brev til E. Collin fra Ems af 9. Juni. Dagbogen 7. Juni: »Ved Stolzenfels traf jeg Architekten Knudsen jeg saae i Paris og her kom ind i Vognen til mig Hr Bogø som boer hos Etatsraad Collins han fortalte at han skulde fløtte da Thyberg giftede sig med en Datter af en Hattemager Enke der boede i Huset og havde Penge; den ældste Søn er sat ud paa Landet«. — Brylluppet stod 4. November 1868.

60,2 *Molbeck*] Digteren Chr. K. F. Molbech. ¶ 60,3 *Bartholin*] Vistnok Kaptajn i Artilleriet F. Bartholin. ¶ *Raasløff*] Krigsminister i Ministeriet Frijs, Generalmajor Valdemar Raasløff.

NR. 607. Ikke tidligere trykt.

60,18 *giensidigt have vi skrevet til hinanden*] Se Anderseniana I, 72—85. ¶ 60,23—24 *jeg er dog træt af at blive, sidde i min Stue eller liste ved en Stok til Verandaen*] Dagbogen giver et adskilligt mindre trist Billede af Altona-Opholdet. A. havde dagligt Besøg, i Reglen var der Gæster til Middag til Ære for ham, eller der var »musikalsk Selskab« om Aftenen. To Gange havde han endda været ude til Selskab i Nabolaget, den ene Gang tilfods (!), 23. Juni efter et Besøg hos Dr. Marcus paa en længere Køretur til Blankenese; næsten dagligt sad han i Haven. Men det var Taalmodigheden og Humøret, der svigtede. Dagbogen 28. Juni: »Dr: Marcus vil ikke at jeg maa reise imorgen, siger at jeg da helst maa gaae fra Kiel imorgen Aften og lige til Kjøbenhavn, det vil drage ud noget før Benet kommer sig. Jeg har ikke Lyst at gaae til Kiel, er i slet Humeur . . . Kjeder mig i Dag, er utaalmodig, føler mig ilde i Sindet, bedre var det han havde ladet mig reise imorgen tidlig som jeg vilde . . . Jeg fryser i Haven, kjeder mig i Stuen og det gjør

ondt i Benet som den første Dag; jeg er i gnavent Lune og skal holde ud at synes elskværdig«. ¶ 60,25 *Enken Fru Etatsraadinde Donner*] Helene Donner, f. v. Schrøder, Enke efter Grevinde Mimi Holsteins Morbroder, Etatsraad Bernhard Donner i Altona.

61,6—7 *ikke engang turde kjøre ud i den friske Luft*] Dagen efter — 30. Juni — var han paa en smuk Køretur langs Alsteren (Dagbogen)! ¶ 61,23 *Af min Musa faaer jeg ikke Besøg*] Heller ikke dette stemmer; Dagbogen 25. Juni: »Begyndt imorges paa et Eventyr om »Herrekortene«. 26. Juni: »Endt mit Eventyr om »Herrekortene« (smlgn. Reumert 92).

NR. 608. Ikke tidligere trykt.

62,2 *εοικνημιδες Αχαιοι*] Achaierne med de gode el. smukke Benskiner, staaende homerisk Vending. ¶ 62,5—6 *dette Brev vil dog . . . træffe Dem i Odense*] Endelig 2. Juli rejste A. fra Altona til Odense, hvor han blev hos Biskop Engelstoft i to Dage. D. 4. om Aftenen blev han hentet paa Københavns Banegaard af Fru Melchior og kørt ud til Rolighed. ¶ 62,8 *Naturforsker mødet i Christiania*] Det 10. skandinaviske Naturforsker møde 4.—10. Juli 1868. ¶ 62,9 *speculerer efter Sigende paa en Romer-Reise*] Rejsten, hvortil A. udarbejdede Ruten (Dagbogen 24. September) varede fra November 1868 til 25. April 1869 (Astrid Stampe Feddersen: Minder, 1929, 47—50).

NR. 609. Ikke tidligere trykt.

62,28 *»en Hytte og nogle Hjerter«*] Hentydning til Scribe og Alphonses Lystspil *En Hytte og hans Hjerte*, der i Carl Borgeaards Oversættelse opførtes 1. G. p. Det kgl. Teater 3. Februar 1836.

NR. 610. Ikke tidligere trykt.

63,21—22 *naar jeg skriver til H C Andersen og H C Andersen svarer min Mand*] Her maa vist sigtes til Brevene Nr. 606 og 607; i Tidsrummet mellem Hjemkomsten til Rolighed og 16. Juli anfører Dagbogen ingen Breve til Edvard Collin.

64,3 *Hvad synes De saa om denne Sommer kjere Andersen?*] Dagbogen 17. Juli: »Det er stadigt 24 til 28 Graders Varme«; 18. Juli: »Varmen vælter ned; jeg er ved at være syg deraf«. ¶ 64,10 *Fru Bille*] Smlgn. III, 343,9 og Noten dertil.

NR. 611. Trykt (et Brudstykke) B&B II, 589.

64,28 *Puggaards*] Rudolf og Signe Puggaard.

65,3 *før de reiste*] Linds var paa en Udflygt til Ribe. ¶ 65,8 *Dagbladets Beretning fra Norge*] Dagbladet bragte i Nr. 155, 157, 160 og 161, 7., 9., 13. og 14. Juli, en Række anonyme Korrespondancer fra Naturforsker mødet i Christiania; de citerede Vendin-

ger stammer fra den første af Artiklerne, og det er Frederiksværns Beliggenhed, der sammenlignes med Cartagenas. ¶ 65,16—17 *Bjørnson har endeligt sendt mig »Fiskerjenten«*] A. fik sit eget Eksemplar 16. Juli, men var allerede 8. Juli begyndt at læse Bogen, »der særligt interesserer mig« (Dagbogen). 10. Juli: »Læst Fiskerjenten« ud, første halvdeel fortræffelig, anden derimod løser aldeles ikke de Løfter Begyndelsen giver, Alt er udvisket, Besøget af de Hellige uden al Forbindelse med Historien selv. Ingen kan tro paa hun nu træder op udviklet som Kunstnerinde, der er ikke givet forud Kjendsgerninger« (Dagbogen). ¶ 65,21 *Clemens*] Clemens Petersen, Bjørnsøns nære Ven.

66,1 *Kronprindsens Forlovelse*] 15. Juli deklareredes paa Bäckaskog i Skåne Kronprins Frederiks Forlovelse med Prinsesse Lovisa af Sverige, Kong Karl XV.s Datter. ¶ 66,2 *jeg skrev ham til igaar*] Koncepten til Brevet er trykt B&B II, 587—88. ¶ 66,3 *Ludvig Zinn*] Smlgn. Noten til II, 290,25. Grosserer Zinn døde 14. Juli. ¶ *Fru Skovgaard*] Maleren P. C. Skovgaards Hustru Georgia f. Schouw, Datter af J. F. Schouw. Hun døde 16. Juli. ¶ 66,3—4 *den unge Skuespiller Nielsen*] Skuespiller ved Det kgl. Teater August Nielsen, N. P. Nielsens Søn, dygtig Karakterskuespiller i smaa komiske Gammelmandsroller; han døde 17. Juli. ¶ 66,5 *Fru Raasløv*] Krigsministerens Frue, Generalinde Marie Anna Raasløff, f. Smith. ¶ 66,6 *de to Eventyr den unge Frøken lovede at sende til Amerika*] Frk. Anna Raasløff var opvokset i Amerika; hun oversatte ved denne Tid A.s nyeste Eventyr til The Riverside Magazine, efterhaanden som de blev til; flere af dem er saaledes trykt tidligere paa Engelsk end paa Dansk; et enkelt — »Herrekortene« — offentliggjordes i Amerika, men kom først paa Dansk i Julebogen 1909, 156—60. De to Eventyr, her hentydes til, er maaske Hvem var den Lykkeligste og Ugedagene, skrevet henholdsvis 23. Februar og 10. Marts (Dagbogen).

NR. 612. Ikke tidligere trykt.

66,16 *at den ligger som et udspændt Klæde*] Maaske Hentydning til Oehlenschlägers Langelands-Reise, Begyndelsen af Digtet Vennernes Ankomst (Poetiske Skrifter, udg. af Liebenberg, XIX, 1860, 169):

Søen strammer ud sit Klæde,
Himlen farver Søen blaa.

¶ 66,21 *i Onsdags Formiddags*] 22. Juli.

67,2 *hans unge Frue*] Carl Bloch var 31. Maj blevet gift med Alma Trepka, Datter af den I, 330,6 omtalte Kaptajn, senere Oberst, J. Chr. M. Trepka. ¶ 67,17—18 *Huset hvor Sønnen banker sin Fader*] Om denne Hellebæk-Historie kan Udg. intet oplyse.

NR. 613. Ikke tidligere trykt.

67,25 *den lille Reise*] Udflugten til Hellebæk 28. Juli.

68,6 *den lille Udfugt*] Smlgn. Noten til S. 65,3.

NR. 614. Ikke tidligere trykt.

68,18 *Deres kjærkomne Brev*] Brevet findes ikke i den Collinske Brevsamling. ¶ 68,28 *Paa Holsteinborg var hyggelig og godt*] A. opholdt sig her 10.—16. August.

69,4—5 *Slottet staaer nu i kongelig Pragt og Herlighed*] Meldahls Ombygning af Frijsenborg (smlgn. III, 193,5) var afsluttet 1867. ¶ 69,28—29 *sin afdøde Broders Enke*] Grevinde Maria Moltke, f. v. Buchwald, Enke efter Amtmand over Københavns Amt, Højesteretsassessor, Grev Henrik Moltke til Mullerup (1799—1847).

70,2—3 *mit Frijsenborg Ophold*] A. rejste 30. August fra Frijsenborg til Korsør for næste Dag at fortsætte til Glorup; imidlertid befandt han sig ilde om Natten og bestemte sig i sidste Øjeblik næste Dag til at opgive Besøget hos Grev Moltke-Hvitfeldt, sendte Afbud og tog med Middagstoget til København. Det var stadig galt med hans syge Ben.

1869

NR. 615. Ikke tidligere trykt.

71,3 *En heel Uge snart*] Familien Collin var 31. Maj taget til Hellebæk; Forsommeren 1869 var ualmindelig kold. ¶ 71,14—15 *den mindste af Sønnene*] Emil Melchior, f. 1857. ¶ 71,18—19 *saa ligger jeg nu i Flotte-Vrøv*] A. havde med Henblik paa den for den kommende Vinter planlagte Udenlandsrejse opsagt sin Lejlighed hos Frk. Hallager til Fraflytning midt i Juni. Hans Ejendele skulde opmagasineres hos Familien Henriques, og han havde derfor dagligt travlt med Indpakning. ¶ 71,22 *Mit Livs Eventyr*] Hurd & Houghtons Forlag i New York forberedte en samlet Udgave af A.s Skrifter; til denne blev der foretaget en fuldstændig Oversættelse af 1855-Udgaven af MLE — tidligere forelaa kun Udgaver af Mary Howitts Oversættelse af *The True Story of My Life* fra 1847 —, og yderligere havde Forlaget bestilt en Fortsættelse af Selvbiografien. A. paabegyndte Arbejdet herpaa 23. November 1868; dets Afslutning er dateret 29. Marts 1869. De følgende Maaneder gik med at renskrive Manuskriptet og med at faa det afskrevet; Dagbogen melder om adskilligt Besvær med den altfor langsomme Afskriver. Sin Sædvane tro læste han højt af det for hele Vennekredsen og benyttede Lejligheden til »at skjære en Deel bort« (Dagbogen 22. Maj). 27. Maj besørgede Melchior de tre første Hefter af Manuskriptet afsendt til Amerika, 3. Juni af-

leverede A. Resten hos ham. Skildringen omfatter Tidsrummet April 1855—December 1867 og slutter med Festen i Odense; den tryktes første Gang i *The Story of My Life*. Now first translated into English, and containing chapters additional to those published in the Danish edition, bringing the narrative down to the Odense festival of 1867, New York 1871, 410—569. Paa Dansk udkom MLE, Forts. først i 1877, udg. af Jonas Collin, i SS, I og som særskilt Bog.

72,1—2 *et Brev . . . der gav ham alle mine Erindringer om Rahbek*] Trykt i J. M. Thiele: *Erindringer fra Bakkehuset*, 1869, 73—81 (Et Brev fra Etatsraad H. C. Andersen til Udgiveren), jvnf. B&B II, 594—97. ¶ 72,2—3 *hans Portræt af mig*] *Dagbogen* 27. December 1868: »Besøgt Carl Bloch han vil male mig i heel Størrelse«. 29. Marts 1869: »Gik til Bloch, han bad mig imorgen sidde for sig, »Det maatte tages overtvært, ellers blev der ikke noget deraf, at gjøre mit Billede«. Arbejdet stod paa — med forskellige Pauser — fra 30. Marts til 25. Maj; under sidstnævnte Dato skriver A. i *Dagbogen*: »Siddet sidste Gang for Bloch, men Portrætet er ikke som jeg ønskede det rette Udtryk, Haaret er ogsaa gjort mere graat, og saa har han malet en Fedt-Plet paa min Kjole«. Allerede 28. Maj købte Henriques Billedet (*Dagbogen*), som endnu er i Familiens Eje. ¶ 72,4 *Paa Tirsdag Morgen*] 8. Juni. ¶ *Peters Haab*] Skal være: *Petershøi*, Henriques' Landsted paa nuværende Emiliekilde-Vej i Skovshoved, overfor Sølyst. ¶ 72,7 *Henriques Bopæl*] Tordenskjoldsgade Nr. 1.

73,2—3 *de kongelige Festligheder i Begyndelsen af September*] Skal være: *August*; 10. August holdt det nyformælede Kronprinspar sit Indtog i København. ¶ 73,3 *min 6te September*] 50-Aarsdagen for A.s Ankomst til København. Allerede i et Brev til Biskop Engelstoft af 16. April omtaler A., at Vennerne ønsker hans Nærværelse i København 6. September (*Anderseniana* I, 88, jfr. 93). ¶ 73,11 *Doctor Meyer*] Se II, 257,20 og Noten dertil.

NR. 616. Ikke tidligere trykt.

73,28 *Johannes Hornemann*] Ældste Søn af Emil Hornemann, f. 5. April 1853.

74,13 *Biskop Monrad*] Han var 28. April vendt tilbage fra Ny Zeeland, hvortil han med sin Familie var udvandret i 1865, og blev i Juli Maaned Præst i Brøndbyøster.

NR. 617. Ikke tidligere trykt.

74,26—27 *Deres »Anonymer og Pseudonymer«*] Anonymer og Pseudonymer i den danske, norske og islandske Literatur samt i fremmede Literaturer, forsaavidt disse omhandle nordiske Forhold, fra de ældste Tider indtil Aaret 1860, samlede af E. Collin, Etatsraad. Kjøbenhavn 1869. A. modtog Bogen 10. Juni (*Dagbogen*).

75,5—6 *Overskou nævner ham*] I Th. Overskou: *Den danske Skueplads*, V, 1864, 733,

nævnes A. som Forfatter til Hr. Rasmussen. ¶ 75,13—14 *paa Onsdag Morgen*] 16. Juni. ¶ 75,14 *hos Henriques*] A. besøgte Petershøi 8.—10. Juni. ¶ 75,16 *Vindenes Hule*] Jvnf. Eventyret Paradisets Have (SS, XIII, 150 ff.). Dagbogen 10. Juni: »Det blæste stormende, der var en Træk over Sengen, jeg stod flere Gange op, lagde Tepper i Vindues Karmen, lavede mig en Nathue af mit Lommetørklæde. Øm i Lemmerne stod jeg op«. ¶ 75,20 *den svagelige Datter*] Den brystsyge Anna Melchior. ¶ 75,26—27 *den svenske Theater-maler*] Den svenske Teatermaler Fritz Ahlgrensson havde gjort Lykke i København med et Par Dekorationer til Balletten Thrymskviden (opf. 1. G. 21. Februar 1868), og var nu for Sæsonen 1869—70 engageret til Det kgl. Teater; senere var han paany ansat 1874—76.

NR. 618. Ikke tidligere trykt.

76,11 *I Onsdags otte Dage*] 16. Juni. ¶ 76,13—14 *vil skaffe mig det lige saa »hyggeligt» som jeg har det paa »Rolighed»*] Til Fru Melchior skriver A. 17. Juni: »Fru Scavenius sagde strax ved min Ankomst: »Veed De hvad, Andersen, jeg er glad ved at De iaar først kommer til mig og ikke til Melchiors, thi der har De det saa godt, bliver saa forkjælet, at jeg ikke kan gjøre det saaledes, uagtet De veed jeg vil gjøre det efter bedste Evne« (Reumert 105). ¶ 76,17 *en smuk Skildring af Festen*] I et nu tabt Brev fra Fru Melchior, som A. modtog 24. Juni (Reumert 106, jvnf. T.-J. 110). ¶ 76,19 *Dahls Orchester*] Balduin Dahl havde siden 1864 været Leder af Tivolis Hornorkester.

77,5 *Frøken Brandes*] Henriette Brandis, Datter af Livlæge hos Dronningen, Konferensraad J. D. Brandis. Hun har skrevet Noveller og andre mindre Prosaarbejder, levede iøvrigt i ret smaa Kaar af Informationer og af Klosterhævning fra Gisselfeldt. ¶ 77,5—6 *Enkefru Hohlenberg*] Birgitte Hohlenberg, f. Malling, Datter af Geheimestatsminister Ove Malling og Enke efter Chef for Frederiksnagor (Dansk-Ostindien) Johannes Søbøtke Hohlenberg. Hun var Moder til Fru Christy Hornemann. ¶ 77,14 *»Fængselsindringer af Eleonore Ulfeldt«*] Corfitz Ulfeldts Descendent, den østrigske Grev J. Waldstein, hos hvem A. iøvrigt havde spist Frokost i Triest 24. Marts 1846 (Dagbogen; jvnf. MLE 350—51), havde under en Danmarksrejse 1858 besluttet at lade sin Stammoder Leonora Christinas »Jammers Minde«, som var fuldstændigt ukendt i Danmark, offentliggøre. Under et Besøg i København i Sommeren 1868 medbragte den danske Gesandt i Wien, Kammerherre Falbe Manuskriptet for at faa dets Ægthed bekræftet, og det lykkedes nu at faa Greven til at gaa ind paa, at Haandskriftet skulde udgives i København og af en dansk Historiker. Arbejdet blev besørget af daværende Assistent ved Universitetsbiblioteket S. Birket-Smith, og i Juli 1869 udkom »Leonora Christina Ulfeldt's »Jammers-Minde«, forsynet med en Gengivelse af Forfatterindens

Portræt, som A. allerede havde haft Lejlighed til at se under sit førnævnte Besøg i Triest. Som bekendt er Originalmanuskriptet efter Verdenskrigen blevet erhvervet af Frederiksborgmusæet. — 12. Juli skriver A. fra Rolighed til Fru Henriques: »vi læse dagligt i en meget interessant Bog, som jeg særligt vil anbefale Dem og Deres Mand, det er Eleonore Ulfeldts Erindringer fra hendes Fængsels Tid i Blaa-Taarn, nedskrevet af hende selv« (T.-J. 112).

NR. 619. Ikke tidligere trykt.

78,9—10 *Jeg blev da omtrent tre Uger paa Basnæs*] 6. Juli forlod A. Basnæs og begyndte sit Ophold paa Rolighed. ¶ 78,11—12 *»Hvad Tidselen oplevede«*] Dagbogen 27. Juni: »I Gaar skrev jeg: Tidselblomsten i Dag har jeg rettet i den og faaet den afskrevet«. »Hvad Tidselen oplevede« udkom 17. December 1869 i *Tre nye Eventyr og Historier*, 1870, 43—54 (SS, XV, 191—95). ¶ 78,12 *en lille Romanze: Liden Kirsten og Prinds Buris*] A. havde (ifølge Dagbogen 8. November 1868) givet Bog- og Galanterihandler Chr. Thorkilsen — ikke, som han her kaldes: Therkelsen — Ideen til en Noteringskalender med et lille poetisk Bidrag for hver Maaned: »Souvenir«. Til Aargangen 1869 bidrog han med Eventyret Ugedagene, anbragt under Februar; Liden Kirsten og Prins Buris tryktes i Souvenir for 1870 under September (SS, XII, 379—80). Dagbogen 17. Juni: »Afskrev først Sølvbryllupsvisen til Gusta og Gottlieb Collin for at sende Therkelsen til Souvenir, men bestemte mig for at udarbejde Visen om Liden Kirsten og Prins Buris den jeg nedskrev«. 18. Juni: »Sendt Brev til Carl Andersen deri Romanzen Liden Kirsten og Prinds Buris til Thorkelsens Souvenir«. ¶ 78,15 *et ret heldigt Digt til Kronprindsens Formæling*] Dagbogen 30. Juni: »Igaar morges skrev jeg Digt til Kronprindsen og sendte Brev til Watt«. Digtet »Deres Kongelige Høiheder Kronprinds Frederik og Prindsesse Lovisa, Formælingsdagen den 28de Juli 1869« tryktes i det af Watt redigerede Dagens Nyheder, 1869, Nr. 203, 28. Juli (SS, XII, 468—69). ¶ 78,16—17 *en heel historisk Historie om den ulykkelige Marie Grubbe*] Hønse-Grethes Familie, udk. 17. December 1869 i *Tre nye Eventyr og Historier*, 1870, 7—41 (SS, XV, 178—91). Historien, til hvis Ramme A. har benyttet Hønsekonen paa Basnæs, der var en trofast Tilhører, naar han læste Eventyr for Folkene dér — se hans Skildring af hende og hendes Hønsehus i Brev til Fru Melchior af 30. Juni (Reumert 108—09, jvnf. ogsaa B&B II, 636) — omtales første Gang i Dagbogen 2. Juli: »Hele Dagen gaaet opfyldt af Fortællingen om Hønse Kathrines Familie, det er Historien om »Marie-Grubbe«. — Fik slet intet Andet bestilt og følte mig træt op ad Dagen. Til Aften læst for Folkene fra Kammerpigens til Hønsekonen Kathrine (Historien om en Moder, Flaskehalsen, Keiserens nye Klæder og Det er ganske vist)«. 4. og 5. Juli skrev A. ligeledes paa Historien;

han fortsatte hermed paa Rolighed, hvor han 11. Juli »blev hjemme og skrev hele Dagen paa »Fra Degnens Bordskuffe«. ¶ 78,19 *Dyr-Skue i Kongenshave*] Under den 11. danske Landmandsforsamling, der holdtes i København 6.—10. Juli. Dagbogen 10. Juli: »Kjørt ind til Byen og gik en halv Times Tid hen i Kongenshave, Qvæget blev ført bort, Landredskaber stode i Aleerne, Ridehuset havde Maskiner og alskens Kram, saae Blomster Udstillingen, det var Alt ringe mod Udstillingen i Paris«. ¶ 78,20 *Kap-Seilads*] 11. Juli 1869 fandt den første større Kapsejlad i Sundet Sted. ¶ 78,22—23 *Kameel-Thee*] Kamillethe.

79,5—6 *Fra Fru Blom har jeg faaet Brev om at skrive nogle Ord til det af hende og Damerne broderede Teppe*] Fru Caroline Frederikke Blom, f. Funch, var gift med den i Brevene oftere omtalte Tømrermester Julius Blom; se Noten til II, 37,20. Dagbogen 10. Juli: »Bragt Brev paa Posthuset til Fru Blom fra hvem jeg havde faaet Brev om at skrive et Vers til Teppet Damerne give vor Kronprindses Brud, tabte paa Veien min ene Handske; gnaven«. 11. Juli: »Igaar skrev jeg Digtet til Teppet og sendte igjen Brev til Fru Blom«. Verset er trykt SS, XII, 469. ¶ 79,10—11 *en meget interessant Afhandling over »Andersens Eventyr*] Under sit sædvanlige Mærke Gg. offentliggjorde Georg Brandes i Numrene 511—13 af Illustreret Tidende, 11., 18. og 25. Juli, sin berømte Afhandling »Andersens Eventyr«. Korrespondancen mellem Digteren og Kritikeren i denne Anledning kan læses i Breve til A. 70—72, B&B II, 597—604 og Collin 30—32.

NR. 620. Ikke tidligere trykt.

79,16—17 *Deres sidste Brev*] Nr. 618; 619 og 620 har krydset hinanden. ¶ 79,21 *vort Forslag med Hensyn til Dagen den 6te September*] Dagbogen 13. Juli: »Brev fra Fru Collin; gik ned til Fru Drevsen og hørte der at Collins ønskede at Festen den 6te Sept. gik ud fra dem«.

80,5 *deres stakkels Johannes*] Han kom over Sygdommen, men døde allerede 8. December 1871. ¶ 80,16 *hans Søn*] Cand. philol., senere Rektor Adam Hauch, bekendt som dristig Svømmer og Sejlsportsmand. ¶ 80,23—24 *Montececerne og Capolettierne*] De to stridende Slægter Montague og Capulet fra Shakespeares Romeo og Julie.

NR. 621. Ikke tidligere trykt.

81,3 *endeligt i Dag kom det*] Dette Brev findes ikke i den Collinske Brevsamling. ¶ 81,12—13 *men det bliver først senere mod Maanedens Udgang*] Søndag 29. August. ¶ 81,14 *Indtoget*] Kronprinsparrets Indtog i København fandt Sted Tirsdag 10. August.

82,3 *»Hvad man kan hitte paa«*] Dagbogen 7. [5: 8.] Februar: »Det er idag Fastelavnsmandag; gik fra Collins i Theatret til Jeppe paa Bjerget, digtede der Eventyret: Hvad

man kan hitte paa og skrev det ned ud paa Aftenen«. — Mandag 8. [o: Tirsdag 9.]: »Tilbragte hele Formiddagen med at gennemgaae og reenskrive Eventyret jeg skrev iaftes, læste det først for Fru Jette Collin, hun var henrykt og sagde at det var det bedste af de tre sidste«. Udkom 17. December 1869 i Tre nye Eventyr og Historier, 1870, 55—64 (SS, XV, 195—98). ¶ 82,4 »*Dryaden*«] Eventyret omtales første Gang i Dagbogen 13. Maj 1868 under A.s Pariserophold: »var i Stemning og tænkte paa: Dryaden, som jeg digtede fremad«. Næste Optegnelse er først fra 15. Oktober: »jeg sad hjemme og reenskrev paa Dryaden«. I de følgende Dage fortsatte han med Renskrivningen og oplæste samtidig Eventyret for de fleste af Vennerne, bl. a. 28. Oktober for Brandes, der fandt, at det »var i een Gydning, fuldendt i Heelhed og Enkeltheder. Udtalte sig varmt«. 30. Oktober blev Manuskriptet leveret i Trykkeriet, 5. December 1868 udkom Eventyret som en lille selvstændig Bog, og 10 Dage efter maatte der udsendes et nyt Oplag (SS, XV, 155—77). Ideen til Eventyret, der som bekendt skildrer Verdensudstillingen i Paris 1867, kan iøvrigt spores allerede i en Dagbogsoptegnelse fra Paris 13. April 1866. ¶ 82,22 *Conferentsraad Dreusen*] Dreusen var blevet Konferensraad 28. Juli, Kronprinsparrets Formælingsdag. ¶ 82,23 *Festligheden*] Det store Hofbal 12. August.

NR. 622. Ikke tidligere trykt.

83,8 *Torsdag Middag*] 12. August. ¶ 83,13 *hos Grev Friis*] Til Konsejlspræsidentens store Frokost for Kronprinsen. ¶ 83,14 »*Hoffets vilde Fryd*«] Citatet, der kommer igen S. 117, 14—15, har ikke kunnet stedfæstes. Det stammer formodentlig fra et Synge-stykke og har maaske hørt med til den Collinske Familiejargon. ¶ 83,20 *vandre til Kongens have*] Københavns Kommunes store Fest i Kongens Have 11. August i Anledning af Indtoget druknede ganske i øsende Regnvejrr.

84,1—2 *den søde unge Pige*] Anna Melchior.

NR. 623. Ikke tidligere trykt.

84,10 *Dr Traube*] Professor ved det medicinske Fakultet i Berlin, Dr. med. Ludwig Traube, Specialist i Lungesygdomme, hvis Undervisning i Stetoskopi navnlig var berømt. ¶ 84,12 *til i næste Uge, rimeligviis Tirsdag eller Onsdag*] Onsdag 25. vendte A. tilbage til København og tog ind paa Hotel d'Angleterre. ¶ 84,16 *Henriques*] Han var Hovedmanden for Ordningen af Festen 6. September. ¶ 84,20 *Frøken Zahle*] Skolebestyrerinde Frk. Nathalie Zahle.

85,8 *en Præst fra Texas*] Dagbogen 15. [o: 14.] August kalder ham: Rev. W. H. Seat. ¶ 85,10 *General Fremont*] Den amerikanske General og Politiker John Charles Frémont; som Deltager i Pacifikbaneforetagender var han paa Forretningsrejse i Europa.

Hans Hustru, Forfatterinden Jessie Benton Frémont, havde A. truffet hos General Raasløffs. ¶ 85,13 *Dampskibet »Germania«*] Dagbladet Nr. 184, 11. August, bragte et Telegram fra St. John, New Foundland, ifølge hvilket det hamburgske Dampskib »Germania« paa Rejse fra New York til Hamburg var »totalt forulykket ved Kap Race. Mandskab og Passagerer reddedes«. To Dage efter meddeltes, at »Post og Ladning ere totalt tabte«. Da Skibet altsaa var paa Vej fra Amerika til Europa, maa A.s Bekymringer for sit Manuskript siges at have været ret overflødige. Ejendommeligt nok fik han et Brev fra Amerika, der var fisket op fra »Germania« (T.-J. 118).

NR. 624. Ikke tidligere trykt.

85,24 *sin Pleiedatter Ernestes Bryllup*] Ernesta Simonsen blev 20. August viet til Opera-sanger Harald Christophersen; A.s Dagbogsoptegnelser fra Festen er trykt Collin 32—33. ¶ 85,28 *Fru Nyrop*] Skuespillerinden Agnes Nyrop, f. Lange.

86,10 *her talte Hr Henriques til mig om min Fest*] Først 25. August fik A. den officielle Indbydelse til Festen; Komiteen bestod af Fru Ida Koch, Mathilde Ørsted, E. Collin, Drewsen, J. P. E. Hartmann, Henriques og Bille. ¶ 86,19 *Creditbanken*] Skal være: *Privatbanken*.

NR. 625. Ikke tidligere trykt.

87,16 *Chicaner og Rævestreger*] I Anledning af sit Besøg i Hellebæk 29. August skriver A. i Dagbogen: »Glad modtaget hos Collins der forresten have Ærgrelse; Hauchs have kjøbt Skrænten foran deres Huus for at bygge der og de miste aldeles Udsigten, Fiskerne miste Plads til at tørre deres Garn«. Hertil kom yderligere en Konflikt med Administrator for det Schimmelmanske Fideikommis i Nordsjælland Wilhelm Moldenhawer.

NR. 626. Ikke tidligere trykt.

88,13 *min Fest*] Festmiddagen for 50-Aaret for A.s Ankomst til København fandt Sted med 244 Deltagere i Vincents Restauration ved Holmens Kanal (bag Nationalbanken). Dagbogen indeholder ingen Skildring af dens Forløb — »Jeg lægger her i Bogen Bladenes Referat om Festen«, skriver A., hvor de dog ikke findes mere — men f. Eks. Dagbladet Nr. 207, 7. September, bringer en meget udførlig Beretning, hvori ogsaa de to Sange — af P. Hansen og Chr. Richardt — er aftrykt. A. førte Fru Koch tilbords; mellem Gæsterne var baade Krigsministeren og Kultusministeren, endvidere Hartmann og Gade; Thiele, Kaalund, Richardt, A. Munch, C. Ploug, H. P. Holst; Jerichaus, Carl Bloch, Høedt og Fru Heiberg. Konferensraad Drewsen udbragte Kongens Skaal. Hovedtalen holdtes af Bille, hvorefter Kultusministeren paa Kongens Vegne overakte A. Dannebrogordenens Kommandørkors af 2. Grad. I sin Takke-

tale mindedes A. »de mange ædle Mennesker, der vare komne ham imøde paa hans Livs Vandring, Weyse og Siboni, Emanuel Balling og Admiral Wulff, men fremfor Alt det Collinske Huus, hvor han havde fundet Venner i de to Gamle, Brødre og Søstre i Børnene. Han mindedes med dybfølt Tak Fru Læssøe, Moderen til den uforglemmelige Helt, der gav sit Liv hen for Danmarks Sag, og vor store Hans Christian Ørsted, der mangan sildig Aften var kommen hjem i hans ringe Bolig og havde bragt ham Trøst for Nutiden og Haab for Fremtiden. Med dyb Taknemlighed takkede han Alle, der havde hædret ham ved denne Fest, alle dem, der havde havt Hjertelag til at modtage Indbydelsen fra hans trofaste Venner«. — Redaktør Rimestad bragte Arbejderforeningens Tak; A. Munch en Hilsen fra Norge; Høedt oplæste det Digt af Hauch, hvormed Damernes Laurbærkrans til A. var ledsaget, føjede hertil de yngres Tak til Digteren og bragte hans første Venner Nationens Tak. Andre Taler holdtes af Thiele, Fru Jerichau, Professor Holten (for A. som Zoolog), Hartmann (for Fru Heiberg). A. L. Brandt bragte en Hilsen fra Holland o. s. v. Se ogsaa A.s Brev til Fru Melchior af 11. September, B&B II, 604—07 og Reumert 114—15. ¶ 88,14 *hvor naadigt Kongen og Dronningen modtog mig paa Bernstorff*] 8. September. Dagbogsoptegnelser fra Besøgene paa Bernstorff, Charlottenlund og Sorgenfri Collin 35—36. ¶ 88,16 *de unge Folk i Charlottenlund*] Kronprinsen og Kronprinsessen. ¶ 88,18—19 *Torsdag Formiddag*] 9. September. 89,17 *Hr Mørk*] Manufakturhandler M. W. Mørch, Bag Hovedvagtens Nr. 3.

NR. 627. Ikke tidligere trykt.

90,1 *en deiligt beliggende Grund i Hellebæk*] Strandgrunden ved Ellekilde. ¶ 90,28 *paa Løverdag*] 18. September.

91,12 *Af Aviserne har De vel seet*] Dagbladet Nr. 213, 14. September, omtaler A.s festlige Modtagelse paa Basnæs og tilføjer: »Skjelskør Sangforening, som stod færdig i Festdragt for at drage ud og forherlige Festen, blev ifølge Byens Avis fornærmet, da der kom een Vogn for at afhente de sexten Sangere, og trak sig tilbage til Privatlivet, men søgte nogen Erstatning ved et lille improviseret Gilde paa Postgaarden. Skjelskør har aabenbart Uheld med sine Festarrangements«. — Episoden satte A. i ilde Humør, jvnf. Dagbogsoptegnelse af 13. September (Collin 37).

NR. 628. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

92,3—4 *Hvad han skrev om Deres Eventyr »Skyggen« glædede mig særligt*] I sidste Afsnit af Brandes' Afhandling, Tillæg til Illustreret Tidende Nr. 513, siges om »Skyggen«: »Jeg betænker mig ikke paa at kalde det et af de største [rettet i Samlede Skrifter, II, 1899, 129 til: et af de sandeste] Mesterværker i vor hele Literatur« (S. 375).

NR. 629. Ikke tidligere trykt.

92,26 *Paa Onsdag*] 22. September.

NR. 630. Ikke tidligere trykt.

93,8 *en rar, forstandig Gudsøn*] Smlgn. III, 229,21.

94,3 *Glensø*] S. f. Holsteinborg.

NR. 631. Ikke tidligere trykt.

94,9 *Maxen i Sachsen den 4 Oct*] 22. September forlod A. Holsteinborg, overnattede i Korsør og kom næste Dag til Glorup. Her blev han til d. 26., rejste denne Dag til Hamburg, hvorfra han d. 28. fortsatte til Braunschweig, d. 29. til Leipzig. 2. Oktober tog han herfra til Dresden og kørte d. 3. med Fru Serres Vogn ud til Maxen. ¶ 94,21 *Franskmanden Martin*] Den franske Historiker Henri Martin; han havde deltaget i den internationale arkæologiske Kongres i København 27. August—5. September 1869 og været tilstede ved Festen for A. 6. September. ¶ 94,24 *Henriques Broder*] Smlgn. S. 51,5 og Noten dertil. ¶ 94,24—25 *som er gift med en elskværdig svensk Dame*] Emma Henriques, f. Meyersohn.

95,3 *det nye Theater*] Neues Theater, bygget 1864—67. ¶ 95,5 *Stradella*] Opera af Flotow (1844). ¶ 95,5—6 *Directeuren Digteren Laube*] Heinrich Laube var 1869—70 Direktør for Leipziger Stadttheater. ¶ 95,13 *mit Fyrretræ*] Se Noten til II, 258,4. ¶ 95,20—21 *Theatret er desværre afbrændt*] Hofteatret, bygget 1837—41 af Gottfried Semper, nedbrændte 21. September 1869. ¶ 95,23 *Theater Intendanten*] Rigs greve Julius v. Platten-Hallermund, der 1862 havde afløst Wolff v. Lüttichau.

96,1 *i samme Stue hvor vi engang boede*] Under deres Besøg 26. Juli—14. August 1861.

NR. 632. Ikke tidligere trykt.

96,17—18 *en meget ung Normand, K. A. Claussen*] Helt ung var han dog ikke, idet han var født i Bergen 1843. Som fattig Manufakturkommis i sin Fødeby drømte han om at blive Digter, og han havde som saa mange andre i en tilsvarende Situation søgt Raad og Opmuntring hos den altid hjælpsomme A.; i den Collinske Brevsamling findes 10 Breve fra ham fra Aarene 1868—72. 1868 havde han taget Eksamen fra Stordøens Seminarium; ved Velynderes Hjælp var han nu i Efteraaret 1869 kommet til Christiania for at tage Artium fra Heltbergs berømte Studenterfabrik. Under A.s Besøg i Christiania i August 1871 spillede Claussen en vis Rolle; han, der hørte til Aarets Dimittender, skulde have ledsaget A. til Rusgildet i Studenterfamfundet 22. August og havde endog skrevet en Sang til hans Ære til denne Lejlighed, men maatte

samme Dag melde fra: »han var gaaet reject kom ikke med, kunde ikke afhente mig« (Dagbogen). Claussen opgav derefter at blive Student. Siden levede han som Forretningsmand i Bergen, derefter som Literat i Christiania. Hans Forfatterskab indskrænker sig til forskellige Smaating i Vers og Prosa. ¶ 96,23 *the Comet*] Dagbogen 29. Januar 1869: ». . . i Theatret og hørte »Tryllefløiten«. Gik hjem efter tredie Act, idet jeg i Theatret fik Idéen til Historien »Kometen«; jeg fortalte den for Thiele og gik hjem og skrev Halvdelen«. 30. Januar: »Endt Historien om Kometen (læst den for Eduard og Jonas Collin)«. 31. Januar: »Reenskrevet »Kometen«, læst den for Thiele og hans Kone, de vare bevægede, Thiele sagde den var fuldendt deilig skjøn som Dryaden og fuld af Ro«. Frk. Raasløff besørgede den engelske Oversættelse. Trykt i *For Idé og Virkelighed*, red. af Rasmus Nielsen, Bj. Bjørnson og Rud. Schmidt, 1869, 442—47, optrykt i *Nye Eventyr og Historier, Tredie Række*, 1. Samling, 1872, 5—10 (SS, XV, 201—05). ¶ 96,24 *Universitets-Festen*] I Anledning af Kronprinsens Formæling. Den blev iøvrigt udsat til 8. November.

97,2 *et Festmaaltid for de Slesvigske Damer*] I Vincents Lokaler 6. Oktober. ¶ 97,7—8 *at Folk overkjøres af Sporvogne*] Dagbladet Nr. 230 og 231, 4. og 5. Oktober, fortæller om to Sporvognsulykker: en beruset Mand var blevet alvorligt saaret paa Østerbro og en gammel Kone dræbt ved Dannebrogsgade paa Vesterbro. ¶ 97,8 *at Damer overfaldes paa Østergade*] Dagbladet Nr. 232, 6. Oktober, indeholder Referat af en Politisag mod to Voldsmænd, Hosekræmmersvendene Engel og Jensen, der »for nogen Tid siden« en Nat paa Østergade overfaldt et Par Damer og »et dem ledsagende ungt Menneske«. ¶ 97,28 *Fru Hødts Gaard*] Enkefru Marie Høedt, f. Hansen, Moder til Skuespilleren, ejede Gaarden Nørregade Nr. 28. G. Collin boede i Fiolstræde Nr. 17, Mellembygningen, sammen med sin Svigersøn Carl Price, der 28. Juni 1868 havde ægtet Helga Collin, og som fra Sæsonen 1869—70's Begyndelse paany havde Ansættelse ved Det kgl. Teater.

98,1 *»De Unges Forbund«*] Udkom 30. September. ¶ 98,4—5 *med »Sjælland« til Suez Canalens Aabning*] Fregatten Sjælland, som repræsenterede Danmark ved Suezkanalens Indvielse 17. November 1869, afsejlede 10. Oktober fra København. ¶ 98,12 *Peter Hansen*] Forfatter og Journalist, udsendt Korrespondent fra Dagbladet.

NR. 633. Trykt (forkortet) B&B II, 607—09.

98,20 *Wien den 18 October*] 11. Oktober tog A. fra Maxen ind til Dresden; herfra rejste han d. 13. til Prag, fortsatte d. 15. til Pardubitz, d. 16. til Brünn og kom Søndag 17. til Wien. ¶ 98,23 *»am Graben«*] Graben er en livlig Handelsingade i den sydvestlige Del af det gamle Wien.

99,18—19 *som han jo kjender fra Wildbad*] Smlgn. II, 260, 27—261,3. ¶ 99,19 *hans Søn og Datter af første Ægteskab*] Leo, f. 1848, og Flavie, f. 1851. ¶ 99,21 *syv Smaabørn endnu*] Beaulieu havde paa dette Tidspunkt tre Børn af første, fire af andet Ægteskab. ¶ 99,24 *jeg var uhjemlig i Tydskland*] Dagbogen 5. Oktober, Maxen: »føler mig ikke glad, jeg er geneert ved den hele Omgivelse, min fædrelandske Følelse har ligesom for fine Nærver«. De sidste Dage af Opholdet synes han dog at have befundet sig vel. ¶ 99,25 *»det danske Barn«*] En engelsk Anmelder havde kaldt A. »the danish boy«. Smlgn. Dagbogen 9. Juni 1868. Til Udtrykkets Historie se H. C. Andersens Optegnelsesbog, udg. af J. Clausen, 1926, 2—3. ¶ 99,29 *Nerudas Forældre*] Violoncellisten og Komponisten Franz Neruda, der havde taget fast Ophold i København 1864 (Medlem af det kgl. Kapel), var Søn af Domorganist i Brünn Joseph Neruda og Francisca f. Märta. ¶ *Svigersønnen Hr Normann*] Se III, 216,27 og Noten dertil. ¶ 99,30 *Falbe*] C. F. Falbe. 100,1 *Digteren Münch Bellinghausen*] Friherre E. F. J. v. Münch-Bellinghausen, Tragedieforfatter under Navnet Friedrich Halm, siden 1867 Præfekt for Hofbiblioteket og Generalintendant for begge Hofteatre i Wien. Hans i det følgende nævnte to Skuespil Ørkenens Søn og Griseldis havde Première i København henholdsvis 6. Februar 1843 og 24. Marts 1844. ¶ 100,3—4 *Thorvaldsen døde i Theatret*] Smlgn. MLE 253—54. ¶ 100,4 *en engelsk Ven Lytton, Bulvers Søn*] A.s gamle Bekendt fra Portugal (III, 304,14 og Noten dertil) var nu Legationssekretær i Wien. ¶ 100,7 *Bevægelserne i Spanien*] Revolutionen i Spanien 1868 havde tvunget Isabella II. ud af Landet; Afgørelsen af Tronspørgsmaalet blev først truffet i December 1870, og i den mellemliggende Periode var der adskillige Tilløb til Borgerkrig. ¶ 100,9 *O Neils fra Portugal*] Smlgn. S. 85,7—8.

NR. 634. Ikke tidligere trykt.

100,23 *Manden*] Børnebogsforfatteren Horace Scudder; han var ansat i Hurd & Houghtons Forlag i New York og udgav The Riverside Magazine for Young People, hvor A.s nyeste Eventyr offentliggjordes (smlgn. Noten til S. 66, 6). ¶ 100,23—24 *et nydeligt lille Brev fra Livingstones lille Pige*] Dat. 20. Oktober 1869, trykt Breve til A. 396—97. Anna Mary Livingstone, den berømte Opdagelsesrejsendes yngste Datter, havde 10 Aar gammel sendt den beundrede Eventyrdigter et lille Brev 1. Januar 1869, der blev Indledningen til en hel Korrespondance mellem dem, hvor Henriques besørgede Oversættelsen til Engelsk for A. I Julestjernen 1932, 23—28 har Gerda Mundt meddelt hele Brevvekslingen — 8 Breve fra Mary, 5 fra A. — paa Dansk, hendes Breve dog kun i Uddrag. 4 Breve paa Engelsk fra hende er trykt Breve til A. 395—400, A.s danske Koncepter til tre Breve B&B II, 632—33, 657—58 og 691—92. ¶ 100,25—26 *Den svenske Konge og Dronning boe for en længere Tid paa Fredensborg*] Dronning Lovisa

besøgte Kongefamilien 24. Oktober—4. November; Kong Karl XV. ankom 25. Oktober og rejste 1. November. ¶ 100,27 *en Gratis-Concert i Casinos store Sal*] Ved en Soirée musicale i Casino, hvortil der var indbudt 2000 Mennesker, opførte Asger Hamerik 23. Oktober egne Kompositioner, nemlig Uddrag af Operaerne »Tove« og »Hjalmar og Ingeborg« samt Triumfmarsch for Orkester.

100,29—101,2 *»De Unges Forbund« . . . er blevet udpebet paa Christiania Theater*] Stykket opførtes 1. G. 18. Oktober; under 2. og 3. Forestilling, 20. og 22. Oktober, demonstrerede Bjørnsons Tilhængere med en kraftig Pibekonzert, og der fandt store Spektakler Sted. Dagbladet Nr. 249, 26. Oktober, bragte danske Læsere Nyheden, og denne Dag maa Collins Brev være skrevet. ¶ 101,4 *Paa Casino er nylig givet »paa Langebro«*] 20. Oktober. ¶ 101,5 *Festforestilling paa Theatret iovermorgen*] 28. Oktober. ¶ 101,6 *Valkyrien*] Ballet af Bournonville til Musik af J. P. E. Hartmann, opf. 1. G. p. Det kgl. Teater 13. September 1861.

NR. 635. Ikke tidligere trykt.

101,11 *Königwarther*] Bankier, Baron Moritz v. Königswarter, dansk Generalkonsul i Wien. ¶ 101,25 *Hyères*] By ved Rivieraen, hvor Fru Melchior med sine Døtre var paa Kurophold. ¶ 101,29 *Dingelsted*] Digteren Franz v. Dingelstedt, fra 1867 Direktør for Hofoperaen, senere tillige for Burgtheater. ¶ *Hackländer*] Forfatteren Fr. W. v. Hackländer, bekendt for sine Romaner.

102,4—5 *med Søn*] Maleren Harald Jerichau. ¶ 102,6 *hun har mit Portræt med*] Dagbogen 15. April 1869 fortæller om et Besøg hos Fru Jerichau; hun »vil male mit Portræt og have med til New York«. Torsdag 31. August: »Igaar sad jeg fra 2 til 5 for Fru Jerichau som maler mit Portræt, i Dag sad jeg fra 10 til 12; det er storslaaet malet«. Billedet blev gjort færdigt de to næste Dage. Dets senere Skæbne er ikke Udg. bekendt, og det er ikke lykkedes at opspore nogen Reproduktion af det. Som Prøve paa Fru Jerichaus Opfattelse af A. i 1860'erne gengives i Mangel af dette Portræt hendes kendte Gruppebillede: H. C. Andersen læser Eventyr for Kunstnerindens Børn, malet 1862, udstillet 1865. Se iøvrigt S. 151,26 og Noten dertil. ¶ 102,7 *den svenske Sanger Labatt*] Tenorsangeren Leonard Labatt. Han optraadte som Fra Diavolo i Aubers Syngestykke af samme Navn.

103,5 *Theophilus Hansen*] Dansk Arkitekt, Broder til Arkitekten Christian Hansen (I, 198,11); 1838 havde han forladt Fædrelandet og siden 1846 indtaget en fremskudt Stilling som Bygmester i Wien (Arsenalets Vaabenmuseum, senere Rigsdagsbygningen m. m.). Paa den her omtalte Tur foreviste han Todesco-Paladset for A., der fandt, at det var »storartet uden at overraske« (Dagbogen 30. Oktober). ¶ 103,7 *Fru Hart-*

mann] Helene Hartmann, f. Schneeberger, gift med Hofskuespiller Ernst Hartmann; A. kom i deres Hjem. Fru Hartmann havde siden 1867 tilhørt Burgtheatrets Personale som dets mest glimrende Repræsentant for Ingenuerfaget.

NR. 636. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

104,1 *hun bestyrer en lille Telegraphstation paa Laaland*] Nysted. ¶ 104,1—2 *Det er netop 20 Aar siden hun fra samme Sted sendte sit første Arbejde ud i Verden*] Mathilde Fibiger fik Oktober 1849 Plads som Lærerinde paa Skovridergaarden Maltrupgaard ved Saks-købing. Her skrev hun 1850 sin Debutbog Tolv Breve fra Clara Raphael, som under J. L. Heibergs Auspicier udkom anonymt til Julen samme Aar. ¶ 104,4 *»den Een-sommes Hjem«*] Trykt i Tidsskrift för Hemmet, XI, 1869, 366—75. ¶ 104,9 *Øhlenschlägers Dina*] Opf. i. G. p. Det kgl. Teater 27. Oktober 1842; genoptaget med den af Fru Collin anførte Rollebesætning 14. November 1869, men oplevede i denne Omgang kun 5 Opførelser. ¶ 104,15 *igaar*] Skal være: i *Forgaars*, 4. November. ¶ 104,17 *den pariser Afvei som han er kommet paa*] I Dagbladets Anmeldelse af Koncerten hedder det (Nr. 259, 6. November): »Det »symfoniske« Forspil [til Hjalmar og Ingeborg] var os et nyt Beviis paa, at Paris ikke har været Hr. Hammeriks utvivlsomme Talent gavnlige. Han var i Paris kommet under stærk Indflydelse af Berlioz. ¶ 104,18 *I Lørdags*] 30. Oktober. ¶ 104,18—19 *Bergsøes nye Roman*] Fra den gamle Fabrik (1869). ¶ 104,22 *i et veldædigt Øiemed*] Oplæsningen fandt Sted i Hotel Phønix' Sal til Fordel for Christianshavns Understøttelsesforening.

105,2 *O tempora!*] O tempora, o mores!, »hvilken fordærvet Tid, vi lever i!«; et Udbrud, som Cicero anvender i sine Taler (mod Verres IV, 56, mod Catilina I, 2). ¶ 105,4 *Holger Roed*] Søn af Maleren Jørgen Roed. Det prisbelønnede Billede udstilledes paa Charlottenborg 1870; Holger Roed var 1870—72 paa Stipendierejse, han døde allerede 1874.

NR. 637. Ikke tidligere trykt.

105,14 *München 9 November*] 4. November rejste A. fra Wien over Linz til Salzburg, hvor han ankom d. 5.; 8. November fortsatte han til München. ¶ 105,22 *Minister Due*] Tidligere norsk Statsminister i Stockholm, siden 1858 svensk-norsk Gesandt i Wien Fredrik Due, gift med Alette Wilhelmine f. Sibbern. A. havde været Gæst i deres Hjem i Djurgården under sit Stockholmsbesøg 1849 (Dagbogen 2. og 4. Juni 1849). ¶ 105,24 *jeg maatte strax kjøre hjem med ham*] Dagbogen 1. November: »Det var den behageligste Middag hos Dues, jeg har ikke seet dem i 20 Aar, det var paa Fjeldstuen i Stockholm, hvor var Fru Due hjertelig og sagde mig saa naivt at jeg var elskværdig«. ¶ 105,27 *Dr Dietrikson og Kone fra Norge*] Kunsthistorikeren L. Dietrichson (smlgn.

III, 110,12 og Noten dertil) og hans Hustru Malerinden Mathilde Dietrichson, f. Bonnevie.

106,8 *jeg traf en sygelig Herre*] I Toget fra Wien. ¶ 106,15 *hvor jeg tidligere har boet med Viggo*] 16.—27. Juni 1852. ¶ 106,17 *med en Deel Nyheder, særligt Forlovelser*] Smlgn. Reumert 125. ¶ 106,19—20 *da jeg engang med Einard kom syg hertil*] A. havde under sit Ophold i Venedig Juni 1854 med Einar Drewsen faaet et giftigt Insektstik paa den ene Kind, følte sig meget daarlig i Kind og Hals, da han 12. Juni kom til München, og blev her dagligt tilset af Geheimeraad Gietl, med hvem han sluttede personligt Ven-skab, og som han altid opsøgte under sine senere Besøg i Byen.

108,1 *Hr Møller*] Bogholder L. R. Møller (III, 215,18 og Noten dertil).

NR. 638. Ikke tidligere trykt.

108,7 *Zürich den 18 Nov.*] A. rejste 16. November fra München, overnattede i Kemp-ten og kom næste Dag over Lindau og Romanshorn til Zürich. ¶ 108,27—28 *havde jeg truffet Melchiors i Nizza*] Fru Melchior og hendes Døtre havde efter Lægens Raad forladt Hyères 26. Oktober for at tage Vinterophold i Algier (Reumert 122—23).

NR. 639. Trykt (forkortet) B&B II, 609—10.

109,16 *Scharffs Forlovelse*] Dagbogen 16. November: »Brev fra Henriques hvori jeg læser at Scharff har hævet sin Forlovelse«. Scharff havde 10. Februar meddelt A., at han var blevet forlovet med Camilla Petersen, Datter af Hørkræmmeren paa Hjørnet af Bredgade og Dronningens Tværgade. »Jeg syntes nu er den unge Ven væk!«, tilføjer Dagbogen. 20. Februar var han til Forlovelsesgilde hos Hørkræmmeren. »Der var støiende Lystighed som i gamle Dage hos den gamle Collin naar Ingeborg og Louise muntrede« (Dagbogen). ¶ 109,26 *Bjørnstjerne Bjørnson i Paris*] Se den i Noten til III, 106,16 anførte Dagbogsudtalelse af 30. Januar 1863.

110,15 *Den unge Konge af Bayern*] Ludwig II., som 1864 havde fulgt sin Fader Maxi-milian II. paa Tronen. ¶ 110,16 *hans Moder*] Enkedronning Maria Hedewig; A. var 10. November i Audiens hos hende. ¶ 110,18 *Kronprindsessens Moder*] Skal være: *Bedstemoder*. ¶ 110,21—22 *Prindsesse Thyra*] Yngste Datter af Kong Christian IX., senere Hertuginde af Cumberland. ¶ 110,22 *»Ingen veed hvad imorgen skeer!« synger H. C. Andersen*] Smlgn. III, 327,1—2 og Noten dertil. ¶ 110,27 *Dr. Kiesevetter*] Om ham er det ikke lykkedes Udg. at finde nogen Oplysning; skønt han, ifølge Dagbogen 16. November, »engang holdt Forelæsninger i Studenterforeningen«, forekommer hans Navn ikke i Registret til H. C. A. Lunds Bog om Foreningens Historie, ej heller fore-ligger der Breve fra ham til Thorvaldsen eller Oehlenschlæger.

NR. 640. Ikke tidligere trykt.

111,4 *Genf den 22 Nov.:*] A. tog 19. November fra Zürich til Bern, opgav altsaa Freiburg (smlgn. S. 109,2—3). Fra Bern kom han d. 21. til Genève. ¶ 111,16—17 »*Lykken kan ligge i en Pind*«] Historien er skrevet 28. December 1868 (saaledes Dagbogen; Førstetrykkets Oplysning: »Skrevet under et Sommerophold i Jurabjergene« er næppe rigtig), trykt i For Romantik og Historie, IV, 1870, 223—26 (med Undertitlen: En lille Historie), optrykt i Nye Eventyr og Historier, Tredie Række, 1. Samling, 1872; 1—4 (SS, XV, 199—201).

NR. 641. Ikke tidligere trykt.

112,18 *Toulon den 29 November*] 23. November rejste A. fra Genève til Lyon, fortsatte d. 25. til Avignon, d. 26. til Marseille; Mandag 29. tog han herfra til Toulon.

114,12 *lagt samme Vei med hinanden*] I April 1861.

NR. 642. Ikke tidligere trykt.

115,16 *Hr. Julius Altmann*] Tysk Digter; den omtalte Bog er Aus einem Dichterleben. Lieder und Sprüche aus den Jahren 1860—1868. I—II. Berlin 1870. ¶ 115,22 *Horace E. Scudder*] Se Note til S. 100,23. ¶ 115,23 *Deres Brev*] Skrevet 17. September (Dagbogen); A. stod i sine sidste Leveaar i livlig Korrespondance med Scudder. ¶ 115,24 *Gildet*] Festen for A. 6. September. ¶ 115,27 *de 3 Bind*] Smlgn. S. 130,15—16. Det drejer sig om den amerikanske Udgave af A.s Works. 28. Marts 1870 modtog A. i København de 3 Bind, hvert i 10 Exemplarer; et Exemplar af hvert forærede han til Det kgl. Bibliotek (Dagbogen).

116,6 *C. Thorkilsen*] Se Noten til S. 78,12. ¶ 116,12 *begge Bøger*] Noteringskalenderen Souvenir, hvortil A. havde bidraget med Digtet »Liden Kirsten og Prinds Buris«, samt »Fra nordiske Digtere. Et Album«, hvori S. 29—37 findes Eventyret Solskinshistorier. ¶ 116,14 *han er henfaldet i en dyb Melancholi*] Buntzen var ramt af en Hjernesygdom, der 1872 medførte hans Afgang fra Universitetet. ¶ 116,20 *Hartmanns Cantate ved Universitets-Festen*] Cantate til Universitetets Fest i Anledning af Kronprinds Frederiks og Kronprindsesse Lovisas Formæling d. 28. Juli 1869, Op. 69, Tekst af H. P. Holst, et af Hartmanns friskeste Værker. Universitetsfesten fandt Sted 8. November.

NR. 643. Ikke tidligere trykt.

117,14—15 »*Født til stille landlig Fryd*« . . . »*Hoffets vilde Fryd*«] Smlgn. S. 83,14. ¶ 117,15—16 *de voxne Døttre*] Rigmor og Astrid Stampe. ¶ 117,17—18 *Harald Drewsen*] Han var paa Studierejse med Understøttelse fra Kunstakademiet. ¶ 117,22 *sit Blad*] Det af Robert Watt redigerede Dagens Nyheder, hvor Edgar Collin havde haft An-

sættelse siden dets Start Sept. 1868. ¶ 117,26 *Barselstuen NB den Gamle*] Holbergs Komædie, genoptaget i ny Indstudering 3. December 1869. ¶ 117,27 *O Paulsen*] Olaf Poulsen.

118,1 *Frøken Vilsoet*] Marie Elise Grégoire Gundersen, adopt. Vilsoët, Datter af Skuespiller G. E. Gundersen i hans første Ægteskab, adopteret 1860 af sin Morbroder, Translatør, Professor Pierre Vilsoët. ¶ 118,3—4 *Hr Madsen og Fru Recke*] Den geniale Farceskuespiller Frederik Madsen, f. 1834, og H. C. Lumbyes Datter Caroline, f. 1833, Enke siden 1867 efter Forfatteren Adolph Recke. ¶ 118,13 *en skandinavisk Digt-Anthologi*] Nordiske Digte. En Anthologi, samlet og udgivet af H. P. Holst, G. H. Mellin og A. Munch. 1870. ¶ 118,14 *Mellin*] G. H. Mellin, Præst i Skåne, Forfatter af historiske Romaner i Ingemanns Aand. ¶ 118,15—16 »*Den lille Pige i Asylet*«] Trykt i Ny Portefeuille 1843, I, 33—35, optrykt i Digte, gamle og nye, 1847, 102—04 (SS, XII, 214—15).

NR. 644. Ikke tidligere trykt.

118,20—21 *Deres Brev*] Dette Brev, der ifølge Dagbogen er skrevet 20. December, findes ikke i den Collinske Brevsamling.

119,2 *de 3000 Rdlr.*] Den spøgefuldt formodede Lotterigevindst. ¶ 119,6 *paa Søndag*] 26. December. ¶ 119,10—11 *hvad Meyerbeer har gjort i Hotellet*] »Her i Hotellet kommer man fra femte Etage ud paa Klippeterrassen, gaaer i Alleer af Citron- og Orangetræer, og finder et gammelt Taarn, hvori Nizza engang gjemte sine Skatte, og hvor senere Meyerbeer har boet og componeret en Deel af sin Opera »Africanerinden« (A. til Jonas Collin, 23. December 1869, B&B II, 612; smlgn. Reumert 130). ¶ 119,19 *Den unge Birkebener*] A.s Dagbog giver ingen Oplysning om, hvem Collin sigter til. Maaske den senere Forfatter Alfred Ipsen, dengang Elev i Randers lærde Skole, og som siden 1868 havde brevvekslet med A.

120,1 *skjænke nogle Voxlys til Kirken*] Ser ud som et Citat; maaske spøgefuld Hentydning til Hertz' bekendte Digt Skriftemaalet. ¶ 120,3 *Frøken Elisa Manderstjerne*] Se Noten til III, 116,19. ¶ 120,3—4 *den omtalte Søster*] Det var ikke Frk. Mimi, men den tredje af Søstrene, Alexandrine, g. 1863 m. Friherre Joseph v. Döpfner.

NR. 645. Trykt (forkortet) B&B II, 613—15.

121,11 *Capelmesteren fra Nizzas Casino*] Han hed ifølge Dagbogen Naumann. ¶ 121,13 *en Herre*] Forlagsboghandler Karl Geibel fra Leipzig. ¶ 121,15 *en lille Pige*] Geibels seksaarige Datter Marie. ¶ 121,20—21 *et smukt Brev om mig*] En Afskrift af Artiklen findes i Brevet til Henriques af 30. December (T.-J. 133). ¶ 121,24 *den unge Skuespiller Dorph-Petersen*] Skuespiller ved Det kgl. Teater, senere Direktør for Folke-

teatret J. F. S. Dorph-Petersen; han var blevet forlovet med Julie Sødrings Datter Rose. ¶ 121,26 *Brev til Jonas*] Trykt B&B II, 610-13.

123,1 *Kjævləri, Pennestrid og alle de Rivninger*] Jonas Collin havde 1869 besvaret Universitetets zoologiske Prisspørgsmaal om de danske Arter af Frørernes og Tudsernes Familie. Flertallet af Dommerne vurderede Afhandlingen til Accessit, kun J. C. Schiødte stemte for Guldmedalje. Bedømmelsen offentliggjordes i Universitetets Indbydelsesskrift i Anledning af Kongens Fødselsdag 1869, 51—54; hertil replicerede Collin, der ikke vilde modtage Accessit, i en Artikel i Fædrelandet 1869, Nr. 101, 4. Maj, med skarpe Angreb paa Professorerne Ørsted, Johnstrup, Reinhardt og Steenstrup. Sagen behandledes 24. August i Flyveposten, Nr. 195, under Overskriften: Vor lærde Republik. Schiødte optog den systematiske og biologiske Del af Afhandlingen under Titlen: »Danmarks Frøer og Tudser, Iagttagelser og kritiske Bemærkninger« i Naturhistorisk Tidsskrift, 3. R. VI, 1870, 267—352. Se iøvrigt C. A. Gosch: Udsigt over Danmarks zoologiske Litteratur, 2. Afd. II, 1875, 569—72. ¶ 123,5 *sin Ven Mørck*] Konkyliologen O. A. L. Mørch, som af Helbredshensyn opholdt sig i Nizza. ¶ 123,6 *een af sine franske Venner*] Henri Drouet; smlgn. S. 55,2 og Noten dertil. Da A. og Jonas Collin 7. Februar 1870 kom til Dijon, viste det sig forresten, at Drouet var blevet forflyttet fra Byen. ¶ 123,22—23 *nødes han til at dele Stue med mig*] Han fik forøvrigt sit eget Værelse ved Ankomsten.

1870

NR. 646. Ikke tidligere trykt.

125,28 *Peter Müller*] Smlgn. III, 297,12 og Noten dertil. P. E. Müller studerede 1868—71 i Udlandet og opholdt sig i Paris under A.s og Jonas Collins Besøg i Staden.

126,2—3 *Professor Schiødte*] Zoologen J. C. Schiødte; i den standende naturvidenskabelige Strid mellem Schiødte og Steenstrup hørte J. Collin til førstnævntes ivrigste Tilhængere.

NR. 647. Ikke tidligere trykt.

126,10 *Byggeplaner*] Sommerhuset ved Ellekilde. ¶ 126,16—17 *en finsk Oversættelse af Eventyret Ole Lukøie*] Ifølge Meddelelse fra Professor V. Tarkiainen, Helsinki, drejer det sig om en af Forfatteren Suonio (∴ Dr. Julius Krohn) 1869 udgivet Oversættelse: Andersenin Satuja. Suomentanut Suonio. I. Kuvilla varustettu. Helsingissä 1869. ¶ 126,17—18 *Dr. Voges*] Om ham er det ikke lykkedes at skaffe nogen Oplysning, heller ikke fra finsk Side. Maaske er Navnet Foges.

NR. 648. Ikke tidligere trykt.

127,11—12 *den første Sætning i den anden Afdeling*] Citatet findes S. 3 i den førnævnte Oversættelse. Det er Begyndelsen af Historien »Mandag« i Ole Lukøie (SS, XIII, 198).

NR. 649. Ikke tidligere trykt.

NR. 650. Ikke tidligere trykt.

128,16—17. *Bournonvilles nye Ballet »Cort Adeler«*] Opf. 1. G. p. Det kgl. Teater 14. Januar 1870 til Musik af P. Heise. Programmet var iøvrigt ingen Nyhed for A.; allerede 21. November 1868 fortæller Dagbogen, at han efter et Besøg hos Bournonville fik hans Balletprogram til Cort Adeler med hjem.

NR. 651. Ikke tidligere trykt.

129,17 *Deres Brev*] A.s Brev af 19. Januar til Fru Collin (Dagbogen) findes ikke i den Collinske Brevsamling. ¶ 129,18—19 *at Jonas lykkelig og vel havde naaet sin Reises Maal*] Jonas Collin kom til Nizza 18. Januar og fik en jublende glad Modtagelse af A. (Collin 49—50). ¶ 129,20 *Husleiligheds Spørgsmaalet*] 16. Juni 1869 havde A. fraflyttet sine Værelser hos Frk. Hallager (smlgn. S. 75,25); som det fremgaar af S. 119,8 havde han nu igen indledet Forhandlinger med hende.

130,18 *Anmeldelser*] Her i Betydningen: kort, ikke vurderende Avisomtale — i Mod-sætning til *Recension* (S. 132,4). ¶ 130,20 *Dagbladets*] Tre nye Eventyr og Historier var anmeldt i Nr. 301, 24. December 1869. Collins Ord: »Hvoraf jeg meddeelte hvad der var værd at nævne« kunde tyde paa et tabt Brev til A., men dette modsiges af Dag-bogen, der fra denne Tid kun nævner Modtagelsen af Breve, som endnu er bevarede. Udtrykkeligt skriver A. 20. Januar 1870 til Henriques: »Reitzel har aldeles ikke ladet høre fra sig siden min Bog udkom, og kun fra Deres Søster, over Algier til Nizza, fik jeg Dagbladets venlige Anmeldelse af de tre Historier« (T.-J. 136). Collin har vel an-taget, at han i Brevet af 27. December havde givet et Uddrag af Anmeldelsen, men dette har nok ikke været Tilfældet. ¶ 130,21—22 *forespørge hos H. Hertz om han har faaet Deres Brev*] Hertz og A.s Brevveksling angaaende Paludan-Müllers Kandidatur til det Anckerske Legat er trykt i Breve fra og til Henrik Hertz, udg. af Poul Hertz, 1895, 203—08. Paludan-Müller havde 1863 forgæves søgt Legatet, hvad der havde medført en Konflikt mellem hans Fortaler A. og Chr. Winther (se III, 105 og Noterne dertil). Nu havde Hertz opfordret ham til igen at melde sig og i et Brev af 12. Januar 1870 bedt A. om at stemme for Paludan-Müller, hvad A., hvis Svar er trykt sst. 206—08 (dateret 17. Januar), med Glæde gjorde.

NR. 652. Ikke tidligere trykt.

131,6 *Den unge Mand*] A.s Dagbog giver ingen Oplysning om, hvem Talen er om. ¶ 131,19—20 *en Anmeldelse i Holsts Tidsskrift*] I Januarheftet af For Romantik og Historie, IV, 110—11.

132,9 *Deres og Jonæ Brev*] Dette Brev, der ikke findes i den Collinske Brevsamling, og som ikke omtales i Dagbogen, maa være skrevet omkr. 25. Januar. ¶ 132,11 *paa Omslaget*] Omslaget til Januarheftet. ¶ 132,24—25 *Min Bog om Anonymer har aldrig staaet omtalt i »Fædrelandet«*] Collin havde dog ikke Grund til at beklage sig, thi for det første var hans Bog anmeldt flere andre Steder (Dagbladet, Dagens Nyheder, Dags-Telegraf, Hamiltons Nordisk Tidsskrift), for det andet var A.s tre nye Eventyr og Historier — heller ikke anmeldt i Fædrelandet!

NR. 653. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

133,2 *Nu er De altsaa i Byernes By kjere Andersen*] 31. Januar rejste A. og Jonas Collin fra Nizza til Cannes, tog derfra 2. Februar til Marseille, d. 4. til Arles, d. 5. til Lyon, d. 7. til Dijon og ankom 8. Februar om Aftenen til Paris. ¶ 133,22 *Qvindens Vaaben*] Lystspil i 3 Akter af Scribe og Legouvé, oversat af F. L. Høedt, opf. i. G. p. Det kgl. Teater 5. Januar 1852, genoptaget 28. Januar 1870 med Carl Price i Michael Wiehes tidligere Rolle som Henri de Flavigneul. ¶ 133,24 *den lille Dreng*] Aage Price, f. 27. April 1869. ¶ 133,26—27 *Vilhelm som i Haderslew har fundet en Virksomhed*] Vilh. Boye blev 1869 Redaktionssekretær ved Dannevirke i Haderslev. ¶ 133,28—29 *De grønlandske Børn*] Edvard Boye og Hustru; se Noten til III, 351,9. I et i Teksten udeladt Afsnit af Brev Nr. 636 skriver Fru Collin 6. November 1869 til A.: »Marie Bøye har faaet sine grønlandske Børn og Børnebørn hjem — Manden skal med Fortvivelse i Hjertet tilbage til sin levende Begravelse. Spidsen af Skagen vilde for ham og Kone være, hvad Paris og Rom er for os andre«.

134,3—4 *den unge Broberg og hans Kone Camilla Blom*] Grosserer, senere italiensk Konsul C. A. Broberg; han var nygift, og hans Frue var Datter af Tømrermester Julius Blom og født i den Thybergske Gaard (se Noten til II, 37,20).

NR. 654. Ikke tidligere trykt.

134,28 *Brevet fra Cannes*] Skrevet 1. Februar (Dagbogen), findes ikke i den Collinske Brevsamling.

135,1 *det gode Samkvem med Jonas*] Der var denne Gang ingen Rivninger mellem de to Rejsefæller; Dagbogsudtalelserne bekræfter ganske Fremstillingen Collin 49—50,

der konkluderer i, at »der var ikke et ondt Ord mellem os paa denne Tur«. Fra dens sidste Afsnit skriver A. 25. Februar 1870 fra Brüssel til Henriques: »Det har været en stor Behagelighed at Jonas Collin kom til Nizza og vi senere ere fulgte ad. Jeg kan ikke nok rose ham for hans Elskværdighed og Omhu for mig; han har været og er en prægtig og god Ledsager« (T.-J. 141). ¶ 135,5 *Paa Theatret forberedes nu Opførelsen af »De Unges Forbund«*] Rollebesætningen stod at læse i Dagbladet Nr. 30, 5. Februar, samme Dag, Collin skriver sit Brev. Førsteopførelsen fandt Sted 16. Februar, og Stykket gjorde megen Lykke med Wiehe som Stensgaard — han gav Rollen et let norsk Tonefald — Mantzius som Daniel Heire og Schram som Aslaksen; det naaede 13 Opførelser i denne Sæson. ¶ 135,11—12 *Hans til Fordeel for Ballettens Pensionsfond arrangerede Carneval*] Siden 1869 havde Bournonville arbejdet for Oprettelsen af Den danske Ballets private Pensionskasse. Til Fordel herfor havde han 27. Januar 1870 arrangeret et Karneval i Casino. ¶ 135,14 *En Datter af Fabrikant Holmblad*] Therese Holmblad, Datter af Fabrikant L. P. Holmblad; hun blev forlovet og s. A. gift med svensk Premierløjtnant i Flaaden Robert Gravenhorst-Løvenstjerne, Søn af Lægen A. H. Gravenhorst (smlgn. Noten til II, 189,10). ¶ 135,16 *Giftermaal. Prof: Mathias Saxtorph*] Overkirurg, Professor M. Saxtorph ægtede 2. Februar Mimi Aagaard, Datter af Kontorchef i Østifternes Creditforening, Kammerraad E. S. Aagaard. ¶ 135,18 *Schweigaard i Christiania og hans Kone*] Den betydelige norske Retslærde og Statsmand, Professor A. M. Schweigaard døde 31. Januar; hans Hustru Caroline f. Homann var død tre Dage tidligere (28. Januar). ¶ 135,19 *Abrahams, Not. publ.*] N. C. L. Abrahams døde 25. Januar.

Nr. 655. Ikke tidligere trykt.

135,24 *i Søndags*] 6. Februar. ¶ 135,27 *staae Fadder*] Til Chr. Tybjergs Datter Ellen, f. 10. August 1869. ¶ 135,29—136,1 *dannet sig en Skøiteløber-Klub*] 12. Januar stiftedes Frederiksberg Skøiteløber Forening med Bane paa Kanalen i Frederiksberg Have; et Aar ældre — stiftet 4. Februar 1869 — var Kjøbenhavns Skøiteløberforening, der holdt til paa Peblingesøen.

136,10 *Begravelsen*] Schweigaards og Hustrus Bisættelse fandt Sted fra Trefoldighedskirken 5. Februar; Dagbladet Nr. 34, 10. Februar, indeholdt et udførligt Referat af Jordefærden. ¶ 136,14 *Opførelsen af M. Bruns Carit-Etlarske Stykke: Gjøngenhøvdingen*] Efter resultatløse Forhandlinger med Bjørnson havde Repræsentantskabet for Christiania Teater i November 1868 engageret den norskfødte danske Teaterdirektør M. W. Brun som artistisk Direktør. Oppositionen mod Brun, der bestod af Bjørnsons Tilhængere, og hvis Organ var Aftenbladet, benyttede nu Opførelsen af Bruns Folkekomedie Gjøngenhøvdingen (en Dramatisering af Carit Etlars Roman, opført paa

Folketeatret 1865) 28. Januar til Iværksættelsen af en mægtig Pibekonzert, iblandt med Raab som »Ned med Direktør Brun! — Ud med Direktionen! — Op med Bjørnson!« — Dagbladet beskæftigede sig i hele tre Numre — 27, 29 og 33; 2., 4. og 9. Februar — med de norske Teaterspektakler. ¶ 136,22 *Berlingske Tidende havde den første Anmeldelse af Deres Bog*] I Nr. 296, 18. December 1869. ¶ 136,29 *Efterretninger om Gadeoptøier*] Den Deputerede Henri Rochefort, en af Kejserdømmets voldsomste Angribere, var blevet sat under Anklage for ophidsende Artikler i sit Blad La Marseillaise mod Prins Pierre Bonaparte efter Victor Noirs Drab 10. Januar og førtes 7. Februar til Sainte-Pélagie-Fængslet. Dette gav Anledning til Demonstrationer og spredte Gadekampe i Paris samme Aften og Natten mellem 8. og 9. Februar. Netop d. 8. om Aftenen kørte A. og Jonas Collin fra Banegaarden til deres Hotel. Dagbogen fortæller: »Boulevarden ved Bastillen og heelt op var saa øde for Mennesker, Boutikerne lukkede; først hen mod Montmartre viiste sig mere Liv«. Næste Dag kom Forklaringen: »I Aftes har været stærke Bevægelser netop paa Boulevarderne hvor vi kom, mange ere dræbte og saarede. Det er ganske uhyggeligt«. Rygterne havde iøvrigt gjort Begivenhederne større, end de virkelig var. 10. Februar, samme Dag Collins Brev er skrevet, indeholdt Dagbladet Nr. 34 en ledende Artikel om Urolighederne i Paris.

137,9 *Auerbachs »Auf der Höhe«*] Udkommen 1865. ¶ 137,13—14 *som jo nu gjør en stormende Lykke*] Af Fritz Reuter var Fra Napoleonstiden kommet i dansk Oversættelse 1868, Landmandsliv 1869; 1870 fulgte Smaahistorier og Mit Fangeliv. ¶ 137,15—16 *formindske Theatrets Indtægter*] 24. Januar fremsatte Kultusministeren »Forslag til Lov om det kongelige Theaters økonomiske Forhold« i Folketinget; 1. Behandling begyndte 1. Februar. ¶ 137,16 *forøge Bøndernes Rettigheder*] J. A. Hansens Fæstelovsforslag var i disse Dage til 2. Behandling i Folketinget. ¶ 137,16—17 *afskaffe al Titel og Rang for Fremtiden*] Under 2. Behandling i Landstinget af Lønningsloven 3. Februar holdt Lehmann en stor Tale mod Titel- og Rangvæsenet, specielt for Embedsmændenes Vedkommende. I Anledning af Lovforslagets § 7 foreslog han, at Titel eller Titeltang bortfaldd, naar vedkommende Embedsmand fremsatte Begæring derom for den paagældende Minister. Med Embedet burde ogsaa den dertil knyttede Titel eller Rang bortfalde. I det sidste Punkt fulgte Tinget ikke Lehmann. Med Hensyn til det første bestemte § 7: »Ingen Embeds- eller Bestillingsmand kan herefter, saalænge han staaer i Statens Tjeneste, erholde anden Titel eller Rang end den, som hans Embede eller Bestilling medfører, eller som er knyttet til en ham af Kongen tildeelt Ordensdecoration eller Hofcharge. — Det bliver nærmere ved Anordning at bestemme, hvorledes de Embeds- og Bestillingsmænd, som have en af deres Embede eller Bestilling uafhængig Titel, have at forholde sig for at opnaae Fritagelse for denne«. I den første Tid

efter Lovens Vedtagelse bragte Aviserne næsten daglige Meddelelser om Titelfrasigelser. ¶ 137,23—24 *Monrad . . . holdt i Vinter nogle Forelæsninger om »politiske Drømmerier«*] Forelæsningerne fandt Sted paa Universitetet i December og udkom ved Nytaarstid under Titlen: Om politiske Drømmerier. To Forelæsninger. 1870. Det af Collin anførte Citat findes S. 29. Forelæsningerne vakte uhyre Opsigt ved deres udtalte Mistvivl om Muligheden af et dansk militært Forsvar.

138,13 *Nei, det bliver ikke udgivet*] Collin benyttede 1882 Selvbiografien til Udarbejdelsen af Afsnittet Det Collinske Huus i sin Bog H. C. Andersen og det Collinske Huus, 519—695, hvorved den i Hovedsagen foreligger trykt. ¶ 138,27 *Diapason*] Skal være: *Diapason*. ¶ 138,31—139,1 *Quinquaiileri-Handel*] Skal være: *Quincaillerie*, Galanterihandel.

NR. 656. Ikke tidligere trykt.

139,5—6 *Deres Brev som var sluttet d. 17de*] Dette Brev mangler i den Collinske Brevsamling. ¶ 139,20—21 *Lykken . . . paa en Pind — til H. P. Holst*] Historien kom i Martsheftet af For Romantik og Historie; se Noten til S. 111,16—17. ¶ 139,23 *den ene eller anden Rende*] Østerrenden og Vesterrenden, Ø. og V. for Sprogø.

NR. 657. Ikke tidligere trykt.

140,17 *Krøyer*] Zoologen, Professor H. N. Krøyer, Inspektør ved Zoologisk Museum, døde 14. Februar 1870. ¶ 140,24—25 *Dr. Vilh. Meyer har havt Bryllup*] 18. Februar med Kate Emerson, f. Baronesse de Bretton.

141,14 *Collin*] Köln.

NR. 658. Enkelte Forkortelser i Jonas Collins Part af Brevet. Ikke tidligere trykt.

141,19 *Cøln 1. 3. 70.*] 24. Februar rejste A. og Jonas Collin fra Paris til Brüssel, d. 27. videre derfra til Köln.

142,5 *Peter*] P. E. Müller. ¶ 142,7—8 *hans gamle Harme over ikke at komme til Keiseren fornyedes*] Smlgn. S. 15, 27—16,2. I et Brev af 25. Februar 1870 til Fru Melchior hedder det: »En Middag var jeg hos vor Konsul Callon, han fortalte mig om et stort Hofbal, der skulde være og spurgte om Grev Moltke havde sendt mig Indbydelseskort; jeg svarede nej og fortalte, at jeg aldrig havde været forundt Lejlighed til at see Hoffet her. Det vilde være Moltke saa let, meente han« (Reumert 139). ¶ 142,9 *ved Middagsbordet*] Dagbogen 21. Februar: »Klokken henimod 7 kjørte jeg ud til Grev Leon Moltke til Middag der med Billedhuggeren Saaby, Mogens Frijs, som ikke synes betydelig men blev meget hædret, Greven drak et Glas med ham«. ¶ 142,13 *Om min Afhandlings Skjæbne veed jeg aldeles Intet*] Jonas Collins Afhandling: Danmarks Frøer og Tudser var

under Trykning til Naturhistorisk Tidsskrift (se Noten til S. 123,1). Dagbogen 23. Februar: »Imorgen skulde vi afsted og nu faaer han Brev at hans Bog er underveis til ham, men det er uvist naar den kommer«. 4. April bragte han A. et Eksemplar af Afhandlingen (Dagbogen).

143,7 *see i Billeder i »illustrirte Zeitung«*] 1870, Nr. 1396, 2. April, 247—50. ¶ 143,15 *en ny Smerte, »men lille«*] Vist collinsk Familiejargon; smlgn. II, 223,3: »Jeg kommer her igjen med en Plage — men lille!«

NR. 659. Trykt (forkortet) B&B II, 617—18.

144,6—7 *Henrik Herz er død*] 25. Februar 1870. ¶ 144,8 *blevet skildt ad og atter mødtes*] En Dagbogssituation efter et Møde 6. April 1868 i den Anckerske Legatbestyrelse: »Det var et stormende Veir, jeg maatte byde Herz Armen da vi gik i Theatret. Saaledes forandres Tiderne og vi med dem«. ¶ 144,10 *I Paris fik jeg det sidste Brev fra ham*] Se Noten til S. 130,21—22. ¶ 144,11—12 *vi vare enige og have hvert Aar ganske mærkeligt været enige i vor Legat Bestemmelse*] A. havde jo oprindelig i sin Mistænksomhed troet, at det vilde være gaaet ganske modsat; se III, 139,21—27. ¶ 144,19 *skrev et Par Stropher*] Det 4-liniede Vers »† Henrik Hertz«, trykt i Dagbladet Nr. 56, 8. Marts (SS, XII, 550). Det lyder:

I Kunstens Hal nu vaier Sorgens Fane,
Der, hvor din Rigdoms Karavaner drog.
Farvel, flyv hen, Du Sangens sjeldne Svane,
Du hævded' Danmarks Navn og Danskens Sprog!

144,26 *Landsoldatens Monument*] Bissens Sejrsmonument var afsløret 6. Juli 1858. A. havde ikke tidligere haft Lejlighed til at se det.

NR. 660. Ikke tidligere trykt.

145,11—12 *om ikke hun og hendes Børn bleve hjulpne fra de mange rette Steder*] Ved Lov af 23. April 1870 bevilgedes der Fru Hertz, som havde to Døtre, Andrea og Julie, henholdsvis 16 og 11 Aar gamle, og en 15-aarig Søn, den senere Læge og Docent i Skolehygiejne Poul Hertz, en ekstraordinær Enkepension paa 600 Rdlr. aarlig. ¶ 145,20 *til snarligt og fornøiet Gjensyn*] 4. Marts var A. rejst fra Hannover til Harburg, kom d. 5. til Hamburg, d. 7. til Fredericia, d. 8. til Odense, d. 10. til Korsør, hvor han overnattede, medens Jonas Collin fortsatte til København med Aftentoget. Fredag d. 11. var han hjemme igen, tog ind paa Hotel d'Angleterre og gik til Middag hos Collins. Her modtog A. et Telegram fra Melchior om at bo i hans Lejlighed paa Højbroplads

i 4 à 6 Uger, medens han selv hentede sin Kone og sine Døtre i Algier. Han modtog Tilbudet og flyttede ind 13. Marts.

NR. 661. Ikke tidligere trykt.

NR. 662. Trykt i Meddelelser fra H. C. Andersen-Samfundet i 1929—30, 12—13.

Originalen i H. C. Andersens Hus, Odense.

146,3 *I Løverdags*] 21. Maj. ¶ 146,7 *Neergaard, Wedel og Schack*] Dagbogen: »ved Ringsted [i Vogn] med Neergaard, Wedel og Grev Schack-Brockenhuus«. Formodentlig Kammerherre Joachim Bruun Neergaard (I, 179,26) til Svenstrup, hans Svigersøn, Baron Gustav Wedell-Wedellsborg, Forpagter af Oredrevsgaarden, og Grev Knud Brockenhuus-Schack til Giesegaard (Meddelt af Kontorchef Olrik). ¶ 146,8—9 *sin Datter paa Gisselfeldt*] Grevinde Henriette Danneskiold-Samsøe, gift 1867 med Grev Christian Frederik D.-S. (III, 278,26). ¶ 146,12 *i Ems*] 17. Maj havde Melchiors forladt Algier for at fortsætte Kuren i Ems (Reumert 150). ¶ 146,13 *Eieren af det Hele, Otto Scavenius*] Efter at have taget Studentereksamen 1867 havde han s. A. tiltraadt Besiddelsen af Basnæs. ¶ 146,14 *Leiren*] Ved Hald. ¶ 146,18 *Professor Schütte*] J. C. Schiødte.

147,2 *i Bank-Stilen*] Einar Drewsen havde siden 1856 været Assistent i Nationalbanken.

NR. 663. Ikke tidligere trykt.

147,7—8 *den lille Frøken Vilhelmine Hecksher*] Datter af Ida Hecksher, f. Bang (se Noten til II, 233,17—18) og Skibsmægler, Vicekonsul L. A. Hecksher. ¶ 147,8 *skrive paa en Vifte*] Se den S. 150 gengivne Type. ¶ 147,11 *vi ere Ministerløse*] 19. Maj havde Ministeriet Frijs indgivet sin Demission.

NR. 664. Ikke tidligere trykt. Brevet indledes med en tysk Oversættelse af de ønskede

Linier til Kaulbach (smlgn. S. 146,19—22).

148,6 *Jacob Lund*] Boghandler Jacob Lund (III, 359,21) var Søn af den oftere nævnte Vahlia Lund, f. Hornemann, og gift med Louise f. Malling. ¶ 148,11 *at Jettes Brev ikke er afsendt*] Collins Brev kom 25. Maj til Basnæs; først 28. Maj fortæller Dagbogen: »Brev fra Fru Jette Collin med en Vifte som jeg skal skrive Vers paa«.

NR. 665. Trykt (et Brudstykke) B&B II, 621—22.

148,18 *Tak for Brevet*] Dette Brev, som A. ifølge Dagbogen modtog 8. Juni, findes ikke i den Collinske Brevsamling. ¶ 148,19 *Lægen Dr. Müller*] James Fingal Møller,

siden 1846 Læge i Skelskør. ¶ 148,20 *hvad jeg troede var Knappenaalsrifter*] Dagbogen 5. Juni: »Imorges jeg vaagnede leed jeg af Gigt og en Fornemmelse under Armen som kom en Byld, jeg saae efter, der var som brændt i Siden et J, jeg badede det med Tjærevand i Tro at det var en Ringorm, senere syntes jeg det var flere Rifter af en Knappenaal, inflameret, jeg sagde det til Dr Krebs, han saae det ikke og bød mig bade det med Mandelklid«.

149,2—3 »*Breve til og fra H. C. Ørsted*«] Udkom i Foraaret 1870 i to Samlinger, udg. af Datteren Mathilde. 30. Marts fik A. 1. Samling af Udgiverinden, 5. Juni modtog han 2. Samling paa Basnæs og gik straks igang med at læse den. ¶ 149,3—4 *bliver Deres Svigerfader flere Gange nævnet*] Breve fra og til Hans Christian Ørsted, 2. Samling, 1870, 42, 76 o. fl. St. ¶ 149,6 *et Brev fra mig*] 2. Saml., 116—22, dat. Rom den 5te December 1833. ¶ 149,7—8 *Et Brev fra Ørsted til Orla Lehmann*] Smst. 107—09; dat. 1. September 1832. ¶ 149,9 *det Billed han har bestilt hos Bloch*] Orla Lehmann havde hos Kunstnere som Marstrand, Roed, Constantin Hansen, Dalsgaard o. fl. bestilt en Række Genrebilleder med Motiv fra danske Digteres Liv; herimellem saa bekendte Ting som Marstrands af Arendsens sidste Besøg hos Ewald, Constantin Hansens af Digterkroningen i Lund, Dalsgaards af Blicher paa Heden og af Grundtvig under Salmesangen i Vartov Kirke — ialt 13 Billeder, gengivne i Forfatterbogen (1898). Det planlagte Billede af A. blev ikke til noget, da Lehmann døde 13. September 1870. ¶ 149,13 *Christian Winther springer over Stønten*] Maleri af Exner: Chr. Winther paa Spadseretur, udst. paa Charlottenborg 1870. ¶ 149,18 »*Hverdagshistorierne*«] De havde ogsaa deres Plads i Lehmanns Samling ved Marstrands bekendte Maleri: Fru Gyllembourg læser højt for sin Søn og Svigerdatter. ¶ 149,21 *Frøknerne Rausing*] Frøknerne Marie Charlotte og Emerentze Rossing, der havde Hotel garni »Kronprindsesse Lovisa« i Tordenskjoldsgade Nr. 17. ¶ 149,25 *i det ny Kvarteer*] Paa Gammelholm.

151,2 *Fru og Frøken Petersen*] Henriette og Sophie Pedersen.

NR. 666. Ikke tidligere trykt.

151,26 *det ene Billede af Fru Jerichau som viser Dem læsende*] Se Gengivelsen S. 102. Dagbogen 15. Maj 1862: »Siddet for Fru Jerichau fra 9¹/₂ til 2¹/₂, aldeles ødelagt deraf; hun maler mig med et sygt Barn og en Gruppe Børn dertil«. Han sad igen 16. og 17. Maj. Dagbogen 30. Oktober 1864: »Det Billede Fru Jerichau har malet hvor jeg sidder og læser for et sygt Barn har hun ikke faaet afsat i Engeland da hun forlanger 200 %«. Billedet var udstillet paa Charlottenborg 1865. Det fik ifølge Dagbogen 30. April 1865 en »uforskammet Omtale i Thomsens Ugeblad Tilskueren«, hvor der ogsaa harceleredes over »min Lyst til at læse selv for bitte Unger, blot for at læse«.

NR. 667. Ikke tidligere trykt.

152,25—26 *H. P. Holst seer jeg er paa en stor Reise*] Dagbogen 11. Juni: »Brev fra H. P. Holst der igaar er reist til Fiinland, Petersborg Warschau etc.«. ¶ 152,27 *Charles Dickens Død*] Dagbogen 11. Juni: »Den gde om Aftenen er Charles Dickens død læser jeg iaften i avisen; altsaa sees vi aldrig mere paa Jorden, udtale os ikke for hinanden, jeg faaer ikke Forklaring af ham hvorfor han ikke besvarede mine senere Breve«. ¶ 152,30 *Da jeg efter Besøget hos ham forlod England*] Dagbogen 15. Juli 1857: »Dickens selv kjørte mig til Maidstone, mit Hjerte var saa fuldt, jeg talte ikke meget og ved Afskeden sagde jeg næsten intet, Taarer qualte min Stemme«. Besøget hos Dickens varede fra 11. Juni til 15. Juli 1857; det er skildret i Rejseskitsen »Et Besøg hos Charles Dickens« (SS, VI, 299—327).

153,2—3 »forbi! forbi! blive alle Historier!«] Frit efter »Grantræets« Slutningssætning (smlgn. SS, XIII, 255); et af A.s Yndlingscitater. ¶ 153,7 *at samle og sætte i Stiil et Par af vore smukkeste Folkesagn*] Dagbogen 1. Juni: »Begyndt at nedskrive danske Sagn til riverside magazine«. 9. Juni læste han dem højt paa Basnæs og d. 15. sendte han dem til Scudder i New York med et Brev. The Riverside Magasine har ikke været tilgængeligt for Udg., men Danish Popular Legends er optrykt i den før omtalte New Yorker-Udgave af A.s Works i Bindet Stories and Tales, u. A., 353—60. Mellem »Sagnene« er bl. a. Genfortællinger af Digte som Hertz's Den danske Soldat, Boyes Kirkeklokken i Farum, Plougs Et Kys o. fl.

NR. 668. Ikke tidligere trykt.

153,22 *paa Søndag*] 26. Juni.

154,3 *sit saagodtsom nye Hjem*] Under Fru Melchiors Fraværelse i Udlandet var Roighed blevet ombygget i Rosenborg-Stil. ¶ 154,17—18 *Humeuret har vipet op og ned*] Skønt A. satte saa stor Pris paa Fru Scavenius, gik dette lange Basnæs-Ophold med idelige Skænderier om smaat og stort med hende. Dagbogen 17. Juni: »Aldrig har jeg fornemmet en saadan Strids Lyst uden hos Fru Stampe [o: den gl. Baronesse] og Ingeborg Drevsen, — den sidste og Fruen her holder man dog af for Hjertelaget, men kjed er jeg denne Gang af dette Ophold fuldt af Kjævlery om Intet. Frøken S[chumacher] sagde om sig, ja jeg tier til det Hele og saa gaer det ud over Dem da der ingen anden er at stride med«. ¶ 154,19 *Ewald*] H. F. Ewald. A. læste Svenskerne paa Kronborg. ¶ 154,25 *Gjenboens Huus*] Se Noten til S. 87,16.

155,3—4 *som unge Mennesker mødtes vi i Glæde og Forstaaen*] MLE 88—89. ¶ 155,5—6 »Tante Tandpine«] Arbejdet paa Eventyret omtales ikke i Dagbogen; det foreliggende Brevsted er altsaa det ældste Vidnesbyrd om dette betydelige Stykke, som det først to

Aar senere lykkedes A. at fuldføre. Smlgn. S. 176,2 og 223,20 samt Noterne dertil. ¶ 155,10 *Jeg har ogsaa begyndt paa »Lykke Peer«*] Dagbogen 29. April: »Blev om Aftenen hjemme og begyndte paa Eventyret om »Lykke-Peer«. Under Opholdet paa Basnæs nævnes den lille Fortælling ikke; først paa Holsteinborg kommer der atter Gang i Arbejdet: »Skrevet i Dag paa Lykke-Peer« (Dagbogen 29. Juni); »læste første Gang Begyndelsen af Lykke-Peer som jeg hele Dagen havde skrevet paa« (30. Juni). ¶ 155,14 *»Klokkedybet«*] Eventyret, der første Gang tryktes i Folkekalender for Danmark 1857, 110—13, maa altsaa være skrevet under A.s første Besøg paa Holsteinborg 15.—26. Maj 1856, men omtales hverken i Almanak eller Dagbog. Optrykt i Nye Eventyr og Historier, Første Bind, 2. Samling, 1858, 61—67(SS, XIV, 217—20). ¶ *»Gjemt er ikke glemt«*] Se Noten til S. 52,8—9. ¶ 155,15 *Venø og Glænø*] Dagbogen 3. Januar 1867, Holsteinborg: »Til Middag kom her en Ingeniør og en Broder til Winding, de skulle imorgen tidlig med Greven til Glænø, da man tænker paa at hente den til Sjælland ved Inddæmning, det bliver altsaa ikke som Sagnet siger Venø, der henter Glænø; jeg skrev dette ned og sagde det derpaa i en Skaal ved Bordet for den nye Formæling og den Brudegave af mange Tønder Land, som fulgte med«. Inddæmningsprojektet blev forøvrigt ikke realiseret. Venø og Glænø tryktes i Figaro, Nr. 73, 18. August 1867, optrykt i Reiseskizzer og Penne-tegninger, 1868, 71—73 (SS, XV, 149—50). ¶ 155,24 *om Hr og Fru Lund ere reiste*] F. C. Lund og Hustru forlod 6. Juli København for at begynde en større Rejse til Dresden, München, Venedig og Rom; de vendte tilbage den følgende Sommer (smlgn. S. 184,10). ¶ 155,26 *Frøken Brandes*] Se Noten til S. 77,5. ¶ 155,27 *hun er en prægtig ældre Pige*] Hun virkede som Lynafleder. »Siden Otto reiste og Frøken Brandes kom er Fru S:[cavenius] Elskværdigheden selv mod mig, hele hendes mageløse varme Hjerte kommer frem; nu gaaer al Strid ud mod Frk. B.« (Dagbogen 20. Juni). ¶ 155,28 *»Triumph«*] Henriette Brandis udgav 1870 anonymt Fortællingen Triumf. A. læste den i Manuskript paa Basnæs (Dagbogen 27. Juni 1869).

NR. 669. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

156,8 *Deres Forhandlinger med Edgar*] De strandede paa Kravet om, at A. selv skulde anskaffe sig Gardiner; se S. 170,9—12 og Dagbogen 4. og 16. Juli. ¶ 156,24 *at Christian Vinther er kommet hjem*] Han vendte tilbage 5. Juni efter et to-aarigt Ophold i Frankrig med sin Hustru Julie f. Lütthans og hendes sindssyge Datter af første Ægteskab Ida Werliin, adopt. Winther. ¶ 156,25—26 *hans . . . Datters Forlovelse med en Portugiser*] Han var Matematiker og Kemiker; Bekendtskabet stammede fra Familien Winthers Ophold ved Badestedet Fécamp i 1869. Episoden er udførligt omtalt, uden

at Portugiserens Navn dog nævnes, i Nicolaj Bøgh: Christian Winther, III, 1901, 383—85. ¶ 156,29—157,1 *deres Datter*] Charlotte Phister.

Nr. 670. Trykt (et Brudstykke) Collin 62—63.

157,13 *Petershøi . . . den 11 Juli*] 3. Juli vendte A. tilbage til København fra Holsteinborg og tog ind paa Hotel d'Angleterre; 7. Juli besøgte han Collins i Hellebæk, og d. 9. flyttede han ud til Henriques paa Petershøi. ¶ 157,15 *den varme Modtagelse i det kolde Hellebek*] Efter Ankomsten til Helsingør 7. Juli tog A. en Vogn til Hellebæk; »det var en isnende Vind, jeg blev kold om Underlivet, og naaede i ilde Humeur Aalsgaard hvor jeg blev varmet op. . . . Jonas og Faderen kom hjem fra deres ny Huus, jeg havde ikke Lyst i den Blæst at trave den lange Vei. Læste hvad jeg havde skrevet af Lykke-Peer. Besøgte Conferensraad Hauch i hans nye Huus paa Skrænten. Klokkeren 7 forlod jeg [i] lidt roligere Veir Hellebek, men følte mig nerveus og ilde« (Dagbogen). ¶ 157,28 *om Løverdagen*] 9. Juli.

158,4 *har jeg dog i disse Dage fortsat »Lykke-Peer«*] Siden Tilbagekomsten fra Holsteinborg havde A. omtrent daglig skrevet paa Fortællingen. ¶ 158,6 *jeg udtalte for Fruen*] Afsnittet S. 158,6—13 har A. været saa velfornøjet med, at han har afskrevet det med et Par smaa Ændringer i sin Dagbog. I denne Form er det trykt Collin 62—63.

Nr. 671. Ikke tidligere trykt.

159,1—2 *da hele Europa ryster i sin Grundvold*] 19. Juli erklærede Frankrig Tyskland Krig; de foregaaende Dage havde begge Magter allerede paabegyndt Mobiliseringen. ¶ 159,4—5 *træffer Dem i Deres skjønnne Sommerhjem paa Rolighed*] 19. Juli flyttede A. fra Petershøi til Rolighed.

Nr. 672. Ikke tidligere trykt.

159,23 *»de tre Mænd i den gloende Ovn«*] Spøgefuld Hentydning til Daniel 3, 8—27. ¶ 159,27 *»Hundene ere gaaede eensomme ved Stranden«*] Citat?

160,3 *Peter Møller*] P. E. Müller havde fortsat sine Forststudier forskellige Steder i Tyskland, indtil Udbruddet af den fransk-tyske Krig nødvendiggjorde hans Hjemrejse. ¶ 160,4 *Fru Bøytner*] Nanna Beutner, f. Drewsen, gift med N. S. Beutner (se Noten til II, 397,12). Hun vendte 1. August hjem fra Schweiz over Tyskland (Dagbogen 2. August). ¶ 160,6 *Frøken Pingel*] Maria Pingel, Søster til Skolemanden og Politikeren V. Pingel; Fru Beutner var hendes Moster. ¶ 160,9 *Israel og Johanne*] Moritz Melchiors ældste Datter Johanne var gift med sin Farbroder Fabrikant Israel Melchior. ¶ 160,13—14 *godt er det at jeg fik »Lykke-Peer« færdig i det Krigen brød ud*] Dagbogen 18. Juli: »Skrevet paa Slutningen af Peer«; Renskrivningen begyndte 20.

Juli og stod paa til 7. August; denne Dag hedder det i Dagbogen: »Melchior udbragte en Skaal for »Lykke Peer« som jeg den Dag havde sluttet i Afskrivning«. 25. Juli havde han underrettet Reitzel om Fortællingen. ¶ 160,18—19 *De blodige Efterretninger fra Krigs Skuepladsen fylde og ryste mig!*] 4. August kom Efterretningen om Kampen ved Saarbrücken d. 2., »første franske Seier« (Dagbogen), d. 6. om Kampen ved Weisenburg 4. August, og allerede d. 7.: »Efterretning at igaar har Kronprindsen af Preusen fuldstændig slaaet Mahons Armée« (Slaget ved Wörth). ¶ 160,20 *Besøg paa Frijsenborg*] Det blev opgivet saa vel som Besøget paa Glorup.

NR. 673. Ikke tidligere trykt.

161,15 *et Rygte til Hellebæk om de Franskes Seier*] København var opfyldt af løse Krigsrygter i disse Dage; i en Artikel i Dagbladet Nr. 185, 10. August, »Falske Krigsefterretninger«, nævnes to Hovedcentre herfor: Børsen — og Jernbanetogene fra og til Klampenborg. ¶ 161,30 *Tilstanden er kritisk men ikke fortvivlet*] Efter Slagene ved Wörth og Spichern 6. August. Dagbladet Nr. 184, 9. August, bragte et Pariser-Telegram: »Stemningen her er meget alvorlig, men tillige rolig og fattet».

NR. 674. Trykt (forkortet) B&B II, 624—26.

162,23 *Lykke-Peer, som nu er reenskrevet*] Se Note til 160,13—14.

163,1—2 *hun fandt kun at jeg var for varm deri for Wagners Musik*] Dagbogen 9. August: »Læst fra Kl eet til henimod tre Begyndelsen af »Lykke Peer« for Fru Heiberg, der var glad over at gjenfinde »Eventyr Tonen«, de tre Pleiedøtre hørte der paa. Fru Heiberg fortalte flere Træk af de Theaterbestyrendes Udtalelse i Uvidenhed eller Dumhed, gav meget dramatisk en Samtale i en Porcelains Boutik, hvor en Dame spurgte om de havde Thorvaldsen hvid eller gul«. — 10. August: »Klokken eet læste jeg hos Fru Heiberg Slutningen af Lykke Peer; hun spaaede mig stor Glæde af den, men syntes at jeg havde talt for vel om Wagners Musik, den hun ikke yndede og fandt savnede aldeles det Lyriske«. Hovedstedet om Wagner i Lykke-Peer findes i Kap. XV, hvor Fremtidsmusiken diskuteres (Udgaven 1870, 149—50; SS, VI, 107—08). ¶ 163,4 *min Skildring af en Opera, jeg lader Peer komponere*] Lykke-Peer, Kap. XVIII (Udg. 1870, 172—83; SS, VI, 117—22). ¶ 163,13—14 *jeg var der ikke*] Dagbogen 11. August: »Fru Melchior fortalte at Digteren Ibsen var i Dag til Middag hos Carl Bloch og yttrede Forundring over at jeg ikke var budt med. Jeg kom i ilde Stemning ved Tanken om hvor lidt B har været opmærksom mod mig«. ¶ 163,16 *deres lille Poul*] Poul Trepka Bloch, f. 8. Maj 1869.

NR. 675. Ikke tidligere trykt.

163,24 *Tak for det lille Brev Jonas bragte mig!*] Nr. 673; smlgn. S. 164,20. ¶ 163,26 *paa Lørdag*] 27. August. ¶ 163,28 *med Følge*] Hundene. ¶ 163,29—164,1 *tæt ved det gamle Tempel og hvor det ny skal reises*] Det gamle kgl. Teater laa midt ude paa Kongens Nytorv. Den nye Bygning, hvis Opførelse var sikret ved den 17. Juni 1870 vedtagne »Lov om Opførelsen af en ny Theaterbygning«, skulde rejses mellem den gamle og Tordenskjoldsgade. Grundens Udgravning begyndte først 8. April 1872; Grundstensnedlæggelsen, som A. overværede, fandt Sted 18. Oktober samme Aar (Robert Neiiendam: *Det kongelige Teaters Historie 1874—1922*, I, 1921, 1—14).

164,4—5 *alle de forfærdelige Efterretninger fra Krigen*] Slagene ved Vionville og Gravelotte 16.—18. August, efter hvilke den franske Rhinhær under Bazaine indesluttedes i Metz. ¶ 164,16—17 *Jeg synes godt om ham, men aldeles ikke om »Peer Gynt«, som jeg nu har læst*] Dagbogen 18. August: »Læst ud Peer Gynt, det er som skrevet af en gal Digter, man bliver selv forstyrret ved at vilde leve i denne Bog; Versene ere heller ikke gode, der er noget sygeligt vildt i det Hele. Kjød over at jeg havde læst den, da Ibsen kommer her første Gang i Aften, jeg har aldrig seet ham, han gjelder for ordknap og mørk. Efter Bordet kom han med Bloch han gjorde et godt Indtryk, han talte venligt og godt, vi syntes Alle om ham«. 21. August var Ibsen til Middag paa Rolighed; »jeg læste af »Lykke Peer«, Ibsen fandt det saa poetisk« (Dagbogen). Peer Gynt var udkommet 14. November 1867. ¶ 164,20 *Gildet hos Bjergtrolden*] Scenen i 2. Akt i Dovregubbens Hal. ¶ 164,25 *sin og Jonnas Fødselsdage*] 23. og 22. August. ¶ 164,27—28 *første Bind af de ved Frøhlich illustrerede Eventyr er under Pressen*] Nye Eventyr og Historier, med Illustrationer af Lorenz Frølich, udkom 10. December 1870.

NR. 676. Ikke tidligere trykt.

166,6 *Sangerinden Frøken Pheil*] Operasangerinden Doris Pfeil, den senere Fru Erhard Hansen.

NR. 677. Ikke tidligere trykt.

166,24—25 *hvilke Verdens Begivenheder er dog i faa Dage rullet op!*] 1. September stod Slaget ved Sedan; samme Dag overgav Napoleon III. sig, og Dagen efter kapitulerede Mac Mahons Armé. ¶ 166,28—29 *en Strophe jeg engang i lignende Stemning skrev*] Se Digtet Tanker i tunge Dage, III, 150.

167,8—9 *Min nye Bog er allerede i Trykkeriet*] Dagbogen 3. September: »Graat og regnfuldt; kørte til Byen og talte med Reitzel, afleverede til Bjanko Luno de første fire Ark til Trykning af Lykke Peer. Da jeg vilde i Sporvognen kom Brøndum først med Efterretningen om at hele Mahons Armee var taget, at Napoleon havde overgivet sig

i Kongen af Preussens Hænder. I Sporvognen talte Alle om det som afgjort og op ad Dagen kom fra Berlings Trykkeri Flyve-Sæddel som bekræftigede det. Om 14 Dage er vel Krigen endt. Jeg er saa opfyldt af Begivenhederne at jeg troer at drømme«. ¶ 167,9 *sende trykte Ark til New-York*] Dagbogen 7. November: »Sendt de sidste 6 Udhængs Ark af »Lykke Peer« til Scudder i New York«. ¶ 167,16—17 *Jonas flyver jo nu mod Limfjorden!*] 1850 opdagede man, at der var Østers i Limfjorden; Fiskeriet tilhørte Staten, men var bortforpagtet. 1870 udnævntes Jonas Collin til Landbrugsministeriets Konsulent i Sager vedrørende Østersfiskeriet. Dagbogen 27. August: »Jonas kom her da vi sad til bords; han skal op til Limfjorden og skrabe Østers«.

NR. 678. Ikke tidligere trykt.

168,12—13 *at den gamle Konge med de hvide Haar uafsladelig tør beraabe sig paa Vor Herre*] Dagbladet Nr. 214, 11. September: »Kong Wilhelm har sendt Dronningen af Preussen en Beretning om Slaget ved Sedan. Hs. Majestæt betragter sig nu mere end nogensinde som Guds udvalgte Redskab paa Jorden. »Naar jeg tænker paa«, hedder det i Indledningen, »at jeg efter en stor, lykkelig Krig ikke længere kunde vente noget mere Berømmeligt under min Regering, og jeg nu seer denne verdenshistoriske Begivenhed fuldbragt, saa bøier jeg mig for Gud, der alene har udkaaret mig, min Hær og mine Forbundsfæller (den her valgte Orden er karakteristisk) til at fuldbyrde det Skete og beskikket os til Hans Villies Redskaber. Kun i denne Forstand formaar jeg at opfatte Værket for i Ydmyghed at prise Guds Førelse og Hans Naade«. ¶ 168,15 *Orla Lehmanns Død*] 13. September.

169,1—2 *Fru Hænschell kommer til at reise med Frøknerne Melchior*] Dagbogen 6. September: »Fru Melchior . . . og Johanne, Alle her i Huset kjørte ud til Rungsted for at hverve Fru Henselt for, at følge Anna og Hariet til Vestindien«. Afrejsen fandt Sted 23. September.

NR. 679. Ikke tidligere trykt.

170,1 *Søndag-Formiddag den 19 Sept*] Skal være: *18 Sept.*; Mandag 19. flyttede A. fra Rolighed ind i Tordenskjoldsgade Nr. 17 hos Frøknerne Rossing. ¶ 170,21 *grueligst er mig Nedstyrningen i Steenbruddene*] Under Overskriften: »Et Bjerg af Lig« indeholdt Dags-Telegrafens Tillæg til Nr. 244, 10. September, en oplagt Krigs-Skrøne fra Bladet Gaulois om en Episode fra Gravelotte-Kampene. Ifølge et Brev fra en Soldat skulde det være lykkedes fire franske Bønder som Vejvisere at lokke en tysk Troppeafdeling paa 20,000 Mand hen paa et Plateau ved Jaumont, der var undermineret af Stenbrud og kun bares oppe af en Række Murpiller. Canrobert skulde dernæst have ladet det franske Artilleri beskyde Pillerne, som bar Gallerierne, med det Resultat, at alle 20,000

Tyskere med et Skrig styrtede i Dybet. Fire Dage i Træk hørtes Ofrenes Stønnen og Jamren, hvorefter Preusserne lod Afgrunden dække med Sand. Dagbogen 10. September: »Efterretningerne om Kampen og Faldet i Steengruberne, rædselsfulde rystende«. ¶ 170,27 *Frøken Rung*] Operasangerinden Sophie Rung, Datter af Komponisten Henrik Rung. ¶ 170,28—29 *paa »Lykke-Peer« er nu trykt 8 Ark*] Bogen udkom 11. November.

171,1 *Til Deres Mand gjemmer jeg Manuskriptet*] I den Collinske Manuskriptsamling findes som Nr. 27, 4to, Kladden til Lykke-Peer, dat. 19. Juli 1870; Trykmanuskriptet — Collinske Samling Nr. 28, 4to — bærer følgende Paaskrift: »Den 29 Juni (1870) begyndte jeg paa Holsteinborg denne Historie og sluttede samme den 19 Juli ude hos Henriques paa Petershøi ved Klampenborg. Reenskrivning blev først endt 7de August«. ¶ 171,2 *»Flick og Flock«*] Apotekerens Hunde i Lykke-Peer. »To Hunde, Flick og Flock, gik i Stuen, de vare aldeles ikke Potpourrikrucker, de laae i Sopha og i Ægteseng« (Udg. 1870, 61—62; SS, VI, 68—69). Stedet er en lille Venlighed til Theodor Collin, hvis Hunde A. ikke elskede. Dyrene er opkaldt efter Balletten af samme Navn (af Paul Taglioni, Musiken af P. L. Hertel), som A. saa i Wien 20. Oktober 1869 med den danske Danser Julius Price i den ene af Hovedrollerne.

NR. 680. Ikke tidligere trykt.

171,16—17 *Kammeraad Andersen*] Fiskerikontrollør Bertel Andersen i Thisted, Fører af Havgassen (Meddelt af Direktør Richard Hove).

172,7 *Aprilsnarrene*] J. L. Heibergs Vaudeville, opf. 1. G. p. Det kgl. Teater 22. April 1826, var blevet genoptaget 25. September 1870 efter at have hvilet siden 19. Januar 1860. A. delte Fru Collins ugunstige Mening om Stykket (Dagbogen 10. April 1871). ¶ 172,11 *En Kronprinds!*] Nuværende Kong Christian X., f. 26. September 1870. ¶ 172,16 *Begivenhederne i Rom*] 20. September rykkede den italienske Hær ind i Rom efter en kortvarig Kamp, hvorpaa Byen og hele Kirkestaten — med Undtagelse af Vatikanet, Peterskirken og Lateranet — indlemmedes i Kongeriget Italien. Den *gamle milde Pappa* er Pave Pius IX.; Læren om Pavens Ufejlbarhed fastsloges officielt paa Vatikanerkonciliet 18. Juli 1870. A. skrev 10. September i Dagbogen: »Det er med Paven som med Fiskerens Kone i Eventyret; hun vil tilsidst være den gode Gud, og da sidder hun i Muddergrøften. Paven vil være ufejlbarlig, og — snart sidder han slaet og forladt«.

1871

NR. 681. Ikke tidligere trykt.

173,1 *Espe ved Skjelskjør den 8 Mai*] 29. April flyttede A. fra Tordenskjoldsgade Nr. 17 og boede nu indtil 7. Maj paa Hotel d'Angleterre. Paa Espe var han Gæst hos Enkegrevinde Lilly Moltke. ¶ 173,7 *I Loverdags aftes*] 6. Maj. ¶ 173,8—9 *Hotellets Frue*] Mary Krüger, f. Mertens, gift med Hotelejer Hermann Krüger, der sammen med sin ældre Broder Fritz ejede d'Angleterre. ¶ 173,12—13 *Torsdag*] 11. Maj. ¶ 173,20—21 *den Bog Mantzius udgiver*] Kristian Mantzius var efter et Sammenstød med Teaterdirektionen med tilhørende Avisangreb blevet suspenderet i Marts og afskediget 17. April uden Pension; A. omtaler Sagen i Dagbogen 8. og 15. Marts. Mantzius gjorde nu op med Modparten i Pjecen: »Bernier—Linde—Hall contra Mantzius«, som A. læste 24. Maj paa Basnæs (Dagbogen). ¶ 173,21 *»De lykkeligste Børn«*] Lystspil i 1 Akt, opf. 1. G. p. Det kgl. Teater 13. Maj 1871; dets anonyme Forfatter var, som A. rigtigt formodede, Clara Andersen, hvis 2-Akts Lystspil Rosa og Rosita var blevet opført sst. 1. G. 11. Februar 1862. 11. Januar 1872 saa han *De lykkeligste Børn* paa Teatret; »det er gaaet før og er ret smukt og bliver i det Hele godt spillet« (Dagbogen). ¶ 173,23 *»Lohengrin«*] Wagners Opera opførtes 1. G. paa Det kgl. Teater 30. April 1870; A. noterer i Dagbogen, at »den tog sig storartet ud og gjorde Lykke«.

174,3 *»Tankerne flyve saa vide!«*] Vist Hentydning til Omkvædet i Hertz' Digt I det Frie (af »Sommerliv«): »Mens alle mine Tanker fare vide« (Digte fra forskjellige Perioder, II, 1851, 23).

NR. 682. Ikke tidligere trykt.

174,16 *Deres Skov Hilsen*] Ifølge Meddelelse fra Bibliotekar Richard Paulli findes i Oslo i »Universitetsbibliotekets Brevsamling« Nr. 1 et sammenlagt Blad Papir med tørrede Blomster; udenpaa har A. skrevet:

Heri et Stykke
Skov-Bund fra Espe
ved store Belt,
til Fru H. Collin fra
H. C. Andersen.
den 9 Mai 1871.

175,3—4 *i de to Roller han i Gundersens Sygdom har faaet*] Geldhammer i Overskous og Arnesens *Capriciosa* (30. April) og Magister Glob i Hostrups *Soldaterløier* (7. Maj). ¶ 175,10 *Magrethe*] Fru Margrethe Groth (II, 300,9 og Noten dertil).

NR. 683. Ikke tidligere trykt.

175,14 *Basnæs . . . den 30 Mai*] 11. Maj var A. fra Espe taget paa Besøg paa Basnæs.
 176,1—2 *at jeg, ifjor jeg var her, begyndte paa et Eventyr om »forlaarne Tænder«*] Se S. 155, 5—6 og Noten dertil. Arbejdet paa Tante Tandpine blev nu genoptaget; Dagbogen 24. Maj: »Begyndt paa »Tante Tandpine«. — 1. Juni: »Følt mig poetisk stemt og trykket til at skrive paa Historien om Tandpine. Maaskee 1ste Juni iaar er Aarets første Musa Besøg hos mig! Velkommen!« — 9. Juni: »I Tanken afrundet »Tante Tandpine«. Til Fru Melchior skriver A. 3. Juni: »Et nyt Eventyr »Tante Tandpine« er næsten sluttet, jeg haaber at faa det heelt færdigt, før jeg tager til Byen. Dog ved færdigt forstaaes at faa det heelt paa Papiret i første Nedskrivning, siden skal det klippes til, gjøres fyldigt, omskrives og atter omskrives, saaledes som De veed det var Tilfældet med »Lykke-Peer«, som sprang frem paa Holsteinborg men fik sin Opdragelse paa »Rolighed« (Reumert 158—59). Der skulde endnu gaa et Aar, før Eventyret blev færdigt (se S. 223, 20—21 og Noten dertil), men fra 1871 stammer aabenbart Eventyrets Afsnit III, der tydeligt skildrer Tordenskjoldsgade Nr. 17, og hvor flere Smaatræk fra Dagbogen — 9., 15. og 16. Februar 1871 — er benyttet. ¶ 176,10—12 *Digteren A. Munch . . . beder mig at komme til Christiania i Juni*] Svaret paa Munchs Brev, som A. modtog 22. Maj, blev skrevet den følgende Dag og er trykt B&B II, 629—30. ¶ 176,13 *sin Kone og lille Pige*] Fru Anna Marie Amalie Munch, f. Norberg, adopt. Raben, og Datteren Helga, f. 1868. ¶ 176,14—15 *Melchiors Sølvbryllup*] 17. Juni. ¶ 176,21 *Fru W Lund*] Vahlia Lund.

NR. 684. Ikke tidligere trykt.

177,13—14 *vor ulykkelige Nabofamilie, de brave Videmanns*] Fisker Frederik Wiedemann og hans Hustru Anna Margrete f. Sandel. Se om ham Inga Nalbandian: H. C. Andersen og de, der »mishandlede« ham, 1928, 43. Wiedemann optræder i Helge Rodes Bog: Pladsen med de grønne Trær, 1924, 45—50, i Kapitlet: Fisker Wiedemann og Kopernicus. — Dagbogen 7. April 1871: »Besøgt Collins, de vare meget forstemte ved Budskabet at deres Nabo ved Ellekilde ude i Hellebek havde igaar i Sneestormen mistet to af sine Sønner paa Havet, den tredie Søn blev frelst«. Hornbæk Kirkebog giver de nærmere Enkeltheder vedrørende Katastrofen. Den ældste Søn, Niels Carl Peder Ferdinand, 22 Aar gl., slap levende iland, men døde 9. April. »Døden indtraadte som Virkning af Kampen for hans eget og Brødrenes Liv«. Han blev begravet paa Hornbæk Kirkegaard 15. April. De to yngre druknede; den 17-aarige Hans Christian drev iland 31. Maj ved Helsingør og begravedes 4. Juni, medens Liget af den knapt 16-aarige Søren Martin Gudmand fandtes 17. Maj ved Marientyst Badebro; han blev begravet 21. Maj. Forliset fandt Sted 5. April. ¶ 177,24

de to yngste ere Børn] De opgives i Folketællingen for 1870 at være henholdsvis 12 og 7 Aar gamle.

NR. 685. Ikke tidligere trykt.

178,14 *Festen*] Melchiors Sølvbryllup 17. Juni. A.s Dagbogsoptegnelser fra Festen findes i Uddrag (med forskellige Unøjagtigheder) Reumert 159—60. ¶ 178,16 *min Cantate*] Dagbogen 13. April: »I forgaars skrev jeg Cantaten til Melchiors Sølvbryllup og leverede den til Componisten Hägg«. Kantaten er trykt SS, XII, 541—42; den er sat i Musik af den unge svenske Komponist J. A. Hägg, som under sine Studieaar i København var nær knyttet til det Melchiorske Hjem. Kompositionen — for Soli, Kor og to Klaverer — udkom i Partitur 1905: Kantate ved Herr Moritz Melchiors og Fru Dorteia Melchiors Sølvbryllup. Tekst af H. C. Andersen. Komponeret af J. Ad. Hägg. ¶ 178,17 *i en Række dramatiske Scener der dannede Ordet »Lykke«*] Hvert Tableau forestillede et bestemt Ord, og Begyndelsesbogstaverne af disse fem Ord dannede saa tilsammen Ordet »Lykke«; Kantaten kom paa et af k'ernes Plads. ¶ 178,18 *at Ordet Cantate er omkalfatret til Kantate*] Dette var dog ikke sket uden oprivende Scener. Dagbogen 13. Juni: »Da jeg kom hjem, holdt Israel [Melchior] udenfor, han havde taget en Vogn fra Vedbek for at tale med mig; der var Uro i Leiren! sagde han[,] de vilde ikke synge Cantaten, naar den ikke blev trykt med K i stedetfor C. Jeg svarede at det var i høi grad fornærmelig mod mig at de saaledes vilde [sætte] deres Villie igjennem, at det var Uret mod Hr Hägg der havde komponeret den og indstuderet den; at jeg for 2 Maaneder siden havde afleveret samme at der havde været Tid nok til at tale med mig om denne Sag, og at jeg ikke burde føie dem i noget Urimeligt. Ja, sagde Israel baade P. Hansen og Bille havde sagt man kunde nok skrive Cantate med K, men de gjorde det ikke. — Der var nu ingen Tid til at gjøre Forandringer og jeg sagde da at jeg ikke svarede dem saaledes som de burde svares, at jeg var fornærmet, men for ikke at forstyrre Festen, da min Cantate omtaltes, som han sagde i de andre Tableau Digte, kunde de gjøre hvad de vilde men at jeg til Enhver sagde at det var mod min Villie. Jeg var hele Aftenen ærgerlig«. — 15. Juni: »Besøg til Aften af Israel Melchior, der vilde forfægte sin Mening at han var blevet forskrækket over at jeg blev vred og da brudt af saa at der kom en anden Mening i hans Tale; jeg kunde aldeles ikke gaae ind paa hans Forklaring men fornåm at han var inderlig kjed af det Hele, Taarer kom ham i Øinene, jeg blev derved afficeret, kyssede ham paa Panden, trykkede hans Haand, og Alt var godt og i Orden, hans Forslag nu at rette og skrive Cantate med C gik jeg ikke ind paa«. ¶ 178,28 *Med Jomf Levysen er der Vrøvl*] Emilie Levison, tidligere Husbestyrerinde hos Familien Henriques; allerede i Foraaret havde der været Planer om, at A. skulde bo hos hende. Dagbogen 14. April: »Kom i Disput

med Henriques om Huusleiligheden hos Jomfru Levison, han fandt 30 Rdlr forliddt for Maaneden, da hun ingen Meubler havde og maatte anskaffe sig disse for min Skyld. Jeg svarede at Feilen var hendes [:] naar jeg forlangte meublerede Værelser og hun ingen Meubler havde, skulde hun ikke indlade sig derpaa. Vi kom tilsidst i Forstaaen og han gav mig Ret«. — 12. Juni: »Var hos Jomf Lewison, hun har ikke endnu fundet Huus Leilighed«. — 18. Juni: »Fik Brev fra Frøken Levison, at hun ikke kunde skaffe Værelser; ikke var istand til at have mig i Huus, da hun ikke kunde udrede Udgifterne til at sætte Huset istand, som det skulde; ærgerlig over denne sene Besked«.

179,1—2 *Frøken Hallager har meldt sig med den gamle Leilighed paa Torvet*] Dagbogen 19. Juni: »Tog ind til Byen talte med Frøken Hallager som vil leie Pingues Leilighed paa Kongens Nytorv og var i alle Henseender imødekommende; talte med Frøken Levison herom og gav hende Henstand til ind i Juli«.

NR. 686. Ikke tidligere trykt.

NR. 687. Ikke tidligere trykt.

180,5 *Dampfærgen fra Øster- til Nørrebroe*] Dampbaaden paa Sortedamssøen. ¶ 180,11 *Forleden søgte jeg Wilken Hornemann*] Som Korpslæge havde han Bolig i Søetatens Hospital i nuværende Fredericiagade. ¶ 180,30 *Dr Pingves*] Lægen Jacob Pinques; han boede Lille Kongensgade Nr. 1.

181,1—2 *Himlen . . . hvor der jo er mange Værelser*] Hentydning til Joh. 14, 2. ¶ 181,3 *Brev fra Bjørnson*] Utrykt; dat. 20. Juni. Brevet ender saaledes: »De norske trolde skal tage sine ben ned af bordet og rejse sig alle — alle — alle — sammen, når De kommer!« Bjørnson sigter til Eventyret Elverhøi: »Alle holdt de Bordskik undtagen de to smaa norske Trolde, de lagde Benene op paa Bordet, men de troede nu at al Ting klædte dem! — »Fødderne af Fadet!« sagde den gamle Trolde og saa lystrede de, men de gjorde det da ikke lige strax« (Nye Eventyr, Første Bind, 3. Samling, 1845, 8; SS, XIII, 311). ¶ 181,8 *at jeg »mit Vandre Budskab faaer«*] Citat af Æmilia Juliane af Schwarzburg-Rudolstadtts kendte Gravsalm: Hvo ved, hvor nær mig er min Ende, oversat af Rostgaard (Psalmebog for Kirke og Hjem Nr. 450):

Hvo ved, hvor nær mig er min Ende,
Se, Tiden meget hastig gaar,
Hvor let og snart kan det sig hænde,
At jeg mit Vandre-Budskab faar!

¶ 181,13 *Shakspears Oversætter skal være valgt til Skuespil Censor*] Med Udgangen af Sæsonen 1870—71 fratraadte Hauch som Censor ved Det kgl. Teater, inden han tiltraadte

sin sidste Italiensrejse. Hvis Rygterne har udpeget Shakespeares Oversætter Edvard Lembcke som hans Efterfølger, har de været ugrundede, thi Embedet blev under 28. August besat med Dantes Oversætter, Digteren Chr. K. F. Molbech, hvem A. absolut ikke yndede. ¶ 181,16—17 *den amerikanske Udgave*] Hurd & Houghtons Udgave. ¶ 181, 18—19 *Kneppelhouds have allerede været 8 Dage i Byen*] Dagbogen 15. [c: 21.] Juni: »Hr van Kneppelhoud med Frue og Svigerinde ere komne igaar og boe i Hotel royal, Tjeneren bragte herud hans Kort og en hollandsk Oversættelse af Lykke Peer«. ¶ 181,28—29 *Bjørnson skriver paa et nyt Digt: »Sigurd Jorsalfar«*] A. har denne Nyhed fra Bjørnsøns ovenfor nævnte Brev. Skuespillet Sigurd Jorsalfar indsendtes i Februar 1872 til Det kgl. Teater, opførtes 10. April paa Christiania Teater og udkom hos Gyldendal 14. November 1872.

NR. 688. Ikke tidligere trykt.

182,4—5 *vore hollandske Venner*] Kneppelhouts. ¶ 182,22—23 *Frøken Hallager — thi hende bliver det dog vel tilsidst*] Til Fru Henriques skriver A. 16. Juli: »Nu er jeg igjen lige nær med Frøken Hallager, hun kan ikke faae den gamle Leilighed, a Porta har anden Brug for den, og Frøkenen gaaer nu om med »Avisen« for efter den at finde Tagly for mig paa »gammel Holm« (T.-J. 162). Smlgn. S. 192,10—11. ¶ 182,23—24 *især hvis hun kan vende sig af med at skifte Piger*] Paa dette Punkt skete der dog ingen Ændring. Dagbogen 29. [c: 28.] November: »Pigen havde sagt op, hørte jeg; denne evige Skiften af Tjenestefolk holder jeg ikke af og søgte at mægle Forliig mellem Frøkenen og Pigen. Frøken Hallager i al sin forsikkrende Blidhed var den som talte haardest mod den anden«. — 30. November: »Da jeg kom hjem havde jeg Scene med Frøken Hallager, hun var i Formiddags kommet ind og sagt mig at Pigen, som jeg er tilfreds med, nu blev, jeg holder ikke af den maanedlige Vexling, som fandt Sted da jeg sidst boede hos Frøkenen, nu til Aften hører jeg at hun ikke har gjort et Skridt for at beholde Pigen og vi skal have en ny, jeg blev hæftig, ærgrede mig igjen derover, kunde ikke spise; før jeg gik til Ro sagde jeg imidlertid nogle venlige Ord, thi jeg troede hun var blevet en Deel bedrøvet ved min Utilfredshed«.

NR. 689. Ikke tidligere trykt.

183,11—12 *Ordenerne fandtes der*] De laa i Sparekassens indmurede Pengeskab, hvad Edv. Collin havde benægtet. »Han blev vred vilde nu slet ikke have dem i Forvaring mere! saaledes ere Menneskene. Jeg gav dem derpaa til Carl Boye« (Dagbogen 5. Juli). ¶ 183,28 *»Phoenix«*] St. Helliggeiststræde Nr. 13, hvor Vaccinationsinstituttet i København havde tilhuse.

184,1 *Etatsraad Hansen*] Forstanderen for Vaccinationsinstituttet, Etatsraad, Dr. med. C. P. M. Hansen. ¶ 184,7 *et sundt Barn af sunde Forældre*] Pudsigt nok kan man af Fru Melchiors Brev til A. af 6. August (Reumert 165) slutte sig til, hvem Barnet var. Det var Grosserer J. Th. Wencks lille 3-Maaneder gamle Datter. ¶ 184,14 *Bøyt-ners*] Oliemøller S. N. Beutner og Hustru (smlgn. Noten til II, 397,12), Fru Pauline Drewsens Forældre. De boede nu i Rosenvænget. ¶ *Heyerdahl*] Norsk Ingeniørkaptajn Henry van Kervel Heyerdahl, Sejldugsfabrikant i Christiania; A. besøgte ham 16. August.

NR. 690. Ikke tidligere trykt.

184,23 *Göteborg 29 Juli*] Brevet er skrevet 28. Juli, afsendt d. 29. — Tirsdag 25. Juli rejste A. til Helsingør, kom d. 26. til Jönköping, hvor han blev hele næste Dag. 28. Juli tog han derfra til Göteborg.

185,10 *Briggs Hotel*] Hotel Øresund. ¶ 185,25 *Etatsraad Gammeltoft*] Borgmester ved Københavns Magistrats 2. Afdeling, Etatsraad Chr. Gammeltoft. Hans *Søn* Carl er den senere Konferensraad og Direktør for De danske Sukkerfabrikker.

186,5 *Den unge Musiker Hr Hägg*] Den unge svenske Komponist J. Ad. Hägg havde 1870—71 paa Jenny Linds Stipendium opholdt sig i København og studeret under Gade, af hvem hans Musik er stærkt paavirket. En Del af Tiden boede han hos Melchiors og var 12. Juli rejst fra Rolighed til Göteborg. Foruden den S. 178,16 nævnte Sølvbryllupskantate komponerede han under sit Københavnsophold til Tekster af A. Fødselsdags-Kantate til Fru Melchiors Fødselsdag 16. Februar 1871 og Studenten fra Lund, komponeret for Baryton, Mandskor og Orkester, Op. 25. ¶ 186,7 *om jeg tager der hen er ubestemt*] Turen blev opgivet.

NR. 691. Ikke tidligere trykt.

186,27 *Hyldebær*] Smlgn. Udtrykket *Hylde thee* I, 279,24.

NR. 692. Ikke tidligere trykt.

187,26 *Christiania den 11 August*] 2. August forlod A. Göteborg, overnattede i Karlstad, kom Dagen efter til Kongsvinger og Fredag 4. til Christiania.

188,7 *»et Velkommen i Norge!«*] Dagbogen 3. August: »Paa Grændsestationen hilsende en ung Toldmand paa mig: »De er vist Etatsraad Andersen, velkommen i Norge!« Jeg følte mig saa tilfreds«. ¶ 188,12—13 *Bjørnson næsten lever kun for mig i disse Dage*] Til Gotfred og Margrete Rode skriver Bjørnson 20. September 1871: »Jeg havde begyndt på klokkefamilien, et sang-spil i to akter, da Andersen kom, og jeg i tre uger måtte være den ælskværdige gamle mands barne-pige, med en omkostning af tid og

pænger, som jeg virkelig ikke havde råd til« (Brev. Brytnings-år, I, 1921, 31). Et Par Erindringer fra A.s Samvær med Familien Bjørnson findes i Bjørn Bjørnson: Mit livs historier, 1922, 3—7. ¶ 188,15 *hans Kone*] Fru Caroline Bjørnson, f. Reimers. ¶ *to af Sønerne*] Bjørn Bjørnson, f. 1859, og Einar Bjørnson, f. 1864. ¶ *en mageløs deilig Tour*] Dagbogsoptegnelserne fra Udflugten 9.—10. August er i Uddrag trykt Collin 93—94. ¶ 188,19 *hos Valdemar*] Bjørnson kørte ham allerede 5. August ud til Bentse Brug (se Noten til II, 300,7) for at indbyde Valdemar Drewsen til Middag. ¶ 188,20 *Dagen derpaa*] Det var først 7. August. ¶ 188,20—21 *Hr Halvor Skou*] Fabrikejeren og Legatstifteren Halvor Schou. ¶ 188,22 *Hertuginde af Ricksbrough*] Lady Susanna Stephania, Hertuginde af Roxburghe; hun var gift med Sir James Henry Robert, 6. Hertug af Roxburghe, og var siden 1868 Lady of the bedchamber to the Queen. ¶ 188,23—24 *den danske Generalconsul Andersen*] Generalkonsul i Christiania S. C. Andersen. ¶ 188,25—26 *to Fruer Collet og to Frøkner Collet*] Dagbogen 10. August: »En Station før Drammen kom to Frøkener og to Fruer Collet, de bragte mig hver en Bouquet . . . et Visitkort var sat i hver; og jeg saae at een var fra en Fru Collet som i Aprilsnarrene havde spillet Thrine Rar, da vi mens Thorvaldsen var paa Nysø, spillede paa hans Fødselsdag denne Heibergs Vaudeville«. Maaske er de to Frøkener Bankadministrator og Købmand i Drammen Chr. Colletts ugifte Døtre Margrethe, f. 1849, og Elise, f. 1852. Den omtalte Fru Collett er vist Amtmandinde Johanne (Hanne) Collett, f. Collett (1822—1914), g. m. Amtmand i Akershus Amt Johan Collett. (Se A. Collett: Familien Collett og Christianialiv i gamle Dage, 1915, passim). ¶ 188,28 *i »Aftenbladet*] 5. August.

189,3 *vor Landsmand Boghandler Dahl*] Johan Dahl, Oehlenschlägers Beundrer og gode Ven (Oehlenschlägers Erindringer, IV, 1851, 111). A. skriver 6. August i Dagbogen: »Dahl er meget døv, godmodig og lever i de gamle øhlenschlägerske Tider«. Han var gift med Operasangerinden Emma Dahl, f. Freyse, der ogsaa er optraadt som Sangkomponist. A. var der til Middag 6. August. ¶ 189,5 *Bjørnson, (med hvem jeg er blevet Duus)*] Dagbogen 7. August: »Blev Du med Bjørnson oppe paa Egebjerg«. ¶ 189,6 *Theodor Boye*] Om ham og hans Hustru Sophie f. West se Noten til III, 68,30. Th. Boye døde 30. Juli 1871. ¶ 189,7 *Sembs*] Købmand Lars Semb, g. m. Theodor Boyes Søster Stella. ¶ 189,10 *hvorledes Rosenberg og Watt ere stødte mod hinanden*] Dr. phil. C. Rosenberg havde i Watts Blad Dagens Nyheder været sigtet for Desertion i 1848 og Mangel paa personligt Mod. Da Bladets Redaktion trods Rosenbergs Opfordring ikke vilde tilbagekalde denne ærerørige Sigtelse, overfaldt han 4. August foran Tivolis Koncertsal Watt med Skældsord og Slag — i den Hensigt at fremkalde en Scene, som kunde have en Duel til Følge. Watt gengældte Slaget, men tog derpaa Flugten og meldte

Rosenberg til Politiet. 14. August blev Rosenberg i den offentlige Politiret idømt en Bøde paa 20 Rdlr. til Københavns Kommunekasse, og da han i Mellemtiden i Fædrelandet Nr. 181, 8. August, havde indrykket et Forsvar for sin Optræden med nye Grovheder mod Watt, blev han under en ny Sag 25. September idømt en Bøde paa 100 Rdl. for »fornærmelige Udtryk og Skjældsord« (om Sagen Dagbladet Nr. 189, 196 og 232; 7. og 15. August og 26. September). Nyheden fik A. allerede 8. August fra Boghandler Dahl (Dagbogen).

NR. 693. Ikke tidligere trykt.

189,21 *Jönköping 28 August*] 25. August forlod A. Christiania og naaede over Kongsvinger og Karlstad Jönköping d. 27. ¶ 189,24—25 *Aviserne har vistnok meldt Dem om den hjertelige, storartede Modtagelse*] 18. August fejredes A. ved en Fest i den botaniske Have paa Tøien, hvori deltog ca. 400 Mennesker. Digteren og Eventyrsamleren, Sognepræst Jørgen Moe holdt Hovedtalen, og Bjørnson havde skrevet Sangen: »Velkommen hid fra æventyrets land«. Dagbladet bragte i Nr. 203, 23. August, et stort Referat af Festen efter norsk Morgenbladet; Fædrelandet Nr. 198, 28. August, aftrykte Moes Tale; Festen omtaltes ligeledes i Berlingske Tidende, Dagens Nyheder og Dagstelegrafien. ¶ 189,27 *hans Fader laae for Døden*] Fhv. Sognepræst Peder Bjørnson døde 25. August; se Bjørnsons Brev til A. af 21. September (Breve til A. 638—39).

190,4 *Stedets Præst*] Sognepræst til Eidskog Henry Emil Fearnley. ¶ 190,7—8 *Alvestad hvor Christine Nielsen har sin Hjemstavn*] Den store svenske Sangerinde Christina Nilsson (III, 284, 12) var født 1843 i Vederlöfs Sogn, nær ved Växiö i Småland; i Växiö var Esaias Tegnér Biskop fra 1824 til sin Død 1846. ¶ 190,11 *Onsdag er Deres Mand jo ikke hjemme*] A. kom der dog Onsdag 30. August; den foregaaende Aften var han kommet til Helsingborg fra Alvestad. Collin var om Onsdagen i Sparekassen. ¶ 190,22 *en Grev Rosen*] Om ham oplyser Dagbogen 27. August kun: »Ved Laxå kom i Vogn til mig Grev Rosen som jeg tidligere har mødt paa Reise og en General som skulde ned til Maneuvren«.

NR. 694. Ikke tidligere trykt.

191,3—4 *Det er allerede en Tid siden jeg saae Dem i Deres smukke Hjem ved Ellekilde*] Fra Helsingborg tog A. om Morgen d. 30. August over til Helsingør, hvor han fik et Værelse paa Briggs Hotel. Dagbogen fortæller: »Jeg vilde imidlertid besøge Collins i Hellebek og see deres nye Huus, men der var ikke en Vogn at erholde; da kom Dr Matthiesen fra Hellebek og tilbød mig Plads hos sig og at han vilde kjøre mig lige til Collins Dør. Ved Afskeden lovede jeg ham mit Portrætkort. Han bestilte Vogn i Kroen (for 9 $\frac{1}{2}$), at hente mig. Jeg traf Fru Collin og Louise, Rigmor Stampe og Fru Drevsen

som iaften vil reise til Kjøbenhavn. Det var sommerligt Veir. Den lille Havn Collins have anlagt er allerede blevet benyttet som Nødhavn. Klokken henved 6 kjørte jeg derfra; Louise og Rigmor Stampe kjørte med for at spadserer i Skovene, vi kjørte en Vei jeg ikke kjendte, (Manden paa Kroen kjørte selv). Den var gjennem Skoven, hvor Bregner og Lyng voxte. Det blev koldt før jeg naaede Helsingør, her drak jeg en halv Flaske Porter-Øl for at opvarmes, men følte mig ikke ganske vel derefter. Nu traadte Eduard Collin pludselig ind af Døren, han havde af Kromanden, hørt at jeg var her«. Næste Dag rejste A. hjem til København og tog fra Banegaarden ud til Rolighed. ¶ 191,14 *nede hos Theodor*] Han boede i Stueetagen i Dronningens Tværgade Nr. 19, Mellembygningen. ¶ 191,16 *i Torsdags*] 7. September. ¶ 191,22—23 *den første Nat sov jeg aldeles ikke*] Dagbogen 10. September: »Kun lidt Søvn fik jeg! flere Gange var jeg oppe og redede Sengen om, jeg blev tilsidst ganske ærgerlig, det var en Tortur at ligge her; mine Lemmer bleve som om de vare bankede, Madrassen lod sig ikke opvarme, det var som laae jeg paa den haarde kolde Jord. Først i Morgenstunden sov jeg lidt og kom ærgerlig og gnaven ned«. ¶ 191,30 *Bournonvilles ny Ballet*] Eventyr i Billeder, opf. 1. G. p. Det kgl. Teater 26. December 1871. Dagbogsblade vedrørende Ballettens Opførelse trykt Collin 104 og 106—07.

192,3—4 *Et Prakt-Exemplar af Eventyrene vil udkomme snart i London*] Fairy Tales. Illustrated by twelve large designs in colour after original drawings by E. V. B. [the Hon. Mrs. Boyle]. Newly translated by H. L. D. Ward and Augusta Plesner. 1872 [5: 1871]. 4to. A. fik Bogen i Julegave fra Reitzel og skriver meget træffende om den 15. December 1871 til Fru Scavenius: »Bogen koster fjorten Daler; den er intet Kunstværk, men en Pragt med Guld og Farver« (B&B II, 650). ¶ 192,9 *Idag otte Dage*] 18. September tog A. tilbage til Rolighed. ¶ 192,11 *Saint-d'Aubins Leilighed nede i Nyhavn*] Nyhavn Nr. 18^t; Forfatteren A. N. de Saint-Aubin (Carl Bernhard) beboede den ved sin Død 1865. 1. September gav Frk. Hallager A. Meddelelse om Lejligheden, d. 4. var han inde at se paa Værelserne, og d. 6. besluttede han sig til at tage tre Værelser (Dagbogen). ¶ 192,15—16 *Meget længes jeg nu efter at høre fra Ellekildes Beboere*] 18. September fandt han ved Tilbagekomsten til Rolighed et Brev fra Fru Collin, som han den følgende Dag besvarede. Ingen af disse Breve findes i den Collinske Brevsamling.

NR. 695. Ikke tidligere trykt.

192,26 *jeg kan flytte ind i denne Uge, mit Gulvtæppe er lagt*] Dagbogen 6. Oktober: »Fra i Dag har jeg mine Værelser hos Frøken Hallager«. — 7. Oktober: »Kjøbte Gulvtæppetøi«.

193,6 *næste Søndag*] 22. Oktober. ¶ 193,13—14 *Kongen af Sverrig har decoreret mig*

med St Olafs Comandeur Kors] Udnævnelser er dateret 11. September. Dagbogen 4. Oktober: »Om Aftenen kom Tjeneren fra det svensk norske Ministerium med Ordenen, den er ikke blot om Halsen men der fulgte med til Brystet, en Stjerne, det var den første jeg har faaet«. Koncept til et Takkebrev er trykt B&B II, 646. ¶ 193,17 *Cymbeline*] Eventyrligt Skuespil i 5 Akter af Shakespeare, opf. 1. G. p. Det kgl. Teater 4. Oktober 1871. ¶ 193,19 *Forrige Torsdag*] 5. Oktober. Dagbogen skildrer udførligt Hæggs forvirrede Afrejse. ¶ 193,23 »*Den store Søslinge*«] Dagbogen 24. September: »Skrev Eventyr: den store Søslinge; Begyndelsen havde jeg liggende fra Nizza, »den lille Havfisk«, nu gik den egenlige Tanke op for mig. Til en heel Deel«. — 27. September: »Igaar og i Dag har jeg gjennemlæst »Havet med dets Plante og Dyreverden«, for at have Kjendskab til det og benytte den i Eventyret den store Søslinge«. — 28. September: »Sad hele Formiddagen hjemme og skrev færdig Eventyret: den store Søslinge«. — 30. September: »reenskrevet trediegang: den store Søslinge«. — 1. Oktober: »Fuldført Reenskrivningen af »den store Søslinge«, den beskæftigede mig saa meget i Nat, at jeg kun sov lidt«. De følgende Dage læste han Eventyret højt for forskellige Venner. Trykt blev det i Illustreret Tidende, Nr. 638, 17. December 1871, optrykt i Nye Eventyr og Historier, Tredie Række, 1. Samling, 50—63 (SS, XV, 227—37).

194,4 *om De snarest glædede mig med Brev*] Det kom ikke, da Familien faa Dage efter flyttede ind fra Ellekilde; allerede 14. Oktober fortæller Dagbogen: »Besøgt Collins«.

Nr. 696. Ikke tidligere trykt.

194,12—13 *om jeg endnu i morgen er Menneske til at flytte ind*] Han flyttede først Mandag 23. ind i Nyhavn Nr. 18, men havde om Søndagen Besøg af E. Collin.

1872

Nr. 697. Ikke tidligere trykt.

195,4—5 *Jeg skal nemlig paa den Tid opereres*] Allerede Dagbogen 25. December 1871 fortæller, at Collin ikke er rask, har »ondt i Halsen og Knude paa Kjæbebenet«. 4. Februar: »Fik Brev fra Eduard Collin, skrevet iaftes, at han i Formiddag skulde opereres for den Knude han længe har baaret paa Kindbenet. Da jeg gik ud vilde Benene ikke bære mig, jeg havde en besværlig Gang til Friseuren, gik fra ham til Melchior's og nødte mig da at gaae ud til Collins, Klokken var nu henimod to; Operationen var vel overstaaet, Studsgaard udførte den og der var tillige Emil Hornemann, Plum,

Theodor Collin og Etatsraad Fenger. I fem Qvarter varede det, Eduard var kloreformeret, et stort Stykke af Kjæbebenet blev savet af efter at Kinden var sprættet op. Jeg gik nu til Hartmann og efter Eduards Ønske fortalte det, sagde det ogsaa til Melchiors[;] min stærke Nervøsitet har nu sat sig«. Collins Befindende kan følges gennem Dagbogen; A. besøgte ham hver Dag under Sygdommen. Torsdag 22. Februar hedder det: »Eduard gaar fra i Tirsdags, daglig, i Sparekassen og har det godt«.

NR. 698. Ikke tidligere trykt.

195,16—17 *hvor stor min hele Formue er ved denne Maanedes Udgang*] Dagbogen 4. Marts: »Fra Collin Opgivelse af den Formue han har [i Forvaltning]: 19,824 Rdlr 30 β. Det er Noget. Jeg har 1000 Rdlr om Aaret«.

NR. 699. Ikke tidligere trykt.

196,2 *Nu er De jo allerede halvveis paa Reisen*] Søndag 7. April rejste A. til Basnæs for at tilbringe et Par Dage hos Fru Scavenius, inden den aarlige Udenlandsrejse begyndte. Det fremgaar ikke af Dagbogen, hvad Collin sigter til Ordene om A.s synlige Betagelse, men det har maaske været Ængstelsen for, at William Bloch, der skulde med ham til Udlandet, ikke kunde faa Pas og Rejsetilladelse i Orden i rette Tid. ¶ 196,6—7 *Deres — mig ubekjendte — Reisefælle*] Forfatteren, cand. jur. William Bloch, den senere Sceneinstruktør ved Det kgl. Teater. Af hans nu tilintetgjorte Rejsedagbog citerer Reumert enkelte Stykker; se endvidere R. Neiiendam: *Mennesker bag Masker*, 1931, 137—45. Det var Fru Melchior, som havde foreslaaet Bloch som Rejseledsager (Dagbogen 8. Marts); A. selv vilde haft Einar Drewsen med, men da denne 15. Marts rejste til Paris, og da Jonas Collin ogsaa var forhindret, henvendte han sig 22. Marts til Bloch (Reumert 171). ¶ 196,13—14 *det urolige Selskabsliv, som De tager saa megen, og vist for megen, Deel i*] A. skrev 9. Februar til Louise Melchior: »Jeg kommer meget ud, altfor meget i Selskab, det jeg slet ikke skulde, thi jeg er ikke stærk nok dertil« (Reumert 169). Skønt Helbredet allerede var stærkt undergravet, kom han i Vinteren 1871—72 til flere Middagsselskaber end nogensinde før: hos Kongefamilien, Konsejlspræsidenten, Udenrigsministeren, den svenske Gesandt, Hoffolk, Adelige, Højfinansens m. m. ¶ 196,22—23 *Molbechs Lexicon*] Se III, 324,1—2 og Noten dertil. ¶ 196,29 *den foregaaende Dags Gilde for B.*] Fra og med 1. Marts 1872 fratraadte Bille som Redaktør af Dagbladet efter tyve Aars Virksomhed og afløstes af V. C. S. Topsøe. I den Anledning fejredes han 6. April ved en Festmiddag i Vincents Lokaler; A., der var blandt Indbyderne, deltog i Gildet, hvor Professor Ad. Steen holdt Hovedtalen, og Melchior talte for Billes Familie. »Festen var i alle Maader vel lykket«, skrev Fædre-

landet 8. April (Nr. 81), »og led kun under een Ulempe, som er gammel ved slige Lejligheder, nemlig en altfor langsom Betjening, der bevirker, at den højrøstede Lystighed, som først maa betegne Slutningen af et Gilde, indtræder for tidlig«.

197,¹ *Einar er kommet hjem*] Fra Paris og Rom. ¶ 197,² *Moderens Sygdom*] Dagbogen 11. Marts: »Conferensraad Drevsen har været her og sagt at hans Kone var meget syg af sit gamle Onde«. 13. Marts var det »Lidt bedre med Fru Drevsen, men hun kommer til at ligge længere Tid«; 5. April var A. der paa Afskedsvisit. Dagbogen 29. Juni: »Neuralgi i Underlivet og en Slags Betændelse i Tarmene, der lader Tungen faae Rifter og Revner, er hendes stadige Lidelse«.

NR. 700. Ikke tidligere trykt.

197,¹⁰ *i stadig Fremadgaaende til Velbefindende*] Kort efter Edvard Collins Operation blev hans Kone alvorligt syg. 15. Februar maatte hun gaa i Seng, og d. 22. hedder det i Dagbogen: »Jette Collin ligger i Nerve-Feber, Theodor talte betænkeligt derom«. ¶ 197,¹⁶ *Reitzel*] Carl Reitzel, Th. Reitzels yngre Broder og Kompagnon. ¶ 197,¹⁷ *Grevinde Holck, født Ryge*] Tidligere Skuespillerinde ved Det kgl. Teater Natalia Ryge (I, 300,22), gift 1853 med Grev Valdemar Holck. ¶ 197,¹⁷—18 *mine sidste Eventyr og Historier*] Nye Eventyr og Historier, Ny Samling [3: Tredie Række, 1. Samling], 1872. Bogen udkom 30. Marts og indeholdt: Lykken kan ligge i en Pind, Kometen, Ugedagene, Solskins-Historier, Oldefa'er, Hvem var den Lykkeligste?, Lysene, Det Utroligste, Hvad hele Familien sagde, »Dandse, dandse Dukke min!«, Spørg Amagermoer!, Den store Sølslange og Gartneren og Herskabet. ¶ 197,¹⁸—19 »*Gartneren og Herskabet*«] Mærkeligt nok indeholder Dagbogen intet om denne fortræffelige Histories Tilblivelse. Den oplæstes første Gang 29. Januar ved et Middagsselskab hos Grosserer Bernhard Ruben (Dagbogen) og er vistnok skrevet i de nærmeste forudgaaende Dage. Gartneren og Herskabet var det eneste af den nye Samlings Stykker, som ikke havde været trykt i Forvejen (Udg. 1872, 64—73; SS, XV, 237—44). ¶ 197,²⁰ *Lysene*] Dagbogen 27. Marts 1870: »Skrevet Historien Lysene«. Den tryktes første Gang i Den nye Almanak for 1871, udg. af Mads Hansen og Anton Nielsen, (39)—(42), optrykt i Nye Eventyr og Historier, Tredie Række, 1. Samling, 31—34 (SS, XV, 215—18). ¶ *det Utroligste*] Dagbogen 21. April 1870: »Middag hos Fru Koch, læste der: Det Utroligste, som jeg begyndte igaar og endte i Dag«. — 24. April: »Middag hos Hartmanns . . . Jeg læste Eventyret »det Utroligste«, som Hartmann fandt genialt; det gav mig Lyst til at udarbejde det endnu mere, og det gjorde jeg hjemme ud paa Aftenen«. Trykt første Gang i Oktober 1870 i Nyt dansk Maanedsskrift I, 1871, 49—52; optrykt i Nye Eventyr og Historier, Tredie Række, 1. Samling, 35—40 (SS, XV,

218—22). ¶ 197,21—22 *Worsaae og hans Broder*] Den berømte Arkæolog J. J. A. Worsaae og hans Broder Peter Marius Worsaae, Herredsskriver i Vejle.

198,10 *en ny Gjest*] Cand. jur. Ferd. Øllgaard, der tidligere havde været Manuduktør for Otto Scavenius.

NR. 701. Ikke tidligere trykt.

198,23 *Ifjor sendte jeg Dem Blomster herude fra Skoven*] Se Noten til S. 174,16. ¶ 198,26 *Ministeriet*] Krigsministeriet.

NR. 702. Ikke tidligere trykt.

200,6—7 *Plougs Svar til Bjørnson i Fædrelandet*] Bjørnson havde angrebet Ploug for hans formentlige Svigten af sine politiske Idealer i en Artikel Nogle Ord til Ungdommen i Tidsskriftet For Ide og Virkelighed, 1872, I, 217—43, som han udgav sammen med Rudolf Schmidt og Rasmus Nielsen. Ploug svarede nu i Fædrelandet Nr. 83 og 84, 10. og 11. April: Hr. Bjørnstjerne Bjørnson til Ungdommen. Om Polemikens Fortsættelse se Halvorsens Norsk Forfatter-Lexikon 1814—80, I, 1885, 337.

NR. 703. Ikke tidligere trykt.

200,16 *Leipzig 19 April*] Fredag 12. April forlod A. Basnæs, mødte Bloch i Korsør; de overnattede i Odense. D. 13. kom de til Hamburg, d. 15. til Hannover, d. 17. til Magdeburg, hvorfra de Torsdag 18. kørte til Leipzig. Om Opholdet i Odense Anderseniana I, 103. ¶ 200,24 *med Frue*] Bispinde Louise Engelstoft, f. Holm. ¶ 200,28—29 *den rige Banquier Coppel*] Bankier S. Coppel i Hannover; hans ældste Datter Ida var gift med Grosserer Bernhard Ruben i København, hvem A. havde været Gæst hos.

201,2 *den yngste Datter*] Clara Coppel. ¶ 201,4 *Dagen derpaa*] 17. April. ¶ 201,12 *den tyske Boghandler French*] Forlagsboghandler William French i Leipzig havde 1869 købt L. Wiedemanns Forlag, hvor A.s Bøger udkom, og førte det videre under Firma-navnet Johann Friedrich Hartknoch. 14. April 1869 fortæller Dagbogen, at A. har faaet Brev fra Boghandler Wiedemann, som har opgivet sin Handel og anbefalede sin Efterfølger. ¶ 201,14 *en elskværdig Familie Geibel*] Se Noten til S. 121,13. ¶ 201,18 *hendes Fødselsdag*] 28. April. ¶ 201,19 *Raasløffs*] Efter sin Afgang som Minister opholdt General Raasløff sig mest i Udlandet.

NR. 704. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

202,11 *Marg: H.*] Fru Serres gamle Pige Margrethe. ¶ *Fru Serre er meget syg*] Hun led af Vattersot i Underlivet. ¶ 202,15 *Sørgelige Ildebrande, som koste Mennesker Livet*]

14. April opstod der en farlig Brand i Badevej Nr. 11 paa Vesterbro. En Syjomfru, der var indespærret af Flammerne paa Kvisten, sprang ud af Vinduet og dræbtes paa Stedet. Fem Brandfolk kom tilskade under Redningsarbejdet, den ene saa alvorligt, at han døde næste Dag. 16 Familier blev husvilde ved Branden. Aviserne bragte de følgende Dage nye Enkeltheder om Ulykken, og der sattes Indsamlinger i Gang til Fordel for dens Ofre. Natten mellem 15. og 16. April udbrød der Ildløs i Schæfergaarden ved Jægersborg; to Mennesker omkom. ¶ 202,19 *Skuespiller V. Holst har nu taget sin Afsked*] Han optraadte sidste Gang paa Det kgl. Teater 31. Maj som Baron Nilus i Jeppe paa Bjerget. ¶ 202,20 *De væmmelige Skure omkring Theatret*] 8. April var Udgravningen af Grunden til Det kgl. Teaters nye Bygning begyndt; Linde var Chef for Teatret, Berner Intendant. ¶ 202,22 »*Forklaring og Forsvar*«] Bogen averteredes udkommet 22. April. Georg Brandes havde i Vinteren 1871—72 holdt den første Række opsigtsvækkende Forelæsninger over Hovedstrømninger i det 19. Aarhundredes Litteratur, der kort efter deres Afslutning udkom under Titlen Emigrantlitteraturen (1872). Bogen fremkaldte straks en Række Modindlæg; i *Forklaring og Forsvar* imødegaaer Brandes Rudolf Schmidt, C. Rosenberg og D. G. Monrad. ¶ 202,27 *en Artikel: »Religion« af Cand. S. Skov (Pseud:)*] I Januarhæftet af *Nyt dansk Maanedsskrift* (III, 1872, 301—24); Hæftet var først udkommet i April. Ludvig Lund, der af Fag var en dygtig Zoolog, havde kastet sig over æstetiske og religionshistoriske Studier. Den nævnte Afhandling var et dilettantisk Forsøg paa at skildre de religiøse Forestillingers ensartede Udvikling indenfor de forskellige Religioner. Lund havde indbudt til Diskussionsmøde 20. April i Studenterforeningen og havde ladet trykte Theses omdele. Efter at Teologen A. C. Larsen, Assistent ved Det kgl. Bibliotek, havde imødegaaet ham, og Lund givet et naivt Tilsvaer, opfordrede A. C. Larsen Forsamlingen til at forlade Salen, hvilket foregik under almindelig Munterhed. Undtagelsesvis var Mødet refereret i Pressen (saaledes Dagbladet Nr. 96, 22. April). Affæren er udførligt omtalt i Carl Dumreicher: *Studenterforeningens Historie 1870—1920*, I, 1934, 226—28, hvor ogsaa Lunds Theses er aftrykt. ¶ 202,28 »*Spanske Tilstande*«] *Spanske Tilstande* i Nutid og Fortid (1871). A. fik Bogen sendt fra Forfatteren (Dagbogen 6. November 1871).

203,23—24 *Min gamle Svoger Mathias Bøye i Laurvig er død*] 18. April.

NR. 705. Ikke tidligere trykt.

204,5 *Wien den 30 April*] 20. April kom A. fra Leipzig til Dresden; rejste derfra d. 25. til Prag, fortsatte d. 27. til Brünn og kom Søndag 28. til Wien.

205,5 *Musikeren Grützmacher*] Violoncelvirtuosen og Komponisten Friedrich Grütz-

macher. ¶ *Galleriets Bestyrer Hübner*] Historiemaleren Rud. Hübner, fra 1871 Direktør for Dresdner-Galleriet. ¶ 205,8—9 *har to voxne Børn med sin første Kone og 7 med den nuværende*] I første Ægteskab med Otilie v. Staff gen. v. Reitzenstein havde Beaulieu to Sønner og en Datter; i andet Ægteskab med Baronesse Anna v. Fritsch havde han en Søn og fire Døtre. ¶ 205,16 *Kammerherre Benzon*] Skal være: *Hofjægermester Benzon*; Dagbogen 17. Marts: Middag hos Guldsmed Michelsen med Hofjægermester Hartvig Benzon. Han arvede kort før sin Død 1875 Christiansdal (nu: Dalum Kloster) efter sin Fader Kammerherre Christian Benzon. ¶ 205,17—18 *Idag har jeg med Bloch været hos vor Minister Falbe*] A. klager i Dagbogen 30. April over, at »Modtagelsen var noget kold, særlig mod Bloch«. De var der til Middag 2. Maj. ¶ 205,19—20 *Balletten Flik & Flok*] Se Noten til S. 171,2. I Dagbogen 1. Maj kalder A. Balletten »et glimrende Kaleidoskop-Skue med Farver og Belysning, uden aandelig Betydning«. ¶ 205,20 *Carl Prices Broder*] Julius Price, siden 1855 Balletdanser ved Hofoperaen i Wien.

NR. 706. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

206,7 *Bladet Socialisten indeholdt for nogle Dage siden et Opraab*] 15. Oktober 1871 oprettedes den danske Afdeling af den socialistiske internationale Arbejderforening under Ledelse af en Centralkomite med Louis Pio som Stormester, og i Vinteren 1871—72 tog Agitationen fart. 2. April 1872 begyndte Ugebladet Socialisten at udkomme som Dagblad, samme Maaned udbrød den store Murerstrejke i København, og 2. Maj indeholdt Bladets Nr. 26 Indbydelsen til et Massemøde paa Nørrefællad Søndag 5. Maj Kl. 4, underskrevet af Lederne Louis Pio, Povl Geleff og Harald Brix, ledsaget af Pios Artikel: »Maalet er fuldt!«. Dagsordenen for Mødet gik ud paa dels at skaffe Midler til de strejkende Murere, dels at anmode Regeringen om Udnævnelsen af en Arbejdsminister og Oprettelsen af Voldgiftsdomstole i faglige Stridigheder. 4. Maj forbød Politidirektør Crone Afholdelsen af Mødet. Da Pio desuagtet fastholdt, at det skulde finde Sted, arresteredes alle tre Ledere samme Nat. Mødet var dermed opgivet, men Søndag Eftermiddag strømmede en Mængde Mennesker ud mod den afspærrede Fællad. Da Mængden vilde tiltvinge sig Adgang, blev den splittet af en Eskadron Husarer, der blev modtaget med Stenkast, og i Aftenens Løb fandt der forskellige Gadeoptøjer Sted. Myndighederne holdt et betydeligt Opbud af Militær i Beredskab, dog ikke Dragoner fra Næstved, som Collin fortæller (C. E. Jensen og F. J. Borgbjerg: Socialdemokratiets Aarhundrede, II, 1904, 263—69). ¶ 206,24 *et Brev fra mig*] Nr. 702.

NR. 707. Ikke tidligere trykt.

207,9 *Innsbruck den 8 Mai*] 4. Maj gik Rejsen videre fra Wien til Linz, d. 5. til Salzburg. 7. Maj tog A. herfra til Kufstein og kom d. 8. til Innsbruck.

207,27 *en Bazar*] Til Fordel for Understøttelseskassen for Sømænds Efterladte, 5.—8. Maj.

208,1 *Collins i Bredgaden*] Skal være i *Dronningens Tvergade*. ¶ 208,9 *Grev Raben-Levetzau fra Lekkene*] Den senere Udenrigsminister Grev Frederik Raben-Levetzau. Hovedgaarden Lekkende ligger i Baarse Herred, Øster-Egesborg Sogn, mellem Vordingborg og Præstø. ¶ 208,9—10 *Baron Holck fra Kjøbenhavn*] Baron Christian Holck, senere Lensbaron og Besidder af Baroniet Holckenhavn. ¶ 208,17—18 »*De hvide Roser*«] Lystspil i 3 Akter af William Bloch og Nicolaj Bøgh, opf. i. G. p. Det kgl. Teater 21. Maj 1872. ¶ 208,20—21 *Bloch er en meget opmærksom og godmodig Reise Kammerat*] Dagbogen 5. Maj indeholder følgende, for A. meget karakteristiske Udtalelse: »B er meget søvnig om Morgenens og ikke let at faae op; han vælger altid de dyreste Retter, holder mere af Viin end Øl, ønsker Sukkerbrød etc. — kort er lidt dyrere end jeg selv, men dertil særdeles godmodig, opmærksom og fornøiet med hvad han seer. Jeg har Fornemmelse af at jeg er lidt ærgerlig og heftig imellem«.

NR. 708. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

209,10 *mit Brev, som jeg adresserede til Innsbruck*] Nr. 706. A. modtog det 9. Maj, netop som han havde afsendt Brev Nr. 707. ¶ 209,16 *den saakaldte Stormester*] Louis Pio. ¶ 209,17 *Muursvendene vedligeholde endnu deres »Skrue«*] Strejken, som tabtes, endte først 27. Maj; den havde da varet i næsten syv Uger. ¶ 209,24 *I overmorgen reiser Jonas til Stockholm*] I Dagbladet Nr. 124, 28. Maj, findes følgende Meddelelse: »Dansk Samling i Sverig. I Post- och Inr. Tidn. læses Følgende: Det zoologiske Rigmuseum har i disse Dage ved Kjøb erhvervet sig en storartet Samling af Præparater, oplysende de skandinaviske Padders Benbygning og dens Forskjelligheder efter Alder og Kjøen. Samlingen, som skal bestaa af 17,000 enkelte Stykker, er præpareret af Cand. mag. Jonas Collin i Kjøbenhavn og vil uden Tvivl blive en ligesaa stor Prydelse for vort Museum, som den vidner om fortjenstlige Studier i vort Naborige«. Salget af Samlingen og den paatænkte Stockholmsrejse omtales allerede i Dagbogen 20. Marts.

210,13—14 *cand: thelg: Frederik Nielsen*] Den senere Professor i Kirkehistorie og Biskop i Aalborg og Aarhus.

NR. 709. Ikke tidligere trykt.

210,24 *Venedig den 16 Mai*] 10. Maj rejste A. og Bloch fra Innsbruck til Bozen, kom næste Dag over Mori og Arco til Riva ved Garda-Søen. 13. Maj sejlede de herfra til Desenzano og naaede d. 14. over Verona og Padua Venedig.

211,14—15 *som jeg bilder mig ind er Begyndelse til Skjægge-Pest*] Om andre indbildte Sygdomme paa Rejsen se Blochs Dagbogsnotat af 3. Maj (Reumert 177). ¶ 211,26

Innsbruck. Anden Pindse Dag den 20 Mai] A. var 17. Maj rejst fra Venedig til Verona, kom d. 18. til Bozen og 19. Maj, Pinsedag, til Innsbruck.

212,12 *Efterretningerne om Einar*] En begyndende Sindssygdom. ¶ 212,15—16 *Badene ved Christiania*] Grefsen Vandkuranstalt. ¶ 212,22 *den unge Rung*] Sekondløjtnant G. A. Rung, Søn af Henrik Rung (se II, 89,25 og Noten dertil). ¶ 212,24 *hans Forlovede*] Christiane v. Westen Berg, Datter af cand. jur. Hans Christian v. Westen Berg til Skovsbo (1811—51). ¶ 212,29—30 *Nicolai Bøgh*] Forfatter, yngre Broder til Frederik Bøgh.

NR. 710. Ikke tidligere trykt.

213,13 2 *Dimer*] En Dime er en nordamerikansk Sølv mønt, Værdi: $\frac{1}{10}$ Dollar.

NR. 711. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

214,5—6 *hvorledes et idag afsendt Brev skal kunne naae Dem i Nürnberg*] Det lykkedes imidlertid; Brevet kom 28. Maj, A. besvarede det omgaaende, inden han sluttede sit den foregaaende Dag paabegyndte Brev (Nr. 712), se S. 216,5. ¶ 214,11 *Odense borgerlige Skyttelaug*] A. var Æresmedlem af Lauget og havde ogsaa tidligere været indbudt til at deltage i dets Fester (Anderseniana I, 88—89). Grosserer H. C. G. Holbech var Medlem af Oldermandskabet for Skyttelaug. ¶ 214,25 *Studsgaard*] Kirurgen Dr. med. C. L. Studsgaard, den senere Overkirurg ved Kommunehospitalet; han havde opereret Edvard Collin (se Noten til S. 195,4—5).

215,1—2 *sin Ledsager den unge Dr. Pauli*] Den senere Overlæge ved Diakonissestiftelsen R. Paulli. Han var dengang Amanuensis hos sin gamle Onkel Professor Ole Bang, en af Byens mest søgte Huslæger, hvis Universallægemedel var koldt Vand. Han har vel tilraadet Grefsen og givet Anvisning paa sin Nevø som en paalidelig Rejseledsager for den syge (Meddelt af Bibliotekar R. Paulli).

NR. 712. Ikke tidligere trykt.

215,9 *Nürnberg den 27 Mai*] Natten mellem 20. og 21. Maj skete det udførligt omtalte Uheld, at A. styrtede ud af Sengen og blev forslaaet samt fik en Flænge over Næsen. D. 21. kom han til München, rejste d. 25. videre til Augsburg, derfra d. 26. til Nürnberg. ¶ 215,12 *et stort Uheld*] Se ogsaa Beskrivelsen i Brevet til Fru Melchior af 26. Maj, B&B II, 652—54. ¶ 215,24 *jeg føler mig som »Masetto« morbarket*] Hentydning til Mozarts Don Juan, 2. Akt, 1. Scene.

216,1—2 *fik jeg ondt, blev svindel og maatte ud*] Dagbogen 24. Maj: »Dørlukkeren aabnede for mig et Vindue, bragte mig en Stol og tilsidst da Vandringen blev mig forlang førte mig ud alene, gjennem de fleste Sale vi havde været i«.

NR. 713. Ikke tidligere trykt.

216,23—24 *Deres »Fald mellem Bjergene«*] Dagens Nyheder Nr. 141, 29. Maj: »H. C. Andersen var for en Uges Tid siden i München paa Veien hjem til Danmark. Hans Hjemreise er bleven paaskyndet noget af Helbredshensyn. Et Fald i Bjergene, ved hvilket han har stødt Ben, Arm og Hovede, gjør imidlertid, at han reiser langsomt«.

¶ 216,27 *Frøken Suenson*] Minna Suenson, Datter af Kontreadmiral Edouard Suenson, Chefen for den danske Nordsøeskadre i Kampen ved Helgoland 1864.

217,3 *Fredag*] 31. Maj.

NR. 714. Ikke tidligere trykt.

217,19 *Basnæs ved Skjelskjør den 8 Juni*] Hjemreisen fra Nürnberg forløb saaledes: fra Nürnberg 29. Maj i Dagsrejser over Hof, Leipzig, Halberstadt, Braunschweig, Harburg til Hamburg med Ankomst 3. Juni. Videre herfra til Fredericia 5. Juni, til Korsør d. 6., hvor A. fandt Telegram fra Fru Melchior om for et Par Dage at tage ind i Lejligheden i Nyhavn. Han bestemte sig da for næste Morgen at tage Ekstrapost til Basnæs.

218,1—2 *»Hjemkomstens første Øieblik«*] Se Noten til III, 128,25—26. ¶ 218,5 *Fru Castenskjold havde faaet en lille Pige*] Marie Elisabeth Castenschiold, f. 6. Juni 1872, d. 8. August s. A.

NR. 715. Ikke tidligere trykt.

219,5 *»Rolighed« . . . den 20 Juni*] Besøget paa Basnæs varede til 13. Juni, da A. rejste ind til København og paa Banegaarden afhentedes af Harriet Melchior med Vognen fra Rolighed. Brevet er skrevet Fredag 21., ikke Torsdag 20. ¶ 219,20 *Udstillingen*] Den nordiske Industri- og Kunstudstilling, aabnet 13. Juni. Den laa paa Terrænet ved den nedrevne Vesterport mellem Tivoli og Vester Voldgade med Hovedbygningen, den endnu eksisterende Industribygning (opf. af V. Klein), ud mod den nye Vesterbros Passage. 17. Juni var A. første Gang paa Udstillingen.

220,3—4 *Conferentsraad David*] Han var Nationalbankdirektør og saaledes Einar Drewsens Chef. ¶ 220,10 *Veddeløbene her uden for Kjøbenhavn*] Paa Eremitagesletten 15. Juni. ¶ 220,15 *Lehmanns Bog*] Orla Lehmanns efterladte Skrifter udgivne af Hother Hage. I (1872). Bogen var udkommet i Maj og indeholdt Lehmanns Erindringer indtil 1848. Stor Opsigt vakte Kap. IX: Kjøbenhavn i Frederik VI's Dage (S. 205—33), ved det mørke Billede Lehmann tegnede af den idylliske Guldaldertid. Herimod protesterede H. P. Holst i For Romantik og Historie, VIII, 1872, 643—54: »Var det virkelig saa galt? Et Indlæg mod Orla Lehmanns »Kjøbenhavn i Frederik den Sjettes Dage«.

¶ 220,17 *Hauchs Erklæring til Fordeel for Brandes*] Carsten Hauch

døde i Rom 4. Marts 1872. Det i Maj udkomne Februarhæfte af Nyt dansk Maanedsskrift indeholdt følgende posthume Erklæring, som havde været nægtet Optagelse i Dagbladet, Berlingske Tidende og Fædrelandet: »Af alle de unge Mænd, som jeg i den Tid, jeg i Kjøbenhavn har været Professor ved Universitetet, er kommet i Berøring med, veed jeg Ingen, der i æsthetisk Begavelse og Kundskaber i denne Retning kan sættes ved Siden af cand. mag. G. Brandes, hvorfor jeg ubetinget anseer ham for at være den meest Berettigede til at beklæde den Post, som nu ved min Død er blevet ledig. Rom, den 17de Februar 1872. C. Hauch« (Nyt dansk Maanedsskrift, III, 1872, 488). ¶ 220,21 *Frøken Fibigers Død*] Mathilde Fibiger døde 17. Juni 1872 i Aarhus, hvortil hun 1870 var forflyttet fra Nysted (smlgn. S. 104,1). ¶ 220,22 *Axel Liebmann*] Emil Hornemanns Søstersøn, Søn af Marie Hornemann i hendes Ægteskab med Botanikeren Professor F. Liebmann. Axel Liebmann var en begavet Musiker og lovende Komponist, men døde kun 26 Aar gl. Han ægtede 1874 den senere Sanglærerinde Nanna Lehmann, der ogsaa er optraadt som Komponist, en Broderdatter af Orla Lehmann.

Nr. 716. Ikke tidligere trykt.

222,3 »*Den ny sensualistiske Lære og Dr. Brandes*«] Den nye sensualistiske Lære og Dr. G. Brandes, af Ax (1872). Bogen var forfattet af Stadslægen i København, Justitsraad, Dr. med. P. A. Schleisner og hævdede, at den engelske Positivisme fremfor den franske burde være forbilledlig for dansk Kultur og Tænkemaade.

Nr. 717. Ikke tidligere trykt.

222,22 *med Zerline*] I Mozarts Don Juan, Duetten i 1. Akt, 3. Scene. ¶ 222,22—23 *Troer De at jeg tør og bør vove det?*] Den i det følgende omtalte Udfugt til Sverrig blev opgivet, men 23. Juli rejste A. til Helsingør, tog ind paa Briggs Hotel og besøgte næste Dag Collins. 25. Juli vendte han tilbage til Rolighed. Om dette hans sidste Hellebæk-Besøg fortæller Dagbogen 24. Juli: »Leiede en Vogn for 4 Rdlr ud til Hellebek, det var 22 Grader i Skyggen, jeg havde tykke sorte varme Klæder og min Vinterfrakke, Solen brændte, Paraplyen spændte jeg ikke op, det var en stegende Varme, jeg kom udkogt til Billes i deres nye Landsted, spiste der Frokost, var ganske skjør i Hovedet, læste de tre Eventyr [>: Tante Tandpine, Krøblingen og Loppen og Professoren], saae Haven og kørte Kl 12 til Collins; Fru Valia Lund og den unge Thyberg var der. Jeg blev til halv 6, da kom min Vogn og jeg kørte op i Skoven til Skovfoget Bruun hvor Maleren Carl Bloch boer, de vilde overtale mig til at overnatte, men jeg blev kun en 10 Minutter og tog saa til Helsingør, hvor jeg spadserede paa Skibsbroen i det varme, stille Veir. — Sundet var blaagrønt, som en italiensk Indsøe«.

223,7 *I Lørdags*] 7. Juli var der stor Middag paa Rolighed for »Deltagerne i det nordiske nationaløkonomiske Møde og Udstillings Comiteen«. ¶ 223,9 *Grev Sponeck*] Nationalbankdirektør, Rigs greve Wilhelm Sponeck, den tidligere Finansminister. ¶ 223,12 »*Jeg er en Skandinav*«] Se I, 277—79. ¶ 223,13 *Cramer*] De Forenede Staters Gesandt i København siden 1870, Dr. phil. Michael J. Cramer; han var tidligere Metodistpræst og en anset Teolog. ¶ 223,16 *Redacteur Sohlmann*] August Sohlman, Redaktør af Aftonbladet i Stockholm og ivrig Skandinav. ¶ 223,21 »*Tante Tandpine*«] Denne Gang var det lykkedes A. at fuldføre Eventyret (smlgn. S. 155,5—6 og 176,2 og Noterne dertil). Dagbogen 29. Juni: »Hele Dagen har jeg skrevet paa »Tante Tandpine«, saa at jeg følte mig ganske træt«. — 4. Juli: »Kjørt ind til Byen og hentet flere Papir-Lapper hvorpaa jeg har skrevet Udkast til Tante Tandpine, kom hjem og skrev flittigt paa det, ordnede og fik mere Klarhed og Heelhed«. — 5. Juli: »Skrev fra Morgen til Aften paa Tante Tandpine, fik den istand men føler mig træt«. — 11. Juli var der Middagsfremmede paa Rolighed: »Jeg læste for dem Tante Tandpine, som nu er færdig og vel afrundet. Jeg har reenskrevet hele Dagen«. Allerede d. 9. havde han læst Eventyret for Fru Drewsen, d. 12. »reenskrev jeg Resten af Tante Tandpine«. Umiddelbart herefter skrev han »Krøblingen« (oprindeligt kaldet »Eventyrbogen«) og »Loppen og Professoren« (12.—18. Juli). Mellem de mange Oplæsninger af de tre nye Eventyr, som omtales i Dagbogen, fortjener en enkelt at anføres her: 2. August, under Besøget paa Petershøi: »Læst for Dr Georg Brandes og hans yngre Broder, som skriver Kritikker i illustrerede Tidende [o: Edvard Brandes], hans Moder var der, samt Sangerinden Fru Salomon fra Rusland og Frøken Salomonsen. Der var stor Glæde, og Tante Tandpine vakte megen Lystighed, alle tre Historier tiltalte den unge Kritik, jeg talte og fortalte om bekendte Størrelser oplevede Begivenheder, jeg blev meget livlig og Klokken var over fire da jeg kom hjem til Fru Henriques«. Tante Tandpine udkom 23. November i A.s sidste Eventyrhæfte Nye Eventyr og Historier, Tredie Række, 2. Samling, 1872, 57—73 (SS, XV, 285—96). ¶ *Einar er jo nu ved Vordingborg*] Paa Oringe Hospital. ¶ 223,25 *Recke*] Ernst v. d. Recke; hans lyriske Drama i 3 Akter Bertran de Born opførtes 1. G. p. Det kgl. Teater 7. Januar 1873. Karakteristiske Dagbogsudtalelser i Tilknytning til Stykkets Première er trykt Collin 141—42.

NR. 718. Ikke tidligere trykt.

224,1 *Basnæs den 31 August*] 20. August forlod A. Rolighed og rejste til Basnæs, hvor han blev til 2. September. Det var hans sidste Besøg paa Gaarden. ¶ 224,5—6 *jeg antager at det var under mit korte Ophold ude hos Henriques*] A. var 29. Juli—5. August paa Petershøi, men synes ikke derfra at have skrevet til Fru Collin. ¶ 224,8—9 *hun har*

sit tunge Sind] Hun havde 8. August mistet sin lille Datterdatter Marie Elisabeth Castenschiold (se Noten til S. 218,5). Skal man tro Dagbogen, var A. selv heller ikke for fornøjelig under dette Ophold; flere Udtalelser tyder paa, at han, som det hedder 30. August, var i »kjedeligt, gnavent Humeur«. ¶ 224,13 *Portnøglen*] Dagbogen 9. August: »Skrevet paa Portnøglen«. — 11. August: »Gik tidlig op og skrev paa Portnøglen«. — 12. August: »Sluttet »Portnøglen«. Han oplæste Historien d. 15. for Torsdagsgæsterne paa Rolighed. Ideen til Historien synes at stamme fra en Nøgle-Séance paa Maxen, som skildres i Dagbogen 15. Maj 1854. Den udkom 23. November i Nye Eventyr og Historier, Tredie Række, 2. Samling, 1872, 23—40 (SS, XV, 264—75). 16.—24. September skrev han sin sidste Historie: Hvad gamle Johanne fortalte; det er altsaa urigtigt, naar Tante Tandpine i A.s Bemærkninger til Eventyr og Historier kaldes »det senest digtede og nedskrevne« (SS, XV, 318). ¶ 224,16 *Fru Serre er død*] 7. August 1872. ¶ 224,21—22 *Da De . . . med Deres Mand besøgte mig*] 6. August (Dagbogen).

NR. 719. Ikke tidligere trykt.

225,19 *vor Indflytning*] 27. September kom Collins til Byen. ¶ 225,21 *Louises Bryllup*] Dagbogen 3. Oktober: »Fik Brev fra Fru Jette Collin at Louise og Viggo i Formidag blive viede i Gjentofte Kirke og derfra tage til Ellekilde hvor de blive til Slutningen af Maanedens«. — 7. Oktober: »Foræret Louise Drevsen født Collin og Gemalen Viggo 12 Sølvtheskeer (21 Rdlr)«.

226,7 *de to Fiskerfamilier*] Wiedemanns og Svendsens.

NR. 720. Ikke tidligere trykt.

NR. 721. Ikke tidligere trykt.

227,12 *11/11 72*] Samme Dag havde Th. Collin hentet A. paa Rolighed, hvor han havde tilbragt en Uge, »da herude paa Broen graserede Mave-Sygdom, og jeg let kunde smittes«; han spiste til Middag hos Edvard Collin. Han var allerede da alvorligt syg.

1873

NR. 722. Ikke tidligere trykt.

228,3—4 *I Dag har jeg faaet Halvdelen af mine Sager bragt hen til Hr Moses Melchior*] A. havde opsagt sin Lejlighed Nyhavn Nr. 18 hos Frk. Hallager og var begyndt at

rydde sine Værelser. 12. April, to Dage før han begyndte sin sidste Udenlandsrejse, flyttede han hen i Hotel Royal. — Mellem dette Brev og dets Forgænger ligger en Række triste Sygdomsmaaneder, hvor den Kræftsygdom, der tilsidst lagde ham i Graven, aabenbart for Alvor viste sig. En Række Symptomer ledsagede Sygdommen: Smærter over Lænden, i Maven og i Siden, Slimhoste og Stakaandethed, Svimmelhed og Mathed i Benene, Søvnløshed og uendelig Træthed. Han blev tilset af Th. Collin og Emil Hornemann, havde dagligt mange Besøg af deltagende Venner og var ikke sengeliggende, men havde Sygeplejerske. Allerede 15. December 1872 var han saa meget bedre, at han kunde køre en lille Tur, og i den følgende Tid stillede Melchior næsten dagligt deres Vogn til hans Disposition. 27. Januar 1873 var han første Gang ude til Middag, hos Collins, men var endnu de næste Par Maaneder meget svag. ¶ 228,10 *Eventyr og Historier*] 4. Oplag af de to første Bind med Vilhelm Pedersens Tegninger. Dagbogen 3. Marts: »Besøg af Reitzel, han antog at jeg ved Aarets Slutning fik for Eventyrene, 4000 Rdlr«. A. har dog misforstaaet Reitzel; den ny Udgave skulde trykkes i 4000 Eksemplarer, men han skulde have 3000 Rdlr. i Honorar (se Opgørelsen over A.s Honorarer i Aarene 1853—73 i C. A. Reitzels Arkiv, Kgl. Bibliotek, Ny kgl. Samling Nr. 2937, 4to). Dagbogen 22. September: »Reitzel bragte mig 200 Rdlr af Honoraret for Eventyrene med Pedersens Illustrationer, før Reisen fik jeg 800, altsaa har jeg nu faaet 1000 Rdlr og har tilgode 2000, der er trykt 4000 Eksemplarer«. Smlgn. S. 274,23—24. ¶ 228,13 *paa Mandag eller Tirsdag otte Dage*] Han fik Pengene Tirsdag 8. April. ¶ 228,19 *Tandlægen*] Juan Voss. 19. Januar trak han A.s sidste Tand ud (Collin 142).

229,2 *paa Onsdag*] 2. April. A.s Fødselsdag fejredes dette Aar hos Collins. ¶ 229,3 *et Bilag til mit Testament*] Findes nu i H. C. Andersens Hus, Odense; se Anderseniana I, 103—04. Han fik det dog først afleveret, da han næste Gang, Mandag 7. April, var til Middag hos Collins. ¶ 229,5 *det første Testament*] Se Noten til II, 328,16.

NR. 723. Ikke tidligere trykt.

229,12 *i Dag*] Om Mandagen var A. fast Middagsgæst hos Collins. Han kom der ogsaa Mandag 31. Marts; Fru Collin kørte ham hjem efter Bordet.

NR. 724. Ikke tidligere trykt.

229,20 *Brev fra Dem*] 14. April var A. rejst fra København, denne Gang ledsaget af den unge Digter og Literaturhistoriker Nicolaj Bøgh, hvis Dagbog fra Rejsen i Ud- drag er trykt i Julebogen, 1915, 51—71. De overnattede i Korsør og fortsatte næste Dag til Fredericia, hvorfra A. skrev til Fru Collin. Brevet er ikke bevaret i den Collinske

Brevsamling. ¶ 229,21 *Deres, om end korte saa dog saa stormfulde Søreise*] Over Storebelt. Dagbogen 15. April: »Solskin men en kold stærk Blæst, vi maatte over med det lille Dampskib Freyr, jeg blev i Kahytten, Søen gik høit; to Herrer bleve søsyge nede og en stor Mængde Reisende blev det oven paa, mellem disse Nicolai Bøgh«. Et samtidigt Brev til Fru Melchior beskriver Overfarten (Reumert 189—90).

230,4—5 *Student . . . Ox*] Stud. theol. E. L. Oksen. I Etagen ovenover A. i Nyhavn Nr. 18 boede to teologiske Studenter, E. L. Oksen og Mathias Weber. Under A.s Sygdom havde de været meget opmærksomme og deltagende overfor ham, besøgt ham flittigt, hver Aften bragt ham Berlingske Tidende, kørt Tur med ham, naar Melchiors var forhindrede osv. ¶ 230,11 *Watt har endnu ikke været her*] Dagbogen 31. Marts: »Besøg af Watt, der havde faaet Brev fra den franske Journalist Gregoire, der vilde oversætte og lade illustrere mine Eventyr, med Undtagelse af dem Soldi havde udgivet; denne holdt paa at de vare hans Eiendom, det jeg ikke kan begribe, da jeg ikke har overladt ham disse«. — 10. April kom Watt igen med en Skrivelse fra Grégoire. 13. April, Dagen før Afrejsen, var A. til »Middag hos Eduard Collin, der skrev for mig en Skrivelse til Gregoire, efter min Opfattelse og ikke som Watt havde givet mig til Underskrift. Strax paa Aftenen kom Watt og blev ilde stemt ved at jeg ikke vilde underskrive hans Skrivelse, sagde, at min havde ikke Betydning for Loven i Paris, jeg forstod ikke hele hans Forklaring og da han vedblev kom jeg i saadan nerveus Stemning, at jeg brast i Graad og sank om paa Sophaen. Jeg bad ham tale med Eduard Collin om den hele Sag, selv var jeg slet ikke skikket til at forhandle videre. Jeg følte mig saa syg« (Dagbogen). — 23. April, Frankfurt: »Jeg fik Brev fra Watt, med de kjedsommelige Papirer om at give Gregoire Ret til at oversætte mine Eventyr. Watt har ikke faaet talt med Collin og synes at have søgt Theodor og ikke Eduard«. Om Grégoire se videre G. Brandes: *Levned*, I, 1905, 194 ff. ¶ 230,13 *Emil Hartmanns sidste Skuffelse*] Emil Hartmann havde sat ny Musik til Saint-Georges gamle Syngestykke i 2 Akter Korsikaneren; det opførtes 1. G. p. Det kgl. Teater 7. April 1873, men gik kun fire Gange. 9. April skriver A. i Dagbogen: »Besøg af J. P. Hartmann. Emils Korsikaner har ikke gjort Lykke, jeg troede det dog da han bliver saa særdeles protegeret og baaret frem«. ¶ 230,29 *Forfatteren Collingwood*] Lægen og Zoologen Cuthbert Collingwood; hans Bog *the travelling birds* kom i London 1872.

NR. 725. Ikke tidligere trykt.

231,7—8 *Deres Brev fra Hannover*] 16. April kom A. fra Fredericia til Slesvig, d. 17. til Hamburg, hvorfra han og Bøgh d. 19. rejste til Hannover. De holdt Hvil i denne By d. 20.; næste Dag afsendte A. det her omtalte Brev til Fru Collin, som ikke er be-

varet i den Collinske Brevsamling, og Rejsen gik om Eftermiddagen videre til Kassel. ¶ 231,18 *L. I. Hjertas Boghandel i Stockholm*] Den betydelige svenske Publicist, Politiker og Industridrivende Lars Hierta (1801—1872) havde foruden sine mange andre Virksomheder siden 1829 haft et betydeligt Bogforlag. 1871 var det blevet solgt til et Aktieselskab. Den paatænkte fuldstændige Oversættelse udkom først efter A.s Død: *Sagor och berättelser af Hans Kristian Andersen i to Bind 1876—77*. En Efterskrift oplyser, at E. Collin har gennemset hele Oversættelsen og har været raadspurgt i sproglige Tvivlstilfælde. Oversætterarbejdet blev overdraget til Redaktør Karl Johan Backman, som havde et godt Navn, og som af A. tidligere havde oversat f. Eks. Lyckoper (1870). Imidlertid døde Backman allerede 23. Juni 1874, førend Arbejdet blev færdigt. Fra og med *Den store Søslinge* er de sidste Eventyr, som oplyst af Anton Blanck (En okänd Strindbergsöversättning från H. C. Andersen, Samlaren, 1920, 167—68), oversat anonymt af August Strindberg. ¶ 231,27 *Hegel*] Forlagsboghandler, Kancelliraad F. V. Hegel.

232,18 *Japaneserne*] 18.—23. April gæstedes København af et japansk Gesandtskab. Statsomvæltningen 1868 havde aabnet Japan, der hidtil havde været et lukket Land, for Omverdenen. 1871—72 havde Det store Nordiske Telegrafskab udlagt Kabler fra Vladivostok til Nagasaki; samtidig havde Orlogsfregatten Tordenskjold, der deltog i Udlægningen af Telegrafkablet, vist Flaget i Japan. Da A. 17. April kom til Hamburg, var alle de bedste Værelser i Hotel de l'Europe optaget af det japanske Gesandtskab, saa han maatte tage ind paa Hotel Kronprinz (Dagbogen). ¶ 232,19 *Moltke*] Lensgreve Frederik Moltke-Bregentved. ¶ 232,24—25 *Den fornemste i Gesandtskabet*] Aviserne kalder ham Sionii Tomomi Iwakura (Dagbladet Nr. 91, 21. April). ¶ 232,27 *Øl Revolutionen i Frankfurt*] Dagbladet Nr. 93, 23. April, bringer et Telegram om alvorlige Uroligheder i Frankfurt a. M., hvor Pøbelen havde ødelagt 16 Ølhaller og Bryggerier, og hvor der i Gadekampe med Militæret havde været 12 Døde og 37 Saarede, medens 120 var blevet arresterede. Aarsagen var, at Ølpriserne var blevet forhøjede med 12½ %. En længere Artikel om Urolighederne findes i Dagbladet Nr. 96, 26. April.

Nr. 726. Ikke tidligere trykt.

233,9 *Bern, den 30 April*] 25. April gik Rejsen fra Frankfurt til Heidelberg; d. 27. videre til Offenbourg, d. 28. til Basel og d. 29. til Bern.

234,1 *Dr Dor*] I et Brev til Bille af 12. Juni 1873 kalder A. ham Professor Dor (B&B II, 672), han omtaler ham i Dagbogen 29. April som »en ung venlig Mand, der lignede noget Componisten Rung«, og paa Tilbagerejsen besøgte han 9. Juni Dors og læste højt for deres Smaabørn. Et Brev fra Dor til A. i den Collinske Brevsamling synes at

være underskrevet: H. Dor. Efter dette skulde der være al Rimelighed for, at Dor er identisk med Professor ved Universitetet i Bern Henri Dor, f. 1835 i Vevey. Men han var ganske vist Oftalmolog af Fag, saa man undrer sig over, at A. just har søgt hans Assistance. Maaske har Dor været en personlig Bekendt af Emil Hornemann, fra hvem A. havde Anbefalingskrivelse til ham. ¶ 234,9 *Glion*] Landsby og Kursted ved Montreux.

235,1 *Lægen der skal see til mig i Glion*] Dagbogen 2. Maj kalder ham: »Dr: Maret«. ¶ 235,5 *det var mit Hjerte der var »svagt«*] Dagbogen 3. Maj: »Besøg til Morgen af Dr Dor, som opmuntrede mig, bad mig ikke ved min Phantasi at arbeide mod Lægerne, jeg havde en lille Svaghed i Hjertet jeg vist havde baaret i en Snees Aar og kunde bære ligesaa længe til uden Fornemmelse deraf, det var aldeles intet at omtale og skulde ikke være sagt mig«. ¶ 235,24 *Fru Blædel*] Henriette Blædel, f. Dons, gift med Præsten N. G. Blædel. Hun var Moster til Nicolaj Bøgh, der som ganske ung i ti Aar var i Huset hos Blædels.

NR. 727. Ikke tidligere trykt.

236,6—7 »*Sundhed og godt humeur*«] Se Noten til II, 201,13. ¶ 236,15 *i mit Baghuus*] Collins boede, som tidligere nævnt, i Mellemlbygningen (Havehuset) i Dronningens Tvergade Nr. 19. ¶ 236,21 *Tulipangade*] Nuværende Suensonsgade. Drewsens boede i Nr. 1.

237,12 *Fredag Aften*] 9. Maj. ¶ 237,16 *Fru Roed*] Maleren Jørgen Roeds Hustru Emilie Mathilde f. Kruse. ¶ 237,24—25 *Phister forlader Theatret*] Han optraadte sidste Gang 21. Maj som Henrik i Henrik og Pernille og Klokker Link i J. L. Heibergs Vaudevillemonolog Ja. Ifølge Elith Reumert: Louise Phister, 1914, 123—24, herskede der bittert Fjendskab mellem Phister og Theodor Collin.

NR. 728. Ikke tidligere trykt.

238,5 *Glion . . . den 14 Mai*] Fra Vevey tog A. og Bøgh 4. Maj til Vernex; 11. Maj kørte de over Montreux op til Glion, hvor A. begyndte sin Valle-Kur. ¶ 238,12—13 *takke ham for hans personlige, mageløse Godhed mod mig*] 11. April var A. paa Afskedsvisit hos Kongefamilien. Samme Aften fik han hjemme uventet Besøg af Kongen, Prins Hans og Prins Valdemar. Kongen forærede ham »sin egen Reisetaske, han selv paa sidste Reise havde brugt«; den findes nu i H. C. Andersens Hus i Odense. Dagbogsuddrag om Besøget er trykt Collin 149; se ogsaa A.s Brev af 23. April 1873 til Fru Scavenius, B&B II, 661. ¶ 238,25—26 *med sin yngste Datter*] Sophie Jerichau, f. 1859, nuværende Hofjægermesterinde v. Holstein Rathlou.

NR. 729. Ikke tidligere trykt.

NR. 730. Ikke tidligere trykt.

241,8 *et Rimbrev til Fru Sødring*] Nicolaj Bøghs Rimbrev til Fru Julie Sødring, dat. Montreux, d. 8. Mai 1873, er trykt i Illustreret Tidende, Nr. 712, 18. Maj 1873. Han havde 6. Maj læst det for A. (Dagbogen); det giver en poetisk Beskrivelse af deres Nedrejse til Schweiz. ¶ 241,8—9 *Christensens fra Hobro*] Se III, 201,15—19 og Noterne dertil. ¶ 241,11 *Dagen efter*] 12. Maj. ¶ 241,14 *sin Datter*] Fru Bolette Hartmann, Emil Hartmanns Kone.

NR. 731. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

242,26 *Professor Reinhart*] Inspector ved Zoologisk Museum, Docent, tit. Professor J. Reinhardt. Jonas Collin havde tidligere staaet temmelig skarpt overfor ham.

243,9 *Efterretningen om Thiers*] 24. Maj vedtog Nationalforsamlingen et Mistillidsvotum til Thiers, den tredje Republiks første Præsident. Dagen efter indgav han sin Demission og Marskal Mac Mahon valgtes med 390 Stemmer til hans Efterfølger.

NR. 732. Ikke tidligere trykt.

245,6 *en Napoleon*] Fransk Guld-20-Francs-Stykke. ¶ 245,22 *Scharff*] Efter at Harald Scharff 9. November 1871 havde sprængt Knæskallen i Zigeunerdansens i Trubaduren, hvorved hans Danserkarriere for bestandigt var afsluttet — Begivenheden omtales udførligt i Dagbogen 10. November —, forsøgte han sig uden større Held som Skuespiller ved Det kgl. Teater. 1873—76 var han knyttet til Folketeatret.

NR. 733. Ikke tidligere trykt.

246,2—3 *et Siberisk Brev*] Fra tidligere Skuespiller ved Det kgl. Teater Emanuel Hansen, der siden 1871 havde været Telegrafist i Sibirien i Store Nordiske Telegraf-selskabs Tjeneste. Han blev senere russisk Statsraad, og har indlagt sig Fortjeneste som Oversætter fra Dansk til Russisk (bl. a. H. C. Andersen) og omvendt. ¶ 246,13 *sin Bog mod Grundtvigianerne*] Blædel udgav 1873 Grundtvigianismen og den danske Folkekirke, der hurtigt kom i 2. Oplag.

NR. 734. Ikke tidligere trykt.

247,1 *I Fredags*] 30. Maj. ¶ 247,3 *med sin Datter*] Birgitte Melchior, senere gift med Thehandler, Grosserer Jacob Salomon; hun var Datter af Israel Melchior i hans første Ægteskab med Charlotte van Deen (1837—1865). ¶ *Carl Melchior*] Han var i Pension i Vevey. ¶ 247,8 *Pindsemorgen*] 1. Juni.

NR. 735. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

247,29 *Jeg har herude kun hørt fra Dem gennem Aviserne*] Dagbladet Nr. 126, 4. Juni: »Etatsraad H. C. Andersen, som nu har begyndt en Kur ved Glion, befinder sig ifølge Efterretninger, der ere indløbne fra ham, vel ved denne, og hans Kræfter synes at være i en glædelig Fremgang«.

248,7—8 *Præsident Skiftet i Frankrig*] Se Noten til S. 243,9. ¶ 248,8—9 »*Venstres Optræden i Tinget*] Under den spændte politiske Situation i Foraaret 1873 havde der fra Venstres Side været fremsat Trusler om Finanslovsnægtelse, ikke mindst efter at Kongen havde afvist en Adresse fra Partiet med Krav om, at Regeringen skulde være i Overensstemmelse med Folketinget, og følgelig om Dannelsen af et nyt Ministerium. Berg, Bojsen og Høgsbro blev imidlertid overstemt i Partimødet, og efter den afsluttende Debat 2. Maj — det var den Dag, det historiske Sammenstød mellem Hall og Tauber fandt Sted — vedtoges Finansloven, idet 17 af Venstres Medlemmer stemte for. Partiets Førere led endnu et Nederlag i samme Rigsdagssamling, da Møntforslaget (den skandinaviske Møntkonvention) trods deres Parole blev vedtaget 19. Maj ved et stort Antal menige Medlemmers Frafald. 21. Maj blev Rigsdagen hjemsendt. ¶ 248,28 »*Brandes's Forelæsninger*«] Andet Bind af Hovedstrømninger i det 19. Aarhundredes Litteratur: Den romantiske Skole i Tydskland var udkommet i Begyndelsen af Maj. ¶ »*Rises Archiv*«] Historisk-geographisk Archiv, udg. af J. Riise (II, 333,6) i 75 Bind 1839—1864; de sidste Aar bestod Indholdet mest af Oversættelser fra udenlandske Tidsskrifter.

249,1 *Contorchef i Livsforsikrings Anstalten*] Viggo Drewsen, der siden 1870 havde været Fuldmægtig i Finansministeriets 1. Departement, udnævntes 27. Maj 1873 til Kontorchef i Livsforsikringsanstalten af 1871 (o: Statsanstalten for Livsforsikring). ¶ 249,9—10 *at Melchiors have faaet deres Børn hjem*] Louise og Anna Melchior var 4. Juni vendt hjem fra Vinteropholdet i Sydengland (smlgn. S. 191,16—21 og Reumert 201). ¶ 249,11 *Dorph*] Maleren A. Dorph. ¶ *Bissen*] Vilhelm Bissen.

NR. 736. Ikke tidligere trykt.

250,5 *Giessbach den 14 Juni*] 6. Juni afsluttede A. sit Besøg hos Jules Jürgensen og rejste fra Genève til Freiburg, kom d. 7. til Bern, hvor han bl. a. besøgte Professor Dor, d. 10. til Interlaken og d. 13. til Giessbach. ¶ 250,8 *min Skrivelse*] Brevet til Jonas Collin af 13. Juni 1873 er i Uddrag trykt B&B II, 675—76. ¶ 250,10 *hvad der i Øieblikket særligt opfylder mig*] 12. Juni fik A. i Interlaken Dagbladet for 9. Juni, Nr. 129, som indeholdt følgende Artikel: »Et Besøg hos H. C. Andersen er Overskriften paa en Artikel i The Chicago Times for 27de April. H. C. Andersen har som andre be-

rømte Mænd været beåret med en Visit af en Reporter, nemlig Udgifveren af det danske Goldschmidt's Magasin, og denne beretter pligtskyldigst hele sin Samtale med Digteren. Vi skulle hidsætte nogle af Andersens mærkeligste Ytringer, idet vi ganske maa overlade Ansvaret for deres Paalidelighed til Reporteren. »Jeg var netop,« sagde Andersen i Begyndelsen af Samtalen, »ifærd med at læse Beretningerne om Kejser Napoleons sidste Øjeblikke paa Chiselhurst og bragtes derved til at mindes de behagelige Timer, jeg for mange Aar siden tilbragte med ham og hans elskværdige Moder i Schweiz. Jeg anede ikke, at den Mand var kaldet til at spille en indgribende Rolle i Verdenshistoriens blodige Tragedier. Han var Godheden selv, og jeg husker, at hans Øjne fyldtes med Taarer, da jeg engang forelæste et simpelt lille Æventyr for ham og hans Moder. Hun var den personificerede Godhed, og det har altid været en Gaade for mig, hvorledes en saa blid og følelse Kvinde kunde udholde alle de Prøvelser, som hun gjennemgik under det første Kejserdømme«. Da Andersens Gjæst her gjør den Bemærkning, at hans Dom om disse to Personer afviger stærkt fra den almindelige, fortsætter han: »Ja, det er meget muligt, men Enhver tror jo ogsaa, at Kejser Nikolaus den Første var en ufølsom, grusom Despot. Og dog kan jeg, der har set ham i hans Familieliv og huslige Forhold, bekræfte det Modsatte. Jeg har set Selvherskeren over alle Rusere ligge paa Gulvet og lege med sine Børnebørn, der overøste ham med Kjærtegn og gav ham Kjælenavne, som bragte hans Øjne til at straale af Glæde. Børn ere gode Dommere over deres Hjerter, som de daglig omgaaes med«. Andersen omtaler derefter flere andre kronede Hoveder, som han har besøgt. Den nuværende Czar, Alexander II., kalder han en veltænkende Sværmer ligesom Joseph II. af Østerrig, Kejser Wilhelm af Tyskland er en meget elskværdig gammel Mand, hans Hustru, Kejserinde Augusta, en vidunderlig begavet Kvinde og meget fordringsløs. Hun er Kejserens »Hjerne«, og hendes vise Raad og Mod skylder han i det Mindste ligesaa Meget som Bismark«. — Artiklen, som helt igennem beroede paa Opspind og løs Snak — A. havde saaledes aldrig nogensinde truffet hverken Napoleon III. og hans Moder eller Nikolaj I. — satte ham i den største Sindsbevægelse. »Jeg blev aldeles forbauset, jeg havde aldrig kunnet fortælle Sligt, heller ikke oplevet det. Jeg blev forbauset over slige Løgne« (Dagbogen). Og samme Aften: »Jeg havde været i Lune og lavet en Deel Spotvers over »Jomfruen« der ikke vilde vise sig; Humeuret var ret godt, men neppe kom jeg i seng før Tankerne fyldtes ganske med Blad-Artiklen, jeg kom i det sorteste Humeur, sov daarligt, svedte og følte en Feber Angst for Ulykke der vilde komme over mig«. Næste Dag, inden han sejlede til Giessbach, skrev han til Bille »om hvorledes jeg skulde tage den hele Sag med Amerikaneren, om jeg skulde lade den And flyve, eller bede ham skyde den i Maven« (Dagbogen; Brevet, der udførligt fremstiller hele Sagen, er trykt

B&B II, 672—74). Om Aftenen glædede han sig over at se Giessbach-Faldet illumineret og »glemte nogle Minutter mit Mareridt af den amerikanske And«. Men d. 14. hedder det igen: »Ideligt rider den Mare mig fra Amerika, jeg troer jeg kan blive sindsygt«. Brevet til Jonas Collin bruger stærke Udtryk: »Jeg kan ikke tænke paa hans Løgne, Ord til andet, uden at det koger i mig, og jeg føler mig aldeles syg; thi jeg er magtesløs overfor Løgneren og har Ingen at kunne kræve Opreisning af«. 15. Juni indeholder Dagbogen Udtryk for en ligefrem Livslede, fremkaldt ved denne Avis-Historie. 20. Juni: »Fik et hjerteligt Brev fra Bille, der forsikkrede at intet Menneske i Danmark saae i den amerikanske Artikkel andet en[d] Løgn, man kjendte mig for godt, i Amerika havde Sagen ikke stort at sige, vilde jeg imidlertid ved Leilighed skrive en Artikel skulde han skaffe den optaget i et af de bedste Amerikanske Blade. Jeg følte mig beroliget og syntes det var ikke værd at røre ved den hele Sag, der i sig selv maatte visne hen«. ¶ 250,11—12 i »Dagbladet«] Dagbladet Nr. 127, 5. Juni, nævner i en Oversigt over det Reiersenske Fonds Regnskab, at der bl. a. var ydet 300 Rdl. i Rejseunderstøttelse til Jonas Collin. N. L. Reiersens Fond var bestemt til »Manufakturvæsenets og Industriens Udvidelse og Forøgelse«. Viggo Drewsens Udnævnelse stod i Dagbladet Nr. 126, 4. Juni. ¶ 250,16 *De har jo været heroppe, ja jeg troer jeg med Jonas var med*] 11. August 1862 var A. sammen med Edvard og Jonas Collin ved Giessbach; Fru Collin maatte blive i sin Seng i Interlaken (Dagbogen). ¶ 250,28 *og nødes vist til at leie egen Vogn*] Dette blev ogsaa Tilfældet. Efter at være sejlet over til Brienz fik A. »en Kusk, der skulde med to Heste føre os til Alpnach for 10 Frank og 5 Frank Drikkepenge« (Dagbogen 15. Juni). Køreturen gik over Brünig og Lungern; fra Alpnach naaede han og Bøgh samme Aften med Dampskibet til Luzern. Herfra sejlede de Tirsdag 17. til Brunnen.

251,21—22 »Sønnen jo er Naturens Fostermoder«] Citat af Shakespeares King Henry IV, 2, Act III, Scene 2:

O sleep! O gentle sleep!
Nature's soft nurse.

¶ 251,24 *et stort Selskab hos Dr Dors i Bern*] 9. Juni. Dagbogen: »Jeg læste den lille Pige med Svovlstikkerne og Dors Børn kom og bragte mig en Laurbærkrands. Jeg læste den grimme Ælling og blev meget træt, maatte ind i de indre Værelser, men fik ikke Ro for den østerigske Gesandt og derpaa en som havde med Telegraphen at gjøre, de talte ideligt til mig, hvorfor jeg brød op. Dr Dor sagde at min Puls slog godt at jeg var mærkværdig bedre end for en Maaned siden«.

NR. 737. Ikke tidligere trykt.

252,15 *et af Deres Fødselsdags-Rosentræer*] Dagbogen 6. April 1872 (Dagen før han forlod København): »Sagt Lev vel hos Collins og foræret Fru Jette mine to smukke Rosentræer«.

253,8 *Baronesse Güldenchrone (Isabella) er død*] 16. Juni. Om hende se Noten til II, 229,1. ¶ 253,20—21 *Fru Moldenhauer*] Maria Modenhawer, f. Brockhausen, Enke efter Inspektør paa Det kgl. Biblioteks Læsesal, Justitsraad Carl Eduard Moldenhawer (1795—1870). Fru Moldenhawer var født i Itzehoe. Naar A. kalder hende Enke efter Conferensraad Moldenhawer, sammenblander han hendes Mand med hendes Svigerfader. Den Begivenhed, Fru Collin hentyder til, fortælles nemlig saaledes i Dagbogen 7. Februar 1873: »Her boer i Vinter hos Frøken Hallager Enken efter Conferensraad Moldenhauer, det vil sige hun boer i Taarbæk, men har for at være nogen Tid sammen med sine Børn og besøge Theatret, et Værelse hos Frøken Hallager, det synes en meget livlig, tysk, gammel Kone, hun er hver Aften i Selskab og i Theater og før efter Klokken elleve bliver her ikke Ro og Gang Døren lukket af. Iaften havde hun Selskab, Frøknerne Price, Juliette, Sophie og Mathilde, kom først, de aflagde Besøg hos mig og jeg sagde Beed Fru Moldenhauer om hun ikke ogsaa vil see min Leilighed, Juliette lovede at bringe hende; hun kom af sig selv strax efter alene og vilde have mig ind til sit Selskab, jeg sagde at jeg var syg, var i Morgenstøvler ikke klædt paa, kunde ikke vise mig, Alle derinde kjendte mig, sagde hun og der var kun tre Damer fra Prices, to Frøkner Schepelern, to Frøkner Manthei, hendes egen Søn og Svigerinde etc. — jeg afslog naturligviis. »Er hun ikke prægtig!« sagde hun, »Er det ikke en sand Engel Frøken Hallager! hvor finder De en saadan Perle! hun siger hvorfor vil De tage ud Fru Moldenhauer, see Deres Venner hos Dem, her kan De jo faae Alt! etc. etc.« — Da hun nu endelig vilde gaae sagde hun, kom saa ind til os og læs et Eventyr! — »Det var en dristig Tanke!« udbød jeg! »læs i Selskab — De har ikke Begreb om mit Befindende og ikke en Tand har jeg [i] Mund[en]«. »Man kan Alt hvad man vil!« sagde hun paa tysk«.

NR. 738. Ikke tidligere trykt.

NR. 739. Ikke tidligere trykt.

254,26 *Samaden; Graubünden, den 6 Juli*] Efter et Ophold i Brunnen 17.—27. Juni rejste A. og Bøgh over Rapperschwyl til Ragaz, hvor de kom d. 28. og blev to Dage. 30. Juni naaede de Chur, kørte 2. Juli til Andeer, d. 3. til Chiavenna. 4. Juli maatte de efter Uheldet med Hesten opgive den paa tænkte Afstikker ind i Italien og kørte

d. 5. om Morgenen fra Chiavenna over Silvaplana og St. Moriz til Samaden. D. 7. bragte Vognen dem til Alveneu, og 8. Juli var de tilbage i Chur.

255,1 *sendt fra Luzern*] Brev Nr. 736 afsendtes 16. Juni fra Luzern. ¶ 255,3 *Broderen*] Xaver Aufdermauer. ¶ 255,11 *en Vei langs Søen*] Axenstrasse. ¶ 255,13 *vor Landsmand Petit*] Charles Petit. ¶ 255,15 *Ersløv*] Musikhandler Emil Erslev. ¶ 255,18 *via mala*] Mellem Thusis og Splügen. A. havde tidligere gjort Turen sammen med Viggo Drewsen 1. Juli 1852 (Dagbogen).

256,6 *een af de store Gletscher*] Rosegg-Gletscheren.

NR. 740. Ikke tidligere trykt.

256,16 *Einar er nu løst fra sine jordiske Trængsler*] Einar Drewsen døde 5. Juli Kl. 4 om Morgenen; A. havde modtaget Budskabet herom i et Brev fra Jonna Stampe, der naaede ham 9. Juli i Chur. Til Fru Melchior skrev han 12. Juli fra Augsburg: »I Brevet til mig var Hilsen fra Fru Drewsen: »Andersen har altid holdt af Ejnar! Min stakkels, stakkels Ejnar!« Nu vil hans gamle Billede dukke op! Levende staaer hans kjærlige Sind for mig, og glad er jeg ved at jeg to Gange har kunnet føre ham til Udlandet, lade ham see Tyrols Bjerge og megen Guds Dejlighed. Han var en af de omgjængeligste af dem, jeg har ført med paa Rejse« (Reumert 207). ¶ 256,22 *Pastor Brandt*] Vistnok Vartov-Præsten C. J. Brandt.

257,3—4 *Naturforsker Mødet i Kjøbenhavn*] Det 11. skandinaviske Naturforsker møde 3.—9. Juli 1873. ¶ 257,9 *Hjemreise*] 9. Juli rejste A. og Bøgh fra Chur, overnattede i Rorschach, Lindau og Augsburg og kom d. 12. til München, hvor de aflagde Besøg hos Kaulbach og hos Gietl. 16.—19. Juli gik Rejsen videre over Nürnberg, Bamberg og Meiningen til Eisenach, hvor A. næste Dag var paa Wartburg og paa Vejen gjorde Visit hos Fritz Reuter, hvem han overdrog at bringe en Hilsen til Storhertugen og Storhertuginde af Weimar. Samme Eftermiddag rejste han videre over Kassel og Hannover til Hamburg, hvor han og Bøgh ankom d. 22. 25. Juli kom han meget udmattet til Slesvig, var næste Dag ved Afrejsen alvorligt syg, besvimede paa Perronen og kom efter en besværlig Rejse til Middelfart. Søndag d. 27. fortsatte de til Korsør, og 28. Juli endte Rejsen; Bøgh skriver i sin Dagbog: »Iformiddags Kl. 7 kjørte vi fra Korsør; Andersen var meget syg; navnlig ved Glostrup Station, hvor hans Anfald endte med en Besvimelse. Paa den kjøbenhavnske Jernbanestation tog Melchiors imod os og med Fru Melchior kjørte han til »Rolighed« (Julebogen 1915, 71).

NR. 741. Ikke tidligere trykt.

257,17—18 *Fru Trier*] Cille Trier, f. Melchior, Moritz Melchiors Søster. Hun var gift med Manufakturhandler, Grosserer L. M. Trier. ¶ 257,19 *De havde forvundet*

»Barberen«] Dagbogen 1. August: »Barberen tabte sine Sager paa Gulvet som forskrækkede mig i min Nerveusitet saa at jeg blev lidende. Nu kom Dr Theodor Collin, som for min Skyld var taget ind; jeg blev meget træt, og saa kom i det samme Fru Lind med sin Datter Anna. Jeg talte for meget«.

258,6 *Maleren Niss og hans Kone*] Landskabsmaleren Thorvald Niss, gift med Caroline Kirstine f. Christensen. Han havde 1863—1877 Arbejde paa Den kgl. Porcelænsfabrik.

NR. 742. Ikke tidligere trykt.

259,1 *forrige Torsdag*] 14. August. ¶ 259,5 *at jeg har været nødt til at leie de tre gamle Værelser i Nyhavn*] Dagbogen 11. Marts: »Fru Melchior kom og havde talt med Fru Collin som havde været paa Frederiksberg for at høre om Pension hos de Frøkner Ballin [Clara, f. 1824, og Caroline, f. 1838] som skulde fløtte ind i Frøken Hallagers Værelser, hun var aldeles for at jeg skulde blive, betale for Leiligheden medens jeg var borte og mit Tøi kunde da staae jeg behøvede ikke at pakke ind og fløtte, jeg svarede at efter at jeg var skyld i at Frøken Hallager havde sagt op vilde jeg ikke sige hende, fløt nu De jeg bliver her hos den nye Familie!, den jeg ikke kjender og som forlanger ikke mindre end 500 Rdlr for de tre Værelser, jeg nu synes at betale for høit med 420 Rdlr. Fru M vilde sætte sin Mening igjennem, blev til sidst ildrød, jeg følte mig nerveus og betaget . . . Efter min Middag kom Fru Collin, hun hørte hele mit Arrangement, med Reise, med Penge Formue, med Fremtids Mueligheder og blev da ganske besindig og Resultatet det, at jeg sender mine Meubler et Sted hen og reiser saa uden at tænke paa Huusleilighed før hen i Juli om jeg da kommer hjem«.

— 13. Juli, München: »Brev fra den Frøken Ballin som har faaet Leiligheden efter Frøken Hallager«. Han skrev samme Dag til Fru Melchior, at Frøkenen tilbød ham at leje de tre Værelser for 40 Rdl. maanedlig fra Oktober, men at han ingen Bestemmelse kunde tage, da han først maatte se Helbredet an i August-September, om han ikke blev nødt til at rejse udenlands igen. Inden sin Afrejse fremkaldte Melchior en Afgørelse af Spørgsmaalet: »han talte indtrængende om snarest at have et Hjem at tage hen, ikke forkaste Frøken Ballins Tilbud, med at beboe de Værelser jeg tidligere havde i Nyhavn; det var mig aldeles imod, jeg sagde at jeg indtil videre vilde fløtte til Klampenborg, han meente at det kunde mine Venner ikke tillade da jeg der ikke blev pleiet; jeg var meget geneert ved dette, en Slags Mindelse dog om at jeg var her til Uleilighed. Bestemte da at Frøken Ballin kom herud og jeg leiede da fra første September Værelserne for 40 Rdlr om Maaneden, følte mig senere derved beroliget« (Dagbogen 10. [5: 9.] August). N. J. Berendsen: Af en gammel Journalists Erindringer, 1918, 115—18 indeholder en Skildring af

Frøkerne Ballins Hjem og deres Forhold til H. C. Andersen. ¶ 259,15 *at ligge be-
svimet i en Jernbanevogn eller udenfor den*] A. tænker vist paa den uhyggelige Oplevelse
paa Banegaarden i Slesvig 26. Juli: »Toget kom; alle første Klasse var optaget, bagest
var dog een tom, men da jeg med stor Anstrængelse naaede derhen, vilde Konduc-
teuren ikke optage mig der, da Vaggonen gik til Flensborg; jeg kunde ikke staae paa
mine Been, Bøgh lovede Konducteuren Drikkepenge, jeg sank imidlertid om paa Per-
ronen og kom først ret til mig selv i Vognen« (Dagbogen). ¶ 259,18—19 *Det venlige
lille Brev hun tilskrev mig Aftenen før sin Afreise*] Fru Collin besøgte A. paa Rolighed
Lørdag 9. August og er vel kort efter rejst tilbage til Ellekilde. Det omtalte Brev findes
ikke i den Collinske Brevsamling. ¶ 259,23—24 *Jonas Lies Bog »Tremasteren«*] Ro-
manen Tremasteren Fremtiden var udkommet i December 1872. A. endte Læsningen
af den d. 11. August.

Nr. 743. Ikke tidligere trykt.

260,3 *Tak for Brevet*] Heller ikke dette Brev findes i den Collinske Brevsamling. Om
A.s Sindsstemning i disse Dage vidner følgende Dagbogsoptegnelse (22. August): »I
meget tungt Humeur, fortvivlet over at fløtte ind i min gamle Sygestue i Kjøbenhavn,
kom flere Gange i Graad, endelig gik Louise Melchior ind til Drevsens og kom da
med Fru Jette Collin, der var kjærlig og trøstende, jeg var aldeles opløst og da jeg
nævnedes mit Brev til Fru Drevsen det jeg havde skrevet [i] Mismod og Bitterhed,
sagde hun i stor Uskyldighed: »Det har moret Ingeborg saa meget det var et rigtig
livlig Brev«, moret! udbroød jeg, morsomt! det var som een greb med raa Hænder ind
i mit aandelige jeg. Saaledes var det Brev opfattet«. ¶ 260,3—4 *at De ikke traf Frøken
Ballin*] Dagbogen Tirsdag 25. [2: 26.] August: »Brev fra Frøken Ballin om nye Ud-
gifter, det ærgrede mig, besluttede at overdrage Arrangementet til Fru Collin«. —
Samme Eftermiddag fik han »Besøg af Fru Collin som lovede at ordne alle Huussager«. Brevet er saa skrevet Torsdag 28. — A. var i sin Dagbog kommet en Dag bagud med
Tidsregningen — og Fredag fik han »Besøg af Fru Collin om Anordningen i Nyhavn«. ¶ 260,12—13 *den Dato første Gang ind i Italien og senere ligesaa . . . den Dag ind i Spanien*] Det første er urigtigt; se Noten til II, 13,7. Det andet er rigtigt: 6. September 1862
kørte A. med Diligencen fra Perpignan til Barcelona. ¶ 260,19—20 *en skikkelig Dreng
til Byrinder*] Dagbogen 11. September: »Igaar fik min lille Bydreng, Æmilius forud for
Maaneden 2 Rdlr, jeg regner det fra den første September, uagtet han kom her først
i forgaars«. Hans Tilfredshed med samme Emilius var imidlertid kun saa som saa;
Dagbogen 10. November 1874: »Drengen Emerenzius (!) jeg har til mine Ærinder
saa kolosal dum at jeg blev nerveus og heftig derover. Bøgh maatte bringe Drengens

Ærinde i Orden. Jeg skjændte heftigt, Ungen hylte, men det var mig denne Gang for meget, imidlertid, ved Bortgangen trøstede [jeg] ham, at jeg ogsaa denne Gang vilde slaae en Streg over hans slette Tjeneste, men bad ham paa det bestemteste at lægge sig efter at høre efter hvad der blev sagt ham. Paa mit Spørgsmaal om han var 5 Aar svarede han nei 12¹/₂«. ¶ 260,22 *I Dag er det Deres Svigerfaders Dødsdag!*] Brevet er jo, som ovenfor nævnt, skrevet 28. August.

NR. 744. Ikke tidligere trykt.

260,27—28 *At Alt . . . hvad Deres Datter angaaer er godt*] Dagbogen 31. August: »Igaar Aftes henimod 12 fødte Louise Drevsen en Datter«.

261,7 *Mandag den 6te*] 8. September var en Mandag; d. 9. flyttede A. ind til Byen.

NR. 745. Ikke tidligere trykt.

261,23 *meget opmærksomme, tidt lidt formeget!*] Dagbogen 17. September: »Min lille Natsæk med Brevene fra Amerika etc. savnede jeg og nu opdages at den yngste Frøken tvert imod min Ordre, den at Intet maatte bringes paa Loftet uden Blade og Aviser, har tømt denne lille Ting og lagt Indholdet andet Sted; jeg er ikke tilfreds her; naar jeg lukker Vinduerne op kommer i bare Opmærksomhed, strax den yngste og lukker dem, hun klipper til Rette mine Aviser, uden at spørge mig, og lægger dem ned paa Retiraden, hvad jeg forlanger glemme de, hvad jeg ikke ønsker gjør de; altid Smaating men det ærgrer mig«. ¶ 261,23—24 *Theodor og Emil komme jevnligt til mig*] Dagbogen 25. September: »Besøg af begge mine Læger, Collin og Hornemann, jeg sad mellem dem som Jeppe sidder mellem de to Doctores der føle ham paa Pulsen«. ¶ 261,28—29 *Jeg har Angst for at vove mig hen i Theatret*] 25. April 1874 var A. til Middag hos Henriques, »hvor jeg efter Middagsbordet for første Gang i min Sygdom, altsaa over halvandet Aar besøgte Theatret; Henriques fulgte med, Kontrolleurerne toge alle saa venlig mod mig, jeg blev hele første Act af Postillonon af Longemaux og fandt mig ret vel, men var i en stor nerveus Spænding da jeg gik derover. Robert Henriques blev hele Acten udenfor, at han efter den strax kunde hente en Vogn« (Dagbogen). ¶ 261,29 *en Vandring i Nyhavn*] Dagbogen 27. Oktober: »Før Frokost gik jeg første Gang ud, langs Fortouget om i Holbergsgade, men kom dog kun forbi Herluf Trolles Gade, Studen[t] Oksen ledsagede mig«.

262,3—4 *Den unge Componist Grandjean, Sønnen i »den gamle Gaard*] Axel Grandjean, Søn af Konditor C. F. Grandjean (se Noten til II, 233,5). ¶ 262,5—6 *»Billeder til Eventyret: Den lille Havfrue*] Billeder til Den lille Havfrue, Eventyr af H. C. Andersen, komponerede for Piano og Digteren med Høiagtelse tilegnede af Axel Grandjean.

Op. 3. Besøget fandt Sted 22. September. Grandjean har fortalt derom i sine Spredte Minder gennem 70 Aar, 1919, 79—80. ¶ 262,7 »*Sneedronningen*«] Maaske er det blevet ved Planen; det er ikke lykkedes Udg. at opspore denne Komposition. ¶ 262,16 *Fru Poulsen, (Vandmandens Kone)*] Sophie Poulsen, f. Bull, gift med Vandinspektør i København, cand. polyt. Vigfus Poulsen. ¶ 262,21 *Fru Jøhnke*] Julie Jøhnke, f. Reitzel, Søster til Theodor og Carl Reitzel. Hun var gift med Premierløjtnant i Søetaten Ferdinand Jøhnke, den senere Marineminister og Viceadmiral. Jøhnkes var meget nære Venner af Familien Melchior. ¶ 262,21—22 *et meget trist Brev fra Frøken Hallager*] Dagbogen 24. September: »Brev fra Frøken Hallager som beklager sig over at være tilsidesat at jeg boer hos andre end hos hende, hun synes vred paa Fru Melchior derfor«.

NR. 746. Ikke tidligere trykt.

263,4—5 *mit Barnebarn*] Gerd Drewsen, nuværende Fru Casse. Se Noten til S. 260, 27—28.

NR. 747. Ikke tidligere trykt.

264,3 *Velkommen til Byen!*] Dagbogen 3. Oktober: »Brev til Fru Collin, som jeg antager igaar eller idag med sin Mand er flyttet ind til Byen«. ¶ 264,5 *jeg var desværre kjørt ud*] Næsten dagligt kørte A. en Tur i den friske Luft. ¶ 264,20 *Frøken Reimer fik jeg forleden op at besøge mig*] 29. September; hun boede i Nærheden, i Tordenskjoldsgade Nr. 21. ¶ 264,22 *Ogsaa gamle Fru Ørsted har frivilligt besøgt mig*] Dagbogen 1. Oktober: »Klokken halv 12 kom Mathilde Ørsted og gamle Fru Ørsted; de fandt begge at jeg havde det saa hyggeligt digterisk og smukt. Jeg lod bringe Viin, Kager og Druer, de bleve over en halv Time og syntes at more sig, jeg var glad bevæget ved at see den gamle Kone, vi talte om Ørsted og Taarerne kom mig i Øinene ved Talen om at man i Udlandet saa tidt nævnedes mit Navn ved siden af hans«.

NR. 748. Ikke tidligere trykt.

264,25 *Tilgiv, at jeg . . . plager Dem*] Dagbogen 3. Oktober: »Til aften kom en Nordmand, der mældte sig som Brodersøn til min Barndoms lærer i Odense, Velhaven, han vilde laane 10 Rdlr; jeg var uvis om det var Sandhed eller om jeg skulde kun slaaes en Plade, jeg henviiste ham til Etatsraad E. Collin, som den der i min Sygdom havde mine Pengesager i Bestyrelse; da han var gaet skrev jeg, noget afficeret, et langt Brev herom til Collin at jeg nødigt vilde laane men nok give 1 a 2 Rigsdaler; før Brevet blev afsendt kom Collin selv, han var med Kone fløttet ind til Byen igaar aftes«.

265,4 *min gamle Skolelærer Welhaven, i Odense*] Lærer ved Odense Fattigskole Christopher Welhaven. Om ham MLE 25.

NR. 749. Ikke tidligere trykt.

266,3 *mit Brev til Hr Gregoire*] A. havde fortsat Korrespondancen med sin Oversætter Ernest Grégoire og saaledes 1. Oktober sendt ham et Brev, som Melchior havde oversat til Fransk for ham. Dagbogen 17. Oktober: »Neppe var jeg af Sengen før Hr Melchior kom med et Brev Fodposten havde bragt til Rolighed, det var lagt ind i et Stykke Papir, som tog sig ud som en Convolut til et Tiggerbrev, deri laae to Sedler, een fra Gregoire om at han maatte have Ret, ene og alene han, i Frankerige, før der at oversætte og udgive mine Eventyr og Historier, og en fra Forlæggeren om at værne om min. Det vilde jeg ikke forpligte mig til hvad Gregoire angik; fandt ogsaa Formen, at intet Brev fra Gregoire eller Oversenderen fulgte, stødende«.

NR. 750. Ikke tidligere trykt.

NR. 751. Ikke tidligere trykt.

266,22 *Calenderen*] Dagbogen 22. Oktober: »Fru Henriette Collins Fødselsdag; foræret hende den engelske Calender for 1874 med flere collorerede og sorte Billeder«.

NR. 752. Ikke tidligere trykt.

267,7 *Kom snart til mig*] Dagbogen 1. November: »Sædeles forladt og lidende; skrev Brev derom til Eduard Collin. Jeg bliver aldrig rask, og det drager ud med at dø; jeg ønsker Døden og har dog Angst for den. . . I Tusmørke, strax efter Bordet kom Eduard Collin til ham [o: mig]; jeg lettede mit Hjerter med alle de underlige Ideer der plagede mig, han gik strax ind derpaa og fortalte aldeles lignende Exempler hos sig selv, hvorledes han, som jeg, stod op om Natten og saae efter Ild og Lys, skjøndt han havde seet det var slukket før han gik til Ro. Jeg blev oplivet ved hans Deeltagelse og Tale, Sindet aldeles lettet og jeg var som født igjen«.

NR. 753. Ikke tidligere trykt.

267,22 *den anden November*] Edvard Collins og Theodor Collins Fødselsdag. ¶ 267,28 *at han kom til mig iaftes*] Han kom ogsaa 2. November, og A. skriver i Dagbogen: »Han var deeltagende og god«. Ogsaa Theodor Collin kom paa Besøg.

NR. 754. Ikke tidligere trykt.

268,10—11 *Ørsteds Monument*] A. sad i Komiteen for Indsamlingen til et Mindesmærke for H. C. Ørsted, Etatsraad O. B. Suhr var Kasserer. Komiteen havde allerede siddet i mange Aar, idet J. A. Jerichau, hvem Arbejdet var overdraget, stadigt

trak det i Langdrag; det havde staaet paa for hans Vedkommende siden 1858 (Nicolaj Bøgh: Erindringer af og om J. A. Jerichau, 1884, 243—44). Omsider var man i Efteraaret 1873 saa vidt, at Komiteen omkring 1. Oktober kunde udsende en ny Opfordring til at yde Bidrag, saa at der kunde tages fat paa Støbningen. Monumentet blev opstillet i den nye Ørsteds-Park paa Voldterrænet; A. oplevede ikke at se det færdigt; det blev afsløret 25. September 1876.

NR. 755. Ikke tidligere trykt.

268,22 *Det er saa længe siden jeg saae Dem*] Nemlig i Nyhavn; hos Collins havde han 3. November været til Middag. Dagbogen 6. November: »Til Aften kom Eduard Collin og i Samtalens Løb løftede sig igjen Sindet ud af det Tryk det leed af«.

NR. 756. Ikke tidligere trykt.

269,12 *Jeg længes efter at see ham*] »Om Aftenen Besøg af Jonas Collin« (Dagbogen 13. November).

NR. 757. Ikke tidligere trykt.

269,20 *vundet paa mit Nummer 41214*] Dagbogen 16. November: »Hjemme Besøg af Etatsraad Collin, han vidste ikke noget om min Gevinst i Classelotteriet. (Jeg havde i Dag sendt ham Brev herom og yttret min Frygt at Boye maaskee havde ombyttet Seddelen og at jeg saaledes gik Glip af 500 Rdlr)«.

NR. 758. Ikke tidligere trykt.

NR. 759. Ikke tidligere trykt.

270,15 *Forøvrigt har jeg det ikke ganske godt*] Efter en Skildring af Middagen hos Collins, hvor A. var sammen med »nogle unge Naturforskere af Jonas's Venner«, hedder det i Dagbogen: »jeg blev meget træt og det var mig saa besværligt at komme op af min Trappe at Jonas maatte hente en Stol til mig« (18. November).

NR. 760. Ikke tidligere trykt.

270,21 *Mit Hoved er saa tungt*] Dagbogen 26. November: »Tilafte stod ved Bekjendtgjørelsen af Bidrag til Ørsteds Monument, anført i Berlingstidende en Rettelse fra tidligere Tid, men ikke den Feil der var indløbet ved Anmeldelse af det mig tilsendte Bidrag; jeg blev igjen stærkt afficeret, fik Hjertebanken og var ilde«. — 27. November: »Hold i venstre Bryst, nerveus og syg i Sindet. . . . Jeg følte mig kun til Besvær for Alle, tænkte paa Døden; var fuld af Livslede og kom hvert Øieblik i Graad. Skrev til Eduard

Collin; Dr Collin kom; derpaa Fru Jette Collin og siden Hornemann, der undersøgte mit Bryst, men fandt ingen Feil derinde; sagde jeg var meget affældig og svag. Til Aften kom Jonas Collin og sagde mig at hans Fader havde skrevet til Suhr, da Sagen saaledes afficerede mig«.

NR. 761. Ikke tidligere trykt.

272,3 *S. W. Isberg*] Bogholder hos Etatsraad O. B. Suhr, senere Chef for Handels-
huset J. P. Suhr & Søn. ¶ 272,5—6 *vil jeg foreslaae Dem selv at skrive et Par Ord til
Etatsraad Suhr*] A. var dog ingenlunde tilfreds med Isbergs Brev, kom igen i hæftig
Sindsbevægelse og Graad, og det blev ikke bedre ud paa Aftenen, da Henriques var
saa uheldig at prøve paa at undskylde Bogholderen. Tilslidst »kom Jonas Collin med
et Brev til Suhr, jeg skulde kun skrive det af og sende samme, det var et fornyet, u[d]-
trykkeligt Forlangende om at rette Feilen i berlingske Tidende; jeg vilde ikke skrive,
men fik Jonas til det og jeg satte mit Navn under« (Dagbogen 30. November).

NR. 762. Ikke tidligere trykt.

272,14—15 *vær da saa venlig . . . at tilsende mig Pengene iaften*] Dagbogen 12. De-
cember: »Besøg af Eduard Collin som bragte mig 150 Rdlr, udvexlede for de tre Credit-
beviser jeg endnu havde fra Reisen, jeg har altsaa endnu tilgode hos ham 150 Rdlr«.
¶ 272,19 *Süg mig Hr Carl Boyes Titel, jeg vilde skrive ham til*] Dagbogen 13. December:
»Sendt de to af Pedersen illustrerede Bind Eventyr, smukt indbundet hen til Carl Boye,
som Tak fordi han tager sig af min Lotteri sæddel og erindrer at løse den«.

NR. 763. Ikke tidligere trykt.

272,23 *en ny fransk Oversætter*] Dagbogen 14. December: »Brev fra Hr Demouceaux
i Versaille, at jeg 1867 havde tilladt ham at udgive nogle af mine Eventyr oversatte
paa Fransk, men at nu eet af disse: Iisjomfruen var givet i den nye Udgave af Gre-
goire, at han havde da Intet for sit Arbeide og at han kunde have Ubehageligheder
etc. — jeg blev afficeret og tillige ærgerlig, at Mennesket efter at have for 6½ Aar siden
faaet min Tilladelse til at udgive sit Manuskript, nu først kommer med det, jeg har
sagt ja til hans Udgivelse, som jeg vilde sige det til enhver intelligent Franskmand
der vilde oversætte mig. I min ilde Stemning skrev jeg til Eduard Collin om han vilde
komme til mig om Aftenen og han kom og gav aldeles mig Ret, det samme gjorde
Henriques, hos hvem jeg spiste til Middag og som lovede at oversætte mit Brev til
Demouceaux«. 5. Maj 1867 havde A. i Versailles besøgt Louis Demouceaux, som
havde vist ham Oversættelser af Iisjomfruen, Psychen, Sneglen og Rosenhækken,

Sommerfuglen, Sølvskillingen, Lygtemændene ere i Byen og Guldskat (Dagbogen). Dagbogen 30. Juni 1874: »Igaar indtraf Demouceaus Oversættelse af nogle af mine Eventyr, Brev fulgte med«. Samlingens Titel er: Nouveaux Contes, trad. par L. Demouceaux, avec une lettre-préface de E. Bazin. Versailles 1874.

NR. 764. Ikke tidligere trykt.

273,21 *det venlige Smil hun gav mig i Tirsdags*] Dagbogen 9. December: »Middag hos Collins med Viggo Drevsen og Frue, hun viiste mig sin lille Pige Gerd, der har Conferensraadinde Ingeborg Drevsens Mund og sin Faders Øine«.

NR. 765. Ikke tidligere trykt.

273,27 *Tak for Deres venlige Besvarelse af mit Brev igaar*] Har Fru Collin svaret skriftligt, saa findes hendes Svar ikke i den Collinske Brevsamling.

274,4—6 *Den kjære Jonas . . . glæder mig maaskee med et lille, tidligt Aftenbesøg*] Han kom samme Aften. A.s Humør var tungt (Dagbogen 16. December).

NR. 766. Ikke tidligere trykt.

NR. 767. Ikke tidligere trykt.

274,18 *Lad mig dog endeligt vide hvorledes det staaer til paa »Ellekilde«*] Dagbogen 17. December: »Kjørt hen til Etatsraad Collins til Middag, der var slet ikke Nogen. De havde faaet Telegram om at Havnen ved deres Landsted i Ellekilde, ligesom ogsaa »Kilden« var aldeles ødelagt af Storm og Høivande«. D. 19. om Aftenen kom Edvard Collin paa Besøg og har vel bragt de nyeste Efterretninger. ¶ 274,20—21 *Student Oksen, som i Dag skulde op til Embedsexamen er ikke kommet der*] Han kom sig imidlertid og blev teologisk Kandidat 21. Januar 1874, Dagen efter sin Studiefælle Mathias Weber (Dagbogen 20.—21. Januar). ¶ 274,23—24 *medfølgende Slutnings Hefte af Eventyr og Historier med Pedersens Tegninger*] 4. Oplag udsendtes i en Heftesubskription paa 6 Hefter September—December 1873. Smlgn. S. 228,10.

NR. 768. Ikke tidligere trykt.

275,3 *De har slet ikke ladet høre fra Dem siden jeg skrev*] Dagbogen 21. December anfører dog: »Brev fra Fru Jette Collin«. Dette Brev findes ikke i den Collinske Brevsamling. ¶ 275,6 *uden Jule-Besøg*] Det myldrede med Visitter hele Dagen. Fru Melchior pyntede Julebord. Om Aftenen kom der flere Besøg, bl. a. Edvard og Jonas Collin samt Student Oksen, der samme Dag var kommet hjem fra Hospitalet. Sidst-

nævnte blev og fik Kager og Portvin. »Han udtalte hvor smuk og fornøielig denne Jule aften var gaaet« (Dagbogen 24. December). ¶ 275,11 »Strike«] Ordet har aabenbart været nyt for A.; to Dage før, 21. December, skriver han i Dagbogen: »Tusmørke i Nyhavn; Gasarbeiderne have gjort Strige, der er ikke Gas uden til hver anden Lygte og ikke inde i Husene«.

NR. 769. Ikke tidligere trykt.

275,17 *de tre Credit-Beviser*] Se Noten til S. 272,14—15. ¶ 275,22 *til Middag paa Mandag eller Tirsdag*] Det blev Onsdag, Nytaarsaften.

276,1 *min Formue*] Dagbogen 27. December: »Eduard Collin bragt mig Aars-Regnskab om min Formues-Omstændighed«. ¶ 276,3 *at see dem oppe hos mig med lille Gerd*] »Hjemme om Formiddagen havde jeg Besøg af Viggo der i en Barnevogn trak sin lille Datter, hans Kone var med. Det var lille Gerds første Besøg hos Fremmede, hun bragte mig, i Urtepotte en smuk Alpeblomst« (Dagbogen 25. December).

1874

NR. 770. Ikke tidligere trykt.

277,2—3 *det franske Uddrag af Deres »Levnet«*] I Andersen: Contes Danois, trad. pour la première fois par Ernest Grégoire & Louis Moland. Illustrés d'après les dessins de Yan'Dargent. Paris [1873]. Den biografiske Indledning, Citater af MLE, fylder S. VII—LII. Dagbogen 3. Oktober 1873: »Brev til Gregoire i Paris og tillige min Biographi og mit Portrætkort i Krydsbaand«. — 29. December: »Fik den franske Udgave af mine Eventyr«. Dagbogsudtalelser af 12. og 15. Januar 1874 (Collin 172) viser hans Glæde over den nye Oversættelses Sukces. I et Brev til Nicolaj Bøgh af 5. Januar 1874 hedder det: »Nytaarsdag modtog jeg fra Paris den meget omtalte nye Udgave af mine »Eventyr og Historier«, som Grégoire har udgivet i Forbindelse med Historikeren Moland, der er bekjendt ved sin fortrinlige Udgave af Molière. Min Bog er oversat med Kjærlighed; Indledningen af Moland [S. I—V] er interessant og for mig høist smigrende. Billederne ere af Dargent og udmærke sig ved Naturlighed og Skjønhed; de tiltale strax; kun mit Portrait er mislykket« (B&B II, 687).

NR. 771. Ikke tidligere trykt.

277,14 *Onsdag*] 21. Januar. ¶ 277,18 *han var hos mig i Fredags*] Dagbogen 16. Januar: »Efter Klokken fire fik jeg Besøg af Kronprindsen, han skulde imorgen reise til

Petersborg til Bryllupsfesten for Keiserens Datter og den engelske Prinds, han spurgte om han maatte bringe sin Søster Dagmar Hilsen fra mig og jeg bad ham at tage mine illustrerede Eventyr med til Hende. Han bragte Hilsener fra sin Hustru og fra sine Forældre. Vi sad længe og samtalede om forskellige Ting. Han syntes ogsaa at min Leilighed havde vundet ved at det forreste Værelse var blevet større, ham forekom det at samme var før kun en Corridor«. ¶ 277,20—21 *Den unge Boghandler Bentley i London*] George Bentley, der efter sin Faders Død havde overtaget Ledelsen af Forlaget 1871. ¶ 277,22 *the life of Thorvaldsen*] E. Plon: Thorvaldsen, his Life and Works, translated by Mrs. C. Hoey. London 1873. Den engelske Oversættelse, der udkom hos Bentley, har ikke været Udg. tilgængelig. Dagbogen 12. Januar: »Om Aftenen bragte Posten mig fra den unge Boghandler Bentley i London et Pragt Exemplar af den engelske Oversættelse fra Fransk af Thorvaldsens Levnet, der er Afbildninger af hans Værker og jeg staaer smukt omtalt i den som een af Thorvaldsens intimeste Venner i hans ældre Aar«.

NR. 772. Ikke tidligere trykt.

278,11 *Justitsraad Bang*] Privatbankens Hovedkasserer, Justitsraad F. S. Bang, bekendt som betydelig Bog- og Kobberstik-Samler; han boede Vestervoldgade Nr. 3. ¶ 278,12 *hans Jubilæum*] Hartmanns 50-aarige Organistjubilæum. ¶ 278,13 *han skal males i stort Format*] Portrættet udførtes af H. Olrik og findes nu paa Frederiksborg-Museet. ¶ 278,17 *Svar mig herpaa, helst strax*] Dagbogen 9. Februar: »Collin kom for at høre Svar paa hans Brev, et saadant havde jeg allerede skrevet til ham. Det var om jeg vilde være med mellem Indbyderne til en Opmærksomhed mod Hartmann ved hans Jubilæum i Mai, man vil lade hans Portræt male og forære ham. Jeg var naturligviis stemt for at være med«.

NR. 773. Ikke tidligere trykt.

A. brugte paa denne Tid Brevpapir, paa hvilket der var klistret forskellige kulørte Glansbilleder som Pynt. Den her gengivne Stork er en Prøve herpaa. ¶ 278,21 *Jeg kommer dog!*] Dagbogen 2. Marts: »Besøg af Fru Collin som indbød mig til Lørdag Middag, men bad mig »ikke at komme«, da der skulde spises i den store Spisestue og der var Træk«. — 7. Marts: »Hornemann vilde i Dag overtale mig til at kjøre hen til Collins og overraske dem; Frøken Ballin søgte ogsaa at overtale mig, men jeg blev standhaftig og skrev herom et humoristisk Brev til Fru Collin, som hun modtog ved Bordet«.

279,4 *mit Skjeribrædt*] Da A.s digteriske Produktionsevne i denne Vinter omtrent

fuldstændigt havde svigtet ham, fandt han en Art Erstatning ved Arbejdet med det store firfløjede Skærmbæret, som efter hans Død tilfaldt Fru Melchior og efter hendes Datter Louises Død i 1934 er overgaaet til H. C. Andersens Hus, Odense. En Gen-givelse af dets fire Fløje, der rummer et Utal af Billeder, udklippede alle mulige Steder fra og kunstfærdigt sammenføjede, findes i H. C. Andersens Billedbog med Billeder, 1905, Tvl. 26—29. Ideen skylder A. aabenbart Grevinde Wanda Danneskjold-Samsøe, f. Zahrtmann; Dagbogen 8. Marts 1873: »Ud paa Aftenen kom fra Grevinde Wanda Danneskjold et smukt udført Skjærmbæret, engang, for et Aar siden, da jeg beundrede et lignende hun havde lavet til sin Søster Grevinde Holstein, lovede hun ogsaa at lave, ved Leilighed til mig, jeg troede ikke at faae et saadant, men nu kom det, i smuk Ege-træes udskaaret Ramme, med farvede Billeder paa den ene Side og ukolorerede paa den anden, udklippede, klistrede ind i hinanden, sammensmæltende som var det et eneste Billede, og dog uendeligt mange de glede i hinanden, som en underlig Drøm, Alt ord-net med Smag og Phantasie, jeg blev særdeles glad ved denne Gave«. Se ogsaa B&B II, 660. 1. December tog han fat: »Siddet hele Aftenen og klippet Billeder til rette for mit ny Skjærmbæret« (Dagbogen), og det flittige Arbejde, der i Hovedsagen strakte sig ind i April 1874, kan i alle Enkeltheder følges i hans Dagbog. 17. December kom selve Skærmbæret, »men ikke som jeg ønskede det og meget dyrt 11 Rdlr«. 4. Januar 1874 begyndte han at klistre, og det optog ham fuldstændigt: »Klistret ivrigt paa mit Skjærmbæret, hver Dag og Aften gaaer her med« (2. Februar). Reitzel sendte ham engelske illustrerede Blade, Delbanco først enkelte Numre, siden en hel Aargang af Illustreret Tidende, Hoffotograf Hansen sendte en hel Samling Fotografier af danske Mænd og Kvinder, General Raasløff skaffede ham Billeder fra Dresden, og saa sent som 4. Maj kom Robert Henriques med Jenny Linds Portræt til Skærmbæret. Ærg-relser under Arbejdet undgik han ikke, fordi »Skjærmbæret er saa daarlig gjort at Lærredet revner og gaaer fra Rammen« (7. Februar); 20. Februar hedder det endda: »Min Sadelmager kom og erklærede at mit Skjærmbæret, som jeg nu i et Par Uger har klistret og klinet paa ikke kunde gøres istand uden at ødelægge alt mit Arbejde og nyt Lærret sættes paa, han vilde helst gjøre et heelt nyt, det var ham ikke saa be-sværligt, det tidligere har kostet mig 11 Rdlr, dette bliver neppe ringere i Prisen«. Men han havde ogsaa den Glæde, at det blev beundret af Venner og Besøgende: Bloch og Bournonvilles, Fru Collin og Fru Sødring, Pietro Krohn og Kapelmester H. S. Paulli; sidstnævnte kaldte det »et heelt Eventyr, ønskede at hvert Blad maatte blive photo-grapheret; det var værd at udstilles, sagde han, det var bedre end Meget af det man saae paa Udstillingen« (3. Maj). ¶ 279,4 *Jeg græder Tin*] SS, XIII, 132: »det rørte Tinsoldaten, han var færdig ved at græde Tin, men det passede sig ikke«. ¶ 279,8—9

helst ønsker jeg at De selv er Overbringer] Fru Collin besøgte ham allerede næste Dag (Dagbogen 8. Marts).

Nr. 774. Ikke tidligere trykt.

Efter Fotografi. Originalen er af Etatsraadinde B. Collin i sin Tid udtaget til Dr. Egan, De forenede Staters daværende Gesandt i København.

279,15—16 *et Telegram fra Storhertugen af Weimar*] Se Louis Bobé: H. C. Andersen og Storhertug Carl Alexander af Sachsen-Weimar-Eisenach, 1905, 33. I Telegrammet hedder det: »meine innige, ununterbrochene Theilnahme in Ihrem Interesse lässt mich um Nachricht bitten«. A.s Svar-Telegram blev omgaaende oversat og afsendt. Han skrev derefter et længere Brev til Storhertugen, som Melchior oversatte for ham, og som kom afsted 21. April. Brevet mangler i Jonas' Udgave; A.s danske Koncept til det er trykt B&B II, 692—94. Dagbogen 10. Maj: »Igaar fik jeg Brev fra Storhertugen af Weimar hans Photographi-Portræt fulgte med. Jeg kjendte strax hans Haandskrift uden paa Brevet ligesom Signettrykket i det røde Lak«. Dermed var den afbrudte Korrespondance kommet igang igen.

Nr. 775. Ikke tidligere trykt.

280,10 *det er vel altsaa imorgen jeg er velkommen?*] Dagbogen Tirsdag 28. April: »Jonas Collin hentede mig hjem til sine Forældre til Middag«.

Nr. 776. Ikke tidligere trykt.

280,16 *imorgen*] Tirsdag 5. Maj. A. kom tilfods og meget træt hjem fra Collins den Dag og skrev Digtet Oldingen (Dagbogen). ¶ 280,17—18 *Iphigenia i Tauris*] Glucks Opera opførtes 1. G. p. Det kgl. Teater 28. April 1874. Da A. ikke turde gaa alene i Teatret, maatte han opgive at høre Iphigenia 4. Maj, men kom saa til næste Forestilling, 7. Maj, med Jonas Collin. Det var først anden Gang efter den lange Sygdom, at han var i Teatret; han kørte derhen i Melchiors Vogn og hørte de to første Akter, men var efter det saa »afkræftet, at jeg [ikke] kunde staae og faae min Frakke paa« (Dagbogen). Jonas Collin fulgte ham hjem. ¶ 280,26 *De rusiske Fortællinger*] Fortællinger og Skitser af Iwan Turgénjew. Paa Dansk ved Vilhelm Møller. I. 1873. Dagbogen 29. April: »Iaftes og i dag har jeg læst nogle af den rusiske Digter Iwan Turgénjews Fortællinger, »et overflødigt Menneskes Dagbog«, noget spændende, ikke at læse af nerveuse, — »Visioner«, aldeles Feber Phantasi, blodløs og taageagtig, »Tropmanns sidste Nat«, høist uhyggelig! »Mumm« derimod er en characteristisk lille Historie«.

NR. 777. Ikke tidligere trykt.

281,1 *Holsteinborg den 24 Mai*] 23. Maj rejste A. med Toget til Sorø, hvortil Oksen fulgte ham. Her blev han hentet af Vognen fra Holsteinborg. ¶ 281,5—6 *Hartmanns Fsteddag*] 50-Aarsdagen for hans Ansættelse som Organist; den fejredes ved en stor Fest for ham paa Skydebanen. ¶ 281,13 *Ulrich Adolph Holstein*] Ældste Søn paa Holsteinborg. ¶ *Grev Lerche*] C. A. Lerche. ¶ 281,14 *min Sang*] »Til J. P. E. Hartmann den 22de Mai 1874«. Sangen er skrevet 2. Maj og blev renskrevet den følgende Dag (Dagbogen); Dagen efter Festen bragte Dagbladet, Berlingske Tidende, Fædrelandet og Dagstelegrafen den i deres Festreferater; optrykt SS, XII, 519—20. Til A. skrev Hartmann 3. Juni: »Tak for Din deilige Sang, ligesaa skjøn for Alle som kjærlig mod mig; den Jubel, den fremkaldte, ikke blot bagefter, men ogsaa mellem Versene, var den smukkeste Tak, der kunde bringes Dig derfor; ogsaa haaber jeg, at Du gennem Holst har modtaget den Hilsen fra hele Selskabet, som han lovede at bringe Dig« (Breve til A. 184). ¶ 281,24—25 *en lille Ærgrelse*] Dagbogen 22. Maj: »Frøken Ballin betalte jeg Leie forud for Juni-Maaned, hun kom med en Slags Forlegenhed og sagde at Alt blev saa dyrt hun maatte maanedlig have 5 Rdlr til altsaa 45 Rdlr, det kom mig noget overraskende især foran en Tid hvor jeg lader hele Leiligheden staae tom og hun ikke har nogen Slags Uleilighed med mig. Jeg fandt det var formeget, men gad ikke sige Noget, da jeg iøvrigt er fornøiet der i Huset. Jeg ærgrede mig, det kastede Skygge over min Afreise og jeg plagede mig med hvorledes jeg aarligt skulde være i stand til at udrede saa mange Udgifter jeg har, i det mine egne Indtægter ikke voxer men staae ved det Gamle«.

282,7—8 *Frøken Bartholin*] Johanne Bartholin, tidligere Hofdame hos Landgrevinde Charlotte af Hessen. ¶ 282,9—10 *de unge Nygifte, Harald Dreusen og Ingeborg Lind*] De holdt Bryllup 23. Maj og rejste samme Aften paa Bryllupsrejse til Paris.

NR. 778. Ikke tidligere trykt.

283,3—4 *Deres Tilbøielighed for at være saa gyselig tidlig paa Jernbanen*] Han havde navnlig paa sin sidste Rejse med A. haft grundig Lejlighed til at lære den at kende; se Collin 50. ¶ 283,13 *til det gamle Theater har sagt sit sidste Ord*] Sidste Forestilling fandt Sted Mandag 1. Juni; der opførtes Balletten Et Folkesagn, Meilhac og Halévys Lystspil Efteraarssol og en Ballet-Epilog af Bournonville Farvel til det gamle Theater.

NR. 779. Ikke tidligere trykt.

284,18 *Bregentved, hvor jeg ikke har været i hele 20 Aar*] Han havde ikke været der siden Juleferien 1849. ¶ 284,19 *den nuværende grevelige Familie*] Lensgreve Frederik Moltke,

gift 1851 med Caroline v. d. Maase; han havde 1864 tiltraadt Besiddelsen af Grevskabet efter Faderen A. W. Moltkes Død. I 40'erne havde A. været en stadig Gæst, bl. a. næsten hver Jul, paa Bregentved; nu knyttedes Forbindelsen med Familien paany gennem Oksen, der var blevet Huslærer hos Grev Frederik Moltkes Sønner. Oksen besøgte A. 8. Februar og fortalte, hvor stor Pris Greven og Grevinden satte paa ham; »Moltkes yttrede at jeg var tidligere kommet saa meget til Bregentved men at jeg i den senere Tid havde nok glemt de gamle Venner for de ny, Melchiors Henriques, at jeg nok ikke vilde have med dem at gjøre; men Aarsagen er at jeg saa løseligt kun er blevet indbudt af det unge Herskab; »naar De nu kommer paa vor Egn i Sommer, besøger De vel Bregentved!« dette er vist nok sagt mig men det betragter jeg ikke som nogen bestemt Indbydelse. Nu kommer Greven og den unge Stamherre [den senere Lensgreve Frederik Moltke (1854—1936)], op til mig en Dag og jeg faaer igjen en Indbydelse« (Dagbogen). Dette foregik 7. Marts: »Greven indbød mig at komme i Sommer til Bregentved hvor jeg ikke har været i henved trediva Aar. Vi talte om gammel Tid og de muntre Dage vi derude paa Landet, havde tilbragt sammen« (Dagbogen). 26. April var A. paa Takkevisit, og Besøget blev foreløbigt fastsat til »i Juni henimod den 12.«

¶ 284,23 *nu er det den sidste Aften der spilles paa det gamle Theater*] Dagbogen 7. Juni: »Da ved sidste Forestilling i det gamle Theater i Kjøbenhavn, Lysekronen gik op foran sidste Act blev den af det muntre Publicum hilset med Haandklap, det vil sige Haan Klap til Tak for sin gamle tro Tjeneste, det var ikke venligt af Publicum, men det er nu Verdens Gang; jeg kan imidlertid tænke at ved Forestillingens Slutning er Lysekronen dog kommet ned igjen for at lyse Publicum ud at det ikke skulde falde over sine egne Been. Det var kjønt af den gamle Lysekrone, det skal jeg huske den, naar jeg faaer Besøg af min Musa.«

¶ 284,24 *Mariagers Digt*] Paa Feuilletonens Plads i Berlingske Tidende Nr. 124, 2. Juni 1874, offentliggjorde Forfatteren P. Mariager en »dramatisk Situation i Anledning af det kongelige Theaters Nedbrydning«: »Efter Teppets Fald«.

285,25 *et deiligt Brev fra ham*] J. P. E. Hartmanns Brev af 3. Juni 1874 er trykt Breve til A. 183—85.

Nr. 780. Ikke tidligere trykt.

286,22 *Dr. Steenbuch*] Godslægen paa Holsteinborg; smlgn. Noten til III, 362,3.

287,14 *Torsdag*] 11. Juni. ¶ 287,19 *De Nygifte*] Harald og Ingeborg Drewsen. ¶ 287,21 *Frøken Thoresen*] Drewsens Husbestyrerinde Marie Thoresen, Steddatter af Forfatterinden Magdalene Thoresen og Søster til Fru Susanne Ibsen, Henrik Ibsens Hustru. Hun var paa Vej til Bergen. I et efterladt Manuskript af Mathilde Reinhardt: Magdalene Thoresen. Erindringer og Breve (Kgl. Bibliotek, Ny kgl. Samling Nr. 3457,

4to) hedder det om hende S. 139—40: »Hun havde opholdt sig en Del Aar hos sin Søster og Svoger H. Ibsen i Dresden, nu var hun det foregaaende Aar kommen til Danmark for at søge Beskæftigelse, enten her eller i Norge. Hun fandt en Plads, som hun udfyldte udmærket godt og hvor hun i høj Grad paaskønnedes, hos Konferensraad Drewsen, hvis bekendte, aandrige Hustru var for svag til selv at styre Husvæsenet. Med sin elskværdige og bøjelige Natur, levede hun sig snart ind i den hende fremmede Kreds og gjorde saa god Fyldest, at det var en stor Sorg for Familien, da hun omsider ikke længer med sin Viljeskraft kunde kæmpe mod en, indvendigt fra tærende Sygdom og maatte forlade den, for at søge en mulig Helbredelse paa Kommunehospitalet. Her laa hun Uger igennem, og det viste sig snart at hendes Tilstand var haabløs«. Hun døde i Begyndelsen af November samme Aar. ¶ 287,24 *Sommers Forfremmelse til Admiral*] Kommandør F. L. F. Sommer udnævntes 1. Juni 1874 til Admiral og Chef for Søofficerskorpset.

NR. 781. Ikke tidligere trykt.

288,4—5 *11te Oplag af Conversations Lexicon*] Skal være *12te Oplag*; dets I. Bind, hvori Artiklen om A. findes S. 802—03, udkom 1875. ¶ 288,6 *Schakspilleren Andersen*] Den tyske Skakmester, Professor Adolf Anderssen fra Breslau, Redaktør af Berliner Schachzeitung og Tysklands Repræsentant i talrige Turneringer.

289,15—16 *førstkomne Søndag Eftermiddag*] 14. Juni. Rejsen blev imidlertid udsat; se S. 291.

290,9—10 *enkelte Eventyr ere saagar oversatte i det hindostanske*] Oversat paa Bengali udkom i Calcutta 1857 Lille Claus og store Claus, 1858 Paradisets Have og Historien om en Moder og 1859 De vilde Svaner, »printed for the vernacular litterature committee at the Vidyaratna press«. Til Storhertugen af Weimar skriver A. 26. August 1862 fra Montreux: »In Calcutta haben einige Engländer veranlasst, das junge Hindus, die der englischen Sprache mächtig waren, aus dieser in die Landessprache verschiedene Schriften übersetzten, um den Hindu's einen Begriff von der Litteratur des Westlandes zu geben; von diesen Schriften, schreibt man, haben Andersen's Märchen, namentlich »die Geschichte von einer Mutter« besonders gefallen. Ich hätte doch nie geglaubt, das zu erleben, dass meine Märchen selbst in Kalidasas Vaterland Eingang finden würden, dass ein Märchen aus dem Norden bis zum ursprünglichen Orte der Märchen hinkommen würde. Es ist mir wie ein eitler Traum« (Jonas 188).

NR. 782. Ikke tidligere trykt.

290,15 *i vedlagte Brev til Brockhaus*] En Kladde til Brevet findes i den Collinske Brevsamling som Bilag til A.s Brev Nr. 781. Collin har medtaget alt, hvad A. ønskede, men

Brockhaus Leksikon indskrænkede sig til at supplere A.s Biografi med følgende, alt andet end nøjagtige Linier (I, 1875, 803): »Nach derselben [o: Rejsen til Spanien 1862—63] verliess A. Kopenhagen nicht wieder, erkrankte 1872 sehr schwer und blieb seitdem unproductiv. Mehrere seiner Werke, namentlich aber die Märchen, wurden auch ins Englische, Französische, Holländische, Schwedische, Russische, Neugriechische und Czechische, einige Märchen selbst ins Hindostanische übersetzt«. ¶ 290,24 *Stranding af Kanonbaaden Bull*] Skruekanonbaaden Buhl afgik 10. Juni i Troppettransportfart (Chef: Premierløjtnant F. C. Irminger) og strandede 11. Juni i Hornbæk-Bugten; Besætningen blev bjerget. Vraget blev 14. Juli bortsolgt ved Auktion (H. Degenkolv: Oplysninger vedrørende den danske Flaades Skibe i sidste Aarhundrede, 1906, 75).

NR. 783. Ikke tidligere trykt.

291,1 *Rolighed . . . den 20. Juni*] Torsdag 18. Juni kørte A. fra Holsteinborg til Næstved og derfra med Toget til København. Paa Banegaarden modtog Melchior og Hægg ham med Vognen fra Rolighed. ¶ 291,14 *sin Moder*] Olivia v. d. Maase, f. Colbiørnsen, Enke efter Hofchef hos Enkedronning Marie Sophie Frederikke, Ritmester, Kammerherre Frederik v. d. M. Hun var Datter af den gamle Geheimeraadinde Colbiørnsen (I, 316,7) og havde i sin Ungdom været Hofdame hos Prinsesse Caroline. »Enken efter Danmarks berømte Statsmand, Christian Colbjørnsen og dennes Datter Fru van der Maase, da Hofdame hos Kronprindsesse Caroline, vare de to Første i den høiere Stand, som toge venligt mod den fattige Dreng; de hørte paa mig med Deeltagelse og saae mig jevnligt hos sig« (MLE 47, smlgn. Levnedsbog 60). Ogsaa i Fru v. d. Maases eget Hjem havde A. tidligere været en hyppig Gæst. ¶ 291,15—16 *de tre yngste Sønner*] Hemming (1861—1927), senere Besidder af Marienborg paa Møn, Christian (1864—1888), senere Sekondløjtnant i Søetaten, og Erik, f. 1868.

NR. 784. Ikke tidligere trykt.

NR. 785. Ikke tidligere trykt.

292,26 *Fredag-Morgen*] 3. Juli.

293,12 *knuget sammen som Evald*] Johannes Ewald var helt krumbøjet af Gigt. ¶ 293,16 *hendes Moder*] Mariane Bjerring, f. Bøggild, Enke efter Stabskaptajn Frederik Bjerring (smlgn. Noten til III, 183,13). ¶ 293,19 *Fru Melchior*] Frøken Ballin havde nemlig meddelt Melchiors, at hun af sin Vært havde faaet et saa betydeligt Paalæg paa sin Husleje, at hun ikke med sin bedste Vilje saa sig i Stand til at bestride det, med mindre at hun forlangte forhøjet Betaling af A. Allerede i Brev af 25. Maj (Reumert

214—15) havde Fru Melchior udviklet dette for A., men Diskussionen fortsattes mundtligt paa Rolighed; Dagbogen 24. Juni: »Besøg af Fru Melchior og Tale om Frøken Ballins uventede og taktløst valgte Tid til at give mig Huusleie Paalæg. Fru Melchior bøiede sig lidt mere i Retning paa at erkjende at Frøkenen rigtig nok kunde have valgt en anden Tid«. — 29. Juni: »Samtale med Fru Melchior, som endnu og ideligt vil tage Frøken Ballins Parti. Jeg blev halv syg deraf«. ¶ 293,25—26 *Jeg var forleden i Nyhavn nogle Minutter*] Dagbogen 22. Juni: »Ærgerlig kom jeg til mit Hjem og havde hele Følelsen af hvor vred jeg var paa Frøken Clara Ballin, det jeg kun slet skjulte; jeg var gnaven og ærgerlig, fik noget Tøi ud og naaede saa Rolighed«.

294,5—6 *især da jeg giver Mere ud!*] Dagbogen 29. Juni: »Jeg har opgjort i Dag ved de ublu Udgifter jeg har at jeg maa aarlig bruge 2000 Rdlr og der er da ikke tale om at gjøre nogen Reise«. ¶ 294,13—14 *I Fredags*] 26. Juni. ¶ 294,14—15 *Rose, Valia og Christian*] Frøken Rose Hornemann (II, 26), Fru Vahlia Lund og hendes Søn Christian, Fuldmægtig i Finansministeriet.

NR. 786. Ikke tidligere trykt.

295,1 *Bregentved den 4 Juli*] 3. Juli rejste A. til Bregentved; han blev paa Haslev Station hentet af Kandidat Oksen. ¶ 295,8 *men De er endnu saa ganske Forretningsmanden*] Dagbogen 4. Juli: »Brev fra Eduard Collin. To Forretnings Linier om hvad jeg havde i Sparekassen ikke et Ord mere. Ikke Svar paa mit Spørgsmaal hvor stor min Formues Omstændighed er. Det var hans gamle Contoir-Fornemhed og kold Imødekommen. Jeg gjorde mig Umage for at skrive et meget venlig Brev og Taksigelse; han fortjente det neppe saa godt og lægger neppe Mærke til det Hele. Jeg sendte ham dernæst det store Photographi Billede hvor jeg sidder ved Vinduet«. Den omtalte Billet fra Edvard Collin findes ikke i den Collinske Brevsamling. Men da A. som Svar paa sit Brev fik Brev Nr. 787, skrev han 7. Juli i Dagbogen: »Fik et rart Brev fra Fru Jette Collin og deri en meget venlig Skrivelse fra Etatsraad E. Collin« (han huskede i Reglen at give Folk deres Titler i sin Dagbog, ogsaa naar det drejede sig om hans nærmeste Venner!). ¶ 295,19 *Deres første Svar-Skrivelse*] Heller ikke denne, som tidligst kan være skrevet 30. Juni, er bevaret. ¶ 295,27 *»strange Tider«*] Vist Hentydning til Titlen paa Dickens' bekendte Roman.

296,3 *den gamle Greve*] A. W. Moltke.

297,1 *Photographen Weller*] Fotograf C. Weller, Hoffotograf Georg E. Hansens Kompagnon. Dagbogen 21. Maj: »Klokken eet kom Photographen jeg sad til halv fire, Veiret var mørkt og Lyset ikke godt i min Stue han tog mig fem Gange med Værelsets Omgivelse, første Gang var det ikke heldigt, men de fire andre var han tilfreds [med]; jeg

blev imidlertid saa ødelagt at jeg ikke kunde staae paa mine Been«. Et andet af Wellers Billeder er — efter Træsnit af H. P. Hansen — gengivet i P. Hansen: Illustreret dansk Litteraturhistorie, 2. Udg., III, 1902, 405; det er maaske dette Fotografi, A. omtaler S. 301,27.

NR. 787. Ikke tidligere trykt.

297,26—27 *Emil Paulsen med sød og rydelig Kone og 2 Børn*] Skuespiller Emil Poulsen og Hustru Anna f. Næser; Børnene er Sønnen Svenn, f. 6. September 1872, den senere Redaktør af Berlingske Tidende, og Datteren Karen Margrethe, f. 21. Februar 1874, senere Portrætmalerinde. Om Samværet med Collins i Ellekilde se Anna Poulsen: En Skuespillers Liv. Minder om et Samliv med Emil Poulsen, 1925, 148—50. ¶ 297,29 *Liebe og hans Kone*] Se S. 58,29 og Noten dertil.

298,4 *den lille Frøken Skausgaard*] Danserinden Charlotte Schousgaard, der i 22 Aar var i Huset hos Phisters som deres Plejebarn (Elith Reumert: Louise Phister, 1914, 138—39).

299,11 *Berner er reist*] Intendant Berner var Det kgl. Teaters egentlige Leder, medens Chefen, Departementschef Linde, nærmest fungerede som Mellemedlet mellem Teatret og Kultusministeriet. Da Ministeriet ikke vilde følge Berners Advarsler mod at forcere Fuldendelsen af den ny Teaterbygning, tog Berner, hvis Kæphest var Teatrets Økonomi, et Aars Permission og rejste til Syden. Han vendte dog tilbage til sit Embede, men afgik endeligt fra Teatrets Tjeneste med Udgangen af Sæsonen 1876-77.

NR. 788. Ikke tidligere trykt.

NR. 789. Ikke tidligere trykt.

302,21 »den røde Traad«] En berømt Anvendelse af dette Udtryk findes i De to Baronesser, 2. Deel, Kap. VI (SS, V, 139). ¶ 302,22 *ligesom Lafontaine*] La Fontaines Fabler afsluttes gerne med et Par Verslinjer, der uddrager Moralen af Historien.

NR. 790. Ikke tidligere trykt.

305,9 *da Viggo nu skal bygge*] Viggo Drewsen byggede Villa i Rosenvænget paa Marstrandsvej Nr. 4 ved Siden af sine Forældres Sted.

NR. 791. Ikke tidligere trykt.

305,21 *Klippe Klippe Klippe! sagde Konen som vilde have det sidste Ord*] Mand og Kone skændes, om det hedder at klippe eller skære Tøj. Manden sænker Konen i en Brønd; hun raaber: klippe klippe klippe; selv da Vandet naar hende over Hovedet, rækker

hun Armene i Vejret og klipper med Fingrene (Meddelt af Arkivar H. Grüner-Nielsen, Dansk Folkemindesamling; Historien er tidligst optegnet herhjemme i Arne [?: Anton Nielsen?]: Historier fra Slagelse-Eggen, 1862, 7).

306,19—20 *Pigen i Fritz Jürgensens Tegning*] »Urtekræmmerens Ferdinand tog mig hen til forhøiet Priis. Jeg saae Marbek — hvor det er deiligt, og hvor hun spiller! Jeg kan ikke begribe hvor Nogen gider seet de Stykker, der skal grines af; er det noget at gaae hen for? Man har Griin nok hjemme, naar Fruen slipper Herren ud i Kjøkkenet for at gjøre Qyalm over Ingenting; (hvad der skal til, det skal til, og Tørv er' ikke drøiere fordi Læsset koster mer' end mens den forrige Pige var her)«. Tekst til en Tegning, hvor man ser Tjenestepigen og Vaskekonen i Gang med Storvasken; Vilh. Andersens Udgave (1919), Nr. 64. Det var Fru Collin, der havde givet Stødet til, at Fritz Jürgensens Tegninger, som han aldrig selv havde tænkt paa at samle, blev udgivet paa Jacob Lunds Forlag litograferet 1860, 1861 og 1868, se Rigmor Stampe 185—86. ¶ 306,24 *det nye Ministerium*] Ministeriet Fonnesbech, udnævnt 14. Juli 1874. ¶ 306,24—25 *Vorsaae er den som Folk vil have mest Vanskelighed ved at gaae ind paa*] Til Fru Melchior skriver A. 15. Juli: »Det har overrasket mig at see, min Ven Worsaae har modtaget Portefeullen som Cultusminister; men han er i sin bedste Alder og har Kundskaber og stor Dygtighed. Maaskee kan han udrette Noget; det er ingen behagelig Stilling, han er gaaet ind til« (B&B II, 704).

NR. 792. Ikke tidligere trykt.

307,22 *Jonas Lies: Lodsens og hans Hustru*] Udkommen hos Gyldendal i Foraaret 1874. A. begyndte Læsningen af Bogen 19. Juli (Dagbogen).

308,2 *nogle Cottillon Vers til i morgen*] I Dagene 18., 21. og 22. Juli skrev A. ialt 40 Cottillon-Vers til Ballet paa Grevindens Fødselsdag d. 23., af de 25 har han i Dagbogen taget en Afskrift. Han »blev indtrængende af Husets Ungdom bedt om at blive til Cottillon og [høre] mine Vers blive læste det trak forfærdeligt længe ud; de fleste læste slet og utydeligt, jeg var uendelig træt, Greven udbragte et Hurra for mig og hele Selskabet istemte det. Klokken var 3 da jeg kom til mit Værelse og blev halv fire før jeg kom iseng« (Dagbogen). ¶ 308,5 *Lørdag Eftermiddag*] Først Mandag 27. Juli forlod A. Bregentved og tog tilbage til Rolighed. ¶ 308,21—22 *Vil De særligt takke Directeur Bille for hans inderligt kjærkomne Brev*] Bille var 1872—76 Direktør for Det kjøbenhavnske Byggeselskab. Anledningen til A.s Brev var følgende: I et letsindigt Øjeblik havde han 16. Oktober 1873 skrevet i sin Dagbog: »Atter et Beundrings Brev fra Amerika, kom nu med Posten, det var bedre de skillingede sammen derovre og sendte mig en Sum Penge i min Alderdoms Tarvelighed«. Dette Ønske gik nu i Opfyldelse; Dagbogen

11. Juli 1874: »Brev fra Amerika, fra en lille Pige som sendte mig een Dollars og et af en Avis udklippet Artikel, en Opfordring til amerikanske Børn at afbetale den Gjæld de var i til mig som deres Digter og skaffe mig »gamle Mand«, en comfortable Alderdom. Jeg havde endnu aldrig faaet fra Amerika en Dollars havde jeg sagt, det ærgrede mig, da jeg jo i de sidste Aar ved Horace Scudder faaer jevnlig en lille Sum. Jeg blev nerveus, kunde ikke falde isøvn og havde en urolig Nat«. Næste Dag, d. 12., sendte han »en Skrivelse til Bille om han vilde gennemlæse det amerikanske Brev og Blad, [og] da sige mig sin Mening«. — 15. Juli: »Brev . . . fra Bille, som er paa lille Odinshøi (Hellebek) han meente at [man skulde] see lidt an med den amerikanske Indsamling om den for-dunstede eller blev til Noget og da først at optræde. Hans Raad beroligede mig en Deel, men jeg er dog ikke, som jeg skulde, ved Humeuret«. A.s Brev til Bille af 12. Juli 1874 er trykt B&B II, 699—701.

Nr. 793. Ikke tidligere trykt.

309,4 *hele Huset er, som en aaben Vindkasse*] Dagbogen 8. August: »Fru Melchior er opmærksom og mild uagtet jeg føler at jeg tidt er en kjedelig, gnaven Gjest der ikke kan taale aabne Døre og Vinduer«. ¶ 309,12 *fra Amerika*] Se Noten til S. 308,21—22. ¶ 309,12—13 *et lignende Brev som det tidligere*] Dagbogen 30. Juli: A. havde haft en Dag fuld af Ærgrelser. »Da kom Melchior op og sagde den amerikanske Minister Cramer var nede, og havde Penge til mig fra Amerika, det jog i mig. Summen han bragte var 200 Rdlr Dansk fra Børn i Vashington, jeg fandt Summen ringe, men beholdt den indtil videre, bad ham imidlertid skrive til Afsenderne at jeg var ikke fattig, at jeg havde 1000 Rdlr aarlig af Staten, og at jeg i den senere Tid havde fra min Forlægger i New York modtaget halvjaarligt en lille Sum. Jeg blev meget nerveus opjaget og sov daarligt«. ¶ 309,20 *Bitterhed*] Dagbogen 6. August: »Der er en underlig febril Bitterhed hos mig. Jeg ærgrer mig over næsten hver Ting, seer Folk ligesom ind i Nyrene og siger mig selv: de behage mig ikke«. ¶ 309,24—25 *Mennesker jeg elskede*] A. tænker her paa Henrik Stampe.

310,15 *Jonna indbød mig at komme ud til sig*] Dagbogen 5. August: »Nu kom Jonna, hun spurgte mig om Svar paa sit Brev om jeg kom til hende. Jeg bad om at have det tilgode i et andet Aar og hun gleed ogsaa let hen over den Sag. Jeg vilde ikke sige hende at jeg ikke gad være hendes Mand takskyldig for Opholdet, da det viiste sig at jeg var ham ligeegyldig, i al min Sygdom besøgte han mig ikke før iaar i de allersidste Dage da jeg til Jonna spøjte over hans »Trofasthed«. Jeg kunde heller ikke sige hende at jeg havde Angst for at komme ud af min gode Ro og irriteres ved de to, som man siger, forunderligt frit opdragne Døttre [o: Rigmor og Astrid] og den lille uartige Ja-

nina. Denne sidste veed jeg bestemt jeg strax ved den første Uartighed vilde tage skrap i Skole og saa var Huusfreden brudt. Kun Jonna interesserer mig og hun er ogsaa en underlig Personlighed«. ¶ 310,21—22 *han var indbudt her i Torsdags, men skulde til Fru Dreusen*] Bag disse tilsyneladende uskyldige Ord ligger en Scene mellem A. og Fru Dreusen, som Dagbogen 5. August refererer. Humøret har været paa Nulpunktet den Dag! ¶ 310,25 *hendes Søstersøn Dinesen*] Kaptajn Wilhelm Dinesen (»Boganis«), Søn af A.s Ven fra Udenlandsrejsen 1833 A. W. Dinesen og Dagmar Alvilda Haffner (1818—1874). Wilhelm Dinesen havde deltaget i den fransk-tyske Krig, set Haabet om Op- rejsning for 1864 glippe, derpaa været Øjevidne til »Kommunens« Udskejelser og Fald i Paris 1871 og var »sjælesyg« udvandret til Nordamerika, hvor han bl. a. opholdt sig to Aar som Jæger blandt Indianerne i Wisconsin. Han vendte 1874 tilbage til Danmark.

311,5—6 *den gamle Degn paa Færøerne*] Samme Dag A. skrev dette mismodige Brev, læste han i Dagbladet Nr. 184, 8. August, en Korrespondance om Kongerejsen til Island og Færøerne, dat. Thorshavn, den 27de Juli. Her fortælles, at Formanden for Thorshavn Kommunalbestyrelse, Skolelærer Lytzen, som bød Kongen Velkommen, efter at have sluttet sin Tale med et Leve segnede om for hans Fødder, blev baaret ind i det nærmeste Hus, men var allerede død.

NR. 794. Ikke tidligere trykt.

NR. 795. Ikke tidligere trykt.

313,11 *i Lørdags middags*] Jonas Collin spiste til Middag paa Rolighed 8. August. ¶ 313,18—19 *en amerikansk Avis*] Dagbogen 14. August: »Fik til Morgen en Avis fra New York med Efterretningen om to Smaapiger som havde givet deres »Tribut« til the old storiteller Hans Christian Andersen. Jeg blev i ærgerligt Humeur der over«. — 15. August: »Brev fra en ung Amerikaner i Kjøbenhavn med flere Udklipninger af Blade derovre fra om Indsamlingen til mig fra Børn, ogsaa et Brev herom kom fra Asker Hammerik; jeg atter heftig. Fru Melchior og Døttre oversatte nu Alt hvad trykt var herom og jeg fik et andet Indtryk, Alt var saa smukt, saa rørende at jeg fortrød at jeg havde udtalt mig saa afficeret til den amerikanske Minister Cramer da han var her«. ¶ 313,23—24 *det kommer i danske Blade*] Dette kunde dog ikke forhindres; Dagbogen 17. August: »Idag stod i Dagens Nyheder om Indsamlingen i Amerika«. ¶ 313,26 *Brandes seneste Forelæsninger*] Hovedstrømninger i det 19de Aarhundredes Litteratur. Forelæsninger holdte ved Kjøbenhavns Universitet i Foraarshalvaaret 1873. Den romantiske Skole i Tydskland. 1873. Dagbogen 1. August: »Læser Brandes Bog, han siger

Intet fordærveligt selv men ved at citere saaer han Giften ind i andre Skrifter, han arbejder for den frie Kjærlighed, Afskaffelse af Ægteskab og det er Forelæsninger for meest unge Piger«. — 3. August: »Ærgrer mig over Brandes Bog. Frøken Harriet holder paa den og ham«. — 4. August: »Endt Brandes Bog; der er i den et tydsk Digt, det ligger som en Blomst i Bogen, en geil Blomst. En ung Pige som er brynstig og længes efter at omklamres af ein süsser Knabe og er vred paa Moder fordi hun ikke maa blotte de Skjönheder Naturen har givet hen[de]«. I et Brev til Nicolaj Bøgh af 9. August, hvor A. klager over daarlige Nerver og daarligt Helbred, skriver han: »Paa samme Tid læste jeg uheldigviis Dr. Brandes' seneste Forelæsninger over Literaturens Strømninger. I min sygelige Pirrelighed oprørte de mig; det var som seilede jeg med ham forbi flere aabne Kloaker . . .« (B&B II, 708).

314,2—3 »Den klagende Pige«] I sin Omtale af Novalis citerer Brandes S. 266—67 de unge Pigers Sang af Romanen Heinrich von Ofterdingen. Følgende Strofer sigter A. til:

Allein, was die Eltern sprechen,
Widerspricht das volle Herz.
Die verbotne Frucht zu brechen,
Fühlen wir der Sehnsucht Schmerz;
Möchten gern die süssen Knaben
Fest an unserm Herzen haben.

— — — — —
Unsre Reize zu verhüllen
Schreibt die strenge Mutter vor.
Ach! was hilft der gute Willen,
Quellen sie nicht ganz empor?
Bei der Sehnsucht innerm Beben
Muss das beste Band sich geben.

¶ 314,11—12 *er lille Janina saa barnlig, »morsom« fornem, som der fortælles]* Dagbogen 5. August: »Den lille visnæsede Janina Stampe legede med Læssøes Børn en Leeg hvor der skulde hilses i, det faldt saa at Janina, skulde hilse Læssøes lille Datter (hvis Moder dog var en Søster til Lehns greve Frijs), da sagde den lille opstyltede Janina, der ikke vilde hilse: en Adelig hilser aldrig først en borgerlig«. ¶ 314,19—20 *her gaaer jeg nu og dvasker Dagene bort]* A. befandt sig denne Gang ikke saa godt paa Rolighed, som han plejede. Dagbogen 12. August: »Jeg havde Lyst til at fløtte strax ind til Byen, følte

mig ilde herude, den ene Dag dvasker hen efter den anden!« — 16. August: »Kjedeligt herude. Spise, drikke og sove er min Dont. . . . Intet udrettes, kun bæres jeg i Kjedsomhed hen mod min Dødsdag!«. ¶ 314,24—25 *Fru Cerillo og hendes Søster Frøken Knudsen*] Dagbogen 14. August: »Her var i Dag Besøg af Fru Cerillo fra Neapel med Søsteren Frøken Knudsen som kommer til Collins, Broderen Dr Knudsen fra Vestindien og hans Frue vare med. Vi vare mødtes 1869 [o: 1829!] paa Bal hos Dr Colsmann i Bredgaden (Hospitalets Obductions Afdeling) jeg erindrer at jeg kom der Afteenen, som jeg den Dag havde taget anden Examen« (o: 14. November 1829). Fru Gabrielle Cerillo var Datter af Sognepræst Peter Adolph Knudsen i Skelby ved Nykøbing F. og var 1844 blevet gift med Kontorchef i Neapel Pasquale Cerillo. A. var under sit lange Ophold i Neapel i Maj-Juni 1846 flere Gange truffet sammen med Fru Cerillo og havde været til Middag hos hende 14. Juni (Dagbogen). Hendes Søster er Frk. Thomine Knudsen, Lærerinde i København. ¶ 314,25—26 *Broderen Dr Knudsen med Frue*] Garnisonslæge paa St. Croix Adrian Benoni Knudsen, gift 1833 med Susanne Elisabeth Miller. ¶ 314,27 *Dr Colsmanns paa Hospitalet*] Hofkirurg, Professor ved Kirurgisk Akademi Johannes Colsmann og hans Hustru Charlotte Elisabeth f. Callisen. ¶ 314,29 *Fru Tscherning*] Oberstinde Eleonore Christine Tscherning, f. Lützwow. ¶ 314,30 *havde lukket sin Mands Øine*] A. F. Tscherning døde 29. Juni 1874.

315,1 *de engelske Dandserinder paa Tivoli*] Under Ledelse af en Miss Esther Austin optraadte et Selskab af engelske Danserinder i Tivoli. 11. August indeholdt Dagbladet, Nr. 186, følgende Notits: »Et Op trin i Tivolis Cirkus. Da der, efter Balletselskabets Forestilling i Cirkus i Søndags Aftes var endt, som sædvanlig hørtes nogen Meningsforskjel blandt Tilskuerne om Forestillingens noget tvivlsomme Karakter, forglemte Direkticen sig i den Grad, at hun sprang hen paa Prosceniet og slog en Herre af Tilskuerne, der havde hysset, i Ansigtet, idet han passerede forbi Damen. Denne Utilbørlighed gav naturligvis Anledning til øjeblikkelig Klage til Direktionen fra den Fornærmedes Side, og Direktionen tog Sagen i sin Haand. Denne er endt med, at vedkommende Danserinde igaar Aftes har tilsendt Herren følgende Undskyldning, hvilken han har taget for god:

Sir!

I regret very much what occurred last evening and trusting you as a gentleman will pardon it and accept this apology, which I will make to you personally this evening, if you will make arrangement with any gentleman connected with this establishment. Again regretting the insult believe me your obediently

Miss Austin.

Erklæringen forsonede dog ikke Publikum; næste Dag melder Dagbladet, at Miss Austins Optræden fremkaldte Meningskamp og Spektakler, kraftig Hysen og Piben; Bladet henstiller til Direktionen at faa hende fjærnet (Nr. 187, 12. August). ¶ 315,6 *Torqui*] Badestedet Torquay, Devonshire, Syd-England. ¶ 315,13—14 *Mdm: Galotten, eller hvad Fruentimmeret hed*] 5. August, den Dag A.s Irritabilitet og daarlige Humør var paa sit højeste, fandtes i Dagbladets Nr. 181 en stor Annonce fra Mde Elise de Guloten, Clairvoyante, der afholdt Séancer i Dronningens Tværgade Nr. 56, Søndage 11—4 E.M. 6—9; Søndage 11—3. Man kan, hedder det, tale med hende i det tyske, italienske, franske, engelske, polske og flere Sprog. Dagbogen: »Drevsen spurgte jeg hvorledes det kunde gaa til at Poletiet straffede en fattig Kone, naar hun spaaede i Kort og Kaffe, men derimod gav denne Clairvoyante Calonne Tilladelse til [at] forudsige, om det var fordi hun var i Silkeklæder, boede i et af de første Hoteller, og tog højere Priser. Han svarede, at naar hun havde Lov af Poletiet var der ikke noget at sige, hun blev af det vist betragtet, som Omreisende der gav Forestillinger. Viggo, den kloge, Tænkeren yttrede at de som kunde betale de højere Priser, forudsatte man havde mere Dannelse end Almuen og altsaa dem var det kun en Spads (Hvilken Menneskekundskab)«. ¶ 315,20—21 *De kjære Fru Collin! kommer jo snart til Byen*] Hun besøgte A. 18. August paa Rolighed (Dagbogen). ¶ 315,26—27 *det tredie Bind af de ved Frøhlich illustrerede Eventyr og Historier*] Udkom 20. December 1874. ¶ 315,29—31 »*Thorvaldsens Musæum*« . . . »*Frihedsstøtten*«] Illustrationer til Gudfaders Billedbog; Nye Eventyr og Historier med Illustrationer af Lorenz Frølich, III, 1874, 41 og 46.

NR. 796. Trykt (forkortet) B&B II, 711—13.

316,12 *jeg har skrevet Brev til Amerika i Andledning af Indsamlingen*] 23. August sendte A. Bud efter Bille, med hvem han talte om »Pengene fra Amerika«; Dagbogen 27. August: »Jeg fik nedskrevet mit Brev til Amerika, som Bille har lovet at oversætte«. — 29. August: »Afskrevet den engelske Oversættelse Bille har sendt mig af mit Brev til Redacturen i Philadelphia om Pengeindsamlingen til mig«. A.s danske Koncept til Brevet til Gibson Peacock, Udgiver af »The Evening Bulletin« i Philadelphia, er trykt B&B II, 709—11. Efter at have bragt en Tak for den Følelse af Hengivenhed, som har dikteret Indsamlingen, og forklaret, at han ingenlunde er nødlidende og ogsaa har modtaget et Vederlag for den amerikanske »saakaldte Autor's Edition«, slutter han: »Det Hele er mig et Eventyr-Blad i min Livshistorie, men det maa jeg fremhæve, at jeg ikke kan modtage nogen Gave, der sendes mig fra Enkelt. Hvor velmeent det end er, faaer den dog et Præg, som hverken kan stemme med Givernes Ønske eller med min Værdighed. Hvad der vilde komme til mig som en Hæder og et Vidnesbyrd om Hengivenhed,

naar det bragtes fra den amerikanske Ungdom som et Hele, det bliver en piinlig Velgjerning, naar det stykkes ud i Gaver fra enkelte Personer, og der, hvor jeg vilde føle Stolthed og Taknemmelighed, udsættes jeg for at føle en Ydmygelse« (B&B II, 711). Brevet afsendtes 31. August (Dagbogen). ¶ 316,17 *Reise ud af Landet*] Dagbogen 23. August: »Brev til Jonas Collin om snarest at besøge mig. (Jeg vilde tale med ham om Reiseplan og om han kunde følge mig)«. — 28. August: »Besøg af Jonas Collin, vi talte om en muelig lille Reise ud for at forfriskes. Vi talte om mange andre Rørelser og Livs Forhold; han er blevet en rigtig sund og trofast Natur«. ¶ 316,19 *naar det nye Theater aabnes*] Aabningsforestillingen fandt først Sted 15. Oktober. ¶ 316,28 *netop paa samme Sted hvor jeg i over et Aar var lidende*] Se S. 57.

317,13 *Forleden Dag*] 26. August. ¶ 317,16 *uagtet jeg ikke var tilsagt, eller anmeldt*] »Portneren sagde, at jeg havde jo altid Adgang til Herskaberne« (Dagbogen). ¶ 317,18 *to Sønner og tre Døttre havde hun med*] Prinserne Albert Edward (f. 1864) og George (f. 1865, den senere Kong George V.), Prinsesserne Louise (f. 1867, senere Hertuginde af Fife), Victoria (f. 1868) og Maud (f. 1869, senere Dronning af Norge). ¶ 317,20 *sit Besøg paa Island*] I Anledning af Tusindaarsfesten rejste Kongen i Sommeren 1874 til Island ombord paa Fregatten Jylland, eskorteret af Korvetten Heimdal; han havde kun været tre Dage hjemme, da A. kom paa Visit.

318,5—6 *skal den nok flættes hen i ny botanisk Have*] Forklaringen paa Lakunen i Brevet giver Dagbogen 5. Oktober: »Kjørte med Fru Melchior hjem over ny bothaniske Have, hvor jeg saae Melchiors Agave, som var ved at afblomstre«. Den nuværende botaniske Have blev anlagt 1871—74 paa det gamle Fæstningsterræn til Afløsning af den tidligere bag Charlottenborg.

NR. 797. Forkortet. Ikke tidligere trykt.

NR. 798. Ikke tidligere trykt.

320,12—13 *førstkommende Fredag*] 18. September. Denne Dag fandt Indflytningen ogsaa Sted. ¶ 320,14—15 *min særdeles Ven Storken, som jo ventes af Louise Drevsen*] Dagbogen 12. Oktober: »I Nat Klokken henimod eet, altsaa imorges ganske tidligt fødte Louise Drevsen en Søn, Faderen sagde allerede nu at han skulde kaldes Svend«. ¶ 320,22—23 *jeg ventede paa Gangen en temmelig lang Tid, men saa fik jeg dog Adgang*] Denne spydige Bemærkning refererer sig vistnok til en Episode, som allerede laa næsten et Aar tilbage i Tiden; Dagbogen 21. Oktober 1873: A. havde paa en Køretur til Rosenvænget besøgt først Melchiors og derefter Drewsens; »Tjeneren kjendte mig ikke og sagde at Fremmede ikke kunde faae Adgang til Fru Drevsen som var syg. Jeg lod

nu Huusbestyrerinden Frøken Thoresen kalde, det varede længe før hun kom, saa at jeg gik ind i Drevsens Stue for dog at sidde; hun kom og var ogsaa fremmed og kjedelig!« ¶ 320,23—24 *en smuk, ung Italiener Dalgas*] En af Konsul Federigo Dalgas' Sønner fra Livorno, Sønnensøn af den III, 8,9 omtalte Konsul August Christian Dalgas. Som bekendt var den gamle Baronesse Christine Stampe, Rigmor Stampes Farmor, født Dalgas. ¶ 320,26—27 *Bemærkningerne til alle mine 355 Eventyr og Historier*] I Lighed med, hvad der er Tilfældet med de to af Vilhelm Pedersen illustrerede Eventyrbind i Udgaven 1862, har A. til de af Frølich illustrerede tre sidste Bind føjet en Række Bemærkninger til »Eventyr og Historier« (Nye Eventyr og Historier, med Illustrationer af Lorenz Frølich, III, 1874, 320—42; SS, XV, 305—19). Dagbogen 5. November: »Besøg af Correcturlæseren hos Reitzel, den gamle Møller, som jeg leverede alle Bemærkningerne til samlede Eventyr og Historier«. Denne Efterskrift er dateret Rolighed, den 6. September 1874. Tallet 355 er aabenbart en Vittighed; A. regner selv i sine Bemærkninger 156 Eventyr og Historier til Kanon.

321,2 *Penge-Indsamlingen, som naturligviis ophører*] Dette var dog ikke Tilfældet. Der indkom endnu forskellige Smaabeløb; det største, 800 Reichsmark, anvistes ham 26. December gennem et Hamburger-Firma til Udbetaling i Privatbanken. I Tilknytning hertil hedder det i Dagbogen 14. Januar 1875: »Dagbladet [Nr. 11] mælder fra New-York daily Tribune [25. December 1874] om Børnenes Gave, at til Juleaften er sendt mig over 200 Dollars [det nøjagtige Tal er ifølge Dagbladet 285 Doll. 69 C.] samt et Pragtværk i to Bind over Amerika kjøbt for Resten af Pengene. Dernæst har i Harpers Magazine været i Nytaars Nummeret et Digt Børnenes Juleaften, der slutter med Børnenes Udraab idet de i et Tryllespeil see H. C. Andersens Billede:

Ah, do we know him! dearest [of] men!
God bless our Hans Christian Andersen!«

Det omtalte Værk er Picturesque America or the Land we live in. A Delineation by Pen and Pencil. With Illustrations on Steel and Wood, by Eminent American Artists. Ed. by William Cullen Bryant. I—II. New York, s. a. Bogen findes nu i H. C. Andersens Hus, Odense (Meddelt af Museumsassistent, cand. mag. Svend Larsen). — Hele Sagen optog A. meget, voldte ham en Del Ærgrelser og figurerer hyppigt i hans Dagbog i Efteraaret 1874. Et enkelt pudsigt Sted skal anføres. A. fik 14. November Besøg af Professor Kristen Rovsing, som havde studeret Skoleforhold i Amerika: »han kom fra New York og bragte Hilsener fra mine Venner der; meddeelte at han havde givet dem en heldig Idee, troede han, at min Buste kunde derovre for de Penge der indkom til mig, reises der i een af de store Haver, hvor der var flere Buster. Jeg blev lynende

gal fordi han, der var mig fremmed blandede sig deri! — sagde at jeg slet ikke vilde have med den Sag at gjøre, at jeg troede den var bragt i Gjænge, at jeg til Nytaar fik en Sum jeg selv kunde raade over, f Ex til en Badereise, men de kunde gjøre hvad de vilde, jeg vilde være udenfor, jeg var taknemlig, men at hele Sagen irriterede mig, mine Venner talte derfor aldrig til mig derom, og Lægen forlangte at jeg skulde leve i Ro; jeg blev nerveus heftig«. — Til Grevinde Thyra Frijs skriver A. 27. Januar 1875: »Det rørte mig dybt i denne Sommer, da de amerikanske Børn, i den Tro, at deres danske Eventyrdigter var fattig og trængende, sloge deres Sparebøsser itu for at sende mig deres Skjærv. Vel var dette i andre Henseender piinligt for mig; men efterat min offentlige Skrivelse havde opklaret, at jeg ikke led Nød, blev Indsamlingen anvendt til at kjøbe et kostbart, illustreret Værk over Amerika, hvilket det ikke blev mig ydmygende, men hædrende at modtage« (B&B II, 721—22). I et smukt Takkebrev, dat. 17. April 1875, til Redaktøren af New-York Tribune — den danske Koncept er trykt B&B II, 725—27 — fortæller han, at »netop paa min halvfjerdsindstyveaarige Fødselsdag kom Bøgerne mig i Hænde«.

NR. 799. Ikke tidligere trykt.

321,18 *flytte ind tidligere end sædvanligt*] Dagbogen Fredag 25. September: »Gaaet hen til Collins Kl 2 netop da Fru Collin og Jonas fløttede ind«.

NR. 800. Ikke tidligere trykt.

322,10—11 »*Deres bedste Brev*«] Se S. 316,12 og Noten dertil. Koncepten findes i den Collinske Brevsamling.

NR. 801. Ikke tidligere trykt.

NR. 802. Ikke tidligere trykt.

323,3 *seer jeg snart Dem eller Jonas*] Efter en nogenlunde god Periode var der nu indtraadt et begyndende Tilbagefald i A.s Helbredstilstand. Han plagedes igen af Slimhoste og Gigtsmerter, havde de foregaaende Dage befundet sig ilde, været i meget slet Humør og havde fordybet sig i Tanken om formentlig eller virkelig Uret, der i tidligere Tid var øvet mod ham. Gribende hedder det 30. Oktober i Dagbogen: »Inat laae jeg ond og gudløs, bandede og væltede mig, var fortvivlet over mig selv og Verden«. 2. November kom Fru Collin paa Besøg hos ham.

NR. 803. Trykt (et Brudstykke) B&B II, 719.

323,6 *Søndagften, den 14 December*] Fejlskrift for: 13 December. ¶ 323,10 »*Fødselsdag hos Henriques*«] Sønnen Robert, den senere Musikkritiker og Komponist. ¶ 323,12

Tirsdag] 15. December; han var den Dag til Middag hos Collins sammen med Fru Drewsen. ¶ 323,15 *en Ven*] Bournonville. 16. November havde A. Besøg af Fru Melchior og Fru Bille, »der blev meddeelt mig at flere Damer, mellem disse Fru Meldahl, Fru Melchior og Fru Bille, vilde [lade] ud gaae, over hele det danske Land, en Subskription paa en Mark, til alle Børn at der ved min 70 Aarsfest kunde opreises i Kongens Have, hvor Børn meest kom, min Buste« (Dagbogen). Ideen stammede fra Maleren F. Vermehren, men det blev den energiske og myndige Meldahl, der kom til at føre den ud i Livet, efter at han havde allieret sig med A.s gode Ven Bille. Bille forfattede en Indbydelse, som A. var velfornøjet med (Dagbogen 7. December), og Fru Melchior samlede Underskrifter, samtidig med at Meldahl skaffede Kongens Tilladelse til Monumentets Opstilling paa det ønskede Sted. Blandt de 35 Indbydere var mellem Damerne bl. a. Fru Bille, Fru Collin, Fru Drewsen, Grevinde Frijs, Grevinde Holstein, Fru Hornemann, Fru Koch, Fru Melchior, Fru Scavenius, Frk. Zahle og Frk. Mathilde Ørsted; mellem Herrerne Bille, Gade, Hartmann, Meldahl, F. Paludan-Müller, Ploug, Th. Reitzel, A. Rosenkilde, Vermehren. 9. December samledes »Indbyderne til en Indsamling af en Broncestatue for Digteren H. C. Andersen« hos Grosserer Melchior, hvor Indbydelsesskrivelsen vedtoges og en snævrere Arbejdskomité valgtes. Der var imidlertid en af A.s gamle Venner, som havde nægtet at underskrive Indbydelsen, og det var Bournonville. Dagbogen 14. [3: 13.] December: Bournonville udtalte sig hos A. om Statuen og fandt Tanken smuk. »Jeg havde mange begejstrede Venner, men ogsaa Uvenner og nu kom en stor Deel af Publicum der slet ikke forstod min Betydning, han frygtede at ved at Statuen reistes medens jeg levede vilde ved flere Bemærkninger og fremsatte Anskuelse[r], berede[s] mig mere Ærgrelse, end den Glæde at see Statuen blive reist!« — Der er vist nok megen Sandhed i det Sagte; det allerede berørte mig ilde, og det gode Humeur jeg var imorges i, sank betydeligt til Nul-Grader«. — 15. [3: 14.] December: »Besøg af Fru Melchior, som jeg fortalte om Bournonvilles Udtalelse til mig og hvorledes [den], da den stadfæstede Tanker jeg selv bar, havde i høi Grad forstemt mig; hun blev i høi Grad vred paa Bournonville: »er han gal! er det Misundelse«? og hun fortalte mig hvad hun vilde have fortiet, at hun havde været hos Bournonville og spurgt om han vilde [være] med, han repræsenterede Theatret og stod mig nær i Venskab, men da havde han sagt nei, udtalt sig mod det hele Foretagende, som noget altfor Usædvanligt; at vilde man oprette et Pantheon for alle Danmarks udmærkede Mænd, da vilde han være med og forunde mig der en af de første Pladse, men ikke [i] mit levende Live reise min Statue alene!« det var nu Mandens Mening, og den maatte respekteres, men at han saa stormer op til mig, der staaer udenfor det Hele, og plaiderer sine Anskuelse[r], er næsten en Uforsømmethed, mildest talt en

Taktløshed, en Mangel paa Tagen Hensyn til en Syg«. Det beroligede yderligere A. næste Dag hos Collins at mærke, at »de vare Alle forbittrede paa Bournonville for hans Udtalelse til mig mod Sagen« (Dagbogen). Et Par Maaneder efter fik han imidlertid Lejlighed til at vende tilbage til Sagen. Dagbogen 9. Februar 1875: »Besøg af Fru Bournonville og hendes Pleiedatter Vilhelmine. Vi kom til at tale om Monumentet for mig og de to Damer fandt som Bournonville at det var noget aldeles nyt i Verden at Sligt reistes for Een, som endnu levede, jeg henviiste dem da til Madvigs Portræt Buste der var i dette Aar blevet reist i hans Fødeby og hvor han da selv var tilstede, sagde dem at for 30 Aar siden var Wellingtons blevet reist i London, Rosinis i denne Componists Fødeby. Jeg beklagede at Bournonville havde udtalt sig til mig om at jeg havde mange Fjender og Misundere, som nu kunde faae Anledning til at udtale sig mod mig; jeg indrømmede at jeg havde Misundere men troede ikke jeg havde Fjender. Fru Bournonville vilde løfte hver af Bournonvilles Ord ind i hans umaadelige Sandhedskjærlighed og Talen af sin fulde Bevidsthed«. — Selve Monumentets Historie vil det paa dette Sted føre for vidt at følge i Enkeltheder; den kan studeres i A.s Dagbog samt i Monumentkomiteens Arkiv (sidstnævnte i H. C. Andersens Hus, Odense). I Slutningen af Marts var Indsamlingen naaet op paa 25,000 Kr., og paa 70-Aars-Fødselsdagen 2. April kom en Deputation fra Indsamlingskomiteen med Meldahl som Ordfører for at meddele A., at Statuen var sikret. Til 1. Maj indkaldtes Udkast fra Billedhuggerne, som A. dernæst d. 5. fik Lejlighed til at bese. Der udskreves 8. Maj en ny Konkurrence mellem Stein, Evens, Saabye og Prior med det Resultat, at Saabye, med hvis oprindelige Udkast A. havde været yderst misfornøjet (Collin 209; B&B II, 729), sejrede. Men da var A. forlængst død. Statuen i Kongens Have afsløredes 26. Juni 1880; Bille holdt Afsløringstalen.

1875

NR. 804. Ikke tidligere trykt.

324,4 *Mandag eller Tirsdag*] Det blev Mandag 8. Februar (Dagbogen).

NR. 805. Ikke tidligere trykt.

324,10 *Et nyt Digt*] Miraklet; trykt i Illustreret Tidende Nr. 808, 21. Marts 1875 (SS, XII, 398—99). Dagbogen 8. Februar 1875: »Nedskrevet det lille Digt Miraklet«. A. havde igen haft en lille produktiv Periode; foruden Omarbejdelsen af Operateksten Festen paa Kenilworth i Januar havde han i den første Uge af Februar skrevet Digtene Et Barns Skriftemaal, Kjøbenhavn, Odense og Lille Svends Udtalelse om Veirliget.

¶ 324,15—16 *Hvad svarer De*] Dagbogen Søndag 14. Februar: »Brev fra Fru Collin om dog at komme der idag«. Det gjorde han saa. Fru Collins Brev findes ikke i den Collinske Brevsamling.

NR. 806. Ikke tidligere trykt.

325,2 *Det engelske Blad the daily news*] Dagbogen 9. [3: 10.] April: »I Torsdags fik jeg fra B Adler et Nummer af Evening news i London hvor jeg paa det allerdristigste stilles op som den meest læste af alle nu levende Digtere og mine Eventyr gives Plads i det Pantheon hvor Homer og Schackspear evigt leve«. ¶ 325,5 »*Der Verein Berliner Presse*«] Dagbogen 3. April (Dagen efter den store Fødselsdag, hvor A. var blevet fejret ved en Fest hos Melchiors, Reumert 224—26): »der mældtes i en Avis et Telegram fra Literater i Berlin udsendt ved Auerbach, jeg søgte forgjæves samme, sendte Bud til Byens Telegraph og til Ritzaus, men de vidste Intet derom«. — 6. April: »Først i Dag fik jeg fra Toldboden de mange Pakker der fra Udlandet er sendt til mig og som jeg skulde have modtaget den anden April. Der var een i lilla Fløiel med en Sølvkrands paa Bindet rigt billedudstyret Adresse fra »Der Verein Berliner Presse«; der fulgte en stor Grankrands med. Jeg telegraferede idag for at mælde at jeg først i Dag har erholdt samme og at jeg snarest sender Brev«. Om Adressen, som nu findes i H. C. Andersens Hus, Odense, har Museumsassistent, cand. mag. Svend Larsen meddelt Udg. følgende: Den bestaar af tre Blade. Paa det første er afbildet det danske og tyske Flag, derunder: An Hans Christian Andersen zum 2. April 1875. — Nederste Halvdel af Bladet er prydet med en Akvarel: en Illustration til »Engelen« (Kaulbachs Motiv), derunder et Egetræ med dansende og legende Børn ved dets Fod. Signeret: Ernst Schütze fecit, academ. Künstler & Königl. Hof Kalligraph pp. Berlin. De to følgende Blade er en kalligraferet Hyldest til A. Det hedder bl. a.: »Wir aber kennen Dich und lieben Dich und können Dir danken und Dir den grünen Kranz auf die Stirn legen, den Kranz vom Stamme des germanischen Baumes, daran Du selber ein vollsaftiger Zweig. Du bist die Lerche, die in freier Luft schwebend singt und jubiliert und nicht danach fragt und nichts davon weiss, dass die Menschen drunten und auch die Söhne eines und desselben Stammes oft im Kampfe hart aneinander gerathen, und wie die Lerche sich wieder niedersenkt auf den Boden, darin sie wohnlich nistet, so auch wird die Versöhnung, die Liebe, die Brüderlichkeit wieder einkehren in die Herzen der Brüder, die sich bekämpfen mussten«.

NR. 807. Ikke tidligere trykt.

325,21 *Møde hos Melchiors*] Brevet er skrevet Fredag 30. April. Lørdag 1. Maj holdt Indsamlingskomiteen Møde om de indkomne Udkast til Monumentet i Kongens Have

(Forhandlingsprotokollen). ¶ 325,21—22 *Indbydelsen til mig fra Hr Rimestad*] Dags-Telegrafens Redaktør C. V. Rimestad, Stifter af og Formand for Arbejderforeningen af 1860, hvor A. mange Gange havde holdt Oplæsninger. Dagbogen 30. April: »Sendt Brev til Rimestad at jeg ikke var rask nok til at modtage den for flere Uger siden givne Indbydelse til at møde paa Søndag (2den Mai) ved Indvielsen af den nye Arbejderforenings Bygning for Arbejder[foreningen af] 1860«.

NR. 808. Ikke tidligere trykt.

326,5 *Rolighed d. 21de Juni*] I Dagene efter 22. Maj havde A. det overordentlig daarligt, og Jonas Collin og Johan Krohn maatte skiftes til at blive hos ham om Natten. Der indtraadte nu en Smule Bedring; han vilde derfor afsted til Bregentved 10. Juni, men da Oksen ikke havde Tid til at hente ham den Dag, besluttede han at udsætte Afrejsen til d. 11. og lade Emil Melchior følge sig til Haslev. Denne Plan blev uventet krydset ved Ministeriet Fønnesbechs Fald, idet Grev Moltke-Bregentved indtraadte som Udenrigsminister i det under 11. Juni udnævnte Ministerium Estrup. Dagbogen 10. Juni: »Brev fra Oksen at han imorgen mødte med Vogn ved Hasløv Station. Jonas kom to Gange og hjalp med Indpakning; Klokken fire vare vi omtrent færdig; da kom Johan Krohn, fra Grev Moltke Bregentved at Ministerskiftet havde kaldt ham til Byen, imorgen kom Grevinden, alle Gaardens Tjenere fulgte med, der var Ingen derude til min Opvartning eller Pleie, man kom først hjem paa Lørdag 17, da ventede man mig. Jeg blev aldeles ildestemt ved dette pludselige nye Arrangement, skrev derom til Fru Melchior om hun og hendes Mand vilde modtage mig Overmorgen (Lørdag). Jeg var uendelig træt«. Lørdag 12. Juni Kl. 3 kørte han saa for sidste Gang til Rolighed, hvor Grosserer Melchior havde engageret Husets forrige Tjener til at pleje ham. Det gik der-efter langsomt ned ad Bakke. 19. Juni førte han for sidste Gang selv sin Dagbog; efter den Tid er Optegnelserne skrevet efter hans Diktat af Fru Melchior eller en af hendes Døtre. Fru Melchior paatog sig ligeledes at skrive hans Breve for ham. ¶ 326,9 *Min Læge er altid 7 Mile fra Byen*] Dagbogen 1. Juni: »Dr Theodor Collin kom at sige mig lev vel, han reiser nu med sine Hunde til Hellebek, fra Theater-Saissonens Slutning«. ¶ 326,10 *heldigviis boer Doctor Meyer ved Siden af, hvor De og Deres Familie engang boede*] Dagbogen 15. Juni: »Besøg af Dr Meyer og Frue, som boer nede i Krauses Gaard. Jeg sagde ham at jeg ikke [kunde] være tjent med en Læge der boede 7 Mile fra Kjøbenhavn og [aldrig] kom herind. Professor Hornemann er inde i Byen og havde ikke Vogn, jeg bad Meyer være Læge han afslog det og udtalte at det vilde være en Sorg for Theodor Collin der elskede [mig?]. Han vilde imidlertid see ind til mig«. Han overtog imidlertid hurtigt det daglige Tilsyn med A. ¶ 326,13 *see snart at komme Syd paa*] A. havde besluttet at

tilbringe Vinteren 1875—76 i Mentona. Han vilde rejse fra København allerede 1. August, men for Varmens Skyld begynde med et Ophold indtil Udgangen af September i Montreux. Hertil skulde Johan Krohn følge ham, og Jonas Collin havde saa lovet at komme til Montreux for at bringe ham derfra til Mentona (Dagbogen 20. [3: 21.] Maj). Senere var det Mening, at A. ogsaa paa Nedrejsen til Montreux skulde ledsages af Jonas Collin. ¶ 326,14—15 *hvor høit Udgifterne maa komme*] I den Collinske Samling Nr. 8, 4to, findes et Læg med Paaskrift af E. Collin: »Andersens Beregning over Udgiften til den Reise, som han, næsten til sit Sidste, haabede at kunne foretage i 1875«; Udgiften er der anslaaet til 3146 Rigsdaler. Vedlagt findes en hjemmelavet, ubeskrevet Regnskabsbog; paa Omslaget staar med A.s Haand: »Reise i 1875«. ¶ 326,23—24 *Meget længes jeg efter at see Deres Kone, og senest Dem selv i Begyndelsen af August*] Dagbogen 1. Juli: »Idag besøgte mig fra Hellebæk Fru Collin. For over 12 Dage siden sendte Edvard mig Brev [Nr. 809], det har ligget i al den Tid i Lommen hos Budet i Sparekassen«. — 2. Juli: »Etatsraad Collin kom idag ind til mig. Jeg var saa træt af Barber Skrædder Friseur. Fik Testament skrevet. Bestemt forskjellige Smaasummer til strax at uddeles«. Det var sidste Gang, A. fik sine trofaste Venner at se. ¶ 326,25—26 *min Flytning*] Under Henblik paa den forestaaende Udenlandsrejse havde A. opsagt sin Lejlighed hos Frøkerne Ballin. ¶ 326,26 *staaer temmelig vant*] Hvad A. mener med dette besynderlige Udtryk, om hvis rigtige Læsning der næppe kan være nogen Tvivl, kan Udg. ikke afgøre. ¶ 326,27 *deres Smaa*] Gerd og Svend Drewsen.

Nr. 809. Efter Breve til A. 101—03. Originalen mangler i den Collinske Brevsamling. 327,25 *Drakenberg*] Se I, 16,8 og Noten dertil. ¶ 327,28—29 *Bankhæftelsen*] En ved Oprettelsen af Rigsbanken 1813 forordnet 1. Prioritet paa alle faste Ejendomme og Tiender.

NR. 810. Trykt B&B II, 729—30.

328,23—24 *2det Bind af mine Eventyr paa Fransk med en Mængde udmærkede Illustrationer*] Nouveaux contes danois. Traduits par Ernest Grégoire & Louis Moland. Illustrés d'après les dessins de Yan'Dargent. Paris [1875]. A.s Smag med Hensyn til Illustrationer til hans Eventyr var usikker. Den foreliggende franske Samlings Billeder er maaske en Smule bedre end Forgængerens fra 1873, hvor Yan'Dargent i mange Tilfælde ligefremt har plagieret Frølichs Illustrationer, rigtignok uden stort Talent, men ogsaa den nye smukt udstyrede Samling staar i kunstnerisk Henseende langt tilbage for de beskednere danske Udgaver. Dagbogen 9. Juli: »Fik fra Paris mine nye Eventyr paa Fransk med smukke Illustrationer. Glædede mig særdeles«.

Andersen døde 4. August paa Rolighed.

UDATEREDE BREVE

NR. 811—817. Ikke tidligere trykt.

333,5 *blive hjemme til Middag*] Hver Torsdag samlede Jonas Collin sin Familie og A. til Middag.

KONCEPTER

NR. 818. Ikke tidligere trykt.

Koncept til Nr. 35.

NR. 819. Ikke tidligere trykt.

Dette Brevfragment har naturligvis aldrig været bestemt til Afsendelse, og Edvard Collin har sikkert først faaet det i Hænde efter A.s Død. Det maa være skrevet mellem Udgivelsen af Improvisatoren (9. April 1835) og Edvard Collins Bryllup (10. August 1836). Alt tyder dog paa Sommeren 1835; jvnf. Brevene Nr. 84 og 86, dat. 5. og 16. Juli, hvor beslægtede Stemninger har fundet Udtryk, rigtignok i mere afdæmpet Form.

NR. 820. Ikke tidligere trykt.

Koncept til Nr. 400. Se Noterne til dette Brev.

NR. 821. Trykt (et Brudstykke) A&C 505—06.

Koncept til Nr. 499. Se Noterne til dette Brev.

341,2 *Stockholms illustrerede Tidende*] I Ny illustrerad Tidning Nr. 39, 30. September 1865, findes S. 312 under Afsnittet »Krönika« følgende Linier: »På tal om barnvänner må vi icke glömma att den förnämsta bland dem alla, han, hvars tjusande berättelser nästan ställt Orientens lysande sagoverld i skuggan och i hvars herrliga verk barnets skönaste aningar och den vises djupaste tanker samfäldt intaga våra hjertan — att med ett ord Andersen i dessa dagar gästar hos oss. Måtte han, då han än en gång sträckt sina lustvandringar till vår Nord, finna rika skördar för sitt snille i landet för sång och saga!« ¶ 341,18 *Øehlenschläger har oversat et Par af hans Tragedier*] Torkel Knutson. Sørgepsil i fem Akter (1837) og Birger og hans Æt. Tragødie (1838). ¶ 341,19 *Carl*

Johan adlede Digteren] 1826. 1843 ophøjedes han i Friherre-Standen. ¶ 341,20 *Seraphim-Ridder*] 1861. ¶ 341,21 *En lang Tid var han Theaterdirecteur*] Det var dog kun indenfor Tidsrummet 21. Marts 1831—25. Juni 1832, at Beskow var 1. Direktør ved K. M.:ts Hovkapell och Spektakler. ¶ 341,22 *Een af de første ved Akademiet*] Fra 1834 til sin Død var Beskow Svenska Akademiens Sekretær; Medlem havde han været siden 1826.

Nr. 822. Ikke tidligere trykt.

Koncept til Nr. 521. Se Noterne til dette Brev.

Nr. 823. Trykt (forkortet) i H. C. Andersens Tegninger. Udgivne af Poul Uttenreiter med Forord af Vilhelm Wanscher, 1925, 6. Originalen i H. C. Andersens Hus, Odense.

Koncept til Nr. 547. Se Noterne til dette Brev.

Nr. 824. Ikke tidligere trykt.

Koncept til Nr. 677. Se Noterne til dette Brev.

Nr. 825. Ikke tidligere trykt.

Koncept til Nr. 693. Se Noterne til dette Brev.

347,21 *Jernnætterne*] Frostnætter i sidste Halvdel af August Maaned. ¶ 347,28 *til stormende Rusgilde*] I Studentersamfundet 22. August 1871, Kl. 9 Aften. Dagbogen: »Jeg blev ført ind i en umaadelig stor Sal, hvor der [var] opfyldt af mange unge Mænd og stærk Tobaksrøg. De tre nordiske Flag vaiede. De flokkedes om mig hvor jeg gik, meer end en Snees trykkede jeg i Haanden, den eneste Ældre jeg traf var Præsten Fearnley. Der blev spurgt om de skulde synge deres Rus-Sang først eller Visen til mig, jeg svarede naturligtviis, først Russangen, den blev sjunget, Tale holdt og nu traadte en ung Mand, jeg troer Fearnleys Søn eller Pleiesøn [frem] og bød mig Velkommen i de unge Menneskers Navn, derpaa sang de Sangen, der var af Clausen (den Stakkel, der slet ikke kunde komme med). Jeg bragte da min Hilsen og Tak, sluttede med at jeg gjerne vilde have læst et Eventyr for dem, men Localet tillod det ikke. »O læs! læs!« bad de. »De vil neppe forstaae det i dette store Rum«; og nu trængte de saa fast om, at Kathederet rystede. Jeg læste »Sommerfuglen«, stormende Jubel. Jeg sagde da at jeg var i mit Indre saa ung som de, men Sneen begyndte dog at falde i mit Haar, Legemet kunde ikke holde Alt ud og derfor bød jeg dem Levvel, med Haab om at komme næste Aar. »Kom, kom!« raabte de og fulgte mig med 9 Hurra til Vogns hvor de formeligt stormede paa for at trykke mine Hænder«.

348,2—3 *Statsraad Stang*] Fredrik Stang. ¶ 348,3—4 *Folkefesten for mig i Bothaniske*

Have] Dagbogen 18. August: »Min Mave urolig, jeg meget febril og med Hold over Lænder og under Bryst. Klokken lidt før halv 6 kom [Sorenskriver] Birch[-Reichenwald], Amtmand Collet og Consul Petersen og afhentede mig til Festen. . . . Huset var rigt og festligt smykket med Blomster. Min Buste gjort paa en halv Dag, efter Photographi, af Middleton, stod paa Pjedestal med Blomster om og nedent under et Basrelief med en Svane. Der var mange Herrer og Damer; Festborde dækkede i Haven. Pastor Moe holdt en Tale til mig fra Husets Trappe, efter at først en Sang af Bjørnson var afsjunget; der var stort Musikchor, men Sangen gik ikke godt. Moe berørte at jeg først nu kom op til Norge, men jeg jo alt længe havde sendt mit aandelige jeg her op og sluttede med en Slags kirkelig Velsignelse at Gud maatte bevare mit unge Sind og Digtningens Aand i mig. Jeg fortalte at da jeg var en lille Dreng i Odense og kom i Skole var Læreren en alvorlig Mand men med et mildt Sind for mig, han var Nordmand og heed Velhaven i Slægt med Digteren her[;] at han især i Religionstimerne klarede min Tanke, at hvad jeg før havde ramset op blev klart for min Tanke, men han fortalte mig aldrig om sit Hjemland, dets Fjeld Fosser og Sagn vilde have fyldt mig, da gik Aar, og der kom ved en Bog fra Norge et Lysblink over Landets store Natur det var Keilhaus Reise op til Beeren Eiland, jeg saae fra Lærredet ved Dahl sprang Naturen frem[,] Birken som Norges Dryade sprang fra Fjeld over Elv (NB i Morgenbladet staaer Talen og hele Festen) . . . Klokken ¹/₉ kom jeg hjem ledsaget af Birch-Reichenwald«. ¶ 348,14 *Bjørnson og jeg ere blevet Duus*] Se S. 189,5 og Noten dertil. ¶ 348,16 *nu har jeg Jonas*] A. var blevet Dus med Jonas Collin i Hamburg 20. August 1861. Jonas Collin har givet en smuk Skildring af Begivenheden Collin 45—46, blot med den Huskefejl, at han henlægger den til Tilbagerejsen fra Spanien (skal være: Italien). I A.s Dagbog hedder det: »Om Aftenen udførte jeg hvad jeg hele Tiden havde bestemt, foreslog ham at han skulde sige Du til mig. Han blev overrasket, men sagde med fast Stemme ja! og takkede mig; da jeg siden var iseng kom han før han lagde sig, ind til mig, tog min Haand og gjentog endnu engang saa dybtfølt Tak at Taarerne kom mig i Øinene, han trykkede et Kys paa min Pande og jeg følte mig saa glad«. ¶ 348,21—22 *Theodor som ikke gaaer op i mig, men »i Hundene«!*] En typisk Situation fra Dagbogen 16. Oktober 1874: »Idag da jeg vilde til Dr Collin traf jeg ham paa Gaden hvor jeg da talte med ham om mit Befindende, han hørte slet ikke efter og da jeg bemærke[de] ham det, svarede han, »jeg maa jo passe paa mine Hunde!« — det lignede ham som der var en stor Sandhed i at han engang da jeg sagde til ham »Du blev mere bedrøvet om een af dine Hunde døde, end at jeg døde!« — »Ja det er jo ganske naturligt, de ere mig meget nærmere««.

RETTELSER OG TILFØJELSER

BIND I 1828—43

7,8 *min Roman*] Romanfragmentet Christian den Andens Dverg og dets Forløber, det unavngivne Romanbrudstykke fra Skoletiden i Slagelse, er 1935 offentliggjort af Tage Høeg i *Anderseniana III*: H. C. Andersen: Tre ufuldførte historiske Digtninge.

16,26 *Fruen*] 13. Januar 1871 var A. indbudt af Kammerherre Ludvig Castenskiold til at læse op paa Christiansborg Slot. »Der var en gammel Dame med sølvhvidt Haar, hun spurgte om jeg erindrede hende, det var den Fru Lüttichau som jeg 1829 [skal være: 1830] saae paa Tjele, ung og blomstrende, hun gik med mig og Maleren Rørby ud over et lille Stykke Hede og aabnede med en stor Nøgle Kirkeporten« (Dagbogen).

25,10 *Krähwinklere*] I et Brev til Udg. af 20. Januar 1934 skriver Edvard Collins Datterdatter, Fru Gerd Casse, f. Drewsen: »Krähwinkler« er en Slags illustrerede Ordspil. F. Eks.: Man tegner en Mand, der sidder paa Toppen af et Hølæs, det er »en Mand, der er højt paa Straa«. Eller en, der »lever paa en stor Fod«. Det var noget, som var meget moderne i en Tid, som ligger langt tilbage, forud for min egen, men jeg husker det tydeligt, fordi der mellem Fritz Jürgensens efterladte Udkast og Tegninger — det var jo langt fra alle hans Tegninger, der blev udgivet — fandtes en hel Del Krähwinkler. Jeg husker saaledes fra min Ungdom »en Mand, der gør sine Hoser grønne for en ung Pige, der stikker ham i Øjnene«. Det var overmaade barnligt og ikke det mindste morsomt, men det maa altsaa have faldet i Tidens Smag. Disse Ordspil er forøvrigt i den allersidste Tid dukket op igen, nemlig i »Politikens« Rubrik »At tænke sig«. I den Collinske Familie blev de ihvertfald i min Tid ikke gouteret. — En saadan Tegning kaldtes altsaa en Krähwinkel, men selve Personen i Tegningen kaldtes »en Krähwinkler«. Der stod saaledes nedenunder: »en Krähwinkler, der er højt paa Straa«. — Smlgn. S. 34,16 og 58,21.

48,10 *literæ non erubescunt*] Citatet stammer fra Ciceros Breve (ad Fam. 5, 12).

76,25 *Felsenstein*] A. mener Fæstningsruinen Regenstein ved Blankenburg (smlgn. SS, VIII, 55—58).

100,19 *nu flagrer De ikke meer*] Edvard Collins Forlovelsesdag var 23. April 1832; se III, 6,26 og IV, 231,7.

106,21 *en Sang*] Den omtalte Sang er ikke, som anført i Noten, identisk med den hos Fr. Barfod trykte »Sommervise«. Det er rigtigt, at sidstnævnte ikke er fra 1825; den findes som Lejlighedstryk fra Hempel i Odense i Kgl. Biblioteks Smaatrykssamling: »Sang til Skovballet den 31. Juli 1835«, er altsaa digtet til en tilsvarende festlig Lejlighed i Odense. Sangen til Skoleballet 1832 er det ikke lykkedes Udg. at opspore.

149,16 *Sødskende*] Margrethe Hornemann i Noten skal rettes til Emilie Hornemann, thi dette var hendes Kaldenavn. Søsteren Henriette Sophie Marie kaldtes Marie.

163,12 *den længste*] Sangens Titel er: Afskedssang for De Danske i Paris den 7 August 1833; Manuskriptet findes i De Rahbekske Mindestuer paa Bakkehuset. Den er trykt med Kommentar af H. Topsøe-Jensen i Personalhistorisk Tidsskrift 10. Rk., I, 1934, 66—74. ¶ 163,17 *Henriques*] Juvelerer Markus Martin Henriques (Personalhist. Tidsskr. 10. R., I, 69). ¶ 163,19—20 *Stage og Agenten*] Skuespiller Gottlob Stage var paa Rejse i England og Frankrig med Hof-Agent, Vinhandler Christian Waagepetersen, bekendt for sine kunstneriske, ikke mindst musikalske Interesser (Personalhist. Tidsskr. 10. R., I, 70—71).

168,12—13 *Malerie, der forestillede Naturens og Kunstens Genier*] Udg. har misforstaaet dette Sted. Med *hün berømte Udstilling i det sidstforløbne Foraar* menes der, hvad Adjunkt Morten Borup har henledt min Opmærksomhed paa, Henrik Hertz' Bog Foraarets Nytaarsgave for 1833, idet der sigtes til Digtene Naturen og Kunsten (Anden Afdeling) (a. St. 169—201) og En Nat i en Jolle paa Havet (144—47). Herved forstaas ogsaa A.s Bemærkning til Collin S. 184,18—22.

254,27—28 *»Lille Viggo« efter den kalundborgske Melodie*] Hr. Førstelærer V. Rørbech, Kongsted Skole pr. Rønnede, har vist Udgaven den Interesse at meddele nedestaaende folkelige Melodi til Lille Viggo —, sunget af hans Moder Marie Rørbech, f. Høybye, f. 1839 i Kalundborg og opvokset der. Muligvis er det denne Melodi, Præstekonen i Gudme sang.

Lille Viggo.

Sunget paa Kallundborgegnen
i Midten af forrige Aarhundrede.

Lil-le Vig-go, vil Du ri-de Ran-ke? Sæt dig paa mit Knæ, Du søde Dreng!

Barn jeg er med Dig i Sjæl og Tan-ke; Vi vil le-ge, til Du skal i Seng.

273,15 *Sorø forekommer mig som en Flaske*] Billedet kommer igen i Eventyret Lille Tuk (SS, XIII, 358).

289,26 *Billedbogen uden Billeder*] Den af Vieweg omtalte daarlige Oversættelse af Billedbog uden Billeder er ikke J. Reuschers, men skyldes G. F. Jenssen (-Tusch), hvad der fremgaar af Dagbogen 9. November 1840, sammenholdt med et højt uartig Brev fra sidstnævnte til A. af 5. Juni 1842. Oversættelsen blev foretaget for Vieweg, men udkom aldrig.

306,2 *en Ansøgning . . . til Kongen*] Udførligt om Rejseunderstøttelsen 1841 i Personalhistorisk Tidsskrift 9. Rk., VI, 1933, 145—55, hvor Breve og Aktstykker vedrørende Sagen er offentliggjort af H. Topsøe-Jensen.

BIND II 1844—60

XIV,11 11. November] Læs: 10. November.

56,6—7 *den Afhandling Hauch har skrevet*] Et Bevis paa, hvorlænge Affæren med »Slottet ved Rhinen« huskedes, og hvorledes Samtiden bedømte Hauchs Optræden, er Fru Heibergs Brev af 8. Marts 1875 til Krieger, hvori det hedder: »Bjørnson er nu bedre. Jeg gyser for, at han i disse Dage prostituerer sig som Hauch i sin Tid ved at erklære, at han aldrig havde tænkt paa H. C. Andersen, saaledes Bjørnson nu, at han ikke har meent Friele med »Redacteuren«. Siger han det offentligt paa Tryk, er han færdig for lang Tid« (Johanne Louise Heiberg og Andreas Frederik Krieger. En Samling Breve 1860—1889, udg. af Aage Friis og P. Munch, II, 1915, 244) (Meddelt af Overbibliotekar, Dr. phil. Carl S. Petersen).

132,13 *en comte de Suzor*] A. havde 23. Juli 1844 gjort hans Bekendtskab hos Brockhaus i Leipzig, i hvilken By han paa dette Tidspunkt holdt Forelæsninger over fransk Litteratur (Dagbogen). ¶ *en Christiani*] A. havde paa Før været sammen med Rudolf Christiani 29. August—9. September 1844.

196,15 *paa Silkeborg*] Om A.s Besøg i Silkeborg 1850 se Otto Bisgaard: Fra Silkeborgs Nybyggertid. H. C. Andersen og Michael Drewsen, 1935, 56—61 og 134—42 (Dagbogsoptegnelser og Breve).

207,4 *Koncept*] Læs: Concept. ¶ 207,27 *Erzeugniss*] Læs: Erzeugniss.

234,5 *Silkeborg den 28 Juni*] Om A.s Besøg i Silkeborg 1853 se Otto Bisgaard: Fra Silkeborgs Nybyggertid, 1935, 61—82 og 143—82 (Almanakoptegnelser og Breve).

246,17 *Frøken Bramsen*] Af et Brev fra A. til Jonna Stampe, dat. 18. August 1853 (trykt i Otto Bisgaard: Fra Silkeborgs Nybyggertid, 1935, 172—75) fremgaar det, at

Talen er om Vilhelmine Bramsen. Hun var opvokset i S. N. Beutners Hus og kom meget hos Familien Drewsen.

249,20 *en Skildring af Bille om Silkeborg*] Optrykt i Otto Bisgaard: Fra Silkeborgs Nybyggertid, 1935, 111—21.

250,1 *Lyseskjærn*] Læs: Lyseskjærm.

253,22 *Navn*] Læs: Navne.

311,23 *Silkeborg den 28 Juni 1859*] Om A.s Besøg i Silkeborg 1859 se Otto Bisgaard: Fra Silkeborgs Nybyggertid, 1935, 83—89 og 183—89 (Dagbogsoptegnelser og Breve).

312,8—9 *den nye franske Maade at lave Tørv paa*] »Michael Drewsen interesserede sig i Slutningen af 1850'erne for Tørveproduktion efter det saakaldte Challeton'ske System, Tørveproduktionen fandt Sted i Vejlbø Mose ved Silkeborg. I »Tidsskrift for Landøkonomi« 3. Række, 7. Bind, 1859, S. 85 ff. findes indrykket en Afhandling af M. Drewsen: »Et Forsvar for den Challetonske Tørvefabrikation« (Otto Bisgaard: Fra Silkeborgs Nybyggertid, 1935, 184, Noten). ¶ 312,12—13 *En ny, paa Silkeborg opfundet Maskine til at gjøre Brev-Convelutter*] Konvolutmaskinen blev opfundet af Maskinmester Ellerup, som kom med Drewsen til Silkeborg fra Strandmøllen (Otto Bisgaard: Fra Silkeborgs Nybyggertid, 1935, 85, Noten).

378,12 *en Ungarer*] Da A. 1863 var i Paris, løb han tilfældigt paa Kertbeny paa Gaden; de kom i venskabelig Samtale, A. besøgte ham nogle Dage senere og blev »særdeles opmærksomt« modtaget (Dagbogen 14. og 26. Februar 1863; jvnf. 3. Marts s. A.).

393,1 *Karup der korsarmæssig har skrevet om mig*] I en Anmærkning til Digtsamlingen Fem Ungdomsaar, 1853, 213—14, nævner W. I. Karup »Æventyrcomedie-skriveren H. C. Andersen« mellem »den Masse af Versemagere og literære Stympere, der fordærve vor Tids æsthetiske Smag« i Selskab med »Erik Bøgh, Chievitz & Recke, Leilighedsdigteren Udtberg, Rimeren Høedt og Consorter«. A. havde tidligere hjulpet Karup med Penge og taalmodigt gennemlæst hans Manuskripter. Se endvidere W. I. Karup: Mit Livs Roman, 1864, 44 og Erik Bøgh: Fra min første Forfattertid, 1897, 78—82.

BIND III 1861—66

8,18—19 *den gamle Tigger, som er paa Trappen i Improvisatoren*] Herom skriver Forfatteren Niels Møller til Udg.: »Tiggeren Beppo på den spanske trappe kunde han dog have nogen grund til at være ængstelig for; Beppo var nok en krakiler. En gang kom han en tid i fængsel, da han havde truet en engelsk dame og nok kastet sten efter

hende, da hun ikke vilde give ham almisse; han var ligeså rig som hun, sagde hun (Will. Story: *Roba di Roma*, 1894, I, 45)«.

73,11 *de*] Læs: De.

148,10—11 *det milde Sind hvormed De der nylig talte til mig*] Under Omtalen af Konfikten mellem A. og Jonas Collin burde der været henvist til sidstnævntes Fremstilling Collin 46—48. Af Slutningsbemærkningen her: »Den anonyme Student blev senere Andersens gode og hjælpsomme Ven« fremgaar det, at den omtalte *Student Krohn* var den senere bekendte Skolemand og Børnebogsforfatter Johan Krohn.

215,18 *de nye Eventyr*] Skønt Veirmøllen vel maa regnes blandt *de nye Eventyr*, forsaavidt som det først nu kom i Trykken, synes dets Tilblivelse at ligge Aar tilbage. I et utrykt Brev af 4. Januar 1862 til Grevinde Mimi Holstein (tilhørende Lensgreve Bent Holstein-Holsteinborg) hedder det: »Et nyt Eventyr mældte sig dog og det Nytaarsdag, idet jeg kjørte fra Holsteinborg; paa Veien der til Sorø ligger en Veirmølle; den slog an og et Eventyr, som allerede saa temmeligt er paa Papiret vil vise sig, førende Navnet: Veirmøllen«.

231,21—22 *et Digt over den nyelig afdøde Forfatter P. L. Møller*] Digtet over P. L. Møller, som A. antog for at være skrevet af H. P. Holst, er af Holger Drachmann og er hans ældste trykte Digt.

BIND IV 1867—75

129,16 651. *Fra Henriette Collin.*] Læs: *Fra Henriette og E. Collin.*

234,1 *Dr Dor*] Under Trykningen har Udg. fra Hr. kgl. Fuldmægtig Olaf Bøgh, Nicolaj Bøghs Søn, modtaget nogle Uddrag af Optegnelserne fra Bern i Nicolaj Bøghs Rejsedagbog, som fuldstændigt bekræfter Formodningen om, at Dr. Dor skulde være identisk med Oftalmologen, Professor Henri Dor.

BIND V KOMMENTAR

280,12 *Brünnen*] Læs: Brunnen.